ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
2
ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE
2 MAI
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12104
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.104

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԴՈՒՐՍ ԳԱԼ ԱՆԵԼԷՆ

—o—

Վա՜յ պարտուողին :

Սիւլէյման Տէմիրէլի դահլիճին ան-փառունակ վախճանը ազատ Թուրքիա տուաւ կաշկանդուած լեզուներու :

Նոր կառավարութեան վարչապետի օգնական եւ Տնտեսական Գործերու վարիչ Աթիլլա Քարաօսմանօղլու Ապրիլ 14ին Անգարայի մէջ մամլոյ ասուլիս մը սարքելով պարզեց տնտեսական եւ ելմտական այն ծանրակշիռ եւ ողբալի կացութիւնը, որուն ենթարկուած է երկիրը Նախորդ իշխանութեան օրով :

Ըստ իրեն, դրամը արժեզրկուած է անժամանակ՝ իբրեւ հետեւանք արտաքին ճնշումներու : Անհարկի վարկեր յատկացուած են պետական շինութեանց, ածապարանքով նոր տուրքեր հաստատուած, անհեռատես կարգադրութիններ եղած եւ անհաշիւ մսխումներ կատարուած են : Անձնակազմի օրէնքը հիմնովին խանգարած է Պետութեան վարչական մեքենան : Տնտեսական վերելք տեղի չէ ունեցած : Կեդրոնական Դրամատան պահեստները ցամքած, պետական գանձը պատարկուած է : Յետոյ նաեւ արտաքին պարտքը, որ 1964ին մէկ միլիառ 600 միլիոն տոլար էր, 1970ին բարձրացեր է 3 միլիառ 400 միլիոն տոլարի : Դրամ փոխ տուող օտարները սպառնացեր են դադրեցնել իրենց վարկերը :

Եզրակացութիւն : Քարաօսմանօղլուի համաձայն, Թուրքիա դեռ 2359 տարուան պէտք ունի Հասարակաց Շուկայի մակարդակին բարձրանալու համար :

Նոր կառավարութիւնը ամէն մարդու խղճական հարստութիւնը պիտի ճշդէ եւ ըստ այնմ տուրք պիտի գանձէ : Երկրագործական հասոյթները նոր տուրքերու պիտի ենթարկուին եւ ամէն գնով պիտի գործադրուի հողային բարեկարգումը : Օտար դրամագլուխը հակակշռի տակ պիտի առնուի : Վերջին չորս տարիներու ընթացքին օտարները 112 միլիոն տոլարի դրամագլուխ դնելով 121 միլիոնի շահ ըրած են :

Նախարարը երբ այս յայտարարութիւնները կ՚ընէր, թերթերը կը գրէին թէ Թուղթերու մէկ թոնին վրայ 2500էն 3500 ոսկի յաւելում եղած է : Հարիւրէն հարիւր պիտի աւելնան թղթատարի գիները, — նամակ, հեռագիր, ծրար, եւն. : Պիտի սղին նաեւ հանքածուխը, ելեկտրականութիւնը, շոգենաւով եւ կառախումբով երթեւեկի սակերը, եւայլն :

Ինչպէս կը սպասուէր, Ատալէթը անմիջապէս խիստ ու փաստացի պատասխան մը տուեր է Նախարար Քարաօսմանօղլուին, որ նոր վերադարձեր է Ամերիկայէն, ուր կը բնակի եղեր երկար ատենէ ի վեր, որով չէր կրնար տեղեակ ըլլալ ամէն բանի :

Կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Նիզամէտտին Էրքմէն ըսեր է, որ Ատալէթական կառավարութիւնը 103 միլիոնի բարձրացուցեր է ազգային եկամուտը, որ 70 միլիառ էր 1964ին, երբ իշխանութեան գլուխ եկաւ : Պետական պիւտճէն 13 միլիառէն բարձրացուցեր է 38 միլիառի, տըվիզի եկամուտները՝ 425 միլիոն տոլարէն 950 միլիոնի, դրամատանց պահեստի գումարները 12 միլիառէն 32 միլիառի եւայլն, եւայլն :

Թերթերն ալ կը յարձակին նորեկ նախարարին վրայ եւ կը քննադատեն իր ներկայացուցած վիճակագրութիւնը :

Որո՞ւն հաւատալ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՄՏԱՀՈԳ ԵՆ

—o—

ՃԻՒՄՀԻՒՐԻԷԹ ԵՒ ԱԳՇԱՄ
10 ՕՐ ԼՈՅՍ ՊԻՏԻ ՉՏԵՍՆԵՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ « ՎԱԽ »

Թուրք Խորհրդարանը ձեռամբարձ վաւերացուց կառավարութեան որոշումը պաշարման վիճակի մասին, երկրին 11 նահանգներուն մէջ, մէկ ամսուան համար : Միայն երկու երեսփոխաններ դէմ քուէարկեցին :

Քուէարկութենէն առաջ Ներքին նախարարը թուեց այն չորս գլխաւոր վտանգները, որոնց ենթակայ է Թուրքիա ներկայիս :

Նախ խօսեցաւ ծայրայեղ աջի վտանգի մասին, քանի որ, ինչպէս նկատել տուաւ Օմերօղլու, այժմ ան կազմակերպուած եւ զինուած է : Ծայրայեղ աջը ծրագիր մը պատրաստեր էր, որով մէկ գիշերուան մէջ ջարդ մը պիտի կազմակերպէր, նման Ինտոնեզիոյ, որպէսզի վերահաստատէր խալիֆայութիւնը եւ ջնջէր աշխարհականութիւնը :

Կայ նաեւ ծայրայեղ ձախի վտանգը : Արդարեւ, ասոնք կը կիրարկեն քաղաքային հայդուկային կռիւներու ծրագիրը :

Յատկանշական է նախարարին մատնանշած երրորդ վտանգը — քրտական, որ համաձայն անոր երկիրը կ՚ուզէ բաժնել երկուքի : Նախարարը հաստատեց, թէ կարեւոր քանակութեամբ զէնք գտնուած է երկրին արեւելեան շրջաններու մէջ : Այս առթիւ ան ամբաստանեց Իրաքի Քիւրտերու առաջնորդը՝ մոլլա Պարզանին, որ կ՚օժանդակէ «անջատողականներու շարժումին Թուրքիոյ մէջ : Կառավարութիւնը փաստեր ունի անկախ Քիւրտիստանի կուսակցութեան գոյութեան մասին» : Յայտնեց այս առթիւ, որ Հաթայի (նախապէս՝ Ալեքսանտրէթի սանճաք) նահանգին մէջ պաշարման վիճակ հաստատուեցաւ, որովհետեւ անջատողական շարժումներ կան հոն : Սուրիա զօրավիգ կը կենայ ասոնց : Սուրիա, միշտ համաձայն Ներքին նախարարին, երբեք չէ հրաժարած շրջանը Թուրքիայէն անջատելու իր մտադրութենէն : Զօնկուլտաքի մէջ, երկրին հիւսիսը, ուր մեծ պողպատաշինարան մը կայ, պաշարման վիճակ հաստատուած է, երբ հրդեհ մը, որ խափանարարական բնոյթ ունէր, այրած է հսկայ հնոցը :

Վերջապէս, չորրորդ վտանգը կուգայ անոնցմէ, որ կ՚երազեն մենատիրութիւն հաստատել Թուրքիոյ մէջ : Ակնարկը ապահովաբար ուղղուած է բանակին :

Պաշարման վիճակը այժմ խստիւ կը գործադրուի : Մամուլը, օրինակ, իրաւունք չունի քննադատելու կառավարութեան միջոցառումները : Հաւաքոյթները արգիլուած են Անգարայի մէջ, լուսարգելը ի զօրու կը մնայ միշտ :

Իշխանութիւնները տասը օրուան համար առկախեցին հրատարակութիւնը երկու թերթերու՝ անկախ «Ճիւմհիւրիէթ» եւ ձախ «Ագշամ» : Հակառակ պաշարման վիճակին՝ չորս պայթումներ տեղի ունեցան Անգարայի մէջ :

Ամէն պարագայի ստոյգ է մէկ բան : Այն, որ Թուրքիա մատնուած է ծանր կացութեան՝ տնտեսական – ելմտական ու քաղաքական կրկնակ ճակատներու վրայ :

Ի՞նչպէս դուրս պիտի գայ անելէն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Մայիս Մէկ

—o—

Քընարս այսօր, կըտըրտելով լարերն իր,
Ձե՜զ կը կանչէ Արեւելքէն Արեւմուտք,
Ո՛վ դուք
Հացի՛ զոհեր, որ ունիք միշտ արեւու
Պասուք :

Այս առաւօտ՝ գըտայ հասակըս թաղուած
Հեղեղին մէջ շուրջըս ծաղկած վարդերուն
Եւ կանգուն՝
Խմեցի ափշն հողին, երգերը բոլոր
Բոյներուն :

Ինծի՛ եկէք, ես կախարդն եմ Մայիսին.—
Ձեր քըրտինքը ես կ՚ընեմ զոհար ցօղն
անգին
Վարդին.
Կը հեղում ձեր ոսկորներուն մէջ ցամքած՝
Արփին :

Ինծի՛ եկէք գործատունէն՝ ուր երկար
Շաղուեցիք դուք մեր Աշխարհին ցեցակեր
Նո՛ր հիմեր
Փուռէն՝ որ ձեր գըլխուն, սըրտին վրայ՝
մոխիր
Է ցաներ :

Ինծի՛ եկէք նաւարանէն՝ ուր կոռեցիք
Նաւեր, վաղուան ձեր դազաղները
պողպատ :
Ելէ՛ք արդ
Աղիքներէն հողին, ճահճին արգանդէն,
Դա՜շտն ու ա՜րտ :

Ինծի՛, ինծի՛ եկէք այսօր բոլորնիդ.
Սիրտս ա՜յնքան բոց ունի, հոգիս այնքա՜ն
լոյս՝
որ ձեր խիւս
Ցեխերէն իսկ կը շաղեմ նո՛ր
Մարդկութիւն
Եւ նո՛ր Յոյս :

Հերիք հիւծաք նըկուղներուն մէջ խոնաւ,
Եւ ունեցաք միշտ կարօտ, նման
խըլուրդի,
Օդի,
Եւ ժանգի պէս երկաթներուն փարեցաք,
Նօթի՜ :

Թող ձեր մուրճն ա՛լ չըկայծակէ սալին
վրայ.
Մըխուա՛ծ մընան թող ատամները սղոցին՝
Հեցին.
Կռնղին խըրրուած՝ թող խէժերէն ժանգոտի
Կացինն :

Ի՛նչ փոյթ թէ որբ մընայ շարժիչ
մեքենան,
Եւ գործատան մէջ նիւաղներ սողան լուռ,
Ի՛նչ փոյթ ո՛ւր
Դառնայ ճախրակն, ու խորտակուին
լոյծ փոկերն
Ընդհանուր :

Դե՛հ, քըրտնաքոյր ձեր շապիկներն
հանեցէք.
Թող նեննոտած ձեր գըտակները նետուին
Հնոցին.
Գլուխնիդ այսօր պիտի սուզեմ արեւուն
Բոցին :

Ինծի՛ եկէք, եկէք ինծի՛, եղբայրնե՛ր,
Ձեր ամէնուդ այսօր տօնն է Մայիսի,
Վառըսզի
Հողն ըստեղծիչ, ձեր ըստեղծիչ արեւն
լոկ
Կը խօսի :

Զեփիւռն ահա՛, — ո՛վ տառապեալ
հոգիներ,
Ձեր կուրծքերուն բացէ՛ք վէրքերն՝ իր
անգին
Խունկին.
Աղբիւրն ահա՛, — թող գլուխնիդ իր
լոյսին
Հակին :

Դեղձին ահա՛, — ծաղիկներն իր կ՚անձրեւէ
Ձեր կոշկոռուած ձեռքերուն վրայ
արիւնոտ.
Եւ կարօտ
Կը զգայ մայրին՝ որ գըրկէք զինք
թեւերով՝
Վիրոտ :

Ահա Արե՜ւն, Արե՜ւն ահա. լոկ ձեզի՛
Այսօր կը նայի, կը համբուրէ միայն ձե՛ր
Ճակատներ.
Ան՝ բոլոր միւս ճակատներուն վրայ
իշխող
Է թըքեր :

Ձե՛րն են դաշտեր, ձե՛րն է Քաղաքն,
որուն լուռ
Փողոցներէն պէտք է անցնի լոկ այսօր
Ձե՛ր թափօր,
Դրօշներ ծըփան, ծաղկին յոյսեր, եւ
գոռայ
Շեփոր :

Հանգի՜ստ երգեն թող ձեզ բոլոր
արծիւներ.
Հանգի՜ստ երգէ քընարս, որուն, ձեզ
համար,
Իբրեւ լար,
Ես արծիւի տըւի այսօր աղիքներ՝
Որ գոռար :

Թող ձեր շեմերը ողողուին վարդերով :
Երբ գայ լուսինն ու իր բիբերը բոցէ
Յածէ՝
Բալասանո՜վ թող այս գիշեր ձեր
դուռներն
Օծէ... :

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Հ. ՀՄԱՅԵԱԿ Վ. ԿԷՏԻԿԵԱՆ

ԸՆԴՀ. ՓՈԽԱՆՈՐԴ
ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ

Հայ Կաթողիկէ եպիսկոպոսական Սինհոդոսը, որ գումարուած էր Մարտին Պէյրութի մէջ, Պատրիարքական Ընդհ. Փոխանորդ եւ Քերսոնի Արքեպիսկոպոս ընտրեց Հայր Հմայեակ Վրդ. Կէտիկեան, Նախկին Աբբահայր Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան :

Եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւնը կը կատարուի Մայիս 23ին, ձեռամբ Իգնատիոս-Պետրոս ԺԶ. Կաթողիկոսի :

Այլ մանրամասնութիւններ՝ յաջորդով :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան Ուխտէն՝ Հայր Վահան Վ. Յովհաննէսեան, որ Ապրիլեան տարեդարձին առթիւ հրաւիրուած էր բանախօսելու Ռոման, ապա անցած Փարիզ ուր կը մնայ քանի մը օր :

×

Գարեգին Եպիսկ. Սարգիսեան, Կաթող. Պատուիրակ Նոր Ջուղայի մէջ, որ Հռոմի ճամբով վերադարձաւ Պարսկաստան :

×

Պ. Նշան Հէքիմեան, Պէյրութէն, անդամ Համազգային մշակութային Ընկերակցութեան վարչութեան :

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ (Մայիս 1) տօնին առթիւ «Յառաջ», ինչպէս տեղական իր բոլոր պաշտօնակիցները, լոյս չի տեսներ Շաբաթ օր : Մեր յաջորդ թիւը՝ Երեքշաբթի Մայիս 4 :

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ ՕՐ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի կառավարութիւնը արգիլած էր այս տարի Մայիս Մէկը տօնել: Այս պարագան ինծի վերյիշել տուաւ անցեալ Մայիս Մէկի օր մը, որուն տպաւորութիւնը շատ ուժգին եղած է իմ վրաս:

Սարսափի եւ անձկութեան անհելի օրերէ ետքը, անգամ մըն ալ ապաստաներ էինք Ֆրանսայի հիւրընկալ հողին վրայ: Քանի մը օր ետքը Մայիս մէկն էր եւ մեր մայրաքաղաքը կը պատրաստուէր տօնելու բանուորական տօնը արտայայտիչ խանդավառութիւնով, այլ եւ այլ շշուկներ եւ զրոյցներ կը պտըտէին արդէն քաղաքին մէջ եւ մամուլը արձագանգ կը դառնար անոնց:

Տօն չէր որ կուգար, այլ ընկերային ահագնադղորդ յեղափոխութիւն մը, կ'ըսէին, թէ ամէն կարգի գործաւորներ միացած՝ համաձայն էին արիւնալի ցոյցեր կատարելու. ընդհարումներ անխուսափելի պիտի ըլլային անշուշտ: Իսկ ամէնէն մեծ եւ ընդհանուր վախը այն էր, որ քաղաքը անօթի պիտի մնար, որովհետեւ բոլոր բանուորները, առանց արհեստի եւ աստիճանի տարբերութեան, գործադուլ պիտի հռչակէին եւ պիտի մերժէին աշխատիլ, մինչեւ որ ընկերային յեղափոխութիւնը կատարուէր:

Ճիշդն ըսելով, երբեք չյայտնուեցաւ թէ այդ զրոյցները ի՛նչ աղբիւրէ յառաջ եկած էին. ամէնէն հաւանականը այն էր, որ Պետութիւնն ու դրամատէրերը եւ իրենց ծառայող մամուլը երեւակայեր եւ տարածեր էին այդ սպառնական ենթադրութիւնները եւ ստեղծեր էին հանրային կարծիքին բորբոքած, գերագրգռուած վիճակը: Փարիզցին, յայտնի է, ամէն քաղաքական դէպքի կը սպասէ եւ հանդիսատես կը դառնայ բաւական մեծ անխռովութիւնով եւ ամէնէն եղերական հաւանականութեանց մէջ ալ զուարճանալու եւ խնդալու առիթ կը գտնէ. բայց, անօթութիւնը ուրիշ բան է, ահռելի, անմարդկային բան է, յամր եւ անողոք մահն է, ուր ծամածռութիւնն է վերջին պահուն... Ու այդ սարսափին մէջ դղրդուած էին ամէնքն ալ:

Բոլոր մեծ ու փոքր նպարավաճառներուն ապրանքները սպառեցան, քաղաքացին հացագործներուն վրայ կը յարձակէր արդէն անօթի մարդու պէս. բոլոր դէշ գուշակութիւնները կարելի կը թուէին չուարած մայրերուն, օրը օրին ապրող փոքր պաշտօնեաներու ընտանիքներուն, ու ընդհանուր գործադուլի մղձաւանջը կը սաւառնէր քաղաքին վրայ, կարմիր սպառնալիքի մը պէս:

Միակ հանդարտ եւ պաղարիւն տարրը բանուորութիւնն էր: Վաղորդայնին՝ այլ եւ այլ գործարաններու վերջին սուլիչները սուր եւ ընդհատ սուլումով մը կը գոչէին. երկինքը պատուած էր բարձրասլաց ծխաններու սեւ բերաններէն խուժող ծծմբային կամ գորշ կամ կանաչորակ ծուխերով. մարդիկ ծառուղիներու եւ փողոցներու մէջ կը կենային ու կը նայէին իբր թէ առաջին եւ եզակի երեւոյթ մը ըլլար ասիկա. բանուորական ահագին եւ մեծածաւալ ուժը կը յայտնուէր իրենց, կարծես յանկարծակի, ու գլուխները կը շարժէին տարակոյսով.

— Բանակ մըն են, ընկեր, բանակ մը դժգոհներու, կէս անօթիներու, պարտասածներու...

Շատեր կ'երթային նոյնիսկ գործարաններու ելքի դրան առջեւ կը սպասէին բանուորներու արձակուելուն: Խումբ խումբ կապոյտ կամ սեւ կամ ճերմակ քթանէ պլուզներու մէջ, ոմանց երեսները սեւցած, ուրիշներուն ձեռքերը կոշկոռացած, թեւերը յոգնած, բանուորներու բանակը դուրս կը խուժէր. հանդարտ ու լուռ էին եւ իրենց զանգուածային ուժը, տարերային անխուսափելի եւ անպարտելի զօրութեան մը զգացումը կը ներշնչէր: Քաղաքացին, այն գիշեր անդրադառնալով փոխադարձ կարողութիւններու ճիշդ արժէքին վրայ, մտահոգութեան մէջ քնացաւ:

Առաւօտուն երբ արթնցանք, գրեթէ պաշարման վիճակի մէջ էինք: Քաղաքը լուռ էր, փողոցները գրեթէ ամայի: Դուրս ելանք դիտելու համար Փարիզի այս օրուան դիմագծութիւնը եւ յառաջացանք դէպի Լիւքսէմպուրկի պարտէզը: Ամէն կողմ զինուորներ. հրացանները շեղակի իրարու կռթնցուցած՝ զումարտակներ իրենց սպաներու հրամանին տակ պատրաստ կը սպասէին: Այն օրը Փարիզ բանակատեղի մը դարձած էր. կարծես թըշնամին հասեր էր քաղաքին դուռները. ամէն փողոցի բերան սուինաւոր զինուորներ չեչտակի կը նայէին անցորդներուն ու երբեմն պատեհ կը սեպէին կասկածելի թուած մէկու մը անցքը արգիլել:

Քաղաքային խոհեմութեան համար փակուած էր տուներու մէջ եւ միայն կը հանդիպէինք Ֆրանսացի կամ օտար ուսանողներու, առանձին կամ խմբովին, որ կը շարժէին, կը պտըտէին զարմացած եւ զուարճացած այս նորօրինակ խստութենէն: Երբեմն, գրգռելու համար սապրէօրները, կը բացագանչէին ու կեցցէներ կը գոչէին գաղտնի անկիւններու մէջ. իրենց ձայնը կը նմանցնէին գործաւորներու արբեցութենէն խռպոտած ձայներուն, կը խօսէին անոնց խօսելու եղանակով. եւ ահա խումբ մը զինուորներ իրար կ'անցնին, հրացանները՝ շտապ շարժումով կը բարձրանային ուսերու վրայ, սպաներու սուրի եւ սուինի շլշլումը կը տարածուէր, կը լսուէր այլ եւ այլ կէտերէ եւ զինուորներ կը խոյանային երեւակայական վտանգներու վրայ... յանկարծ ոչի՛նչ... ուսանողները կ'անցնէին անթափանցելի դէմքերով...

Ո՞ւր էին բանուորները. անոնք երեւան եկան կէսօրին իրենց տօնական ծրագրին համեմատ. խաղաղ եւ անզէն, ուրաքանչիւր արհեստի եւ ձեռարուեստի ճիւղին գործաւորները իրենց յատուկ տարազներով թափօր կազմած, գրաւեցին բոլոր փողոցները. երգ եւ որեւէ աղաղակ բանի ուժով արգիլուած ըլլալով, անոնք լուռ ու հանդիսաւոր անցան պարապ փողոցներու մէջէն եւ իրաւամբ այդ պահուն ճշգրիտ տպաւորութիւնը ունեցանք, թէ բանուորութիւնը տէրը դարձած էր աշխարհիս մայրաքաղաքին: Անթիւ եւ անհամար էին անոնք եւ բոլոր ծառուղիներէն, բոլոր փողոցներէն կը խուժէին, կը միանային, ծով կը դառնային. բազմայարկ տուներէն անձկալի դէմքեր կը դիտէին իրենց գլուխներուն վէտվէտուն առատութիւնը եւ կարծես ա՛լ աւելի կը տպաւորուէին անոնց հանդիսաւոր եւ խորհրդաւոր լռութենէն:

Նոր հրամաններ, ոստիկանութեան կողմէ ղրուած հապճեպ եւ անիմաստ որոշումներ խանգարեցին իրերու վիճակը: Զինուորները եւ ոստիկանները ձեռնարկեցին ցրուելու գործաւորներուն համախմբումները. ձիաւոր ժանտարմըրին մըտաւ ուղղակի պլուզաւոր եւ անզէն տօնականներու շարքերուն մէջ: Միշտ լուռ ու խաղաղ բանուորները նախ անխախտ մնացին, բայց հետզհետէ բիրտ ուժին առջեւ տեղի տուին, շարքերը պատռտուեցան, ցրուեցան եւ ճիւղաւորուեցան այլ եւ այլ ուղղութիւններով:

Հալածանքը տեւեց մինչեւ ուշ ատեն. ամէն անգամ որ ոստիկան զինուորները 10–15 հոգինոց գործաւորներու խումբի մը կը հանդիպէին, կը բաժնէին զանոնք. բայց հազիւ թէ իրարմէ անջատուած, անոնք կ'երթային կը միանային ուրիշ խմբակներու եւ այսպէս յաջորդաբար... Ցուցարարները՝ խարազանուած այս անիրաւ թշնամութիւններէն, գրգռուեցան: Յանկարծ լսելի եղաւ Ինթերնասիոնալը, բայց հազիւ թէ առաջին եղանակները կը բարձրանային՝ կ'արգիլուէին, երգողները կը ձերբակալուէին, մինչ ուրիշ խումբեր հեռուներէն լսելով երգին ընդհատուիլը կը շարունակէին զայն. կրկին կը խափանուէր, պահ մը լռութիւն եւ ահա երգը կը շարունակուէր, ընդհատ, ընդհատ, բայց անվրիպելի ճշգրտութեամբ: Ամբողջ քաղաքը կ'երգէր Ինթերնասիոնալը եւ զինուորական ուժը անկարող կ'ըլլար զայն բոլորովին լռեցնելու: Գիշերուան մէջ ուշ ատեն պատուհանիս կռթնած, կը նայէի քաղաքին վրայ ու կը հետեւէի զանազան շշուկներուն. նորօրինակ յուզում մը կը պատճառէր այս գրեթէ շօշափելի դասակարգային պայքարը: Տօնական գիշե՞ր... Ընդհակառակն, Փարիզ, ընդհանրապէս այնքա՛ն շողշողուն, այնքան զըւարթութիւնով եւ եռանդով լի, սուգի երեւոյթ ունէր: Կարծես կ'ամչնար ինքզինքը իր լուսաղոյն զաւակներուն դէմ պաշտպանելուն. մօտէն թէ հեռուէն ձիաւոր ժանտարմներու արագընթաց աղմուկը չփոթ եւ արագ տրոփիւններով արձագանգ կուտար: Ինթէրնասիոնալը միշտ կը լսուէր այլ եւ այլ կէտերէ, միշտ սակայն ընդհատուած արգելքներով:

Ու ամէն պահուն յուզուած եւ յուսաւէտ անհամբերութիւնով մը, կը սպասէի որ անիկա վերջապէս պոռթկար ու յաղթանակէր եւ առանց պատռտուելու երգուէր հազարաւոր բերաններէ, ամբողջական եւ զօռ իր խաղաղաւէտ եւ բարերար կշռոյթովը սաւառնելով քաղաքին վրայ, ու լռեցնէր իր տիրական եղանակին մէջ ջղագրգիռ ու բիրտ աղմուկը իրար անցած ժանտարմըրին ձիերուն, սուիններուն, զէնքերուն, դղրդէր անմիտ սարսափը քաղաքացիներուն, եւ ի դերեւ հանէր Պետութեան թշնամական ցոյցը:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

«Ազատամարտ», 1911

ՍՓԻՒՌՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բայց ի՞նչ է ի վերջոյ ձուլումը, եթէ ոչ այս արտաքինին ձգողութեան ուրիշ ձեւ մը: Այն ատեն, ձուլումը որ ինքն ալ արուեստական յղացք մըն էր, կը դառնայ իրական, բայց հոս ուրիշ բնոյթով մը. լուսաւոր արտաքին աշխարհի ձգողութեան ձեւով, եւ այդ ձգողութիւնը կը պատկանի Հայկական Դատով զբաղողներուն, ուրեմն հայապահպանում քարոզողներուն եւ հայապահպանումի քարոզչութեան հետեւանքն է: Այսպէս եթէ ձուլումի մասին կարելի է խօսիլ, իսկական ձուլուածները կրնան միայն արտաքին աշխարհին հմայքին եւ ձգողութեան մէջ ապրողները ըլլալ, ի մասնաւորի Հայկական Դատ հոլովողները: Եթէ «ազատագրում»ի հարց մը կայ (ինչպէս կարդացինք առաջին յօդուածին մէջբերումին մէջ), պէտք է հայապահպանումի եւ Հայկական Դատի մտածողութենէն ազատագրում ըլլայ:

Բայց արտաքին աշխարհին քաշողութեան մէջ ապրիլ կը նշանակէ ներքինը նկատել մութ եւ անընակելի: Կա՞յ այս հայկականութեան մէջ անընակելիութեան զգացումը: Անշո՛ւշտ կայ: Կը բաւէ կարդալ մեր մէջբերած նախադասութեան հետեւող տողը: «Մէկը նոյնիսկ չզգացուեցաւ որ ժխտէր Հայ Դատի մը գոյութիւնը, կամ անլուծելի ու ժամանակավրէպ համարէր զայն»: Կայ այստեղ ժամանակավրիպութեան վախ մը, որ առհասարակ հայապահպանութեան յատուկ է, եւ որ յօդուածագիրը կը փորձէ փարատել բարձրաղաղակ հերքելով զայն: Եւ այդ վախը մութ ներքինի մը վախն է, որովհետեւ այդ մութ ներքինը, արտաքին լուսաւոր աշխարհի հակառակը, ուրիշ բան չէ եթէ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (100)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Միջոց մը Ռօզիկ խղճահարութիւն ունեցաւ, յիշեց թէ հայրը դրամօժիտ մը պիտի տար իր փեսային եւ ուզեց այս մասին խօսք մը բանալ Լեւոնին, բայց առաջին բառէն իսկ երիտասարդը լռեցուց զինքը: Եւ այս անշահախնդրութիւնը ա՛լ աւելի ամրապնդեց իրենց խանդավառ զուրգուրանքը իրարու վրայ, այն աստիճան, որ երիտասարդը ատեն–ատեն կը կրկնէր.

— Շատ աղէկ եղաւ այս ամէնքը, բոլոր այդ գայթակղութիւնը, մեր փախուստը, մեր գլուխ գլխի ամուսնութիւնը. ատով բոլորովին մաքրագործուեցաւ մեր սէրը, այնպէս որ ալ ոչինչ կրնայ աղարտել ու ապականել զայն:

Փարիզ հասնելուն հետեւեալ օրն իսկ քաղաքային ամուսնութիւնը կատարեցին եւ նոյն իրիկունը Ռօզիկ այս նամակը ուղղեց իր մօր.

«Սիրելի մայրիկ,

«Այս ցերեկ Տրուօ փողոցի քաղաքատան մէջ Լեւոնը եւ ես մեր քաղաքային ամուսնութիւնը կատարեցինք, երկու վըկաներու ներկայութեամբ: Կը յուսամ, որ այս լուրը ուրախութեամբ պիտի ընդունիս: Պոլսէն մեկնած օրերնիս երկտող մը գրած էի, որպէսզի սիրտ հանգիստ ըլլաս իմ մասիս, անշուշտ ժամանակին ստացար:

«Մեր յանկարծական փախուստը գուցէ տարօրինակ երեւցաւ ձեզի եւ զիս մեղադրեցիք այդպիսի վարմունք մը ունենալուս համար, սակայն կարելի չէր ուրիշ կերպ ընել: Եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցած դէպքը, զոր հարկաւ իմացար, այնքան տակնուվրայ ըրաւ մեզ, որ հազիւ կրցանք կառք մը նետուիլ եւ փախչիլ: Ու երբ քիչ մը հանդարտեցանք, ես ու Լեւոն լրջօրէն խորհրդակցեցանք եւ տեսանք, որ մեր երջանկութիւնը ապահովելու համար Պոլսէն հեռանալէ ուրիշ միջոց չկար:

«Մեր փախուստը բնականաբար նորանոր բամբասանքներու տեղի տուաւ եւ օրերով ամբողջ Բերայի ընտանիքները մեզմով զբաղեցան, սակայն կը յուսամ, որ ամէն բան շուտով կը մոռցուի երբոր մեր ամուսնութեան լուրը իմացուի: Քանի մը օրէն տպուած քարթով մը մեր միութիւնը պիտի ծանուցանենք ազգականներուն եւ բարեկամներուն. գալով եկեղեցական պսակին՝ ան ալ մօտ օրէն կը կատարենք, երբոր այստեղի քահանան պէտք եղած պաշտօնաթուղթերը ստանայ, այդ մասին բոլորովին վստահ եղիր:

«Հաճոյալի ու հանգիստ ճամբորդութենէ մը ետքը հասանք Փարիզ ու դացինք տեղաւորուեցան մեր բնակարանը, որ գեղեցիկ ափարթըման մըն է, խիստ լաւ կերպով կահաւորուած:

«Չես կրնար երեւակայել թէ որքան երջանիկ եմ. Լեւոն հիանալի ամուսին մըն է, եւ ամբողջ հոգիովը կը սիրէ զիս: Վերջին դէպքին առթիւ իր ցոյց տուած ընթացքը արդէն ապացոյց մըն է իմ վըրայ ունեցած անսահման սիրոյն:

«Այսպէս ուրեմն, բոլորովին անհոգ եղիր իմ մասին: Քիչ օրէն դարձեալ կը գրեմ, հիմա ստիպուած եմ նամակս վերջացնելու, որովհետեւ Լեւոնը կը սպասէ քովս, որպէսզի երթանք ճաշելու, անկէ ալ թատրոն երթալու համար:

«Սիրով կը համբուրենք ամէնքդ ալ:

ՌՈԶԻԿ »

Երբ Տիկին Թագուհի այս նամակը ստացաւ, անհուն խնդութիւն մը զգաց, մանաւանդ աղջկանը ամուսնութեան լուրը առնելով: Ինչպէս Ռօզիկ իր նամակին մէջ կը գուշակէր, երկու նշանածներուն անհետացումը մեծ գայթակղութիւն յառաջ բերած էր Բերայի մէջ եւ գրեթէ մոռցուեր էր եկեղեցիին խաղքութիւնը: Ամէն մարդ մէյ մէկ մեկնութիւն կուտար, դատապարտելով թէ՛ աղջիկը եւ թէ երիտասարդը, ինչպէս նաեւ ծնողքները:

Իրիկունը, երբ Ղուկաս էֆէնտի տուն եկաւ ու նամակը կարդաց, ինքն ալ մեծ շունչ մը առաւ:

— Օ՜խ, քանի որ ալ ամուսնացեր են, ալ խօսք խորաթան մէջտեղէն կը վերնայ ... ես վաղը թերթերուն մէջ այդ ամուսնութիւնը փառաւոր կերպով ծանուցանել կուտամ, թող ամէն մարդ իմանայ եւ լեզուն քաշէ:

Վաճառականը քանի օրէ ի վեր երկիւղ մը ունէր, զոր կնոջը չէր յայտներ: Կը վախնար որ Լեւոն աղջիկը ձեռքին մէջ զէնք մը ընելով՝ իրմէ մեծկակ դրամօժիտ մը պահանջէր, հետը ամուսնանալու համար: Ինք անշուշտ տրամադիր էր խոստացած գումարը՝ երեք հազար ոսկի, թէեւ ակամայ՝ վճարելու, սակայն եթէ աւելի պահանջէր, ի՞նչ պիտի ընէր, գայթակղութեան առաջքը առնելու համար պիտի ստիպուէր վճարելու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ոչ անցեալ պղտիկ, խեղճ եւ «ժամանավրէպ» Հայութիւն մը: Ժամանակավրէպութեան մասին խօսողը ենթակայ է ուրեմն վստահաբար արտաքինի մը ձգողութեան: Անշուշտ, ամէն ճիգ պիտի թափէ այդ ձգողութիւնը ծածկելու համար, հայապահպանում պիտի քարոզէ, Հայկական Դատով պիտի զբաղի: Բայց ատոնք գաղափարաբանական են, ծածկելու միջոցներ որոնք աւելի կը քօղարկեն ինչ որ կ'ուզեն ծածկել՝ ժամանակավրէպութեան եւ խեղճութեան զգացումը: Հայկական սխտեմը, իբրեւ բարդոյթ, չի կրնար չյատկանշուիլ արմատական երկդիմութեամբ մը:

Հողին պահանջը, Հայկական Դատի այս հասկացողութեան համար, իրական չէ, գաղափարական է, եւ ուրիշ ոչինչ: Պէտք չէ կարծել որ Սփիւռքի իսկական բնակիչը, Սփիւռքի իրականութիւնը ստանձնողը չի ճանչնար հողի խուլ քաշողութիւնը՝ ընդհակառակն՝ ինքն է որ կը ճանչնայ վաւերական բաղձանքը, եւ այդ բաղձանքը չի զուգադիպիր հողին վրայ բնակելու, Պետութեան մը վարչաձեւին տակ, վերացական պահանջին: Եթէ հողին հետ անհրաժեշտ հեռաւորութիւնը չպահուի, ամէն ինչ պիտի վերջանայ նորէն քիչ մը բառերով ու գաղափարներով, քիչ մը ծուխով ու մոխիրով, հողին մէջ անդիտակից ձուլումով:

Սփիւռքականութեան առաջին նպատակը եղած է վերջ տալ Սփիւռքի հանդէպ՝ տարագրութեան հանդէպ արհամարհանքին, հասկնել որ մեր հողին նկատմամբ հեռաւորութեան պայմանները նպաստաւոր են եւ անհրաժեշտ, եւ որ երբեք կարելի չէ հրաժարիլ այս կացութենէն, այս յաւերժական սպասումի եւ հաւասարակշռութեան կացութենէն, առանց անտարբերութեան եւ անդիտակցութեան մէջ կորսուելու, առանց վերացականութեան մէջ կորսուելու:

Երիտասարդ Սփիւռքցին ինքզինք բնաւ օտար չի զգար այս երկրին: Օտարութիւն բառը իրեն անծանօթ է: Այս երկիրը իր երկիրն է (սեփական երկիր չի կրնար ըսել անշուշտ), բայց կայ վայր մը որ նոյն չափով իր երկիրն է (ոչ աւելի, եւ ուրեմն ան ալ սեփական չըսուիր): Երբ կը խօսին սեփականութեան եւ օտարութեան մասին, մարդիկ կը փորձեն այդ երկու իրականութիւնները իրարու հակադրել: Սփիւռքցին՝ ընդհակառակն, զանոնք համարժէք գտնելով, կը փորձէ զանոնք համադրել: (Օրինակ՝ երկու լեզուներու միջեւ համադրում որոնց ոչ մէկը կրնայ օտար նկատել): Այսպիսի մտածողութիւն մը որուն համար օտարութիւն չկայ, որուն համար երկու լեզուները համարժէք են, որուն համար հօրենական տուն եւ աշխարհ մէկը միւսին կապուած են, մտածողութիւն մը որուն մօտ կրկնակ ձգտում մը կայ, դէպի հող, դէպի տարագրութիւն, որ չընտրեր, որուն համար այստեղի իրականութիւնը նոյնքան էական է քան հայկական իրականութիւնը, այդպիսի մտածողութիւն մը սփիւռքականութիւնն է, որովհետեւ Սփիւռքի մէջ կեանքը միակ ձեւն է հողին ներկայութեան գիտակից մնալը:

Այս կրկնակ իմաստով է որ Սփիւռքի մասին խօսած էինք. 1. Սփիւռքի եւ հողի համարժէքութիւն, 2. Սփիւռքի մէջ մնալու անհրաժեշտութիւնը՝ հողին գիտակցութիւնը պահելու համար: Ուրեմն նախ եւ առաջ Սփիւռքի իմաստը հասկնալ կը պարտադրէր հայապահպանում-ձուլում աւերիչ գաղափարաբանութենէն ազատագրում մը, կը նշանակէր հասկնալ որ ինքնութիւն – օտարութիւն իմաստ չունին: Վերոյիշեալ երկու յօդուածներէն քաղուած մէջբերումները կը ցուցաբերեն մեր ձախողանքին խորութիւնը եւ (կարծեմ) անդարմանելիութիւնը (*):

Փորձած էինք նաեւ 30ի սերունդը «Մենք»ի խմբաւորումը, ներկայացնել, որովհետեւ այդ սերունդը ինքն ալ իր կարգին երկու իրականութիւններու միջեւ համադրումը որոնած էր: Ատոնք անշուշտ բացայայտօրէն Սփիւռքի տեսութիւն մը չէ որու ձեռնարկեցին, որովհետեւ իրենց համար տարագրութիւնը էական եւ սկզբնաւոր չէր կրնար ըլլալ, բայց համադրումի փորձը եւ սխտեմի անշնչելի մթնոլորտէն ազատելու ճիգը իրենց մօտ միշտ ներկայ մնացած են:

Մեր այս ներկայացումի փորձն ալ անշուշտ շատ քիչ արդիւնք ունեցաւ: Գաղափարաբանութիւնը կը տիրապետէ եւ հաւանաբար պիտի շարունակէ տիրապետել ԵՀՈՄի կարգերուն մէջ: Բայց պէտք չէ՞ ասկէ պատշաճ եզրակացութիւնը հանել: Սխտեմը ամենուրեք ներկայ է, եւ մանաւանդ երբ մարդիկ կը խմբուին, որովհետեւ հակառակ անոր որ երիտասարդ Սփիւռքահայերուն մեծ մասը բարեբախտաբար հայապահպանման գաղափարաբանութենէն դուրս կ'ապրի, այս գաղափարներու կաղապարները չեն փոխուած եւ պիտի չփոխուին մինչեւ որ Սփիւռքականութիւնը իր Սփիւռքի եւ տարագրութեան ընդունումի տեսութիւնը չտարածէ: Պէտք է նկատել որ Շահնուրի մը ճիգը, որ տեսական չէր, անկարող մնաց իր յայտնածը պատմութեան եւ գիտակցութիւններուն մէջ արձանագրելու: Սփիւռքի տեսութիւնը պէտք է լոյս տեսնէ: Մինչ այդ՝ Սփիւռքականութիւնը կը մնայ անհատական ճամբայ, նախապատրաստութիւններուն կածանը:

ՄԱՐՔ ՆՇԱՆԵԱՆ

(*) Կարծես ԵՀՈՄը «Եւրոպայի Հայ Ուսանողներու Միութիւն» դարձած ըլլայ ԵԱՈՄ» այսինքն՝ «Եւրոպայի Արեւելահայ Ուսանողներու Միութիւն»: Խնդրոյ առարկայ Արեւելահայերը այս երեւոյթը պիտի բացատրեն բուն Եւրոպահայերուն մէջ տարածուող «ձուլումով»: Սակայն մեր մեկնաբանութիւնը այլ է, գոնէ Ֆրանսահայ երիտասարդութիւնը հասարակաց գաղափարաբանութենէն խզուած է: Հայ Դատով զբաղիլ չուզելը առողջութեան նշան է:

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՆ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Գարեգին Եպս. Սարգիսեանի դասախօսութիւնը

ԼՈՆՏՈՆ (Յառաջ) — Լոնտոնի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը սքանչելի գաղափարն էր յղացած՝ օգտուելով Գարեգին Եպս.ի կարճ այցելութենէն Լոնտոն, հրաւիրելու զինք դասախօսելու համար Հայ Տան սրահին մէջ 18 Ապրիլ (Կիրակի) երեկոյեան ժամը 7ին:

Ժամանակէն առաջ արդէն սրահ էր փութացած գաղութին բոլոր խաւերը ներկայացնող կոկիկ բազմութիւն մը: Սրահին փոքրութեան պատճառաւ, դժբախտաբար շատեր չկարենալով ներս մտնել, մեկնեցան սրտաբեկ: Ներկաներու մէջ էր Էջմիածնայ միաբաններէն Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Արսէն Վրդ. Պէրպէրեան:

Երիտասարդաց Միութեան նախագահ, Պր. Հայկ Մարլեան բացումը կատարեց շուտով հայ մշակոյթի խրախճանքի մը վերածուելիք երեկոյին, եւ ի մեծ ցնծութիւն բազմաթիւ նախկին Նոր Ջուղայեցի ներկայ Հայերուն, յայտնեց թէ Գարեգին Եպս. պիտի խօսէր իր սրտին մօտիկ նիւթի մը՝ Նոր Ջուղայի Ս. Ամենափրկչական վանքին հոգեւոր ու մշակութային գանձերուն մասին: Բայց նախքան այդ հրաւիրեց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ միաբաններէն Կորիւն Վրդ. Գոճապապեանը, որ ներկայացնէ օրուան դասախօսը: Կորիւն վարդապետ ըսաւ.

— Այսօր Գարեգին Եպս. սիրուած ու յարգուած անուն մըն է ոչ միայն արտասահմանի հայկական գաղութներէն ներս ու հայրենիքի մէջ, այլ նաեւ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեկեղեցական յարաբերութեանց միջազգային շրջանակներէ ներս: Եթէ փորձէինք այստեղ Սրբազանին հոգեւորականի բազմակողմանի շնորհներուն ու մտաւորականի կարողութեանց ու վաստակին մասին խօսիլ, ու ընդգծել անոր խաղցած դերին կարեւորութիւնը մեր հայ իրականութեան մէջ հայ եկեղեցւոյ իր ծառայութեամբ, թէ՛ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին միութենական աշխատանքներուն ճամբով, շատ հաւանաբար այդ բոլորը ինքնայատուկ դասախօսութեան մը նիւթը կազմէին այս իրիկուն: Ես գիտեմ որ նըման բան մը հաճեպօրէն փորձելն իսկ իր համեստութիւնը վիրաւորած ըլլալ պիտի նշանակէր: Այսուհանդերձ պիտի փափաքէի հոս թուել քանի մը կէտեր որոնք կը ցոլացնեն մեր այսօրուան բարձրաստիճան հոգեւորականին կեանքին ու գործին լոկ քանի մը յատկանշական գիծերը:

Գարեգին Սրբազան պատկանելով հանդերձ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միաբանութեան, այն սակաւաթիւ եկեղեցական դէմքերէն է որ կը վայելէ յարգանքն ու սէրը մի եւ անբաժան Հայոց Եկեղեցւոյ ողջ զաւակներուն: Ամբողջ տասնըվեց տարիներ ան դասախօսած է վարդապետական աստուածաբանութիւն եւ ազգ. ու ընդհանուր եկեղեցական պատմութիւն Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանին դպրեվանքէն ներս՝ վարելով միաժամանակ նախ հինգ տարիներ Տեսուչի օգնականի, եւ ապա 1956–57 եւ 1959–67 տարիներուն ընթացքին Տեսուչի պատասխանատու պաշտօնը, ընծայելով Աստուծոյ եւ ազգին հոյլ մը հաւատաւոր եւ ժրաջան հոգեւորական եւ աշխարհական մշակներ:

1957–59 ուսումնական տարեշրջաններուն, այն ատեն Գարեգին վարդապետ, հետեւած է Օքսֆորտի համալսարանին մէջ աստուածաբանական ուսումներուն եւ ներկայացնելով «Քաղկեդոնի ժողովն ու Հայ Եկեղեցին» անուն աւարտաճառը, արժանացած է յատուկ գնահատանքի: 1967–69 տարիներուն ան դասախօսած է Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանին մէջ «Հայոց Պատմութիւն եւ Մշակոյթ» դասընթացքը, որ առաջին անգամ ըլլալով իրմով կը հաստատուէր: Վերջին տարիներուն, այսինքն ասկէ տակաւին հինգ շաբաթներ առաջ, որպէս Հայրապետական Պատուիրակ իր Նոր Ջուղա մեկնիլը, ան կը վարէր Մայրավանքէն ներս Դպրան եպիսկոպոսի եւ Եկեղեցական Արտաքին Յարաբերութեանց վարիչի զոյգ պաշտօնները: Աւարտելէ առաջ մեր խօսքը հոս միայն յիշենք թէ Գարեգին եպիսկոպոս այժմ կը վարէ երեք այլ կարեւոր պաշտօններ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին բազմաճիւղ գործունէութեան ծիրին մէջ: Նախ որպէս անդամ Կեդրոնական, եւ ապա Գործադիր Մարմիններուն մէջ: Եւ վերջապէս անցեալ ամառ առաջին անգամ ըլլալով Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ պատկանող եպիսկոպոսի մըն է որ կը յանձնուէր ատենապետութիւնը շատ կարեւոր կազմակերպութեան մը, որուն գործունէութիւնը կը տարածուի աշխարհի բոլոր ցամաքամասերուն վրայ: Անիկա կը կոչուի Աստուածաբանական Ուսմանց Հիմնադրամ:

Ապա խօսքը տրուեցաւ Գարեգին Եպս.ի որ նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Երիտ. Միութեան, զինք հրաւիրած ըլլալուն համար ու ապա անցաւ իր նիւթին, որ իր տեսակին մէջ առաջինն էր, ժամ մը ամբողջ իր ունկնդիրները պահեց իր շուրթերէն կախուած ու ամբողջ սրահը իր սրտի խօսքին մոգական ուժէն կախարդուած: Շուտով ներկաները փոխադրուեցան մեր անցեալի պատմութեան էջերուն, ու այդ պատմութեան ճամբաներէն քալելով հասան Նոր Ջուղա:

Դժբախտաբար հոս կարելի պիտի չըլլայ դասախօսութեան հարազատ պատճէնը վերարտադրել, այսուհանդերձ պիտի ջանանք ստորեւ տալ անոր մէկ ամփոփ պատկերը կարելիութեան սահմաններուն մէջ:

Առաջին հերթին ան խօսեցաւ ժողովուրդի մը հոգեկան այն ստեղծագործութեանց մասին, որոնցմով հողը, կամ երկիր մը կը դառնան հայրենիք: Հայաստանը կը կոչենք մեր հայրենիքը, ըսաւ ան, որովհետեւ երբ հոն երթանք այդ հողը կը խօսի մեզի դարերով անոր կառչած ազգի մը անցեալէն, ամէն կողմ կը գտնենք Հայու հոգիին դրոշմը տպաւորուած: Ամէն ինչ այնտեղ կը վկայէ քարին ու հողին մէջ իր հոգիին ճառագայթները բանտած հրաշագործ հանճարի մը մասին: Այս պատկերին հակադրեց ըսփիւռքի հայկական գաղութները, ուր թէեւ հայ մարդը կրնար տակաւին զգալ ինքզինք Հայ ու գործել հայօրէն, բայց իր ապրած երկիրները չէր կրնար կոչել հայրենիք. այլ երջանկայիշատակ Գարեգին կաթողիկոս Յովսէփեանցի բառերով լոկ հոգեկան հայրենիքներ: Խօսելով Պարսկահայութեան եւ ի մասնաւորի Նոր Ջուղայի մասին, ըսաւ թէ ինք կը նկատէր զանոնք, Հայոց հեռաւոր եւ մօտիկ անցեալի պատմութեան պատճառաւ, Հայաստանի եւ Արտասահմանի միջեւ կամուրջ մը:

Անկէ ետք պատմականը ըրաւ Շահ Աբբասի օրով Պարսկաստան բերուած Հայութեան ու Նոր Ջուղայի հայկական նոր գաղութին հաստատման: Ապա վարակիչ շունչով հաղորդեց բազմաթիւ եկեղեցիներու ու այդ բոլորին գլուխ գործոց Ամենափրկչեան վանքին, ու Պարսկաստանի եւ ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ հիմնուած առաջին հայ տպարանին հիմնադրութեան պարագաները, ու ոգեկոչեց այդ հաստատութեան կատարած բազմավաստակ ծառայութիւնները հայ դպրութեան ու գրքին վերածաղկման ու տարածման նուիրական գործին մէջ:

Դասախօսութեան երկրորդ մասով ներկաները հրաւիրուեցան մօտէն ճանչնալ Նոր Ջուղայի Ս. Ամենափրկչեան վանքը: Շուտով Մայր Տաճարն ու տպարանը, գրադարանն ու Թանգարանը Սրբազան Հօր վառ նկարագրութեամբ մարմին առին ու դարձան իրենք իրենց մասին վկայող պերճախօս իրականութիւններ: Արոնց մէջ ան նախ ծանրացաւ շուրջ երեք հարիւր եւ յիսուն տարիներու կեանք մը ունեցող, Խաչատուր Վրդ. Կեսարացիի կողմէ հիմնադրուած եւ ի գործ ածուած տպարանին վրայ: Յետոյ անոր երբեմնի փառաւոր անցեալը բաղդատեց այժմու խեղճացած վիճակին հետ, եւ յուսաց որ հայ գրքին ու մշակոյթին բարեկամները պիտի ջանային արդիականացնելով զայն դնել իր նախկին սրբազան առաքելութեան ուղիին մէջ: Նոյն վարակիչ հաղորդականութեամբ վեր առաւ նկարչական ու հնագիտական արժէքը Մայր Տաճարին ու Թանգարանին, եւ այլ եկեղեցիներու մէջ գտնուող որմնանկարներուն, յախճապակեայ զարդանկարներուն ու իւղաներկերուն:

Սակայն իր սրտին ամէնէն տաք ապրումները կարծէք պահած էր գրադարանին այն անկիւնին համար, ուր կը գտնուէին եօթը հարիւր հայերէն ձեռագրերը, որոնք, յայտնեց թէ, կը կազմէին չորրորդ հարստագոյն հաւաքածոն արտասահմանի մէջ: Ձեռագիրներուն նկարագրութեան առընթեր խոր ներշնչումով ու յուզումով անդրադարձաւ մագաղաթի բոյրին, խորաններու մանրանկարչութեան, ծաղկանկարին ու թռչնագրին, ձեռագիրը ընդօրինակող գրիչին արուեստին ու սրտառուչ յիշատակարանին շըրթներով մեզի խօսող Հայու հոգւոյն թրթըռացումներուն մասին, որ գիտցաւ բոլոր ժամանակներու մէջ ձգտիլ դաժան առօրեայէն ու գորշ ներկայէն դէպի աղնուագոյնն ու գեղեցկագոյնը, հողեղէն անցաւոր մարդէն յաւիտենականութիւնը դրկող լուսոյ որդին կերտել:

Քիչ ետք երբ այդ ձեռագիրներու ծաղկուած էջերէն ու այլ պատկերներէն լաւագոյն նմոյշներ կեանք առին լուսարձակին տակ պաստառին վրայ, Լոնտոնաբնակ Հայն ալ ինքզինք հպարտ զգաց ի տես իր անցեալի փառապանծ հայրերուն ստեղծագործ հանճարին: Այս առիթով Սրբազանը ընդգծեց այն կարեւոր դերը, զոր խաղցած էր այդ բոլորին մէջ Նոր Ջուղայեցի Խոջան: Ան հարուստ ու անուանի վաճառական մը ըլլալէ առաջ ու ետք եղած էր հայ մշակոյթին ու արուեստին պաշտպանն ու մեկենասը: Ան նաեւ յայտնեց իր հիացումն ու յարգանքը հանդէպ Նոր Ջուղայի Թեմական Խորհուրդին անցեալի ու ներկայի անդամներուն, եւ այն բոլոր մշակոյթի ազնիւ ծառաներուն, որոնք իրենց նուիրաբերութեան ոգիով դարեր շարունակ իրենց աչքին լոյսին պէս պահպաներ էին հայ մշակոյթի գանձարանին այս գոհարները երկիւղածութեամբ ու պաշտամունքի հասնող սիրով մը:

Սրբազանին յատուկ յիշատակութեան արժանի վերջին խօսքերը եղան, եւ որ նաեւ մեծ հետաքրքրութեամբ լսուեցան, Թանգարանին այցելուներու տոմարէն քաղուած արձանագրութիւններ էին, ուրկէ իմացանք թէ աշխարհի բոլոր ազգերուն հետ Թուրքն ալ, ականատես ըլլալէ ետք Ամենափրկչեան վանքի թանգարանին գանձերուն, խոնարհելով Հայուն առջեւ լոկ իր յարգանքի եւ հիացումի տողերն է թողած:

Երիտասարդաց Միութեան նախագահը փակեց երեկոն, նախ շնորհակալութիւն յայտնելով Սրբազանին այս աննախընթաց երեկոյթին մեզի պարգեւած հոգեկան վայելքին համար, եւ ապա մաղթեց որ Լոնտոնի հայ Խոջաներէն մէկը օր մը աւելի մեծ սրահ մը շինէ, որպէսզի նման դասախօսութիւններ աւելի մեծ թուով անձեր կարենան վայելել:

ԿՈՐԻՒՆ ՎՐԴ.

Այրի Տիկին Եղիազար Ծատուրեան ցաւով կը ծանուցանէ իր ամուսնոյն՝

ԵՂԻԱԶԱՐ ԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

(ծնած 1895ին, Սիւրսիւրի)

մահը, որ պատահած է Ապրիլ 22ին Փոռ Տը Պուք (Պուշ տիւ Ռոն) ։

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Օպողեան, Տէր եւ Տիկին Տըլէ եւ աղջիկը (Թունուզ), Օր. Ժընըվիեւ Օպողեան, այրի Տիկին Կարապետեան եւ զաւակները (Ժընեւ), Պ. Միհրան Կարապետեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Կարապետեան եւ զաւակները, Պ. Արթին Գասպարեան (Իւչիզի), այրի Տիկին Պետրոսեան եւ զաւակները (Էքս լէ Պէն), այրի Տիկին Սողոմոնեան (Թառառ), այրի Տիկին Շիմշիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Սարգիսեան եւ զաւակները (Երեւան), Պ. Մ. Սարգիսեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Ակոբեան եւ զաւակները (Նիս) խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, զոքանչին, մեծ-մօր, հարսին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՓԱՅԼԱԾՈՒ ՇԻՄՇԻՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Կարապետեան)

մահը, որ պատահեցաւ 80 տարեկանին ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի — Մայիս 3 — ժամը 10,30ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Վիլէօրպանի Նոր գերեզմանատունը ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Քէհեայեան եւ Զօպանեան ընտանիքները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՔԷՀԵԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Քէհեայեան, Թադէոսեան *եւ* Զօպանեան *գերդաստաններու ննջեցեալներու յիշատակին ։*

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Տալիդա Համբարձումեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով եւ փոխան ծաղկեպսակով մասնակից եղան իրենց վշտին

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան առիթով ։ Թաղման կարգը կատարուեցաւ Չորեքշաբթի 21 Ապրիլ 1971 Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Էթիէնի Հ. Յ. Դ. «Անտոք» եւ Սէն Շամոնի «Վարուժան» ենթակոմիտէներու ընկերները իրենց սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն այրի Տիկին Նուարդ Հէքիմեանի եւ զաւակներուն, սիրելի ընկեր Միքայէլ Հէքիմեանի *մահուան առթիւ ։*

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՄԱՅԻՍ 8ԻՆ, ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 20,30ԻՆ, ՇԻՄԻԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

28 պիս, Ռիւ Սէն-Տոմինիք, Մեթրօ Էնվալիտ ։

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Ուրբաթ, 7 Մայիս 1971 ժամը 8,30ին 7, Ռիւ Վոլթէռ, (Ֆուայէ տէ Վիէօ) ։

Օրակարգ.— *Նախորդ ժողովի շարունակութիւն ։*

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի ։

ՕՐ. ԱՇԽԷՆ ԷՄԻՐՋԱՅԵԱՆ

(Իսի)

Պ. ՋՕՀՐԱՊ ԹԱՒԼԻԵԱՆ

(Պէյրութ)

Ամուսնացած

Կնքահայրութեամբ Պ. Ջաւէն Կիւլեանի

1971, Ապրիլ 25 Փարիզ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. քաղաքիս խումբերու ընդհ. ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ ։ Կարեւոր օրակարգ ։

OPERA DE MARSEILLE

Vendredi 7 Mai à 20 h. 30 précises et Dimanche 9 Mai à 14 h. 30

Sous la présidence de GASTON DEFFERRE
Député-Maire de Marseille

REPRISE

D'ANOUCH

opéra en cinq actes et 7 tableaux

Poème d'Hovhannès TUMANIAN — Musique d'Armen DIKRANIAN

avec : Alice CHAMIRIAN (Anouch)
Ginès SIRERA (Saro), Georges BORIOT (Mossi)

Chœurs et Troupes de Danse : 110 personnes

Mise en scène de Georges COMBE, Décors et costumes d'Alain AZAD

Orchestre de l'Opéra de Marseille, sous la Direction de

Jeno REHAK

Location : OPARA DE MARSEILLE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Կրթ. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները, նորաշէն սրահներու բացման առթիւ.

Զուֆայեան, Գասպարեան 30ական ֆր., Նահապետեան Զարուհի, Խրիմեան Արրահամ, Աբրահամեան, Մուրատեան, Մարտիրոսեան 20ական, Յովհաննէսեան 15, Գրիգորոֆ, Տոնոյեան Վերոնիք, Տոնոյեան Պետրոս, Չէրքէզեան, Քիրաճեան Պրըժիտ, Տէրտէրեան Մարի, Տիկ. Փափազեան, Կարիզեան, Տօնապետեան, Տիւյմէճեան, Պիւճիւքեան 10ական ։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը արտակարգ ընդհ. ժողովի *կը հրաւիրէ իր անդամները 6 Մայիս Հինգշաբթի օր ժամը 18ին իր կեդրոնատեղին 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ ։*

Այս ժողովը ի զօրու ըլլալու համար, անհրաժեշտ է մեծամասնութիւն, նկատի ունենալով օրակարգի կարեւորութիւնը, կը խնդրուի անդամներէն անհրաժեշտ ներկայութիւն ։

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Վաւերացում վարչական ժողովի տուած որոշման, Անտիպի մէջ կառուցուող մտաւորականներու հանգստեան տան վրայ ենթագրաւումով իր կատարելիք փոխառութեան ։

(ԿՆԻՔ)

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի (Մայիս 3) իրիկուն ։ Ժողովը կը բացուի ժամը 9ին եւ կը փակուի 10,30ին Մշակոյթի Տան մէջ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի հարաւային մասին տարեկան դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 4 Յուլիս Կիրակի օր ։

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ԲԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՂՂԱԿԻ ԹՌԻՉՔ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 22՝ 2300 Ֆր.
ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 27՝ 2750 Ֆր.

Pension complète Hôtel ANI, 1ère classe
Voyage spécial du 10-25 Septembre avec 2 jours à Moscou à l'aller, 3 jours à Léningrad au retour
Excursions quotidiennes — séjour Hôtel ANI, 1ère classe

ՅԱՏՈՒԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
16էն 35 տարեկան
Բնակութիւնը՝ քաղաքին կեդրոնը՝ ԵՐԵՒԱՆ պանդոկ

1980 Ֆր.

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՄԱՅԻՍ

MARDI 4 MAI 1971

Le Numéro 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12105

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.105

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱՅԼՈՒՆ ՉԵՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

—o—

Նիհատ Էրիմ Խորհրդարանէն վստահութեան քուէ ստացեր էր, սակայն ժամանակ չէր ունեցեր անոր ներկայացնելու բարենորոգումներու ծրագիրը, զոր կը պահանջէր բանակը Մարտ 12ի իր վերջնագրով:

Վարչապետը Լը Մոնտի Անգարայի թղթակից Ալի Քազանճըկլըի ըրած յայտարարութիւններով կը շեշտէ, որ իր գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ վերջ տալ երկրին մէջ տիրող անիշխանութեան: Ու նաեւ սրբագրել Սահմանադրութիւնը: Այդ մարզին մէջ կ'ուզէ օգտուիլ Ֆրանսայիներու փորձառութենէն: Ուստի Անգարա հրաւիրած է երկու մասնագէտներ, մէկը համալսարանի դասախօս, — որոնք մասնակցած են «հակաբեկանիչ» (անթի-ճասէօր) օրէնքի պատրաստութեան:

«Թուրքիոյ մէջ ահաբեկչական շարժման դրդիչները չեն ծածկեր իրենց նպատակը», ըսած է Նիհատ Էրիմ, «ա՛յն է՝ բռնի ուժով քանդել վարչաձեւը եւ զայն փոխարինել մարքսեան – լենինեան – մաօյական դրութեամբ մը»:

Յետոյ աւելցուցեր է.

«Անոնց հանդէպ մեր դիրքը ներշնչուած է Մարդկային Իրաւունքներու Եւրոպական Համաձայնագրի 17րդ յօդուածի սկզբունքներէն, որոնց համաձայն ո՛չ ոք կրնայ յիշեալ Համաձայնագրի շնորհած իրաւունքներէն օգտուիլ՝ զանոնք քանդելու համար: Ծայրայեղ աջի եւ ծայրայեղ ձախի ահաբեկիչները ազատօրէն կազմակերպուած են տարիներէ ի վեր» (Լը Մոնտ, 24 Ապրիլ 1971):

Ներկայիս Թուրքիա կը ղեկավարուի 1961ի Սահմանադրութեամբ, զոր բանակը պարտադրած էր եւ որ կը սահմանափակէր գործադիր իշխանութեան (կառավարութեան) իրաւասութիւնները՝ արգիլելու համար կրկնութիւնը այն զեղծումներուն, զորս գործած էր Մէնտէրէսի կառավարութիւնը 1950էն 1960: Ներկայիս Նիհատ Էրիմ ծրագրած է փոփոխութիւններ մտցնել Սահմանադրութեան մէջ, նպատակ ունենալով անշուշտ սահմանափակել քաղաքացիներու իրաւունքները եւ գործելու լայն ազատութիւն տալ կառավարութեան:

Պաշարման վիճակ յայտարարելով 11 նահանգներու մէջ, վարչապետը կ'ուզէ ամենախիստ միջոցներու դիմել միանգամ ընդմիշտ վերջ տալու համար ձախապաշտներու անիշխանական գործունէութեան:

Գալով համալսարաններու խռովայոյզ վիճակին, Նիհատ Էրիմ կ'ընդունի, որ կատարեալ իրաւունք ունին բարենորոգումներ պահանջող ուսանողները — ջախջախիչ մեծամասնութիւնը: Գոհացում պիտի տրուի անոնց:

«Միւս կողմէ կան կազմակերպութիւններ, որոնք օգնութիւն կը ստանան դուրսէն եւ որոնց անդամներէն ոմանք ուսանող չեն: 20-30 հոգի անդադար մէկ համալսարանական քաղաքէն միւսը կ'երթան խռովութիւններ յարուցանելու համար: Ասոնք կ'ուզեն տապալել վարչաձեւը: Ասիկա հակառակ է Սահմանադրութեան: Անոնց հետ խօսիլ եւ համաձայնութեան եզր մը գտնել եւ փորձել կը նշանակէ ժամավաճառ ըլլալ»:

Վարչապետը եթէ չկրնայ Խորհրդարանին ընդունիլ տալ բարենորոգումներու իր ծրագիրը, պիտի քաշուի: Երբ զինքը հրաւիրեցին կառավարութիւն կազմելու, երկիրը կը նմանէր հազար կտորի վերածուած ամանի մը: Իրմէ խնդրեր են իրաւու փակցնել կտորները: Ինք կուսակից է խորհրդարանական վարչաձեւի մը, սակայն երբ երկիր մը բացառիկ կերպով ծանր տագնապի մը դէմ յանդիման կը գտնուի, բացառիկ միջոցներու պէտք է դիմել: Ու իբրեւ օրինակ կը յիշէ Տը Կոլը, որ 1958ին բացառիկ տագնապի օրերուն, իշխանութեան գլուխ անցաւ՝ Ալժէի զօրավարներու ճնշումով եւ Քոթիի ու Ֆլիմլէնի հասկացողութեան շնորհիւ:

Թուրքիոյ արեւմտեան նահանգները աւելի շատ դպրոցներ ունին քան արեւելեանները: Գիւղացիները, որ բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը կազմեն, անմասն են ընկերային յառաջդիմութիւններէ եւ կրթութենէ: Էրիմ կը խոստանայ բարելաւել գիւղացիներու կացութիւնը: Ութ տարուան ուսման շրջանը պիտի ընդհանրացնէ երկրին մէջ: Առաջին չորս տարին պիտի յատկացուի ընդհանուր կրթութեան, մնացեալ չորսին մէջ արհեստներ պիտի սորվին այն աշակերտները, որոնք չեն ուզեր շարունակել իրենց ուսումը:

Թղթակիցը դիտել տուեր է, որ արեւելեան եւ հարաւ – արեւելեան շրջաններուն մէջ ցարդ պահպանուած է աւատապետական դրութիւնը: Հողային բարենորոգումները պիտի կարգադրեն այս հարցերը, պատասխաներ է վարչապետը, որ հաստատեր է թէ Անատոլուի արեւմտեան շրջաններուն նոյնիսկ կեդրոնական Անատոլուի մէջ գիւղերը կը յառաջդիմեն հետզհետէ:

Արտաքին քաղաքականութեան մէջ ո՛չ մէկ փոփոխութիւն պիտի մտցնէ նոր կառավարութիւնը: Կիպրոսի, Հաստրակաց Շուկայի, Ատլանտեան Ուխտի, արաբեւիսրայէլեան վէճի մասին պիտի շարունակէ նախորդ դահլիճին քաղաքականութիւնը: Ու նաեւ ծրագրած է դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետութեան հետ:

Փայլուն հեռանկարներ չեն ուրուագծուիր Անգարայի քաղաքական հորիզոնին վրայ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

—o—

Աշխատանքի օրուան առթիւ, Մայիս 1, երկու անջատ տողանցքներ կատարուեցան Փարիզի մէջ:

Առաջինը, որուն գլուխն էին Փէ. Խա. Իւ.ն եւ ձախապաշտ կազմակերպութիւնները, տեղի ունեցաւ առաւօտեան ժամը 11ին: Շուրջ 15.000 հոգի տողանցեցին Ռեփիւպլիքէն Փէր Լաշէզ: Երկրորդը՝ աւելի կարեւոր էր տարողութեամբ, քանի որ համաձայն կազմակերպիչներուն 100 հազար հոգի համախմբուած էր (ոստիկանութեան հաշուով՝ 60.000) տեղի ունեցաւ նոյնպէս առաւօտեան: Տողանցքը կատարուեցաւ Նասիոնէն Պասթիյ, ինչպէս ամէն տարի:

Տողանցքներու ընթացքին միջադէպեր արձանագրուեցան, յատկապէս, երբ ձախապաշտ տարրեր փորձեցին միանալ Սէ. Ժէ. Թէ.ի կազմակերպած տողանցքին: Սէն Միշէլի մէջ եւս Հարիւրի մօտ ուսանողներ ցոյց կատարեցին քանդելով եւ վնասելով ինքնաշարժներ, փշրելով ապակիներ: Անծանօթներ Փէր Լաշէզի գերեզմանատան մէջ կարմիր ներկով արձանագրութիւններ դրոշմեցին Մարսէլ Քաշէնի եւ Մօրիս Թորէզի դերեզմաններուն վրայ:

Ոստիկանութիւնը 22 հոգի ձերբակալեց:

Մոսկուայի մէջ տեղատարափ անձրեւի տակ է, որ տեղի ունեցաւ Մայիս Մէկի աւանդական տողանցքը: Գիւղացիներ, բանուորներ, ուսանողներ եւ զինուորականներ կարմիր դրօշներով եւ պաստառներով («պիտի իրագործենք ծրագիրը», «Լենին մեզի հետ» եւայլն) շարք շարք անցան խորհրդային ղեկավարներու առջեւէն: Բրեժնեւ 15 վայրկեանի ճառ մը խօսեցաւ, որու ընթացքին փառաբանեց աշխատանքը, ընկերվարութեան հայրենիքը, Խորհ. Միութեան պաշտպանողական ուժը եւայլն:

Փեքինի մէջ շուրջ կէս միլիոն Չինացիներ ծափերով եւ բացագանչութիւններով դիմաւորեցին Մաօյի երեւումը Թիէն Ամմէնի հրապարակը:

Մայիս մէկի տողանցքներուն ընթացքին միջադէպեր տեղի ունեցան կարգ մը քաղաքներու մէջ: Մանիլի մէջ, Փիլիպպեան կղզիներու մայրաքաղաքը, ապահովութեան ուժերը կրակեցին ցուցարարներու վրայ՝ սպաննելով երեք հոգի: Ցուցարարները կը բողոքէին «ամերիկեան գաղթատիրութեան» դէմ: Ցիւրիխի մէջ, Զուիցերիա, ցուցարարներ փորձեցին մուտք գործել Սպանիոյ եւ Յունաստանի դեսպանատուներէն ներս: Ոստիկանութիւնը արգիլեց: Քարաքասի մէջ բանուոր մը սպաննուեցաւ:

Չեխ ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց տուներու մէջ: 522 հոգի ձերբակալուեցաւ: Ոստիկանութիւնը ձեռք ձգեց 54 զէնք եւ 12 ձեռնառումբ:

—o—

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրքիոյ մէջ աւելի քան 200 հոգի ձերբակալուած են, պաշարման վիճակի հաստատումէն ցայսօր:

Երկրին գլխաւոր քաղաքներու մէջ Պատերազմական Ատեաններ հաստատուած են: Միայն Անգարայի մէջ 76 ուսանողներ, 4 լրագրողներ, երկու փաստաբաններ դատի կանչուած են: Իշխանութիւնները փակեցին «Պիւկիւն», «Սապահ» եւ «Անթ» թերթերը: Տիարպէքիրի մէջ, ուր Քիւրտերու հոծ շրջանակ մը կայ, 160 հոգի ձերբակալուած են, երբ մեծ քանակութեամբ զէնք գտնուած է բազմաթիւ գիւղերու մէջ: Սպայակոյտի զօրավարները Տիարպէքիր մեկնած են, ուր համաձայն շրջան ընող զրոյցներու, «անջատողական» շարժում մը գոյութիւն ունի:

—o—

ՍԱՊՐԻ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ ԵՂԱՒ

Մինչ Մ. Նահանգներու Արտաքին Նախարարը՝ Ռոճըրս Երեքշաբթի օր Գահիրէ կ'երթար, անդին Գահիրէի մէջ կը հաղորդուէր Սապրիի պաշտօնազրկումը փոխ-նախագահի իր պաշտօնէն: Լուրը, որ անակնկալ մը եղաւ, քաղաքական դէտերու կողմէ կը նկատուի յատկանշական: Արդարեւ, Եգիպտոսի փոխ-նախագահը կը նկատուէր «Մոսկուայի մարդը»: Այս պաշտօնազրկումը կը նկատուի քաղաքականութեան փոփոխում՝ Ռոճըրսի այցելութեան առթիւ: Սապրի, որ կը նկատուէր նաեւ երկրին «զօրաւոր» մարդը, քննադատած էր Սատաթի հաշտարար քաղաքականութիւնը Իսրայէլի հանդէպ, ինչպէս նաեւ ձաղկած էր Արաբ Հանրապետութիւններու Միութեան կազմութիւնը՝ Եգիպտոսի, Լիբիոյ եւ Սուրիոյ Դաշնակցութեամբ: Եգիպտոսի երկրորդ նախագահին պաշտօն յանձնուած է շարունակել Դաշնակցութեան կազմութեան աշխատանքները:

ՔԷՇԻՇԵԱՆ ՅԱՂԹԵՑ

—o—

ՅԱՋՈՐԴ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ՝ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

« Ալֆորվիլի Հայը », ինչպէս կ'անուանեն տեղական թերթերը, Ժաք Քէշիշեան փառաւոր յաղթանակ մը տարաւ Ուրբաթ գիշեր, իր ծննդավայրին՝ Մարսէյլի մէջ, Թրինիթէի ծանօթ կռփամարտ՝ Մաթ Տոնովանի դէմ: Մրցումը վերջացաւ 10րդ ռաունտին իրաւարարին դադրեցնելու որոշումով: Հանդիպումը որ տըմի-ֆինալը կը նկատուէր աշխարհի ախոյենութեան սիւփէր-վէլթէրներու, 12 ռաունտներէ կը բաղկանար, բայց Քէշիշեան արդէն իսկ երեք անգամ գետին փռած էր իր հակառակորդը երբ իրաւարարը կը դադրեցնէր մրցումը: Տեղական մամուլը, ընդունելով հանդերձ որ Քէշիշեան դիտական ոճ ունեցող մը չէ, կը դրուատէ անոր կենսունակութիւնը, եռանդը, եւ ֆիզիքական լաւ կազմը, մանաւանդ տարիքին համեմատ (33 տարեկան է):

Այս յաղթանակին շնորհիւ, Քէշիշեան, քանի մը ամիսէն պիտի հանդիպի իտալացի Քառմելօ Պոսիի, որ ներկայիս այդ դասուն աշխարհի ախոյեանի տիտղոսը կը պահէ: Հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ Հռոմի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔԵՒԱԼԺԵՐԱԿԱՆ քարիւղային տագնապը հասաւ ծայրայեղ կէտի մը, որ կրնայ վերջնական խզումի դուռ բանալ: Քարիւղի Ֆրանսական ընկերութիւնները որոշեցին ետ բերել իրենց ամբողջ անձնակազմերը եւ որոշումը կը գործադրուէր անմիջապէս ու 150 հոգի Ֆրանսա կը հասնէին: Մայիս մէկին Գնդ. Պումետիէն ճառ մը արտասանելով, յարձակեցաւ Ֆրանսայի վրայ եւ պատկերալից ոճով շեշտեց.— «Մեր քարիւղը կարմիր է որովհետեւ ներկուած է մեր մարտիրոսներու արիւնով: Մեր քարիւղը որբ է, որովհետեւ ուրացանք եւ մերժեցինք մայրը եւ թէ իբրեւ հայր այլեւս միայն ալժերացի ժողովուրդն ունի»:

ՉԱՆԿ ՔԱՅ ՇԷՔԻ կինը հրաժարեցաւ Միացեալ Նահանգներ կատարելիք իր ճամբորդութենէն, Ազգ. Չինաստանի եւ Ուաշինկթընի միջեւ եղած լարուածութեան հետեւանքով:

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ, նախկին վարչապետ, կոչ կ'ընէ որ բոլոր ազգ. միութիւնները միանան ցոյց կատարելու համար Ալժերիոյ ամբաստանութեանց դէմ: Պիտօ կ'ուզէ որ այդ ցոյցը կատարուի Մայիս 13ին, «դաւաճանուած յոյս»ի օրուան տարեդարձին օրը:

ՄԱՅԻՍ 4էն սկսեալ էսանսը 1-2 սանթիմ յաւելում պիտի կրէ լիթրին վրայ:

ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ Փարիզի բաժանորդները այլեւս կրնան ուղղակի Միացեալ Նահանգներ հեռաձայնել: Պէտք է ընել 19ը, ապա՝ 1ը, յետոյ երեք թիւերը որ կը համապատասխանեն ուզուած քաղաքին քոտին եւ վերջապէս ուզուած անձին եօթը թիւերը:

ՔԱՆՆԻ մեծ պանդոկներու (Քարլթոն, Մաժեսթիք, Մարթինէզ եւայլն) անձնակազմերը անսահման ժամանակի համար գործադուլի դիմեցին: Պաշտօնեաներուն պահանջն է՝ 20 առ հարիւր յաւելում, 13րդ ամիս մը, եւ հանգստեան կոչուիլ՝ 60 տարեկանին այրերու եւ 55 տարեկանին կիներու համար:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՐԴԱԲԱՆԱԿԱՆ ՅԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐԸ

Բոլոր ժողովուրդներն ալ գունաւորած են իրենց առասպելական հերոսներուն ֆիզիքական յատկանիշները: Երբեք չէ պատահած, որ նկարագրութեան ժամանակ անոնց վերագրեն այնպիսի յատկանիշներ, որոնք ընդհանրապէս խորթ են իրենց համար:

Սեւամորթին համար սեւ գոյնն է միշտ գեղեցիկը, սպիտակամորթին համար՝ սպիտակը: Իւրաքանչիւրը կը գերագնահատէ իր մարդաբանական յատկանիշները, կը գովերգէ եւ լաւագոյնը կը համարի զանոնք:

Այս տրամադրութիւնը ոչ միայն առատ նիւթ կուտայ ժողովրդական բանահիւսութեան, այլեւ հարուստ աղբիւր կը հանդիսանայ ժողովուրդի մը մարմնական եւ մարդաբանական յատկանիշները պատկերացնելու համար:

Հայերու մարդաբանական յատկանիշներու առաջին նկարագրութիւնը կատարած են միջնադարու հայ պատմագիրները, քնարերգուներն ու գուսանները:

Յոյն պատմագիրները իրենց հերոսները կը նկարագրէին մանրամասն գիծերով, մինչդեռ հայ պատմագիրները շատ ժլատ գտնուած են այս մարզին մէջ:

Այս տեսակէտէն բացառութիւն կը կազմէ Մովսէս Խորենացի, որ կը հետեւի յունական աւանդութիւններուն: Խորենացի իր հերոսները նկարագրած պահուն կը հայթայթէ նաեւ մարդաբանական այնպիսի տուեալներ, որոնք ոչ միայն պէտք չէ անտեսուին, այլեւ՝ դառնան գիտական լուրջ մօտեցումի առարկայ:

Այժմ քննենք, թէ մարդաբանական ինչ յատկանիշներ ունէին Մ. Խորենացիի հերոսները:

Հայերու առասպելական նահապետը՝ Հայկ «գեղապատշաճ եւ անձնեայ, քաջագանգուր, խայտակն եւ հաստաբազուկ» է: Հայոց Տիգրան Թագաւորի մասին ան կ'ըսէ. «Խարտեաշս այս եւ ագեբեկ ծայրիւ հերայ Երուանդեանս Տիգրան, երեսօք գունեան եւ մեղուակն, անձնեարն եւ թիկնաւէտն, առօգաբարձն եւ գեղեցկոտն», այսինքն՝ «խարտեաշ եւ մազերու ծայրը գանգուր Երուանդեան Տիգրան, գունեղ երեսով, մեղուշ աչքերով, ուժեղ սրունքներով, գեղեցիկ ոտքերով, վայելչակազմ եւ թիկնաւէտ»: Հայկի սերունդէն Հրաչեայի անունը հետեւեալ ձեւով կը ստուգաբանէ ան. «Հրաչեայ կը կոչուի առաւելաբար պայծառ երես եւ բոցավառ աչքեր ունենալուն համար»: Խորենացիի հերոսներէն մէկը կը կրէ Վարդգէս անունը, ուրիշ մը ունի «դեղձան հերք»:

Անհամեմատ շատ աւելի արժէքաւոր տուեալներ կը պարունակէ վիշապաքաղ Վահագնի մասին եղած առասպելը, յատկապէս այն հատուածը, ուր կը նկարագրուի Վահագնի ծնունդը:

Եղէգի փողէն ծուխ կ'ելլէր,
Եղէգի փողէն բոց կ'ելլէր,
Եւ բոցէն դուրս կը վազէր
Խարտեաշ պատանեկիկ մը:
Ան հուր մազեր ունէր (*ապա թէ*)՝
Բոց մօրուք ունէր
Եւ աչքերն էին արեգակներ:

Այսպէս, Խորենացի իր հերոսները օժտելով դիւցազնական տեսքով, անոնց վերագրելով առնական գեղեցկութիւն, բարձր հասակ, յաղթ բազուկ եւ թիկունք, միեւնոյն ատեն նկարագրած կ'ըլլայ անոնց մարդաբանական յատկանիշները:

Խորենացիի հերոսները ունին գանգուր, խարտեաշ, հուր, չէկ, վարդագոյն, դեղձան մազեր, բոցագոյն մօրուք, բոցապայծառ, մեղրագոյն (շագանակագոյն), բոցկնագոյն աչքեր:

Պէտք չէ ենթադրել, թէ Խորենացի իր հերոսները աւելի գեղեցիկ պատկերացնելու համար մտացածին նկարագրութիւններ կատարած է: Կասկածէ վեր է, որ իր շրջապատին մէջ տեսնելով նմանօրինակ տիպարներ, ան իր հերոսներուն միջոցաւ պատկերացուցած է իր ժամանակաշրջանի Հայերը: Խորենացի որեւէ տեղ չի խօսիր թուխ եւ սեւ մազերու ու աչքերու մասին, հակառակ անոր որ ժամանակակից եւ յետագայ հայ պատմագիրներն ու բանաստեղծները ներկայացուցած են նաեւ Հայեր թուխ մազերով եւ թուխ մորթով:

Խորենացիի ժամանակակից պատմագիրներէն Փաւստոս Բիւզանդ նկարագրելով Հայոց Արշակ Բ. Թագաւորը, կը գրէ, որ ան «թաւ է մազերով եւ թուխ է գոյնով»: Փաւստոս բացառութիւն չի կազմեր իր այս նկարագրութեամբ:

Միջնադարեան հայ տաղասացները երկար տողեր նուիրած են հայ կնոջ գովաբանութեան համար, անոր գեղեցկութիւնը բնութագրելու համար:

Այսպէս, օրինակ, Գրիգորիս Աղթամարցիի քով հայ կինը ունի վարսեր «ինչպէս թուխ սաթը», Նաղաշ Յովնաթանի քով՝ «սիաւ ծամեր», Յովհաննէս Թլկուրանցիի քով՝ «սպիտակ ճակատ», «թուխ-թուխ աչեր», Նահապետ Քուչակի քով՝ «թուխ աչք, թուխ ունք, թուխ մազեր»:

Քննելով վերոյիշեալ աղբիւրները, շատեր եկած են այն եզրակացութեան, որ Հայերը յառաջ եկած են երկու տարբեր ժողովուրդներու ձուլումէն: Միաձուլման այդ հոլովոյթը, իբրեւ թէ, ընթացած է չէկ եւ թուխ գոյն ունեցող ժողովուրդներու պայքարով, որու ընթացքին յաղթած են թուխերը, որոնք թէ' թիւով աւելի շատ էին եւ թէ նկարագրով աւելի կենսունակ: Սակայն չէկերը բոլորովին չանհետացան:

Իսկապէս, մարդաբանական բազմաթիւ քննութիւնները ցոյց տուած են, որ ներկայ Հայութեան ստուար մեծամասնութիւնը ունի մթագոյն մաշկ, թուխ մազ ու աչք, լայն, կլոր գլուխ եւ դէմք, լայնկեկ քիթ եւ միջահասակ ու հաստատակազմ մարմին: Մեծամասնութիւն կազմող այս խումբի կողքին գոյութիւն ունի նաեւ նշանակալի փոքրամասնութիւն մը, որ կը յատկանշուի իր բացգոյն երեսով, մազ ու աչքով, նեղ դէմքով եւ երկար գլուխով, նեղ, ուղիղ եւ արծուային քիթով ու բարձրահասակ եւ նրբակազմ մարմնով:

Ձեռքի տակ ունենալով Մ. Խորենացիի վկայութիւնները, նպատակայարմար կը դառնայ համեմատել զանոնք ներկայ Հայերու մարդաբանական տուեալներու հետ:

Քննենք մէկ քանին:

Մարդաբանութեան մէջ ընդունուած է մարդու միջին հասակը նկատել 165 սանթիմեթր: Ինչպէս ցոյց տուած են տարբեր ժամանակներու տարբեր վայրերու մէջ կատարուած մարդաբանական քննութիւնները, Հայերու հասակի բարձրութեան միջինը անկէ աւելի է:

Հայ մարդաբանութեան հիմնադիր, Լիոնի համալսարանի փրոֆեսոր Է. Շանթր ԺԹ. դարու վերջերը Հայաստանի մէջ չափելով 297 այրերու եւ 44 կիներու հասակը, անոնց միջին բարձրութիւնը գտած է այրերու համար 168 սմ., կիներու համար՝ 153 սմ.: Երեւանի եւ Գորիսի մէջ Շանթր հանդիպած է մարդոց, որոնց հասակը կը հասնէր 182 սմ.ի: Վերջին տարիներու քննութիւնը Մ. Աբդուշելիշվիլիի կողմէ ցոյց տուած է, որ Ալավերտիի շրջանին մէջ մարդոց միջին հասակը 167,7 սմ. է (100 այրերու տուեալներով), Նոյեմբերեանի շրջանին մէջ՝ 166,2 (101 մարդ), Աշտարակ՝ 165,9 սմ. (102 մարդ), Գորիս՝ 166,9 սմ. (101 մարդ), Մեղրի՝ 164,7 սմ. (100 մարդ), Թալին՝ 167,0 սմ. (100 մարդ): Հազար երեք հոգիի միջինը նկատի առնելով ունեցած է 166 սմ. հասակի ընդհանուր չափ մը:

Ինչպէս ցոյց կուտան մարդաբաններու բոլոր չափագրումները, Հայերու հասակի միջին բարձրութիւնը 165–167 սմ. է, այսինքն՝ Հայերու հասակը միջակէն աւելի բարձր է:

Ներկայիս ապացուցուած է, որ մարդուն մորթի գոյնը կախում ունի կորիզաւոր գունանիւթի պարունակութենէն, որ մասամբ մորթին եւ մասամբ ալ եղջերամորթի բջիջներու մէջ կուտակուած է: Մաշկի գոյնի տարբերութիւնը փաստօրէն կախում ունի գունանիւթի խիտ կամ նօսր խմբաւորման աստիճանէն, որու վրայ աշխարհագրական, ինչպէս նաեւ կլիմայական պայմաններու ազդեցութիւնը շատ աննշան է:

Մարդաբանական ուսումնասիրութիւնները հաստատած են, որ Հայերու մորթի գոյնը հիմնականին մէջ թուխ է: Կը գերակշռէ նաեւ մազերու թուխ գոյնը իր մերձաւոր երանգներով: Սակայն քիչ չեն նաեւ չիկամազերը:

Է. Շանթրի համաձայն չիկամազ Հայերը քիչ են, թէեւ անոր ուսումնասիրած 341 Հայերուն 11 առ հարիւրը չէկ մազ ունէին: Աբդուշելիշվիլիի կողմէ քննուած 806 Հայերուն 14,7 առ հարիւրը նոյնպէս չէկ էր:

Հայերու մազը խիտ խիտ է: Քննութիւնները ցոյց տուած են, որ միջակ մազ ունեցողները միշտ 30 առ հարիւրէն աւելի չեն եղած, իսկ թաւամազները տեւապէս գերակշիռ դիրք ունեցած են (68-70 առ հարիւր):

Հայերու աչքի գոյնը նոյնպէս հիմնականին մէջ թուխ է, տարբեր նրբերանգներով:

Շանթր 341 Հայերու մէջ հանդիպած է սեւ գոյնի աչք ունեցող 192 հոգիի (56 առ հարիւր), շագանակագոյն՝ 113 հոգիի (33 առ հարիւր), կապոյտ կամ բաց գոյն՝ 36 հոգիի (11 առ հարիւր):

Ա. Ջավախաշվիլիի կողմէ քննուած 2141 Հայերու մէջ բաց գոյն աչք ունեցողները կազմած են 9 առ հարիւր, թուխ գոյն ունեցողները՝ 81 առ հարիւր, խառն գոյներ ունեցողները՝ 10 առ հարիւր, իսկ Մ. Աբդուշելիշվիլիի կողմէ ուսումնասիրուած հազար Հայերու մէջ պայծառ գոյնը կազմած է 6 առ հարիւր, խառն գոյնը՝ 66 առ հարիւր, թուխը՝ 28 առ հարիւր:

Լ. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Ապրիլեան եղեռնի 56րդ տարեդարձը ոգեկոչուեցաւ արժանավայել շուքով, երկիւղածութեամբ եւ վեհութեամբ՝ Կիրակի 25 Ապրիլ առաւօտեան ժամը 10ին Քափիթոլ օփերայի մէջ, ներկայութեամբ հազար երկու հարիւր հոգիի:

Ինչպէս ամէն տարի, Հարաւային Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Կեդրոնական վարչութիւնը նախաձեռնարկը եղած էր ազգային սգահանդէսին, որուն պատուոյ նախագահութիւնը ստանձնած էր Պարոն Կասթոն Տըֆէր՝ երեսփոխան – քաղաքապետ Մարսէյլի:

Բազմաթիւ անձնաւորութիւններ ներկայ էին. յիշենք, ի մէջ այլոց, ծերակուտական Օրիորդ Իրմա Ռափուզի՝ ներկայացուցիչը քաղաքապետ Կասթոն Տըֆէրի, Պր. Կրիմալտի՝ ներկայացուցիչը նախաբար Ժօզէֆ Քոմիթիի, Պր. Փիէր Լիւքա՝ երեսփոխան, Պարոններ՝ Էմիլ Թէօ Լոմպար, Պընուա Պարսոթի, Պասթիէն Լէշիա Քաղաքապետական Խորհուրդի անդամներ, ինչպէս նաեւ կարգ մը անձնաւորութիւններ եկեղեցական, մշակութային, գրական աշխարհի պատկանող: Նա-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (101)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Բայց հիմա ահա բոլորովին հակառակը տեղի կ'ունենար: Ամուսնութիւնը եղած կատարուած էր եւ նամակին մէջ բնաւ դրամօժիտի խօսք չկար: Ասկէ զատ, նոյնիսկ երիտասարդը դրամ պահանջէր, բացարձակապէս կրնար մերժել:

— Քաղաքային ամուսնութիւն հէ՞, կ'ըսէր ուրախութեամբ իր կնոջ, եկեղեցական պսակէն աւելի ամուր է եւ աւելի օրինական...

— Միայն թէ ես կ'ուզէի, որ եկեղեցական պսակն ալ ըլլար:

— Հոգ մի ըներ, ան ալ կ'ըլլայ, խնդիրը այն է, որ այսօր, օրէնքին առջեւ ամուսնացած կը համարուին:

Ու Ղուկաս էֆէնտի կը վերադառնար կրկին իր սիրելի գաղափարին:

— Երեք հազար ոսկին զրպանս մնաց, աղջիկն ալ կարգեցինք...

— Գոնէ պատրաստուած հագուստներն ու ճերմակեղէնները ղրկէինք, ըսաւ տիկին Թագուհի:

— Ուղեն նէ՝ կը ղրկես, պատասխանեց Ղուկաս էֆէնտի, իսկ եթէ ձայն չհանեն՝ կը պահենք մեր միւս աղջիկնուս համար ... օժիտը հիմակուընէ պատրաստ կ'ըլլայ:

Միւս օրը վաճառականը լուր ղրկեց, կանչել տուաւ օրաթերթի մը խմբագիրը եւ տասը ոսկիի փոխարէն հետեւեալ տողերը հրատարակել տուաւ:

«Մեծ ուրախութեամբ կը լսենք թէ անցեալ շաբթու Փարիզի մէջ կատարուած է Կ. Պոլիս հրապարակին ծանօթ վաճառականներէն ազնուաշուք Ղուկաս էֆէնտի Կէլկիթեանի դստեր, Օր. Ռոզիկի ամուսնութիւնը՝ Փարիզ հաստատեալ մեծահարուստ գոհարավաճառ ազնուաշուք Լեւոն էֆէնտի Կոկիկեանի հետ:

«Համեստափայլ տիկին Ռոզիկ, Հոմ Աքուլի փայլուն շրջանաւարտներէն մին է եւ իր ստացած բարձր կրթութեամբը, գեղեցկութեամբը եւ շնորհալի ձիրքերովը պատիւ կը բերէ հայ իգական սեռին, որուն մէկ փայլուն ներկայացուցիչը պիտի ըլլայ Ֆրանսական ոստանին մէջ, բարձրացնելով մեր ազգային արժանիքը օտարներու քով:

«Իսկ ազնուաշուք Լեւոն էֆէնտի Կոկիկեան մեծ զարգացումի տէր, գործունեայ, ձեռներէց երիտասարդ մըն է, որ յաջողած է կարճ ժամանակի մը մէջ ամենափայլուն դիրք մը ստեղծել իրեն համար, Փարիզի մէջ, ուր այսօր առաջնակարգ դիրք մը գրաւած է:

«Այս բարեպատեհ ամուսնութեան առթիւ Հարսին հայրը, ազնուաշուք Ղուկաս էֆէնտի Կէլկիթեան, որուն բարեսրտութիւնը ծանօթ է, երկու հարիւր ոսկի նուիրած է Ազգ. Հիւանդանոցին եւ յիսուն ոսկի ալ Գալֆայեան որբանոցին:

«Խմբագրութիւնս իր ջերմ շնորհաւորութիւնները կը ներկայացնէ Կէլկիթեան եւ Կոկիկեան գերդաստաններուն եւ երջանկութիւն կը մաղթէ նորապսակ ամոլին»:

Այս լուրը անակնկալ մը եղաւ ամէնուն համար: Շատեր եկան շնորհաւորելու Ղուկաս էֆէնտին, որ ուրախ զուարթ ընդունեցաւ հիւրերը եւ նոյնիսկ այնպէս մը ցոյց տուաւ, որ իր գիտակցութեամբը եղած էր ամէն բան:

— Էֆէնտիմ, կը բացատրէր, Կիրակի օր մը, հարսնիքէն շաբաթ մը առաջ, հեռագիր մը եկաւ փեսայէս, որով իրեն անմիջապէս Փարիզ երթալը անհրաժեշտ կը դառնար, ամենակարեւոր գործի մը համար: Մտածեցինք որ, եթէ նորէն մեկնէր ու հարսնիքը յետաձգուէր, կարգ մը անհիմն տարաձայնութիւններու տեղի պիտի տրուէր. ուստի ըսինք, որ թող հարսնիքը Փարիզ կատարուի լմննայ երթայ, եւ երկուքը մէկէն Կիրակի օր ճամբու դրինք... հիմա սաղին անդին խօսք են հաներ, թէ իբր թէ մեզմէ գաղտուկ փախեր են, մենք լուր չունինք եղեր, սանկ է եղեր, նանկ է եղեր. սխալ, էֆէնտիմ, ամէն բան մեր կամքով, մեր որոշումով եղաւ... արդէն փախչելու ի՞նչ կար, քանի որ շաբաթ մը պիտի ամուսնանային. միայն թէ անակնկալ հեռագրին վրայ պարտաւորուեցանք այդպէս ընել... ես մտածեցի, որ աղջկանս հարսանիքին ծախսելիք դրամս ազգին որբերուն ու աղքատներուն կուտամ, թող անոնք ալ քիչ մը խնդան:

— Շատ աղէկ մտածեր էք, Ղուկաս էֆէնտի, կը պատասխանէր բարեկամներէն մէկը, երբոր թերթին մէջ կարդացի ըրած նուիրատուութիւնդ «կեցցէ Ղուկաս էֆէնտին», ըսի մտքէս... ամէն կարդացողներն ալ ինծի պէս ծափ զարկին:

— Պարտականութիւննիս է էֆէնտիմ, ունեցողը չունեցողին տալու է, Աւետարանը այնպէս կը պատուիրէ... պատիւը, բարոյականը ճանչցող մարդը պէտք չէ որ այս տեսակ բաներու մէջ պարտազանց գտնուի:

Եւ այսպէս, Ղուկաս էֆէնտի նորէն կը յաղթանակէր ու կը վերահաստատուէր իր «պատուաւորութեան» մէջ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Շար.

հանդապետ Պր. Ժան Լափորթ եւ Մարսէյլի արքեպիսկոպոսը՝ Ռոժէ Էչէկարայ բացակայ քաղաքէն, ներողութեան գիրով մը կը յայտնէին իրենց յարգանքը նահատակներու յիշատակին:

Օրուան խօսնակը վերյիշելէ վերջ պահուն նուիրականութիւնը, վայրկեան մը լռութեան հրաւիրեց ներկաները, հաղորդութեան մէջ մտնելու նահատակներու յիշատակին եւ ոգիին հետ:

Ապա յաջորդաբար բեմ հրաւիրուեցան օրուան բանախօսները ու առաջին հերթին խօսք առաւ Պր. Ժագ Սարաճեան Հայ Դատի Յանձնախումբի անունով: Իր ուղերձին մէջ Թուելէ վերջ, փաստերով, հայ ժողովուրդի հանդէպ գործուած անիրաւութիւնները եւ մեծերու մեղսակցութիւնը, յայտարարեց որ բոլորս նուիրական պայքար ունինք մեր Դատը բերելու հանրային կարծիքին առջեւ՝ աշխատիլ անխոնջ, աննկուն, տոկալ, դիմանալ մինչեւ որ Էջմիածնայ եւ Անիի հազարամեայ զանգերը դարձեալ աւետեն հայ ժողովուրդի քաղաքական յարութիւնը:

Մարսէյլի երկրորդ Թաղամասի Երեսփոխան Պր. Փիէր Լիւքա հակիրճ եւ յըստակ բառերով ըսաւ. «Հայերը միայն մէկ իրաւունք կը պահանջեն՝ պաշտպանել ազատութեան գաղափարը: Ու շարունակելով՝ հայ ժողովուրդը ազգ մըն է, որ տարօրինակ կերպով կ'ապրի եւ իր ողջերով եւ իր նահատակներով, եւ ուսումնասիրելով ձեր դարաւոր ու ողբերգական պատմութիւնը, հետեւելով ձեր խաչի ճանապարհին, ձեզ լսելով, ձեզ ճանչնալով եւ հասկնալով գիտենք որ ցորենը դարձեալ պիտի աճի»: Երեսփոխանը վերջացնելով իր խօսքը քաջալերեց ներկաները պահել իրենց յատկութիւնները, ըստեղծագործ ոգին, մշակոյթը եւ հաւատալ լուսաւոր ապագայի մը միացեալ եւ անկախ Հայաստանով:

Հետաքրքրական էր լսել Մարդկային Իրաւանց Լիկայի խօսքը, զոր բերաւ կեդրոնական վարչութեան անդամներէն Տիկին Ժագլին Լեսիս: «Լիկան, ըսաւ ի մէջ այլոց, ամենին վճռական կերպով դատապարտած է ցեղասպանութիւնը եւ երաշխաւորած է Հայ Դատը: Եթէ ցեղասպանութիւնը կը սրտմտեցնէ բովանդակ աշխարհը, սակայն յաճախ աչք կը գոցուի ցաւին խոր պատճառներուն վրայ, որ է՝ ցեղասպանութիւն, այսինքն քաղաքակրթութեան մը խորտակումը. ցեղասպանութեան ամէն փորձ հիմնովին դատապարտելի է ըլլայ ան կարեւոր կամ փոքր համայնքներու հանդէպ: Անհանդուրժելի է, որ մարդիկ տառապին ուրիշ մարդոց նախապաշարումներէն, ընչաքաղցութենէն եւ մոլեռանդութենէն: Անտարակոյս հայ ժողովուրդի ջարդը կը կազմէ մարդկութեան պատմութեան ամէնէն ողբերգական եւ խաւար վայրկեանները: Սակայն իր խաւարամած հորիզոնին վրայ հայ ժողովուրդը ունի վերապրելու, գոյատեւելու եւ ինքզինքը պարտադրելու անժխտելի ազդակներ՝ իր լեզուն, իր հաւատքը, իր աւանդութիւնները, իր մշակոյթը, իր ազգային առաջադրութիւնները»: Տիկին Ժագլին Լեսիս շարունակելով ըսաւ. «Ձենք կրնար մոռնալ հայ ժողովուրդի առաքելութիւնը դարերու ընթացքին, որ եղած է կամուրջ մը Արեւելեան եւ Արեւմըտեան աշխարհներու միջեւ սքանչելիօրէն կարենալով շաղկապել եւ լրացուցիչ դարձնել այս երկու հակադիր հանճարները»: Ցարգելի բանախօսը վերջացուց հետեւեալ խօսքերով. «Ապրիլ» ամիսը որ կը նշանակէ «կեանք», պէտք է այլեւս դառնայ «յարութեան» ամիս, որպէսզի մարտիրոս հայ ազգը վերագտնէ իր պատմական սահմանները խաղաղութեան եւ երջանկութեան մէջ:

Ծերակուտական Օրիորդ Իրմա Ռափիւզի, երեսփոխան քաղաքապետ Պր. Կաստոն Տըֆէրի ներկայացուցիչը, նախ բերաւ Քաղաքապետարանի եւ Մարսէյլի բնակչութեան յարգանքի խօսքը խոնարհելով նահատակներու յաւերժական յիշատակին առջեւ: Իրմա Ռափիւզի յատկապէս ըսաւ.

«Եթէ կարգ մը բարբարոսներ վըճռած էին ջնջել աշխարհի քարտէսէն հայ Պետութիւնը, սակայն երբեք չկարողացան խորտակել հայ ոգին, որ միշտ կենդանի է իր բազմապիսի արտայայտութիւններով՝ աշխարհի չորս ծագերուն: Անգամ մը եւս շեշտը դրաւ Քաղաքապետարանի բռնած դիրքին Հայ Դատի առընչութեամբ, հիմնելով Կաստոն Տըֆէրի նախաձեռնութեամբ «Հայ Դատի Պաշտպան Մարմին մը»:

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ Կարօ Մեհեան, ծանօթ գրագէտ – հրապարակագիր հրաւիրուած Փարիզէն: Ահաւասիկ իր ճառէն մէկ քանի կէտեր.

«Հայաստանեայց Աշխարհ: Որակուած նաեւ երկիր դրախտավայր, եւ սակայն աւելի քան տասնեւհինգ դարեր դարձած էր, վայր իրերայաջորդ ողբերգութիւններու: Ի՞նչ է պատճառը այս դառն իրողութեան: Ժողովուրդներու պատմութեան մէջ հիմնական դեր ունին երկու ազդակներ՝ աշխարհագրութիւն եւ նկարագիր: Մեր աշխարհագրութիւնը տեւապէս դաւաճանած է մեզի, հարուածած է մեզ: Եւ վեհաշուք Արարատի շուրջ ըլլալով քառսի մը վրայ մենք ստիպուած ենք գոյութեան տեւական պայքար մը մղել:

«Պրեժնեւ կ'ըսէ՝ Հայաստանը Արեւմուտքի միջնաբերդն է Արեւելքի մէջ: Կ'աւելցնեմ՝ միակ միջնաբերդը եւ նաեւ՝ միակ ու տեւական խաչակիրը, եւ իրրեւ այդպիսին որքան վսեմ եղաւ իր առաքելութիւնը, այնքան մեծ եղաւ իր ողբերգութիւնը, այնքան ուժեղ եղաւ իր դիմադրական ոգին:

«Ահա եւ 1915ի աղէտը, զոր որակած ենք Ապրիլեան: Հարկ կը համարիմ այս առթիւ հոս ըսել թէ չկայ Ապրիլեան Եղեռն, այլ կայ դարաւոր եղեռն, որովհետեւ Թուրքը մեզ հարուածած է Հայաստանեայց աշխարհ իր ոտքը դրած օրէն: Տեւապէս մեզմէ խլած է զոհեր, տեւապէս պակսեցնելով մեր թիւը: 1915ը վերջին արարը եղաւ: Յիսուն տարիներէ ի վեր սխալ կերպով կը գործածենք տեղահանութիւն բառը: Մենք հայրենահանուած ենք եւ այս երկու բառերու տարբերութիւնը կը բնորոշէ քաղաքական նպատակը, զոր հետապնդեց Թուրքը: Մենք պէտք է հակադրենք քաղաքական առաջադրութիւնը, յիսուն տարիներու «լացի պատը» վերածելով համազգային ճակատի մը:

«Հակառակ դարերու ողբերգութեան, մեր ոգին միշտ կենդանի է. Նարեկացիով հանճարատեղծ ազգերու գերատիճանին բարձրացած է եւ այսօր իր մշակութային փառքն ու լոյսը կը ցուցադրէ քաղաքակիրթ աշխարհին: Եղեռնի ընթացքին խսկ կերտած է հերոսամարտներ եւ իր Փիզիքական ամէնէն տկար շրջանին եղունգներով եւ ակռաներով կռուած, իր դարաւոր թշնամին շպրտած է Արաքսէն անդին եւ իր պետական կառոյցը հաստատած:

«Ժողովուրդները հողեղէն ճամբաներ չունին. ունին հոգեկան եւ մտաւոր ճամբաներ: 1915ը վերջին լացն է: Մենք Ռուպիքոնը անցանք: Թալէաթ յիսուն տարի ետ կ'ուզէր դրկել Հայը, իսկ Հայը այսօր յիսուն տարի առաջ է Թուրքէն»:

Իր կարգին խօսք առաւ Վիկտոր Կարտոն, վիպագիր, որ հետեւեալ ձեւով պատկերացուց եւ պատճառաբանեց ահաւոր ողբերգութիւնը՝ 1915 Ապրիլ 24ին 2500 մտաւորականներ ձերբակալուեցան Պոլսոյ մէջ եւ նոյն ատեն երկու միլիոն Հայեր կը ջարդուէին, կ'աքսորուէին, կը հալածուէին Թուրքիոյ այլ քաղաքներու, գիւղերու եւ անապատներու մէջ: Ցեղասպանութիւնը պատրաստուած էր նախօրօք շատ մանրամասն տուեալներով, որովհետեւ Թուրք «պէյիճճերը» կ'երազէին փանթուրանական հսկայ կայսրութիւն, որ պիտի հասնէր մինչեւ Ռուսական Թիւրքիստան, մայրաքաղաք ունենալով Սամըրղանտը: Այս ծրագրին համար անհրաժեշտ էր գրաւել Հայկական Լեռնաշխարհը որ կը տիրապետէ երեք ցամաքներու վըրայ՝ անցքն ըլլալով Պաքուի քարիւղին, Հնդկաստանի ճամբուն եւ Միջին Արեւելքի երկիրներուն: 1915ը եղաւ ջարդերու վերջին վարագոյրը, որովհետեւ հարուածը սկսած էր արդէն դարերէ ի վեր: Զօրս դար առաջ Հայաստանը կը հաշուէր 7 միլիոն բնակչութիւն, 1914ին կը մնար չորսուկէս միլիոն եւ 1915ին 2 միլիոն: Աշխարհը այնքան ալ չյուզուեցաւ, ու այսօր վտանգի ենթարկուած է, մինչեւ որ ցեղասպանութեան հեղինակները չպատժուին:

Ապա, բանախօսը անդրադարձաւ այսօրուան հայ կեանքի իրողութիւններու վըրայ, ըսելով որ սփիւռքը կը ներկայացնէ հսկայ ուժ մը, շնորհիւ իր ձգած հաստատ արմատներուն ու այս ամէն մարզի մէջ՝ իր քաղաքագէտներով, մտաւորականներով, եկեղեցականներով, վաճառականներով, բժիշկներով, փաստաբաններով, ճարտարագէտներով... եւ իր արթուն ու գիտակից երիտասարդութեամբ, որ կը մերժէ մոռնալ իր հողերը: Հայերը գոյութիւն ունին Նոյի տապանէն ի վեր, որ հանդչեցաւ Արարատի գագաթը, եւ միշտ գոյութիւն պիտի ունենան մինչեւ աշխարհի վերջը, որովհետեւ իրենց պայքարը պայքարն է բովանդակ մարդկութեան:

Այս հայապատկան օրուան փակման խօսքը ըրաւ Հայր Գեղամ վարդապետ Պաղտասարեան, որ վերյիշելէ ետք նահատակներու յաւերժական ոգին ու ձգած թանկագին ժառանգը ապրող սերունդներուն, շեշտը դրաւ յատկապէս Ապրիլ 24ի զոյգ իմաստներու վրայ՝ յուշի եւ յարութեան օր: Յարութիւն, որովհետեւ հայ ժողովուրդը այսօր կ'ապրի ե՛ւ հայրենիքի ե՛ւ սփիւռքի մէջ, շնորհիւ իր անսասան հաւատքին, անխորտակ կամքին եւ ստեղծագործ ոգիին: Այս է մեծագոյն վրէժը:

Օրուան գեղարուեստական պատշաճ բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին՝ Օրիորդ Մարի Ալեքսանեան, դաշնակահարուհի Մարսէյլի ձայնասփիւռէն, Օր. Սեդա Տէրիւզեան եւ Օր. Սեդա Թիւթէլեան, որ անգամ մը եւս շատ յաջող եւ խոր ապրումով արտասանեց:

Ահաւասիկ հայ կեանքէն ներս երկու ժամեր, որոնք մեզ հաղորդութեան մէջ կը դնեն մեր նահատակներու յաւերժական ոգիին հետ վերացումի պահու մը մէջ: Կրնանք գոհունակութեամբ ըսել, որ Մարսէյլի հայ գաղութը ամենայն լըրջութեամբ եւ հաւատքով մօտեցաւ այս խորախորհուրդ տօնակարութեան եւ արժանի եղաւ նահատակաց յիշատակին ու իրաւունքի մեր պահանջին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ց. Գ.— Մարսէյլի օրաթերթերը Փրովանսալ եւայլն, լայն նկարագրականը հըրատարակած են հանդիսութեան, նկարներով, Ապրիլ 26ի իրենց թիւերուն մէջ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԸՆԿԵՐ Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻԷՆ.— Ընկեր Մուշեղ Մուրատեանի մահը, որ հաղորդուեցաւ «Յառաջ»ի Ապրիլ 21ի եւ 22ի թիւերով, խոր յուզում ստեղծեց ոչ միայն Վիէնի մէջ, ուր ողբացեալ ընկերը տարիներով օրինակելի աշխատանք կատարած էր, այլեւ կեդրոնական Ֆրանսայի գաղութներու մէջ: Ողբացեալը ծանօթ եւ սիրուած դէմք մըն էր ամէնուր:

Ընկերոջ յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 22ին, Հինգշաբթի, Սէնթ Անտրէ լը Պա եկեղեցին: Դագաղին շուրջ հաւաքուած էին ընտանիքի անդամներէն զատ մեծ թիւով ընկերներ Վիէնէ, Լիոնէ, Վալանսէ եւ այլ քաղաքներէ: Ներկայ էին նաեւ Վիէնի քաղաքապետն ու անոր փոխանորդը:

Կրօնական արարողութիւնը կատարեցին Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան եւ Վահան Վրդ. Թօփալեան:

Ողբացեալ ընկերոջ դագաղը ուսամբարձ առաջնորդուեցաւ մեռելակառք, ապա՝ գերեզմանատուն, ուր դամբանականներ խօսեցան ընկերներ Ս. Սիսլեան եւ Յ. Ուզունեան: Երկու ընկերներն ալ մատնանշեցին ողբացեալին նկարագրի մաքուր գիծը, այլ մանաւանդ՝ անոր նուիրումը ազգային – կուսակցական գործերու: Միշտ բծախնդիր՝ ջանադիր ոգիով ճգնած է օգտակար ըլլալ գաղութի ազգային կեանքին:

Հաւատաւոր դաշնակցական էր:

Ց. Գ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՈՅԻ ԽԵՆԹ ՍԷՐԸ

Անշուշտ բանաստեղծը իրմէ պահեց թերթերը, որոնք կը խօսէին եղածին մասին: Տիկին Հիւկօ, անմիջապէս տեղեկացած էր: Ներած էր: Աւելին՝ այցելած էր Տիկին Պիարի, բանտը: Այդ հոգածութեան իմաստը բացայայտ էր: Խորքին մէջ, Ատէլ շատ գոհ էր որ Լէօնիի շնորհիւ, Ժիւլիէթ վերջապէս վար առնուած ըլլայ իր պատուանդանէն:

Ժիւլիէթ ամէն բան անգիտացաւ մինչեւ 1851: Մինչեւ այն օրը երբ ծրար մը ստացաւ՝ էկօ Հիւկօ: Նամակ մը կար կըցուած ծրարին: Տիկին Պիար կը բացատրէր որ իրենց յարաբերութիւնը միշտ կը տեւէր եւ եօթը տարիէ ի վեր կը շարունակուէր բոլորին հաւանութեամբ, մէջն ըլլալով Տիկին Հիւկոյի: Եթէ Ժիւլիէթ քիչ մը սէր ունէր Հիւկոյի հանդէպ, լաւ կ'ընէր վերջ տալով իրենց կապին:

Ժիւլիէթ կը կարդար Հիւկոյի գրած նամակները Լէօնիի: Հոն կը գտնէր այն նոյն տողերը, զորս Վիքթոր իրեն կը գրէր: Կարծեց որ պիտի խենթենայ: Երդում ըրաւ որ ամէն բան վերջացած է եւ պիտի մեկնի ու այլեւս չտեսնէ Հիւկօն: Յաջորդ օրը, Հիւկօ կը հասնէր երբ Ժիւլիէթ պայուսակները կը պատրաստէր: Իր դատը լաւ կը պաշտպանէր: Այո՛, ճիշդ է, սիրած էր Լէօնին, առաւելաբար սեռային գոհացում փնտռած էր: Միայն Ժիւլիէթն է որ իր հոգին ունէր:

Ծարաթներ հարկ եղաւ որպէսզի Ժիւլիէթ համոզուի: Խորքին մէջ, Հիւկօ հեռացած էր Լէօնիէն, ինչպէս այն անհամար կիներէն, որ միշտ պիտի անցնէին իր կեանքին մէջ: Միայն Ժիւլիէթը կը մընար: Կրցաւ ներել: Զինար գտան: 1851 Դեկտ. 2ի պետական հարուածին, զինքը փրկեց բանտէն: Միասին աքսորի մեկնեցան: Կերնզէի մէջ, Ժիւլիէթի հաւատարմութիւնը, արժանավայել ընթացքը յաջողեցան մեղմել Ատէլին սիրտը: Այդ օրուընէ կիները բարեկամացան: Երբ Ժիւլիէթ գրէր Հիւկոյի, այլեւս կը խօսէր անոր «հիանալի կնոջ» մասին:

Կապը տեւեց 50 տարի, մինչեւ Ժիւլիէթի մահը: Ամէնէն առաջ Ատէլ մեռած էր: Ժիւլիէթ Հիւկոյի հետ կ'ապրէր: Ութսունամեայ էր, Ժիւլիէթ 75ը անցած էր բայց միշտ զինքը կը սիրէր: Տարիքը ծերունիին առնականութիւնը չէր մեղմացուցած: Իր արտակարգ կենսունակութիւնը կը զարմացնէր իր բարեկամները: Իր համբաւը կը դիւրացնէր իր սէրերը: Շատ երիտասարդ կիներ, զարմացան որ բաժնած էին ազգային հանրածանօթ դէմքի մը անկողինը, կը գրէին իրեն:

Ժիւլիէթ կ'անիծէր այդ թղթակցութիւնը եւ կը փորձէր ձեռք ձգել նամակները, բայց Հիւկօ, աւելի ճկուն, իրմէ առաջ կը վազէր դուռը բանալու երբ զանգը հնչէր: Երբեմն ծեր հոմանուհիին ձեռքէն կը պոկէր ամբաստանող նամակները եւ այն ատեն տեսարանները կը սկսէին:

1863ին մահամերձ է Ժիւլիէթ, բայց միշտ սիրահար: Յունուար մէկին կը գրէ Հիւկոյին.— «Սիրելի պաշտելիս, չեմ գիտեր թէ ո՞ւր կ'ըլլամ գալ տարի այս ատեն, բայց երջանիկ եմ ու հպարտ որ քեզի կը ստորագրեմ կեանքիս վկայականը, սա մէկ խօսքով՝ կը սիրեմ քեզ, Ժիւլիէթ»:

Կը մեռնի 1883 Մայիս 11ին, 77 տարեկանին: Հիւկօ շատ ազդուած է, բայց ուժը կը գտնէ երգելու այս եզակի սէրը.—

Sur ma tombe, on mettra comme ma
grande gloire,
Le souvenir profond, adoré, combattu,
D'un amour qui fut faute et qui devint
vertu...

ԱԼԷՆ ՏԸՔՕ

(Վերջ)

(Թարգմ. Քոնսթէլլասիոնէն)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Նուարդ Հէքիմեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ ցաւակցելով, հեռագրով եւ նամակներով մասնակից եղան իրենց ցաւոն վիշտին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ

(Խասգիւղացի)

մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ 1971 Մարտ 30ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Սիրանոյշ Անդրէասեանի զաւակներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ աղգականին Շնորհք Անդրէասեանի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրէ չքաւոր ընտանիքի մը:

×

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Քնար Մուրատեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Մուրատեանին, այրի Տիկին Մարգար-եանի եւ զաւակներուն (Պրոն), Տէր եւ Տիկ. Մարգարեեանի և զաւակներուն (Պըռոն), Տէր և Տիկ. Բարսեղեան և զաւակներուն (Պրոն), Տէր եւ Տիկին Յովհաննեանի եւ զաւակներուն (Փոն տը Շէրուի) եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին եւ Միութեան նախագահ՝ ողբացեալ Մուշեղ Մուրատեանի մահուան տխուր առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Լիոնի Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն եւ ընկերներ ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր Մուշեղ Մուրատեանի ցաւալի մահուան առթիւ, իր ընտանեկան պարագաներուն:

Նաեւ ընկեր Ս. Նաճարեանին, իր կնոջ Մարիամ Նաճարեանի կսկծալի մահուան առթիւ, եւ անոնց յիշատակին 50 Ֆր. կը նուիրէ Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան նորոգութեան:

ՆՈՒԷՐ

ՆԻՍ.— Տէր եւ Տիկին Յ. Գրիգորեան 50 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ Տիկին Ն. Արմենակ՝ 30 Ֆր. «Յառաջ»ին, Տիկին Շուշան Պալեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ:

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ

Ուրբաթ, 7 Մայիս ժամը 20,45ին
Dans la Salle du
MUSEE DES ARTS DECORATIFS
109, Rue de Rivoli
Métros :
Palais-Royal, Pyramides, Tuileries

1.— Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ Ի ԷՋՄԻԱԾԻՆ
2.— ԵՕԹԸ ԵՐԳԵՐ

«Եօթը երգեր Հայաստանի մասին» (Ֆիլմը առաջին անգամ ներկայացուեցաւ Թիֆլիսի մէջ՝ հեղինակ Գէորգ Էմինի ներկայութեամբ: Հայ ժողովուրդի ներքին կեանքն ու կենցաղը ներկայացնող այս վաւերական ֆիլմը առաջին մրցանակը շահեցաւ երկու անգամ, Ուկրաինայի եւ Անդրկովկասի փառատօներուն: Առնըմէ զուրս մասնաւոր մրցանակի արժանացաւ Լայպցիկի փաստանկարներու փառատօնին):

Բանաստեղծ Գէորգ Էմինի «Եօթը երգեր» ֆիլմը Հայաստանի մասին, կը բաղկանայ եօթը դրուագներէ, հայ ժողովուրդի հին պատմութենէն քաղուած մինչեւ մեր ներկայ փառահեղ օրերը:

Մուտք 7 փրանք

Ուշադրութիւն, վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի. կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Տոմսերը կը ծախուին հետեւեալ վայրերը.—

Mr. Z. Tchakmechian
22, rue Richer, Paris (9e)
Mr. H. Chirinian
36, rue Cléry, Paris (2e)
Restaurant Adjémian
12, rue Cadet, Paris (9e)
Alimentation Massis
21, rue Saulnier, Paris (9e)
Patisserie Markarian
32, rue de Trévise, Paris (9e)

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՄԱՅԻՍ 8ԻՆ, ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ
20,30ԻՆ, ՇԻՄԻԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
28 պիս, Ռիւ Սէն-Տոմինիք, Մեթրօ Էնվալիտ:

Կազմակերպութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԵՒ ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Պ. Կարապետ Սուլթանեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի միջոցով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Մշակութային Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Տիկին Զ. Քէչիչեանէ՝ Պ. Անդրէասեանի մահուան առթիւ: Նոյն տխուր առթիւ 100 Ֆր. ալ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եօտեղարաշեանէ:

Ստացած է նաեւ 50 Ֆր. Տիկին Բաղոսեանէ:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը
ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Սէնթ - Էթիէնի Հայ Ազգ. Միութեան, Շաբաթ իրիկուն (8 Մայիս) ժամը 20,30ին, Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Քարլ Մարքս հրապարակ, Ռոն Փուանի Փոլիքլինիքի մօտ:

Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ
Կը խօսի Պ. Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ (Լիոնէն)

Գեղարուեստական բաժին դպրոցական աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ
ՀՐԱՒԷՐ
ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները 6 Մայիս Հինգշաբթի օր ժամը 18ին իր կեդրոնատեղին 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ:

Այս ժողովը ի զօրու ըլլալու համար, անհրաժեշտ է մեծամասնութիւն, նկատի ունենալով օրակարգի կարեւորութիւնը, կը խնդրուի անդամներէն անհրաժեշտ ներկայութիւն:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Վաւերացում վարչական ժողովի տուած որոշման, Անտիլիի մէջ կառուցուող մտաւորականներու հանգստեան տան վրայ ենթագրաւումով իր կատարելիք փոխառութեան:

(ԿՆԻՔ)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մայիս 8, կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 8 Մայիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ.— Յուլիս 4ի դաշտահանդէսը եւ ընթացիկ հարցեր:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. քաղաքիս խումբերու ընդհ. ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ օր, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

CONNAISSANCE DU MONDE
SALLE PLEYEL
252, Faubourg Saint-Honoré
Métro : Ternes
Une séance exceptionnelle
Mardi 18 Mai à 21 heures

ARMENIE
d'hier et d'aujourd'hui

Premier grand film français
en couleurs
SUR L'ARMENIE
Récit et film de
N. ROBY

Places : de 5 F. à 15 F — Location : Salle Pleyel, Durand, 4Pl. de la Madeleine et dans les Agences de Théâtres.

Billets à prix réduits et location pour les membres de « Connaissance du Monde » Salle Pleyel (227-06-30) et Drugstore Saint-Lazare, 15, Rue de Rome (387-42-90)

Ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալու համար կրկին կը կազմակերպուի ճամբորդութիւն մը դէպի

ԵՐԵՒԱՆ ԱՇԽԱՐՀ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

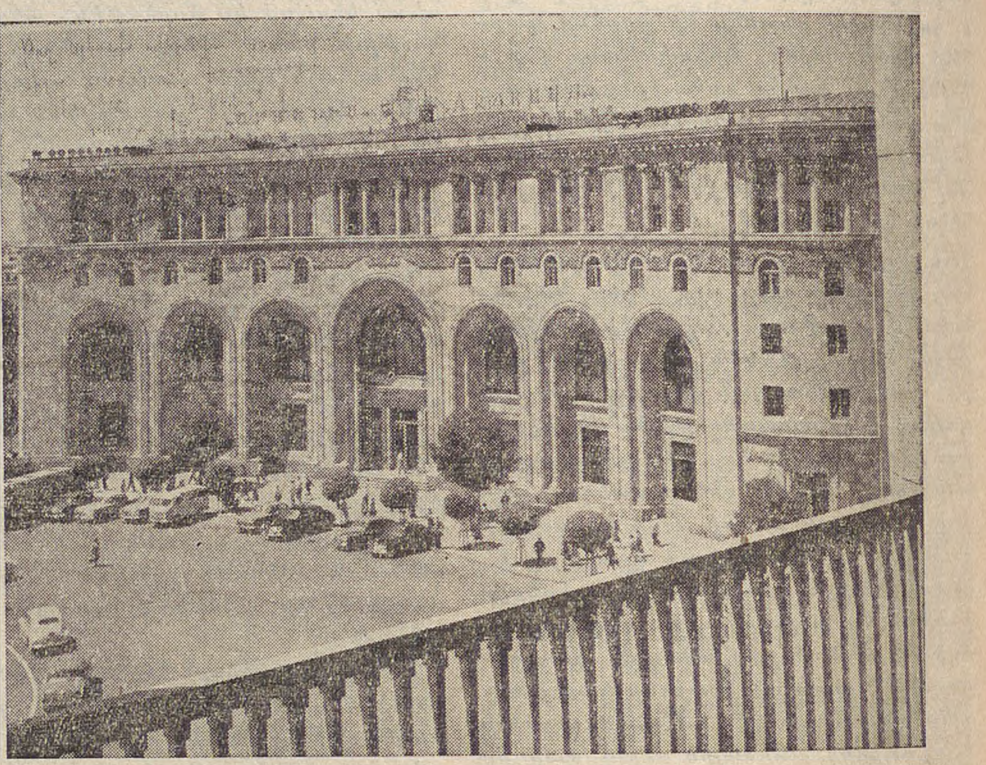

Առաջին անգամ ըլլալով ուղղակի Թռիչք Փարիզ - Երեւան, Մոսկուայէն անցնելով եւ մաքսային քննութիւն Երեւանի օդակայանը

ՄԵԿՆՈՒՄ 2 ՕԳՈՍՏ. (միեւնոյն օրը կը հասնինք Երեւան, վերադարձն ալ նոյնը)

ՄԻՆՉԵՒ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ

Օդանաւային ճամբորդութիւն, հիւրանոց, կերակուր, այցելութիւն եւ օթոքառով պտոյտներ

ԳԻՆԸ ՄԻԱՅՆ 2300 ՖՐ. ԱՆՋԻԼՈՒԽ

Ուշադրութիւն, տեղերը սահմանափակ ըլլալուն կը խնդրուի կանխաւ արձանագրուիլ

Մանրամասնութեան եւ արձանագրութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն

ԱՆՏՈՆԵԱՆ
17, Rue des Acacias — Clamart - 92 Tél. MIC. 58-39
ՍԱՐԱՖԵԱՆ
13, Rue Clauzel, Paris (9e) — Tél. TRU. 08-96
ԱՍԼԱՆԵԱՆ
65, Rue de la Vallée du Bois, Clamart - 92 — Tél. 736-16-28

Մարսէյլի շրջան

ԱՆՏԱՊԼԵԱՆ
9, Rue Auguste Comte St. - Loup — Tél. 42-80-42

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Ի ՆՊԱՍՏ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ,

Հովանաւորութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին

Իր հիմնադրութեան քառասնամեակին առթիւ

Կիրակի, Մայիս 9, ժամը 15,30ին

Centre Administratif et Social, 1, Place de l'Hôtel de Ville, Asnières

Կը խօսին

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ եւ ընկ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (մեծօ-սոփրանօ, Ա. մրցանակ Փարիզի Երաժշտանոցի), դաշնակով կ'ընկերանայ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ, Օր. Ա. ԱԹՄԱՃԵԱՆ (արտասանութիւն), Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ (հայկ. ժողովրդական երգեր), ՍՕՍԻ պարախումբը լրիւ կազմով, ղեկավարութեամբ Տիկին Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ:

Պարախումբէն մենապար Օր. Ա. ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ, արտասանութիւն ՄՈՒՐԱՏ ԴԱՍԼԱՔԵԱՆ

Դասական պար՝ Օր. ԱՆԻ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Խօսնակ՝ Օր. Իրմա Պասմաճեան

Ցերեկոյթը կը սկսի ճիշդ ժամուն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Ուրբաթ, 7 Մայիս 1971 ժամը 8,30ին 7, Ռիւ Վոլթէր, (Ֆուայէ տէ Վիէօ):

Օրակարգ.— Նախորդ ժողովի շարունակութիւն:

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ՄԱՅԻՍ 28Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յունիս 5ին, մինչեւ լոյս:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 5 MAI 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12106 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.106

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ՇՂԹԱՅՈՒԱԾ

Պաշարման վիճակ յայտարարուած է տասնեմէկ նահանգներու մէջ, որոնք ամէնէն աւելի խոցելի են, մէկը միւսէն տարբեր պատճառներով:

Պոլիս, Անգարա եւ Իզմիր համալսարանական կեդրոններ են եւ բոյն՝ ուսանողներու անվերջ ցոյցերու եւ խռովութեանց: Աւելի զատ Իզմիրի մէջ է նաեւ Ատլանտեան Ուխտի հարաւ-արեւելեան շրջանի բանակատեղին:

Տէմիրէլի կառավարութիւնը քանիցս փակեց բարձրագոյն ուսման զանազան հիմնարկութիւններ ժամանակաւոր կերպով, սակայն չկրցաւ առաջքն առնել յեղափոխական եւ պահպանողական ուսանողներու հակամարտութեանց — յաճախ արիւնալի բախումներով:

Նիհատ Էրիմ պիտի կրնա՞յ բռնի միջոցներով հաշտեցնել կողմերը:

Հալածանքը տարածանք է: Բողոքարկու եւ ցուցարար ուսանողները չափահաս են: Եւ ամէն մէկը իր բրածոյ դարձած գաւանանքին կառչած է ամրօրէն: Սպառնալիքի տակ թերեւս կարելի ըլլայ ժամանակաւոր կերպով հանդարտեցնել կիրքերը: Սակայն կարելի՞ է փոխել գլուխները:

Վերոյիշեալ երեք մեծ քաղաքները նաեւ ճարտարարուեստի կարեւոր կեդրոններ են: Բանուորները կազմակերպուած են այնտեղ: Ունին իրենց արհեստակցական միութիւնները, որոնք կը ղեկավարուին ընկերվարական հակում ունեցող վարիչներու կողմէ: Կ'օգտուին Սահմանադրութեան մասնաւոր տրամադրութենէն՝ պարբերական գործադուլներ սարքելով եւ երկրին տնտեսական կեանքը անդամալուծելով:

Պաշարման վիճակի ենթակայ միւս նահանգներն են՝ Քոճա Էլի, Սաքարիա, Էսկիշէհիր, Զոնկուլտաք, Ատանա, Հաթայ, Տիարպէքիր եւ Սղերտ:

Ատանա եւ Հաթայ ո՛չ միայն մեծ գործարաններ ունին, այլ եւ սահմանակից են Սուրիոյ, որ երբեք չէ ներած Իսքէնտէրուն-Անտիոք սանճաքին (Հաթայ) Թուրքիոյ կցումը, հակառակ հայ և արաբ բնակչութեան եւ սուրիական իշխանութեանց կամքին:

Սուրիա իր երկրի անբաժան մասը կը համարի այդ շրջանը, մանաւանդ որ անիկա 1920ի Թրքական «Ազգային Ուխտ»ի սահմաններուն մէջ չէր մտներ:

Էսկիշէհիր հաղորդակցութեանց կարեւոր կեդրոն մըն է եւ զինուորական օդանաւերու բանակատեղին:

Տիարպէքիր եւ Սղերդ քրտական շրջաններ են, ուր «յեղուղակ»ներ սանձարձակ կը գործեն տարիներէ ի վեր: Յանուն կառավարութեան Դատական նախարար Իսմայիլ Արար անցեալ շաբաթ կը յայտարարէր թէ արեւել. նահանգներու մէջ քրտական շարժումը վտանգաւոր համեմատութիւններ ստացած է: Քիւրտերը, որոնց կ'աջակցին քիւրտ ձախապաշտ տարրերը, կը ծրագրեն Թուրքիայէն անջատուելով կազմել անկախ Քիւրտիստան մը:

Ուրեմն պաշարման վիճակը խստիւ պիտի գործադրուի նաեւ քրտաբնակ նահանգներու մէջ: Մասնաւորաբար պիտի արգիլուի զէնքի մաքսանենգութիւնը: Ըստ Թրքական աղբիւրներու, Քիւրտերը մեծաքանակ արդիական զէնքեր կը ստանան Իրաքէն եւ Սուրիայէն, մինչեւ իսկ... Չեխոսլովաքիայէն:

Նիհատ Էրիմի կառավարութիւնը արտակարգ միջոցներու դիմած է անիշխանութեան առաջքն առնելու համար: Զրնջած է հաւաքոյթներու եւ մամուլի ազատութիւնը: Լուծած է ծայրայեղ հոսանքներու պատկանող զանազան կազմակերպութիւններ: Ձերբակալած է հարիւրաւոր մարդիկ, որոնց շարքին Ճումհուրիէթի եւ Աքշամի պատասխանատու տնօրէններն ու երկու կարեւոր խմբագիրները — Իլհան Սէլճուք եւ Ջէթին Ալթան — Խորհրդարանի վաւերացման ենթարկել առաջ պաշարման վիճակի նոր օրէնքը:

Պաշտօնապէս գրաքննութիւն չէ հաստատուած, բայց խստիւ կը պատժուին անոնք, որ կը քննադատեն կառավարութիւնը պաշարման վիճակի գործադրութեան կապակցութեամբ:

Ի՞նչ դիրք պիտի բռնեն այժմ այն քաղաքագէտները, որոնք երդում-պատուո կ'ըլլային ցարդ, յանուն ժողովրդավարութեան: Շատեր — որոնց շարքին ծեր աղուէս Իսմէթ Ինէօնիւն — ձայներնին կտրած են, երկաթեայ բռունցքի վախէն:

Շղթայուած է ազատութիւնը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ փոխ-նախագահին պաշտօնազրկումը կը նկատուի ներքին հարց: Ալի Սապրի, «Ռուսերու մարդը», իր համախոհներով լուրջ քննադատութեան ենթարկած էր վերջերս նախագահին քաղաքականութիւնը, յատկապէս անոր որոշումը՝ Սուրիոյ եւ Լիբիոյ հետ դաշնակցութիւն մը կազմելու: Սապրի, որ կը սպասէր յարմար վայրկեանին ձեռք առնելու իշխանութիւնը, Դաշնակցութեան ստեղծումը նկատած է «պահպանողական» ուղղութեան մը որդեգրումը: Սապրի մասնաւորապէս դէմ արտայայտուած է Դաշնակցութեան այն կէտին, որով երեք երկիրներու ուժերը օգնութեան պիտի փութան, երբ անոնցմէ մին ներքին տագնապի մը կ'ենթարկուի: Արդ այս տագնապը կրնար յառաջ գալ ձախէն, ինչ որ կը նշանակէ, թէ այդ որոշումը տրուած է առաջքն առնելու համար ձախակողմեան վարչակարգի մը հաստատման Եգիպտոսի, Սուրիոյ կամ Լիբիոյ մէջ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ նախագահը, որ միեւնոյն ժամանակ երկրին Համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղարն էր, առողջական պատճառներով հրաժարեցաւ այս վերջին պաշտօնէն: Ուլպրիխտ կը մնայ այնուամենայնիւ նախագահ: Առաջին քարտուղարի պաշտօնը ստանձնեց Էրիխ Հօնեկէր, որ նոյնպէս «կարծր» դէմք մըն է: Ուլպրիխտ 77 տարեկան է եւ իսկական «հայրը» Արեւելեան Գերմանիոյ:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ այսպէս կոչուած խաղաղասէրները չյաջողեցան իրագործել իրենց նպատակը: Ծրագրած էին քանի մը օրուան համար «անդամալուծել» մայրաքաղաքի պետական - վարչական կեանքը: Ոստիկանութիւնը եօթը հազար ցուցարար ձերբակալեց եւ թոյլ չտուաւ որեւէ կարեւոր համախմբում:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ բժշկական պարբերականի խմբագրապետն ու բազմաթիւ խմբագիրներ հեռացուեցան իրենց պաշտօնէն «ծափահարութիւններ»ու շարքի անտեղի արձագանգներու համար, իրենց յօդուածին մէջ: Պարբերականը, որ ներկայացուցած էր նախագահ Պոդգորնիի ճառը Համայնավար կուսակցութեան խորհրդաժողովին, ժողովականները «ծափահարեցին» արձանագրած էր նաեւ, երբ Պոդգորնի յիշած էր օտար Համայնավար կուսակցութիւններու մեռած առաջնորդները, ինչպէս Չէ Կուէվարա, Հօ Շի Մին եւ ուրիշներ:

Այս ձեւով կը ստացուէր այն տպաւորութիւնը, թէ ժողովրկանները «ծափերով» ողջունած են անոնց մահը: Թերթը 117 «ծափահարութիւն» մատնանշած էր Պոդգորնիի ճառին մէջ:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ԵՐԵՒԱՆԷՆ ՊԷՅՐՈՒԹ

ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԵՐԵՒԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԱՅՑԸ՝ ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴ

Երեւան, 28 Ապրիլ (ՀՀԳ).— Ապրիլ 24ին, առաւօտեան կանուխ ժամերէն մինչեւ ուշ երեկոյ, խուռներամ բազմութեամբ լեցուն էր Ծիծեռնակաբերդի բարձունքը, ուր վեր կը խոյանայ 1915ի Մեծ Եղեռնի զոհերուն յիշատակը յաւերժացնող կոթողը:

Այդ օր, Յուշարձան այցելեցին հարիւր հազարաւոր Երեւանցիներ՝ բանուորներ, ծառայողներ, մտաւորականներ, ուսանողներ, դպրոցականներ, արտասահմանէն ժամանած հիւրեր, որոնք իրենց յարգանքը մատուցանեցին ցեղասպանութեան զոհերու յիշատակին եւ թարմ ծաղիկներ դրին Յուշարձանին:

Մարդիկ լուռ շարքերով կ'անցնէին կոթողի յաւերժական կրակին մօտով: Այստեղ, ամբողջ օրը կը հնչէին հայկական մեղեդիներ:

«ԱԶԴԱԿ»

ՔԱՅԼԱՐՇԱՒ ՊԻՔՖԱՅԱՅԷՆ ԱՆԹԻԼԻԱՍ
50.000 ՀԱՅԵՐ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ԱՊՐԻԼ 24Ի ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆՑ

—o—

Ապրիլ 24ին, Շաբաթ օր, յիսուն հազարի հասնող բազմութիւն մը Պիքֆայայէն Անթիլիաս, հանրային կարծիքին ներկայացուց անխրաւուած ժողովուրդի մը պահանջները խտացնող յուզիչ եւ ցնցող պատկեր մը:

Քայլարշաւի գաղափարը յղացած էր Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան Ուսանողական Միութիւնը, որու անդամները շաբաթներու հետեւողական աշխատանքներէ ետք, քարոզչական եւ կազմակերպչական լուրջ պատրաստութեամբ մը, յաջողած են 50 հազարի հասնող բազմութեան մը մասնակցութիւնը ապահովել Ապրիլ 24ի քայլարշաւին:

Հակառակ աննպաստ օդին, առաւօտեան ժամը 6էն սկսեալ, ճշդուած կեդրոններու մէջ բազմութիւնը համախմբուած եւ, արագ փոխադրութեամբ, ուղղուած է Պիքֆայա, ուր Ապրիլեան յուշարձանին շուրջ, ներկաներու թիւը շուտով հասած է աւելի քան 25.000ի: Բարձրախօսը ձայնասփռած է եկեղեցական երաժշտութիւն: Հակառակ անոր, որ ցուցական բոլոր արտայայտութիւնները խստիւ արգիլուած էին, Պիքֆայա բարձրացող ժողովուրդին համար յուզիչ եղած է տեսնել հայ երիտասարդի մը առաջին քայլարշաւը դէպի վեր, ուսին շալկած Եղեռնի զոգդոթան ոգեկոչող մեծ խաչափայտ մը ու կչիռք մը՝ արդարութեան ներկայացնելով պահանջատէր ժողովուրդի մը իրաւունքները:

Պիքֆայայէն դէպի Անթիլիաս քայլարշաւը սկսած է ժամը 9ին: Ասոր հետեւած են յատկապէս Էսոշիէթըտ Փրէսի, Եունայթըտ Փրէսի, Աժանս Ֆրանս Փրէսի թղթակիցները, Նէշընըլ Պրոտքէսթինկ Քորփորէյշընի, կիպրական պատկերասփիւռի եւ լիբանանեան պատկերասփիւռի նկարիչները, ինչպէս նաեւ պելժիացի շարժանկարիչ մը:

Թափօրը բաժնուած էր երկու խումբերու: Սկիզբը կը տեսնուէին սկաուտական կազմակերպութիւններն ու աշակերտական միութիւնները, ապա ազգայիններու խմբակ մը՝ պետական երեսփոխան ընկեր Մովսէս Տէր-Գալուստեանի կողքին: Անոնց կը հետեւէին պատանեկան միութիւններն ու ժողովուրդը:

Մօտ երեք քիլոմեթր տարածութիւն ողողուած է մարդկային հեղեղով: 30.000 գնահատուած է մասնակցողներու թիւը: «Դժուար է առանց յուզումի ներկայացնել թափօրին պարզած պատկերը, կը գրէ «Ազդակ», խաղաղ ու կարգապահ ընթացքով, վճռակամ եւ յուզուած, յոգնած բայց անտեղիտալի ծերունիներ, նորածին մանուկներ շալկած մայրեր ու հայրեր, յաղթ քայլերով ընթացող տարեցներ, երիտասարդներ եւ պատանիներ, ու տակաւին ցատկռտող երախաներու այս եզակի համախմբումը, դիտողին համար, իսկապէս զօրաւոր թելադրականութիւն մը ունէր»:

Աւելի քան երեք ժամ տեւած է այս լուռ ու ամփոփ յառաջխաղացքը, մինչեւ որ թափօրը մօտեցած է Անթիլիասի: Շարքերը աւելի եւս խտացած են՝ Անթիլիասէն վեր բարձրացող բազմութեամբ:

Կաթողիկոսարանէն ներս եւ դուրս պարզուած պատկերը նոյնքան ազդու եղած է: 50.000ի հասնող բազմութիւնը, բողոքի լուռ բայց տպաւորիչ ազդեցութիւն գործած է:

Նուագախումբի քայլերգներով, վեհարանէն դուրս եկած է առաջնորդ Տաճատ Արք. Ուրֆալեան, որ բազմութեան մէջէն ուղղուած է դէպի յուշարձան-մատուռը, ուրկէ իր խօսքն ուղղած է ժողովուրդին եւ մասնաւորաբար հայ երիտասարդութեան, շնորհաւորելով իրենց յարգանքն ու նուիրումը Ապրիլ 24ի նահատակներու յիշատակին հանդէպ:

— Այսօր հայ ժողովուրդի վերածնունդին ու վճռակամութեան խորհրդանիշն է, ըսած է Տաճատ Արք.: Մեր դարաւոր թշնամին չկրցաւ հասնիլ իր նպատակին, մեր ժողովուրդը անմահ է ու անմահ կը մնայ, շնորհիւ իր որդիներուն դիտակցութեան»: Եւ աւարտած է իր խօսքը մաղթելով.— «Հայ ժողովուրդը պահել ամբողջական ու իրագործել անոր դարաւոր երազը»:

Քայլարշաւին առթիւ լիբանանեան մամուլն ու ձայն-պատկերասփիւռը արձագանգ հանդիսացած են Եղեռնին եւ Հայ Դատին: «Ալ Ժամհուր» թերթի պատասխանատու խմբագիրը՝ Ֆայէլ Սայիտ Ագլ խմբագրական մը գրած է՝ «Հայ նահատակները մեր նահատակներն են» խորագրով: «Ալ Ժամհուր Ալ Ճատիտ» շաբաթաթերթը բացառիկ թիւ մը նուիրած է հայկական ջարդերուն եւ Հայ Դատին: Դարձեալ «Ալ Ժամհուրիա» եւ «Ալ Ժարիտա» թերթերը Հայ Դատին մասին երկար յօդուածներ հրատարակած են մեր պահանջներու մասին:

Լիբանանի պատկերասփիւռը երկու հաղորդումներ կատարած է, իսկ օտար գործակալութիւնները տեղեկացուցած են լուրը:

Միւս կողմէ, անգլիական «Թայմզ» թերթի Պէյրութի թղթակիցը հայկական ցեղասպանութեան եւ Հայ Դատի նուիրուած մասնաւոր յօդուած մը ղրկած է թերթին:

Յօդուածը լոյս կը տեսնէ ի մօտոյ:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՅԵՂԱՍՊԱՆ ՃԵՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Բ.

Ահաւասիկ Հարազատ պատճէնը չրջաբերական այն Հրամանագրին, զոր Զէյթունի ատրնչաբար յղած էր Ճէմալ, 16 Մարտ 1915 Թուականով.

1.— Զէյթունի մէջ ապստամբութիւն պատահած է, որուն Հետեւանքով մինչեւ Հիմա զինուորական գործողութիւններ տեղի կ'ունենան:

2.— Օսմանեան կառավարութեան պարտականութիւնն է պաշտպանել Հնազանդ ժողովուրդի բարօրութիւնը, կեանքը եւ պատիւը (*): Ըլլան Հայ կամ իսլամ՝ ժողովուրդը վստահ ըլլայ, թէ յարձակման առարկայ պիտի չըլլայ. Հետեւաբար, Հանդարտօրէն իր գործով թող զբաղի:

3.— Այն իսլամը, որ Հայու մը վրայ կը յարձակի, որեւէ պատճառով, անմիջապէս պիտի դատուի Պատերազմական Ատեանի կողմէ: Ուղղակի կամ անուղղակի կերպով ո՛չ մէկը կառավարական գործերուն խառնուելու իրաւունք ունի, նոյնիսկ ամենափոքր բանի Համար:

4.— Կը Հրամայեմ, որ ժողովուրդը Հնազանդ եւ Հանդարտ մնայ, Հետեւի զինուորական իշխանութեանց Հրահանգներուն, որպէսզի ոչ ոք կասկածանքի առարկայ դառնայ կամ պատժուի, աւազակներու դէմ մղուած կատաղի կռիւներու ընթացքին:

4րդ Զօրաբանակի հրամանատար

ՃԷՄԱԼ ՓԱՇԱ

Սուրիոյ (Հալէպ) մէջ հրատարակուած

Մարտ 18/31ին

Այս Հրամանէն առաջ, արդէն, Ճէմալ բանակէն զօրախումբեր ղրկած էր՝ որպէսզի կիները, մանուկները եւ ծերերը Հեռացուին Զէյթունէն: Այրերը մասամբ բանտարկուած եւ սպաննուած էին. մաս մըն ալ ղրկուած էր Գոնիայի ամէնէն վատառողջ չրջանը՝ Գարափընար եւ Սուլթանիէ կոչուած ճահճային վայրը, օրէ օր սովմահ ըլլալու Համար:

Ճէմալ Համաթրքացումի կողմնակից էր: Զէյթունի տարագրութենէն անմիջապէս վերջ՝ մակեդոնացի Թուրք գաղթականներ եկած եւ տեղաւորուած էին Հայերու տուներուն մէջ: Այդ գործը Ճէմալի կողմէ յանձնուած էր Ֆահրի փաշայի:

Ճէմալ Հեռագրային Հետեւեալ թղթակցութիւնը ունեցաւ, Եփրատի մէջ թափուած Հայ նահատակներու դիակներուն մասին.— Այս քանի մը տողերը կը քաղենք Թրքական Պատերազմական Ատեանի Արձանագրութեանց մէջ գտնուող ամբաստանագրէն՝ Ապրիլ 12, 1919 թուակիր.

— «Հայերու սպանութիւնները Թալաաթ, Ճէմալ եւ Էնվէր պէյերու հրամանով եւ գիտակցութեամբ կ'ըլլային»: («Էմիր վէ վուգուֆլարը ալթընտա ճէրեանը»): Արձանագրութեանց Տետր, Թիւ 11:

Յուլիս 21, 1915ին, Թալաաթ պէյ ծածկագիր Հեռագիր մը ղրկած էր «Տիարպէքիրի, Մամուրէթ-իւլ Ազիզի, Ուրֆայի եւ Տէր Զօրի վալիներուն եւ միւթէսարըֆներուն, թէ «ճամբաներու վրայ մնացած դիակները պէտք է թաղուին եւ դիակները չնետուին լիճերու կամ գետերու մէջ. իսկ ճամբաներու վրայ յքուած գոյքերն ալ՝ այրուին»:

(Բնագրին մէջ՝ Եոլլարտա գալան էմվաթ տէֆն էթտիրիլէրէք, էնատրն տէրէ վէ ճէհիրլէրէ աթըլմասը»):

Չորրորդ զօրաբանակի Հրամանատար Ճէմալ փաշա, Տիգրանակերտի վալիին՝ Րէշիտի, «անմիջական եւ անձնական» (միւսթաճէլ վէ շախսա մախսուս) մակագրութեամբ, 1 Յուլիս 1915 (1331) թուակիր, ծածկագիր Հեռագիր մը ղրկած էր, ուր կ'ըսէ.

— «Եփրատ գետը, դէպի հարաւ քշելով կը բերէ ապստամբական շարժումներու մէջ սպաննուած Հայերու դիակները: Ատոնք՝ տեղւոյն վրայ թաղել տալ: Անհրաժեշտ է մէջտեղը դիակ չթողուլ: («Պուճլարըն մահալլերինտէ տէֆն էթտիրիլմէսի, մէյտանտա էնաատ պրագըրըլմամասը լիւզումու») : Արձ. Տետր Թիւ 11, փաստաթուղթ Թիւ 3:

Ի պատասխան այդ Հեռագրին, Տիարպէքիրի վալին՝ ցեղասպան – ոճրագործ Տոքթ. Րէշիտ՝ «Ճէմալ պէյին ուղղուած, անձնական» մակագրութեամբ Հետեւեալ ծածկագիր Հեռագիրը կը ղրկէր.

— «Եփրատը մեր վիլայէթին (Տիարպէքիրի) Հետ չատ քիչ կապակցութիւն ունի: Քշուելով Հասնող դիակները՝ Էրզրումի եւ Խարբերդի կողմերէն կուգան Հաւանաբար: Ապստամբական չարժումներու մէջ սպաննուածները՝ ո՛չ մէկուն պատկանող ամայի, խորունկ քարայրներու մէջ կը նետուին, եւ կամ՝ ինչպէս մեծամասնութեամբ կ'ըլլան՝ կ'այրուին. բացառաբար կը թաղուին»: (Բնագրին մէջ բառ առ բառ կ'ըսուի. «Ֆրաթ վիլայէթիմիզլէ փէք ազ միւնասեպաթտա տըր: Սիւրիւքլէնէն էնաատըն էրզրում, Մէմուրէթ-իւլ-Ազիզ ճիհէթլէրինտէն կէլմէլէրի մուհ-թէմէլ տիր: Պուրատա, հարէքեաթը խանիյէտէ մագթուլ տիւշէնլէրին եա' մէթրուք վէ տէրին մաղազալարա աթըլմալարը, եահուտ, էքսէրիյէթլէ, եաքըլ-տըղը վէճհիլէ, իհրագլարը սուրէթի իլէ, մուամէլէ եաքըլմագտա, եւ տէֆնլէրի պիլէ միւսթէսնա տըր»:

×

Ճէմալ երբեք չէր ուզեր որ Հայերու դէմ գործուած ոճիրները գիտցուին՝ Թուրքիայէն դուրս: Ատոր Համար արգիլած էր օտարներուն՝ լուսանկարել կամ տեղեկագիր պատրաստել ու ղրկել: Գերմանացի Հարիւրապետ մը բազմաթիւ լուսանկարներու փիլմ մը պատրաստած էր Հալէպի մէջ, եւ անխոհեմութիւնը գործած՝ զանոնք տանելու Թուրք լուսանկարիչի մը, դրական – նկարներ պատրաստելու Համար փիլմէն: Թուրքը, ստացած Հրամանին վրայ, աւրած էր բոլոր նկարները:

1915 Հոկտեմբեր 2ին՝ Հալէպի Գերման. Վարժարանի տնօրէնը եւ երեք ուսուցիչներ տեղեկագիր մը ղրկած էին գերման վարչապետին: Այդ տեղեկագրին բնագիրը պիտի տանք յաջորդով: Երեք չաբաթ ետք, Ճէմալ տեղեկացած է ատոր եւ ուզած է Պատերազմական Ատեանի յանձնել այդ չորս ուսուցիչները, բայց անոնք արդէն չուած էին Գերմանիա:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար. – 2)

(*) Կեանքի եւ պատուի «պաշտպանութեան» այս խօսքին արժէքը դատելու համար՝ տեսնել յաջորդիւ հրատարակելի Գերմանական Վարժարանի չորս ուսուցիչներուն տեղեկագիրը: Ճէմալ տեղեակ էր 1915ի Փետրուարին Պոլսոյ մէջ ծրագրուած ցեղասպանական ոճիրներու պատրաստութեան:

ԽՄԲ.— Այս յօդուածաշարքին առաջինը կարդալ՝ «Յառաջ», Ապրիլ 29:

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԱՆԻՆ

ԽՄԲ.— Լոյս տեսած է Վահան Տէրեանի 67 անտիպ նամակներու հաւաքածոն, ռուսերէն: «Գրական Թերթ»ի մէջ Ռաֆայէլ Իշխանեան կը բնութագրէ նամակներու բովանդակութիւնը՝ հետաքրքրական մեկնաբանութիւններով:

Նամակներու Հիմնական մասը (61ը) ուղղուած է Անթառամ Միսկարեանի, մընացեալը՝ անոր քրոջը, Մարթայի (բոլորն ալ գրուած են 1908–1916): Կարելի չէ աննկատ թողուլ այն իրողութիւնը, որ Ա. Միսկարեանի ուղղուած նամակները իրենց բովանդակութեամբ եւ չարունակականութեամբ, ինքնուրոյն ամբողջութիւն մը կը կազմեն եւ կրնան նկատուիլ առանձին մեծարժէք գործ մը:

Նամականիին առաջին յատկանիշն ու արժէքը անկեղծութիւնն է. Նամակագիրը չէ ունեցած անկեղծ չըլլալու, որոշ նկատառումներով իր միտքերն ու զգացումները պահելու պատճառ: Ընդհակառն, սխալած չենք ըլլար, եթէ ըսենք, որ այս նամակները գրելու գլխաւոր չարժառիթը եղած է անկեղծ ըլլալու, չատերէ պահած ապրումներն ու խոհերը մտերիմ բարեկամին Հաղորդելու փափաքը: Տէրեանի խնդրանքն ու պայմանն էր, որ այդ նամակները պիտի կարդացուէին միայն Անթառամի կողմէ՝ ազնիւ Հոգի մը, որ յետադային սրբութեամբ կը կատարէ իր խոստումը: Սակայն, Հասկընալի է, որ ան չէր կրնար փճացնել վաղամեռիկ, սիրելի ընկերոջ եւ մեծ բանաստեղծի Հոգիին Հաղուագիւտ մասունքները: Ծերութեան օրերուն զանոնք կը յանձնէ Աշոտ Յովհաննիսեանի, որ իր կարգին ձեռագիրները կը յանձնէ բանաստեղծին աղջկան՝ Նուարդ Տէրեանի:

«Արդեօ՞ք մարդու ամէնից արժէքաւոր յատկութիւնը անկեղծութիւնը չէ: Իմ կարծիքով, ոեւէ մարդու, ո՛վ էլ լինի նա, միայն անկեղծութիւնը կարող է բաւարար հիմք լինել նրան սիրելու եւ գնահատելու համար: Ես չգիտեմ՝ կա՞յ արդեօք մարդկանց գնահատելու մի ուրիշ չափանիշ»: Այս միտքը կը յայտնէ Տէրեան իր նամակներէն մէկուն մէջ: Անկեղծութիւնը, բնականաբար, մեծ առաքինութիւն է, եւ այդ անկեղծութիւնը կայ նամականիին մէջ, սակայն այս պարագային ատիկա կը նշանակէ նաեւ Հաղորդակից դառնալ մեծ բանաստեղծին ներաշխարհին:

Նորայայտ նամակներու մէջ Տէրեան կը չօչափէ բազմաթիւ Հարցեր: Ամէնուր մենք կը տեսնենք բանաստեղծին խակական, որեւէ չափով «չյարմարցուած» պատկերացումները: Այս է պատճառը, որ նամականիի օգնութեամբ Հնարաւոր կը դառնայ լուծել Տէրեանագիտութեան մէջ վիճելի, անհասկնալի մնացած չատ Հարցեր: Ահա օրինակ մը. «Հայ գրականութեան գալիք օրը» զեկուցումին մէջ Հայոց լեզուի զարգացման եւ գրաբարի մասին կան չարք մը արտայայտութիւններ («երբ կղերն սկսել է գրականութիւն արտադրել, մեր լեզուն գնացել է դէպի անկում, դէպի վուլգարացում», «լեզուն պահպանել է այդ (կաստայի զգուելի եւ տխմար մտածողութեան հետքերը» եւն.), որոնք բանաստեղծութեան մէջ կա՛մ ճիշդ չեն Հասկցուած, կա՛մ ալ տրուած են այնպիսի մեկնաբանութիւն, ըստ որու Տէրեան, իբրեւ թէ բացասական կարծիք ունեցած է Հայոց Հին գրական լեզուի վերաբերեալ: Նամակներէն մէկուն մէջ բանաստեղծը մեծ հիացումով կը խօսի գրաբարի մասին. «դա ոչ թէ լեզու է, այլ երկնային երաժշտութիւն: Չքեղութիւն, հարստութիւն, ուժ, ճկունութիւն»: Նոյն նամակին մէջ գրաբարը կ'որակուի արքայական լեզու (կը յիշեցնէ ծանօթ բանաստեղծութեան նոյն արտայայտութիւնը:

Այլ օրինակ մը: Գրադատները չատ մտածած են, թէ ինչն էր Տէրեանական թախիծը եւ տխրութիւնը, առանձին մնալու դրդապատճառները: Ոմանք այդ երեւոյթը բացատրած են բանաստեղծին հիւանդութեամբ (թէեւ Տէրեան թոքախտով հիւանդացաւ 1916ին, երբ անոր ա-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (102)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Իրաւ, կային մէկ քանիներ, որոնք եկեղեցիին բակը տեղի ունեցած զայթակղութիւնը իբրեւ անջնջելի անպատուութիւն մը կը Համարէին վաճառականին Համար, մանաւանդ Շուշանիկի բռնաբարման անհերքելի իրողութիւնը, սակայն մեծամասնութիւնը ներողամիտ էր:

— Ճանըմ, իրար անցնելիք բան չկայ, կ'ըսէին, եղածը ինչ է, կար կարող աղջիկ մը աւրեր է, ի՛նչ կ'ըլլայ եղեր, ճանչցուած մէկու մը, ազնուականի աղջիկ չէ նա... ան չաւրեր նէ՝ ուրիշը պիտի աւրէր... ասկէ զատ նայինք իրա՞ւ է, կարելի է զրպարտութիւն կ'ընեն:

— Ըստ իս, Ղուկաս էֆէնտին դատապարտելի է, աղջիկը երեսի վրայ ձգելուն Համար, ըսենք որ խենթութիւն մը ըրեր, գլխէ Հաներ է, գոնէ թող նիւթապէս օգնէր, որ գործը ծածուկ մնար եւ ոչ թէ անօթի ձգէր:

— Ես չեմ կարծեր, որ Ղուկաս էֆէնտին այդպէս երեսի վրայ ձգած է աղջիկը, չկարդացի՞ք, մարդը Հարիւր յիսուն ոսկին մէկէն նուիրեր է Հիւանդանոցին, ատանկ առատաձեռն մարդը միթէ այդ աղջիկը անօթի կը ձգէ՞...

Ու այսպէս, պակաս չէին փաստաբաններ, որոնք կը ճգնէին արդարացնել վաճառականը եւ անոր վարկը կրկին բարձրացնել:

Եթէ կար մէկը, որ իրեն կատաղի Հակառակորդը մնացած էր, այն ալ Տ. Միքիաս քահանան էր: Երբ թերթին մէջ կարդացեր էր Ռոզիկի եւ Լեւոնի ամուսնութեան լուրը, սարսափելի բարկութեան մը մէջ ինկած էր:

— Վայ, չունչանորդի, գոչեր էր ինքն իրեն, նորէն յաջողցուց...

Ու իրեն անհաւատալի կը թուէր ասիկա: Ան ինք կատարելապէս վստահ էր թէ որեւէ միութիւն անկարելի էր երկու երիտասարդներու միջեւ եւ նոյնիսկ Սմսարեաններ Հետ սկսած էր բանակցիլ, տիկին Անթառամի Հետ ծրագրած խորհուրդը յաջողցնելու Համար, որմէ նիւթական մեծ չահ մըն ալ կ'ակնկալէր: Եւ իրողութիւնը այն էր, որ Սմսարեանները տրամադիր երեւցած էին իրենց աղջիկը տալու Լեւոնին, որուն Հարստութեանն ու փայլուն ղիրքին մասին իրենք ալ յատկապէս տեղեկութիւններ ստացած էին: Միայն թէ՝ երիտասարդը մէջտեղ չկար եւ այս բանը մտատանջութեան կը մատնէր քահանան: Գիտէր, որ տիկին Անթառամ իր զաւակէն երկտող մը առած էր, որով ողջ եւ առողջ ըլլալը եւ անակնկալ կերպով Պոլսէն մեկնիլը կը ծանուցանէր, սակայն այդ տեղեկութիւնը չատ անբաւական էր:

Ու կը սպասէր աւելի լրացուցիչ լուսաբանութեան մը: Մինչ Ռոզիկ իր մօր ուղղած երկտողին մէջ Լեւոնին Հետ ըլլալը գրած էր, երիտասարդը իր մօր գրած նամակին մէջ որեւէ ակնարկութիւն մը չէր ըրած նշանածին մասին, Հետեւաբար չէին գիտեր թէ Ռոզիկ կ'ընկերանա՞ր Լեւոնին:

Ու Տ. Միքիաս եւ տիկին Անթառամ իրենք իրենց՝ լաւատես ենթադրութեան մը յանգած էին:

Կ'երեւայ որ, խորհած էին, Լեւոն կիրակի օրուան տեղի ունեցած խաղքութենէն խորապէս յուզուած՝ ամօթահար եւ սրտաբեկ՝ ձգած Հեռացած էր Պոլսէն, ուզելով այս կերպով վերջ մը դնել իր ամուսնութեան խորհուրդին եւ անչուշտ մէկ քանի օրէն գրաւոր կերպով իր որոշումը պիտի յայտնէր աղջկան ծնողքին:

— Խեղճ զաւակս, կ'ըսէր Անթառամ, սիրտը տուած էր այդ անչնորհք աղջկան եւ կ'երեւայ որ չուզեց հոս մնալով նշանտուքը ետ ընել ու առաւ քալեց, վախնալով որ եթէ հոս մնայ, խզելու քաջութիւնը պիտի չունենայ:

Նոյն ենթադրութիւնը կ'ընէր նաեւ Տ. Միքիաս քահանան: Եւ երկուքն ալ անհամբեր կը սպասէին բացատրական նամակի մը, լրջօրէն վերսկսելու համար իրենց բանակցութիւնները Սմսարեաններու Հետ:

Եւ ահա յանկարծ՝ քահանան առաւ մը ամուսնութեան լուրը կարդաց թերթին մէջ:

Ասիկա չանթի Հարուած մը եղաւ իրեն Համար:

— Վայ չունչանորդի, կը կրկնէր, նորէն յաջողեցաւ:

Բայց մտածում մը ունեցաւ.

— Գուցէ, ըսաւ, սուտ է այդ լուրը, Ղուկաս էֆէնտիի կողմէն Հնարուած որեւէ թաքուն նպատակով մը:

Եւ որոշեց երթալ անմիջապէս տիկին Անթառամը տեսնել, իմանալու Համար թէ տեղեկութիւն մը ունէ՞ր լրագրին Հաղորդած լուրէն:

— Լրագիրը կարդացի՞ր, Հարցուց, Հազիւ թէ սենեակէն ներս մտած էր ու գայն ողջունած:

— Ի՞նչ լրագիր, ես լրագիր չեմ կարդար, պատասխանեց Անթառամ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

խուր երգերուն զգալի մասը գրուած էր), ուրիշներ՝ 1905ի յեղափոխութեան յաւուրդած յետադիմութեամբ (թէեւ Տէրեան տխուր քերթուածներ գրած է թէ՛ այդ տարիներէն առաջ, թէ՛ այդ տարիներէն եւ թէ յետոյ), միւսները Տէրեանի հոգեկան տրամադրութիւնները կապած են քաղաքական հանգամանքներու: Հրապարակուած նամականիին մէջ Տէրեան թերեւս ամէնէն աւելի շատ կը խօսի իր թախիծին եւ տխրութեան մասին եւ այնպիսի խորութեամբ եւ անկեղծութեամբ, որ կը թուի, թէ առեղծուածը կը լուծուի: «Դա սարսափելի թախիծ էր: Պատճառ չունեցող, անել, խոր ու ծանր թախիծ: Դուք հասկանո՞ւմ էք, այն գրեթէ ֆիզիքական ցաւ է պատճառում: Նա ամենուրեք է, հասկանո՞ւմ էք, ամենուրեք՝ իմ մէջ, իմ շուրջը, իմ վերեւում, ամենուրեք»: «Այդ տրամադրութիւնը յայտնւում է անսպասելիօրէն: Բոլոր իրերը կորցնում են իրենց նշանակութիւնը... բայց նա այնուամենայնիւ, անցնում է, ինչպէս ամէն ինչ անցնում: Անցնում է անսպասելիօրէն, ինչպէս որ անսպասելիօրէն յայտնուել էր: Տարօրինակ այցելուհի: Ցտեսութիւն: Ո՛չ, այս խօսքը չեմ ասում նրան: Բայց խնդութեամբ ընդունում եմ այն լռութիւնը, որն սկսում է թագաւորել: Լոյս եւ խնդութիւն է լինում»: Պատճառ չունեցող, անսպասելի կերպով յայտնուող եւ հեռացող թախիծի եւ տխրութեան մասին շատ կը խօսուի նամակներու մէջ: Տէրեան կը վերլուծէ, կը բացայայտէ այդ տրամադրութեան զանազան երեսները. օրինակ, յստակ կը տարբերէ «անտանելի», «դժոխային» թախիծը՝ խաղաղ, ուրախ տխրութենէն: Ահա այս վերջին տրամադրութեան «բնորոշումներէն» երկուքը. «դա մի տեսակ խաղաղ, համակերպուած, խոնարհ, նոյնիսկ զուցէ եւ ուրախ տխրութիւն է», «ճիշդ է, տխրում եմ, բայց այնքան լուսաւոր, խոնարհ ու խաղաղ է իմ տխրութիւնը, այնքա՛ն լուսաւոր»: Տէրեան, կարելի է ըսել, տխրութեան խոր փիլիսոփայութիւնը կը կատարէ: Ան զանազանութիւն կը դնէ տխրութեան եւ անտարբերութեան միջեւ: Այս վերջինը կը համարի հոգեկան մեռած դատարկութիւն: Մինչդեռ առաջինին մէջ նոյնիսկ իմաստութիւն կը փնտռէ: Ուրախութիւնը անգամ իմաստուն կը նկատէ, երբ անոր մէջ լուսաւոր տխրութեան մասնիկ մը կայ. «Հոգումս մի տեսակ լուսաւոր խոնարհութիւն կայ եւ խաղաղ ուրախութիւն: Դա նման է այն ուրախութեանը, որ մարդ ապրում է որեւէ մեծ գեղեցկութիւն դիտելիս: Դա ամբոխի ուրախութիւն չէ: Ո՛չ, դա, եթէ կարելի է ասել, «տխուր ուրախութիւն» է, որը չի խուսափում առանձնացումից ու մենութիւնից, այլ աւելի շուտ որոնում է դրանք»:

Բազմաթիւ անկեղծ խոստովանութիւններէն եւ վերլուծումներէն պարզ կը դառնայ, որ մարդկային յաւերժական տրամադրութիւնները՝ թախիծ, տխրութիւն, Տէրեանի մօտ յայտնուած են իրենց տարբեր երանգներով իբրեւ ուժգին ներշընչում՝ դառնալով գոհարաշող բանաստեղծութիւններ: Եւ երբ կը կարդանք այս նամականին, մեր միտքին մէջ անընդհատ կը հնչեն բանաստեղծին նուիրական տողերը՝ մերթ «Մոռանա՛լ, մոռանալ»ը, մերթ «Աշնան մեղեդին», մերթ «Լռու - թի՛ւն, լռութի՛ւն անսահմանը», մերթ «Կարուսելը», «Սենտիմենտալ երգը», «Տխրութիւնը», «Առաւօտը»... եւ առանց մոլ, ինչպէս պիտի ըսէր Թումանեան՝ տխրանոյշ Վահան Տէրեան:

Նամականիին մէջ լաւ կը ներկայանայ որոնող, փիլիսոփայող Տէրեանը: Բազմաթիւ միտքեր եւ ասոյթներ եզակի են իրենց խորութեամբ եւ ճշմարտութեամբ: Ահա, օրինակ, մարդկայնութեան մասին. «Գիտէ՛ք, կան մարդիկ, որոնք տաղանդ ունեն, օժտուած են ընդունակութեամբ որեւէ գիտութեան, բանաստեղծութեան կամ ընդհանրապէս արուեստի բնագաւառում: Մարդիկ էլ կան, որ մարդկայնութեան տաղանդ ունեն: Ես ուզում եմ ասել, որ, օրինակ, Պուշկինը տաղանդաւոր բանաստեղծ էր, իսկ Ն. տաղանդաւոր մարդ: Կարելի է լինել հանճարեղ գրող, երգահան, մաթեմատիկոս եւ անտաղանդ մարդ: Հնարաւոր է նաեւ գիտութեան ու արուեստի որեւէ ճիւղում ընդունակութիւն չունենալ, բայց լինել հանճարեղ մարդ: Տաղանդաւոր գրողները զարդարում են գրականութիւնը, տաղանդաւոր մարդիկ՝ կեանքը»: Սիրոյ մասին. «Այժմ ես սովորել եմ շատ բարձր գնահատել «մարդկային» սէրը, սէրը մարդու նըկատմամբ եւ ոչ սեռի — նոյնիսկ պատրաստ եմ այդ մարդկային սէրը աւելի բարձր դասելու սեռերի տարբերութիւնից բխող, սովորական սիրուց, որը սակաւ դէպքերում է լինում գեղեցիկ ու խոր»:

Ուշագրաւ են Տէրեանի դատումները հայ ժողովուրդի, անոր ազգային յատկանիշներու վերաբերեալ: Շատ ջերմ խօսքեր կան «հասարակ հայ ժողովրդի» մասին. «խելացի ու հեզաբարոյ ժողովուրդ է, որ միշտ կարողանում է սրտագին ու ազնիւ վերաբերմունք ցոյց տալ ամէն մի վեհ բանի նկատմամբ», բայց նաեւ նոյնքան խիստ է Տէրեանի վերաբերումը հայ մտաւորականութեան այն զանգուածին հանդէպ, որ «իր սեփական ազգայինից հեռացել է, ուրիշինն էլ չի իւրացրել, որը չունի ո՛չ իր սեփական կերպարանքը, ո՛չ հոգին, ո՛չ լեզուն»: Հոս մենք կը գտնենք «Հոգեւոր Հայաստանի» Տէրեանը, որ խիստ է, անզիջող՝ իր ազգէն եւ անոր լեզուէն կտրուած «անդէմ զանգուածի» նկատմամբ: «Ահա թէ ես ում չեմ սիրում», անկեղծօրէն կը բացագանչէ բանաստեղծը եւ կ'աւելցնէ, որ այդ մտաւորականներու միջակութային զարգացումը կեղծ է, քանի որ «միջակոյթը միշտ ազգային է լինում»: Եւ մանրամասն կը հիմնաւորէ իր այդ տեսակէտը:

Նամականիի կարեւոր հարստութիւնը կը կազմեն Տէրեանի դատումները երաժըշտութեան ուժի, դերի եւ այլ առանձնայատկութիւններու մասին: Եւ այժմ արդէն կարելի է լրջօրէն արծարծել «Տէրեան եւ երաժշտութիւն» շատ հետաքրքրական հարցը՝ նկատի ունենալով, որ խօսքը կը վերաբերի այն բանաստեղծին, որուն ստեղծագործութիւնը հայ գրականութեան մէջ աննախադէպ է իր ներքին եւ արտաքին երաժշտականութեամբ:

Ռ. Ի.

ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

—o—

Չորեքշաբթի 28 Ապրիլի երեկոյեան, համալսարանական ոստանի Մարի Նուպար հիմնարկութեան Տնօրէնութիւնը եւ Ուսանողական Վարչութիւնը ընդունելութիւն մը կազմակերպեցին ի պատիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան համաշխարհային նախագահ Ալեք Մանուկեանի: Հրաւիրուած էին Փարիզի բոլոր երիտասարդական կազմակերպութիւնները եւ մամուլը: Ներկայ էին Հ. Բ. Ը. Մ.ի Երիտասարդաց Ակումբը, Եան'ցի երիտասարդները, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցիչները, Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան կեդր. Վարչութիւնը, Փարիզի մասնաճիւղի անդամները, մամուլը եւ բազմաթիւ ազգայիններ:

Երեկոյթը սկսաւ ժամը 21,15ին: Մարի Նուպար հիմնարկութեան Տնօրէն Փրոֆ. Նուպար Արփիարեան իր բացման խօսքին մէջ բարի գալուստ մաղթեց ներկայ հիւրերուն եւ Հայկական Տան ուսանողութեան եւ Տնօրէնութեան, ուրախութիւնը յայտնեց «Պօղոս Նուպար փաշայի արժանաւոր յաջորդ Պ. Ա. Մանուկեանի, որ եկած է տեսնելու թէ Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադրին կառուցած հայ ուսանողական տունը ինչպէս կ'ապրի»: Ապա խօսքը տըրւաւ ուսանողներու վարչութեան նախագահ Պ. Օշին Եղիազարեանցին, որ գրաւոր հակիրճ ճառով մը արտայայտեց հայ ուսանողութեան մտածումներն ու ազգային մտահոգութիւնները: Ան շեշտեց որ հայկական կազմակերպութիւններու ցարդ տարած ազգային քաղաքականութիւնը պէտք է այլեւս վերատեսութեան ենթարկուի եւ եզրակացուց ըսելով. «Պայքարի նոր միջոցներ եւ կազմակերպչական նոր եւ ժամանակայարմար կառոյցներ հարկաւոր են հայ ժողովուրդի ազգային իրաւունքներին լուծում գտնելու եւ ապահովելու համար սփիւռքի գոյատեւումը»: Այս «անհրաժեշտ եւ անյետաձգելի նպատակների իրականացման համար» ան մեծ դեր վերագրեց Հ. Բ. Ը. Միութեան, «որ ունի ընդարձակ հնարաւորութիւններ» եւ միութեան ու սերտ գործակցութեան կոչ ուղղեց բոլոր հայկական կազմակերպութիւններուն:

Իր խօսքը վերջացնելով, Պ. Եղիազարեանց ուսանողութեան կողմէ խնդրանք ներկայացուց Պ. Ա. Մանուկեանին, որ Հայկական Տան մէջ աղջիկներու բաժին մը բացուի շուտով:

Ապա խօսքը տրուեցաւ Պ. Ալեք Մանուկեանի, որ իր ուրախութիւնը եւ շնորհակալութիւնը յայտնեց Մարի Նուպար հիմնարկութեան մէջ գտնուելուն համար եւ շեշտեց որ այս հիմնարկութիւնը Հ. Բ. Ը. Միութեան մշտական եւ մտահոգ ուշադրութեան առարկան է: Ան խոստացաւ որ աղջիկներու համար յարկաբաժին մը ունենալու հարցը, որ ուսումնասիրութեան մէջ է, շուտով լուծում պիտի գտնէ:

Պաշտօնական խօսքերէն ետք՝ ներկաները հիւրասիրուեցան շամփանեայով: Զըրոյցները եւ կարծիքներու փոխանակութիւնը ուսանողներու եւ հիւրերու միջեւ, տեւեցին մինչեւ ուշ գիշեր:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

—o—

Մեծ Եղեռնի նահատակներու յիշատակը ոգեկոչուեցաւ Մէօտոնի Ապրիլեան նահատակաց մատուռին մէջ, Կիրակի, Ապրիլ 25ին:

Պատարագին մասնակցեցաւ փոքր այլ վարժ երգչախումբը:

Ապա խօսեցաւ Հ. Լեւոնեան Վրդ., որ անդրադառնալէ ետք եղեռնին, դիտել տուաւ թէ՝ Հայութեան առաջին հրաշքը արձանագրուեցաւ 1918ին, երբ ջարդուած ժողովուրդը կերտեց իր անկախ ու ազատ հայրենիքը, որ ներկայ Հայաստանի կորիզը կը կազմէ: Բազմացաւ Հայութիւնը, տարածուեցաւ Հայու անունը՝ տաղանդաւոր մակդիրներու շարքով: Ասիկա առաջին մեծ յաղթանակն է: Երկրորդը պիտի իրականանայ ամբողջական Հայաստանի կերտումով:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Աստղիկ Տէտէեան երգահանդէս մը կուտայ, Հինգշաբթի, Մայիս 6, ժամը 20,30ին Սերժ Ռախմանինոֆ երաժշտանոցը (26 Ավընիւ տը Նիւ Եորք, Փարիզ 16րդ) ի նպաստ ռուսական երաժշտանոցին: Ցայտագիր՝ Հէնտէլ, Մոցարթ, Շուպէրթ, Շօսոն, Ֆօրէ, Կլինքա, Չայքովսքի, Ռախմանինոֆ, Շափորին, Տէֆայա, Կանաչեան, Կոմիտաս, Մելիքեան եւայլն:

ՋԱԽԱԿԸ

—o—

Ա.

Շատ յուզուած արթնցաւ Տիկին Լիժիէ, այդ օրը, որ իր այրի կնոջ եւ միւնոյն ատեն որդիանուէր կեանքին մէջ, մեծ եւ անմոռանալի թուական մը պիտի մնար յաւիտենապէս: Երկու տարիներ անցեր էին ճիշդ այն օրէն, երբ ցաւը ունեցեր էր կորսնցնելու իր երիտասարդ ամուսինը, երեսուն երեք տարեկանին, որ շանթահարիչ չարփատապ մը զգետներ էր, կորզելով այսպէս զինքը փաստաբանական ասպարէզէն, ասպարէզ մը՝ որ կը խոստանար հեղհեղէ փայլուն դառնալ: Ասկէ վեց շաբաթ առաջ, մեռնողին զըլրոցակից մէկ ընկերը, Ժորժ Ֆուքօ, որ նոյնպէս փաստաբան էր, եւ, գործի մէջ, անոր հակառակորդը, բայց եղբայրաբար հակառակորդը, կը համարձակէր Տիկին Լիժէի հետեւեալն ըսելու.

— Երկար ատենէ ի վեր, Տիկին, ձեզի հանդէպ ունիմ այնպիսի զգացում մը՝ որուն ճշմարիտ բնոյթը միմիայն ձեր խեղճ Փիէրին մահէն վերջն է որ կրցայ հասկնալ, այսինքն այն պահուն՝ երբ դուք ինքզինքնիդ այլեւս ազատ զգացիք... Ես կը կարծեմ թէ ձեզի հանդէպ ունեցած յարգանքիս եւ պաշտելութեանս ապացոյցները մէկէ աւելի անգամներ տըւած եմ ձեզի, ո՛չ միայն անկէ առաջ, այլ եւ անկէ վերջն ալ պահած, բացարձակ լռութիւնովս: Ձեր պատճառով — հիմա այլեւս կրնամ խոստովանիլ ասիկա — ոչ մէկուն հետ կրցայ մենութիւնս բաժնել: Դուք՝ այդ տարիքով, իրաւունք ունիք եւ գրեթէ պարտաւոր էք ձեր կեանքը վերաշինել: Անհաւատարիմ եղած ըլլալ չի նշանակեր անցեալին հանդէպ, երբ մարդ զայն կ'ընդունի իր իսկութեանը մէջ, տեսակ մը յուղիչ խանդաղատանքով, որ չարգիլեր ներկան ողջեգրել ու ապագային նայիլ, ապագային սպասել... Կրնա՞մ արդեօք յուսալ, Տիկին, որ երբ որոշէք ուրիշ կեանք մը վերսկսիլ, պիտի խորհիք այն անձնուէր եւ անկեղծ բարեկամին, որ հիմա ձեր քովն է եւ որուն միակ երազն է ամբողջովին նուիրուիլ ձեզի...: Ա՜խ, Տիկին, կը սիրեմ ձեզ: Առաջին անգամն է որ այսպէս ազատօրէն զգացումս կ'արտայայտեմ ձեր առջեւ: Խօսք մը, միակ խօսք մը ձեզմէ եւ ասիկա վերջինը պիտի ըլլայ, հաւատացէ՛ք... Մի արտաբերէք զայն՝ առանց պահ մը անդրադառնալու անոր վրայ...: Ճշմարիտ խանդաղատանք մը, ինչպիսին է իմս, չեմ յուսար որ արժէք մը չներկայացնէ... Մի մերժէք զայն իսկոյն:

— Կեանքս վերաշինե՞լ... պատասխաներ էր Տիկին Լիժիէ, դողդղացող ձայնով մը եւ աչքերը գետին խոնարհեցուցած: Ֆուքոյին առաջարկը յուզեր էր զինքը մինչեւ հոգիին ամենախոր թելերը: Ու չէր ուզեր պատասխանել անոր, որովհետեւ անկարող էր արտաբերելու մերժումի այն խօսքը, որուն համար խօսակիցը պիտի սպառնար անկասկած, որովհետեւ անկարող էր նոյնպէս ըսելու այն վճռական «այո»ն, զոր անմիջապէս կ'ուզէր իմանալ ատիկա, առաջին վայրկեանին իսկ:

— Կեանքս վերաշինե՞լ... կրկներ էր Տիկին Լիժիէ: Յետոյ անխոտոր եւ անոյշ նայուածք մը ուղղելով խօսակիցին եւ քիչ մը տխրած, ձայներ էր.

— Բայց այլեւս կեանքս կարելի չէ վերաշինել: Քիչ առաջ՝ իրաւունքի, պարտականութեան վրայ խօսեցաք, չէ՞...: Լաւ, ես միակ իրաւունք մը կը ճանչնամ ասկէ վերջ, այն՝ որ զաւակներս ունին իմ վրաս, եւ միակ պարտականութիւն մը, այն՝ որ ես ունիմ անոնց հանդէպ:

— Հը՜... չէ՞ք գիտեր որ ձեր երեք զաւակներն ալ կը սիրեմ, պատասխաներ էր Ֆուքօ: Եւ ո՞վ արդեօք պիտի կարենար իրենց հօրը տեղը բռնել, եթէ ոչ այն որ իր բարեկամը եղած է, պատանեկութեան բարեկամը, այն որ մտերմօրէն ճանչցած է զինքը, որ անտեղեակ մը չէ եղած իր գաղափարներուն ու ճաշակներուն, որ գիտէ, վերջապէս, իր աղջկան եւ երկու մանչ զաւակներուն ապագային համար նախագծածներն ու փափաքածները: Նոյնը չէ՞ք խորհիր դուք ալ Քաթրի՛ն:

Միթէ՞ հարկ էր որ Տիկին Լիժիէի ակներեւ յուզումը բացէ ի բաց յայտնէր իր սրտին ծածուկ հաւանութիւնը, որպէսզի Ֆուքօ համարձակութիւնը առնէր այդ անունը արտաբերելու առանց ածականի, այդ անունը, որուն վանկերուն մէջ իր բովանդակ յարգանքն ու սէրն արձագանգեր էին... Իրեններուն մէջ առեր էր անոր դողդոջուն ձեռքերը, զորս, սակայն, ետ չէր քաշած Տիկին Լիժիէ, եւ աւելի քնքոյշ, աւելի գորովալից շեշտով մը թախանձեր էր.

— Կ'ուզէ՞ք որ ես անոր տեղը բռնեմ: Կ'ուզէ՞ք կինս ըլլալ...

— Թողէ՛ք զիս... հեծեծեր էր Քաթրին, ինքզինքը ազատելու ուժը վերագտած: Եւ վշտագին.

— Լռեցէ՛ք... Այդպէս խօսելով չէք գիտեր թէ ինչ վիշտ կը պատճառէք ինծի: Չեմ գիտեր... չեմ հասկնար, շուրջս կարծես խաւարն է պատեր. բայց մի բարկանաք ինծի դէմ, շարունակեր էր անիկա, Ֆուքոյին դէմքի արտայայտութենէն վրդոված:

ՓՕԼ ՊՈՒՐԺԷ

(1 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վարդեվառ Գամպէրեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գողեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Գողեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան Կիրակի 9 Մայիս, Սէն-Ժեռմէի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ իրենց հօր՝

ԿՂՄԷՍ ԳՈՋԵԱՆԻ

մահուան տարեդարձին առթիւ: Նոյն առթիւ, իրենց մօր՝ Երանուհի Գոզեանի մահուան 9րդ տարեդարձին, եւ համայն Գամպէրեան ընտանիքի ննջեցելոց յիշատակին:

×

ԼԻՈՆ.— Տիկ. Ա. Շառլ Միքայէլեան եւ զաւակները, Պր. Գ. Զաքըրեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան այս Կիրակի 9 Մայիս, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ իրենց մօր, մեծ-մօր եւ քրոջ՝

ՄԱՐԻԱՆԷ ԶԱՔԸՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԷՆ.— Այրի Տիկին Քնարիկ Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Մուրատեան եւ զաւակը, Սամուէլ Սարգիսեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Արմենակ Դաւիթեան (Սէն Ռաֆայէլ), Մարգարեան ընտանիքները եւ զաւակները (Լիոն եւ Պոռն), Բարսեղեան ընտանիքները եւ զաւակները (Պոռն), Մելիքեան ընտանիք (Ամերիկա), Մելիքեան ընտանիք (Հայաստան), Յովհաննէսեան ընտանիք (Փոն տը Շէրի), շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ եւ այցելութեամբ, ծաղկեպսակով, նամակով, հեռագրով, հեռախօսով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց սիրեցեալամուսնոյն, հօր, եղբօր, ազգականին, բարեկամին՝

ՄՈՒՇԵՂ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Ի մասնաւորի Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան, Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին, որոնք սիրայօժար բոլոր կարգադրութիւնները ըրին թաղման համար: Շնորհակալութիւն բոլորին:

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՄԱՅԻՍ 8ԻՆ, ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 20,30ԻՆ, ՇԻՄԻԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

28 պիս, Ռիւ Սէն-Տոմինիք, Մեթրօ Էնվալիտ:

Կազմակերպութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԵՒ ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը յանուն իր բոլոր Նոր Սերնդական ընկեր - ընկերուհիներուն, ոպէս սգակիր, իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերներ Սահակին, Մարիին, իրենց մօր, Տիկ. Ռոզ Տօրումեանին, ինչպէս նաեւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց հօր, ամուսնոյն եւ ազգականին՝ Գրիգոր Տօրումեանի յանկարծական մահուան առթիւ:

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պոմոնի «Քրիստափոր» խումբի վարչութիւնը իր եւ իր ընկերներու կողմէ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերներ Սահակին եւ Մարիին իրենց սիրեցեալ հօր՝ Գրիգոր Տօրումեանի յանկարծական մահուան տխուր առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Կ. Յովակիմեան իրենց թոռնիկներուն՝ Յարութիւնի եւ Րաֆֆիի տարեդարձներուն առթիւ 50 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսաբնակ Պ. Կ. Մուխթարեան խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ Լիոնի Կապոյտ Խաչի վարչութեան, ի մասնաւորի Տիկին Հարբէլեանի եւ ընկերուհիներուն, որոնք իրենց յաճախակի այցելութիւններով մխիթարեցին զինքը հիւանդանոց գտնուած ատեն:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. քաղաքիս խումբերու ընդհ. ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8,30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յունիս 5ին, մինչեւ լոյս:

OPERA DE MARSEILLE

Vendredi 7 Mai à 20 h. 30 précises et Dimanche 9 Mai à 14 h. 30

Sous la présidence de GASTON DEFFERRE

Député-Maire de Marseille

REPRISE

D'ANOUCH

opéra en cinq actes et 7 tableaux

Poème d'Hovhannès TUMANIAN — Musique d'Armen DIKRANIAN

avec : Alice CHAMIRIAN (Anouch)

Ginès SIRERA (Saro), Georges BORIOT (Mossi)

Chœurs et Troupes de Danse : 110 personnes

Mise en scène de Georges COMBE, Décors et costumes d'Alain AZAD

Orchestre de l'Opéra de Marseille, sous la Direction de

Jeno REHAK

Կազմը նոյնն է բացի ՍԱՐՈՅԻ դերէն, զոր կը կատարէ ուրիշ թենոր մը:

Location à l'Opéra

Անոյշի մասին հաղորդում՝ ՄԱՐՍԷՅԼԻ հեռատեսիլէն, Մայիս 6 ժամը 13,30ին

ԼԻՈՆԷՆ օթոքարի սպասարկութիւն կազմակերպուած ճամբորդական Սեւան ընկերութեան կողմէ՝ մեկնում Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, հաւաքուիլ Սեւան ընկերութեան առջեւ (50 Քուռ տը լա Լիպէրթէ): Արձանագրութեան վերջին օր՝ Ուրբաթ

ԾԱԽՈՒ Է

A VENDRE

Local mixte, 61 m2, premier étage, au centre de Paris, 60, Rue Montmartre (Métro Sentier ou Halles).

Voir sur place.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար: Արձանագրութիւնները կը բացուին այս Շաբաթ օր (Մայիս 8) ժամը 14,30ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը

17, Rue Bleue — Métro Cadet

հետեւեալ թուղթերով՝

Livret de Famille

Carte d'immatriculation S. S.

Bon de Vacances visé par le Percepteur

Livret de vaccination à jour

Une photo d'identité.

ՃԱՇ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

15 Մայիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Օթէլ Նորմանտիի սրահին մէջ, 28 Պուլվառ տ'Աթէն, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան, ի պատիւ ՏԷՐ ՀՄԱՅԵԱԿ ԽԱԶԱԿԻՐ ՔԱՀԱՆԱՅԻ Կոնդակի ստացման առիթով:

Ճաշի մասնակցութիւն 25 ֆր.:

Սոյն ճաշին տոմսերը ապահովելու համար դիմել Մայր Եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մինչեւ 13 Մայիս:

Հեռաձայն 77-84-70

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մայիս 8, կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ճըշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 8 Մայիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ.— Յուլիս 4ի դաշտահանդէսը եւ ընթացիկ հարցեր:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Ի ՆՊԱՍՏ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

Հովանաւորութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին

Իր հիմնադրութեան քառասնամեակին առթիւ

Կիրակի, Մայիս 9, ժամը 15,30ին

Centre Administratif et Social, 1, Place de l'Hôtel de Ville, Asnières

Կը խօսին

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ եւ ընկ. Ժ. ԴԱՍՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (մեծօ-սոփրանօ, Ա. մրցանակ Փարիզի Երաժշտանոցի), դաշնակով կ'ընկերանայ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ, Օր. Ա. ԱԹՄԱՃԵԱՆ (արտասանութիւն), Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ (հայկ. ժողովրդական երգեր), ՍՕՍԻ պարախումբը լրիւ կազմով, ղեկավարութեամբ Տիկին Ց. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ:

Պարախումբէն մենապար Օր. Ա. ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ, արտասանութիւն ՄՈՒՐԱՏ ԴԱՍԼԱՔԵԱՆ

Դասական պար՝ Օր. ԱՆԻ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Մօսնակ՝ Օր. Իրմա Պասմաճեան

Ցերեկոյթը կը սկսի ճիշդ ժամուն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ

Ուրբաթ, 7 Մայիս ժամը 20,45ին

Dans la Salle du

MUSEE DES ARTS DECORATIFS

109, Rue de Rivoli

Métros :

Palais-Royal, Pyramides, Tuileries

1.— Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ Ի ԷՋՄԻԱԾԻՆ

2.— ԵՕԹԸ ԵՐԳԵՐ

Մուտք 7 ֆրանք

Ուշադրութիւն, վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի. կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Տոմսերը կը ծախուին հետեւեալ վայրերը.—

Mr. Z. Tchakmechian
22, rue Richer, Paris (9e)
Mr. H. Chirinian
36, rue Cléry, Paris (2e)
Restaurant Adjémian
12, rue Cadet, Paris (9e)
Alimentation Massis
21, rue Saulnier, Paris (9e)
Patisserie Markarian
32, rue de Trévise, Paris (9e)

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան 65ամեակի առիթով Կազմակերպուած՝ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԱՐՄԻՆԻ կողմէ 23 Մայիս, Կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահի մէջ՝ 7 Ռիւ Փավէր:

Նոյն օրը, առաւօտուն, տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան արարողութիւն Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, նախագահութեամբ Յակոբ Եպս. Վարդանեանի, Բարեգործականի հիմնադիրներուն եւ մահացած անդամ - անդամուհիներու հոգիներուն համար:

Կը հրաւիրուին մեր հայրենակիցները, անխտիր:

Ճաշասեղանին մասնակցելու համար, կը խնդրուի նախապէս ապահովել տոմսակները մեր գրասենեակէն, անձամբ կամ հեռաձայնով՝ 54-16-50:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները 6 Մայիս Հինգշաբթի օր ժամը 18ին իր կեդրոնատեղին 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ:

Այս ժողովը ի զօրու ըլլալու համար, անհրաժեշտ է մեծամասնութիւն, նկատի ունենալով օրակարգի կարեւորութիւնը, կը խնդրուի անդամներէն անհրաժեշտ ներկայութիւն:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Վաւերացում վարչական ժողովի տուած որոշման, Անտիյի մէջ կառուցուող մտաւորականներու հանգստեան տան վրայ ներգրաւումով իր կատարելիք փոխառութեան:

(ԿՆԻՔ)

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Սէնթ - Էթիէնի Հայ Ազգ. Միութեան, Շաբաթ իրիկուն (8 Մայիս) ժամը 20,30ին, Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Քարլ Մարքս հրապարակ, Ռոն Փուանի Փոլիքլինիքի մօտ:

Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Կը խօսի Պ. Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ (Լիոնէն)

Գեղարուեստական բաժին դպրոցական աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Ուրբաթ, 7 Մայիս 1971 ժամը 8,30ին 7, Ռիւ Վոլթէռ, (Ֆուայէ տէ Վիէօ):

Օրակարգ.— Նախորդ ժողովի շարունակութիւն:

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 6 MAI 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12107 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.107

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՅՍԸ ԲԱՆԱԿԻՆ ՎՐԱՅ

—o—

Նիհատ Էրիմի կառավարութիւնը իշխանութեան գլուխ էր եկած կամօքն բանակին, նպատակ ունենալով խաղաղութիւնը վերահաստատել երկրին մէջ:

Մէկ տեսակ չէին ներքին թշնամիները, որոնք կը սպառնային յուզերժացնել անիշխանական վիճակը եւ կը վտանգէին հանրապետական – ժողովրդավարական վարչաձեւը:

Սահմանադրութեան շնորհած ազատութեան տարրական իրաւունքները չարաչար գործածելով, հակընդդէմ գաղափարախօսութեան հետեւորդները սանձարձակ գործունէութեան լծուած՝ օրէ օր ատրճան մը աւելի կ'ամրապնդէին իրենց դիրքը եւ կը բազմապատկէին շարքայիններու թիւը:

Այս ձեւով է, որ «աջակողմ»եան եւ «ձախակողմ»եան տարրերը ալա թուրքա պայքար կը մղէին տարիներէ ի վեր՝ մէկ կողմէ իրարու, միւս կողմէ օրինաւոր իշխանութեան կարգապահական ուժերուն դէմ:

Աջի եւ ձախի պայքարը աւելի չէչտուած կերպով ի յայտ եկաւ համալսարանական ուսանողներու շարքերուն մէջ, ծայրայեղութեան հասնելու աստիճան: Պարբերական ցոյցերը, որոնք սկզբնական շրջանին խաղաղ միջոցներով տեղի կ'ունենային, շուտով փոխուեցան եւ «յեղափոխական» բնոյթ ստացան: Ցեղին արիւնարբու բնազդը արթնցաւ: Եւ առ ի չգոյէ «կեավուր»ներու, սկսան իրարու միս ուտել: Բիր, դանակ, ատրճանակ, նոյնիսկ ռումբեր ասպարէզ իջան, յաճախ ռազմադաշտի վերածելով համալսարանի շէնքերը: Ոստիկաններու անզօրութեան առջեւ, կառավարութիւնը երբեմն դիմեց բանակի օգնութեան, կաղղած ուսանողները խելքի բերելու համար: Ճակատամարտներու ընթացքին տասնեակներով «հերոսներ» վիրաւորուեցան, ոմանք ալ սպաննուեցան:

Ծայրայեղ ձախերը «մաոյական» ու Թունդ համայնավարական գաղափարներէ տարուած՝ կը ձգտէին տապալել Թուրքիոյ «բուրժուական» վարչաձեւը: Ասոնք հետզհետէ զօրանալով սկսան մտահոգութիւն պատճառել օրուան իշխանութեան:

Կայ նաեւ «աթաթիւրքեան» կոչուած դասակարգ մը, որ կը պահանջէ Մ. Քէմալի բարենորոգումներուն լրիւ գործադրութիւնը: Կողմնակից է «աշխարհականացման»: Բանակի երիտասարդ տարրերը կը պատկանին այս դասակարգին: Աթաթիւրքի բարենորոգումներուն մէջ առաջին դիծին վրայ կուգար կրօնքին բաժանումը Պետութենէն: Սահմանադրութեան մէջ այս կէտը բացորոշ կերպով չեշտուած է:

Բանակի Մարտ 12ի վերջնագիրը ի մէջ այլոց կը պահանջէր քէմալական բարենորոգումներու կատարեալ գործադրութիւնը, ինչ որ կը նշանակէ թէ շուրջ կէս դար վերջ, անոնք տակաւին մեռեալ տառ են մնացած շատ մը տեղեր:

Ցիւունական Թուականներէն սկսեալ Մէնտէրէսի «Դեմոկրատ» կուսակցութիւնը քաջալերեց Անատոլուի անուս, տգէտ գիւղացիներու ու քաղաքացիներու կրօնական մոլեռանդութիւնը: Իսլամական զանազան աղանդներ — մասնաւորաբար «Նուրճի»ներ — գործունէութեան ազատ ասպարէզ գտան դաւառի մէջ:

«Շէրիաթճական» շարժումը, որ կը մասնանշուի իբրեւ «ծայրայեղ աջակողմեան», տարիներու ընթացքին մեծ ծաւալ ստացաւ: Քուրանի սխալ մեկնաբանութիւնը խաւարամիտ հօճաներու եւ սոֆթաներու կողմէ Թուրքը դարձուցած է անհաշտ թշնամի ո՛չ միայն քրիստոնեայ ազգերու, այլեւ արդիական, քաղաքակրթական, բարենորոգչական ամէն ձեռնարկի:

Թունդ պահպանողական, «շէրիաթճի»ները ամուր կապուած են հին աւանդութեանց: Կը հակառակին Քուրանի — իսլամներու սուրբ գրքին — թուրքերէն թարգմանութեան եւ մզկիթներու մէջ կրօնական աղօթքներու եւ մինարէներէն «էզան»ներու թուրքերէնով կարդացուելուն: Արաբերէնը Մարգարէին լեզուն է: Կրօնական բոլոր արարողութիւնները այդ նուիրական լեզուով պէտք է կատարուին:

Անոնք ատելով կ'ատեն Մուսթաֆա Քէմալն ու արդիացման իր բոլոր բարեկարգութիւնները: Երբեք չեն ներած անոր, որ ջնջած է խալիֆայութիւնը, որուն վերականգնումը կը պահանջեն անպայման:

Նիհատ Էրիմի կառավարութիւնը պաշարման վիճակ յայտարարեց, երբ տեսաւ թէ սովորական միջոցներով պիտի չկրնայ վերահաստատել խաղաղութիւնը երկրին մէջ:

Բանակի երկաթեայ բռունցքին վրայ դրած է իր յոյսը:

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՃԸՐՍԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարը Երեքշաբթի օր Գահիրէի օդակայանին մէջ իր համոզումը յայտնեց, թէ Գահիրէ եւ Ուաշինկթըն միասնաբար կը ձգտին իրականութիւն դարձնել մնայուն եւ արդար խաղաղութեան դաշնագրի մը կնքումը, որ հիմնուած ըլլայ Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյեմբեր 22ի բանաձեւին վրայ: Այդ որոշումը, համաձայն Ռոճըրսի, պէտք է ամբողջութեամբ իրագործուի: Ամերիկացի նախարարը համոզուած է, թէ «յոյս մը կայ իրականացնելու համար իրենց նպատակը, սակայն այդ առիթը կրնայ վերստին չստեղծուիլ»:

Ռոճըրս, որ Պէյրութի, Ամմանի եւ Ռիատի մէջ ջերմ ընդունելութեան արժանացած էր, Գահիրէի մէջ Չորեքշաբթի օր կը խօսակցէր Եգիպտոսի իր պաշտօնակցին՝ Ռիատի հետ: Ապա նոյն օրը կ'այցելէր Հէլուան, ուր հաստատուած է ճարտարարուեստի կեդրոն մը:

Քաղաքական շրջանակները նկատել կուտան, թէ 18 տարուան մէջ առաջին անգամն է, որ ամերիկացի պետական բարձր անձնաւորութիւն մը կ'այցելէ Եգիպտոս: Նոյն շրջանակներու համաձայն, Նասր 1954էն մինչեւ իր մահը միշտ փափաքած է յարաբերութիւն հաստատել Ուաշինկթընի հետ: Արդարեւ, Եգիպտոսի նախկին առաջնորդը ըմբռնած էր, թէ առանց Մ. Նահանգներու տնտեսական օժանդակութեան չի կրնար ճարտարարուեստականացնել երկիրը, որուն բնակչութիւնը յարաճուն աճ մը կ'արձանագրէ, ինչ որ կ'ենթադրէ նոր գործերու հայթայթում աշխատող ձեռքերու:

Ռուսերը, միշտ նոյն շրջանակներու համաձայն, թէեւ շինեցին Ասուանի Ջրամբարը եւ տրամադրիր եղան օժանդակելու երկրին ելեկտրականացման ծրագրի գործադրութեան, սակայն, միւս կողմէ անտեսեցին Նասրի փափաքը երկրին ճարտարարուեստականացման մասին:

Մերձեցման առաջին քայլը առաւ Նասր 1970 Յուլիս 23ին, երբ ընդունեցաւ Ռոճըրսի ծրագիրը: Նոր նախագահը՝ Սատաթ, իր կարգին, տրամադրութիւն ցոյց կուտայ շարունակելու իր նախորդին քաղաքականութիւնը: Այս իմաստով կարեւոր կը նկատուի փոխ-նախագահին պաշտօնազրկումը:

Իրաց այս կացութեան մէջ հաւանական կը նկատուի դիւանագիտական յարաբերութիւններու վերահաստատումը երկու երկիրներու միջեւ:

Ցամենայն դէպս, յատկանշական է հաստատել, թէ Ռոճըրս արաբ երկիրներու մէջ լաւ ընդունելութեան արժանացաւ: Պէյրութի մէջ, օրինակ, Նասրական տարրերը մերժեցին Պաղեստինցիներու հետ ցոյց կատարել Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարին դէմ, անոր այցելութեան առթիւ: Ռոճըրսի աջ բազուկը Սիսքօ, մօտաւորապէս տարի մը առաջ բուռն ցոյցերու ականատես եղած էր Պէյրութի մէջ եւ Ամման խնդրած էր, որ յետաձգէ իր այցելութեան թուականը Յորդանան: Մինչդեռ Ռոճըրս Հիւսէյն թագաւորին հետ անգամ շրջագայած է Ամմանի թաղերը:

Հինգշաբթի Ռոճըրս տեսակցութիւն մը կ'ունենայ Եգիպտոսի նախագահին հետ: Ապա կը մեկնի Իսրայէլ:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

—o—

ԹԵՀՐԱՆ.— Ապրիլ 24ին, հազարաւոր Հայերու մասնակցութեամբ ոգեկոչումի արարողութիւն տեղի ունեցած է Ս. Թարգմանչաց եկեղեցիին մէջ, Վահիդիէ:

Ապրիլ 25ին եւ 26ին յուշատօներ կազմակերպուած են Մեսրոպեան – Գոհար դպրոցի, Գարուն ակումբի, Շահ Աբբաս Մեծ, Սահակեան, Նայիրի դպրոցներու եւ Հայ Ուսում. Միութեան Մշակոյթի Տան սրահներուն մէջ:

ԼՈՆՏՈՆ.— Լոնտոնի հայ գաղութն եւս յիշատակած է Ապրիլ 24ը:

Առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 5, Լոնտոնաբնակ 50 հայ երիտասարդներ ցոյց կատարած են Լոնտոնի թրքական դեսպանատան առջեւ:

Ցուցարարները, որոնք ամբողջ 7 ժամ մնացած են թրքական դեսպանատան առջեւ, իրենց վրայ հրաւիրած են անցորդներու ուշադրութիւնը:

ՏԻԹՐՈՅԹ.— Ապրիլ 24ին, յետ եկեղեցական արարողութեանց, Տիթրոյթի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ սրահին մէջ ժողովրդային խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան, օրուան պատշաճ յայտագրով տեղի ունեցած է ոգեկոչումը Ապրիլեան նահատակներու:

Ներկայ գտնուած են Հայ Բողոքական և Հայ Կաթողիկէ համայնքներու հոգեւոր հովիւները: Օրուան բանախօսներն են ո-ղած Տոքթ. Ա. Համբարեան եւ Գ. Տօնապետեան:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ.— Գոքինիոյ Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, Կիրակի, Ապրիլ 25ին, հազարի մօտ ազգակիցներու ներկայութեան, մատուցուած է հանդիսաւոր եւ քառաձայն պատարագ եւ կատարուած է հոգեհանգստեան պաշտօն: Եկեղեցական արարողութենէն ետք, երեք քոյր յարանուանութիւններու մասնակցութեամբ՝ տեղի ունեցած է աշխարհական հանդիսութիւն, որուն իր մասնակցութիւնը բերած է Համազգայինի երգչախումբը: Օրուան պատշաճ բանախօսութիւններ ըրած են Սահակ Արք. Այվազեան, Գեր. Խանձեան եւ Վեր. Գրիգոր Տէմիրճեան:

Թեսաղոնիկէի մէջ յուշատօնը տեղի ունեցած է Ապրիլ 25ին, նախաձեռնութեամբ Ազգ. իշխանութեան եւ մասնակցութեամբ գաղութի բոլոր հոսանքներուն: Նախագահած է Վահագն Աբրահամեան, որ իր գոհունակութիւնը յայտնած է ի տես այն իրողութեան, որ այս տարի Նահատակաց Յուշատօնը կը կատարուի մասնակցութեամբ բոլոր հոսանքներուն: Հ. Յ. Դ. Երիտասարդացի կողմէ ուղերձ մը կարդացած է Օր. Նուէր Նարեան: Ապա խօսած են յունարէն Ալեքսան Գըպըրըլեան, իսկ հայերէն՝ Ազգ. իշխանութեան ատենապետ Ռ. Գալֆայեան:

ՊԵՐԼԻՆ.— Ապրիլեան յուշատօնը տեղի ունեցած է Կիրակի, Ապրիլ 25ին, Աւետարանական Եկեղեցիի մատրան մէջ: Պերլինի Գաղութային Միութեան Վարչութեան կողմէ խօսած է Տոքթ. Պ. Ֆրունճեան, որ յայտարարած է, թէ այսօր Հայաստան եւ Սփիւռք ներկայ են յիշելու մեր նահատակները, որոնք զոհուեցան միմիայն Հայ եղած ըլլալու «յանցանքին» համար: Կ'ողբանք մեր զոհերը, սակայն կը մխիթարուինք որ Հայութիւնը այժմ յառաջադէմ դիրք ունի»:

Եկեղեցական երգեցիկ խումբը երգած է շարականներ եւ կատարուած են աղօթք նահատակաց յիշատակին: Երգէոնի վրայ «Տէր կեցո՛ դու զՀայս» նուագած է Տիկին Շուշան Հանըմեան:

Օրուան բանախօսները՝ Հ. Պետրոսեան եւ Մ. Ղարիպեան առանձնապէս վերլուծած են Եղեռնի անցքերն ու պատճառները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը երկու օրուան այցելութեան համար Մոսկուա մեկնեցաւ: Շուման քաղաքական խօսակցութիւններ պիտի ունենայ Գրոմիկոյի հետ, ինչպէս կը նախատեսէ 1970 Հոկտեմբեր 13ի ֆրանքօ-խորհրդային համաձայնագիրը:

ՓԵՔԻՆ մերժեց ընդունիլ «երկու Չինաստաններու» գոյութեան միտքը, զոր բանաձեւած էր Սպիտակ Տան բանբերը Ապրիլ 28ին: Գոյութիւն ունի միայն մէկ Չինաստան եւ Ֆորմոզ մաս կը կազմէ անոր, յայտարարեց Փեքին:

ՀԱՅԿ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

—o—

Վերջին շաբաթներուն Զատկուան ժամանակացոյցերու, Ապրիլեան սգահանդէսներու եւ անյետաձգելի ազդերու խըճողման պատճառաւ, զգալի յապաղում մը ունեցանք ոչ-առեւտրական ազդերու (Շնորհակալիք, Նուէր, եւայլն) հրատարակութեան համար: Կը խնդրենք կազմակերպութիւններէն որ անհամբերութիւն ցոյց չտան, բոլորն ալ հետզհետէ եւ մաս-մաս կը հրատարակուին գալիք շաբաթներու ընթացքին:

Այս առթիւ ջերմապէս կը խնդրենք կազմակերպութիւններէն, որ իրենց ստացած գումարներու ազդերը ղրկուին պաշտօնական թուղթի վրայ եւ վարչութեան պատասխանատուին կողմէ միայն, իւրաքանչիւր վարչական անդամ զատ-զատ ցանկեր չղրկէ մեզի, շփոթութիւն եւ թիւրիմացութիւն ստեղծելով:

Թերթիս վարչութիւնը նկատի կ'առնէ միայն պաշտօնական ազդերը:

Թաղականութիւններէ կը խնդրենք, որ մամուլին ղրկեն միայն իրենց եղած նուէրներու ցանկերը առանց կցելու իրենց միջոցաւ եղած նուէրները այլ միութիւններու:

Շնորհակալութեամբ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՅԵՂԱՍՊԱՆ ՃԵՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Գ.

Աճաւասիկ Թարգմանութիւնը այն տեղեկագրին՝ որ խմբագրուած էր գերմաներէնով, Հալէպի գերմանական բարձրագոյն վարժարանի տնօրէնութեան եւ ուսուցիչներուն կողմէ:

Հալէպ, Հոկտ. 2/15, 1915
Գերման Արտաքին Գործերու
Նախարարութեան, Պերլին

«Իբրեւ ուսուցիչներ գերմանական վարժարանի, մենք՝ ստորագրեալներս, որ գործունէութեան ընդարձակ դաշտ մը բացած էինք, մեզի համար պարտականութիւն համարեցանք հաղորդել Արտաքին Նախարարութեանդ՝ այստեղ տիրող եղերական վիճակի մասին: Մեր յուսալից աշխատանքը ծանրօրէն տուժած է Հայերու տարագրութեան հետեւանքով, ինչ որ մեր աչքին առջեւ կը կատարուի:

«Այլեւս չենք կրնար գաղտնի պահել գործուած վայրագութիւնը: Հայերը բարձրաւանդակի իրենց հայրենիքէն պոկուած՝ կը քշուին, եւ հոգածութեան պէտք ունին:

«Հազարաւոր այրեր բոնի անջատուած են իրենց ընտանիքներէն, եւ շատ անգամ իրենց հարազատներու աչքին առջեւ մորթոտուած: Անթիւ են այն աղջիկները, կիները եւ մանուկները, որոնք անպատուըուած կամ անդամահատուած են, իրենց պահակներէն եւ կամ անոնց մեղսակիցներէն ըկուած: Անոնց մերկ դիակները կը մնան ճամբաներու վրայ: Տարագրեալներու նոր կարաւանները չարունակաբար կը Թափառին, ենԹակայ՝ անասելի անգԹութեանց:

«Անօթութենէ եւ ծարաւէ հիւծած, իրենց ինչքերէն կողոպտուած՝ այրի կիներ, որբեր, տառանորդուած, կմախքի վերածուած, դժուարին ճիգերով կը հասնին հոս, իրենց Թուոյն միայն մէկ վեցերորդով, — ա՛յն ալ նման տառապանքներով բեռնաւոր... Առանց ապրելու յոյս ունենալու՝ կը քշուին դէպի անապատ, որպէսզի հայ անունը ջնջուի:

«Այս բոլորի մասին կը կարծենք որ Արտաքին Պաշտօնատունը տեղեակ է, իր ներկայացուցիչի միջոցաւ:

«Հակառակ ասոր, մենք Թոյլ կուտանք մեզի՝ ներկայացնելու մասնակի մէկ պատկերը զանգուածային աղէտին, լուսաբանելու համար բնաջնջում մը՝ որ տեղի կ'ունենայ ո'ւղղակի մեր դպրոցին դիմաց, որ մեզմէ նեղ փողոցով մը անջատուած է: Յեր դիմացը կայ մեծ, հին խան մը, ուր Թուրք իշխանութիւնները լեցուցած են հայ տարագրեալները, — ծանր հիւանդութեամբ վարակուածներ, կարծես թէ այդ շէնքը «հիւանդանոց» մը եղած ըլլար:

«Նեղ ու փոքր դուռէ մը ներս կը մըտնենք: Քանի մը կամարներու տակ, քուրջերու մէջ փաթթուած, չոր գետնի վրայ փռուած են ուժասպառ, տառապեալ կիներ եւ մանուկներ: Անդին՝ ծեր մը: Ջափահաս այր մարդիկ չկան բնաւ: Ներս կը մտնենք բակէն, որ պէտքարանի մը վիճակը կը պարզէ: Կամարի տակ եւ չուրջը՝ հիւանդներու դէզեր, հոգեվարքներ, մեռածներ, իրեր խառնուած, կղկղանքներու մէջ: Միլիոնաւոր ճանճեր՝ ուժասպառ ըրած են հիւանդները: Ճանճեր լեցուած են նաեւ դիակներու վրայ: Հառաչողներ, հեծողներ, սառ-անդ ողբացողներ, բժշկական օգնութիւն պաղատողներ... Ծերունիի մը դիակին մօտ՝ պառկած են երկու մանուկներ, աղտեղութեամբ ապականած վիճակի մէջ:

«Կը յառաջանանք այս բակին մէջ, որ կղկղանքներով լեցուն է: Դէպի կամարի մը տակ, 12 մանուկներ սովամահ եղած, սպառած: Անոնց ներքեւ կան ուրիշնե՛ր ալ, հոգեվարքի մէջ կամ մեռած: Անհաւատալի է: Պատուհանի մը բացուածքէն կախուած է մանուկի մը դիակը: Մարդ անմիջապէս կը զգայ ապականութեանց հոտը: Հոդ կան որբեր, որոնց մայրերը, իրենց չուրջը, մեռած են վերջին օրերուն:

«Ոչ մէկ բժիշկ այցելած է: Ոչ մէկ ամոքիչ դեղ բերուած: Մահեր տեղի ունեցած են ամենասոսկալի ձեւով: Մնացածներն ալ սովամահ պիտի ըլլան: Ոսպ, ձաւար եւ գինուորի սեւ հաց բերեր են: Բայց տառապանքէ ակարացած ստամոքսները, որ չաբաթներով եւ ամիսներով ջուր իսկ տեսած չեն եւ սաստիկ ջերմէ հալած-մաշած, անկարող են այլեւս սընունդ առնելու եւ արդէն կը տառապին տիֆանթերիէ, ուժասպառութենէ եւ թիֆիւսէ:

«Բեռնակիրներ պարբերաբար կուգան, դագաղներով: Վերջին օրերուն մեռածները կը տանին մօտակայ գերեզմանատուն մը եւ կը Թաղեն հոն զանգուածային ձեւով: Դագաղով փոխադրութիւնն ալ դանդաղ գործ է: Դագաղը չի բաւեր: Օրական 100–150 հոգի կը մեռնին: Դիակները կը լեցնեն բեռան կառքերու վրայ, ապրանք բեռցնելու պէս, իրարու վրայ: Եւ կը տանին, սայլին վրայ ծածկոցով մը, ամէնէն անբարոյ ձեւով: Օրինակ, սրունք մը աղբին, գլուխ մը՝ անդին ճօճելով, վար կախուած, որոնք երբեմն վար կ'իյնան, երբ կառքերը փողոցէն կ'անցնին ցնցուելով: Այս իրողութիւնները տեղի կ'ունենան ուղղակի մեր դիմաց: Եւ մենք, գերման ուսուցիչներս, ստիպուած, տակաւին գերման մշակո՛յթ պիտի ներմուծենք գլխուն մէջ մեր աշակերտներուն, որոնք կը հանդիպին դիակ բեռցած կառքերուն, դպրոց եկած ժամանակ: Անոնք յաճախ կը տեսնեն պատուհաններէն դիակարմ կառքերը այդ տառապանքի զոհերուն: Կը լսեն հեծեծանքներ՝ դիմացի տանջանքի վայրի կամարներուն տակ, եւ դուրս կը փախչին, մաքուր օդ շնչելու... Եւ յետոյ, իրենց զգացած ակարութեան պատճառով, ա՛լ չեն վերադառնար:

«Փողոցին մէջ ալ կան հոգեվարքներ, դիակներ՝ ճանճերով ծածկուած:

«Ի՞նչպէս կարելիութիւն պիտի ունենան այդ աշակերտները գալու, երբ Հայեր են, եւ մենք, ուսուցիչներս, անոնց պիտի սորվեցնենք պատմութիւն, հայրենագիտութիւն, կրօնք, եւայլն, երբ դիմացի բակին մէջ իրենց ազգակիցները սովամահ կ'ըլլան:

«Այո՛, կարելի է հաւատալ թէ մահմետական տղաք չեն խռովիր, երբ ուսուցիչներ կը լսեն նման աղաղակներ: Կան սակայն պարկեշտ մահմետականներ, որ այս զանգուածային, զզուելի սպանութիւնները անմեղ կիներու եւ մանուկներու՝ կը քամահրեն ու կը դատապարտեն: Ջե՛ն կրնար ըմբռնել, թէ իրենց կառավարութիւնը ի՛նչպէս կրնայ նման դատապարտելի անգթութիւններ գործել... եւ այս անգթութեանց հեղինակ կը նկատեն Գերմանացիները: Գարշելի արատ մը կը սպառնայ հոս, մեր՝ Գերմանացիներուս պատիւի պահպանութեան դէմ, Արեւելքի երկիրներու ապագայ պատմական «Յուշ»երուն դէմ:

«Մեր գործը չէ քաղաքական վիճաբանութիւն սարքել Հայերու տարագրութեան մասին, հեռացնելով զանոնք իրենց բարձրաբերձ երկրէն:

«Այդ մասին, սակայն, մենք ստիպուած ենք մեր ձայնը բարձրացնելու: Այսպիսի գարշելի կացութեան մը մէջ է որ տեղի կ'ունենան տարագրութիւն, զանգուածային սպանդ կիներու եւ մանուկներու, այնպիսի՛ ձեւով, որ պատմութիւնը բնաւ արձանագրած չէ: Այս երկրին մէջ անվերականգնելի աւերներ գործուած են:

«Մենք վստահութիւն ունինք մեր Արտաքին Նախարարութեան վրայ, որ իր ազդեցութիւնը պիտի գործածէ: Կը խնդրենք որ այս անամօթ սպանութիւնները դադրեցուին վերջին ժամուն, եւ գերման ուսուցիչներս, ազատէք այս տաղնապալի անպատուութենէ: Մեր գործակցութեան մասին այժմ կը կասկածին թէ՛ քրիստոնեաները եւ թէ մահմետականները, ու տակաւին՝ ամբողջ աշխարհ:

«Ամէն օր մեր հոգիները աւելի եւս կը տանջուին»:

(Ստոր.) Ուսուցչապետ՝

ՏՈՔԹ. ՆԻԷՓԱԿԷ

«Յ. Գ.— Մեր պաշտօնակից Տոքթ. Նիէփակէի ներկայացուցած պատկերը բընաւ չափազանցուած չէ: Ամիսներէ ի վեր դիակներու հոտը շնչելով կ'ապրինք: Մեր միակ յոյսը այն է, որ վերջ մը տրուի մինչեւ երկինք աղաղակող այս կացութեան, որպէսզի մենք կարենանք մեր կրթական աշխատանքը յառաջ տանիլ եւ բարեացակամութիւնը վերաշահիլ ոչ-Թուրք ժողովուրդի: Օգնութեան համար մեր ակար աղաղակը ներկայացուցինք, ապացուցանելու համար որ Գերմանները, անձնապէս, որեւէ մասնակցութիւն չենք ունեցած այս երկրին մէջ գործադրուած զարհուրելի մեթոտներուն:

(Ստոր.) դպրոցի տնօրէն՝ ՀՈՒՊԵՐԹ, ԷՏՈՒԱՐՏ ԿՈՒԵԹԷՐ (Տոքթ. փիլիսոփայութեան), ՄԱՌԻ ՇՓԻՔԷՐ

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար. – 3)

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

(Իր հիմնադրութեան 40ամեակին առթիւ)

—О—

Եթէ ամէն մարդ թել մը բերէ, կտաւը կը գործուի եւ ժողովուրդը առանց շապիկի չի մնար:

Առաքինազարդ ընկերուհիներ,

Հաճոյքով կը տեղեկանանք որ Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը — դեղեցիկ բացառութիւններէն մեր սիրելի Միութեան — իր երկարատեւ ուխտադնացութեան քառասնամեակը կը տօնէ Մայիս 9ին:

Մասնաճիւղը կը տօնէ քառասնամեակը՝ խաչի դրօշին կամաւոր զինուորեալներու հաւատքի, յոյսի եւ սիրոյ յաղթանակին:

Արդարեւ, Հայ ժողովուրդը իր դարաւոր գոյութեան ընթացքին, բազմաթիւ առիթներով տօնած է մինչեւ իսկ 2750ամեակներ իր սեփական հողերուն վրայ եւ իրեն սեփական տանը մէջ. սակայն նման տօնակատարութիւններ օտար հողերու վրայ եւ օտարի տանը մէջ՝ բոլորովին տարբեր բնոյթ եւ իմաստ ունին այսօր:

Մեր ցեղի երդուեալ թշնամին, իր նախանձի զէնքերով, քանդեց մեր հարազատ բոյները, ջարդեց ու փշրեց մեր սրբազան յիշատակներն ու յիշատակարանները իրեն յատուկ հանճարեղ միջոցներով, աւերակներու տակ Թաղելով Հայ դարերու վաստակն ու վաստակաւորները: Իր իսկ խօսքերով.— Ջորցնելու համար ճէօքը Հայուն:

Վիժեցաւ հրէշային ծրագիրը:

Մեր թշնամին չհասաւ իր մուրազին:

Մինչ Հայը կայ ու կը մնայ միշտ կանգուն, միշտ բարձր եւ կ'աճի, կը զարգանայ իր պաշտելի հայրենիքով:

Եւ սակայն, անգամ մը եւս նժարի մէջ դրուեցան Հայուն բնածին առաքինու-

---

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Ուրեմն ես կարդամ եւ դուն մտիկ ըրէ:

Եւ Տ. Միքիաս կարդաց Լեւոնի ու Ռոզիկի ամուսնութիւնը ծանուցանող տողերը:

Երբ ընթերցումը լմնցուց.

— Ի՞նչ կ'ըսես ասոր, գոչեց, ինծի այնպէս կուգայ, որ ծայրէ ծայր սուտ է ու նորէն Ղուկաս էֆէնտիի մէկ խաղն է:

— Սուտ չէ, ծայրէ ի ծայր շիտակ է, պատասխանեց Անթառամ ընկճուած կերպարանքով մը:

— Ի՞նչպէս, դուն ալ մասնաւոր լուր ունի՞ս, գոչեց Տ. Միքիաս:

— Այո, երէկ իրիկուն նամակ առի զաւակէս, առ կարդա եւ գլխուս եկած փորձանքը իմացիր:

Ու Անթառամ Թաշկինակը հանելով աչքերը սրբեց: Քահանան առաւ նամակը եւ բարձրաձայն կարդալ սկսաւ:

«Սիրելի մայր,

«Այս նամակս գուցէ շատ ցաւ պիտի պատճառէ քեզի, բայց պէտք է գիտնաս, որ եթէ դէպքերը այս ընթացքը առին՝ մեծագոյն պատասխանատուն դուն ես այս մասին: Եթէ քիչ մը լրջօրէն մտածես, պիտի համոզուիս, որ ըսածս բացարձակ ճշմարտութիւն մըն է: Եթէ այն անհարկի ու անիմաստ հակառակութիւնը չունենայիր նշանածիս հետ, եթէ էնթրիկան քահանայի մը միանալով, մեքենայութիւններ լարելու ետեւէ չըլլայիր, եւ եթէ անօգուտ տեղը հակառակութիւններ չըստեղծէիր Ղուկաս էֆէնտիի հետ, այսօր մեր ամուսնութիւնը ամենայն կանոնաւորութեամբ եւ վայելչութեամբ կատարուած կ'ըլլար:

«Սակայն դժբախտաբար այդպէս չեղաւ եւ ահա վրայ հասաւ Բերայի եկեղեցիին անօրակելի խաղքութիւնը, որուն մէջ երկու ընտանիքներուն խայտառակութեան բաժինը հաւասար էր իրարու, այնպէս որ ոչ ես կրնայի Ռոզիկը դատապարտելի համարել, ոչ Ռոզիկը՝ զիս:

«Միայն թէ հարկ էր այդ ընել կացութենէն դուրս ելլել եւ ասոր համար երկու միջոց կար: Մին՝ խզել մեր կապերը, մեր սէրն ու երջանկութիւնը զոհել ուրիշներուն գործած յանցանքներուն, եւ կամ միասին հեռանալ մեր փոխադարձ սիրոյ վրայ հիմնելով նոր կեանք մը, ջանալով մոռնալ ինչ որ դիպուածով լսած ու տեսած էինք:

«Եւ մենք այս վերջին միջոցը ընտրեցինք, որովհետեւ զիրար անկեղծօրէն կը սիրէինք եւ չէինք կրնար մեր սիրտերը փշրել ուրիշներու գործած մոլութիւններուն համար, որքան որ այդ ուրիշները մեր ծնողքները ըլլային:

«Ուստի ես եւ Ռոզիկ խոյս տուինք Պոլսէն, ուր մեր միութիւնը անկարելի էր առանց նորանոր գայթակղութիւններու, եկանք Փարիզ եւ երէկ իսկ մեր քաղաքային ամուսնութիւնը կնքեցինք օրինաւորապէս: Այնպէս որ Ռոզիկ այսօր իմ հարազատ կինս է եւ ոչ ոք կրնայ մեզ բաժնել, եւ արդէն իսկ մոռցած ենք բոլոր այն տխուր բաները, որոնք մեզ հարկադրեցին այս վճռական միջոցին դիմելու:

«Հիմա կը մնայ վերջնական կարգադրութիւն մը ընել քու մասիդ, եւ այս կէտն է, որ զիս նեղ դրութեան մը մէջ կը դնէ ու մտատանջութեան կը մատնէ: Երկար մտածումներէ ետքը աս եզրակացութեան կը յանգիմ, որ, թէ քու եւ թէ մեր երջանկութեանը համար պէտք է իրարմէ հեռու ապրինք այլեւս, ինչպէս կ'ուզեմ որ կինս ալ այլեւս հեռու մնայ իր հօրմէն:

«Այս որոշումը տալով միտքս քեզի երեսի վրայ Թողուլ չէ բնաւ, փառք Աստուծոյ, նիւթապէս հոգեր չունինք մեր բարոյական տանջանքներուն հետ: Ուստի ինչ որ քու ապրուստիդ համար պէտք կը տեսնես, պատրաստ եմ լիուլի վճարելու, բացի ասկէ, նամակիս հետ երկու հազար ֆրանքի չէք մըն ալ կը ղրկեմ, որովհետեւ որոշապէս չեմ գիտեր, թէ քովդ դրամ մնացա՞ծ է թէ ոչ:

«Ըստ իս, կարծեմ լաւ կ'ընես, որ տակաւին ժամանակ մը մնաս Պոլիս, իսկ եթէ չես ուզեր հոդ մնալ, կրնաս որեւէ տեղ մը ընտրել հաստատուելու համար, նոյնիսկ Փարիզ, եթէ այդպէս կը փափաքիս, միայն թէ պայմանով որ զատ ապրինք, գոնէ ժամանակ մը:

«Յուսալով, որ այս գրածներս լուրջ նկատողութեան կ'առնես եւ անոր համեմատ կը պատասխանես, նամակս կը վերջացնեմ: Սիրալիր համբոյրներով»:

Տ. Միքիաս քահանայ երբ նամակին ընթերցումը աւարտեց, երկար փառաւոր մօրուքը շոյեց անգամ մը. յետոյ տխկին Անթառամի դառնալով հարցուց.

— Էյ, հիմա ի՞նչ պիտի ընես...

— Իրաւ որ ես ալ չեմ գիտեր ընելիքս, պատասխանեց Լեւոնի մայրը, ես ինչ կը մտածէի եւ ինչ եղաւ, ես տունս չքնցնելու խորհուրդ ունէի, հիմա տունս քանդուեցաւ, եւ ես ալ սասանկ պատին երեսին մնացի...

ԵՐՈՒԽԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

թիւնները, փորձութեան ենթարկելով անոր ազգային խիղճն ու ազգ. նախանձախնդրութիւնը։

Եւ, ահաւասիկ Հայուհին. հայրենիքէն այրիացած՝ վտարանդի Հայուհին որ, վիշտին կրակը սրտին, տունէն դուրս նետուեցաւ մատաղ առիւծի մը պէս հզօր, իրեն անծանօթ երկինքներու տակ ապրելու եւ հարազատները ապրեցնելու վճռական կամքով։

Պատի՛ւ հայ կնոջ։

Պատի՛ւ ձեզի, սիրելի քոյրեր, տառապանքէն ազնուացած հոգիներ, որ զինուած մայրական սիրոյ եւ հաւատքի անպարտելի զէնքերով, բարձրագլուխ ու հպարտ, պայքարեցաք օտար աշխարհի բոլոր դառնութիւններուն դէմ, լուռ ու անմռունչ։ Պայքարեցաք ձեր նիւթական եւ բարոյական անշահախնդիր զոհողութիւններով, կանգնած մշակութային, առողջապահական եւ խնամատարական սահմաններուն վրայ, իբրեւ վստահելի պահակներ մեր ցեղային սրբութիւններուն։ Եւ իբրեւ գիտակից ձեր բարձր կոչումին, յաջողեցաք անաղարտ պահել պատիւը եւ ձեր երկրորդ ընտանիքին՝ Խաչի մեծ կազմակերպութեան։

Ահա մեծութիւնն ու իմաստը ձեր քառասնամեայ տարեդարձին։

(Ճշմարտութիւններ կան որոնք կրկնուելով չեն կորսնցներ իրենց ազդեցութիւնը)։

Այո՛, դիւրին է արտասանել քառասնամեակ բառը։ Բայց այդ ճամբուն երկարութիւնը գիտնալու համար հարկ է քալել միասին։

Քալել՝ յօժարակամ սիրով, ըմբոշխնելու համար անփոխարինելի վայելքն ու գոհունակութիւնը հանրօգուտ ծառայութեան։

Ահա թէ ինչո՛ւ, սիրելի ընկերուհիներ, այս բարեպատեհ առթիւ, պարտաւոր կը զգամ, իր կեանքի վերջալոյսը ապրող գրիչովս, շնորհաւորել ամէն գնահատանքի եւ քաջալերութեան արժանի նուիրեալներդ։ Եւ, իբրեւ հաւատարիմ ժառանգորդներ՝ Տիկնայք փափկասունք Հայոց անմահ սերունդին, արժանաւորապէս ձեզ պատուել.— Տիկնայք դիւցազունք տարագիր Հայոց, հոյակապ տիտղոսով։

Այս բոլորէն սիրտս լեցուած անպատմելի յուզումով, ազնիւ ընկերուհիներ, մայրական ջերմ սիրով կը համբուրեմ ձեր քառասնամեայ ուխտադնացութենէն յոգնած ճակատները։ Ու բոլոր սրտով կը մաղթեմ երկար եւ առողջ կեանք բոլորիդ. կամքի կորով ու յարատեւ յաջողութիւն, նման հաճելի եւ օգտակար հանդիսութիւններ սարքելու համար մեր հարազատ հայրենիքին մէջ։

Ձերդ՝
ԱՆՆԱ ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

1971 Մայիս, Պուա—Քոլոմպ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Ապրիլը Հայութեան համար ահաւոր Եղեռնի, նահատակաց յիշատակի, եւ ոգեկոչումի ամիս մը, որու ընթացքին եղան հոգեհանգիստ, ծիսակատարութիւն եւ սգահանդէս Լիոնի մէջ։ Այսպէս, Կիրակի 18 Ապրիլին, տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր պատարագ Ֆուվրիէռի մայր տաճարին մէջ, ուր պատարագեց եւ քարոզեց Կարապետ Եպս. Ամատունի, եւ շաբաթ մը վերջ, Կիրակի 25ին, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն մատուցուեցաւ նաեւ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, եւ մասնաւոր պաշտամունք Հայ Աւետարանական մատրան մէջ։

Օրուան պատարագիչ, Լիոնի եւ շրջակայից հոգեւոր հովիւ Դաւիթ Ծ. Վրդ. քարոզեց ըսելով.— «Ապրի՛լ վեց դարեր լաւագոյն օրերու յոյսով եւ 20րդ դարու քաղաքակրթութեան սեմին, մորթուիլ անխնայ, իրողութիւն մըն է, որուն հետ կարելի չէ հաշտուիլ։ Նիւթական ժառանգութեան հետ կորսնցուցինք նաեւ մեր հոգեկան գանձերը, սակայն ունեցած ենք հոգեկան ուժ մը, որուն մէջ կը միանան ու կը նոյնանան լեզու, կրօնք, աւանդութիւն, ցեղային ընդունակութիւններ։ Հոգեկան այդ ուժին հիմքը կը կազմէ մշակոյթը։ Եւ մեր մշակոյթին հակադիր կողմը կը գտնուէր ողխութիւնն ու չարիքը մարմնացնող թշնամին։ Հայ ժողովուրդի հոգեկան արժէքները իրենց գերագոյն ծաղկումին հասած են քրիստոնէութեան շնորհիւ եւ բեղնաւորած դարերը, ոսկեայ եւ արծաթեայ։ Եթէ մարդկութիւնը օր մը սթափի իր անփոյթ թմբիրէն, այն ատեն պիտի սրբագրէ իր մեծագոյն սխալը, եւ Ապրիլ 24ով սկսած մարդկային իրաւունքի բռնաբարումին համար, արդար լուծում մը պիտի տայ։

Մինչ այդ, մենք պէտք չէ հրաժարինք մեր իրաւունքներէն, մեր նախնիքներու արեան գինը եղող հողերէն։ Ամէն Հայ մեծ է եւ ամբողջ միայն իր հայրենի հողին վրայ, մեր նահատակներն անգամ մը եւս կը նահատակուին, եթէ չկարենանք մեր մէջ ապրեցնել անոնց երազը։ «Անմահութեան մասին, դերեզմաններու առջեւ միայն կարելի է խորհիլ» կ'ըսէ Ֆրանսացի բանաստեղծը, մեզի համար չկայ աւելի մեծ եւ խորհրդաւոր դերեզմաննոց մը, քան Ապրիլ 24ը, որու զոյգ թիւերուն տակ կը ծածկուին մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու մարմինները։

Այս պատկերը տխուր է, սակայն, ո՛չ անփառունակ, որովհետեւ մահուան սարսուռը չէ որ կը սաւառնի, այլ անմահութեան յոյսը։ Ազգ մը ոգի մըն է բարոյական սկզբունք մը։ Այդ ոգին երկու բաներէ կը կազմուի՝ անցեալի ժառանգութիւն եւ ներկայի սէր։ Պահենք զանոնք, որոնց համար նահատակուեցան անոնք եւ երկարենք մեր ձեռքերը իրարու, եղբայրական գերագոյն սիրով եւ այն ատեն մեր սիրելի նահատակները կ'ունենան հոգիի խաղաղութիւն եւ մենք ալ, մեր պարտականութիւնը լիովին կատարած ըլլալու խղճի պարտքը»։

Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3,30ին, համազգային ոգեկոչում Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին, կազմակերպութեամբ Լիոնի հայ բոլոր Միութեանց, մասնակցութեամբ յարանուանութիւններուն եւ հովանաւորութեամբ Լիոնի եւ շրջակայից Ազգ. Միութեան։ Լիոնի Հայութիւնը որպէս սրտաբեկ ուխտաւորներ կուգան խումբ—խումբ, յարգելու համար յիշատակը մեր բիւրաւոր նահատակներու, «Լա Սիկալ»ի այս վերանորոգուած սրահը։

Սիկալի սրա՛հ... ի՜նչ յիշատակներ կը վերարծարծուին հոգւոյս մէջ, անցեալի անոյշ եւ սիրելի ոգեկոչումներով այս պահուս երբ ժողովուրդը հեւքհեւք կը լեցուի։ 1928, Հայաստանի Հանրապետութեան տասներորդ տարեդարձի տօնակատարութիւն, որու ընթացքին խանդավառ ծափերու մէջ, բեմ կը բարձրանար, որպէս բանախօս, «Յառաջ»ի յաւէտ ողբացեալ խմբագրապետը, եւ իր կրակոտ խօսքերով կը խրախուսէր ու կը յուսադրէր մեզ լաւագոյն օրերու հեռանկարով, եւ որուն ձայնը տակաւին կը հնչէ կարծես, այս պահուս...։ Ուրիշ առթիւ, նոյն այս սրահին մէջ, մեծանուն դերասան, ողբացեալ Յ. Զարիֆեան, Մ. Մարութեանի հետ, «Օթէլլօ» կը ներկայացնէր, պանծացնելով հայ ազգի գեղարուեստական եւ թատերական արժէքները։ Ու այսօր, այս պահուս, այս բեմին վրայ, ծաղկեպսակ մը ի յիշատակ մեր նահատակներուն եւ յարգանքի պաստառ մը մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն, Թրքական ցեղասպանութեան զոհ, 1915 Ապրիլ 24ին։ Օրուան խօսնակը Պր. Պուճիկանեան, հանդէսը բացուած յայտարարեց, խնդրելով մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը մեր նահատակներուն, որոնց փառքին համար յուշարձաններ կը կանգնին Հայաստանի եւ արտասահմանի մէջ, եւ թելադրեց հաւատարիմ ըլլալ անոնց ուխտին։

Բեմ կը հրաւիրուի Ժիրայր Միրիճեան, որ վկայութիւն բերելով Թուրքիոյ ներկայ փոխ—վարչապետին յայտարարութիւնը, եւրոպացի լրագրողի մը, թէ «2359 տարի պէտք է որպէսզի իրենք կարենան հասնիլ Եւրոպայի ապրուստի մակարդակին», շարունակեց.— Քանի՞ տարի պէտք է ուրեմն որ Թուրքը հասնի արդի Եւրոպայի մշակութային մակարդակին... Թուրքը որ տեւաբար ունեցաւ մեզ կոտորելու ծրագիրը եւ գործադրեց ամէն ինչ, որ մարդկային բիրտ ուժը կրնար ընել ու երեւակայել։ Եւ մենք մեր իսկ հողին վրայ դարձանք փոքրամասնութիւն, ենթակայ հալածանքի եւ դժբախտութեանց, սակայն հակառակ այս բոլորին, ազգային զարթօնք մը ունեցանք Սիամանթօներու, Զարդարեաններու, Զօհրապներու շունչով եւ յեղափոխութեան ոգին արմատացաւ Հայութեան մէջ։ Թուրքը համոզուեցաւ թէ համատարած ջարդն էր միակ միջոցը խապառ հրաժարելու համար հայկական վերելքէն, եւ պատերազմը բերաւ լաւագոյն պատեհութիւնը իր ոճրածին մտադրութեան։ Սուգի՞ օր է արդեօք Ապրիլ 24ը որ կը տօնուի ամէն տարի, եկած ենք սգալո՞ւ ինչպէս երէկ, վստահ եմ, մեր մեռելները պիտի չընդվզին եթէ յայտարարեմ թէ ո՛չ, սակայն չենք մոռնար զիրենք, եւ չենք մոռնար ահաւոր կորուստը։ Ի՞նչ կը ներկայացնէ այսօր Հայութեան վիճակը, Հայաստանի եւ արտասահմանի մէջ, յառաջդիմութիւն ամէն մարզի մէջ, լուսաշող Երեւան, ուր օտարներն անգամ կուգան եւ կ'ուսանին եւ որուն ուսման մակարդակը, ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ, առաջին տեղը կը գրաւէ՝ Վրաստանէն վերջ։ Նոյն վերելքը ունինք նաեւ արտասահմանի մէջ, հանգիստ թող ննջեն ուրեմն մեր նահատակները, որովհետեւ ունինք հայրենիք մը եւ մեր հայկական փառքը. սակայն կէս մնացած պատմական գործ մը ունինք կատարելիք, որդեկորոյս մօր մը կը նմանինք, որ չի գոհանար միայն իր փոքրիկ երդիքով, որ ամէն դուռ կը զարնէ իր հարազատ հողերը ետ առնելու համար եւ միացնելու իր միւս եղբօր, որպէսզի կարենան կապոյտ երկնքի տակ հնչեցնել ու երգել Կոմիտասի քաղցրալուր երգերն ու հոռովելները Սեւանի ջուրերուն եւ Արարատի լանջերուն վրայ»։

Բ. բանախօսը Միշէլ Գաշգաշեան, ֆրանսերէն իր խօսքով ըսաւ թէ «Ոճրածին Թուրք կառավարութիւնը ամէն վայրագ միջոցներու դիմեց ոչնչացնելու համար Հայութիւնը օգտուելով ընդհ. պատերազմի պատեհութենէն, եւ մեր գիւղերն ու քաղաքները պարպուեցան եւ մենք ենթարկուեցանք ահաւոր չարչարանքներու եւ ջարդի։ Թուրք յաջորդական կառավարութիւնները չճանչցան մինչեւ հիմա այդ ահաւոր պատասխանատուութիւնը, եւ սակայն մենք կը հաւատանք թէ արդարութիւն պիտի ըլլայ օր մը, որովհետեւ Հայկական Դատ մըն ալ ունինք 1878էն սկսեալ միջազգային դիւանագիտութեան առջեւ։ Մշակոյթ ունեցող, փառաւոր անցեալի մը պատկանող ժողովուրդ ենք, հպարտ մեր Ուրարտուով եւ ներկայ Հայաստանով որ կը բարգաւաճի ու կը յառաջդիմէ իր երկուքուկէս միլիոն բնակչութեամբ, եւ յաղթանակ մը չէ՞ արդեօք որ տարած է մահուան դէմ։ Թրքական ցեղասպանութիւնը պէտք է ընդունուի եւ դատապարտուի եւ մենք միացեալ ուժերով պէտք է իրագործենք մեր պահանջները։

Այս հանդէսի գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Օր. Ա. Կարապետեան, որ արտասանեց Ա. Զօպանեանի «Մայր Հայաստանին», Խ. Մխաճեան Ա. Ահարոնեանի «Յարգանք քեզ»ը, Գ. Գրաճեան Ա. Ծառուկեանի «Պիտի հասնինք կատարիդ»ը՝ խոր ապրումով եւ յուզումով։

Պր. Հ. Թադէոսեան կարդաց Շիրազի «Տանթէական»էն յուզիչ հատուածներ։ Յիշատակի եւ ոգեկոչումի այս հանդէսը վերջացաւ «Հայր Մեր»ով, զոր ներկաները երգեցին յոտնկայս եւ միաբերան։

Հանդէսէն վերջ, մասնաւոր օթօքառով եւ անձնական միջոցներով, ժողովուրդը առաջնորդուեցաւ Փլաս Պէլֆուռ, վէյ—էօռ տը Փիէրի առջեւ ծաղկեպսակ մը դնելու համար, ուր երկու զինուորական փողահարներ շեփորեցին «Ննջեցելոց»ը յարգանքի լռութեան մէջ, եւ ֆրանսերէն խօսեցաւ Ժիւլ Մարտիրոսեան, հակիրճ պատմականը ընելով մեր ահաւոր նահատակութեան, եւ արդարութիւն ու հատուցում պահանջեց Հայութեան համար, միջազգային կազմակերպութիւններէն եւ մարդկային խղճէն։

Այսպէսով վերջ կը գտնէր Ապրիլեան Եղեռնի յիշատակի եւ ոգեկոչումի հանդիսութիւնը, Լիոնի մէջ։

«ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻ»

ՋԱԽԱԿԸ

— Գիտեմ, վշտացուցի ձեզ, բայց յանցանքը իմս չէ։ Չեմ գիտեր, շփոթ վիճակ մը ունիմ։ Ուրիշ ատեն... կրկին կը խօսակցինք այս նիւթին վրայ, բայց ոչ այսօր, հիմա չեմ կրնար։

— Պիտի սպասեմ ձեր պատասխանին, հոգ չէ, որքան ալ ուշ ըլլայ ան, պատասխաներ էր Ժորժ։ Յետոյ՝ իր իսկ տուած խոստումը ջրելով, եւ կրկին իրեններուն մէջ առնելով անոր փոքրիկ մատները, այո՛, այդ կնոջ՝ որուն ունեցած տենդը, անխօս խոստովանութիւն մըն էր արդէն, փաստաբանը՝ իրենց ընձեռած համարձակութեան հաճելի ըլլալուն գիտակից սիրահարներուն յատուկ քնքոյշ պնդումով մը, կրկներ էր.

— Եթէ հիմակուընէ չէք կրնար պատասխանել, պատճառն այն է որ ինծի հաստատական պատասխանելու կարելիութիւնը կը նախատեսէք։ Ճիշդ է ըսածս, որովհետեւ կը վարանիք հիմա, եւ այդ վարանումը շատ հեշտին է ինծի համար։ Մէկ կողմէ՝ աներկբայ ըլլալը յուսալ կը նշանակէ, բայց միւս կողմէ, շատ դառն է ինծի համար այդ վարանումը, որովհետեւ, այսպէս աներկբայ ըլլալը վախնալ ալ կը նշանակէ. եւ երբ մարդ անցած է այլեւս երիտասարդութեան սահմաններէն, այդ վախը, գիտէ՞ք, անհունապէս սիրտ կը մաշեցնէ։

Այս ըսելով՝ Ֆուքօ ցոյց տուեր էր քունքը՝ թուխ։ Քառասուներորդ տարին քանի մը արծաթ թելեր դետեղեր էր հոն, եւ Տիկին Լիժիէ, անոր սեւագոյն բիբերուն մէջ կրցեր էր կարդալ անոր տենդոտ սոգտանքը, այդ մարդուն, այո՛, որ արդէն իսկ այս երկրիս վրայ իրեն ինկած երջանկութեան բաժինը սկսեր էր չափել, որ գիտէր թէ կորսուած ամէն ուրախութիւն դատապարտուած կ'ըլլայ անյաջորդ մնալու։

— Այո, շարունակեր էր անիկա, պիտի սպասեմ ձեր պատասխանին, որքան ալ ուշ ըլլայ ան։ Բայց այդ սպասումը անտանելի պիտի ըլլայ ինծի համար, այնպէս որ լաւ պիտի ըլլար եթէ կարենայինք սահման մը դնել այդ տանջանքին։ Ամէն բանի հանդուրժելու ուժը պիտի ունենամ միայն այն ատեն, երբ որոշ թուական մը կարենամ առջեւս ունենալ, սահմանակէտ մը, որուն յառաջանամ ըսելով.— «Այդ օրը պիտի գիտնամ վերջապէս...»։ Քաթրի՛ն, դուք որոշեցէք այդ թուականը, ձեզի պատշաճ երեւցածին չափ հեռաւոր թող ըլլայ ան, հոգս չէ։ Կը խոստոնամ մինչեւ այդ գերագոյն վայրկեանը չխօսիլ առաջարկիս մասին, թէեւ ատիկա պիտի ըլլայ իմ միակ մտածումս ասկէ վերջ։ Կը տեսնէք թէ որչափ համակերպող եմ ու հնազանդ։ Բարի եղէք, փոխարէն, եւ թուական մը որոշեցէք ինծի։ Ե՞րբ պիտի պատասխանէք։

— Լաւ ուրեմն, կակազեր էր Տիկին Լիժիէ, խեղդուած ձայնով մը։ Սուգս վերջանալուն պէս... Այո, այն ատեն միայն պիտի կրնամ պատասխանել ձեզի... ոչ անկէ առաջ։ Եւ, քանի որ զիս սիրելնիդ ազատօրէն յայտնեցիք, յարգեցէք ուրեմն ձեր խոստումը հիմակուընէ իսկ, ինչպէս որ ես իմս պիտի յարգեմ եւ մի պնդէք այլեւս...

Ֆուքօ հասկցեր էր որ Տիկին Լիժիէի խօսքերը ճշմարիտ էին, ճշմարիտ՝ իրեն պատասխանելու խոստումին մէջ, ճշմարիտ՝ ապագայի երազներուն նուիրուելու իր խղճահարութեան մէջ, երբ կրնար հայելիին մէջ միայն նայելով անցեալին յանկարծական յետկոչումը տեսնել իր սեւ զգեստներէն։ Թէեւ փաստաբանը հնազանդեր էր անոր աղերսանքին, բայց եւ այնպէս, միւս կողմէ, փորձեր էր այդ խոստումը պարուրող քանի մը կասկածներն ալ փարատել, ըսելով.

— Ուրեմն վեց շաբաթէն, Ապրիլ 16ին չէ՞...

ՓՕԼ ՊՈՒՐԺԷ

(2 — Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

Պ. Հմայեակ Տողրամաճեան, Պ. Ժան Տողրամաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տողրամաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահան Տողրամաճեան, զաւակներն ու թոռները, այրի Տիկին Հայկուհի Մուշմուլեան, այրի Տիկին Սիսակ Տողրամաճեան եւ զաւակները, Պ. Օննիկ Խաչիկեան, այրի Տիկին Ալիս Ճունկուրտայեան եւ զաւակները, Յովնանեան ընտանիքները, զաւակներն ու թոռները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, հարսին, քեռկինին եւ ազգականին՝

ՏԻԿ. ՆՈՒԱՐԴ ՏՈՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 4ին, առաւօտեան ժամը 10ին, 66 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի Մայիս 6, ժամը 13,45ին Շաւիլի Ս. Գրիգոր-Լուսաւորիչ եկեղեցին։ Հաւաքուիլ՝ բնակարանը 1, Ռիւ տէ Թռուա Շանթիէ, Շաւիլ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

Պ. Յովհ. Թէլեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Գրաճեան, Տէր եւ Տիկին Իսկեկեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Սվաճեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Մախդեսեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, ազգականին եւ բարեկամին՝

ԱԼԻՍ ԹԷԼԵԱՆԻ

(ծնեալ Նափալեան)

յանկարծական մահը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի Մայիս 6, ժամը 4ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

Այրի Տիկին Համասփիւռ Ինճիճեան եւ զաւակը՝ Օր. Սոնա Թերէզ Ինճիճեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները (Ֆրանսա, Հայաստան, Ամերիկա եւ Պոլիս) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՀԱՅԿԱԶՆ ԻՆՃԻՃԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 28ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ուրբաթ, Ապրիլ 30, ժամը 11,30ին։

Զայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ։

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Ուրբաթ, 7 Մայիս 1971 ժամը 8,30ին 7, Ռիւ Վոլթէռ, (Ֆուայէ տէ Վիէօ)։

Օրակարգ.— Նախորդ ժողովի չարուՆակութիւն։

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ՃՇԴՈՒՄ

Տիկին Սաթենիկ Զերչեանի մահուան առթիւ Սեդրակ (ոչ՝ Սարգիս) Դաւուտեան ընտանիքը նուիրած է 300 ֆր. Առնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրերուն։

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յունիս 5ին, մինչեւ լոյս։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վարդեվառ Գամպէրեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գոզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Գոզեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի 9 Մայիս, Սէն-Ժեռոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ իրենց հօր՝

ԿՂՄԷՍ ԳՈԶԵԱՆԻ

մահուան տարեդարձին առթիւ։ Նոյն առթիւ, իրենց մօր՝ Երանուհի Գոզեանի մահուան 9րդ տարեդարձին, եւ համայն Գամպէրեան ընտանիքի ննջեցելոց յիշատակին։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի։

ՋԱՏԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ԷՔՍ-ԱՆ-ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՄԷՋ

9 Մայիս, Կիրակի ժամը 10ին, տեղի պիտի ունենայ Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ Զատկական տօներուն առիթով, Էքս-ան-Փրովանսի Ռիւ Սինեէ փողոցի վրայ գտնուող Սէնթ Քաթըրին տը Սիէնն եկեղեցւոյ մէջ։

Պատարագը կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, որ պիտի քարոզէ Ս. Յարութեան տօնին խորհուրդին շուրջ եւ պիտի կարդայ Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի Զատկական Շնորհաւորագիր - Պատգամը իր հաւատացեալ ժողովուրդին։

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Սէնթ - Էթիէնի Հայ Ազգ. Միութեան, Շաբաթ իրիկուն (8 Մայիս) ժամը 20,30ին, Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Քարլ Մարքս հրապարակ, Ռոն Փուանի Փոլիքլինիքի մօտ։

Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Կը խօսի Պ. Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ (Լիոնէն)

Գեղարուեստական բաժին դպրոցական աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի։

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ

Ուրբաթ, 7 Մայիս ժամը 20,45ին

Dans la Salle du
MUSEE DES ARTS DECORATIFS
109, Rue de Rivoli
Métros :
Palais-Royal, Pyramides, Tuileries

1.— Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ Ի ԷՋՄԻԱԾԻՆ

2.— ԵՕԹԸ ԵՐԳԵՐ

Մուտք 7 ֆրանք

Ուշադրութիւն, վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի. կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Տոմսերը կը ծախուին հետեւեալ վայրերը.—

Mr. Z. Tchakmechian
22, rue Richer, Paris (9e)
Mr. H. Chirinian
36, rue Cléry, Paris (2e)
Restaurant Adjémian
12, rue Cadet, Paris (9e)
Alimentation Massis
21, rue Saulnier, Paris (9e)
Patisserie Markarian
32, rue de Trévise, Paris (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Ի ՆՊԱՍՏ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

Հովանաւորութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին

Իր հիմնադրութեան քառասնամեակին առթիւ

Կիրակի, Մայիս 9, ժամը 15,30ին

Centre Administratif et Social, 1, Place de l'Hôtel de Ville, Asnières

Կը խօսին

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ եւ ընկ. Ժ. ԴԱՍՏԻԿՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (մեծօ-սոփրանօ, Ա. մրցանակ Փարիզի Երաժշտանոցի), դաշնակով կ'ընկերանայ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ, Օր. Ա. ԱԹՄԱՃԵԱՆ (արտասանութիւն), Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ (Հայկ. ժողովրդական երգեր), ՍՕՍԻ պարախումբը լրիւ կազմով, ղեկավարութեամբ Տիկին Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ։

Պարախումբէն մենապար Օր. Ա. ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ, արտասանութիւն ՄՈՒՐԱՏ ԴԱՍԼԱՔԵԱՆ

Դասական պար՝ Օր. ԱՆԻ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Խօսնակ՝ Օր. Իրմա Պասմաճեան

Ցերեկոյթը կը սկսի ճիշդ ժամուն։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՄԱՅԻՍ 8ԻՆ, ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 20,30ԻՆ, ՇԻՄԻԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

28 պիս, Ռիւ Սէն-Տոմինիք, Մեթրօ Էնվալիտ։

Կազմակերպութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԵՒ ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԻՍԻԷՆ օթոքարը կը մեկնի ժամը 20,15ին եւ կը հանդիպի՝ Ռիւ տը Լ'Էկալիթէի, Պերսի, Պուլվար Ռոտէն, դեղարանին առջեւ եւ Մեռի տ'Իսի։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար։ Արձանագրութիւնները կը բացուին այս Շաբաթ օր (Մայիս 8) ժամը 14,30ին։ Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը

17, Rue Bleue — Métro Cadet

հետեւեալ թուղթերով՝

Livret de Famille
Carte d'immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de vaccination à jour
Une photo d'identité.

ԻՍԻԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ութերորդ ցանկ

Տէր եւ Տիկին Հաճեան Գրիգոր, Տէր եւ Տիկ. Ֆերմանեան Դաւիթ, Բանկեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Ֆէլխիէն Քասինօ, Տէր եւ Տիկին Հէքիմեան Ազատ 500ական ֆր., Տէր եւ Տիկ. Արթինեան Ժան, Տէր եւ Տիկ. Գասպարեան Ժան-Փօլ, Տէր եւ Տիկ. Թուրիկեան Պետրոս, Տէր եւ Տիկ. Խըրոյեան Վասիլ, Տէր եւ Տիկ. Հէքիմեան Բիւզանդ 300ական, Տէր եւ Տիկ. Թուրիկեան Արմենակ 200, Տէր եւ Տիկ. Տօնիկեան Լեւոն 100, Տէր եւ Տիկ. Սարգիսեան Պաթիստ 400, Տէր եւ Տիկ. Տէրտէրեան Թադէոս, Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան Հրաչ, Պր. Ուզունեան Գրիգոր 100ական, Տէր եւ Տիկին Պաղտասարեան Ռոպէր, Պր. Թուրիկեան Արմենակ 50ական ֆր.։

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անիկոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին նոր ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մայիս 8, կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 8 Մայիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ.— Յուլիս 4ի դաշտահանդէսը եւ ընթացիկ հարցեր։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս Շաբաթ ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան մէջ՝ 14-16, Ռիւ Սէնթ Պազիլ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՄԱՅԻՍ

VENDREDI 7 MAI 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12108 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.108

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ»Ը

Փարիզի ազգային տօնակատարութեանց շարքին քանի մը տարիէ ի վեր իր պատուոյ տեղը գրաւած է «Հայ Դատի Օր»ը։

Հայկական Հարցը անգամ մը եւս պիտի արծարծուի վաղը՝ Շաբաթ գիշեր՝ Սալ տը լա Շիմիի մէջ։ Օրուան հայ եւ ֆրանսացի բանախօսները պիտի պարզեն Հայ Դատի այսօրուան վիճակը եւ անոր հետապնդման համար կատարուած զանազան ձեռնարկները օտար երկիրներու մէջ։

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին մեր Հարցը դիւանագիտական սեղաններու օրակարգին վրայ էր դրուած։ Մէկուկէս միլիոն հայ անմեղ նահատակներու արիւնը հատուցում կը պահանջէր։

Հատուցում կը պահանջէին նաեւ այն աւելի քան հարիւր հազար քաջամարտիկ հայ զինուորներն ու կամաւորները, որոնք դաշնակիցներու յաղթանակին իրենց նպաստ էին բերած ֆրանսական, ռուսական, ամերիկեան եւ հայկական բանակներուն եւ զօրագունդերուն մէջ՝ գերմանական, կովկասեան, պաղեստինեան եւ կիլիկեան ճակատներուն վրայ։

Ցուսադրուած էինք ազգովին։

Վարձահատոյց եղան մեծ դաշնակիցները պահ մը, — 1920 Օգոստոս 10ին, երբ Սեւրի դաշնագրով հանդիսաւորապէս Հայաստանը հռչակեցին Անկախ Պետութիւն, 1918 Մայիս 28ին ստեղծուած Հայաստանի Հանրապետութեան հողերուն վրայ աւելցնելով Վանի, Պիթլիսի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի նահանգներուն որոշ մասերը։

Նուիրագործեցին Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանը։

Գոհ էինք։ Միանգամ ընդմիշտ լուծուած կը նկատէինք Հայկական դժբախտ Հարցը, որուն համար միլիոններ էինք զոհած։

Սեւրը վերջնական լուծումն էր Հայ Դատին։

Զուշացաւ սակայն հիասթափումը։

Զայն ստորագրող յաղթական դաշնակիցները շատ չանցած անճրկեցան, իրարու հետ մրցումի ելան՝ ողջնցնելու համար գերեզմանին դուռը հասած ցեղասպան Թուրքը։ Ու 1923ին Լօզանի մէջ յաղթականի աթոռին վրայ բազմեցուցին զայն։

Մուսուլի քարիւղը, արաբական երկիրներու հողատարութիւնն ու տնտեսական զանազան շահեր հայկական արիւնէն աւելի ծանր կշռեցին Մե՛ծ Դաշնակիցներու նժարին վրայ։

Լքուեցանք բոլորէն։

Մոռցան մեզ եւ ուրացան մեր Դատը։

Անլոյծ մնաց Հայկական Հարցը։

«Զանցառելի քանակ» դարձաւ Հայը։

Ցրուեցանք աշխարհի չորս հովերուն։

Ապաստան փնտռեցինք եօթը ծովերու ափերուն։

Ու Հայկական Հարցը դարձաւ կրկին ապստամբ ու հայրենաբաղձ Հայութեան մտահոգութեան առարկան։

Կէս դարէ ի վեր ա՛լ չեն խօսիր մեր մասին։

Հայկական Հարց չկայ քաղաքագէտներու կանաչ սեղաններուն վրայ։

Սակայն դատ ունի հայ ազգը՝ ի սփիւռս աշխարհի։

Կը պահանջենք մեր հայրենի հողերը, որոնք բռնագրաւուած կը մնան մեր դաժան դահիճին կողմէ։

Ցեղասպանը արմատախիլ ըրաւ մեզ մեր պատմական հայրենիքէն՝ բռնագաղթով ու զանգուածային կոտորածներով։ Ու մնաց անպատիժ։

Անիրա՛ւ աշխարհ։

Սակայն չենք մոռնար մեր իրաւունքը։

Պահանջատէր ենք ու կը մնանք՝ մինչեւ վերջնական հատուցում։

Մինչեւ ծագումը Արդարութեան վարդագամատն արշալոյսին։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Չորեքշաբթի օր յանկարծ դրամական միջազգային տագնապ մը ծնունդ առաւ, ճամբայ ելլելով Գերմանիայէն։ Ի՞նչ էր պատահած։ Կը թուի թէ եղածը պարզ «չատախօսութեան» մը արդիւնքն է եւ այդ պատճառով Գերմանիոյ Ելմտական նախարարը գլխաւոր պատասխանատուն կը նկատուի իրաց այս կացութեան։ Արդարեւ աւելի քանի մը օր առաջ, Դաշնակցային Գերմանիոյ Ելմտական նախարարը՝ Շիլէր «բերնէն կը փախցնէ» թէ կրնայ ըլլալ որ մարքը կրկին վերարժեւորուի։ Այսքանը բաւած է անշուշտ որ աշխարհի ամէն կողմը «պտըտող» տոլարի հսկայ քանակներ խուժեն Գերմանիա եւ գերման դրամատունը նեղ կացութեան մատնուի։ Չորեքշաբթի օր, գերմանական դրամատուները փրկելու համար տոլարը մինչեւ առաւօտեան 11 գնած են մէկուկէս միլիառ տոլար, բայց այլեւս հետեւանքները ծանր ըլլալով, կառավարութիւնը փակել կուտար լումայափոխութեան բոլոր շուկաները։ Դաշնակցային Գերմանիոյ օրինակին կը հետեւէին անմիջապէս Զուիցերիա (որ նոյն օրը 600 միլիոն տոլար գնած էր), Հոլանտա (240 միլիոն տոլար), Աւստրիա, Պելժիա, Ֆինլանտա, Փորթուկալ եւ Յունաստան։ Հրապարակին վրայ բաց կը մնային Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի շուկաները։

Ֆրանսայի Ելմտական նախարարը կը յայտարարէր թէ Ֆրանսա պաշտպանուած է միջազգային այս իրարանցումներուն դէմ։ Ներկայիս ուրեմն, անգամ մը եւս Պոնի կառավարութիւնը կ՚որոշէր թողուլ որ որոշ ատեն մը մարքը «տատանի» եւ կը սպասուէր որ Ուրբաթ օր գերմանական կառավարութիւնը հաղորդէր իր որոշումը։ Ծանօթ էր ամէն պարագայի մէջ թէ Պոն տրամադիր չէ անգամ մը եւս վերարժեւորելու մարքը։ Գերմանիա կը խորհի թէ արդար չէ որ տեւական կերպով ինք «վճարէ» ուրիշ երկիրներու տնտեսական դէջ մատակարարումը։

Ուրեմն Գերմանիա կ՚առաջարկէ որ վերարժեւորուին եւրոպական բոլոր զօրաւոր դրամները բայց Ֆրանսա կը մերժէ, վասնզի չուզեր «վճարել» Ամերիկայի սխալները։ Կը մնայ անշուշտ ուրիշ լուծում մը, որ աւելի բնական է, արժեզրկել տոլարը, քանի որ իրականին մէջ այդ է այս ամբողջ իրարանցումին բուն պատճառը։ Բայց Ամերիկան երբեք տեղի չի տար այդ կէտին վրայ եւ կը պահէ տոլարին սակը (ոսկիին բաղդատմամբ), որ չի համապատասխաներ իրականութեան։

Ներկայիս ըստ Էքոնոմիսթ թերթին, մեծ երկիրներու դրամի ամէնէն մեծ պահեստն ունի Գերմանիա մօտ 20 միլիառ տոլար Մայիս 71ին, իրմէ ետք կուգայ Ամերիկա, 12 միլիառ, ապա՝ Ճափոն 5 միլիառ։

Այս կացութեան մէջ կը սպասուի Գերմանիոյ որոշումին։

ՌԸՆՈՅԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Լը Մանէն սկսելով Ռընոյի պաշտօնէութեան գործադուլը ծաւալեցաւ եւ տարածուեցաւ ընկերութեան միւս գործատուներուն։ Արդէն տնօրէնութիւնն ալ ստիպուած եղած էր փակել կարգ մը աշխատանոցներ տրուած ըլլալով, որ այլեւս չէին հայթայթուէր անհրաժեշտ սարքերը։ Այսպէս Հինգշաբթի օր կը փակուէր ամէնէն կարեւոր ճիւղերէն մէկը՝ Ֆլէն։

Ռընօ ներկայիս Ֆրանսական առաջին ճարտարարուեստական խմբակցութիւնն է, որ 1970ին արտադրած է մէկ միլիոն 196 հազար կառք եւ 17 հազար թրաքթէօր։ Արտածած է 670 հազար կառք եւ տարեկան գործառնութիւնը եղած է 15 միլիառ ֆրանք։

Ներկայիս տնօրէնութիւնը յայտարարած է թէ ոչ միայն բանուորները այլեւ ոչ-բանուորներն ալ պիտի չվճարուին։ Հարցը այն է թէ թոշակներու յաւելում մը Ռընոյի մօտ ընդհանրապէս «խուղի արատ»ի դեր կը խաղայ ինչպէս կ՚ըսեն եւ այդ է պատճառը որ կառավարութիւնը չուզեր տեղի տալ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը Գահիրէէն Թել Ավիվ մեկնեցաւ Հինգշաբթի օր։ Գահիրէի մէջ Ռոճըրս երկար տեսակցեցաւ Մոհամէտ Ռիատի հետ, որ այս առթիւ պարզեց Եգիպտոսի ծրագիրն ու պայմանները Սուէզի Ջրանցքի վերաբացման, ինչպէս նաեւ Սինայի վերագրաւման համար։ Խօսակցութիւնները դրնփակ եղած են, այսուհանդերձ, Ռիատի ներկայացուցած ծրագիրը կը համապատասխանէ Սատաթի Մայիս մէկի ճառի միտքերուն։ Ռիատ չեշտեց նաեւ, թէ Եգիպտոս տրամադիր չէր նոր զիջում կատարելու։

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ վարչապետը Լոնտոնի մէջ կրկին չեշտեց Պոնի կամքը՝ Անգլիոյ Հասարակաց Շուկայի անդամակցութեան համար։ Լահէի Դեկտեմբեր 1969ի խորհրդաժողովէն ի վեր Արեւմտեան Եւրոպա ճակատագրական փուլի մը մէջ մտած է։ Հասարակաց Շուկան այժմ կը ձգտի առաջին առթիւ ընդլայնել իր կազմը (այս մասին համաձայն է նաեւ նախագահ Փոմփիտու), երկրորդ աւելի գործնական համագործակցութիւն մը ստեղծել քաղաքական գետնի վրայ, եւ վերջապէս, աստիճանաբար տնտեսական եւ դրամական միութիւն մը ստեղծել Եւրոպայի համար։

ԳԱՀԻՐԷԻ զինուորական Ատեանը այժմ կը դատէ 17 եգիպտացի սպայ եւ երկու իրաքցի ուսանող, որոնք կը ծրագրէին Պաասական գաղտնի կազմակերպութիւն մը հիմնել Եգիպտոսի, Իրաքի օրինակով։

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ եւ Հնդկաստանի միջեւ լարուած կացութիւնը կը շարունակուի Պենկալի հարցին կապակցութեամբ։ Քարաչի կ՚ամբաստանէ Նոր Տելհին, որ զինուորական ուժեր կեդրոնացուցած է սահմանագլուխին եւ գաղտնի կ՚օժանդակէ Պենկալցիներուն։ Հնդկաստան միշտ թոյլ չի տար փաքիստանեան օդանաւերուն թըռիչք կատարել իր սահմանին վրայէն։ Հակօդային հրթիռներու «փորձեր» կատարած է տարհամոզելու մտադրութեամբ փաքիստանեան օդուժը՝ գործածելու Հնդկաստանի օդային ճամբան։

• ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլը վերջին օրերուն բուռն քննադատութեանց թիրախ կը դարձնէ Մ. Նահանգներն ու Ջինաստանը։

ՀԱՐԱՒ. ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ յարաբերական հանդարտութիւն կը տիրէ։ Զինուորական գործողութիւնները աննշան են, թէեւ օդուժը կը շարունակէ ռմբակոծել Քամպոճի, Լաոսի եւ Վիէթնամի կարմիր դիրքերն ու պարենաւորման ուղիները։

ՊՈԼՍԷՆ կը հաղորդեն որ Պուրսայի մէջ, Երեքշաբթի օր երիտասարդ մը անձնասպան եղած է ինքզինքը վառելով։ 25 տարեկան ուսուցիչ մըն է, Ատիլ Քարթալ, որ անձնասպանութիւնը գործած է քաղաքին կեդրոնը Քեմալ Աթաթիւրքի «արդի Թուրքիոյ հօր» արձանին առջեւ, բողոքելու համար փաշիզմի ճնշումներու դէմ բարեփոխողներու վրայ։ Միւս կողմէ գործադուլի իրաւունքը ջնջուեցաւ Անգարայի շրջանը պաշարման վիճակի ամբողջ տեւողութեան եւ 161 հոգի կը փընտըռուին Պոլսոյ մէջ «ապօրինի գործունէութեան» համար։

ՓԱՐԻԶԻ օփերան դուռները պիտի չբանայ Հոկտեմբերէն հակառակ եղած նորոգութիւններուն։ Բանակցութիւնները ձախողած են տնօրէնութեան եւ անձնակազմին միջեւ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Իվան Եախիմովիչ որ Մարտ 25էն ի վեր յիմարանոց մը դրուած էր, ըստ պատիժներու նոր կարգադրութեան մը, ազատ արձակուած է։ Կուսակցութենէն արտաքսուած էր, որովհետեւ երիտասարդ ուսանողներ պաշտպանած էր եւ նաեւ բողոքած Դանիէլի եւ Սինիավսկիի դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն։ 1968 Յուլիսին, Եախիմովիչ Մոսկուայի չեխ դեսպանատունը գացած էր յայտնելու համար թէ զօրավիգ կը կենայ Տիւպչէքի քաղաքականութեան։ Եան Պալաքի անձնասպանութեան ատեն ալ բաց նամակ մը շարադրած էր ընկերներու հետ, պահանջելով խորհրդային զօրքին քաշուիլը Չեխոսլովաքիայէն։ Կոլխոզի նախկին նախագահ էր։

ՍԻՄՈՆ ՏԸ ՊՈՎՈՒԱՌ, Սարթրի կինը, հրաժարեցաւ Իտիօ Էնթէրնասիոնալ ծախապաշտ թերթի տնօրէնուհիի պաշտօնէն, ոչ-համոզիչ պատճառներով, ըստ խմբագրական կազմին։ Նոր հետապնդումներ սկսան թերթին դէմ։

ՀԱՅԿ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վերջին շաբաթներուն Զատկուան ժամանակացոյցերու, Ապրիլեան սգահանդէսներու եւ անյետաձգելի ազդերու խըճողման պատճառաւ, ըզգալի յապաղում մը ունեցանք ոչ-ստիպողական ազդերու (Շնորհակալիք, Նուէր, եւայլն) հրատարակութեան համար։ Կը խնդրենք կազմակերպութիւններէն որ անհամբերութիւն ցոյց չտան, բոլորն ալ հետզհետէ եւ մաս-մաս կը հրատարակուին գալիք շաբաթներու ընթացքին։

Այս առթիւ ջերմապէս կը խնդրենք կազմակերպութիւններէն, որ իրենց ստացած գումարներու ազդերը ղրկուին պաշտօնական թուղթի վրայ եւ վարչութեան պատասխանատուին կողմէ միայն, իւրաքանչիւր վարչական անդամ զատ-զատ ցանկեր չղրկէ մեզի, շփոթութիւն եւ թիւրիմացութիւն ստեղծելով։

Թերթիս վարչութիւնը նկատի կ՚առնէ միայն պաշտօնական ազդերը։

Թաղականութիւններէ կը խնդրենք, որ մամուլին ղրկեն միայն իրենց եղած նուէրներու ցանկերը առանց կցելու իրենց միջոցաւ եղած նուէրները այլ միութիւններու։

Շնորհակալութեամբ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՑԵՂԱՍՊԱՆ ՃԵՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Դ.

1915 Դեկտեմբեր 27ին, Ճէմալ փաշա վիլայէթներուն ուղղուած շրջաբերական-հրամանագրով մը դիտել կուտար.

— Հակառակ հրահանգներուս եւ շըրջաբերականներուս՝ տարագրեալ ժողո–վուրդը ճնշումներէ զերծ պահելու եւ վատ վերաբերումի առարկայ չդարձնելու, լսեցի թէ տեղի ունեցած են հետեւեալ ցաւալի դէպքերը.

1.— «Ճնշումներ (1) ի գործ դրուած են զէնքեր փնտռելու ժամանակ եւ որոշ թիւով Հայեր (2) (սըրթըն ըրմպըր) ստիպուեր են շատ սուղ գիներով զէնք գնել իրենց դրացի Թուրքերէ եւ Չէրքէզներէ, զանոնք յանձնելու համար կառավարութեան: Հայերէն մի քանիներու ձիերը եւ արժէքաւոր իրերը գողցուած են:

«Հակառակ տրուած խոստումներուն՝ թէ ճամբու ընթացքին Հայերուն սնունդ պիտի տրուի, անոնք ձգուած են առանց հացի եւ ջուրի:

«Այն պաշտօնեաները որոնք ընկերացած են իրենց (կարաւաններուն), խիստ եւ անողոք եղած են,՝ անարգած եւ տանջած են տարագրուողները:

« Անոնց 25–30 արամ (75–100 կրամ) հաց եւ 25 փարա տրուած են (3):

«Հայ դպրոցներու, որբանոցներու պաշտօնեաներուն եւ ուսուցիչներուն հանդէպ նոյն ձեւով վարուած են, փոխանակ զանոնք իրենց պատկանած նահանգները ղրկելու:

«Կարգ մը տեղերու մէջ՝ ժամանակ իսկ տրուած չէ տարագրութեան համար: Կէպէնի մէջ (Կիլիկիա)՝ առանց վայրկեան մը իսկ տալու՝ հաւաքած են կիները, երբ անոնք իրենց ճերմակեղէնները կը լուային. քշած են բոպիկ, նոյնիսկ առանց թոյլ տալու՝ որ իրենց լուացած ճերմակեղէնները միասին առնէին:

«Քանի մը (4) ընտանիքներու հայրերը մեկուսացուած են (5) իրենց կիներէն եւ զաւակներէն: Փոխադրութեան միջոցներու անձկութեան պատճառաւ, կարգ մը կիներ իրենց զաւակները անօգուտ բեռ նկատած եւ ձգած են ճամբաներու եզերքը. աւելի՛ ցաւալին՝ փուշերու եւ թուփերու եւեւ ձգած, կարգ մը կիներ նոյնիսկ ծախել փորձած են իրենց զաւակները: Եւ երբ խնդրած են որ իրենցմէ գողցուած ընտանի կենդանիները իրենց վերադարձուին մօտակայ շրջանի բնակիչներէն՝ մերժուած են:

«Նման վերաբերում Օսմանցիութեան ազգային պատիւին (՞) կը վնասէ: Ուրեմն, այս մասին համար իշխանութիւններու ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ:

«Անոնք, որոնք նման գործեր կը կատարեն, ինծի համար անարժան Օսմանցիներ են եւ պէտք է յանձնուին պատերազմական Ատեանին (6), իբրեւ դաւաճաններ հայրենիքի:

2.— «Հարկ է անմիջապէս խիստ քըննութիւն կատարել այս դէպքերու մասին եւ յանցաւորները պատժել (7) (՞):

3.— Պէտք է պայմանաժամ տալ՝ որ տարագրութեան ժամանակ եւ ճամբորդութեան ատեն անոնք կառքեր ունենան. չունեցողներուն ալ պէտք է միջոցներ հայթայթէ կառավարութիւնը (8):

4.— Հիւանդները մնալու են իրենց տեղերը, մինչեւ որ բժշկուին (9):

5.— Տարագիրներու կարաւաններուն պէտք է ընկերանան ժանտարմներ՝ անոնց դիւրութիւն ընծայելու համար:

Չափահասներու համար օրական 50 փարա պէտք է տրուի, իսկ մանուկներուն՝ որ ընիկ են, 30 փարա:

6.— Կարաւաններու ընկերացող պաշտօնեաները պատասխանատու են անոնց կեանքին, ինչքին եւ պատիւին (10):

7.— Տարագիրները, իրենց հասած վայրերուն մէջ, պէտք է կառավարութեան պաշտպանութեան տակ ըլլան: Կ՚ապահովցնեմ որ այս հրամաններս պիտի գործադրուին: Սպաներուս միջոցաւ քննութիւններ կատարել պիտի տամ եւ անոնց տեղեկագրին համաձայն պիտի պատժեմ ամենախիստ կերպով բոլոր անոնք՝ որոնք կ՚անսաստեն հրամաններու (11):
(Ստոր.) ՃԷՄԱԼ ՓԱՇԱ

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

---

(1) Ճէմալի «ճնշում» որակածը՝ ո՛չ միայն կողոպուտ է, այլեւ բռնաբարութիւն եւ սպանութիւն է, զոր կ՚ուրանայ:

(2) «Որոշ թուով» բսուածը՝ տասնեակ հազարաւորներ են:

(3) Կայաններու մէջ ի՛րր թէ հաց եւ դրամ տրուած է: Բնա՛ւ: Իրենց ունեցած հացի վերջին պատառն ալ գողցուած է:

(4) Տարագրութեան ժամանակ գործուած հազարաւոր ահազդեցիկ ոճիրները աննշան «քանի մը» ածականով որակել՝ կը նշանակէ կոյր ձեւանալ:

(5) Եթէ այրերը ճամբաներու վրայ «մեկուսացուած են», ի՞նչ եղած է ի վերջոյ անոնց ճակատագիրը... Ճէմալ կը պապանձի: (Տե՛ս գերման. դպրոցի ուսուցիչներուն վկայութիւնը՝ այդ մասին):

(6) Ճէմալ փաշա քանի՞ ոճրագործ Թուրք պատժեց: — Ո՛Չ ՄԷԿ:

(7) «Դաւանեան» կոչած Թուրքը՝ որ ամէն տեսակ ոճիր գործած էր, Ներքին նախարարութեան կողմէ «հայրենասէր» եւ «ազգային հերոս» կոչուած է. չարագործ պաշտօնեաներն ալ պաշտօնի բարձրացում ունեցած են:

(8) Կառավարութիւնը ո՛չ միայն միջոցներ հայթայթած չէ, այլեւ Հայերու ունեցածն ալ բռնի գրաւած է:

(9) Թէ հիւանդները ի՛նչպէս կը «բժըշկուէին»՝ կարդալ գերման ուսուցիչներու տեղեկագիրը:

(10) Ո՛չ մէկը պատժուած է:

(11) Այս բոլոր գրաւոր եւ ստայօդ խոստումներուն արդիւնքը եղած է ՈՉԻՆՉ: Հալէպէն հարաւ, դէպի Դամասկոս կամ Պէյրութ ղրկուած Հայերը քըշուած են Սուրիոյ եւ Հօրանի անապատը. անոնց թոյլատրուած չէր բնակելու ո՛չ Դամասկոս, ո՛չ Պէյրութ, ո՛չ ալ Երուսաղէմ: Եթէ մաս մը Հայեր կրցած են ողջ մնալ այդ վայրերուն մէջ՝ գրեթէ հրաշքով ազատած են:

ՀՄԱՅԵԱԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԿԷՏԻԿԵԱՆ

ԸՆՏՐԵԱԼ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՔԵՐՍՈՆԻ

Ինչպէս հաղորդեցինք, Հայ Կաթողիկէ եպիսկոպոսական Սիւնհոդոսը, Մարտ ամսոյն սկիզբները Պէյրութ գումարուած, ընտրած է Մխիթարեան Միաբանութեան անդամ, Հ. Հմայեակ Վրդ. Կէտիկեանը, Ընդհ. Փոխանորդ Իգնատիոս–Պետրոս ԺԶ. կաթողիկոսին, Քերսոնի արքեպիսկոպոսական տիտղոսով:

Հ. Հմայեակ Վրդ. Նախկին Աբբահայրը եղած է Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան:

Իր անձին վերաբերեալ կենսագրական մի քանի գիծեր կուտանք հոս:

Հ. Հմայեակ Վրդ. Կէտիկեան Տրապիզոն ծնած է 1905 Հոկտ. 2ին:

Մինչեւ տասնամեայ հասակը, իր ծընողքներուն չէն բոյնին մէջ մեծցած. 1915ի մեծ Եղեռնին, անոնք նահատակուելով, ինք ազատած է, շնորհիւ բարեկամ ընտանիքի մը բացառիկ մարդասիրութեան: Զինադադարէն յետոյ գտած է իր կորսուած երկու փոքրիկ քոյրերը:

Ապա իրեն վիճակակից շատ մը հայ մանուկներուն պէս ապաւինած է Պոլիս, Քաղկեդոնի Մխիթարեան վարժարանը: Իր դաստիարակ Հայրերը՝ նշմարելով ուշիմ պատանիին մէջ եկեղեցական կոչման փափաքը, զինք կ՚ուղարկեն Վենետիկ, Ս. Ղազարի վանքը:

Արդէն տասնըվեցամեայ էր երբ 1921 Նոյեմբեր 8ին կը մտնէր Վենետիկի Հայոց կղզին:

Աշակերտած է հոն Հ. Արսէն Ղազիկեանի, Հ. Վարդան Հացունիի եւ Հ. Սահակ Տէր–Մովսէսեանի: 1923 Հոկտ. 21ին աւարտած է լիկէոնի դասընթացքը, սկըսած է իր նորընծայութեան տարեշրջանը, յաջորդ տարին, 1924 Նոյ. 1ինստանալով կրօնաւորական սքեմը, եռամեայ ժամանակաւոր ուխտերով: Այս երեք տարիներուն, Հռոմ, հետեւած է Գրիգորեան համալսարանին մէջ փիլիսոփայութեան, ստանալով տոքթորայի վկայականը:

1927 Նոյ. 1ին նորոգելով մշտնջենապէս կրօնաւորական ուխտերը, կ՚անդամակցի տեւականապէս Մխիթարեան Ուխտին:

Այնուհետեւ չորս տարիներ եւս Հռոմ կը շարունակէ իր եկեղեցական ուսումները, Ս. Անսելմոսի կաճառին աստուածաբանական դասընթացքներուն հետեւելով, զոր յաջողութեամբ կ՚աւարտէ:

1930 Հոկտ. 19ին արեգայ կը ձեռնադրուի, քահանայական ս. աստիճանը ընդունելով, Գրիգոր Եպս. Պահապանեանի ձեռքերէն, Ս. Ղազարի մենաստանին մէջ: Ապա, տարի մըն ալ, կը հետեւի եկեղեցական կանոնագիտութեան ընթացքին, Ապողինարի միջազգային հաստատութեան մէջ:

Այնուհետեւ, 1932–1942 պաշտօնավարած է յաջորդաբար իբր փոխ–տեսուչ կամ ուսումնապետ, նախ Ս. Ղազարի վանական աշակերտութեան, ապա Մ. Ռափայէլեան վարժարանին եւ հուսկ Հռոմի Մխիթարեան Ուսանողարանին մէջ, դասաւանդելով չափագիտութիւն, փիլիսոփայութիւն, քրիստոնէական ջատագովութիւն: 1942–46 տարիներուն տեսուչ է Մ. Ռափայէլեան վարժարանին:

1946ի Միաբանական Ընդհ. Ժողովին մէջ կ՚ընտրուի Ընդհ. Մատակարար զոր կը վարէ 12 տարիներ, մինչեւ 1958: Այնուհետեւ Հռոմ ղրկուած է իբր Ընդհ. Գործակալ Միաբանութեան Ս. Գահին մօտ, եւ տեսուչ Մխիթարեան Ուսանողարանին:

1964 Յուլիս 15ին, Կէտիկեան վարդապետ ընտրուած է Աբբահայր Մխիթարեան Ուխտին, զոր կը վարէ մեծ խոհականութեամբ մինչեւ 1970ի Ընդհ. Ժողովը: Այնուհետեւ դարձեալ Հռոմ կը գտնենք զինքը, ուր էր երբոր Հայ Կաթողիկէ Եպիսկոպոսաց Սիւնհոդոսը զինք հրաւիրեց ստանձնելու Պատրիարքարանի Ընդհ. Փոխանորդի պաշտօնը, արքեպիսկոպոսական աստիճանով:

Մի անգամ ստացած ընտրեալ թեկնածուին հաւանութիւնը, Պօղոս Զ. Ս. Քահանայապետին հաղորդուեցաւ Սիւնհոդոսէն կատարուած ընտրութիւնը եւ մուտքը Հ. Վրդ. Կէտիկեանին, Հայ Կաթողիկէ Եպիսկոպոսներու դասին մէջ, Քերսոնի Արքեպիսկոպոսի տիտղոսով:

Այնուհետեւ Վատիկանի պաշտօնական օրագիրը, Լ՚Օսսէրվատորէ Ռոմանօ, 10 Ապրիլի թիւով կը հաղորդէր, ընդհանուր Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ, յիշեալ ընտրութիւնը, այսպէս՝

«Գեր. Հ. Հմայեակ Վրդ. Կէտիկեան, Վենետիկի Մխիթարեան Ուխտէն, կանոնապէս ընտրուած է Հայ Սիւնհոդոսէն, Արքեպիսկոպոս Քերսոնի տիտղոսին ու Ընդհ. Փոխանորդ Պատրիարքութեան»:

Նորընտիր Արքեպիսկոպոս Կէտիկեան, իր այլազան պատասխանատուութեանց մէջ, զանց ըրած չէ գրաղիլ նաեւ հայ մշակոյթին ծառայել բանասիրական պըրպտումներով: 1941ին հրատարակած է իր «Կանոնագիրք Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ» ուսումնասիրութեան Ա. շարքը Առաքելական Կանոնք, քանի մը տասնեակ գրչագիրներու համեմատական ուսումնասիրութեամբ, բնագրին քով լատիներէն թարգմանութիւնն ալ աւդնելով: Ունի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Ուրեմն այսպէս, Ղուկաս էֆէնտի դրամօժիտ տալէն ալ ազատեցաւ, դիտել տուաւ քահանան, առանց նկատողութեան առնելու Անթառամի տրտունջները, վա՛յ անօրէն մարդ, վա՛յ, բախտը այդ տեսակ մարդերուն կ՚օգնէ միշտ, մինչդեռ մեզի պէս պարկեշտ մարդիկը միշտ ձախորդութեանց կը մատնուին:

Եւ սակայն Տ. Միքիաս քահանայ շատով պարտութիւն խոստովանող մարդ չէր եւ հակառակ իրեն դէմ ցցուած անյաջողութիւններուն՝ չէր ուզեր յուսահատիլ:

— Այդ քաղաքային ամուսնութիւն ըսածը, շարունակեց, յաչս Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ, բնաւ կարեւորութիւն չունի, եւ այս Ղուկաս էֆէնտիի աղջիկը պարզապէս Լեւոն էֆէնտիի հարճը կը նկատուի:

— Եղածը եղած է, ատոնք ալ ասկէ ետքը պարապ խօսքեր են, պատասխանեց տիկին Անթառամ:

— Ի՞նչ ըսել է պարապ խօսք, պնդեց Տ. Միքիաս քահանան, որ իր մասնաւոր նկատումները ունէր եւ կ՚ուզէր վերջին զէնք մը այդ քաղաքային ամուսնութիւնը:

— Ես այն գիտեմ, որ զաւակս ձեռքէս գնաց:

Ցետոյ, յիշեց Լեւոնին գրած նամակը, որուն մէջ ակնարկութիւններ կային Տ. Միքիասի մասին:

— Տէր հայր, ըսաւ դառնացած շեշտով մը, այս եղածներուն մէջ դուն ալ բաժին ունիս... եթէ ինծի այնչափ չգրգռէիր, գործը այստեղուանքը պիտի չհասնէր:

— Վայ, հիմա ես եղայ յանցաւորը... գոչեց քահանան, բայց, տիկին Անթառամ, դեռ իրար դատապարտելու ժամանակը չէ, ամէն բան եղած լմնցած չէ... տակաւին մէջտեղ ամուսնութիւն չկայ:

— Ծանըմ, դուն ալ, ասկէ ետքը եթէ ուզեն եկեղեցական պսակն ալ կրնան կատարել, Փարիզի մէջ մատուռ չկա՞յ, քահանայ չկա՞յ...

— Ահա ճիշդ հոդ է խնդիրը, գոչեց Տ. Միքիաս յաղթական կերպարանքով, Փարիզի մէջ մատուռ ալ կայ, քահանայ ալ կայ, սակայն ատոնք բաւական չեն պսակը կատարելու համար...

— Իրաւ որ, տէր հայր, միտքդ չեմ հասկնար:

— Հիմա պիտի բացատրեմ, որպէսզի Փարիզի քահանան կարենայ պսակը կատարել, պէտք է, որ Պատրիարքարանէն արտօնուի, այսինքն հոսկէ պաշտօնապէս հաղորդէ, թէ աղջիկն ու մանչը ամուրի են եւ որովհետեւ ես ալ Կրօնական Ժողովի անդամ եմ ու Պատրիարքարանի մէջ բաւական ազդեցութիւն ունիմ, արտօնութեան դէմ կրնամ շատ դժուարութիւններ յարուցանել եւ գործը ձգձգել...

— Ատոր արդիւնքը ի՞նչ կ՚ըլլայ:

— Ատոր օգուտը այն կ՚ըլլայ, որ ժամանակ կը շահինք... խնդիրը այդ ժամանակ օգտակարապէս գործածուելուն վրայ է: Տես, տիկին Անթառամ, ես ինչ կը խորհիմ, դուն հիմա զաւկիդ նամակ մը կը գրես, կ՚ըսես, որ իր ըրածներուն կը համակերպիս, բայց իրմէ հեռու չես կրնար ապրիլ, թէ իր մեկնումէն ի վեր հիւանդ ես, թէ այս վիճակդ չի կրնար տեւել եւ թէ ապահովաբար եթէ այսպէս բաժնուած մնաս, քիչ ատենէն գերեզման պիտի իջնես: Ուստի, կ՚ըսես, որ միտքդ դրած ես Փարիզ երթալ ու հոն հաստատուիլ, քանի որ այդ մասին ինքն ալ չի հակառակիր եւ իրմէ կը խնդրես, որ գոնէ չարաթը քանի մը անգամ գայ քեզի տեսնելու... վերջապէս յուզիչ նամակ մը կը գրես, այնպէս որ ինքն ալ կարդացած ատեն սիրտը տակնուվրայ ըլլայ:

— Արդէն ես ալ միտք չունիմ հոս մնալու, որովհետեւ անկարելի պիտի ըլլայ այստեղ ապրիլս, բայց նորէն չեմ կրնար ըմբռնել, որ իմ հոն երթալով ի՞նչպէս պիտի կրնամ պսակը արգիլել:

— Խնդիրը ժամանակ շահելուն վրայ է, տիկին Անթառամ, դուն մէյ մը հոն գնա, զաւկիդ հետ մեղմօրէն յարաբերութիւն հաստատէ, հետը անոյշ վարուէ, վերջապէս նորէն իր սիրտը շահէ: Այդ միջոցին ես, ինչպէս ըսի, ամէն բան կ՚ընեմ, որպէսզի եկեղեցական ամուսնութիւնը յապաղի, այդ մասին կրնաս վստահ ըլլալ:

— Բայց քանի որ Ռոզիկին հետ միասին կ՚ապրին, լաւագոյն չէ՞ որ օրինաւորապէս պսակուին քահանային ձեռքով:

— Չէ, տիկին, այնչափ ատեն, որ անպսակ մնան, ինչպէս ըսի, ըստ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ, Ռոզիկ անոր հարճը կը սեպուի, ուստի ուզած ատենը կրնայ ձգել, մանաւանդ որ քաղաքային ամուսնութիւնը կարելի է դիւրաւ խզել, քանի որ Ֆրանսայի մէջ ամուսնալուծութիւնը ընդունուած է...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՔԷՉԻՉԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵԱՆ ԿՐՆԱՅ ԸԼԼԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐԵՎԵՐՋ

Երբ մեր Հայրենակիցը՝ Քէչիչեան կոնգալէսի ձեռքէն խլեց Ֆրանսայի սիւփէրվելթերներու ախոյենութեան տիտղոսը, անցեալ Ապրիլ 5ին Փարիզի մէջ, Մարսէյլի կափամարտի կազմակերպիչ՝ Մ. Մարթէն շատ երջանիկ մարդ մըն էր:

Արդարեւ, հաշուելով Մարսէյլի եւ շրջանի Հայութեան վրայ, կ'ուզէր որ ինքը առաջինը ըլլայ Ֆրանսայի ախոյեանը ներկայացնող, իր հասարակութեան:

Բաւական դժուարութիւններէ ետք, յաջողեցաւ Ամերիկայէն բերել տալ Սաթ Տոնավանը, դասուած՝ համաշխարհային երրորդ սիւփէր–վելթէր: Ուրեմն անցեալ Ուրբաթ Սալ Վալիէի մէջ կը ներկայացնէր աշխարհի ախոյենութեան իսկական տըմի–ֆինալ մը՝ Քէչիչեան–Տոնավան:

Ժողովրդական մեծ յաջողութեան մը կը սպասուէր, որովհետեւ մամուլէն, հեռատեսիլէն եւ ձայնասփիւռէն զատ, կէսծանրութեան Եւրոպայի նախկին ախոյեանը, Ժագ Հայրապետեան, որ իր գործը մէկդի դրած կը դրաղի Քէչիչեանով, պարտք սեպած էր գրելու Մարսէյլի զանազան կազմակերպութեանց, որպէսզի իրենց անդամները գանգուածային կերպով գային քաջալերելու Ֆրանսայի նոր ախոյեանը:

Դժբախտաբար, նիւթական գետնի վրայ կատարեալ ձախողանք մը եղաւ: Եւ կէս պարապ սրահի մը առջեւ էր — հառակ Փարիզէն եկած 150 Հայերու — որ մրցումը սկսաւ:

Սկիզբէն պարզուեցաւ որ Տոնավան ռեւէ մէկը չէր, հեռու կը պահէր Քէչիչեանը ձախի ուղղակի հարուածներով, իր կարգին մեր Հայրենակիցը կը փորձէր մօտենալ ամերիկացի Սեւին, բայց դիւրին չէր վանել Տոնավան շնորհիւ իր պոռնծին եւ հասակին (1 մեթր 82), զուտ կափամարտի գետնի վրայ, կը տիրապետէր կացութեան:

Եօթը ռաունտներու ընթացքին, խաղը կ'ընթանար շատ հաւասար կերպով եւ կափամարտիկներէն իւրաքանչիւրը կը պահէր յաղթելու իր կարելիութիւնները, երբ 8րդ ռաունտին, աւելի տոկուն, Քէչիչեան յաջողեցաւ ութ երկվայրկեանի համար գետին փռել իր հակառակորդը: Իններորդ ռաունտը աւելի խառնակ էր, որովհետեւ մեր հայրենակիցը զգալով որ իր հակառակորդը ձեռքն է, կ'ուզէր վերջացնել եւ քիչ մը անորոշ էր, գալով Տոնավանի, կը կառչէր եւ կ'ուզէր դիմանալ:

Վերջապէս, 10րդ ռաունտին է, որ ըսկիզբին, Քէչիչեան գետին զրկեց Ամերիկացին: 8րդ երկվայրկեանին, Տոնավան կ'ելլէր, քանի մը երկվայրկեան յետոյ նորէն գետինն էր: Քաջաբար, կրկին կ'ելլէր եւ հազիւ ոտքի էր, Քէչիչեան, այլեւս ինքնավստահ, կրկին գետին կը զրկէր, անգամ մը եւս Տոնավան կ'ելլէր, բայց իրաւարարը Կոնտր, զայն իր անկիւնը կը զրկէր:

Այսպէս մեր ախոյեանին անշուք բայց արդիւնաւոր աշխատանքը իր արդիւնքը կուտար եւ կը յաջողէր փառաւոր յաղթանակ մը, պարտութեան մատնելով, իր դասուն, աշխարհի լաւագոյն կափամարտիկներէն մին:

Այս յաղթանակը հաւանաբար դուռը բանայ աշխարհի ախոյենութեան: Այսպէս, բոլորովին անսպասելի կերպով, մեր հայրենակիցը Ֆրանսայի առաջին կափամարտիկը պիտի ըլլայ որ Ֆրանսայի պիտի տայ համաշխարհային տիտղոս մը, ինչ որ ռեւէ Ֆրանսացի ձեռք չէ ձգած 1957էն ի վեր:

Աշխարհի ներկայ ախոյեանը Իտալացի Քարմելլօ Պոսսին է, որ պահեց իր տիտղոսը, Մատրիտի մէջ, Եւրոպայի ախոյեան Սպանացի Խոսէ Հերնանտէզի դէմ:

Անձնապէս կը խորհիմ թէ Տոնավան գոնէ նոյնքան վտանգաւոր էր որքան Պոսսի եւ մեր Քէչիչեանը ի յառաջագունէ, պարտուած չէ աշխարհի ախոյեանի դիմաց:

Անշուշտ, ոմանք պիտի առարկեն թէ Քէչիչեան տարիք ունի, դանդաղ է, թէ իր կափամարտը ցուցադրական չէ, բայց երբ այս ամբողջ թերիներով, կրցաւ աշխարհի ախոյենութեան սեմին հասնիլ, պէտք է ուրեմն ընդունիլ որ նաեւ առաւելութիւններ ունի: Տոկուն տղայ մըն է, քաջ, խղճամիտ, շատ լրջօրէն կը կատարէ իր արհեստը եւ դիպուածով չէ որ հոս հասաւ:

Աշխարհի այս ախոյենութիւնը աճուրդի պիտի դրուի, Հռոմ եւ Փարիզ չարքերու վրայ են ձեռք ձգելու համար կազմակերպութիւնը:

Ալֆորվիլի քաղաքապետը, մարզասէր Ժօզէֆ Ֆրանչեսկին, որու հետ խօսակցութիւն մը ունեցայ Ուրբաթ իրիկուն, Մարսէյլի մէջ, մրցումէն ետք, կ'ուզէ զայն կազմակերպել այս ամառ, բացօթեայ, Ալֆորվիլի մարզարանը: Պարզ է որ Քէչիչեանի կարելիութիւնները աւելի մեծ կ'ըլլան եթէ մրցումը Ֆրանսա տեղի ունենայ, բայց կը խորհիմ թէ ի վերջոյ, դժբախտաբար, Հռոմն է որ պիտի շահի, այս կէտին մէջ, կամ թէ ոչ, պէտք է որ Մարսէյլի եւ Լիոնի մեր հայրենակիցները այնքան մարզասէր ըլլան, որքան են Փարիզի Հայերը:

Մարսէյլէն ետք, թող ներուի ինծի եթէ նաեւ թերահաւատ ըլլամ Լիոնի Հայերուն նկատմամբ, որովհետեւ երբ Քէչիչեան շատ կարեւոր մրցում մը ունեցաւ Իտալացի Ռոմանոյի դէմ, անցեալ Նոյեմբերին, Վիլէօպան, հազիւ 200 Հայ կար, որոնց կէսն ալ Փարիզէն եկած էր:

Անգամ մը եւս, սիրելի Քէչիչեան, շնորհակալութիւն այն շատ գեղեցիկ երեկոյին համար, զոր մեզի շնորհեցիր Մարսէյլ, եւ կը յուսանք որ տարեվերջէն առաջ պիտի կարենաս այցետոմսիդ վրայ դնել «Ժագ Քէչիչեան, կափամարտի աշխարհի ախոյեան», վասնզի արժանի ես:

ՇԱՌԼ ԳԱՊԱՏԱՅԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ ՀԱՅ ՍԻՐՏ ԿԱՅ

Ապրիլ ամիսը միջազգային սովորութեամբ այլեւս հայկական ամիս է. ասիկա գիտեն Ֆրանսացիները, Անգլիացիները, Ամերիկացիները, Ռուսերն ու Թուրքերն ալ: Արիւնով գնած ենք, սրտով կը պահենք:

Զարմանք չէ որ մեծ կեդրոններու մէջ շքեղօրէն Ապրիլ 24ը կը տօնուի, բայց թէ Վալանսի մօտ՝ Ռոման գիւղաքաղաքն ալ իր հազիւ 400 Հայութեամբ պսակ մը դնէ Մեռելներու յուշարձանին, խորհելով թէ՝ ամէն զինուոր նահատակ, որ արդարութեան եւ ազատութեան համար կը մեռնի, քիչ մը մեզի համար ալ կը նահատակուի, ասիկա պատիւ է այդ գաղութին:

Ռոմանի Հայերը գիտցեր էին տեղական լրագիրներն ալ շարժել եւ յայտարարութիւններ ընել իրենց հանդէսին. քաղաքապետարանը սիրով տրամադրած էր իր թատերասրահը: Վալանսէն եկած էին, Տէր Հայրը, Պատուելին, երգչախումբն ու հայրենակիցներ: Թատրոնը շատ մեծ էր այդ փոքր գաղութին համար, բայց պարապ տեղ շատ քիչ կար:

Պ. Գաբրիէլ Տէր–Պաղտասարեան եւ Պ. Աւետիս Թայեան, մին գաղութին նախագահը, միւսը եռանդուն աշխատակից, անմեղանչելի եռանդով կարգաւորած էին հանդէսը: Պ. Մանուէլ Թաչճեան խօսնակն էր, Պատուելին եւ Վալանսի Առաքելական եկեղեցիին դպրապետը փոխադարձ կառավարեցին երգչախումբը. որ կազմուած էր, ծաղիկի պէս հմայիչ, փոքրիկ աղջիկ ու մանչերով: Սրինգ ու կիթառ ալ նուագեցին, դաշնամուր նուագեցին, ամէն ոք իր սրտէն բխածը բերաւ, ծաղիկ ծաղիկի քով բերին, որ սիրուն փունջ մը ձեւանայ նահատակներու անմահ յիշատակին համար:

Հ. Վահան Յովհաննէսեան Վենետիկէն մինչեւ Ռոման եկած էր նահատակներու յիշատակը ոգեկոչելու համար, նա ըսաւ.

— Առանց մահերգի, առանց ողբի եւ լացի մենք հաւաքուած ենք մեր նահատակներու շուրջ, որ մեզի համար սրբազան խորան մըն է. պարզած ենք մեր ձեռքերը, մատներն երկարած իբրեւ ճաճանչներ սրտաբուխ զգացումներու: Այսօր աշխարհիս մէջ թերեւս հինգէն վեց միլիոն Հայեր նահատակներու յիշատակին առջեւ իրենց ուխտը կը կատարեն Հայ մնալու, Հայութեամբ ապրելու մինչեւ հասնի յարութեան օրը:

Նա հայրենաշունչ խօսքերով, պատմական փաստերով ցոյց տուաւ թէ Հայ ազգը նահատակուելով յաղթած է դարերուն եւ բռնաւորներուն եւ այսօր ալ մենք կ'արշաւենք դէպի լուսաւոր ապագան:

Հանդէսէն վերջ բազմութիւնը շուտով չցրուեցաւ, թերեւս սրտագրաւ մասն սկսաւ երբ փոքրիկ զովացուցիչներու շուրջ, կողմնակի սենեակի մը մէջ ծայր տուաւ Հայ երգը, երգեցին ու ժպտացին, թերեւս հայկական պարն ալ սկսէր եթէ Վալանս երթալու հարցը չըլլար:

Ես խորհեցայ թէ կրնան Հայ շրթներէն մեր բարբառն առնել, բայց մեր սրտէն Հայութիւնը չեն կրնար ջնջել:

Բ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ մէջ, Ապրիլ 23ին, տեղի ունեցած է ազգային յուղարկաւորութիւնը՝ հայ ազատագրութեան անմոռանալի հերոսուհի Ռուբինա Օհանջանեանի: Հայրենակիցներու խուռն բազմութիւն մը ներկայ եղած է, եւ դագաղը ուսամբարձ տարուած է եկեղեցի: Արարողութեանց նախագահած է եւ յանուն Ազգ. Վարչութեան դամբանական խօսած է Հրանդ Արք. Խաչատուրեան: Դամբանականներ խօսած են նաեւ ընկեր Լեւոն Տէր–Աստուրեան, յանուն Մոնթրէալի Հ. Յ. Դ. «Միհրան Փափազեան» կոմիտէի, Համազգայինի, ՀՕՄի եւ բոլոր միութեանց: Ընկեր Դանիէլ Դանիէլեան՝ յանուն Հ. Յ. Դ. Քանատայի Գործ. Մարմնին եւ ընկ. Աստուր Կիրակոսեան՝ յանուն Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի եւ Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի:

ՔԱՆԱՏԱԿԱՆ բոլոր գլխաւոր թերթերը, պատկերասփիւռի «Նէշընըլ Նիւզ» գործակալութիւնը եւ Օթթավայի, Թորոնթոյի, Մոնթրէալի ու Վանքուվըրի ձայնասփիւռները արձագանգ եղած են Օթթավայի մէջ 1500 Հայերու մասնակցութեամբ կատարուած ցոյցերուն եւ շեշտած են, թէ ցուցարար կարգապահ բազմութիւնը պահանջ ներկայացուցած է Թրքական կառավարութեան՝ Հայութենէն խլուած հողերու վերադարձը:

ՎՐԻՊԱԿ.— Երեքշաբթի Մայիս 4ի «Յառաջ»ի Ապրիլ 24ի Մարսէյլի Թղթակցութեան՝ ընկ. Կարօ Մեհեանի ճառին մէջ.— (Գ. էջ, Բ. սիւնակ), Գ. պարբերութիւնը՝ «Պրեժնեւ կ'ըսէ...» պէտք է ըլլայ՝ «ՊՐԷՆՏ Կ'ԸՍԷ...:

անտիպ երկեր ալ, միշտ հայ կանոնագիրքին առընչութեամբ:

Իր ձեռնադրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Պէյրութ, Մայիս 23ին, երկրորդ Ծաղկազարդի Կիրակին, ԻԳՆԱՏԻՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ԺԶ. կաթողիկոսի ձեռամբ:

Հ. Հմայեակ Վրդ. Կէտիկեան շնորհիւ իր վարչական փորձառութեան ու լայն մշակոյթին, վստահ ենք թանկագին ծառայութիւն պիտի մատուցանէ Համայնքին որուն առաջնորդութեան կը կոչուի: Իրեն լիուլի յաջողութիւն կը մաղթենք իր նոր ասպարէզին մէջ:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՁԱԽԱԿԸ

Քաթրին գլուխը խոնարհեցուցեր էր միայն եւ այդպէսով մեծ լռութիւն մը տիրեր էր իրենց միջեւ: Քսան երկու ամիս առաջ, Ապրիլ 15ին էր որ Փիէր Լիժիէ հոգին աւանդեր էր: 17ին յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցեր եւ դագաղը դուրս հաներ էր այդ միեւնոյն յարկաբաժինէն: Սիրահարը ինքզինքը չկարենալով զսպել, ճիշդ էր ըրեր, — թէեւ իրովի — այդ հաշիւը, բայց արտաբերած խօսքերէն վերջը միայն կրցեր էր այդ հաշիւին առթած դժնդակութիւնը ըմբռնել:

Նմանօրինակ տպաւորութիւն մըն ալ այրի կնոջ վրայ կը տեսնուէր: Ափսոս, մինչեւ իսկ պարզօրէն կեանքը շարունակել ուզել կը նշանակէ գրեթէ մեռածներուն դէմ դաւաճանել: «Քու ամենամտերիմդ էի, եւ դուն իմ կինս եղած ես...»:

Ուրուականը մեռած ամուսինին՝ Հոգեվարքի օրուան անդիտակցօրէն վայրագ այդ կոչը զինքը կը կենդանացնէր կարծես նորէն, այդ ուրուականը կրնար այդ մէկ քանի բառերու մէջ պարփակուած տրտունջով, ստգտանք մը, մեղադրանք մը նետել անոնց երեսին, որոնք աւելի քան ուղղամտօրէն ապրեր էին իր կենդանութեան: Ոչ եւս էր անիկա: Մինչ այս վերջինները սկսեր էին սիրոյ վրայ վիճիլ, բան մը՝ որուն արդիւնաւորումը ներելի էր անշուշտ:

Վեց շաբաթները, արդէն, անցեր էին, եւ հին բարեկամին ու երբեմնի կողակցին միջեւ, յանկարծօրէն յայտնուած այդ ուրուականին թողած տպաւորութիւնը, կրկին անգամ չէր եկած այլեւս թունաւորելու անոնց միասնութիւնը որ գրեթէ ամէնօրեայ դարձած էր ալ: Ժորժ, խոհեմաբար վարուելով, ամենապզտիկ ակնարկութիւն մը անգամ չէր ըրեր այդ օրուան հանդիսաւոր խօսակցութեան, ոչ ալ իր այնքան բաղձալի ակնկալութեան մասին: Ապրիլ 15ի մօտերը մինչեւ իսկ, անիկա փափկանկատութիւնը ունեցեր էր Փարիզէն հեռանալու, այնպէս որ Տիկին Լիժիէ, տարեդարձի այդ թուականէն հարկադրուած, կրցեր էր իր զաւակներուն հօրը յիշատակին հանդէպ ունեցած ջերմեռանդ պարտականութիւնները կատարել, բան մը, որ խղճահարութիւնը չէր խառնուեր այն յուզումնալից զորովանքին որ այնքան կը տարբերի չարիքի մը յաջորդող անձկութենէն:

15ին, Ֆուքոյէն նամակ մը ստացեր էր անիկա, իր վերադարձն ու յաջորդող օրն իսկ տալիք այցելութիւնը ծանուցանող: Քաթրին երկարօրէն կարդացեր ու կարդացեր էր այդ աւետագիրը, խոհեմօրէն շարադրուած: Հոն՝ այդ տողերուն միջեւ, իր ազուակապոյտ աչքերը նոր պատանք մը կը կարծէին տեսնել. պատանք մը, թէեւ յարգալիր, բայց, միեւնոյն ատեն ալ ծայր աստիճան ստիպող: Ակամայ շարժուձեւով մը, որուն իսկոյն գիտակցեր էր սակայն, շրթներուն տանելէ վերջ այդ թուղթին կտորը, որուն վրայի գրութիւնը էութեան մը պէս կենդանի կը դառնար զայն իրեն համար՝ անիկա բարձրաձայն գոչեր էր.

— Այո... «Այո» պիտի ըլլայ պատասխանս... «Այո» է արդէն:

Բայց՝ ինչո՞ւ համար 17ի առաւօտուն այնքան յուզուած ու դողդղալով արթնցեր էր անիկա: Ի՞նչ անցեր դարձեր էր նամակին վրայ բերանը դրոշմած վայրկեանէն մինչեւ այն րոպէն, ուր անկողնին մէջ բարձին կռթնած, պիշ–պիշ գետին կը նայէր ան, այնպիսի անթարթ բիբերով ուր ոչ մէկ ճառագայթ կարելի էր նշմարել, լոյսի զուարթագին բոյի մը գոյութիւնը վկայող: Երբ սենեկապանուհին վարագոյրներն ու փեղկերը բացեր էր, լոյսի չէնչող ալիք մը խուժեր էր յարկաբաժինէն ներս: այդ յարկաբաժինը կը գտնուէր Վանօ փողոցը եւ կը նայէր աւստրիական դեսպանատան ընդարձակ պարտէզին վրայ: Երկինքի կապոյտը հրաշալիօրէն կը փայլէր: Բնութեան վերածնունդը՝ երիտասարդ կնոջ ներկայ դրութեան հետ այնքան հեշտօրէն ներդաշնակութեան մէջ կը գտնուէր որ կարծես թէ իր բովանդակ էութիւնն ալ կը ծաղկէր իր կարգին: Զուարթ գոյներով շրջազգեստն անգամ, զոր սենեկապանուհին բերեր էր, երջանկաբեր խոհանքներու կը հրաւիրէր զինքը: Բայց ինչո՞ւ իր ճակատը կը մթագնէր աստիճանաբար եւ ճիշդ այն միեւնոյն չափով որ սլաքը կը յառաջանար ժամացոյցին ցուցակին վրայ: Ինչո՞ւ արդեօք, ոտքի ելլելու տեղ, իր մտածումներուն մէջ խորապէս թաղուած կը մնար ան, վախնալով կարծես որ մի գուցէ այդ օրը սահմռկեցուցիչ ու անծանօթ բան մը պատահէր...:

Բ.

Երբ Տիկին Լիժիէ իր զաւակներուն հանդէպ ունեցած պարտականութիւններուն մասին խօսեր էր, չէր կրցած ամէն ինչ ըսել այն մարդուն, որ այնքան լրջօրէն եւ յարգանքով առաջարկեր էր անոնց հօրը տեղը բռնել:

Այո, անիկա չէր յայտնած որ իր զաւակներէն մէկը, անդրանիկը, Շառլը, ամիսներէ ի վեր, մինակ շարժառիթն էր իր այն երկիւղին որ երթալով բացարձակ վիշտի մը կը փոխուէր:

ՓՕԼ ՊՈՒՐԺԷ

(3 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Ա. Ալեքսանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՎԻԷՆ.— Այրի Տիկին Քնարիկ Մուրատեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօրը մահուան առթիւ 150 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Միսաք Միրզէ իրենց շատ սիրելի ընկերոջ Մուշեղ Մուրատեանի մահուան առթիւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Պ. Կղմես Տաղլեան (Մէօտոն) 20 Ֆր. կը նուիրէ, Պ. Պասմաճեան (Լիոն), Մաղաքեան (Վալանս), Խերոյեան (Քլամառ) 10ական:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ընկերները 100 Ֆր. կը նուիրեն «Հայաստան»ի ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեանի հօր՝ Վաղինակ Քէօսէեանի մահուան առթիւ:

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ԷՔՍ-ԱՆ-ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՄԷՋ

9 Մայիս, Կիրակի ժամը 10ին, տեղի պիտի ունենայ Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ Զատկական տօներուն առիթով, Էքս-ան-Փրովանսի Ռիւ Սինեէ փողոցի վրայ գտնուող Սէնթ Քաթըրին ու Սիէնն եկեղեցւոյ մէջ:

Պատարագը կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, որ պիտի քարոզէ Ս. Յարութեան տօնին խորհուրդին շուրջ եւ պիտի կարդայ Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի Զատկական Շնորհաւորագիր – Պատգամը իր հաւատացեալ ժողովուրդին:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անիկոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին նոր ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Սէնթ - Էթիէնի Հայ Ազգ. Միութեան, Շաբաթ իրիկուն (8 Մայիս) ժամը 20,30ին, Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Քարլ Մարքս հրապարակ, Ռոն Փուանի Փոլիքլինիքի մօտ:

Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Կը խօսի Պ. Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ (Լիոնէն)

Գեղարուեստական բաժին դպրոցական աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի:

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՄԱՅԻՍ 8ԻՆ, ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 20,30ԻՆ, ՇԻՄԻԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

28 պիս, Ռիւ Սէն–Տոմինիք, Մեթրօ Էնվալիտ:

Կազմակերպութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԵՒ ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԻՍԻԷՆ օթոքարը կը մեկնի ժամը 20,15ին եւ կը հանդիպի՝ Ռիւ տը Լ'Էկալիթէի, Պերսի, Պուլվար Ռոտէն, ղեղարանին առ ջեւ եւ Մեռի տ'Իսի:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

ORIENTOURS

(TOURISME LIBANAIS)

30, Rue Monsieur-le-Prince
Paris (6e)

Tél. : 326-92-26 et 033-92-04

Դէպի

ԼԻԲԱՆԱՆ, ՍՈՒՐԻԱ, ՅՈՐԴԱՆԱՆ, ԵԳԻՊՏՈՍ եւ ԻՐԱՔ

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ

ORIENTOURS

Օդանաւով երթուդարձի գին
950 փրանքէն սկսեալ
Արագ սպասարկութիւն

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Ի ՆՊԱՍՏ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

Հովանաւորութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին

Իր հիմնադրութեան քառասնամեակին առթիւ

Կիրակի, Մայիս 9, ժամը 15,30ին

Centre Administratif et Social, 1, Place de l'Hôtel de Ville, Asnières

Կը խօսին

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ եւ ընկ. Ժ. ԴԱՍՏԱԻՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (մեծօ–սոփրանօ, Ա. մրցանակ Փարիզի Երաժշտանոցի), դաշնակով կ'ընկերանայ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ, Օր. Ա. ԱԹՄԱՃԵԱՆ (արտասանութիւն), Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ (հայկ. ժողովրդական երգեր), ՍՕՍԻ պարախումբը լրիւ կազմով, ղեկավարութեամբ Տիկին Յ. ՔԻԻԹՆԷՐԵԱՆԻ:

Պարախումբէն մենապար Օր. Ա. ՊԱՂՐՃԵԱՆ, արտասանութիւն ՄՈՒՐԱՏ ԴԱՍԼԱՔԵԱՆ

Դասական պար՝ Օր. ԱՆԻ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Դաշնակ՝ Օր. Իրմա Պասմաճեան

Ցերեկոյթը կը սկսի ճիշդ ժամուն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յունիս 5ին, մինչեւ լոյս:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 6ին

SOUS LE SIGNE DU MUGUET

Soirée Folklorique

ORGANISEE PAR LE CERCLE DES DAMES ARMENIENNES

SAMEDI 15 MAI 1971 A 21 H.

MAISON DE L'INGENIEUR, 1 RUE DU GRAND MOULIN, ST. ETIENNE

Réservation des tables : Mme Archalouys Djinguederian
6, Rue Etienne Mimard, St. Etienne — Téléph. : 33-37-09

Ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալու համար կրկին կը կազմակերպուի ճամբորդութիւն մը դէպի

ԵՐԵՒԱՆ ԱՇԽԱՐՀ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

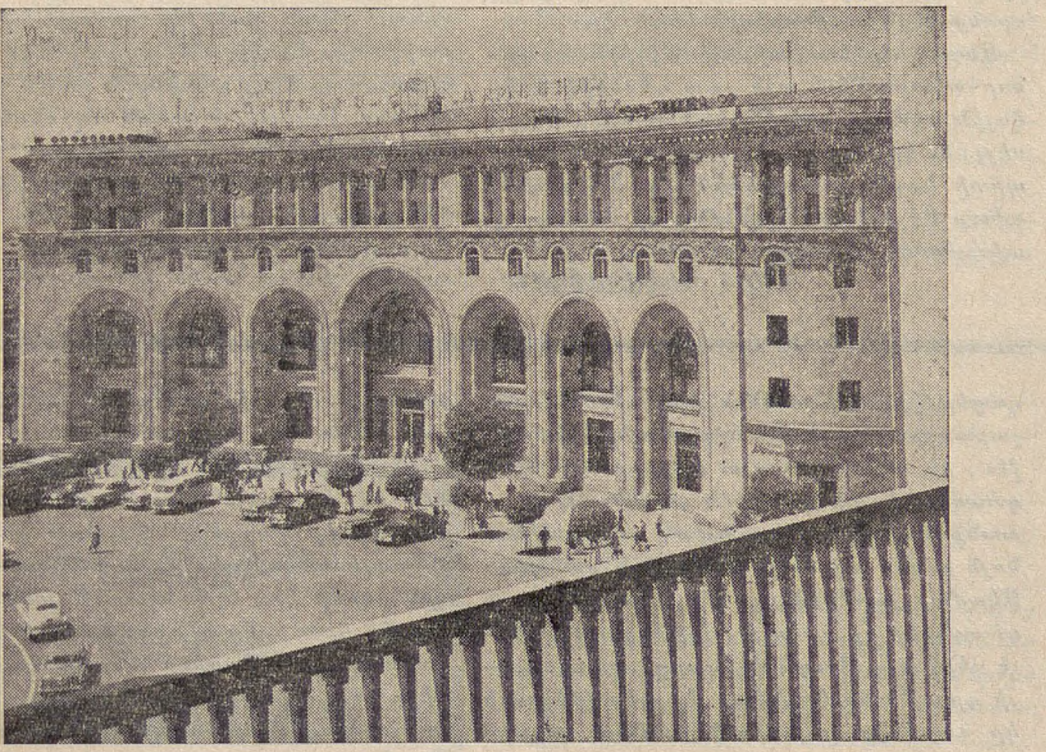

Առաջին անգամ ըլլալով ուղղակի թռիչք Փարիզ – Երեւան, Մոսկուայէն անցնելով եւ մաքսային քննութիւն Երեւանի օդակայանը

ՄԵԿՆՈՒՄ 2 ՕԳՈՍՏ. (միեւնոյն օրը կը հասնինք Երեւան, վերադարձն ալ նոյնը)

ՄԻՆՉԵՒ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ

Օդանաւային ճամբորդութիւն, հիւրանոց, կերակուր, այցելութիւն եւ օթոքարով պտոյտներ

ԳԻՆԸ ՄԻԱՅՆ 2300 ՖՐ. ԱՆՁԻԼՈՒԽ

Ուշադրութիւն, տեղերը սահմանափակ ըլլալուն կը խնդրուի կանխաւ արձանագրուիլ Մանրամասնութեան եւ արձանագրութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն

ԱՆՏՈՆԵԱՆ
17, Rue des Acacias — Clamart - 92 Tél. MIC. 58-39

ՍԱՐԱՖԵԱՆ
13, Rue Clauzel, Paris (9e) — Tél. TRU. 08-96

ԱՍԼԱՆԵԱՆ
65, Rue de la Vallée du Bois, Clamart - 92 — Tél. 736-16-28

Մարսէյլի շրջան

ԱՆՏԱՊԼԵԱՆ
9, Rue Auguste Comte St. - Loup — Tél. 42-80-42

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար: Արձանագրութիւնները կը բացուին այս Շաբաթ օր (Մայիս 8) ժամը 14,30ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը

17, Rue Bleue — Métro Cadet

հետեւեալ թուղթերով՝

Livret de Famille
Carte d'immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de vaccination à jour
Une photo d'identité.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մայիս 8, կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 8 Մայիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ.— Յուլիս 4ի դաշտահանդէսը եւ ընթացիկ հարցեր:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս Շաբաթ ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան մէջ՝ 14-16, Ռիւ Սէնթ Պազիլ:

sevan voyages

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԱՐԱՄ ՍԷՏԷՖԵԱՆ

50, Cours de la Liberté
LYON (3e)
Tél. : (78) 60-13-66

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կազմակերպուած կամ անհատական

ՆԱԵՒ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ եւ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ (Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս)

Դիւրամատչելի մասնաւոր գիներ, կազմակերպուած կամ խմբական ճամբորդութիւններու համար:

ՕԴ — ՑԱՄԱՔ — ԾՈՎ

Ձեր բոլոր ճամբորդութիւններուն համար, առեւտրական թէ անձնական դիմեցէք

sevan voyages

Արագ սպասարկութիւն — Լաւագոյն պայմաններ:
Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 9էն 12 եւ 14էն 19,30

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 8 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 8 MAI 1971

Le Numéro 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12109
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.109

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՐԱՏԵՒ ԱՐԾԱՐԾԵԼ

Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակը նոր հրջագրծ մը հանդիսացաւ Հայ Դատը արծարծելու համար լայն աստիճանի վրայ, համազգային չափանիշով:

Այդ Թուականէն առաջ հայ քաղաքական միւս կուսակցութիւնները, բարեմիտ ինքնագոհութեամբ, բոլորովին զինաթափ էին եղած: Անոնց համար Հայաստանի խորհրդայնացումով վերջնապէս լուծուած էր Հայկական Հարցը: Սփիւռքը իրատունք չունէր անով զբաղելու: «Ավանտուրա» (արկածախնդրութիւն) կ՚ընէին անոնք, որ կը զբաղէին:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը առաջին օրէն իսկ, մերժեց իբրեւ վերջնական ընդունիլ մեր հայրենիքին մէջ առաջ եկած փոփոխութիւնն ու սահմաններու կրճատումը: Մնաց հաւատարիմ իր հաւատոյ հանգանակին, Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանին: Ու իր գործունէութեան գլխաւոր առանցքը դարձուց Հայկական Դատի հետապնդումը:

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնն ու Ընկերվարական Միջազգայինի Յանձնախումբը յիսուն տարիէ ի վեր ամէն առիթ օգտագործեցին Հայկական Հարցը արծարծելու համար պետական շրջանակներու մօտ եւ օտար հանրային կարծիքին առջեւ:

Ուրախալի երեւոյթ է, որ վեց տարիէ ի վեր ազգային միասնականութիւն առաջ եկած է: Մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը այդ հրաշքն է գործած: Այսօր ո՛չ միայն Սփիւռքի մեր քաղաքական բոլոր կուսակցութիւնները, այլ եւ Մայր Հայրենիքի մեր հայրենակիցները միատեսակ կը մտածեն: Հայկական Դատը օրակարգի հրատապ խնդիր է դարձած հանուր Հայութեան համար:

Հայկական Հարցը ներկայիս գերազանցօրէն հողային խնդիր է: Սեւրի դաշնագրով պաշտօնապէս իբրեւ Հայաստանի անբաժան մաս ճանչցուած եւ ցարդ ցեղասպան ազգի բռնագրաւման ենթակայ հայկական չորս նահանգներու ազատագրութեան հարց է:

Հայութեան արդար իրաւունքն են այդ հողերը, որոնց ամէն մէկ թիզը ոռոգուած է մեր նահատակներու սուրբ արիւնով, որոնց վրայ ապրած ու ստեղծագործած են մեր պապերն ու հայրերը: Անտեղ է, որ ծաղկած են մեր մշակոյթն ու քաղաքակրթութիւնը, գիրն ու գրականութիւնը: Շինարար հայ ազգը հազարաւոր եկեղեցիներով, տաճարներով ու վանքերով զարդարած է այդ հողերը: Հայկական արուեստի հրաշակերտներու աւերակներն անգամ այսօր հիացում կ՚առթեն օտար այցելուներուն:

Տարուան մէջ միայն մէկ օր չէ, որ պէտք է արծարծենք Հայ Դատը: Անիկա այլեւս մեր առօրեայ կեանքին, մեր ազգային ու քաղաքական գործունէութեան գլխաւոր առարկան պէտք է դառնայ:

Մեր ազգային բոլոր տօնակատարութիւնները — Ապրիլեան Յուշատօն, Մայիս 28, Սեւրի տարեդարձ, Դաշնակցութեան Օր, Փետրուար 18, Վասպուրականի եւ այլ հերոսամարտներու ոգեկոչում — առիթներ են արծարծելու համար Հայկական Հարցը:

Այս տարի Մեծ Եղեռնի տարեդարձը Լիբանանի եւ Ամերիկայի մէջ բացառիկ, համազգային աստիճանաչափով ոգեկոչուած՝ մեծ տպաւորութիւն է գործած հիւրընկալ ժողովուրդին վրայ: Պէյրութի ցոյցերուն մասնակցած են 50.000 Հայեր: 30.000 Հայեր Պիքֆայայի բարձունքի Նահատակաց Յուշարձանին շուրջ համախմբուելէ վերջ, երկու ժամուան քայլարշաւով գացած են խոնարհելու Անթիլիասի մատուռ — կոթողին առջեւ, ուր ամփոփուած են Տէր-Զօրէն բերուած մասունքներ:

Տարակոյս չկայ, որ ի տես այդ հոյակապ ցոյցին, ցեղասպանը զարհուրած է ու կատղած:

Օտար հողի վրայ հասակ նետած հայ նոր սերունդը այսօր տէր է կանգնած մեր Ազգային Դատին:

Յուսադրիչ է ու քաջալերական այս երեւոյթը:

Կանգ չառնել, յարատեւ արծարծել Հայ Դատը:

Ա՛յս պէտք է ըլլայ օրուան կարգախօսը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՃԸՐՍ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՄԷՋ

Մ. Նահանգներու Արտաքին Նախարարը վերապահ ընդունելութեան արժանացաւ իսրայելեան իշխանութիւններուն կողմէ, Թել Ավիվ: Նոյնիսկ չփոթութիւն ստեղծուած է մամուլի ասուլիսին մասին, քանի որ չորս անգամ յետաձգուած է թղթակիցներու հետ Ռոճըրսի հանդիպումը:

Միւս կողմէ Իսրայելացիք տրամադիր չեն եղած թոյլ մը յանձնելու Արտաքին Նախարարին, որպէսզի շրջագայի Այսրյորդանանի, Կոլանի բարձունքներուն եւ Շարմ էլ Շէյխի գօտիներուն վրայ: Ուրբաթ առաւօտ Ռոճըրս ամերիկեան օդանաւով է, որ թռիչք կը կատարէր, առանց վայրէջք կատարելու որեւէ վայրի մէջ: Ռոճըրս «եկեղեցիները փակ ըլլալու» պատրուակով չայցելեց նաեւ Երուսաղէմի արաբական գօտին, ինչպէս նախատեսուած էր նախօրօք: Ցամենայն դէպս Սպիտակ Տան բանբերը դիտել տուած էր, թէ Մ. Նահանգները փոփոխութեան չեն ենթարկած իրենց դիրքը Երուսաղէմի ապագայ իրավիճակի մասին:

Թել Ավիվի օդակայանին մէջ Ռոճըրս չեշտեց, թէ Մերձաւոր Արեւելքի համար շատ կարեւոր է յիշատակել «խաղաղութիւն» բառը եւ դիւանագիտական ամէն ճիգ թափել հասնելու համար այդ խաղաղութեան: Ռոճըրս կը հաւատայ, որ երկու կողմերը կրնան համաձայնութիւն մը գոյացնել Սուէզի Ջրանցքի վերաբացման շուրջ:

Թել Ավիվ ժամանումէն քիչ ետք Մ. Նահանգներու Արտաքին Նախարարը տեսակցութիւն մը ունեցաւ «Իսրայէլի հօր»՝ Պեն Կուրիոնի հետ: Այս վերջինը, ի տարբերութիւն կառավարական շրջանակներու, համաձայն է Ռոճըրսի հետ, որ Իսրայէլ պարպէ իր գրաւած հողերը:

Ռոճըրս Ուրբաթ օր տեսակցութիւններ կ՚ունենար Իսրայէլի վարչապետին եւ Ելմտական նախարարին հետ:

Գահիրէի մէջ Ռոճըրսի հանդիպումը Եգիպտոսի նախագահին հետ նախատեսուածէն աւելի «խիստ» եղած է: Անուար էլ Սատաթ դժգոհած է ամերիկեան օժանդակութեան համար, չեշտելով, թէ իրենք զիջումներ կատարած են, իսկ Իսրայէլ մերժած է ընդունիլ զանոնք: Եւ հակառակ այս իրողութեան Ուաշինկթըն կը շարունակէ օժանդակել Իսրայէլի: Ամերիկացի դիւանագէտը դիտել տուած է, թէ համաձայնութիւններու դծով պարտաւորուած են պահպանել տալ զինուորական հաւասարակշռութիւնը շրջանին մէջ:

Այսուհանդերձ երկու կողմերը որոշած են «աւելցնել» իրենց դիւանագիտական անձնակազմը Գահիրէի եւ Ուաշինկթընի սպանական դեսպանատուներու մէջ, քանի որ դիւանագիտական յարաբերութիւններու խզումէն ի վեր սպանական դեսպանատուներն են ստանձնած ամերիկեան եւ եգիպտական շահերու պաշտպանումը Եգիպտոսի եւ Մ. Նահանգներու մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼՊԱՆԻԱ եւ Յունաստան դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատեցին իրենց միջեւ: Յարաբերութիւնները խզուած էին 25 տարիէ ի վեր: Բանակցութիւնները կատարուած են գաղտնի: Նկատել կը տրուի այս առթիւ, թէ Յունաստան «թեքնիք» կերպով պատերազմի մէջ էր միշտ Ալպանիոյ դէմ, հողային պահանջներու կապակցութեամբ:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ կոչ ուղղեց միջազգային կազմակերպութիւններուն ստեղծել նպաստաւոր պայմաններ Պենկալ գաղթականներուն համար, որպէսզի վերադառնան Արեւելեան Փաքիստան: Օրական 60.000 գաղթական կը հասնի Հնդկաստան:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ճնշում կը բանեցնեն Դաշնակցային Գերմանիոյ վրայ որպէսզի լումայափոխութեան հակակշիռ մը հաստատուի Գերմանիոյ մէջ: Ելմտական նախարար Շիլէրի համոզումն այն է թէ պէտք է մարքը «տատանի» եւ ապա վերարժեւորում կատարուի, բայց Ֆրանսա վճռապէս կը մերժէ վերարժեւորել ֆրանքը:

ՌԸՆՈՅԻ գործադուլը կը շարունակուի եւ վախ կայ որ ընդհանուր անգամալութիւն մը անխուսափելի ըլլայ: Սէ. Ժէ. Թէ.ն եւ Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ.ն ազգ. շարժումի հրահանգ տուած են Մայիս 24էն 27:

ՓԱՐԻԶԻ Թուրք դեսպանը՝ Իշիկ դասախօսութիւն մը տուած է առջի օր, նիւթ ունենալով՝ «Միջերկրականը, քաղաքական եւ աշխարհագրական քառուղի»: Դեսպանը չեշտած է թէ երբ խաղաղութիւն կը տիրէ Միջերկրականի մէջ, կը ցոլանայ աշխարհի մնացեալ մասին վրայ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Շուման եւ Կոսիգին համաձայն գտնուեցան հաստատելու, թէ Մերձ. Արեւելքի խաղաղութեան եւ ապահովութեան համար անհրաժեշտ է «քաջալերել և օժանդակել Եարինկի առաքելութիւնը:

ՔԱՄՊՈՃԻ կառավարական տագնապը վերջ գտաւ: Զօր. Լոն Նոլ կը պահէ վարչապետի պաշտօնը իրեն օժանդակ ունենալով Սիրիք Մաթաք: Հարաւ. Վիէթնամի ուժերը Քամպոճի մէջ բուռն բախում ունեցան Հիւս. Վիէթնամցիներու հետ, որոնք 127 հոգի զոհ տուին կռուի ընթացքին:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ զինուորական ատեան մը հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտեց ծագումով լեհ Ամերիկացի մը, լրտեսութեան համար:

ՓՐԱԿԱՅԻ Ռուտէ Պրաւօ թերթին մէջ, Հուսաք, կուսակցութեան քարտուղարը իր «անկեղծ երախտագիտութիւնը կը յայտնէ Խորհ. Միութեան, այն օգնութեան համար զոր շնորհած է Չեխոսլովաքիոյ 1968 Օգոստոսի տագնապալի օրերուն»:

ԱԼԻՍ ԹԻՍՕ Ֆրանսական շարժանկարի հին արուեստագիտուհիներէն, մեռաւ առջի օր 81 տարեկանին, քաղցկեղէ:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Պոլսոյ թերթերը (Մայիս 3) հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտան երկրին կացութեան մասին, պաշարման վիճակի հռչակումէն ետք:

Իսթանպուլի, Անգարայի մէջ եւ այլուր, Պաշարման Վիճակի Հրամանատարութիւնները խստիւ կը շարունակեն իրենց հետապնդումը եւ կ՚ուզեն փութով մաքրագործել խռովարարական տարրերը: Անգարայի մէջ, նախընթաց օր ձերբակալուած են 18 Նուրճի աղանդաւորներ, անջատ – անջատ վայրերու մէջ, այն պահուն ուր յետադիմական եւ Նուրճիական արարողութիւն կը կատարէին, գդակներ իրենց գլուխներուն եւ իրենց ձեռքերուն մէջ համրիչներ բռնած: Ձերբակալեալներուն մեծագոյն մասը անչափահասներ են: Բոլորին դէմ օրինական եւ պատժական հետապնդումի ձեռնարկուած է:

Անգարայի Պաշարման Վիճակի Հրամանատարութիւնը զեկոյցով մը հրահանգեց որ ժողովուրդը հնազանդի երթեւեկի կտրուկ հրահանգներուն եւ յարգէ արգելքները: Անգարայի մէջ, չորս օրուան ընթացքին, 967 շարժավարներ պատժուած են երթեւեկի կանոններուն դէմ անսաստած ըլլալով, 37 ինքնաշարժ վնասուած են, քսան հոգի վիրաւորուած եւ մէկ հոգի մեռած: Իսթանպուլի մէջ, պաշարման վիճակի իշխանութիւնը ձերբակալեց երեք անձեր, որոնք դատարանի որոշումով արգիլուած գիրքեր կը ծախէին:

Պաշարման Վիճակի Հրամանատարութեան ցուցմունքներուն անսալով, Քիւչիւք Սահնէի վարչութիւնը իր խաղացանկէն վերցուց եւ դադրեցուց «Հավանա Տուրուշմասը» անուն թատերախաղին ներկայացումը, զայն անյարմար նկատելով:

Էսկիշէհիրի մէջ, Պաշարման Վիճակի Հրամանատարութիւնը հրահանգեց, որ քաղաքին բոլոր քլիւպները, լսարանները, պար, զբօսարան, փավիյոն եւայլն, գիշերուան ժամը մէկէն վերջ փակուին:

Իզմիրի Հրամանատարութիւնն ալ երիտասարդները յորդորեց եւ ազդարարեց որ գրգռիչ խօսքերու եւ արարքներու գործիք չըլլան, եւ իբրեւ վաղուան սերունդին եւ Աթաթիւրքի բարոյական կտակին ներկայացուցիչները, ծառայեն միմիայն ազգային միաբանութեան:

Տիարպէքիրի եւ Սիիրթի մէջ արգիլուեցաւ շրջիլ առանց ինքնութեան թուղթի եւ անձնագրի: Անոնք որոնք այդպիսի վկայաթուղթ մը չեն կրեր, կասկածելի պիտի նկատուին:

Զաթալճայի մէջ ձերբակալուեցաւ երիտասարդ մը:

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻՆ

Իսթանպուլի Համալսարանը, որ փակուած էր 39 օրէ ի վեր, ծանօթ դէպքերուն հետեւանքով, վերաբացուեցաւ եւ կիսաշրջանի քննութիւնները սկսան: Կ՚ենթադրուի թէ տասը հազար ուսանողներ պիտի մասնակցին քննութիւններուն: Թեքնիք Համալսարանն ալ Չորեքշաբթի օր բացուեցաւ:

Այս առթիւ Պաշարման Վիճակի Հրամանատար զօրավար Ֆախք Թիւրիւն կը ծանուցանէ թէ ամէն միջոց ձեռք առնուած է, համալսարանի քննութիւնները եւ դասախօսութիւնները վերսկսելու համար ամենայն կարգապահութեան եւ անդորրութեան մէջ, եւ այս առթիւ արգիլուած է խորհրդակցական ժողով գումարել համալսարանին մէջ, վերտառութիւն եւ ցուցատախտակ կախել եւ պատերուն վրայ որեւէ գրութիւն գրել: Պաշարման Վիճակի Հրամանատարութիւնը պիտի միջամտէ, եթէ համալսարաններու վարիչները որեւէ դիմադրութեան կամ անպատշաճ արարքներու հանդիպին:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՑԵՂԱՍՊԱՆ ՃԵՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Ե.

ՃԷՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ՝ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԷՆՎԷՐԻ, ԽԱԼԻԼԻ, ԹԱԼԱԱԹԻ ԵՒ ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼԻ

Ճէմալ փաշա Մոսկուայէն 1920 Յունիս 1ին գրած է Մ. Քէմալին՝ Խալիլ փաշայի (Էնվէրի հօրեղբօր) միջոցաւ.

— «15 օր Մոսկուա մնացի: Ռուսական կառավարութիւնը կ'ուզէ որ գործունէութիւն ցոյց տամ Թուրքիստանի, Աֆղանիստանի եւ Հնդկաստանի մէջ: Խալիլ փաշան ալ պիտի անցնի Պարսկաստան: Պետրին (*) ալ հետս Աֆղանիստան պիտի գայ:

«Աֆղանիստան երթալով, կապ պիտի պահեմ հնդիկ յեղափոխականներուն հետ: (Տե՛ս Ալի Ֆուատ Ճեպէսոյի «Քաղաքական Յուշերս» գործը, էջ 49):

Ճէմալ մեծխօսիկութեամբ կը շարունակէ իր նամակը, ուղղուած՝ Մ. Քէմալին. «Թուրքիան փրկելու համար, Անգլիոյ ծանր հարուած մը պիտի իջեցնեմ» (էջ 50):

Իսկ Էնվէր 1920 Օգոստոս 26ին կը գրէ Մ. Քէմալին Մոսկուայէն.

«Տասը օր առաջ Մոսկուա հասայ: Եւրոպայի կացութեան մասին երկարօրէն գրեցի: Սովիէթները զէնք պիտի սատանան Գերմաններէն»:

Այդ նամակը գրուած ատեն, Ճէմալ փաշա Թաշքենդ կը գտնուէր: Էնվէր 1920 Օգոստոս 26ին երկրորդ նամակ մը գրած է Մ. Քէմալի, ուր կ'ըսէ թէ «Պաքու կը մեկնի Զինովիեւի, Ռատէքի եւ Հունգար Պէլլաքունի հետ»:

Մուսթաֆա Քէմալ պատասխանած է երկու ամիս վերջ ու Թալաաթի գրած իր նամակին պատճէնը ղրկած է Իտալիոյ դեսպան նշանակած Ճամի (Պարքուրայի) խողովակով, 1920 Հոկտ. 25ին (էջ 57):

Ճէմալ փաշա 1921 Հոկտ. 1ին կ'րկին Մոսկուա կուգայ: Անկէ Պերլին պիտի երթար: Իր կինը Պերլին կը գտնուէր: Ճէմալի քով պաշտօնաթուղթ մը կար, ըստ որուն Աֆղան էմիրէն նշանակուած էր «ընդհանուր քննիչ աֆղան բանակի»:

Այդ օրերուն Էնվէրի եւ Թալաաթի միջեւ անհամաձայնութիւն կար: Թալաաթի տեսակէտով՝ Էնվէր պէտք չէ խառնուէր Թուրքիոյ ներքին գործերուն: Իսկ Էնվէր մտիկ չէր ըներ եւ կը կարծէր թէ Մ. Քէմալի ազգայնական շարժումը սկսած էր ի՛ր ազդեցութեան շնորհիւ: Թալաաթ երբ Ցուրիխ կը գտնուէր, իր մօտ կանչած էր Ճէմալ փաշան եւ ուզած էր միասին գործել: Ճէմալ ենթարկուած էր Թալաաթի (էջ 276):

Երբ Խալիլ փաշա եւ Տոքթ Ֆուատ Սապիթ Մոսկուա կուգան, Ճէմալ կը մեկնի Աֆղանիստանի մայրաքաղաքը Քապուլ ու կ'իմանայ որ Սովիէթները լքած են Էնվէրը: Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովն ալ Էնվէրը չէ ուզած:

Էնվէր 1921 Սեպտ. 30ին, Պաթում գացած է: Ճէմալի նպատակն էր բարեկամանալ պոլշեւիկներու հետ եւ այցելած էր Խիվա, Պուխարա, Թաշքենդ, ուր ռուս եւ հրեայ գաղթականներ լեցուած էին:

Ճէմալ ապա կը վերադառնայ Մոսկուա 1921 Նոյեմբեր 12ին ծածկագիր հեռագիր մը կը ղրկէ Մուսթաֆա Քէմալին, ըսելով որ «կարճ ժամանակ Գերմանիա մնալէ վերջ՝ նորէն պիտի վերադառնայ Աֆղանիստան», եւ կը խնդրէ, որ իր նամակին պատասխանը ղրկուի Միւնիխ, «Ֆէթհի պէյին գիտցած հասցէին»:

ՃԷՄԱԼԻՆ ՈՒՐԻՇ ՄԷԿ ՆԱՄԱԿԸ ԷՆՎԷՐԻՆ

Ճէմալ Մոսկուայէն 1921 Նոյեմբեր 15 թուակիր նամակ մը կը գրէ Էնվէրին, որ այն ատեն Պուխարա կը գտնուէր.

«Քեզմէ բաժնուած եմ մէկուկէս տարիէ ի վեր: Կարեւոր որոշումներ տալու ժամանակին մէջ կը գտնուինք: Պուխարա գտնուիլդ յարմար չեմ նկատեր: Աստուծո՜յ սիրոյն, ինատ մի՛ ըներ (մի՛ յամառիր): 40 տարուան մէջ առաջին անգամ՝ քեզ շատ սիրող եղբօրդ խօսքը մտիկ ըրէ: Տոքթ. Նազըմին հետ անմիջապէս Մոսկուա եկուր: Իրան (Պարսկաստան) մի ղրկեր Խալիլը եւ Քիւչիւք Թալաաթը: Անոնք ալ հետդ առնելով՝ Մոսկուա եկուր եւ առանց ժամանակ կորսնցնելու անկէ Պերլին անցիր: Հոն, Մալթայէն ազատուածներուն հետ քոնկրէ մը կազմենք: Միասնաբար խորհրդակցինք: Կարծիքս կը յայտնեմ քեզի: Գործունէութեան ընդհանուր ծրագիր մը կը գծենք եւ անմիջապէս գործի կը սկսինք: Ժամանակին համաձայն՝ ասկէ աւելի յարմար կերպ չկայ: Գերմանիոյ մէջ չորս աչքով քեզի պիտի սպասեմ: Իսկ եթէ պնդես Պուխարա մնալու մասին, պիտի փճացնես մեր մէկուկէս տարուան ջանքերը: Մեր ձեռնարկները մեր ձեռքով չքանդենք: Այլապէս՝ մեր կեանքէն հրաժարելու ենք: Գերմանիա գալու ժամանակ հետդ բեր Հաճի Սամին, Խալիլ փաշան եւ Քիւչիւք Թալաաթը: Յարմար է Տոքթ. Նազըմը թողուլ Մոսկուա: Պետրին եւ Նազըմը ձեզի աւելի մանրամասնութիւններ կուտան: Պատասխանը դուք Մոսկուա գրեցէք: Ֆէթհիին եւ միւս ընկերներուն աչքերէն կը համբուրեմ»: Աhմէտ Ճէմալ

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Պետրի՝ Կ. Պոլսոյ նախկին ընդհ. ոստիկանապետն էր, որ Թալաաթի գործակցութեամբ մեր մտաւորական աւազանին ձերբակալած եւ յետոյ սպաննել տրուած էր: Պետրի ի՛նքն ալ սպաննուեցաւ յետոյ, Աֆղանիստանի Քապուլ մայրաքաղաքին մէջ, եւ գողցուեցան իր պայուսակին մէջ գտնուած բոլոր թուղթերը:

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ.— Ապրիլ 25ի Կիրակի կէսօրէ ետքը, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը լեցուած էր ամբողջութեամբ:

56 տարիներ անցեր են այն մահասփիւռ թուականէն, երբ խաղաղասէր, աշխատունակ եւ ապրելու արժանի ժողովուրդ մը կը դատապարտուէր խողխողուելու եւ իսպառ բնաջնջուելու արիւնռուշտ եւ գազանաբարոյ ցեղի մը հարազատ ներկայացուցիչներու յղացած ու գործադրած դիւային ծրագրով: Հայը ո՛ւր որ ալ ըլլայ երբեք պիտի չմոռնայ այդ եղկելի ցեղասպանութիւնը, որուն բարոյական պատասխանատուները դժբախտաբար եղան քրիստոնեայ կոչուած ազգեր:

Ահա վեց տարիէ ի վեր յիսնամեակի յանձնախումբը նուիրական պարտականութիւն կը համարի կազմակերպել Մեծ Եղեռնի նահատակներուն յիշատակը ոգեկոչելու հանդիսութիւնները:

Առաւօտեան, տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի կատարուեցաւ կրօնական արարողութիւն մը նահատակներու յիշատակին: Պատարագիչ Վահան Վրդ. Թօփալեան չինիչ քարոզով մը անդրադարձաւ Թրքական վայրագութիւններուն վրայ: Հայութեան քաղաքական պահանջներու իրականացումը միայն համազգային յամառ ու համադրուած աշխատանքի մէջ տեսնելով:

Ապա Թափօր կազմած ժողովուրդը համախմբուեցաւ Մեծ Եղեռնի զոհերու յիշատակին կանգնելիք յուշարձանի պատուանդանին առջեւ, ուր զետեղուեցաւ դեղեցիկ ծաղկեփունջ մը յանձնախումբի կողմէ եւ մէկ վայրկեանի լռութեամբ յարգուեցաւ նահատակներու յիշատակը:

Կէսօրէն ետքը ժամը 3ին կատարուեցաւ քաղաքային հանդիսութիւնը: Հրաւիրուած ու ներկայ էին Տէսինի քաղաքապետը՝ Պր. Փիէր Մութէն, ընկերակցութեամբ երկու հայ խորհրդականներուն՝ Պ. Պ. Արսէն Մարկոսեանի եւ Ալեքսան Մանուկեանի: Նաեւ Տէսինի հոգեւոր հովիւ Վահան Վրդ. Թօփալեան եւ Լիոնի Փրոկրէ թերթին թղթակիցը:

Խօսնակ Պր. Մեսրոպ Պայընտրեան հանդէսը բացուած յայտարարելով, ներկայացուց օրուան հիւրերը եւ խնդրեց ներկաներէն մէկ վայրկեանի լռութեամբ յարգել Ապրիլեան զոհերու յիշատակը:

Ապա բեմ հրաւիրեց օրուան նախագահ Պր. Անդրանիկ Օպոզեանը, ատենապետ Լիոնի եւ Շրջակայից Հայ Ազգային Միութեան:

Յարգելի նախագահը ներկայ երիտասարդութեան յատուկ՝ Ֆրանսերէն ուղերձով մը հետեւեալ մտքերը արտայայտեց.— Սիրելի երիտասարդներ, մեր ազգային պարտականութիւնն է ամէն տարի վերյիշել մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը: Մտաւորական ընտրանիէն մինչեւ ամենախոնարհ խաղաղ շինականը, որոնք զոհ գացին Թուրքին անբռւակայելի անգթութեան: Այդ ահռելի ցեղասպանութենէն ի վեր, Թուրքերու մտայնութիւնը եւ ոճրածին բնազդը չեն բարեփոխուած: Ունեւորութեան տուրքի եւ Կիպրոսի առընչութեամբ կրկնուած վայրագ դէպքերը Հայերու եւ Յոյներու դէմ, եկան ապացուցանելու որ Թուրքը կը մնայ տգիտութեան խաւարին մէջ, վայրագ կիրքերով: Ոչ մէկ խղճահարութեան արտայայտութիւն Հայերու հանդէպ գործադրուած բնաջնջման մասին. ընդհակառակն, կը ջանան դիրքերը շրջել եւ զոհը ներկայացնել որպէս ջարդարար ... Ֆրանսերէն Լը Մոնտ թերթին մէջ լոյս տեսած սոռծին յօդուածը Թրքական դեսպանատան մամուլի ներկայացուցիչին կողմէ կը ծառայէ այդ յետին ու ստոր նպատակին: Արդեօ՞ք Հայ երիտասարդութիւնը պիտի լռէ այս սանձարձակ կեղծիքներուն առջեւ: Պէտք է իրապաշտ ու առարկայական կերպով դատել դէպքերը:

Իբրեւ Հայ պէտք է հետեւիք մեր նահատակներուն գծած ուղիին: Այնքան ատեն որ արդարութիւն չկայ Հայութեան հանդէպ եւ ոճրագործ Թալաաթներու արձանը կանգուն կը մնայ, պէտք է շարունակել պայքարը որպէսզի չարատուորուի նահատակներու յիշատակը եւ զուր չանցնի թափուած արիւնը:

Օր. Ժընըվիէվ Պարտաքճեան առանձին ներշնչումով արտասանեց Առաքոնի մէկ դեղեցիկ քերթուածը: Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Տէսինի քաղաքապետը, մեծ առոյգ, համակրելի, որ իր դպրոցական տարիքէն եղած է Հայերու հետ, սիրած է զանոնք ու համակրած: Պր. Փիէր Մութէն ամփոփ բանախօսութեամբ մը արծարծեց Հայերու եւ Ֆրանսացիներու դարաւոր սերտ յարաբերութիւններն ու գործակցութիւնը: Տէսինի տարեգրութեանց մէջ երկու յիշատակելի դէպքեր նկատեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի այցելութիւնը եւ Տէսինի մէջ կանգնելիք Ապրիլեան Յուշարձանի ձեռնարկը: Այդ յուշարձանը, ըսաւ, միակը պիտի ըլլայ ամբողջ Եւրոպայի մէջ: Մեծապէս գնահատեց Հայերու զոհաբերութիւնը յուշարձանի իրականացման համար, երբ տարբեր երկիրներէ իսկ հայրենասէր Հայեր կարեւոր գումարներ կը ղրկեն այդ նպատակաւ:

Յարգելի քաղաքապետը յիշեց նաեւ Ֆրանսական Ժան տ'Արք յածանաւի Մի-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Բայց ի՞նչպէս կ'ուզես, որ ձգէ, քանի որ այնքան կը սիրէ եւ այս եղած խաղքութիւններէն ետքը, կրկին չկրցաւ անկէ բաժնուիլ ու ամէն բան անոր համար զոհեց:

— Սէրը մշտական բան մը չէ, ի՛նչ իրար պաշտող սիրահարներ քիչ ատենէն իրար ձգած են, միթէ օրինակներ չկա՞ն ... մանաւանդ, ընդհանրապէս ասանկ սիրահարներ են, որ շուտով իրարմէ կը պաղին...

Ու Տ. Միքիաս քահանան ամբողջ ժամ մը խօսեցաւ, դէպքեր եւ իրողութիւններ յիշեց, ըսաւ թէ ինչպէս այնինչ երիտասարդը, որ սաստիկ սիրահարած էր այսինչ աղջկան հետ, իր ամուսնութենէն քանի մը ամիս ետքը, կինը երեսի վրայ թողած ու փախած էր, ուրիշի մը հետ ամուսնանալու համար: Թէ ինչպէս այնինչ ընտանիքի աղջիկը, որ նոյնպէս հակառակ իր ծնողքին կամքին երիտասարդի մը սիրահարած ու հետը փախած էր, ամիս մը ետքը իր ամուսինը լքելով՝ վերադարձած էր ծնողքին գիրկը եւ որ այժմ ամուսնալուծում կը պահանջէր Պատրիարքարանի միջոցով:

Վերջապէս յիշեց Կրօնական Ժողովի ու Դատաստանական Խորհուրդի առջեւ տեսնուած դատեր, որոնց ամէնքն ալ իր ըսածները կ'ապացուցանէին:

Տիկին Անթառամ, կամաց-կամաց տեղի տուաւ: Ընդունեցաւ, որ կարելի էր Տ. Միքիասի ենթադրութիւնները. նոյնիսկ կերպով մը մխիթարուեցաւ, մտածելով որ դուցէ պիտի կրնար նորէն տիրանալ իր զաւկին եւ դայն դուցէ կրկին ամուսնացնել իր բաղձանքին համեմատ:

Տէր Միքիաս քահանայ տեսնելով որ Անթառամ կը սկսէր համոզուիլ իր խօսքերուն, ալ աւելի ուժով սկսաւ փաստաբանել, նորէն դիմեց շատ մը օրինակներու, կարգ մը ընտանեկան գաղտնիքներ պարզեց, անուններ ու թուականներ յիշեց, եւ վերջապէս եզրակացուց՝ ըսելով.

— Ես հարիւրին հարիւր վստահ եմ, որ այս գործը պիտի կրնանք յաջողցնել ու կրկին մեր նպատակին հասնիլ, միայն թէ ատոր գլխաւոր պայմանը քու եւ զաւկիդ մէջ սերտ յարաբերութիւն հաստատելն է: Ես վաղը առտու կրկին կուգամ եւ միասին պէտք եղած նամակը կը գրենք ու կը ղրկենք, անկէ ետքը սպասենք ու նպաստաւոր պատասխան մը առնելուդ պէս՝ շոգեկառք կը նստիս ու Փարիզ կ'երթաս. ալ անկէ ետքը մեր գործերու յատակագիծը կը պատրաստենք: Ես ան Ղուկաս էֆէնտիին խաղ մը խաղամ, որ ինքն ալ մատ խածնէ ու տեսնէ թէ՝ ինչ մարդ է Տ. Միքիաս քահանան:

Եւ այս սպառնալիքը ըսելէ ետքը, տէր հայրը մնաս բարով ըսաւ ու մեկնեցաւ հետեւեալ առտու գալու խոստումով:

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

Տ. Միքիասի եւ Տիկին Անթառամի տեսակցութենէն ետքը երկու ամիս անցած էր: Լեւոնի մայրը արդէն իսկ վերադարձած էր Փարիզ եւ հաստատուած առանձին տան մը մէջ, ուր երբեմն կ'ընդունէր իր զաւկին այցելութիւնը:

Բերայի մէջ այլեւս չէր խօսուեր Ս. Երրորդութեան եկեղեցիի բակին մէջ տեղի ունեցած դայթակղութեան, եւ Ռոզիկի ու Լեւոնի փախուստին եւ ամուսնութեան մասին: Նոր դէպքեր ու դայթակղութիւններ մոռցնել տուեր էին ամէնքը եւ գրեթէ ոչ ոք կը զբաղէր Կէլկիթեանենց հետ:

Եւ սակայն շատ զոհ կը թողուր Ղուկաս էֆէնտին, որ ինքն իրեն կը մտածէր.

«վերջապէս բամբասանքէ ազատեցանք ու ալ ասոր անոր բերնին ծամոց չենք ըլլար»:

Այժմ միակ հոգ մը ունէր, այն է Ռոզիկի եւ Լեւոնի մասին Փարիզէն ուղղուած պաշտօնաթուղթերը առնել եւ ղրկել իր փեսային, որպէսզի կարելի ըլլար կատարել նաեւ եկեղեցական պսակը: Այդ գործին համար Ղուկաս էֆէնտի իր գրագիրներէն մէկը սահմանած էր, որ շաբաթը քանի մը անգամ Պատրիարքարան կ'երթար կուգար, առանց պէտք եղած թուղթերը ձեռք ձգելու:

Ամէն անգամ մէյ մէկ նոր դժուարութիւն, նոր ձեւակերպումներ երեւան կ'ելլէին, որ գործը կը յապաղեցնէր: Առաջին մէկ քանի շաբաթները Ղուկաս էֆէնտի համբերեց, յետոյ սկսաւ բարկանալ եւ իր գրագրին ծանր յանդիմանութիւններ ուղղեց, զայն իբրեւ ծոյլ, անկարող ամբաստանելով:

Խեղճ գրագիրը չէր գիտեր ինչպէս ելլէր գործին մէջէն: Ինքն ալ իր կարգին բարկացաւ, սկսաւ խստօրէն խօսիլ Պատրիարքարանի պաշտօնեաներուն հետ, որոնք յապաղման պատասխանատուութիւնը իրարու վրայ կը բեռցնէին:

— Էֆէնտիմ, արձանագրութեանց դիւանը պէտք է, որ նախ՝ թուղթը վաւերացնէ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ացեալ Նահանգներ այցելութեան առթիւ, անոր ի պատիւ Հայերու կատարած համակրական ցոյցերը: Երախտագէտ ժողովուրդ մը որ չէր մոռցած յածանաւին փրկարար ծառայութիւնը Մուսա տաղի օրհասական վիճակի մատնուած Հայութեան նկատմամբ: Պր. Մուլթէն իր եւ Տէխնի ժողովուրդին յարգանքը մատոյց նահատակներու յիշատակին:

Պր. Վարդան Նաճարեան զգացումով արտասանեց Դանիէլ Վարուժանի «Պատուէր»ը:

Յետոյ բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօս Պր. Ստեփան Սրապեան, նախագահ իտալահայ գաղութի Ազգ. Միութեան, որ յատկապէս հրաւիրուած էր:

Յարգելի բանախօսը արագ ակնարկով մը պարզեց Հայութեան վիճակը նախապատերազմեան շրջանին: Ամէն բարեմասնութիւններով օժտուած ժողովուրդ մը՝ որ վեց դարերու Թրքական լուծը կրած էր: Հրէշածին Թալաաթներու դիւային ծրագրով մէկուկէս միլիոն զոհեր տուաւ: Նահատակներ՝ որոնք մահացան աներեւակայելի, անգութ միջոցներով: Անոնց յիշատակը մեզ կը թելադրէ ամէն տարի վերանորոգել մեր ուխտը ու արծարծել անոնց թողած ժառանգը: Թուրքը իր բարբարոսութեամբ չյաջողեցաւ արմատախիլ ընել Հայութիւնը: Այդ ջարդուած ժողովուրդն է, որ այսօր հայրենիքէն սկսեալ մինչեւ սփիւռքի ամբողջ տարածքին կը խորհի միօրինակ, կ'ընդվզի ու կը բողոքէ աշխարհի անիրաւութեան դէմ եւ իր պատմական հողերը կը պահանջէ:

Սակայն, ի՞նչպէս պիտի իրականացուի այդ բռնագրաւուած հողերու ազատագրումը: Առանց բիրտ ուժի, առանց զոհողութեան ու պայքարի, հողերը խաղաղօրէն չեն տրուիր մեզի: Պէտք չէ յուսահատիլ քանի ազգային միասնականութիւն գոյութիւն ունի Հայկական Դատի նկատմամբ: Քանի՛ Հայութիւնը կ'ապրի ու կը բարգաւաճի, վաղ թէ ուշ պիտի իրականանան իր դարաւոր երազները:

Պր. Սրապեան երախտագիտութիւն յայտնեց այս ասպնջական երկրին որ Հայութիւնը ընդունեցաւ գրկաբաց, նաեւ գնահատանքի խօսքեր՝ Պր. քաղաքապետին նկատմամբ, Հայութեան հանդէպ անոր տածած անկեղծ զգացումներուն համար:

Ինչպէս միշտ, Օր. Արսինէ Կարապետեան յուզումով ու տպաւորիչ զգայնութեամբ արտասանեց Արշակ Չօպանեանի «Մայր Հայաստանին» բանաստեղծութիւնը:

Պր. Մեսրոպ Պայրնտրեան փակեց առաջ հանդէսը, իբրեւ ականատես Թրքական բարբարոսութեանց, վերյիշեց այդ տխուր դէպքերը: Յետոյ մանրամասնութիւններ տուաւ յուշարձանի աշխատանքներուն մասին: Նուիրահաւաքութիւնը գոհացուցիչ է եւ ամէն կողմէ նուէրներ կը հասնին հետզհետէ: Ցարդ ծախքերուն երկու երրորդը փակուած է եւ յանձնախումբը վստահ է թէ մնացեալն ալ հայրենասէր հայորդիներու զոհաբերութեամբ շուտով կը փակուի:

Հանդէսէն ետք յուշարձանի յանձնախումբը իր լման կազմով եւ ընկերակցութեամբ Պր. Ստեփան Սրապեանի եւ Պր. Ա. Օպողեանի, ներկայ եղան Լիոնի ոգեկոչման հանդիսութեան: Յետոյ, ներկաները յատուկ հանրակառքով ու անհատական ինքնաշարժներով ուղղուեցան Պել-քուրի հրապարակը, ուր հիթլերական զոհերուն նուիրուած յուշարձանին առջեւ ծաղկեփունջ մը զետեղուեցաւ առանձին արարողութեամբ որու մանրամասնութիւնները տուաւ Լիոնի թղթակիցը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆ

×

ԱՊՐԻԼ 24Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի յուշատօնը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Ապրիլ 25ին: Ուրախալի է հաստատել, որ Հայ Ազգային Միութեան նախաձեռնած ոգեկոչման երեկոյթին իրենց մասնակցութիւնը բերին բոլոր միութիւնները եւ գաղութին այլազան հատուածները:

Առաւօտուն տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն՝ նահատակներու յիշատակին, որմէ ետք ներկաները ծաղկեպսակ մը զետեղեցին Մեռելներու Յուշարձանին առջեւ:

Յուշատօնը, որուն պատուոյ նախագահութիւնը ստանձնած էր Վիէնի քաղաքապետը՝ Լուի Մէրմազ, տեղի ունեցաւ կէսօրէ ետք, ժամը 15,30ին:

Օրուան նախագահը՝ Աւագ Լուսարեւեան նախ հրաւիրեց ներկաները վայրկեանի մը յոտնկայս լռութեամբ յարգել մեր նահատակներու յիշատակը: Նախագահը ապա բացատրեց օրուան խորհուրդը նկատել տալով, որ մեր ժողովուրդը Ապրիլ 24երուն կը վերանորոգէ իր ապրելու, ստեղծագործելու եւ, մանաւանդ, իր իրաւունքներուն համար պայքարելու ուխտը:

Ֆրանսերէն ճառ մը արտասանեց Մօրիս Տօլմաճեան, որ, իր կարգին, ներկայացնելէ ետք Եղեռնին դրդապատճառները — քաղաքական — շեշտեց, թէ մեր ժողովուրդը յիսնամեակ մը ետք արդէն իսկ վերագտած է նոյնիսկ աւելիով իր համբանքը եւ իր ապագային կը նայի լուսաւոր եւ ժպտուն դէմքով: Արդարեւ, ան այսօր ունի հայրենի կորիզ, ստեղծագործ ժողովուրդ, կենսունակ սփիւռք, գիտական եւ մշակութային թռիչք: Այլ մանաւանդ՝ Արագածէն մինչեւ հոս կայ սերունդ մը, որ ոչ միայն չէ խզած իր երակը մայր զանգուածին եւ հողին հետ, այլ ընդհակառակն՝ այդ հողին ամբողջացման ի խնդիր ասպարէզ նետուած է կռուի:

Օրուան բանախօսներէն Մաշտոց Վրդ. Յովսէփեան յետադարձ հայեացք մը նետեց 1915ի իրադարձութեանց վրայ, որպէսզի թուէ հայաջինջ եղեռնին դրդապատճառը, Թուրքին հետապնդած նպատակը: Բանախօսը ապա անդրադարձաւ մեր ներկայ իրականութեան, որպէսզի հաստատումի ճամբով ցոյց տայ ժողովուրդի մը կենսունակ դիմագիծը ծագէ ծագ: Ան եւս իր կարգին խօսեցաւ մեր իրաւունքներու մասին, մեր պահանջներու մասին եւ կոչ ուղղեց յատկապէս երիտասարդութեան պայքարիլ յարատեւ ճիգով եւ կամքով յանուն անիրաւուած իրաւունքներու վերահաստատման:

Յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը բերին արտասանութիւններով Օր. Ա. Աճէմեան եւ Պ. Խմ. Թաշճեան (Ռոմանէն), մեներգներով Օր. Ա. Քըզըլեան, Օր. Ա. Սանճեան եւ Պ. Գ. Չէլէպեան, իսկ նուագով՝ Պ. Թ. Ջօպոյեան, Ս. Բալօեան եւ Մ. Թորոսեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

—○—

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին իր պատմական օրերէն մին ապրեցաւ 25 Ապրիլ Կիրակի օր Ամասիացի հայրենակիցներու նախաձեռնութեամբ 1915ի Մեծ Եղեռնի Ամասիայի ընդհանուր նահատակներուն ի յիշատակ կազմակերպուած հոգեհանգստեան պատարագի առթիւ: Փարիզէ եւ զանազան արուարձաններէ խուռներամ հայրենակիցներ եկած էին յարգելու եւ ոգեկոչելու յիշատակը իրենց նահատակներուն:

Օրուան երգեցողութեան իրենց մասնակցութիւնը բերին Օր. Սոնիա Նիկողոսեան եւ Պր. Միքայէլ Գարանֆիլեան: Երգէոնը նուագեց Պր. Արա Պարթեւեան, պատարագը մատոյց, եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան որ այս առթիւ աւուր պատշաճի քարոզեց եւ գնահատելով նախաձեռնարկ մարմնի գործունէութիւնը, մաղթեց որ ուրիշ հայրենակցական միութիւններ ալ օրինակ առնեն եւ կազմակերպեն նման հոգեհանգիստներ:

Յաւարտ պատարագի, 125 հոգիի հոգեճաշ մը տրուեցաւ: Սրահը զարդարուած էր շատ ճաշակաւոր կերպով, սպասարկութիւնը Պր. Նիկողոսեանի հրաւէրով, կատարուեցաւ հինգ զոյգ երիտասարդ Ամասիացիներու կողմէ, որոնք ներկայանալի կերպով իրենց վստահուած պաշտօնը կատարեցին: Նախագահ Տէր Հօր Տէրունական աղօթքով ճաշը սկսաւ:

Յանուն նախաձեռնարկ մարմնի խօսեցաւ Պր. Միրիճան Հաճիճանեան, եւ կարդացուեցան նամակներ ու հեռագիրներ՝ ղրկուած հեռաւոր վայրերէ զանազան Ամասիացիներու կողմէ: Պատմուեցան դրուագներ զանազան անձերու կողմէ: Այս առթիւ արտասանեց նաեւ Օննիկ Ժամկոչեան Դանիէլ Վարուժանի «Ջօն»ը, արժանանալով ներկաներու ջերմ գնահատանքին: Խօսք տրուեցաւ նաեւ նահատակ բանաստեղծ Ատոմ Եարճանեանի (Սիամանթօ) քրոջ Տիկին Զապէլ Համբարձումեանի, որ չափազանց յուզուած, իր անվերապահ գնահատանքը եւ շնորհաւորութիւնները յայտնեց բոլոր Ամասիացիներու այս հաճելի ցերեկոյթին համար: Ճաշի ընթացքին կատարուեցաւ վիճակահանութիւնը, որուն տոմսակները քառորդէ մը արդէն սպառած էին. այս առթիւ գոյացաւ կոկիկ հասոյթ մը որ նոյնութեամբ յատկացուեցաւ Տէխնի նահատակներու յուշարձանի շինութեան:

Ամէն տեսակէտով գովելի է Ամասիացիներու այս ձեռնարկը: Կը շնորհաւորենք բոլոր տիկիններն ու պարոնները, որոնք ամէն ջանք թափեցին այս բարենպատակ գործի յաջողութեան համար:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐՏԷՇ.— Հայ Մարզականը յաջողութենէ յաջողութիւն կ'ընթանայ: Վերջին երկու Կիրակիներու երեք փայլուն յաղթութիւններով ցոյց տուին Ա. խումբին փայլուն դիրքը, ընդհ. դասաւորման մէջ գրաւելով 6րդ տեղը 12 խումբերու մէջ:

Մեր պահեստի խումբը իր վերջին փայլուն յաղթանակով ապահովեց իր դասակարգի բարձրացումը Փրոմոսիոն Տիւթրիք. Բ.ին:

Հոս կ'արժէ շնորհաւորել իրենց երկու ժրաջան վարիչները: Կրտսերներու խումբը, անցեալ Կիրակի օր, բուռն պայքարով մը յաղթական դուրս գալով, ապահովեց մրցաշարքը (Քառ տը ֆինալ):

Ամէն գնահատանքի եւ շնորհաւորութեան արժանի են մեր կրակոտ պատանիները Մինիմ խումբին, որ ճարպիկ խաղարկութիւնով մը հաւասար մնացին 2–2, Տըմի–ֆինալի մրցումի ընթացքին:

Հոս կ'արժէ յիշել մեր երկու լաւագոյն Մինիմ խաղացողներու՝ Մ. Տալաքիւփէլեանի եւ Ժ. Քէմէճեանի մասնակցութիւնը Տիւթրիք Ռոմ–Արտէշի 26 Մինիմ խաղացողներու նախապատրաստական փորձի շարքերուն (սքած):

Որով Մ. Տալաքիւփէլեան 5 օրուան սքածին 5րդ դասուելով, մաս կը կազմէ Լիկ–Լիոնէզի մրցաշարքին, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Յունիսին: Կը յուսանք որ մեր ապագայ խոստմնալից մարզիկը յաջողի մաս կազմել Լիկ–Լիոնէզի խառն Քատէ խումբին, որ Ֆրանսահայութեան պատիւ կը բերէ: Իսկ Ժ. Քէմէճեան 15րդ դասուեցաւ:

Վալանսի Հայ Մարզականի Ա. խումբը այս Կիրակի կը մեկնի Մոնթրօն՝ կատարելու համար իր վերջին 22րդ ախոյենական խաղը տեղւոյն զօրաւոր խումբին դէմ:

ԱԶԱՏ ՄԱՐԶԻԿ

ՁԱՒԱԿԸ

—o—

Ոչ մէկ ատեն, մայր ու զաւակ Ֆուքոյին մասին խօսք մը փոխանակեր էին իրարու մէջ, մինչ այս վերջինը կը յուշէր այդ մեծ տղան, որուն մանկութիւնը տեսեր էր, ինչպէս եւ անոր կրտսեր եղբայրը, Ռընէն, ու քոյրը՝ Էլէնը:

Թէեւ Ռընէին հինգ եւ քրոջն ալ տասը տարիները կը համապատասխանէին այն խանդաղատանքին զոր իրենց մեռած հօրը բարեկամը կը տածէր իրենց հանդէպ համակրական այնպիսի պարզութիւնով մը ուր ոչ մէկ ստուեր գոյութեան իրաւունք կ'ունենար, բայց եւ այնպէս, Շառլին, անդրանիկ զաւկին, տասնըվեց տարիները անթափանցելի եւ թշնամական բան մը կը պահէին իրենց զոգը, բան մը՝ զոր Ֆուքօ կարծես չէր նշմարեր: Ընդհակառակն, անիկա վերջերս կրկնապատկեր էր իր գորովալից հոգածութիւնը այդ տխուր եւ ժգոյն պատանիին հանդէպ:

Տիկին Լիժիէ անոր իր զաւկին նկատմամբ բռնած ընթացքը նշմարեր եւ ուրախացեր էր թէեւ, բայց եւ այնպէս, սատոր մէջ, իր բնազդը զինքը խաբած չըլլալուն ուրիշ մէկ ապացոյցն ալ տեսեր էր, այնպէս որ Ապրիլի այդ զուարթասփիւռ առաւօտով, — չմոռնանք ըսել որ այդ օրը նշանտուքի որոշեալ օրն էր — մտովի շարադրած խօսքերը ուրիշ բան չէին եթէ ոչ անդադար կրկնութիւնը այն միեւնոյն եւ անփոփոխ գաղափարին թէ «ի՞նչպէս զաւկին պիտի ծանուցանէր իր ամուսնութիւնը Ֆուքոյին հետ»:

— Արդէն իսկ վեց շաբաթէ ի վեր խօսած պէտք էր ըլլալ իրեն եւ գաղափարը առած այդ մասին: Չկրցայ... չկրցայ... Երբ անիկա իմ դէմս է, լեզուս կը բռնուի կարծես, անդամներս անշարժութեան կը մատնուին, ճիշդ այնպէս, ինչպէս որ կը պատահէր հօրը ներկայութեան, որուն այնքան կը նմանի արդէն... Իրաւունք ունի Ժորժը, սակայն:

Այդպէս պարզօրէն այդ մարդուն անունը տալով, Տիկին Լիժիէ Ֆուքոյի հանդէպ տածած սիրոյն ապացոյցը տըւած կ'ըլլար: Այո, կը սիրէր զինքը եւ այնպիսի զգացումով մը, որ, ափսո՜ս, ամէն բանէ աւելի վիշտ կուտայ մարդուս: Բաւական զօրաւոր են այդ կէս–զգացումները, այնպէս որ տանջանք մըն է անոնց հետ պայքարիլը, բայց ոչ այնքան զօրաւոր որպէսզի ամէն բան ստիպուի տեղի տալ իրենց դերիշխան ազդեցութեան տակ: Ու կը շարունակէր.

— Այո, իրաւունք ունի Ժորժը: Ես պէտք է կեանքս վերաշինեմ: Ոչինչ կը խլեմ իրաւունքներէն անոր որ ոչ եւս է. ոչինչ կը խլեմ իր զաւակներուն իրաւունքներէն, քանի որ Ժորժ կը սիրէ զիրենք... Երկու փոքրիկները՝ շատ պարզամտօրէն պիտի զգան այդ բանը: Նոյնը պիտի ընէ նաեւ Շառլը, երբ լաւ մը խորհի, քանի որ այս վայրկեանիս անիկա երիտասարդներու յատուկ այնպիսի անհաշտ նկարագիր մը ունի որ պիտի չհաւատայ թէ մարդ չի կրնար անցեալին համար ներկան պարապի անցընել... Ա՜խ, մեզ որ երբեք չկրցայ խօսիլ իրեն հետ, բայց չէ՞ որ գերեզմանատուն գացեր եւ հօրը շիրիմին վրայ ծաղիկներ էինք դըրեր: Որչա՜փ կը սիրէր զինքը... Իրապէս՝ մէկ վայրկեանէն միւսը եւ կարծես հրաշքով կատարեալ մարդ մը դարձաւ անիկա:

Կայծակի արագութիւնով, Տիկին Լիժիէ, յիշողութեանը մէջ նշմարեց այն անկողինը, ուր իր մեռած ամուսինը կը հանգչէր: Եւ իրեն այնպէս թուեցաւ որ յարակից սենեակին դուռը բանար, իրապէս, այո, իրապէս պիտի կարենար զինքը տեսնել կրկին: Բացաւ զայն, եւ, խոկոյն, տեսաւ անդրանիկը, ոտքի, երկու որբուկներուն ձեռքերէն բռնած: Կնճիռ մը կար անոր ճակտին վրայ փորուած, կնճիռ մը, որ երկու տարիէ ի վեր տակաւին չէր անհետացեր: Ու վճիռ մը, գերագոյն որոշում մը գծուեր էր անոր վաղահասօրէն զգաստ շրթներուն վրայ, որոնք երբեք այլեւս չէին ծիծաղած, իր տարիքին երանաւէտ մենաշնորհն եղող անտարբեր, անմտատանջ ծիծաղով: Այդ մահաբեր անկողնին առջեւ, տարակոյս չկայ որ անիկա յաւիտենական ուխտ մը ըրած էր. ուխտ մը՝ իր պարտականութիւններուն մէջ յարատեւ եւ փութաջան ըլլալը բացատրող, միակ ակներեւ ճիգը՝ իր աշխատութեան:

Ան՝ Սէն Լուի ուսումնարանը կը յաճախէր եւ քիչ ատենէն դասարանին առաջնակարգ ուսանողներէն մէկը դարձեր էր: Եւ տարակոյս չի վերցներ որ խղճմտօրէն ստանձներ էր անիկա, իրեններուն համար, անյայտացած պաշտպանին տեղը բռնել, թագաւորկ օճախին պետը դառնալ: Բայց ի՞նչպէս արդեօք մայրը չէր կրցած հասկնալ այդ պարզ վիպահիւսութիւնը, զոր միս–մինակ յղացեր էր անիկա, եւ ի՞նչպէս արդեօք չէր զարհուրած՝ մտաբերելով իր անդրանիկ զաւկին այդ առնատիրական եռանդը, երբ մանաւանդ կը խորհէր ուրիշ պետ մը սահմանել կիսափուլ օճախին: Եւ ճիշդ գերագոյն վճիռը արձակելու պահուն, ահա՛ թէ սկսեր էր այդ զարհուրանքին դէմ:

— ... Եւ ի՞նչ բանով արդեօք սրտի տէր մարդու մը մուտքը, մեր տունին մէջ, խոտոր պիտի համեմատէր Շառլին դիտաւորութեան հետ, եթէ սակայն ճըշմարիտ վճիռի մը բնոյթը ունի ատիկա:

ՓՕԼ ՊՈՒՐԺԷ

(4 – Շար.)

ՎԵՐՍԱՅԼ.— Այրի Տիկին Եսթեր Ջրբաշեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ջրբաշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարգարեան և զաւակները (Երեւան), այրի Տիկին Սահակեան եւ զաւակները (Երեւան), այրի Տիկին Հայկանոյշ Ջրբաշեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Արծրունի Ջրբաշեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջրբաշեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Պէյլէրեան եւ զաւակները (Վերսայլ), այրի Տիկին Մայրանոյշ Գործունեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Սուրէն եւ Գուրգէն Գործունեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զարոյեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան եւ զաւակները (Փարիզ) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԱՐԱ ՋՐԲԱՇԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 5ին, Վերսայլի հիւանդանոցը, 72 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Մայիս 10) ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Ա. Ալեքսանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Եղիսաբէթ Այանեանէ 50 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի իր եղբօր ողբացեալ Սարգիս Թէրզիհաղուբեանի կսկծալի մահուան առթիւ: Ողբացեալ Մուշեղ Մուրատեանի մահուան առթիւ Մուրատեան ընտանիքէն 250 Ֆր., Բարսեղեան ընտանիքէն (Պոռն) 50, Տէր եւ Տիկին Կօշկարեան (Վալանս) 50, Տէր եւ Տիկին Միրզէ (Լիոն) 50 Ֆր., Յովհաննէսեան ընտանիք (Փոն տը Շէրի) 50, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան (Լիոն) 20, Տէր եւ Տիկին Ս. Թորոսեան (Լասին) 20, Տէր եւ Տիկ. Գումրուեան (Վիէն) 20:

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՄԱՅԻՍ 8ԻՆ, ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ
20,30ԻՆ, ՇԻՄԻԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
28 պիս, Ռիւ Սէն-Տոմինիք, Մեթրօ Էնվալիտ:

Կազմակերպութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԵՒ ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԻՍԻԷՆ օթոքարը կը մեկնի ժամը 20,15ին եւ կը հանդիպի՝ Ռիւ տը լ'Էկալիթէի, Պերսի, Պուլվար Ռոտէն, դեղարանին առջեւ եւ Մեռի տ'Իսի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Ողբացեալ Միհրան եւ Ժիրայր Հայգործեաններու հոգեհանգիստին առթիւ՝ այրի Տիկ. Նուարդ Հայգործեան 50 Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցին: Ողբացեալ Տիկ. Լուսիա Պապիկեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Նիկողոսեան 20: Ողբացեալ Հապիկեանի հոգեհանգիստին առթիւ Հապիկեան եղբարք 50: Մեռելոցին առթիւ Տիկ. Դարբինեան, Փափազեան 10ական, Ամերիկայէն ձեռամբ Պր. Քէօսէեանի՝ Տիկ. Աղաւնի Մալխասեան 15, Տիկ. Լուսիա Պապիկեանի հոգեհանգստեան առթիւ Պ. Յարութիւն Նիկողոսեան 10 Ֆր.:

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Մամիկոն Մալխաղեանցէ հազար ֆրանքի գումար մը՝ որպէս նուէր ի նպաստ Մայր եկեղեցւոյ պայծառութեան:

ՆՈՒԷՐ

Ամասիացիներու հաւաքոյթին առթիւ գոյացած հասոյթը յատկացուած է հետեւեալ նպատակներու.—

1500 Ֆր. Տէսինի Ապրիլեան յուշարձանին («Յառաջ»ի միջոցաւ), 400 Ֆր. Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ին: Տ. Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան 100 Ֆր. կը նուիրէ Ապրիլեան Յուշարձանին՝ «Յառաջ»ի միջոցաւ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Մերանկիւլեան իրենց քրոջ՝ Տիկին Յասմիկ Սայլաննեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն 50 Ֆր. Կապոյտ Խաչի եւ 50 ալ Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

A VENDRE

Formidable Collection de 398 pièces de monnaies anciennes arméniennes, dont 5 pièces en or (dont 1 pièce ès de Tigrane II), représentant 5 dynasties et 23 rois.

Plus 1 manuscrit arménien sur parchemin XVe siècles — 11 plats en cuivre avec inscription arménienne 17ème à 19ème siècle.

— 1 encrier de voyage daté 1857 — 1 carte géographie, Arménie, Caucase datée 1791 — paire boucle d'oreilles en or — Ourartou.

Téléphonner : Mr. GHAZERIAN 202-45-53, après 19 h. ou Samedi et Dimanche toute la journée.

Pour tout renseignements prix ou pour voir

49, Av. Jean-Jaurès, Paris (19e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Ի ՆՊԱՍՏ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

Հովանաւորութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին

իր հիմնադրութեան քառասնամեակին առթիւ
Կիրակի, Մայիս 9, ժամը 15,30ին
Centre Administratif et Social, 1, Place de l'Hôtel de Ville, Asnières
Կը խօսին
ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ եւ ընկ. Ժ. ԴԱՍՏԱԻՈՐԵԱՆ

Ցերեկոյթը կը սկսի ճիշդ ժամուն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

SALLE GAVEAU — 45, Rue la Boëtie (Miromesnil)
Mercredi 19 Mai à 21 heures
RECITAL DE PIANO
Huguette AGEDERIAN
Oeuvres de Chopin, Bach, Liszt, Khatchaturian, Mendelsohn, Debussy

Places à 20, 15 et 10 Fr. en vente à la Salle,
Librairie Palouyan, 43, Rue Richer
Agederian, 67 Rue de Cléry, Paris (2e)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Պօմոնի Ս. Գր.—Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ թաղականութիւն 10.000 Ֆր.

Ոմն (Քան) 10.000

Պր. Եավէր 2.000

Պր. Յովհ. Հայգործեան 1.000

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղ 1.000

Պր. Մելքոնեան Աւետիս 1.000

Պր. Ն. Նիկողոսեան (Փարիզ) 500, Պր. Միրաքեան 500, Պր. Աթէմեան Սեպուհ 200, Պ. Յովհաննէսեան Ն. (Փարիզ) 200, Այվազեան 200, Օհանեան 150, Տիրատուրեան, Տերոյեան, Օհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Նուրհան Ժօզէֆ, Տէր եւ Տիկին Գըլըճեան Գրիգոր, Տէր եւ Տիկին Շալճեան Վրոյր, Տէր եւ Տիկին Շաքարեան Երուանդ, Տէր եւ Տիկին Փանոսեան, Տիգրան-Յովհաննէս Թորոսեան (Փարիզ), Ոմն 100ական:

Փափազեան Ժաք, Սէֆէրեան, Նաճարեան Գր., Թոքաթլեան Սարգիս, Արտեմ Յովհաննէսեան, Տիկին Փաստըրմաճեան 50ական, Տիկին Գարատիլեան Աննիկ, Ժորժ Հայգործեան 30ական, Մարտիրոս Տէվէրշի 10, Մելքոն Քողոլեան 5 Ֆ.:

BԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՂՂԱԿԻ ԹՌԻՉՔ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 22՝ 2300 Ֆր.
ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 27՝ 2750 Ֆր.

Pension complète Hôtel ANI, 1ère classe
Voyage spécial du 10-25 Septembre avec 2 jours à Moscou à l'aller, 3 jours à Léningrad au retour
Excursions quotidiennes — séjour Hôtel ANI, 1ère *classe*
ՅԱՏՈՒԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
16էն 35 տարեկան
Բնակութիւնը՝ քաղաքին կեդրոնը՝ ԵՐԵՒԱՆ պանդոկ
1980 Ֆր.

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

MELIK AMIRAYAN
PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphoner au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 9 MAI 1971

Le Numéro 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — 12110
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.110

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՕՐՐԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ

Այս է անունը անգլերէն գիրքի մը, որ նոր լոյս տեսաւ Լոնտոնի մէջ՝

« Armenia, Cradle of Civilization ».

Երկար տարիներէ ի վեր ծանօթ է մեզի հեղինակը՝ Փրոֆ. Տէյվիտ Մարշըլ Լանկ, որ երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքին հիւպատոսական պաշտօն վարած է Թաւրիզի մէջ եւ մօտէն ճանչցած Հայերը: 1946ին Անգլիա վերադառնալով, մտած է Քէմպրիճի Համալսարանը: Մասնագէտ է Կովկասեան ուսմանց, մանաւանդ վրացական պատմութեան ու գրականութեան, զորս կը դասաւանդէ Լոնտոնի Համալսարանին մէջ: Քանի մը տարի առաջ հրաւիրուեցաւ Քալիֆորնիոյ համալսարանը՝ իբրեւ դասախօս Կովկասագիտութեան: Երեք գիրք հրատարակած է Վրաստանի եւ Վրացիներու մասին:

Քառորդ դարէ ի վեր կ'ուսումնասիրէ նաեւ Հայոց պատմութիւնը: Լոնտոնի մեր հայրենակիցներուն հրաւէրով քանի մը անգամ հրապարակային դասախօսութիւններ տուած է Հայոց մասին:

Երկու անգամ (1966ին եւ 1968ին) այցելած է Խորհրդային Հայաստան, Գիտութեանց Ակադեմիայի հրաւէրով: Ծանօթացած է հայ ժողովուրդի մշակութային կեանքին: Նոյնիսկ հնագիտական հետազօտութիւններ կատարած է քանի մը քարայրներու մէջ՝ քարէ դարէն մնացած նշխարներ գտնելու համար:

Գիրքը կը բաղկանայ 320 մեծադիր էջերէ, տպուած լաւ թուղթի վրայ: Լաթակազմ է՝ գունաւոր շապիկով, որուն երկու երեսները կը ներկայացնեն Յիսուսի ծնունդը (մանրանկար) եւ Վանի հին բերդը: 115 սեւ եւ ութ գունաւոր նկարներ, ինչպէս նաեւ վեց քարտէսներ կը զարդարեն այս ներկայանալի հատորը, զոր հեղինակը ձօնած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի: Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը նիւթապէս ու բարոյապէս աջակցեր է գրքի հրատարակութեան: Սակայն այդ պարագան երբեք չէ ազդեր «Հայկական Հարց»ի մասին իր արտայայտած մտքերուն վրայ, որոնց ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը սահմանէ ինք անձամբ:

Փրոֆ. Լանկ իր Յառաջաբանին մէջ կը յիշէ երջանկայիշատակ Ներսէս Արքեպս. Մելիքթանգեանը, որ Թաւրիզի մէջ իրեն պատմեր է 1915ի ջարդերուն եղերական դրուագները, ինչպէս նաեւ Մեծ Հայաստանի մը կազմութեան մասին Նախագահ Ուիլսընի տուած խոստումները, որոնք երբեք չգործադրուեցան:

Հեղինակը ամէն պատեհ առթիւ ակնարկութիւններ կ'ընէ Թուրքերու ցեղասպանութեան մասին, նոյնիսկ շապիկի ներքնակողմի կարճ գրութեան մէջ:

Գիրքը կը սկսի Հայոց պատմութեան գլխաւոր դէպքերու ժամանակագրական ցուցակով: Հայաստանի մշակոյթը կը հասնի մինչեւ Արբեվիլեան (Ստորին Հնաքարեան) շրջանը, Ք. Ա. 500.000 կամ աւելի հին թուականը:

Յետոյ տասնեմէկ գլուխներու մէջ կը խօսի հետեւեալ նիւթերու մասին.—

Ա) Երկիրն ու ժողովուրդը: Բ) Նախամարդը Հայաստանի մէջ: Գ) Նախնական երկրագործութիւնը, Համայնական կեանքը եւ Արուեստաբանութիւնը Հայաստանի մէջ: Դ) Ուրարտու, — Հայաստանի Առաջին Ազգային Պետութիւնը: Ե) Հայ Ազգի Կազմութիւնը: Զ) Ցաղթանակ եւ անկում, — Մեծն Տիգրան եւ անկէ ետք: Է) Հին Քրիստոնեայ Հայաստան: Ը) Հայաստան, Բիւզանդիոն եւ Արաբները: Թ) Կիլիկեան Հայաստան և Խաչակիրները: Ժ) Քրիստոնէական Ճարտարապետութիւնն ու Արուեստները: ԺԱ) Գրականութիւն եւ ուսում, ԺԲ) Մահ և Յարութիւն:

Վերջաւորութեան կուտայ Մատենագիտական ծանօթութիւններ, մատնանշելով իւրաքանչիւր գլուխի յատուկ գրքերու անունները:

Մատենագիտական այս բաժինը ցոյց կուտայ, որ հեղինակը օգտագործած է հինէն զատ եւ աւելի լայն չափով նորագոյն աղբիւրները, մասնաւորաբար Խորհրդային Միութեան մէջ լոյս տեսած ռուսերէն եւ հայերէն հրատարակութիւնները, մինչեւ 1968, — գրքի խմբագրութեան թուականը:

Փրոֆ. Լանկի գիրքը կը տարբերի Հայոց ծագման ու զարգացման մասին մինչեւ վերջերս ի զօրու եղող դասական-աւանդական տեսութիւններէն: Մերձաւոր Արեւելքի եւ Հայաստանի մէջ վերջին տասնամեակներուն կատարուած պեղումները նոր լոյս սփռած են հին շրջանի Հայոց պատմութեան մասին: Ընթերցողը վաւերական տեղեկութիւններ կը գտնէ Փրոֆ. Լանկի գրքին մէջ մեր պատմութեան եւ մշակոյթի այլ շրջաններու մասին եւս:

Հայերուս համար փաղաքշական է տիտղոսը, զոր ընտրած է հեղինակը իր գրքին համար, — Հայաստան, Օրրան Քաղաքակրթութեան:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

David Marshall Lang
ARMENIA Cradle of Civilization
George Allen et Unwin Ltd. London.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ՔՈՆՔՈՐՏԻՆ ՄԷՋ

—o—

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՇԱՏ ԳՈՀ Է

Ֆրանսայի Նախագահը գեր–ձայնի արագութեամբ ճամբորդեց Ուրբաթ օր, Փարիզէն Թուլուզ, «Քոնքորտ» օդանաւով: Ժամը 14,37ին էր, որ օդանաւը ճամբայ կ'ելլէր Փարիզէն եւ փոքր շեղում մը կատարելէ ետք Ատլանտեանի վրայ, ժամը 15,57ին կը հասնէր Թուլուզ: Ամբողջ ճամբորդութիւնը, որ կը կատարուէր 15.000 մեթր բարձրութեան վրայ, կը տեւէր 75 վայրկեան, ժամական 2000 քիլոմեթր արագութեամբ:

Նախագահը շատ տպաւորուած եւ գոհ մնացած է ճամբորդութեան պայմաններէն: Կարծուածէն նուազ ձայն, հանգըստաւէտ պայման, որ զգացնել իսկ չի տար օդանաւին թռիչքի բարձրութիւնն ու արտակարգ արագութիւնը: Ժորժ Փոմփիտու իր այս տպաւորութիւնները յայտնեց «սալոն»ի մը ընթացքին, որ տեղի ունեցաւ ֆրանսական ձայնասփիւռի եւ իր միջեւ՝ Փարիզէն դէպի օդանաւ, թռիչքի միջոցին:

Թուլուզի օդակայանին մէջ Նախագահը անդրադարձաւ «Քոնքորտ»ի արձանագրած յաջողութեան. «Երբ ֆրանսական եւ անգլիական կառավարութիւնները որոշեցին գեր–ձայն օդանաւ մը շինել, գիտէին թէ դժուար ճամբայ մը կ'ընտրեն: Նախատեսուած ծախքերը մեծ էին, մնաց որ ոչ ոք կը հաւատար թէ անոնք նախատեսուածին պիտի համապատասխանէին: Թեքնիք դժուարութիւնները, որոնք պէտք է լուծուէին, անսահման էին... Ուրեմն, գրաւ մըն էր որ կը կատարուէր»: Նախագահը այնուհետեւ նկատել տուաւ, թէ թեքնիք գետնի վրայ արդիւնքը մէջտեղն է եւ կը համապատասխանէ մեր լաւագոյն տենչին: Նիւթական գետնի վրայ Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշած է շարունակել իր ճիգը, մինչեւ որ իր լրումին հասնի գործը, իսկ ինչ կը վերաբերի առեւտրական հարցին, Նախագահը համոզուած է, որ ան եւս պիտի կարգադրուի:

Թուլուզցիները ջերմ ընդունելութիւն վերապահած են Նախագահին, որ Քափիթոլի մէջ, պատասխանելով քաղաքապետին բարի գալուստի խօսքին, վստահութիւն յայտնեց Ֆրանսայի ապագային մասին: Փոմփիտու նկատել տուաւ, թէ 1870ին Ֆ ր ա ն ս ա 40 միլիոն բնակիչ ունէր, իսկ 1940ին՝ նոյնպէս 40 միլիոն: Այսօր, անոր բնակչութեան թիւը 50 միլիոնէ աւելի է: Միւս կողմէ, մինչեւ 1939ի ճարտարարուեստի արտադրութիւնը 10 առ հարիւր նուազ էր 1913ի բաղդատմամբ, այսօր, յատկապէս վերջին տարիներու ճիգին շնորհիւ, Ֆրանսա իր յառաջդիմութեան թափով առաջին դիրքը կը գրաւէ արեւմտեան Եւրոպայի բոլոր երկիրներուն մէջ:

Փոմփիտու ձեւով մը պատասխանեց նաեւ այն քննադատութեանց, որոնք կ'ըլլան իր նկատմամբ: Արդարեւ, ծանօթ է որ շատ կը կրկնուի իր մասին որ «մեծ հեռանկարներ» չունի, ինչ որ անշուշտ բաղդատութիւն մըն է Տը Կօլի հետ, որ ամէն բան «մեծ» կը տեսնէր: Այս առթիւ Փոմփիտու կը շեշտէ.— « ... վասնզի կը մերժեմ Ֆրանսացիներուն երազներուն հակադրել Ֆրանսայի մեծութիւնը եւ ազգին երազները՝ մարդոց տենչանքներուն: Ի վերջոյ՝ ձեռք ձգել դարէ մըն է մեզի այնքան պակսած տնտեսական ուժը, արդեօ՞ք մեծ հեռանկար մը չէ: Օրէ օր սրբագրել անհաւասարութիւնները, այնպէս ընել որ ամէն ոք ունենայ իր կարելիութիւնները, արդեօ՞ք մեծ հեռանկար մը չէ»: Ու Փոմփիտու այս ոճով կ'ուզէ փաստել որ ռութինի նախագահ մը չէ եւ կոչուած չէ միայն «ոսկեծաղիկներու բացումը» կատարելու, ինչպէս սովորութիւն է ըսել այն նախագահներուն համար, որոնք միայն ներկայացուցչական դիրք ունին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին Նախարարը մօտաւորապէս երեք ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Տիկին Կոլտա Մէյրի հետ: Խօսակցութիւնը կը նկատուի «դրական»: Այսուհանդերձ, Ռոճըրս Իսրայէլէն մեկնած է տարօրինակ ձեւով, առանց պատասխանելու իրեն ուղղուած հրաւէրի մը եւ մամուլի ասուլիս մը տալու, ինչպէս որ ճշդուած էր իր ժամանակացոյցին մէջ:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ զբօսաշրջիկները դժուարութեան մատնուած են Սպանիոյ մէջ, որովհետեւ պանդոկներն ու դրամատուները կը մերժեն ընդունիլ իրենց տոլարները:

ՇՈՒՄԱՆ Մոսկուայէն մեկնելէ առաջ հեռաձայնային խօսակցութիւն մը ունեցաւ Բրեժնեւի հետ: Խօսակցութիւնը, որ իր տեսակին մէջ առաջինն էր, տեւեց 30 վայրկեան: Օգոստոսին, հաւանաբար, Կոսիգին, Պոդգորնի եւ Բրեժնեւ Ֆրանսա այցելեն:

«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»Ի ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրգան Ազդակ Շաբաթօրեակ (Դրօշակ) ձեռնարկած է մատենաշարի մը, որուն առաջին եւ գլխաւոր հրատարակութիւնը պիտի կազմեն Նիւթեր Պատմութեան համար խորագրուած հատորները (Նիւթեր, նամակներ եւ փաստաթուղթեր՝ Հ. Յ. Դ. արխիւներէն):

Հրատարակութիւնը պիտի ըլլայ ամսական, Ազդակ Շաբաթօրեակի ծաւալով եւ 16 էջնոց պրակներով, տարեկան 12 պրակ: Պրակները պիտի շարունակուին առանձին եւ շարունակական էջադրումով, յետագային գրքի ձեւով կազմուելու համար:

Ազդակ Շաբաթօրեակի բաժանորդներուն համար բացառիկ զեղչ մը պիտի կատարուի այս հրատարակութեան գինին վրայ: Տարեկան մէկ տոլար կանխիկ վճարումի փոխարէն, պրակները պիտի առաքուին իրենց պարզ թղթատարով:

Անոնք որ բաժանորդ չեն Ազդակ Շաբաթօրեակին եւ կը փափաքին ստանալ Նիւթեր Հ. Յ. Դ. Պատմութեան համար հրատարակութիւնը, պէտք է կանխիկ վճարեն մեր գործակալներուն, տարեկան 12 պրակներու պարզ թղթատարով առաքումին համար, երկու տոլար:

Անոնք որ կը փափաքին օդային թղթատարով ստանալ իրենց պրակները, պէտք է յանձն առնեն օդային թղթատարի յաւելեալ ծախքը, — ամբողջ տարուան համար (12 պրակ)՝ Իրան, Կիպրոս եւ Եւրոպա՝ յաւելեալ մէկ տոլար, Ա. Մ. Ն. եւ Քանատա՝ յաւելեալ 2,50 տոլար, Հարաւ. Ամերիկա եւ Աւստրալիա՝ յաւելեալ 3 տոլար:

Յետագային, գրքի ձեւով կազմուած, բնականաբար աւելի սուղ պիտի արժեն հատորները:

Հրատարակութեան առաջին պրակէն, ծանօթացման համար, ձրիաբար պիտի ղրկուի մեր բոլոր բաժանորդներուն, օդային թղթատարով: Յաջորդ պրակները սակայն պիտի առաքուին միայն անոնց՝ որոնք կանխիկ վճարումը կատարելով բաժանորդագրուած պիտի ըլլան առաջին տարուան 12 պրակներուն համար: Առաքումը պիտի կատարուի պարզ թղթատարով, եթէ բաժանորդին կողմէ մասնաւոր յիշատակութիւն մը չըլլայ օդային թղթատարով ստանալու փափաքի մասին՝ համապատասխան վճարումով:

Ազդակ Շաբաթօրեակի 21րդ թիւը, ինչպէս նաեւ առաջին պրակը (որ լոյս տեսաւ Ապրիլի կէսերէն առաջ), կը պարունակեն բաժանորդագրութեան յատուկ քառթեր: Այդ քառթերը լեցնելով, համապատասխան գումարին հետ պէտք է ղրկել Ազդակ Շաբաթօրեակի շրջանի գործակալին՝ որպէսզի կարելի ըլլայ կազմակերպել պրակներու յետագայ կանոնաւոր առաքումը:

Լիբանանի մէջ պրակները պիտի ծախուին նաեւ առանձին՝ հատը 50 լիբանանեան դահեկան: Ստանալու համար դիմել Ազդակ օրաթերթի ցրուիչներուն կամ Համազգայինի գրատան:

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Խորհ. Միութեան կեդրոնական վիճակագրական վարչութիւնը, Ապրիլի կիսուն, մանրամասն գիծերու մէջ ներկայացուց այն տուեալները, որոնք ձեռք ձգուած էին վերջին մարդահամարի արդիւնքներու քննութեամբ: Հրապարակուած վիճակագրութիւնը (*) կը պատկերացնէ երկրին բնակչութեան թիւը, անոր կազմը ըստ սեռի, տարիքի, ընտանեկան վիճակի, կրթութեան, ազգութեան, լեզուի եւ ապրուստի միջոցներու:

Մարդահամարը տեղի ունեցած էր 1970 Յունուար 15–22ին: Յատուկ թերթիկներու վրայ արձանագրուած էին 11 հարցումներ: Առաջին հարցումը կը վերաբերէր ընտանիքի առաջնորդին, երկրորդն ու երրորդը բնակութեան վայրին՝ մշտական թէ ժամանակաւոր: Հինգերորդն ու վեցերորդը սեռին եւ տարիքին: Կ'արձանագրուէին նաեւ իւրաքանչիւրին ազգութիւնը, մայրենի լեզուն: 1970ի մարդահամարի ծրագրով, ի տարբերութիւն նախորդներէն (վերջին մարդահամարը՝ 1959ին) կը նախատեսուէր ուսումնասիրել, թէ իւրաքանչիւր քաղաքացի իր մայրենի լեզուէն զատ ուրիշ ի՛նչ լեզու գիտէ՝ լաւապէս: Բնակչութեան կրթական մակարդակը ճշդելու մօտ հարցաթերթիկներուն մէջ հետեւեալ կէտերը մատնանշուած էին 9րդ գլուխին տակ.— Բարձրագոյն, թերի բարձրագոյն, միջնակարգ — մասնագիտական, միջնակարգ — ընդհանուր, ոչ լրիւ միջնակարգ, տարրական եւ տարրական ուսում չունի հարցումները: Վերջին հարցումով կը ճշդուէր իւրաքանչիւր քաղաքացիի ապրուստի միջոցը:

Աւելցնենք, որ Կեդր. վիճակագրութեան վարչութեան Հայաստանի բաժնի պետը՝ Գ. Փահլեւանեան, անցեալ տարի, Յունուարին, գոհունակութեամբ դիտել կու տար, թէ մարդահամարի աշխատանքները տեղի ունեցած են կանոնաւոր պայմաններու մէջ:

Մարդահամարի տուեալներով — առ 1970 Յունուար 15 — Խորհ. Միութեան բնակչութեան թիւն է՝ 241·720·134, որուն 111·397·377ը՝ այր եւ 130·320·757ը՝ կին: Կը հետեւի, ուրեմն, թէ այրերու տոկոսը 46,1 առ հարիւր է, իսկ կիներունը՝ 53,9: Տասնեւմէկ տարի առաջ սեռերու տարբերութիւնը աւելի չեշտուած էր, քանի որ 1959ին կիները այրերէն աւելի էին 20 միլիոն 700·000ով, իսկ այժմ այդ թիւը նուազելով եղած է 18·900·000:

Երկու մարդահամարներու միջեւ երկարող 11 տարիներու ընթացքին՝ բնակչութեան թիւի տոկոսի յաւելումը եղած է 15,8, այլ խօսքով 32·900·000 հոգի աւելցած է: Ուրեմն տարեկան միջին հաշուով երեք միլիոն կամ 1,34 տոկոս: Ճշդենք, որ Մ. Նահանգներու տոկոսն եւս նոյնն է, իսկ Ֆրանսա արձանագրած է 1,05 տոկոս աճ, Անգլիա՝ 0,60, Գերմանիա՝ 1,10, Ճափոն՝ 1,0, եւայլն:

Բնակչութեան աճի տեսակէտով բարձր տոկոս ունի Հայաստան: Արդարեւ, 1959ի մարդահամարի համեմատութեամբ, արձանագրած է 41 տոկոս, գրաւելով հինգերորդ տեղը Խորհ. Միութեան Հանրապետութիւններու շարքին, այս մարզին մէջ:

Հայաստանի բնակչութիւնը 1959ին՝ 1·763·000 էր, իսկ 1970ին՝ 2·492·000:

Վիճակագրական աղիւսակներու քննութիւնը ուշագրաւ կէտեր կը յայտնաբերէ: Առաջին աչքի զարնողը Ռուսերու թիւի տոկոսի նուազումն է, ընդհանուր բնակչութեան համեմատութեամբ:

Այսպէս, 1959ին 114·114·000 Ռուս կար 208·800·000 բնակչութեան մէջ, ինչ որ 54,5 տոկոս կը ներկայացնէր: Այդ համեմատութիւնը նուազած է 1,1 տոկոսով այսինքն եղած է 53,4 տոկոս, քանի որ ընդհանուր բնակչութեան մէջ (241 միլիոն 720·134) Ռուսերու թիւը ներկայիս 129·015·000 է:

Միւս կողմէ նկատելի է տոկոսի բարձր աստիճան մը Կեդրոնական Ասիոյ հինգ եւ Անդրկովկասեան երկու Հանրապետութիւններու մէջ: Աճի բարձրագոյն տոկոսը կ'արձանագրէ Տաճիկիստան (46 տոկոս), ապա՝ Ուզբեկիստան (45 տոկոս), համանման տոկոս ունին Կիրգիզիա եւ Թուրքմենիստան (42 տոկոս), Հայաստան կը գրաւէ հինգերորդ տեղը իր 41 տոկոսով եւ, վերջապէս, Ազրբէջան, որ ունի 38 տոկոս:

Խորհ. Միութեան եւրոպական Հանրապետութիւններու աճի տոկոսը ցած է, բաղդատմամբ վերոյիշեալներուն: Ռուսիա, Բելոռուսիա, Ուկրայնիա կը տատանին 11–16ի միջեւ, իսկ Պալթեան երկիրները՝ 13–15ի միջեւ: Ցած է նաեւ Վրաստանի բնակչութեան աճի տոկոսը, քանի որ ան կը ներկայանայ 16ով:

Կը հետեւի, ուրեմն, որ բացի Հայաստանէն, Խորհ. Միութեան մէջ բարձրագոյն տոկոսները կ'արձանագրեն Թուրք – թաթար մահմետական ժողովուրդներէ կազմուած Հանրապետութիւնները, մասնաւորապէս Կեդր. Ասիոյ մէջ:

Աճի այս համեմատութիւններու պահպանումով՝ Ռուսերը մինչեւ յառաջիկայ մարդահամար, այսինքն տասը տարի ետք (1980) փոքրամասնութիւն պիտի կազմեն Խորհ. Միութեան մէջ: Միւս ժողովուրդներու ընդհանուր թիւը աւելի բարձր պիտի ըլլայ իրենցմէ:

Նկատողութեան առնուելիք միւս կէտը, որ կը պարզուի վիճակագրութեան ուշադիր քննութենէն, Հանրապետութիւններու մէջ Ռուսերու հոծ թիւն է, ինչ որ ռուսացման քաղաքականութեան հիմնական ազդակներէն կը նկատուի:

Խորհ. Ռուսաստանի (ՌՍՖՍՀ) մէջ բնական է, որ անոնք կազմեն բացարձակ մեծամասնութիւն (107 միլիոն 748 հազար), թէեւ 1959ի բաղդատմամբ տոկոսի աննշան տեղատուութիւն մը կ'արձանագրեն՝ 83,5էն 82,8ի իջնելով:

Թուելէ առաջ Ռուսերու թիւն ու անոնց ներկայացուցած տոկոսը իւրաքանչիւր Հանրապետութեան մէջ ճշդենք, որ Ղազախստանի մէջ անոնք տեղացի ժողովուրդէն շատ աւելի մեծ թիւ կը ներկայացնեն (42,8 տոկոս 32,4ի դիմաց), երկու Հանրապետութիւններու մէջ 29էն 30 տոկոս, մէկ Հանրապետութեան մէջ շուրջ 25, այլ Հանրապետութեան մը մէջ 20, հինգ Հանրապետութիւններու մէջ՝ 10էն 14 տոկոս եւայլն:

Բայց յատկանշական են թիւերը.

	Ընդհ. բնակչութ.	Տեղացի ժողովուրդի թիւ	Տեղացիներու տոկոս	Ռուսերու թիւ	Ռուսերու տոկոս
Ղազախստան	12·849·000	4·161·000	32,4	5·500·000	42,8
Լատվիա	2·364·000	1·342·000	56,8	705·000	29,8
Կիրգիզիա	2·933·000	1·285·000	46,8	856·000	29,2
Էստոնիա	1·356·000	925·000	68,2	335·000	24,7
Ուկրայնիա	47·126·000	35·284·000	74,9	9·126·000	19,4
Թուրքմենիստան	2·159·000	1·417·000	65,6	313·000	14,5
Ուզբեկիստան	11·960·000	7·734·000	64,7	1·496·000	12,5
Տաճիկիստան	2·900·000	1·630·000	56,2	344·000	11,9
Մոլտավիա	3·569·000	2·304·000	64,8	414·000	11,6
Ադրբէջան	5·117·000	3·777·000	78,8	510·000	10,8
Բելոռուսիա	9·002·000	7·290·000	81,0	938·000	10,4
Լիտվիա	3·128·000	2·507·000	80,1	268·000	8,6
Վրաստան	4·686·000	3·161·000	66,8	397·000	8,5
Հայաստան	2·492·000	2·208·000	88,6	66·000	2,7

Մարդահամարի վիճակագրական քննութիւնը կը հաստատէ, թէ աղիւսակով ներկայացուած 14 Հանրապետութիւններէն 9ի մէջ Ռուսերը տեղացի ժողովուրդին կը յաջորդեն անմիջապէս, իրենց թիւով, իսկ 4 Հանրապետութիւններու մէջ կը գրաւեն երրորդ տեղը: Ըսինք արդէն, թէ Ղազախստանի մէջ անոնք մեծամասնութիւն կը կազմեն:

Նկատելի է նաեւ, որ յատուկ ճիգ թափուած է, որպէսզի ռուսական մեծ գաղութներ հիմնուին սահմանամերձ շրջաններու մէջ: Այսպէս, օրինակ, Պալթեան երեք փոքր Հանրապետութիւնները, որոնք գրաւուեցան Կարմիր Բանակի կողմէ համաշխարհային Բ. պատերազմի օրերուն եւ, յետագային, կցուեցան Խորհ. Միութեան, ներկայիս ունին 7·048·000 բնակիչ, որուն 1·308·000ը ռուս: Մոլտավիան, որ նոյնպէս Խորհ. Միութեան Հանրապետութիւն նկատուեցաւ այդ տարիներուն, երբ Մոսկուա խլեց եւ անջատեց զայն Ռումանիայէն, այժմ ունի 414·000 Ռուս: Կը հետեւի, ուրեմն, որ 25 տարուան մէջ շուրջ երկու միլիոն Ռուս հաստատուած է վերոյիշեալ շրջաններու մէջ: Ինչ կը վերաբերի Անդրկովկասի՝ ներկայիս մէկ միլիոնի կը հասնի ռուսական գաղութին թիւը:

Ամէնէն փոքր գաղութը կազմուած է Հայաստանի մէջ: 1959ին Ռուսերու թիւը 56·000, իսկ 1970ին՝ 66·000 եղած է: Տասը հազարի յաւելումը 11 տարուան ընթացքին պէտք է նկատել բնական աճը Հայաստանաբնակ Ռուսերու: Այսուհանդերձ տոկոսի դետնի վրայ անոնք նուազում կ'արձանագրեն՝ 3,2էն իջնելով 2,7ի:

1970ի վիճակագրական թիւերու հաշուարկումը ցոյց կու տայ, որ իրենց երկրէն դուրս՝ այլ Հանրապետութիւններու մէջ ապրող Ռուսերու ընդհանուր թիւն է 23·268·000:

1959ին՝ 16·743·000 էր:

Հայաստանի բնակչութիւնը, որ 2·492·000ի բարձրացած է, հետեւեալ նկարագիրը կը պարզէ.—

Հայ՝ 2·208·000:

1959ին Հայերը երկրին բնակչութեան 88,0 կը ներկայացնէին, իսկ այժմ՝ 88,6 առ հարիւրը:

Երկրորդ տեղը կը գրաւեն Ազրբէջանցիները, որոնք 48·000ի յաւելում արձանագրած են 1959էն 1970: Արդարեւ, անոնց թիւը 108·000էն բարձրացած է 148 հազարի: Այնուամենայնիւ տոկոսի մարզին մէջ նուազում կ'արձանագրեն՝ 6,1էն դառնալով 5,9:

Թուական մարզին մէջ երրորդ տեղը կը գրաւեն Ռուսերը, որոնց մասին խօսեցանք արդէն:

Չորրորդ դիրքը կը գրաւեն Քիւրտերը: 1959ին՝ 26·000, 1970ին՝ 37·000: Տոկոսը կը մնայ նոյնը՝ 1,5:

Այլ ազգերու ընդհ. թիւն է 33,00(1959ին՝ 21·000), տոկոսի աննշան յաւե-

(*) «Սով. Հայաստան», Ապրիլ 8:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Արձանագրութեանց դիւանը մինչեւ որ ծննդեան վկայագիրը ձեռք չունենայ, բան մը չի կրնար ընել:

— Բայց վկայագիրը բերինք:

— Այո, սակայն մխթարը չէր կնքած:

— Թաղական Խորհուրդը վաւերացուց:

— Այդ բաւական չէ:

— Աղջկան ամուսնացած չըլլալուն վկայագիրը ո՞ւր է:

— Այդ վկայագիրը յղուած է ուր որ անկ է:

— Ո՞ւր...

— Այդ մեր գիտնալիք բանը չէ, փոխանորդութեան դիմեցէք:

— Եղբայր, քառասուն անգամ գացի եկայ, որոշ պատասխան մը չտուաւ:

— Ի՞նչ կ'ըսեն:

— Պարտ ու պատշաճը տնօրինել են եղեր:

— Ալ ի՞նչ կ'ուզես:

Ու այսպէս գրագիրը կ'երթար կուգար, առանց գործն աւարտելու:

Օր մը սակայն Տիկին Թագուհի ստիպողական նամակ մը ստացաւ Ռոզիկէն, որով կրկին ու կրկին կը խնդրէր պաշտոնաթուղթերը անմիջապէս իրենց ղրկել, որովհետեւ Լեւոն եւ ինք ամիսէ մը չափ զբօսական ուղեւորութիւն մը պիտի ընէին եւ Փարիզէն բացակայ պիտի մնային եւ Լեւոն կ'ուզէր, որ մեկնելէ առաջ պսակը կատարուէր լմննար:

«Մինչեւ շաբաթ մը անպատճառ թուղթերը ղրկեցէք», կ'աւելցնէր Ռոզիկ իր նամակին մէջ:

Տիկին Թագուհի Ղուկաս էֆէնտիի ցոյց տուաւ աղջկանը նամակը, որ վճռաբար ըսաւ.

— Վաղը անպատճառ ես երթամ, այս գործը լմննայ, մեր գրագիր ըլլալիք աւանակը պիտի չկրնայ ընել...

Եւ իրաւ ալ յաջորդ օրը անձամբ գնաց Պատրիարքարան եւ ուզեց Փոխանորդ հայրը տեսնել:

Ղուկաս էֆէնտիին այս անակնկալ այցելութիւնը իրարանցում մը առաջ բերաւ բարապաններուն մէջ, որոնք փութացին զինք առաջնորդել Փոխանորդարան:

Փոխանորդ հայրն ալ զարմացած շփոթած ոտքի ելաւ, երբոր տեսաւ հարուստ վաճառականին իր սենեակը մտնելը:

— Հրամմեցէք, Ղուկաս էֆէնտի, այս ի՛նչ պատիւ է, որ մեզի կ'ընէք:

Ցետոյ դռնապանին դառնալով.

— Սուրճ բերէք, հրամայեց:

— Էֆէնտիմ, գործ մը ունինք տէ, անոր համար եկայ, բացատրեց Ղուկաս էֆէնտի:

— Հրաման ըրէք, կատարենք անմիջապէս, ըսաւ փոխանորդը:

— Ճանըմ, երկու ամիս է աղջկանս ու Լեւոն Կօլիկեանի մասին վկայագիր պիտի տրուի, որ նախապէս ամուսնացած չեն եւ ատոր համար գրագիրս քառասուն անգամ եկաւ գնաց, տակաւին չտուիք, աս ի՞նչ խաղքութիւն է...

— Կը ներէք, էֆէնտիս, կը յիշեմ, որ այդպիսի գործողութիւն մը կատարեցինք եւ կը զարմանամ, որ տակաւին թուղթը ձեզի չէ հասած, կեցէք, հիմա կը հասկընանք:

Եւ զանգակը հնչեցուց:

Բարապան մը երեւցաւ:

— Պարոն Տիրանը հոս կանչէ, ըսաւ փոխանորդը:

Քիչ մը ետքը երիտասարդ գրագիր մը երեւցաւ:

— Ի՞նչ եղաւ օրիորդ Ռոզիկ Կէլկիթեանի վկայագիրը, հարցուց փոխանորդը:

— Արձանագրուեցաւ, եւ յետոյ պարոն Միհրանի յանձնեցի... չեմ գիտեր թէ ի՛նչ ըրաւ:

— Լաւ, պարոն Միհրանին ըսէ, որ հոս գայ:

Քիչ յետոյ եկաւ Միհրանը, որ յայտնեց թէ թուղթը ընդօրինակուելէ ետքը, որբուած էր պարոն Սիմոնին: Հարկ եղաւ պարոն Սիմոնը կանչել, որ պատասխանեց, թէ վկայագիրը կնքուելէ ետքը, մատուցուած էր բարապան Սեպուհ աղային, եւ այսպէս քննութիւնը առաջ տանելով, վերջապէս ստուգուեցաւ, որ պաշտօնաթուղթերը Կրօնական Ժողովի քարտուղարին քովն են:

— Հոս կանչեցէք սա Ատոմ վարդապետը, հրամայեց կրկին փոխանորդ հայրը:

Կրօնական Ժողովի քարտուղար Ատոմ վարդապետը ներկայացաւ փոխանորդին:

— Վարդապետ, գոչեց փոխանորդը, ինչո՞ւ համար Ղուկաս էֆէնտի Կէլկիթեանի վերաբերեալ վաւերաթուղթերը շաբաթներէ ի վեր քովդ կը պահես ու տեղը չես յանձներ, շուտով գնա առ բեր:

ԵՐՈՒԽԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԱՆՀԱՍԿՆԱԼԻՆ

«Յառաջ» իր Ապրիլ 30ի եւ Մայիս 2ի թիւերուն մէջ տեղ տուած էր «Սփիւռքի գրականութիւն» խորագիրը կրող գրութեան մը՝ Մարք Նշանեանի ստորագրութեամբ: Հանելո՞ւկ էր թէ գորդեան հանգոյց. ամէն պարագայի՝ աւելի յարմար էր «մտաւորական» բարձր մակարդակի պարբերականի մը համար, քան թէ օրաթերթի մը սիւնակներուն: Ողբացեալ Շ. Նարդունի, գիտակից իր գրագէտի կոչումին կ'ըսէր. «Եթէ գրութիւններս պիտի հասկցուին հասարակ ընթերցողի մը կողմէ, կը նախընտրեմ կոտրել գրիչս»: Զօր ու ցամաք այս տեսութիւնը կը բացատրուէր այն իրողութեամբ, որ գրողը պէտք չէ ընթերցողի մակարդակին իջնէ հասկցուելու համար, այլ ջանայ բարձրացնել անոր մտաւոր մակարդակը: Հեղինակաւոր գրագէտը կրնար նման տեսակէտներ պարզել եւ արդարացնել ինքզինքը իր հարուստ գրական վաստակին վկայութեամբը, վաստակ մը՝ որ եթէ մատչելի չէր ամէն ընթերցողի, կը պարփակէր խորութիւն եւ իմաստ: Բայց գանք Մ. Նշանեանի յօդուածին, ուր կուտակուած բառերու եւ միտքերու բուրգերու տակէն ջանանք դուրս բերել հասկնալին, այսինքն հիմնականը, զոր հեղինակը թաղած է չորս երկար սիւնակներու բառակոյտին տակ: Իր իսկ բառերով ահա՛ առաջադրուած գաղափարը. «Երիտասարդ Սփիւռքցին բնաւ օտար չի զգար այս երկրին: Օտարութիւն բառը իրեն անծանօթ է: Այս երկիրը իր երկիրն է (սեփական երկիր չի կրնար ըսել անշուշտ), բայց կայ վայր մը, որ նոյն չափով իր երկիրն է (ոչ աւելի, եւ ուրեմն ալ սեփական չըսուի)»:

Պարկեշտութիւնը կը պահանջէր զանազան մէջբերումներ ընել իր յօդուածէն եւ առանձին վերլուծումներու ենթարկել՝ եւ ոչ միայն համադրել մեր ըսելիքը: Բայց լաւ է չխնալ այդ ծուղակը եւ կարելի եղածին չափ պարզ խօսքերով դրենք էականը մեր մտածումներուն: Մարք Նշանեան Սփիւռքը չփոթած է իր անձին հետ: Ուզած է փաստել, թէ կարելի է «սփիւռքական» մարդ մը ստեղծել ուրոյն մտածելակերպով եւ եզակի առաջադրանքներով: Ան վերջացնելով իր յօդուածը կ'ըսէ. «Սփիւռքի տեսութիւնը պէտք է լոյս տեսնէ»: Օդին մէջ նետուած այս գաղափարը Մ. Նշանեան կը բանաձեւէ հետեւեալ ձեւով — Սփիւռքի եւ հողի համարժէքութիւն», ինչպէս նաեւ՝ «Սփիւռքի մէջ մնալու անհրաժեշտութիւնը՝ հողին դիտակցութիւնը պահելու համար»:

Առաջին անգամ չէ, որ նման յօդուածներ կը հրատարակուին: Պարպուած, ամայացած հայկականութեան հրապարակին վրայ, ուր երէկ վաւերական արժէք ներկայացնող անհատներու թիւը մեծ էր, այսօր պար բռնած են նորեր, որոնց «տեսութիւնները» դեռ չհամադրուած, վերջնական ձեւ չառած, կը հրամցուին իբրեւ նորութիւն հայ հասարակութեան:

Յիսուն տարիներու մեր տարագրական կեանքը, անշուշտ, պարարտ հող է նման ուռուցիկ եւ այլազան տեսութիւններու եւ ձեւով նոր նշանաբաններու: Այսպէ՛ս, հայապահպանումին հակադրուած է հիմա՛ «Սփիւռքականութիւնը», որ ինքնին ամբողջ վէպի մը նիւթ կրնայ հանդիսանալ: Փաստ՝ որ չորս սիւնակներ լեցնելէ ետք երիտասարդ գրողը չէ կրցած հասկցուիլ, նամանաւանդ որ փորձած է այդ բառին փիլիսոփայական խորութիւն մըն ալ տալ: Բայց քանի պարպուած է հրապարակը, բնական երեւոյթ է, որ բարդոյթներէ տառապող գրիչներ ողողեն մեր թերթերը նման տեսլական գրութիւններով: Պատնէշները փլած են եւ թումբ չկայ խելագարուած հոսանքներու առջեւ: Ամէն ոք սեփականացուցած է Հայութիւնը՝ Հայկականութի՛ւնը, Հայրենիքը եւ անոնց հետ կապուած Հայկական Դատը, եւ հրապարակ իջած են մարգարէի նըման: Մանուկ Թագաւորներու, աշկերտ-կախարդներու բեմ դարձած են մեր բեմերը: Ընկերային եւ փիլիսոփայական նոր տեսանկիւններով դիտելու եւ այդ ճամբով լուծումներ գտնելու մարմաջը մտքի մարզանք դարձած է սփիւռքի հայ երիտասարդութեան մօտ: Բնական եւ հասկնալի հակում մը իր ժողովուրդի աղերսներով մտահոգ մարդոց համար: Սփիւռքի եւ Հայաստանի վիճակուած ճակատագրէն դժգոհ, անճրկած ի տես մեր դատին աննպաստ պայմաններուն, արդարանալի է նոր ճամբաներու որոնումը, պայմանաւ որ անոնք չյանգին խայտաբղէտ բարբանջանքներու եւ չպարփակեն յաւակնոտ ձգտումներ քանդելու այն քանի մը հայկականութեան ամրոցները, որոնց շնորհիւ սփիւռքի Հայութեան մէկ զանգուածը պահած է իր դիմագիծը: Զափի գիտակցութենէն զուրկ մարդիկ միայն կրնան մտածել, թէ կարելի է յեղաշրջումներ յառաջ բերել ի նպաստ Սփիւռքին եւ Հայրենիքին շնորհիւ նոր բառերու եւ նշանախօսքերու ներմուծին: Կ'ըսենք նոր անոնց համար, որ Ե. Օտեան չեն կարդացած եւ ծանօթ չեն Փանջունիներուն:

Հայութիւնը, անկասկած, պէտք ունի իր երիտասարդներուն, բայց պայման է, որ ամէն երիտասարդ Հայ կապուած ըլլայ իր Հայութեան հետ օրկանական ձեւով եւ ոչ թէ ուղեղային մարզանքներու ճամբով: Այդ կապը եթէ կայ հայապահպանումը իրականացած է արդէն, իսկ եթէ պարագաներու բերմամբ օտարութիւն, այլասերում եւայլն — թուլցած է այդ օրկանական կապը, մտքի ոլորտներով մերձեցումը մեր ժողովուրդին հետ, բացասական երեւոյթ է, որ դատապարտուած է ամլութեան: Բարդոյթներէ տառապող էակներ չեն կրնար օգտակար ըլլալ մեզի: Հայաստանի հողին վրայ ապրող հայ երիտասարդութիւնը հասկցած է այս տարրական իրողութիւնը եւ ան, ըլլա՛յ համալսարանական, ըլլա՛յ բանուոր թէ գիւղացի, մէկ եւ պարզ նշանախօսքով մը հրապարակ կ'իջնէ աղաղակելու համար հիմնականը՝ «Մեր հողերը, մեր հողերը»:

Փիլիսոփայութիւն չկայ այս բառերուն մէջ եւ լաւ է որ այդպէս է:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

լում մը կ'արձանագրեն՝ 1,2էն բարձրանալով 1,3ի:

Առ ի մանրամասնութիւն աւելցնենք, որ զանազան ազգերու մէջ համեմատաբար կարեւոր թիւ մը կը ներկայացնեն Ասորիները՝ չորսէն հինգ հազար, որոնք կեդրոնացած են երկու վայրերու մէջ՝ Արտաշատի շրջանի Վերին Դուին եւ Դիմիտրով: Կան Յոյներ, Ուկրայնացիներ եւն.:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Շար.)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՑԵՂԱՍՊԱՆ ՃԷՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Զ. եւ վերջին մաս

Նոյեմբեր 26, 1921ին՝ Մուսթաֆա Քէմալ Ճէմալին կ'իմացնէ թէ Ֆահրի փաշան (*) դեսպան նշանակած է Քապուլի (Աֆղանիստան):

Ճէմալ՝ Մուսթաա Քէմալի կը գրէ Մոսկուայէն, 1921 Նոյեմբեր 16 թուականով.

— «Յուլիս 10 թուակիր նամակդ ուրախութեամբ կարդացի: Ընկերներով, Միջին Ասիոյ մէջ բաւական գործեր կատարեցինք: Մոսկուա եկայ եւ պիտի մեկնիմ: Հինգ շաբաթ մնացի Մոսկուա: Կատարած գործերուս մասին Աֆղան էմիրին գրեցի Պատճէնը կը ղրկեմ ձեզի: Թէ Ռուսերուն հետ ի՞նչ լեզու պիտի գործածենք՝ տուած «Յուշագրիս» մէջ բացատրուած է: Եթէ Էնվէրը չկրնամ ետ կեցնել Պոլսմրայէն, մէկուկէս տարուան ջանքերս պիտի ոչնչանան: Պիտի ջանամ Խալիլը, Քիւչիւք Թալաաթը եւ միւս ընկերները հեռացնել Կովկասէն»:

(*) Ֆահրի փաշա այն ցեղասպան – ոճրագործն է, որ Ճէմալի հրամանով Զէյթունի եւ Ուրֆայի ժողովուրդը կոտորելու համար բանակով յարձակեցաւ, ջարդեց, տարագրեց եւ մակեդոնացի, պոռնացի թուրք գաղթականները լեցուց Հայերու տուներուն մէջ:

Իսկ Էնվէր, Պաթումէն նորէն Պոլսմրա եկած էր, հետը տանելով Հաճի Սամին, Գուղճիզատէ Սելիմ Սումին (չէ – թէյապետ), պահեստի սպայ Պարթընցի Մուհխատինը: Էնվէր անգամ մը ձերբակալուած է Պոլսարայի մէջ եւ ազատած է:

1922 Օգոստոս 5ին, պոլշեւիկներու հետ կռուի ընթացքին, Էնվէր կը սպաննուի Ճէկէն Թէփէ կոչուած վայրին մէջ, հազիւ 12 մղոն հեռու՝ Աֆղանիստանի սահմանէն: Իսկ Ճէմալ փաշա, Մոսկուայէն կուգայ Թիֆլիս, եւ կը սպաննուի Յուլիս 22, 1921ին:

Թուրք պատերազմական Ատեանը, Պոլսոյ մէջ, նախագահութեամբ Զօր. Նազըմ փաշայի (Պիննի Ահմէտ) եւ իրեն հետ Մէհմէտ Զէքի փաշա, Գնդ. Մուսթաֆա փաշա եւ գնդապետ Րէճիպ Ֆէրտի, 1919 Յուլիս 5ին (1335) մահուան դատապարտեցին Թալաաթը, Էնվէրը, Ճէմալը եւ Տոքթ. Նազըմը՝ որոնք «ջարդեր կազմակերպած եւ գործադրած են, դաւադրաբար պատերազմ յայտարարած են, հանրային հաստատութիւնները փոխանցած են մասնաւոր անհատներու: Եւ կառավարութեան երբէք գործադիր իշխանութիւններէն վեր՝ սարսափի րէժիմ մը հաստատած են»:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ ՅՕԴՈՒԱԾԱԳՐԻ

1.— Ֆախրի փաշա, Մեահնէի հրամանատար ըլլալէ առաջ՝ Հալէպի մէջ զօրաբաժինի սպայակոյտի մը պետն էր, Ճէմալի հրամանին տակ: Արիւնարբու մարդ մը, որ կոտորած էր Զէյթունի եւ Ուրֆայի Հայերը: (Տե՛ս Գնդ. Թ. Է. Լորէնսի «Իմաստութեան եօթը սիւները», էջ 53): Հոն կ'ըսուի նաեւ թէ «Ֆախրի եւ ընկերները սորված էին սպանութեան բոլոր ձեւերը, դանդաղ թէ արագ» (էջ 93):

Այս մասին Լորէնսին մանրամասն պատմած էր նաեւ Ֆայիզ-էլ-Ղուսէյինը, որ Արաբիոյ Թագաւորին չորս քարտուղարներէն մին էր: Ֆայիզ՝ Հօրանի Լճէի շրջանի Սուլութի շէյխին զաւակն էր: Նախապէս եղած էր Թրքական փոխ-կառավարիչ Խարբերդի, եւ իբրեւ սուրիացի յեղափոխական՝ հալածուած էր Ճէմալ փաշայէն եւ ղրկուած՝ Տիգրանակերտի բանտը, ուր իմացած էր տարագրութեան եւ ջարդերու իրողութիւնները եւ պատմած՝ Գնդ. Լորէնսի:

2.— Տե՛ս նաեւ

« Martyred Armenia », page 9, Editions George Doran and Co. New-York, 1918 Ճէմալի հրամանը՝ Ուրֆան կոտորելու մասին:

3.— Զօր. Փոմիանքովսքի տասը տարի եղած էր Կ. Պոլսոյ մէջ Աւստրեւհունգարիոյ դեսպանատան զինուորական կցորդ: Գրած է «Օսմանեան Կայսրութեան քայքայումը» անուն գերմաներէն արժէքաւոր գիրքը:

ՁԱԽԱԿԸ

Իր եղբօրը եւ քրոջը սիրոյն համար է որ այնքան խելայեղօրէն կը տենչայ մարդ ըլլալ, ուրեմն կը զգայ որ մէկը պէտք է անոնց, եւ ես՝ այդ մէկը իրենցմէ չեմ զանար, քանի որ ժործը կուտամ անոնց իբրեւ երկրորդ հայր... Ո՛հ, բաւական է որքան վարանեցայ, քիչ յետոյ՝ դպրոցէն դարձին, պիտի գայ գիս համբուրելու. ինչպէս ամէն օր: Ատիկա ուրեմն ինծ առիթ մը պիտի ըլլայ եւ պիտի խօսիմ, այո, կ'երդնում որ պիտի խօսիմ ալ այդ մասին:

Գաղափարներու այս տարուբեր վիճակին մէջ, ժամերը՝ արագօրէն սահեր էին եւ քիչ յետոյ ժամահարը արդէն տասը պիտի զարնէր: Յիսուն վայրկեան եւս, եւ Շառլ, որ ժամը տասնուկէսին տուն կը վերադառնար ուսումնարանէն, հոն, իր ներկայութիւնը պիտի յայտնէր: Զորս ժամ յետոյ կարգը պիտի գար Ֆուքօյին: Ինչպէս որ սովորութիւն է այդ ներքին շփոթութեան վայրկեաններուն, վայրկեաններ, այո, ուր ամենապզտիկ մտադրութիւններն անգամ սպասումը գրադեցնելով կը խաբեն, Տիկին Լիժիէ ինքն իսկ իր ծուլցած ըլլալէն ամչնալով, ոտքի ելեր եւ արդուզարդի սկսեր էր ճիշդ այնպիսի անփութութիւնով մը որ կարծես տիրական հարկադրութենէ մը ճըշուած ըլլար: Այսպէս, հազիւ թէ ժամացոյցին երկայն շղթան գլուխը անցուցած եւ երկու տարիէ ի վեր մէկ կողմ նետած ապարանջանները ձեռքերուն անցուցած էր, երբ դուռը զարնուեցաւ: Խեղճ կնոջ սիրտը թունդ ելաւ յանկարծ, որովհետեւ դրան այդ հարուածը՝ ներկայութիւնը կը ծանուցանէր անոր, զոր Տիկին Լիժիէ չէր կրնար սակայն իրաւարար մը չհամարել, հակառակ անոր որ որեւէ կերպով ինքզինքը մեղապարտ չէր համարէր անիկա ... Սուրդիւ՝ Շառլն էր որ պահ մը դրան առջեւ կանգ առաւ, կարծես թէ բան մը աչքին զարկած ըլլար:

— Ի՞նչ ունիս, հարցուց Տիկին Լիժիէ, անոր յանկարծօրէն այլայլած դէմքին առհաւոր արտայայտութենէն անձկութեան մատնուած:

— Ոչինչ, պատասխանեց դպրոցականը. պարզապէս զարմացում մը, ուրիշ ոչինչ... Որովհետեւ միշտ սեւերով տեսած էի քեզի... Բայց ճիշդ է... այո, չէ՞ որ մեր սուգը այսօր վերջ կը գտնէ...:

Հակառակ իր կամքին մայրը սոխուեցաւ մեծ հայելիին մէջ ինքզինքը դիտել: Հոն՝ իր ստուերը տեսաւ անիկա, աւելի ճերմակի տանող գոյնզգոյն զգեստով մը, որ գեղեցիկ ներդաշնակութիւն մը կը կազմէր իր խարտեաշ մազերուն հետ, եւ հակառակ ատոր, տեսաւ նաեւ դպրոցականին սեւամռայլ զգեստը... Ձայնը կը դողդղար ու չէր կրնար պատասխանել անոր. քիչ յետոյ՝ խօսակցութիւնը տարբեր նիւթի վրայ բերելով.

— Գո՞հ էիր ուսուցիչէդ այս առտու: Յաջողա՞ծ էիր պարտականութեանդ մէջ:

Եւ, խռովի կ'ըսէր.— քիչ մը եւս պիտի սպասեմ. շատ յուզուեցաւ գիս այս վիճակին մէջ տեսնելով... Ճաշէն վերջ միայն պիտի կարենամ իրեն հետ խօսիլ, հոգ չէ, դեռ ժամանակ ունինք...:

Գ.

Եթէ երբեք առտնին տռամները մասնաւորապէս սրտաճմլիկ երեւոյթ մը ունին, պատճառը այն է որ անոնք տեղի կ'ունենան շատ պարզ եւ շատ ալ խաղաղ դրութեան մէջ...

Եթէ երբեք առտնին տռամները մասնաւորապէս սրտաճմլիկ երեւոյթ մը ունին, պատճառը այն է որ անոնք տեղի կ'ունենան շատ պարզ եւ շատ ալ խաղաղ դրումներու կարգին, սովորութիւններով լեցուն տնէտի մը եւ իրերու այնպիսի յաւիտենական միօրինակութեան մը մէջ, զոր քաղքենիական ծածկաբանութիւնը կը մեկնէ հետեւեալ ռամիկ բայց աւելի ճըշգրիտ բացատրութիւնով.— Կենցաղի ընթացքը: Այսպէս՝ հակառակ անոր որ փաստաբանը հսկայ հարստութիւն մը ձգեր էր, — որուն վրայ բարդուեր էր նաեւ իր կեանքի ապահովագինը — բայց եւ այնպէս Տիկին Լիժիէ, ինչպէս անոր կենդանութեանը՝ նոյնպէս անոր մահէն վերջ, չէր դադրած կանոնաւորապէս հըսկելէ տնական ներքին խնդիրներուն վրայ, բան մը որ աւանդական դարձած է ալ միջին դասակարգի պատկանող ընտանիքներու քով: Եւ թէպէտ զաւկին հետ ունենալիք անյետաձգելի խօսակցութեան հեռանկարը անձկութեան մատնած էր զինքը, բայց կրկին, իր սովորութեան համաձայն, Տիկին Լիժիէ ննջասենեակէն հազիւ դուրս ելած, սկսեր էր սենեակէ սենեակ ժուռ գալ, հիւրանոցին մէջ տեղափոխուած գեղոր մը տեղը դնելով, ջուր տրուած ըլլալը հաստատելու համար կանանչ տունկերու տերեւները վեր առնելով, եւ, անթարթափ շարժուձեւով մը, վարագոյրի մը լաւագոյն կամ աւելի ճաշակաւոր ծալք մը տալով:

Հիւրանոցին մէջ կատարուած աշխատութիւնը վերջացնելով, անցեր էր ճաշարան՝ ուր ծառան սեղանը կը պատրաստէր:

Երկու տարիէ ի վեր պարապ կը մնար ընտանիքի պետին աթոռը սեղանին շուրջ:

Նախ եւ առաջ, ատիկա տեսակ մը ինքնածին մեծարանքէ առաջ եկեր, եւ որովհետեւ Տիկին Լիժիէ միմիայն մերձաւոր ազգականներ ունեցեր էր իբրեւ հիւր, այդ ազամեծարութեան սովորութիւնը մնացեր էր առանց խանգարումի:

ՓՕԼ ՊՈՒՐԺԷ

(5 – Շար.)

ՎԵՐՍԱՅԼ.— Այրի Տիկին Եսթեր Զըրբաշեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Զըրբաշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարգարեան և զաւակները (Երեւան), այրի Տիկին Սահակեան եւ զաւակները (Երեւան), այրի Տիկին Հայկանոյշ Զըրբաշեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Արծրունի Զըրբաշեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Զըրբաշեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Պէյլէրեան եւ զաւակները (Վերսայլ), այրի Տիկին Մայրանոյշ Գործունեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Սուրէն եւ Գուրգէն Գործունեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զարոյեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան եւ զաւակները (Փարիզ) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԱՐԱ ԶՐԲԱՇԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 5ին, Վերսայլի հիւանդանոցը, 72 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Մայիս 10) ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն։

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պր. Օննիկ Վարժապետեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր, ողբացեալ

ՆՈՒԱՐԴ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի 16 Մայիս, յաւարտ պատարագի, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 339 Ավընիւ տիւ Փրատօ։

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Տէր եւ Տիկին Ալիքսան Զատէեան 200 Ֆր. կը նուիրեն Տէսինի Ապրիլեան յուշարձանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները կ'ողբան մահը ընկերուհի

ՆՈՒԱՐԴ ՏՈՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ

եւ իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն եւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին։

Ստանալ «Յառաջ»էն։

×

Տէր եւ Տիկին Տ. Չէքիճեան եւ զաւակները խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Քնարիկ Մուրատեանի եւ զաւակներուն, ընկ. Մուշեղ Մուրատեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրեն Տէսինի Ապրիլեան յուշարձանի շինութեան ֆոնտին եւ 30 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Յակոբ Նիկողոսեան Տիկին Նուարդ Տողրամաճեանի մահուան առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ին։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ

2րդ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան 6 Մայիսի ընդհ. արտակարգ ժողովին օրինաւոր մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, անդամները կը հրաւիրուին նոր արտակարգ ընդհ. ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ իր կեդրոնատեղին 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Ուրբաթ 21 Մայիս ժամը 18ին։

Այս ժողովը, ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը, վճռական հանգամանք պիտի ունենայ։

Օրակարգ.— Վաւերացում Վարչական ժողովի տուած որոշման որ կը վերաբերի, Անտիպի մէջ կառուցուող մտաւորականներու Հանգստեան Տան վրայ ենթագրաւումով իր կատարելիք փոխառութեան։

(ԿՆԻՔ)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

Ընկ. Վահրամ Քէշկէկեան (Ֆիլատելֆիայէն) 100 Ֆրանք։

A VENDRE

Formidable Collection de 398 pièces de monnaies anciennes arméniennes, dont 5 pièces en or (dont 1 pièce ès de Tigrane II), représentant 5 dynasties et 23 rois.

Plus 1 manuscrit arménien sur parchemin XVe siècles — 11 plats en cuivre avec inscription arménienne 17ème à 19ème siècle.

— 1 encrier de voyage daté 1857 — 1 carte géographie, Arménie, Caucase datée 1791 — paire boucle d'oreilles en or — Ourartou.

Téléphonner : Mr. GHAZERIAN 202-45-53, après 19 h. ou Samedi et Dimanche toute la journée.

Pour tout renseignements prix ou pour voir

49, Av. Jean-Jaurès, Paris (19e)

ՃԱՇ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

15 Մայիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Օթէլ Նորմանտիի սրահին մէջ, 28 Պուլվար տ'Աթէն, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան, ի պատիւ ՏԷՐ ՀՄԱՅԵԱԿ ԽԱԶԱԿԻՐ ՔԱՀԱՆԱՅԻ կոնդակի ստացման առիթով։

Ճաշի մասնակցութիւն 25 Ֆր.։

Սոյն ճաշին տոմսերը ապահովելու համար դիմել Մայր Եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մինչեւ 13 Մայիս։

Հեռաձայն 77–84–70

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տրապիզոնի Նահանգի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղանը Մայիս 16ին Կիրակի կէսօրէ վերջ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։

×

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

22 Մայիս, Շաբաթ ժամը 16ին

Կը նախագահէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Էքսարք Առաջնորդական Ֆրանսայի Հայոց

Կը մասնակցին նաեւ ծանօթ արուեստագիտուհիներ.— Աստղիկ Տէտէեան (երգ), Եւա Արզուեան (պար)։

Կը հրաւիրուին սիրով վարժարանի բարեկամներն ու համակիրներ։

Մուտքը ազատ է

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յունիս 5ին, մինչեւ լոյս։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 6ին

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան կեդր. Ցանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Գոհարիկ Ալեքսանեանի մահուան տարելիցին առթիւ՝ Պր. Սուրէն Ալեքսանեան եւ Հերմինէ Միքաճեան 100ական Ֆր.։ Ողբ. Օննիկ Ասատուրեանի մահուան առթիւ՝ Սեդրակ Սամուէլեան 30։ Ողբ. Սահաթճեանի մահուան առթիւ՝ Տիկին Սահաթճեան 50։ Ողբ. Աղապապ Պարսամեան – Թօփալեանի մահուան առթիւ՝ Օր. Մարի Սաղրեան 100։ Ողբ. Տիկին Հասպիկեան (ծնեալ Սէմէճեան) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Պօյաճեան Փիլիպ. 20, Ժամկոչեան ընտանիք 25, Զալաքեան ընտանիք 20, Տէր եւ Տիկին Վարդանեան Եղիսաբէթ 10։ Ողբ. Միհրան եւ Ժիրայր Հացագործեանի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Տիկին Աշճիպաշեան 100, Նուարդ Հացագործեան 50։ Ողբ. Խաչիկ Տօրումեանի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տօրումեան 100, Տօրումեան Գրիգոր 20, Պօյաճեան Գր., Մելքոնեան Փիլիպ., Կիրակոսեան Փայլակ, Կիրակոսեան Յար., Կիրակոսեան Կիրակոս 10ական, Պիպէրեան Ալֆոնս 30 Ֆր.։

BNP

*A votre service
tous les services de la*

**banque
nationale
de Paris**

présente dans le monde entier

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՅԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Մայր տաճարի աւագ խորանը եւ Առաքելական Աթոռը։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ բոլոր այցելութիւնները կը կատարուին առաջնորդութեամբ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի

ՊԷՅՐՈՒԹԻ բոլոր այցելութիւնները կը կատարուին առաջնորդութեամբ Վարուժան Սարգիսեանի

ՕԳՈՍՏՈՍ 11–30

Օգոստոս 11էն 23 Պէյրութ 23էն 30 Երուսաղէմ

ԳԻՆ 2250 ՖՐ.

Մեկնում Փարիզէն, Լիոնէն կամ Նիսէն

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

կամ Գիւտ Վրդ. Նազգաշեանի՝ Հայոց եկեղեցին
15, Rue Jean Goujon

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

Եւ Դաւիթ Վ. Սահակեանի, եկեղեցին,
295, Rue Boileau

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՄԱՅԻՍ
MARDI
11 MAI
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12111
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.111

ՍԹԱՓԻ՛ՆՔ, ՊԱՇՏՕՆԱԿԻՑՆԵՐ...

Նոր պողոտանե՛ր բացուած են անհակակշիռ եւ անպատասխանատու գործունէութեանց՝ հանրային – մշակութային ճակատներու վրայ. նոր կերպեր՝ «անուն» ու «շահ» ապահովելու:

Եւ եղերականը ա՛յն է, որ հանրութիւն թէ մամուլ փորձը չեն ուզեր ընել սահմանափակելու չարիքը:

Կը զարմանանք, կը զարհուրի՛նք որ մեր թերթերէն ոմանք ո՛չ միայն պատուար չեն ուզեր բարձրացնել ապասերումի հոսանքին առջեւ, այլեւ — ո՛վ զարք, ո՛վ բարք — կը յարմարին խուժանային հոգեբանութեան՝ գովքը հիւսելու համար բեմերու վրայ կամ սրահներու մէջ ցուցադրուած խեղկատակութեանց:

Կ'ակնարկենք մասնաւորաբար Լիբանանէն ծագում առնող եւ «ժողովրդային» պիտակով ներկայացուած երաժշտական այն «նորութիւններուն» որոնք նախատինք մը կը կազմեն ոչ միայն երաժշտական ըմբռնումներու, այլեւ՝ խողխողումի առարկայ դարձած երգերու բառական – իմաստական կառոյցին, անոնց հեղինակներու արուեստին ու մտածումներուն դէմ..

Եթէ արդիականութեան անունով պիտի արդարանան խոշտանգումներն ու բռնաբարումները, ուրեմն մնաք բարով, արուեստի հասկացողութիւն, սկզբունք եւ նուիրականութիւն, իմաստ եւ երաժշտական բծախնդրութիւն:

Մենք իրաւունք չզգացինք — ցարդ — անդրադառնալու պոլսահայ եւ լիբանահայ կարգ մը թերթերու չռայլօրա՛ն արտայայտութեանց ու տեղեկատուութիւններուն՝ երբ անոնց առաջին էջերուն վրայ փռուա՛ծ գտանք լուսանկարները կարգ մը երիտասարդ «արուեստագէտ»ներու, ինչպէս նաեւ արձագանգը այն խանդավա՛ռ ընդունելութեան՝ որուն արժանացած են անոնք իրենց շրջապտոյտներու ընթացքին...

Վերջերս միայն, առիթը ունեցանք — չըսելու համար դժբախտութիւնը — լսելու այդ նո՛յն «ժողովրդական – արդիաշունչ» երգերու բաւական հարուստ մէկ փունջը՝ երգապնակներու վրայ:

Թէ առեւտրական մտածողութիւնը մինչեւ ո՛ւր կրնայ հասցնել մէկ կամ միւս երգի խանութպանը՝ մեզ չի հետաքրքրեր: Սակայն, երբ բացուած շուկան հանրային բնոյթ կը ստանայ եւ այսպէս կոչուած «արդիականութեան» իր նկարագրով ճամբայ կը հարթէ դէպի ապասերում եւ անճաշակութիւն՝ չենք կրնար մնալ հանդիսատեսի դերին մէջ ու թողուլ որ Հայ Մամուլը քայլ յարմարցնէ դարավերջիկ նախասիրութիւններու կամ վերածուի ապասերումը քաջալերող ցուցափեղկի...

Թիւրիմացութիւններու տեղի չտալու համար յայտնենք, թէ նեղմտութեան անձնատուր չենք, ոչ ալ մոլեռանդ պահպանողականութիւնը կրօնք կը դաւանինք: «Գիթըլ»եան յեղաշրջումը նկատի ունինք երբեւ բեմական – ժողովրդային երաժշտութեան նոր մէկ արտայայտութիւնը եւ կը հաւատանք թէ իսկական արժէքներ ու տաղանդներ յայտնուեցան այդ մարզին մէջ՝ մինչեւ մեր օրերը:

Եթէ անտաղանդ կապիկներ ու թութակներ յայտնուեցան, պակաս չեղան նաեւ արդիաշունչ, ապրումով եւ յուզումով թրթռուն, բառն ու իմաստը երաժշտական համապատասխան արտայայտութեամբ հոգիներուն փոխանցող իսկական տաղանդներ:

Մեր կողմէ խնդրոյ առարկայ դարձուող հայ արդիապաշտները, սակայն, որեւէ արդարացում չունին երգարուեստի մարզին մէջ իրենց ապստամբութիւնը հանդուրժելի դարձնելու համար, որովհետեւ նախ ճաշակը չունին կարենալ ճշդելու՝ թէ «էսթրատ»ային երաժշտութիւնը եւս իր ուրոյն նկարագիրը ունի, եւ եթէ նոյնիսկ ենթակայ չէ արուեստի դասական հասկացողութեանց ու պահանջներուն, ինքնայատուկ է սակայն բառական իր յօրինուածքով եւ երաժշտական սեռով. կը հպատակի ընդհանուր այն օրէնքին՝ ըստ որուն եղանակը պէտք է ներդաշնակուի իմաստին հետ, եւ իր յուզական թէ թեքնիք կառոյցը ըստ այնմ ստանայ արուեստագէտին կողմէ:

Լսելէ ետք քանիէ աւելի «արդիաշունչ» այն յօրինումները՝ զորս կատարած են ի ձայն փողոյ եւ թմբկի գովերգուած «երիտասարդ արուեստագէտները», կը տառապինք եզրակացնելու որ անոնք կրնան նո՛յն տաղանդով էսթրատային երաժշտութեան վերածել... «Ի վերին Երուսաղէմ»ն ու «Տէր ողորմեա»ն, Տէրունական աղօթքն ու հոգեւոր բոլոր տաղերը: Կարեւորը ա՛յն է՝ որ պարային կշռոյթ տրուի եղանակին եւ երաժշտական հատածները պատշաճին... ժողովրդային զուարթախոհութեան թափին:

Պոլսէն մինչեւ Լիբանան եւ ի սփիւռս հայկ. գաղթաշխարհի՝ «ունկնդիր հասարակութիւն» մը ունինք որ անպայմա՛ն պիտի խանդավառուի արդիաշունչ այդ ստեղծագործութիւններով: Կը գիտակցինք ի վերջոյ, որ ամբոխ մը ունի ամէն ժողովուրդ: Հաճելի ժամանցներու, երգի ու պարի, թեթեւ հաճոյքի եւ զուարթագին կամ մեղկայոյզ երաժշտութեան սիրահար բազմութիւններ, — կարեւորը այն չէ՝ թէ հրամցուածը ի՛նչ անդրադարձ կ'ունենայ լուրջ ու գիտակից հասարակութեան վրայ եւ ո՛ւր կը հասցնէ հանրային ճաշակը:

Մեզ մտահոգողը այն իրողութիւնն է՝ որ հակակշռելու պարտականութիւն ունեցող անհատ մարդիկ, մամուլ թէ հանրային հաստատութիւններ, փոխանակ լուռ մնալու եւ ի հարկին զգացնելու՝ թէ առեւտուրիկ կամ չարաշահական նպատակներով ներելի չէ Մեծարենց, Տէրեան, Թէքէեան ու առհասարակ հայ գրական ստեղծագործութիւններ խայտառակել, կ'աճապարեն խրախո՛յս ու քաջալերանք ընծայելու արուեստի խանութպաններուն:

Պէյրութի «Նայիրի»ն էր միայն, որ վերջերս առիթով մը, կ'ակնարկէր ախտավարակ երեւոյթին ու գիտել կուտար անցողակի՝ թէ «իրենց պզտիկ ձայներով, մարմրուն նայուածքներով (մօրուքն ալ իր դերը ունի) եւ դպրոցական մանուկները շլացնելու կոչուած ձեռնածութիւններով հրապարակը կ'ողողեն» դարավերջի՛կ այդ արուեստագէտները՝ «փոխանակ աշխատելու, եւ իրենց ձայնին հետ նաեւ մշակելու կիսագրագէտի իրենց լեզուն»... (Տե՛ս 21 Փետր.ի թիւը):

Սթափի՛նք պաշտօնակիցներ, ի սփիւռս աշխարհի:

Վե՛րջ տանք աժան ու ձրի գովեստներուն՝ որոնք տեղ չեն հասցներ մեզ: Կը հասցնեն, շա՛տ շատ, հաւաքական խաթարումի անփառունակ ճակատագրին...

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴՐԱՄԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՄԱՐՔԸ ԿԸ ՏԱՏԱՆԻ ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆԸ՝ ԿԸ ՎԵՐԱՐԺԵՒՈՐՈՒԻ

Պրիւսէլի մէջ, «Վեցերը» գիշեր մը լուսցուցին եզրակացութեան մը յանգելու համար դրամական տագնապին հարցին մէջ: Արդարեւ ծանօթ է որ Ամերիկա կը մերժէր արժեզրկել տոլարը, որ միակ բնական լուծումն էր, Ֆրանսա դէմ կը մնար գերմանական ծրագրին՝ վերարժեւորել եւրոպական դրամները: Այս պայմաններու մէջ է որ Կիրակի վաղ առաւօտեան Հասարակաց Շուկայի վեցերը կը համաձայնէին հետեւեալ կարգադրութեան շուրջ.— Թողուլ որ շրջան մը գերմանական մարքը «տատանի», այս ընթացքը կ'որդեգրէին նաեւ Հոլանտա եւ Պելժիա ֆլորինին եւ պելժիական ֆրանքին համար: Դրամի մը «տատանումը» կը նշանակէ թէ երկրին իշխանութիւնը այլեւս պաշտօնական սակ չի յայտարարեր իր դրամին համար, այլ կը թողու որ ան իր սակը «գտնէ» ըստ եղած առուծախերուն: Անշուշտ այս կացութիւնը երկար պէտք չէ տեւէ և շրջան մը միայն ձգուի որ այս երեք դրամները իրենք զիրենք գտնեն: Ամէն պարագայի մէջ, եթէ հարկ ըլլայ մարքը տատանումի շրջանէ մը ետք կրնայ երրորդ անգամ ըլլալով վերարժեւորուիլ քանի որ ներկայիս, հրապարակի ամէնէն ամուր տարադրամն է:

Այս պայմաններու մէջ էր որ Զուիցերիա Կիրակի օր կ'որոշէր 7 առ հարիւր վերարժեւորել զուիցերականը:

Կը թուի թէ մեծ ուրախութեամբ չէ որ Զուիցերիա տուած է այս որոշումը, տրուած ըլլալով որ երկրին դրամատուները լեցուն են օտար դրամագլուխներով եւ նման վերարժեւորում մը մեծ կորուստ է իրեն համար: Ուրեմն տոլարը այլեւս կ'արժէ 4,08 զուիցերական ֆրանք մինչ ցարդ կ'արժէր 4,37:

Զուիցերիոյ մէջ 1936էն ի վեր երկրորդ փոփոխութիւնն է որ կը կատարուի սակի:

× Վեցերու համաձայնութիւնը մարքի տատանումի առնչութեամբ նոր դժուարութիւններ պիտի ստեղծէ Անգլիոյ անդամակցութեան համար եւ յապաղումի ենթարկէ «դրամական Եւրոպան», ինչպէս հաստատեց նաեւ Ելմտական Նախարար Ժիսքար տ'Էսթէն:

Գերմանացիք գոհ են քանի որ մասամբ իրենց տեսակէտն է որ պարտադրուեցաւ:

× Վերարժեւորուեցաւ նաեւ աւստրիական շիլինկը, 5,05 առ հարիւր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԸՆՈՅԻ տագնապը լուծուած չէր Երկուշաբթի առտու եւ բանակցութիւնները կը շարունակուէին: Պիյանքուռի մէջ անձնակազմը գրաւած էր գործատունը:

ՌՈՃԸՐՍ Իսրայէլէն Հռոմ մեկնեցաւ Կիրակի օր: Մ. Նահանգներու Արտաքին Նախարարին առաքելութիւնը վերջ չէ գտած: Հակառակ ձեռք ձգուած «փոքր արդիւնքին», դրական երեւոյթներ կան Մերձաւոր Արեւելքի մէջ: Արդարեւ, համաձայն ամերիկացի նախարարին, շրջանի «ժողովուրդները խաղաղութեան կը տենչան»: Ռոճըրսի աջ բազուկը՝ Սիսքօ, Թել Ավիվի առաջարկները փոխանցեց Գահիրէի: Որոշ լուրերու համաձայն, Իսրայելացիք տրամադիր են 20–30 քլմ.ի վրայ հեռանալու Ջրանցքէն, պայմանաւ որ Գահիրէ անժամանակ կերպով երկարաձգէ հրադադարը: Թել Ավիվ համաձայն է նաեւ, որ եգիպտական «խորհրդանշական» ուժեր հաստատուին Ջրանցքի արեւելեան ափին: Ռոճըրս Հռոմի մէջ տեսակցեցաւ Պապին հետ:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ձախողեցան դէպի Հրատ արձակուած Մարինէրի ծրագրին մէջ, երբ Շաբաթ օր արուեստական արբանեակը իր արձակումէն անմիջապէս ետք ծով ինկաւ: Երկրորդ փորձ մըն ալ թերեւս կատարուի Յունիսի սկիզբը:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ մեռած է Եուկոսլաւիոյ Դաշնակցային Խորհրդարանի Նախագահը՝ Փոփովիչ: 58 տարեկան էր:

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը՝ Հիթ Փարիզի մէջ պիտի տեսակցի Ֆրանսայի Նախագահին հետ, Մայիս 20, 21ին: Խօսակցութեան գլխաւոր նիւթը պիտի ըլլայ՝ Անգլիոյ անդամակցութիւնը Հասարակաց Շուկային:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ անգործներու թիւը բարձրացած է Ապրիլի ընթացքին: Անցեալ Փետրուարին, աշխատող ձեռքերու թիւի համեմատութեամբ 5,8 առ հարիւր էր անգործներու տոկոսը: Մարտին տոկոսը բարձրացած է 6 առ հարիւրի, իսկ Ապրիլին՝ 6,1ի:

ԱՇԽԱՐՀԻ ամէնէն փոքր Հանրապետութիւնը՝ Սան-Մարինօ, որ Իտալիոյ մէջ 60 քառակուսի քլմ. տարածութիւն եւ 18 հազար բնակչութիւն ունի, դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատեց աշխարհի ամէնէն բազմամարդ երկրին՝ Չինաստանի հետ:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ վարչապետը, ռումէն Համայնավար կուսակցութեան հիմնադրութեան յիսնամեակին առթիւ, կրկին արտայայտուեցաւ իր երկրին եւ կուսակցութեան «անկախ» գործունէութեան մասին, շեշտելով, թէ երկիրներն ու համայնավար կուսակցութիւնները համահաւասար դիրքի վրայ պէտք է գտնուին:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ պատերազմին դէմ ցոյցեր կատարուեցան Փարիզի, Թուլուզի եւ Մարսէյլի մէջ: Փարիզի մէջ 41 կազմակերպութիւններու կոչին կը պատասխանէին 100 հազար հոգի ըստ կազմակերպիչներուն եւ 15 հազար՝ ըստ ոստիկանութեան: Փոքր բախումներ եղած են:

ԿԱՌՔԻ արկածներու թիւը միշտ մեծ է շաբաթավերջին եւ մեծ մասն ալ՝ եղերական: 37 մեռեալ եւ 380 վիրաւոր (անոնց 150ը՝ ծանրօրէն) կային Շաբաթ եւ Կիրակի եւ հաշուեկշիռը վերջնական չէր:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ 25 միլիոն աղքատ կայ, այլ խօսքով երկրին մէջ այդ թիւը կը կազմեն բոլոր անոնք որ տարեկան 3944 տոլարէն (22 հազար ֆրանք) պակաս կը շահին: Այս գումարը «աղքատութեան» սեմն է 4 հոգինոց ընտանիքի մը համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հարաւ-արեւելեան շրջանը (Միջերկրական) ուղեւարները 48 ժամ գործադուլ ըրին բողոքելու համար աշխատանքի պայմաններուն դէմ: Կարեւոր խանգարումներ եղան եւ բազմաթիւ կառախումբեր Փարիզէն մինչեւ Լիոն կամ Մարսէյլ կրցան երթալ միայն փոխանակ՝ Վէնթիմիյլի:

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հայ Դատի օրը, որ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակէն ի վեր կը կազմակերպուի Փարիզի մէջ, Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ, տեղի ունեցաւ Մայիս 8ին, Շաբաթ երեկոյ, Սալ տը լա Շիմի:

Օրուան նախագահը՝ ընկ. Հրանտ Սամուէլ բնութագրելէ ետք Հայ Դատին հիմնական էութիւնը, սեղմ գիծերու մէջ անդրադարձաւ Հայ Դատի յանձնախումբերու գործունէութեան, 1965էն ցայսօր:

Օրուան բանախօսերն էին Ի. Տէփրէօ և Տիկին Անահիտ Տէր-Մինասեան:

Հայ Դատի յանձնախումբի անունով Արա Գրիգորեան ներկայացուց մեր ազգային պահանջները:

Հանդիսութեան պիտի անդրադառնանք առանձին:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

1970ի վիճակագրական տուեալները կը վերահաստատեն այն իրողութիւնը, թէ Խորհ. Միութեան Հանրապետութիւննե֊րու շարքին Հայաստան իր ազգային կազմով ամէնէն միատարրն է, քանի որ անոր բնակչութեան 88,6 տոկոսը կը կազմեն Հայերը: Միատարրութեան տեսակէտով երկրորդ տեղը կը գրաւէ Խորհ. Ռուսիոյ Հանրապետութիւնը (82,8 տոկոսը Ռուս):

Վիճակագրական ցուցանիշներու համաձայն՝ վերջին 11 տարիներու ընթացքին Հայերը 772.000ի յաւելում ունեցած են իրենց թիւին վրայ, Խորհ. Միութեան սահմաններէն ներս:

Այսպէս՝ 1959ին 2.787.000 Հայ կար ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ, իսկ 1970ին այդ թիւը բարձրացած է 3.559.000ի:

Յաւելումի պատկերը հետեւեալ ձեւով կը ներկայանայ:

Հայաստան՝ 656.000:

Այլ Հանրապետութիւններ՝ 116.000:

Աւելի յստակ պատկերացումի համար կը ներկայացնենք Հայերու թիւը, անոր կրած յաւելումը, տոկոսներու փոփոխումը խորհրդային այն չորս Հանրապետութիւններու մէջ, որոնք հայկական հոծ գաղութներ ունին:

Երկիր	1959 թիւ	1970 թիւ	1959 %	1970 %
Ազրբէջան	442.000	484.000	12,0	9,4
Վրաստան	448.000	452.000	11,0	9,7
Թուրքմէն.	20.000	23.000	1,3	1,1
Ռուսիա	256.000	299.000	0,2	0,2
Ընդհ. թիւ	1.166.000	1.258.000		

Ներկայացուած վիճակագրութեան մէջ, դժբախտաբար, չէ տրուած Ղարաբաղի բնակչութեան թիւը առանձին, հակառակ անոր, որ ան կը նկատուի ինքնավար մարզ: Ազրբէջանի Հայերու թիւին մէջ պէտք է դասել Ղարաբաղի բնակչութիւնը, որ ըստ Խորհ. Միութեան 1959ի մարդահամարի տուեալներուն, ունէր 131 հազար բնակիչ: Քաղաքային բնակչութիւնը այդ թուականին կը հաշուէր 27 հազար, իսկ գիւղականը՝ 104.000: Լեռնային Ղարաբաղի մայրաքաղաքն է Ստեփանակերտը (նախկին Հաջիքէնդ գիւղը), որ 1939ին ունէր 10.000 բնակիչ, իսկ 1959ին՝ 20.000:

Մարզի բնակչութեան ազգային կազմի մասին տեղեկութիւն չէ տրուած երբեք: Յայտնի է, սակայն, որ Լեռնային Ղարաբաղի բնակչութեան ճնշող մեծամասնութիւնը Հայեր են եւ միայն անոր մէկ փոքր թիւը կը կազմեն Ազրբէջանցիք:

Այլ Հանրապետութիւններու Հայերու թիւի մասին կարելի չէ խօսիլ, քանի որ անոնք իւրաքանչիւր երկրի մէջ փոքր թիւ մը կազմելով՝ չեն ներկայացուած առանձին: Վիճակագրութեանց մէջ անոնք կը դասուին «այլ ազգութիւններ»ու շարքին:

Յամենայն դէպս կարելի է ճշդել անոնց ընդհանուր թիւը: Այսպէս՝

Խ. Միութիւն		3.559.000
Հայաստան	2.208.000	
4 Հանրապետութ.	1.258.000	
Գումար	3.466.000	
Տարբերութիւն		93.000

Բնականաբար փափաքելի է, որ Հայաստանի պատկան մարմինները կամ՝ Սփիւռքի հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէն մանրակրկիտ աշխատանքով ճշդեն միւս Հանրապետութիւններու մէջ ծուարած Հայերու թիւը, որ զանցառելի չէ երբեք, քանի որ շուրջ հարիւր հազարի կը հասնի ան:

Նկատելի է առաջին առթիւ, որ Վրաստանի եւ Թուրքմենիստանի հայ գաղութներու համրանքը աննշան յաւելում արձանագրած է՝ 11 տարուան մէջ երեք–չորս հազար միայն: Ազրբէջանի մէջ եւս յաւելումը մեծ տարողութիւն չի ներկայացներ: Արդարեւ, 42.000 աճ 442.000 ժողովուրդի վրայ: Ռուսիոյ հայ գաղութի աճը, որ եղած է 43.000, բաղդատած իր թիւին՝ 256.000 ամէնէն բարձրն է: Կը նշանակէ, թէ տարեկան քանի մը հազար Հայ Հայաստանէն թէ այլուր՝ կը հաստատուի Ռուսիա, ընդհանրապէս՝ Մոսկուա:

Յամենայն դէպս գոհունակութեամբ հաստատուած է, թէ վերջին տասնամեակին ընդհանուր ձեւով ոչ միայն գրեթէ դադրած է բնակչութեան արտագաղթը երկրէն, այլեւ խորհրդային Հանրապետութիւններէ Հայեր վերադարձած են Հայաստան:

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Յատուկ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն լեզուներու վերաբերեալ վիճակագրութիւնները:

1970ի մարդահամարի ընթացքին, ինչպէս գրեցինք, նախատեսուած էր ուսումնասիրել, թէ իւրաքանչիւր քաղաքացի իր մայրենի լեզուէն զատ ուրիշ ի՛նչ լեզու գիտէ՝ լաւապէս:

Մարդահամարի վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ, թէ 141.800.000 հոգի ռուսերէնը կը նկատէ իր մայրենի լեզուն (1959ին՝ 124.000.000): Այս թիւէն 128 միլիոն 800.000ը Ռուս են, իսկ 13 միլիոնը կը պատկանին այլ ազգութիւններու:

Պարզ է, որ ասոնք ռուսացած պէտք է նկատել: Իբրեւ մանրամասնութիւն աւելցնենք, որ շուրջ 42 միլիոն հոգի յայտարարած են թէ շատ լաւ կը տիրապետեն ռուսերէնին՝ իբրեւ երկրորդ լեզու:

Ռուսերէն լեզուի եւ մշակոյթի տարածման ճամբով օտար ժողովուրդներ ռուսացնելու ձգտումը կը հաստատէ անուղղակի կերպով Պրաւդայի Մայիս 2ի թիւին մէջ Լեւ Վոլոդարսկիի յօդուածը խորհրդային վիճակագրութեան մասին: Վոլոդարսկի, որ փոխ–նախագահն է Կեդրոնական Վիճակագրութեան վարչութեան, կը գրէ ի մէջ այլոց, թէ «ձուլման հոլովոյթին մէջ կարեւոր դեր կը խաղայ ռուսերէնը, որ դառնալու է երկրորդ տեղական լեզուն, բազմաթիւ ազգագրական խմբակցութեանց համար: Զանազան ազգութիւններու պատկանող բազմամիլիոն անձեր ռուսական մշակոյթն ու ռուսերէնը, այժմ, կը նկատեն իրենց տեղական մշակոյթն ու լեզուն»: Նոյնիմաստ հաստատում մը կը կատարէ նաեւ Կեդր. Վիճակագրութեան վարչութեան նախագահը՝ Արօն Բոյարսկի, «Իզվեստիա»յի Մայիս 7ի թիւին մէջ:

Ինչ կը վերաբերի Խորհ. Միութեան 3.559.000 Հայերուն, ասոնց 91,4 տոկոսը հայերէնը կը համարի մայրենի լեզու: Այս գետնի վրայ 1,5 առ հարիւրի յառաջդիմութիւն մը արձանագրուած է վերջին 11 տարիներուն, քանի որ 1959ի տոկոսը 89,9 էր: Միւս կողմէ, սակայն, դառն է հաստատել, թէ Հայերու 8,6 տոկոսը, որ կը նշանակէ 299.514 հոգի, մայրենի լեզու չի նկատեր հայերէնը:

Բաղդատութեան համար կը ներկայացնենք քանի մը ժողովուրդներու լեզուական պատկերը:

Ազրբէջանցիներու 98,2 տոկոսը մայրենի լեզու կը նկատէ իրը, Վրացիներու՝ 98,4 տոկոսը, Ռուսերու՝ 99,8 տոկոսը, Քիւրտերու՝ 87,6 տոկոսը: Հայերը, որ 91,4 տոկոսով կը ներկայանան այս գետնի վրայ, քսան ժողովուրդներէ ետ կը մնան:

Այս կապակցութեամբ աւելցնենք, որ 1959ի մարդահամարին 2.787.000 Հայերէն 278.700ը, այսինքն ընդհանուր թիւին տասը առ հարիւրը, հայերէնը իր մայրենի լեզուն չէր նկատեր: Ուրեմն, հակառակ տոկոսի նուազումին, որ կը բացատրուի հայախօս տարրին բազմացումով, տասնեւմէկ տարուան մէջ շուրջ 21.000 աւելցած է ոչ–հայախօս ազգակիցներու թիւը Խորհ. Միութեան մէջ:

Մայրենի լեզուն կորսնցուցած Հայերու այս բարձր թիւը (300.000) տխուր եւ մտահոգիչ երեւոյթ մըն է, որովհետեւ կը նշանակէ, թէ վերջին տասնամեակին իրաց այս վիճակը բարելաւելու ուղղութեամբ աշխատանք չէ կատարուած (դըպրոցներ բանալ եւայլն) հայրենի իշխանութիւններու կողմէ: Շահեկան է իմանալ, թէ Հայաստանի պատկան մարմինները ու Մշակութային Կապի Կոմիտէն ի՛նչ աշխատանք կը կատարեն, որպէսզի երեք հարիւր հազար Հայեր, Խորհ. Միութեան տարածքին, հնարաւորութիւն ունենան սորվելու իրենց մայրենի լեզուն: Որպէսզի չուծանան, եթէ արդէն իսկ ուծացողներ չկան: Նիւ Եորքէն Մոսկուա՝ մտահոգութիւնը պէտք է մնայ նո՛յնը:

Օտար լեզուներու տիրապետութեան մէջ Հայերը պարզ միջին մը կը ներկայացնեն (6,0 տոկոս), թէեւ բաղդատմամբ Ռուսերու, Ազրբէջանցիներու, Վրացիներու եւ բազմաթիւ այլ ժողովուրդներու՝ շատ աւելի լաւ դիրքի մէջ կը գտնուին: Այսպէս՝ Ռուսերու 3,0, Ազրբէջանցիներու 2,5 եւ Վրացիներու 1,0 առ հարիւրն է, որ ռուսերէնէ զատ օտար լեզու մը գիտէ:

Հայերու 30,1 տոկոսը շատ լաւ ռուսերէն գիտէ, Վրացիներու 21,3 եւ Ազրբէջանցիներու 16,6 տոկոսը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՓՈՍ ՄԸ ԵՒՍ...

(ՄՈՒՇԵՂ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Ապրիլ 22ին, սեւ հողին յանձնեցինք Միջին Ֆրանսայի մեր ամէնէն գործունեայ ընկերներէն ընկեր Մուշեղ Մուրատեանը:

Մեզ նախորդող սերունդը իր մալն ու միւլքը, տունն ու տեղը, կին ու զաւակներ լքեց, լեռ բարձրացաւ, իր արիւնը հայրենի հողին խառնեց ի խնդիր արդարութեան եւ ազատութեան:

Հերոսական սերունդ կոչեցինք զիրենք, եւ չա՛տ իրաւացիօրէն:

Մեր սերունդը — մանկութիւն, պատանեկութիւն չտեսնող սերունդը — այն որ գաղթի տաժանելի ճամբաները չափչըփեց պարտասուն վիճակով, բայց որ, ետքէն, բախտին բերումով այս ազատ երկիրները ինկաւ, իր բազմաթիւ ու բազմազան կսկիծները սրտին խորը անթեղած, փորձեց ոտքի կենալ, տոկալ, դիմանալ, եւ ինչ որ աւելին է, իր ուժերը արամադրեց տարբեր ձեւի հերոսապատումը կերտելու համար այս օտար երկնակամարներուն տակ... օր մը թերեւս ճարտար գրիչ մը կարենայ ճշգրիտ կերպով պատկերացնել այս գ ո յ ա մ ա ր տ ը որ տարուեցաւ տարաշխարհի մէջ վերապրող մեծ ու փոքր մարդոց կողմէ:

Մուշեղ Մուրատեան... վեց տարեկանին Վասպուրականի հերոսամարտի բոցերուն մէջ: Հայրը զինուոր, մարտի՛կ: Մայրը քանի մը երախաներով փակուած իր տան մէջ: Յաղթանա՛կ ու ազատութիւն, բայց կարճատեւ, ապա գաղթ, զարհուրելի գաղթ...

Մուշեղին հայրը դարձեալ զինուոր, ետքէն նահատակ: Մայրը «ծանրըռոյօ» ցեխոտ, ցուրտ, փոշոտ ճամբաներու վըրայ իր երախներուն ձեռքէն պինդ բռնած... Քանիերորդ անգամ մայր ըլլալու հաճոյքը կը զլացուի իրեն, իր եւ իր նորածինին դերեզմանը կ՚ըլլայ Վանէն Արարատեան դաշտ երկարող ճամբուն վրայ...

Մուշեղ արցունքը աչքերուն՝ եղբօր ձեռքը բռնած կը հետեւի շտապող կարաւաններուն՝ ետ չմնալու համար: Կարս, Արտահան, Ալեքսանդրապոլ, Երեւան,

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Կրօնական Ժողովի քարտուղարը ամենայն պաղարիւնով պատասխանեց.

— Անկարելի է, հայր սուրբ:

— Ի՞նչպէս անկարելի է:

— Որովհետեւ Տ. Միքիաս քահանան բոլոր թուղթերը առաւ քովէս, ըսելով, որ կատարուած գործողութիւններուն մէջ կարգ մը թերութիւններ կան, որոնք հարկ է ուղղել:

— Տ. Միքիաս քահանա՞ն, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի, տեղէն վեր ցատկելով:

— Այո, բուն իսկ տանուտէրը, պատասխանեց քարտուղարը:

— Ո՞րչափ ժամանակ է, որ թուղթերը առած է...

Քարտուղար վարդապետը պահ մը մըտածեց եւ յետոյ ըսաւ.

— Երեք շաբաթ մը կայ, գուցէ ամիս մը:

— Վա՛յ սոսկալի արարած, դեռ իր մեքենայութիւններէն վազ չէ անցեր, մռմռաց Ղուկաս էֆէնտի, բարկութենէն դողահար շրթունքներով:

Փոխանորդ հայրը ինքն ալ զայթակղած երեւոյթ մը առաւ:

— Զարմանալի բան, Կրօնական Ժողովի անդամ մը ի՞նչ պէտք ունի այդ տեսակ պաշտօնաթուղթերու խառնուելու, նոյնիսկ ի՞նչպէս կ՚ըլլայ, որ այդ թուղթերը քու ձեռքդ կը գտնուին:

— Տէր Միքիաս ըսաւ, որ այդ պաշտօնաթուղթերը փնտռեմ, գտնեմ եւ իրեն յանձնեմ... եթէ ուրիշ մը ըլլար ուղողը, կարելի է դիմադրէի, բայց ի՞նչպէս կրնայի Տ. Միքիաս հօր ըսածը չկատարել:

— Է, հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, հարցուց Ղուկաս էֆէնտի, հետզհետէ աւելի բորբոքած:

— Վաղը Կրօնական Ժողովը նիստ պիտի գումարէ, հետեւաբար Տ. Միքիաս ալ հոն կ՚ըլլայ եւ իրմէ բացատրութիւն մը կ՚ուզենք:

— Ճանըմ, բացատրութիւն չէ իմ ուզածս, ես թուղթերը կ՚ուզեմ ուրիշ խօսք չեմ հասկնար, վաղը պէտք է, որ թուղթերը ինծի յանձնուին, եթէ ոչ տակնուվրայ կ՚ընեմ ամէն բան, գիտցած ըլլաք:

— Մի բարկանաք, Ղուկաս էֆէնտի, վաղը ամէն բան կը կարգադրենք, ապահով եղէք...

— Ես վաղը կրկին գրագիրս պիտի ղըրկեմ եւ եթէ առանց պաշտօնաթուղթերը բերելու վերադառնայ, ալ դուք գիտէք...

Եւ այս անորոշ սպառնալիքին տակ թողլով փոխանորդն ու Կրօնական Ժողովի քարտուղարը, վաճառականը ոտքի ելաւ եւ բարկաճայթ ղնացքով մը առաւ քալեց:

Հետեւեալ օրը, երբ Տ. Միքիաս քահանան Պատրիարքարան եկաւ, փոխանորդը զայն իր քով հրաւիրեց եւ պատմեց Ղուկաս էֆէնտիի այցելութիւնը եւ անոր բուռն պահանջը՝ թուղթերը նոյն օրն իսկ ստանալու մասին:

— Դեռ վեց ամիս ալ կրնան երթալ գալ, պատասխանեց Տ. Միքիաս հանդարտութեամբ, եւ ասոր համար բարկանալու տեղի չկայ: Այդ տեսակ գործերը բարկութեամբ չեն ըլլար, այլ օրինաւորութեամբ:

— Բայց կարծեմ այդ գործը ձեզի չի վերաբերիր:

— Քանի որ ապօրինութիւն կայ, իմ պարտքս է զայն մատնանիշ ընել, ուր որ անկ է:

— Սակայն ես խոստացայ անպատճառ այսօր յանձնել թուղթերը:

— Սխալ էք ըրեր, հայր սուրբ, նախ որ թուղթերը քովս չեն, ասկէ զատ, նոյնիսկ եթէ քովս ըլլային՝ ձեզի չէի կրնար յանձնել: Այդ մասին արդէն յատկապէս պիտի խօսիմ Սրբազան Պատրիարք Հօր հետ:

— Բայց ես ի՞նչ պատասխան տամ հիմա, երբոր Ղուկաս էֆէնտիի գրագիրը գայ...

— Կ՚ըսէք, որ տակաւին պէտք է սպասեն, որովհետեւ կարգ մը անհրաժեշտ գործողութիւններ կան կատարուելիք:

Եւ Տ. Միքիաս քահանան իր փառաւոր մօրուքը յաղթականօրէն շոյելով, ոտքի ելաւ ու մեկնեցաւ:

Ինչպէս առաջուց կարգադրուած էր, իր ու Անթառամին միջեւ հաղորդակցութիւնները կանոնաւորապէս կը շարունակուէին: Գրեթէ ամէն շաբաթ Տ. Միքիաս նամակ կը ստանար Լեւոնի մօրմէն եւ ինքն ալ կանոնաւորապէս կը պատասխանէր:

Տիկին Անթառամի նամակները թէեւ շատ յուսատու չէին, այսուհանդերձ քահանան չէր յուսահատած տակաւին եւ միշտ անակնկալ պատահարի մը կը սպասէր, որպէսզի յաղթանակը տանի:

— Խնդիրը ժամանակ շահելուն վրայ է, կը յեղյեղէր ինքն իրեն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Տար.)

տպա Թիֆլիզ, որբանո՛ց…

Խորթ, անհարազատ «եկուոր»ներու ամենատաք օրերուն խելք կ'ընէ կ'իջնէ Պաթում, կը կառչի նաւի մը տախտակամածին:

Բախտը զինք կը նետէ այս երկիրը՝ Ֆրանսա: Նախապէս բանուոր, ինչպէս իր բոլոր բախտակիցները, ետքէն արհեստաւոր, ազատ գործի տէր:

Դեռ մատղաշ պատանի, Թիֆլիս, իր որբանոցի տնօրէն Վանփուչէն (Պերլինի մեր ընկեր Վանփուշին հայրը) արդէն սերտած է կարգ մը գիտելիքներ.— ծառայել, ու լաւ ծառայելու համար ունենալ յստակ տեսակէտ, մաքուր ազգասիրական գաղափարաբանութիւն, հետեւիլ նախորդներու օրինակին:

Ու մեր Մուշեղը, ուրիշ դուռ չի գտներ այդ առաքինութիւններուն տիրանալու համար, եթէ ոչ՝ Դաշնակցութեան դուռը:

Վիէն քաղաքը, ուր հաստատուած էր աւելի քան չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր, իրօք ընկեր Մուշեղը ծառայել գիտցաւ, ծառայեց իր բովանդակ խանդովը, իր ամբողջական կարողութիւններովը: Այնքան երկար տարիներու ընթացքին, գաղութին մէջ չկայ գործ մը, չկայ շարժում մը որուն մէջ մեր Մուշեղը իր գործօն մասնակցութիւնը չունենար:

Դաշնակցութի՞ւն: Արդէն հոգիով սրբտով անոր գերին էր, — կրնայինք ըսել անոր նուիրեալ զինուորը: Ազգային Միութիւն, Կապոյտ Խաչ, Հ.Մ.Ը.Մ. եւայլն, անոնց բոլորին ոչ միայն գործօն անդամ էր, այլեւ կամաւոր գործակատարը:

Վազող, զոհաբերող տղայ էր: Իր սեղանը բաց, տունը «անվճար պանդոկ» էր բոլոր դուրսէն եկողներուն համար: Շատ դպրոց չէր տեսած, բայց հանրային, այլ մանաւանդ Դաշնակցութեան դպրոցը զինք հասցուցած էին որոշ բարձրութեան մը: Ընդոծին յատկանիշներ ունէր որ շատերուն մօտ կը պակսին:

Հանրային, ազգային կամ կուսակցական խնդիրներու մէջ իր բնածին, յստակ դատողութիւններով լսելի կը դարձնէր իր ձայնը: Կը պնդէր իր տեսակէտներուն վրայ այն ատեն միայն, երբ համոզուած ըլլար որ ըսածները կամ դատողութիւններ ճշմարտութիւններ էին: Անհաշտ էր յատկապէս մեր հակառակորդներուն հանդէպ, անոնց «բարի գործերը» կամ «բարի խօսքերը» կը նկատէր կեղծիք, փոփականոտի աղբիւր:

Խորապէս ընկերասէր էր, բնաւորութեամբ համակ ժպիտ ու շարժում, մեր ձեռնարկներու ընթացքին խանդավառութեան աղբիւր:

Ո՞վ կրնար մտածել, ո՞վ կրնար երեւակայել որ այսքան շուտ կրնայ բաժնուիլ մեզմէ…

Յուղարկաւորութեան մասին գրուեցաւ արդէն «Յառաջ»ի մէջ:

Այսպէս, այժմ «հին սերունդ»ի պատմութիւն չկայ… անիկա արդէն լրիւ չքացած է: Հիմա «միջին» կոչուած սերունդն է որ կ'անհետի հետզհետէ: Տարբեր պարագաներու տակ պիտի ըսէինք «ինչպիսի՜ հերոս ընկերներ մեռան…» հերոսութիւն մը չեղա՞ւ միթէ անոնց կեանքն ալ, որ, այս լքրծուն պողոտաներուն վրայ ոչ միայն ոտքի վրայ մնացին, այլեւ իրենց թիւն ու թիկունքը ի սպաս դրին ի խնդիր նոր ձեւի հերոսամարտի մը որ կը մղուի մեր չուրջ ամէն օր, ամէն ժամ յարաճուն թափով մը:

Մեզմէ ետք եկողները անպայման, պիտի վկայեն օր մը, թէ մեր նախնիքները անհաւասար զոհեմարտներ մղեցին Զէյթունէն Սասուն, Սասունէն Սարդարապատ, հոնկէ ալ աշխարհի հինգ ցամաքամասերուն վրայ, որպէսզի գոյատեւէ, անխախտ մնայ հայկազեան գահը յաւիտենապէս:

Մուշեղները պարզ, համեստ զինուորներ եղան, բայց մեծ յաղթանակները պարզ զինուորներու սուիններուն ծայրէն կախուած են:

Պատի՛ւ բոլոր նուիրեալ զինուորներուն:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ա.

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱԽԱՎԻՃԱԿՈՎ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ ԼՕԶԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ

Հայկ. Բարեգործ. Ընդհ. Միութեան անխոնջ ցկեանս նախագահը՝ Պ. Ալեք Մանուկեան եւ իր ազնուափայլ Տիկինը՝ Լօզան ժամանեցին Հինգշաբթի երեկոյ, 1971 Ապրիլ 22, Ժընեւի օդակայանը իրենց Պէյրութ, Կիպրոս եւ Երուսաղէմ բազմապիսի առաքելութիւններէն յետոյ դէպի Միացեալ Նահանգներ վերադարձի ճամբուն վրայ, ընկերակցութեամբ Կեդր. վարչութեան հանրածանօթ անդամներէն փաստաբան Յակոբ Տէրտէրեանի՝ Տիթրոյթէն:

Իրենց ժամանումին պահը հուսկ վայրկեանին իմացուած ըլլալով, զիրենք դիմաւորել կրցան միայն Ժընեւի Հայոց հոգեւոր հովիւ Հայր Ներսէս Ծ. Վարդ. Պօզապալեան, Լոնտոնաբնակ ծանօթ ազգայիններէն Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քիւրքճեան որոնք Ժընեւ կը գտնուէին եւ Միութեան Եւրոպայի իրաւական խորհրդական Մէթր Շաւարշ Սեւյօնքեան՝ Լօզանէն:

Կարեւոր ժողովներ կը սպասէին նախագահը Լօզան, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական իրաւավիճակով Ընկերակցութեան հարցերուն առընչութեամբ:

Ու այդ աշխատանքներուն լծուելու համար Լօզան ժամանած էին նաեւ Կեդր. վարչութեան գանձապահ՝ Պ. Արթին Ասլանեան՝ Նիւ Եորքէն, անդամներ՝ Պ. Արա Զամքէրթէն, Նէօշաթէլէն, Պ. Մուշեղ Ճիէրճեան՝ Մոնաքոյէն, Պ. Ռոժէ Կարպիս Զրբաշեան՝ Փարիզէն, ու Պ. Երուանդ Տէմիրճեան՝ Պէյրութէն, վերջին չորսերը նաեւ անդամ Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Վարիչ Մարմինին՝ իբր պատուակալ վարիչ պատուիրակ՝ առաջինը, գանձապահ՝ երկրորդը, ատենադպիր՝ երրորդը եւ խորհրդական չորրորդը:

Զգալի էր մանաւանդ բացակայութիւնը Միութեան փոխ–նախագահ Պ. Երուանդ Հիւսիսեանի, որ հակառակ իր ջերմ փափաքին, չէր կրցած վերջին պահուն մեկնիլ Միլանոյէն:

Բոլոր հիւրերը իջեւանած էին ու հաւաքուած Լօզանի լճահայեաց գեղեցիկ պանդոկը՝ Օթէլ Պօ Ռիվաժ:

×

Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը՝ 23 եւ 24 Ապրիլ, անընդհատ խորհրդակցութիւններով եւ ժողովներով գրաւուած մնացին:

Գումարում ունեցան՝ Զուիցերականին Վարիչ Մարմինը եւ Ընդհ. Ժողովը, զբաղելով Եւրոպայի շրջանակին վերակազմութեան վերաբերեալ հիմնական թէ ընթացիկ հարցերով, կատարելով նպատակայարմար տնօրինութիւններ եւ պատրաստելով շինարար գործունէութեան ապագայ ծրագիր մը:

Բոլոր նիստերը տեղի ունեցան Միութեան նորահաստատ գրասենեակին մէջ, Լօզան:

Պաշտօնական հաղորդագրութեամբ եւ շրջաբերականով՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահին ստորագրութեամբ, հայ հասարակութիւնն ու Միութեան պատկան մասնաճիւղերը իրազեկ պիտի պահուին տրուած սկզբունքի որոշումներուն եւ գործնական քայլերուն:

Մինչ այդ, ըսած ըլլանք որ տարուան մը պաշտօնավարութենէ յետոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով կազմակերպութեան Վարիչ Մարմինը Ընդհ. Ժողովին ներկայացուց իր տարեկան բարոյական ու նիւթական համարատուութիւնները:

Աչքառու նախաձեռնութիւնը որ յաջողութեամբ պսակուած էր, հակառակ շատ մը դժուարութեանց, հաստատումն էր Լօզանի մէջ՝ որ կեդրոնն է Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Կազմակերպութեան, գրասենեակի մը որ կը գտնուի Պ. Արա Զէմքէրթէնի ղեկավարութեան տակ՝ իբր պատուակալ Վարիչ Պատուիրակ:

Գրասենեակը Միութեան սեփականութիւնը դարձած յարկաբաժին մըն է, վերջին տարիներս Հայուհիի մը կողմէ կառուցուած արդիական շէնքի մը մէջ, շէնք որ կը կրէ նաեւ «Տիգրան» հայ անունը: Գեղատեսիլ, Լօզանի խաղաղ մէկ թաղամասի մը մէջ, ան օժտուած է ամէն հարկաւոր կազմածներով եւ ստացած է պատշաճ կահաւորում մը ու բոլոր հիւրերն ու այցելուները տպաւորուած կը մեկնին անկէ, գնահատելով ձեռք բերուած արդիւնքը:

Քարտուղարութեան կոչուած է պատրաստուած Հայուհի մը՝ Օր. Սիլվարդ Գազանճեան, Փարիզէն, վարժ հայերէնի թէ ֆրանսերէնի, ընիկ Եթովպիայէն, բայց իր ուսումներն առած ֆրանսական կրթական յարկերէ ներս՝ Պէյրութ թէ այլուր, իսկ հինգ տարի ալ Երեւան բնակած, մեր հայրենիքին պետական հաստատութիւնները յաճախելով:

Միութեան Եւրոպայի Իրաւական խորհրդականը՝ Մէթր Շաւարշ Սեւյօնքեան, իր կարգին կը շարունակէ դիմաւորել Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերականին վերաբերեալ պատասխանատու պարտականութիւնները:

Գրասենեակը բացուած է ու սկսած աշխատիլ Բշ., 8 Մարտ 1971էն սկսեալ:

Ընդհ. Ժողովը, գնահատելով պաշտօնաւարտ Վարիչ Մարմնոյ ջանքերը, նոյնութեամբ վերընտրեց զայն հետեւեալ կերպով.—

Ալեք Մանուկեան՝ նախագահ, Տիթրոյթէն, Երուանդ Հիւսիսեան՝ փոխ–նախագահ, Միլանոյէն, Արա Զամքէրթէն՝ պատուակալ վարիչ պատուիրակ՝ Նէօշաթէլէն, Ռոժէ Կարպիս Զրբաշեան՝ ատենադպիր՝ Փարիզէն, Մուշեղ Ճիէրճեան՝ գանձապետ, Մոնաքոյէն, Արթին Ասլանեան՝ խորհրդական, Նիւ Եորքէն, Երուանդ Տէմիրճեան՝ խորհրդական, Պէյրութէն:

Համաձայն բարեփոխեալ Կանոնագրի եւ Ընդհ. Ժողովի որոշումներուն, Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Շրջանակը մանաւանդ պիտի գտնուի Զուիցերականին հսկողութեան տակ:

Եւրոպայի, Ասիոյ ու Ափրիկէի բոլոր կալուածները որոնք արդէն Զուիցերականին անունին էին, մաս պիտի կազմեն վերջնոյս դրամագլուխին ու պատշաճ առիթով մը պիտի հրատարակուի հաշուեկշիռը:

Ամէն կտակ կամ նուիրատուութիւն, վերոյիշեալ երկրամասերէն, պիտի ըլլան Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան անունին, բացի եթէ կտակարարը կամ նուիրատուն տարբեր կերպով տնօրինած ըլլայ, ու պիտի յանձնձուին անոր կողմէ:

Այս հիմնական վերակազմութիւնը առաւել եւս ամրակուռ դարձնելու համար, Կազմակերպութիւնը՝ իբր վաւերական Ընկերակցութիւն՝ արձանագրուած է 9 Յունիս 1970ին, Լօզանի պետական պաշտօնական տոմարին մէջ:

ԻՐԱԶԵԿ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՒԱԿԸ

Թէեւ քանի մը անգամ ուզեր էր այդ սովորութիւնը ջնջել, մանաւանդ օր մը, երբ բարեկամներ ճաշի հրաւիրեր էր, բայց ատիկա զաւկին հետ պահ մը դըժտուելու պատճառ եղեր էր:

Հացկերոյթին նախընթաց գիշերը Շառլ խօսք բանալով նոյն այդ խնդրոյն վրայ, ջանացեր էր ապացուցանել թէ ինչ ատիճան կը տանջուէր միտքը ատով:

— Խեղճ հայրիկը շատ ուրախ պիտի ըլլար, վաղը, ինք որ իր բարեկամները այնքան կը սիրէր… Բայց վստահ եմ, անիկա վերէն կը տեսնէ թէ իր աթոռը անձեռնմխելի կը մնայ, ինչ որ մխիթարական բան մըն է անոր համար… բան մը՝ որով կարծես թէ մեզմէ յաւիտենապէս հեռացած ըլլալ չի թուիր…

Մայրը ոչինչ պատասխաներ էր անոր, եւ այդ խղճմտութեան փոխանցիկ ըլլալու հանգամանքը արգիլեր էր զինքը, առիթը ներկայանալուն, փոխելու այդ սովորութիւնը, որ գլխումէն՝ բարկութիւն մը առաջ կը բերէր, բարկութիւն մը, որ շատ կը տարբերէր իր ճշմարիտ զգացումներէն: Տիկին Լիժիէ հրամայեր էր անհետացեալին աթոռը պարապ ձգել հացկերոյթին օրն ալ: Բայց յետոյ՝ ի՞նչ պատճառ հարկ է ցուցնել… ի՞նչպէս պիտի կարենար վերցնել աւանդութիւն մը՝ որ հետզհետէ նուիրական կը դառնար զաւկին, եւ անտանելի իրեն համար այն ամենապարզ պատճառով որ Ֆուքոյի պատկերը օր ըստ օրէ աւելի–աւելի կը խորասուզուէր իր սրտին մէջ: Բայց այդ առաւօտ, ճերմակ փոոցին առջեւ տեղ դրուած թիկնաթոռին երեւոյթը յանկարծօրէն, մինչեւ իսկ ֆիզիքապէս անհանդուրժելի դարձաւ իրեն համար, մանաւանդ որ քանի մը ժամ էր մնացեր տալիք յաւիտենական խոստումին եւ զոր նպաստաւոր արդիւնքի մը հասցնելու մտադիր էր վստահօրէն: Սեղանին վրայ պարունած սպասներուն դիրքը, եւ յետոյ, այդ աթոռին պարապութիւնը, հոն՝ ուր մեռեալը կը նստէր ատենօք, անխօսուն մեղադրանք մը, յանդիմանութիւն մը կ'ուղղէին կարծես, որուն դէմ անիկա խելոյն ուժ առաւ, այն միեւնոյն ուժը՝ որ արժէք պիտի ունենար արդէն քիչ յետոյ դիմագրաւելու իր զաւկին խօսուն յանդիմանութիւնները: Եւ՝ կամքի վայրկենական եւ անխորհուրդ մէկ թափով, որ բարոյապէս համարժէք է անասնական կանխամտածութեան, Տիկին Լիժիէ ըսաւ ծառային.

— Լուի՛, այսուհետեւ, պարոնին աթոռը մի՛ դներ հոն այլեւս… Օր. Մոնտինինը դիր տեղը:

Հրամանը հազիւ տուած Տիկին Լիժիէ՝ կարեւոր եւ բաւական վշտաւիթ գործադրութիւն մը ըրած մէկու մը յատուկ արագ քայլերով դուրս ելաւ նոյն սրահէն, կէս ժամ յետոյ կրկին ներս մտնելու համար հոնկէ, բայց այս անգամ, Օր. Մոնտինի, Էլէնի, Ռընէի եւ Շառլի ընկերակցութիւնով: Արդեօք ի՞նչ դէմքով, այս վերջինը, մօրը կողմէ ի գործ դըրուած այս պզտիկ պետական հարուածը պիտի ընդունէր… Այո, թէեւ պզտիկ բան մըն էր պատահածը, բայց մեծ նշանակութիւն ունէր: Առաջին տեսարանն էր անիկա այն արարուածին, որ Տիկին Լիժիէի որբեւայրիութեան վերջ կուտար:

Տիկին Լիժիէ կը զգար եւ կը նախատեսէր ամէն ինչ եւ այդ պատճառով արդէն կամովին ետ մնացեր էր եւ դողդոջուն մատներով իր պզտիկ Ռընէին խարտիշագոյն խոպոպները կը շոյէր:

Շառլ կանգ կ'առնէ, ու, նախ, սեղանէն յետոյ մօրը կը նայի ակնապիշ, փոխն ի փոխ կը տժգունի ու կը կարմրի: Տիկին Լիժիէ զարմանքով կը դիտէ անոր՝ ատենօք հօրը սահմանուած աթոռին մօտենալը եւ զարմանքէն, չափէն աւելի կը շիկնի: Ինչո՞ւ… որովհետեւ քաջութիւնը չի զգար կրկնելու, զաւկին ալ, այն հրամանը զոր տուեր էր քիչ առաջ ծառային, եւ ոչ ալ, երկրորդ պետական հարուածով մը, հրամայելու դաստիարակուհիին որ իր դէմը տեղ գրաւէ, նոյն այն աթոռին վրայ որ պետինը եղած էր եւ որ՝ օրէնքով, անդրանիկ զաւկին կ'իյնայ…

Քիչ յետոյ՝ նախապէս ունեցած զարմանքը կը կրկնապատկուի, այն սիրակաթ նայուածքով զոր Շառլ խանդաղատօրէն կ'ուղղէ իրեն, նստելու պատրաստուելով, աթոռը քիչ մը անդին հրած ատեն: Արցունքներ կը խուժեն դպրոցականին աչքերուն մէջ, արցունքներ, որոնք կը տարբերին անոնցմէ՝ որ ընդվզումէն ու բարկութենէն կը ծնին: Երախտագիտութեան զգացումն է որ այսպէս զինքը կը յուզէ: Լաւ, բայց ի՞նչ բանի համար…

Անշուշտ երախտապարտ է միայն իր ենթադրածով, առանց կասկածելու իրականութեան վրայ:

Այսպէս՝ չի նշմարեր իսկ ծառային ապշութիւնը, եւ ոչ ալ անոր վախկոտ նայուածքները մօրը ուղղուած: Ուշադրութիւն անգամ չըներ որ առած անձեռոցը իրը չէ: Կը կարծէ որ այդ տեղը մայրն է տուած իրեն, այնպիսի մտադրութիւնով մը՝ որուն մէջ, ինք, ներքնապէս ունեցած տարակոյսներուն գոհացուցիչ պատասխանն անգամ կը գուշակէ:

Դժուարաւ կը ճաշէ, սիրտը անդադար բաբախելուն համար:

Մայրն ալ չի կրնար ճաշել: Իր կողմէ յղացուած այդ թիւրիմացութիւնը, ճակատագրական ըլլալ կը թուի իրեն, ճակատագրին մէկ արդելքը կարծես: Ու կը վախնայ որ մի գուցէ ճաշը սպասածէն աւելի շուտ աւարտի, բայց միւս կողմէ ալ կը փափաքի ատոր, որովհետեւ կը գուշակէ Շառլին ըսելիքները, զորս կը կարդայ կարծես անոր դէմքին վրայ:

Վերջապէս կ'աւարտեն ճաշը:

ՓՕԼ ՊՈՒՐԺԷ

(6 – Շար.)

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

22 Մայիս, Շաբաթ ժամը 16ին

Կը նախագահէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Էքսարք Առաքելական Ֆրանսայի Հայոց

Կը մասնակցին նաեւ ծանօթ արուեստա – գիտուհիներ.— Աստղիկ Տէտէեան (*երգ*), Եւա Արզումեան (*պար*) :

Կը հրաւիրուին սիրով վարժարանի բարեկամներն ու համակիրներ :

Մուտքը ազատ է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Պր. Ալպէր Գասեան 50 Ֆր.: Ընկ. Կօշկարեան 20, ընկ. Քէչէճեան 20, ընկ. Առաքելեան 20, Տիկ. Մխիթարեան 20 իր ամուսնոյն վիրաբուժական գործողութենէն ազատման առթիւ, ընկուհի Էքմէքճեան 20 իր ապաքինման առթիւ, ընկ. Ղուկաս Մարտիրոսեան 20, Ռոմանէն Տիկին Զաթրեան 10, Ռոմանէն Տիկ. Պօղոսեան 10, ընկ. Արտաշէս Միքայէլեան 10, Տիկ. Մենտուհի Մարգարեան 10, ընկերուհի Մարի Էմիրզեան 10 ֆրանք :

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. Տիկին Ուզունեանէ եւ 200 Ֆր. յանձնախումբին վարչութեան անդամներէն, փոխան ծաղկեպսակի Պ. Անդրէասեանի *մահուան առթիւ :*

ՆՈՒԷՐ

Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբին փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Մուշեղ Մուրատեանի մահուան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Պերճուհի Սարճեան (Փարիզ) 50 Ֆր., Գէորգ Կօշկակարեան (Վալանս) 30, ընկ. Վանիսւչ (Պերլին) 50, ընկ. Համբարձում Պետրոսեան 50 Ֆր.: Նոյն տխուր առթիւ այրի Տիկ. Մ. Մուրատեան եւ զաւակներ՝ 120 Ֆր.:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

1915ի Մեծ Եղեռնի Տէսինի Յուշար – ձանի յանձնախումբը ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Լիոնի Կապոյտ Խաչ 1000, Վալանսի Կապոյտ Խաչ 200, Մարսիլիոյ Վասպուրականի Հայր. Միութիւն 250, Վիէնի հայ գաղութէն՝ Ազգ. Միութեան միջոցաւ 4850, Սէն Մօրիսի եւ Միրիպէլի հայ գաղութէն, Պ. Կարապետ Ղամպէրեանի եւ Պ. Ալեքսան Կոստանեանի ձեռամբ 1825, Դաւռայի Հայր. Միութենէն (Փարիզ) 1000, Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացէն, առաջին անգամ 600, երկրորդ անգամ 500, Զմիւռնիոյ եւ շրջաններու Հայր. Միութիւն 500, կարգ մը գումարներ Պ. Արտաշէս Բամպուքճեանի ձեռամբ : Նուիրատուներու անունները պիտի հրատարակուին իրենց կարգին : Եթէ ամէն մէկուն պահանջներուն զատ զատ գոհացում կարելի չէ տալ, ներողամիտ թող ըլլան :

ՃԱՇ

Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղան-խնճոյքը 16 Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ :

Կը նախագահէ ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ. Պ. Պետիկեան ընկերակցութեամբ՝ սազի Մկրտիչի, Գէորգեան դաշնակ, Գ. Գէորգեան քանոն (Հայաստանէն), Օր. Պագրճեան հայկական պար, դերասան Պչտիկեան արտասանութիւն, ֆանթէզի պատմուածքներ՝ Պր. Զօրքուր :

Ներկայ կ'ըլլայ Հայաստանէն նոր ժամանած Շուշանիկ Փաչաճեան :

Ճաշագին 20 ֆրանք :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

CONNAISSANCE DU MONDE
SALLE PLEYEL
252, Faubourg Saint-Honoré
Métro : Ternes

Une séance exceptionnelle
Mardi 18 Mai à 21 heures

ARMENIE

d'hier et d'aujourd'hui

Premier grand film français en couleurs
SUR L'ARMENIE

Récit et film de
N. ROBY

Places : de 5 F. à 15 F — Location : Salle Pleyel, Durand, 4Pl. de la Madeleine et dans les Agences de Théâtres.

Billets à prix réduits et location pour les membres de « Connaissance du Monde » Salle Pleyel (227-06-30) et Drugstore Saint-Lazare, 15, Rue de Rome (387-42-90)

SOUS LE SIGNE DU MUGUET

Soirée Folklorique

ORGANISEE PAR LE CERCLE DES DAMES ARMENIENNES

Sous la Présidence de Mr LUCIEN NEUWIREH

SAMEDI 15 MAI 1971 A 21 H.

MAISON DE L'INGENIEUR, 1 RUE DU GRAND MOULIN, ST. ETIENNE

Réservation des tables : Mme Archalouys Djinguederian
6, Rue Etienne Mimard, St. Etienne — Téléph. : 33-37-09

ՃԱՇ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

15 Մայիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Օթէլ Նորմանտիի սրահին մէջ, 28 Պուլվառ տ'Աթէն, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան, ի պատիւ ՏԷՐ ՀՄԱՅԵԱԿ ԽԱՉԱԿԻՐ ՔԱՀԱՆԱՅԻ Կոնդակի ստացման առիթով :

Ճաշի մասնակցութիւն 25 Ֆր.:

Սոյն ճաշին տոմսերը ապահովելու համար դիմել Մայր Եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մինչեւ 13 Մայիս :

Հեռաձայն 77–84–70

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս :

×

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան դաշտահանդէսը՝ Յունիս 6ին :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան 65ամեակի առիթով

Կազմակերպուած՝ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԱՐՄԻՆԻ կողմէ 23 Մայիս, Կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահի մէջ՝ 7 Ռիւ Փափէր :

Նոյն օրը, առաւօտուն, տեղի կ'ունենայ Հոգեհանգստեան արարողութիւն Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, նախագահութեամբ Յակոբ Եպս. Վարդանեանի, Բարեգործականի հիմնադիրներուն եւ մահացած անդամ – անդամուհիներու հոգիներուն համար :

Կը հրաւիրուին մեր հայրենակիցները, անխտիր :

Ճաշասեղանին մասնակցելու համար, կը խնդրուի նախապէս ապահովել տոմսակները մեր գրասենեակէն, անձամբ կամ հեռաձայնով՝ 54–16–50 :

A VENDRE

Formidable Collection de 398 pièces de monnaies anciennes arméniennes, dont 5 pièces en or (dont 1 pièce ès de Tigrane II), représentant 5 dynasties et 23 rois.

Plus 1 manuscrit arménien sur parchemin XVe siècles — 11 plats en cuivre avec inscription arménienne 17ème à 19ème siècle.

— 1 encrier de voyage daté 1857 — 1 carte géographie, Arménie, Caucase datée 1791 — paire boucle d'oreilles en or — Ourartou.

Téléphonner : Mr. GHAZERIAN 202-45-53, après 19 h. ou Samedi et Dimanche toute la journée.

Pour tout renseignements prix ou pour voir

49, Av. Jean-Jaurès, Paris (19e)

Ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալու համար կրկին կը կազմակերպուի ճամբորդութիւն մը դէպի

ԵՐԵՒԱՆ ԱՇԽԱՐՀ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

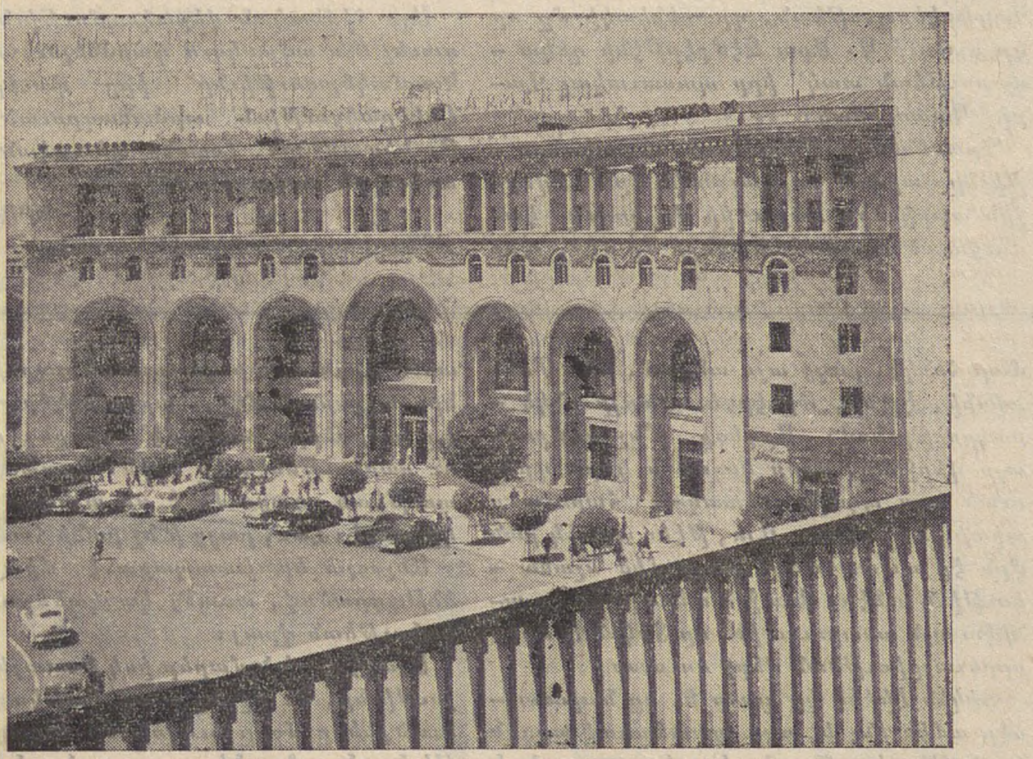

Առաջին անգամ ըլլալով ուղղակի թռիչք Փարիզ – Երեւան, Մոսկուայէն անցնելով եւ մաքսային քննութիւն Երեւանի օդակայանը

ՄԵԿՆՈՒՄ 2 ՕԳՈՍՏ. (միեւնոյն օրը կը հասնինք Երեւան, վերադարձն ալ նոյնը)

ՄԻՆՉԵՒ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ

Օդանաւային ճամբորդութիւն, հիւրանոց, կերակուր, այցելութիւն եւ օթօքառով պտոյտներ

ԳԻՆԸ ՄԻԱՅՆ 2300 ՖՐ. ԱՆՋԻԼՈՒԽ

Ուշադրութիւն, տեղերը սահմանափակ ըլլալուն կը խնդրուի կանխաւ արձանագրուիլ Մանրամասնութեան եւ արձանագրութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն

ԱՆՏՈՆԵԱՆ
17, Rue des Acacias — Clamart - 92 Tél. MIC. 58-39

ՍԱՐԱՖԵԱՆ
13, Rue Clauzel, Paris (9e) — Tél. TRU. 08-96

ԱՍԼԱՆԵԱՆ
65, Rue de la Vallée du Bois, Clamart - 92 — Tél. 736-16-28

Մարսէյլի շրջան

ԱՆՏԱՊԼԵԱՆ
9, Rue Auguste Comte St. - Loup — Tél. 42-80-42

sevan voyages

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԱՐԱՄ ՍԷՏԷՖԵԱՆ

50, Cours de la Liberté
LYON (3e)
Tél. : (78) 60-13-66

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կազմակերպուած կամ անհատական

ՆԱԵՒ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
եւ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ
(Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս)

Դիւրամատչելի մասնաւոր գիներ, կազմակերպուած կամ խմբական ճամբորդութիւններու համար :

ՕԴ — ՑԱՄԱՔ — ԾՈՎ

Ձեր բոլոր ճամբորդութիւններուն համար, առեւտրական թէ անձնական դիմեցէք

sevan voyages

Արագ սպասարկութիւն — Լաւագոյն պայմաններ :
Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ)
ժամը 9էն 12 եւ 14էն 19,30

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Յունիս 5ին, մինչեւ լոյս :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 6ին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Շաբաթ, Մայիս 29, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

«ԱՌԻԽԾԱՐՔԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՏՐԴԱՏԷՍ»ը

Հեղինակ Քառլ Պրէֆին, Թարգմանութիւն Եր. Տէր-Անդրէասեանի, ինչպէս նաեւ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Հեղինակ Յովհաննէս Գազանճեան
Կը վաճառուին

—Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Պր. Խաչատուրեանի քով, ինչպէս նաեւ Հրանդ Սամուէլեան եւ Բալուեան գրավաճառներուն մօտ, Փարիզ :

Մարսէյլի մէջ Պր. Վաղարշակ Տէր-Վարդանեանի մօտ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՅԻՍ

MERCREDI 12 MAI 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12112

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.112

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ՊԻՏԻ ԽԱՂԱՂԻ

Շուտով կը լրանայ արաբեւիսրայէլեան պատերազմի չորրորդ տարին :

Իսրայէլի անկախութեան Թուականէն (15 Մայիս 1948) սկսեալ նուազ քան երկու տասնեակ տարիներու ընթացքին երրորդ պատերազմն էր, որ կը մղէր նորակազմ Պետութիւնը :

1948ին եւ 1956ին Հրեաները շուտով պարպեր էին իրենց գրաւած արաբական հողերը : Գոհացեր էին սահմանագլուխի փոքրիկ սրբագրութիւններով միայն :

1956ին Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն վերջնագրերով սպառնացեր էին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, որոնք կռիւին մասնակցեր էին Իսրայէլի կողքին՝ ընդդէմ Եգիպտոսի : Ուզեր էին վրէժ լուծել նախագահ Քամալ Ապտէլ Նասրէն, որ ազգայնացուցեր էր Սուէզի Ջրանցքի տեղերական ընկերութիւնը : Կատարեալ ձախողութիւն մը եղաւ երկու մեծ պետութեանց ձեռնարկը : Նասրի հմայքը աւելի բարձրացաւ յաչս արաբական աշխարհին, հակառակ այն իրողութեան, որ Իսրայէլի բանակները կայծակնային գրոհով մը հասեր էին մինչեւ Սուէզի ափերը :

1967ի յունիսեան պատերազմը վեց օր միայն տեւած էր : Այս անգամ Իսրայէլ աւելի ընդարձակ տարածութեամբ հողեր գրաւեց Եգիպտոսէն, Յորդանանէն ու Սուրիայէն : Ու պահեց զանոնք : Զքշուեցաւ : Ու կը պահէ ցարդ : Ո՛չ Մոսկուա վերջնագիր տուաւ, ոչ ալ՝ Ուաշինկթըն :

Վերջին չորս տարիներու ընթացքին կողմերը չշարունակեցին սպառազինուիլ : Ու մինչեւ անցեալ Օգոստոսի հրադադարը՝ փոխադարձ ընդհարումներով իրար հարուածեցին :

Չորս տարին բաւական չեղաւ կողմերու միջեւ հաշտութեան եզր մը գտնելու համար :

Արաբական երկիրները Թուական ան – համեմատ գերակշռութիւն ունենալով հանդերձ, ցարդ չփորձեցին զէնքով վե – րագրաւել իրենց կորսնցուցած հողերը : Կչիռին վրայ որակը աւելի ծանր կը կշռէ քան քանակը :

Հակառակ իրենց յարատեւ սպառազի – նութեան՝ կողմերը չեն համարձակիր կրակի մէջ նետուիլ կրկին, վերջնական լուծում մը տալու համար ներկայ անլուծելի վիճակին :

Փորձը ցոյց տուաւ, որ զէնքը ո՛չ մէկ շահ կ՚ապահովէ յաղթականին :

Աշխարհ օրէնքներով կը կառավարուի : Աւելի քան կէս դար առաջ Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր Ուխտով կը պաշտպանէր մարդոց եւ ազգերու տարրական իրաւունքները : Օրէնքէ դուրս կը հռչակէր պատերազմը : Իբրեւ պահակ «աչալուրջ» կը հսկէր խաղաղութեան պահպանման վրայ :

Տեսա՛նք արդիւնքը :

Ներկայիս ՄԱԿը յաջորդած է Ժընեւի արեոպագոսին : Շատ աւելի բազմամարդ է անիկա եւ գործունէութեան աւելի լայն ասպարէզ ունի : Երբեմն նոյնիսկ զինեալ ուժեր հրապարակ կը հանէ խաղաղու – թիւն ապահովելու համար : Ինչպէս Կիպրոսի մէջ եւ Սուէզի երկայնքը :

Եւ սակայն անզօր է գործադրել տալու իր որոշումները :

ՄԱԿը քանիցս բանաձեւեր քուէարկեց Պաղեստինի արաբ գաղթականները իրենց հայրենի տուները վերադարձնելու հա – մար : Իսրայէլի փոքրիկ Պետութիւնը արհամարհեց միջազգային այդ հսկայ կազմակերպութեան որոշումները եւ կ՚արհամարհէ ցարդ :

ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը 1967 Նոյ. 22ին բանաձեւով մը պահանջեց, որ Իսրայէլ ամբողջութեամբ պարպէ վեցօրեայ պատերազմի ընթացքին իր գրաւած հողերը : Նոյն արհամարհանքը :

ՄԱԿի անզօրութիւնը պարտկելու հա – մար արաբեւիսրայելեան վէճի կարգադրութեան պատասխանատուութիւնը իրենց վրայ առին չորս Մեծ Պետութիւնները : Անոնք ալ չյաջողեցան : Շրջանակը աւելի սեղմուելով, մեծ յոյսեր դրուեցան աշխարհի ճակատագիրը վարող երկու հըսկաներուն վրայ :

Անոնցմէ մէկը՝ Միացեալ Նահանգնե – րու կառավարութիւնը տենդոտ գործունէութեան լծուած է ամիսներէ ի վեր : Աւելերմ Ռոճըրսի ծանօթ ծրագիրը մնաց ձայն բարբառոյ յանապատի : Ամերիկայի Արտաքին նախարարը անձամբ այցելեց արաբական երկիրներու եւ Իսրայէլի մայրաքաղաքները :

Բոլորի աչքերն ուղղուած էին Ռոճըրսի վրայ, անոր առաքելութենէն յուսալով չորս տարիէ ի վեր անլոյծ մնացած վէճին կարգադրութիւնը : Նախարարի այցելութենէն ետք Միջին Արեւելքի խաղաղութիւնը շատ քիչ յառաջդիմու – թիւն միայն արձանագրած է :

Բանակցութիւնները կը շարունակուին :

Ստոյգ է մէկ բան միայն : Կողմերը անհաշտ մնալով եւ ո՛չ մէկ զիջում ընելով հանդերձ իրենց հիմնական տեսակէտներէն, կուսակից չեն վերսկսելու պատերազմը :

Ե՞րբ պիտի խաղաղի Միջին Արեւելքը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

Ամերիկեան քաղաքական շրջանակներու կարծիքով Ռոճըրսի առաքելութիւնը յաջողութիւն մը եղած է : Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարը օգտակար կը նկատէ իր ճամբորդութիւնը, քանի որ, ինչպէս յայտարարած է ան Ուաշինկթընի մէջ, տարակարծութիւններու «սահմանը քիչ մը նեղցած է» :

Յամենայն դէպս, ամերիկեան քաղա – քական շրջանակներու համար Ռոճըրսի ճամբորդութեան գլխաւոր նպատակն էր խօսակցութեան դաշտ ստեղծել կողմերու միջեւ : Արդ այս գետնի վրայ յաջողած է առաջարկներ ստանալ երկու կողմերէն : Աւելին՝ յաջողած է ընդունիլ տալ Իսրայէլացիներուն, որ որոշ գիծի մը վրայ քաշուին Ջրանցքի շրջանէն եւ եգիպտական « խորհրդանշական » ուժ մը հաստատուի Սուէզի արեւելեան ափին :

Ճիշդ է որ, նկատել կուտան նոյն շըրջանակները, Ռոճըրս այս զիջումը կատարել տալու համար հարկադրուած է խոստանալ տնտեսական նոր օժանդակութիւն մը Իսրայէլի (200 միլիոն տոլար նուէրի ձեւի տակ եւ 300 միլիոն տոլար իբրեւ փոխառութիւն) : Միւս կողմէ, սակայն, կարեւոր երաշխաւորութիւն մը չէ տուած զինուորական ապահովութեան գետնի վըրայ :

Առաքելութիւնը յաջողութիւն մը կը նկատուի նաեւ այն պատճառով, որ Ռոճըրս արաբ երկիրներու մէջ լաւ ընդու – նելութեան արժանացած է, ինչ որ մտածել կուտայ Ուաշինկթընի, թէ Միացեալ Նահանգներու քաղաքական դիրքը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ կարծուածին չափ վիճելի չէ : Մնաց որ Գահիրէ տրամադ – րութիւն ցոյց տուած է աւելի հաւասա – րակշռուած քաղաքականութիւն մը վարել այսուհետեւ, Մոսկուայի եւ Ուաշինկթընի միջեւ :

Մինչ Ռոճըրսի աջ բազուկը Սիսքօ Լոնտոնի մէջ կը յայտարարէր, թէ «խօսակցութիւնները Մերձաւոր Արեւելքի շուրջ պիտի շարունակուին», անդին, Թել Ավիվի մէջ Ապա Էպան դիտել կուտար, թէ «Սուէզի Ջրանցքին բացումը ճիգ մըն է համաձայնութիւն ստեղծելու Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի միջեւ», սակայն կ՚աւելցնէր ան անմիջապէս, «դեռ կանուխ է խօսելու այս մասին» :

Իսրայէլի Արտաքին նախարարին տե – սակէտով Սուէզի Ջրանցքին բացումը պէտք չէ որեւէ ձեւով տկարացնէ Իսրայէլի զինուորական դիրքը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԵԽ հինգ նախկին ղեկավարներ, որոնց կարգին նաեւ Գերագոյն Խորհուրդի նախկին փոխ-նախագահը Օթօ Սիք, ոչ-ներկայացուցչական նկատեցին չեխ Համայնավար կուսակցութեան յառաջիկայ համագումարը : Նախկին ղեկավարները կը պահանջեն օտար զինուորական ուժերու հեռացումը, քաղաքացիական իրաւունք – ներու վերահաստատումը եւ դադարեցումը քաղաքական հալածանքներուն :

ԱՆԳԼԻՈՅ Թագուհին Թուրքիա պիտի այցելէ Հոկտեմբեր 18էն 25 : Թուրքիոյ նախագահը չորս տարի առաջ այցելած էր Անգլիա :

ՀԻՒՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ աճաբեկչական արարքներ տեղի կ՚ունենան շաբաթէ մը ի վեր : Վաճառատուներու, հանրային շէնքերու եւ պաշտօնատուներու մէջ ռումբեր կը պայթին նիւթական կարեւոր վնասներ հասցնելով :

«ՏԱՏԱՆՈՒՄ»ի որոշումէն ետք, Եր – կուշաբթի օր տօլմարքը շուկաներուն վրայ 4 առ հարիւր բարձրացաւ, մինչ նոյն իրիկունը Պելճիա կ՚որոշէր ջնջել տատանումի դրութիւնը պելժիականին համար : Միւս կողմէ Ֆրանսա որոշեց այլեւս չմասնակցիլ Պրիւսէլի ժողովնե – րուն — եւրոպական տնտեսական եւ դրամական միութեան — ցորչափ վեցերու տարադրամները «տատանին» :

ՌԸՆՈՅԻ գործադուլը չէ վերջացած եւ միշտ անել կացութիւն մը կը տիրէ թէեւ տնօրէնութեան եւ սենտիքաներու բանակցութիւնները կը շարունակուին :

ՀՌՈՄԻ մէջ գործադուլի շարժումները կը շարունակուին : Թաղապետական 24 հազար պաշտօնեաներ որ գործադուլի ձեռնարկած էին անցեալ Չորեքշաբթի, կը շարունակեն իրենց շարժումը : Ծնունդ, ամուսնութիւն եւ մահ այլեւս չեն արձանագրուիր եւ յաւիտենական քաղաքը աղբերու տակ թաղուած է : Գործադուլը կը շարունակեն նաեւ Ֆիումիչինոյի օդակայանի ցամաքային անձնակազմը եւ պանդոկներու անձնակազմը :

ՔԱՓԷՆ կը հաղորդեն որ Փրոֆ. Պարնարտ սրտի նոր փոխանցում մը կատա – րած է : Առենէ մը ի վեր բժիշկը «անգործ» էր եւ կը խորհէր թէ մահերը որ ժամանակ մը յետոյ պատահած էին իր հիւանդներուն, որոշ վերապահութիւն ստեղծած էին : Նոր հիւանդը սպիտակ մըն է եւ 45 տարեկան է :

ՃԵՆՈՎԱՅԻ մէջ շուիցերացի մեծահարուստի մը 13 տարեկան աղջիկը առե – ւանգուած է : Մանրամասնութիւններ չկան փրկագինին մասին :

ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ աղէտը կը շա – րունակուի եւ առջի օր Օռանժի մէջ 21 տարեկան աղջիկ մը եւս մեռած է : Աղջկան տարեդարձը տօնելու առթիւ էր «անմոռլոր եւ անմոռանալի կերպով», որ զոհին եղբայրը եւ ընկերները «սոռկ-փարթի» մը կազմակերպած էին որ եղերական ձեւով պիտի վերջանար :

ՄԱՌՆԻ գետի երկայնքին ապականութիւնը մեծ համեմատութիւններու հասած է քիմիական ապրանքներու աղբեր դըտնուած ըլլալով գետին մէջ :

ՀԱՐԱՒ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանին ուղե – ւորներու գործադուլը վերջացած է եւ երթեւեկը՝ կանոնաւորուած :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Հայաստանի ոտնագնդակի առաջնա – կարգ խումբը՝ «Արարատ», շնորհիւ իր վերջին երեք յաղթանակներուն, պատ – ուաբեր դիրք մը ապահովեց Խորհ. Միութեան ախոյենական մրցաշարքին, որ դեռ աւարտած չէ :

Մրցաշարքին առաջին երկու հանդի – պումներուն, որոնք տեղի ունեցան Երեւանի մէջ, «Արարատ» անյաջողութիւն – ներ ունեցաւ կորսնցնելով երեք կէտ :

Սակայն, միւս կողմէ, «Արարատ» յաջողեցաւ երկու կարեւոր յաղթանակներ ապահովել Ապրիլի վերջը, Մոսկուայի մէջ : Երեւանցիները 1–0 արդիւնքով նախ անակնկալ կերպով յաղթեցին Խորհ. Միութեան ախոյեան խումբին՝ Բանակի կեդրոնական մարզական ակումբ, ապա՝ նոյն արդիւնքով՝ «Տորպեդոյ»ի :

Այս երկու պատուաբեր յաղթանակնե – րով «Արարատ» Ապրիլ 27ին վեցերորդ տեղը կը գրաւէր ընդհանուր դասաւորու – մին մէջ :

Մայիս 2ին, «Արարատ» Թիֆլիսի մէջ կը մրցէր վրացական ազգային խումբին «Տինամօ»ի դէմ :

Խաղի սկիզբը Թիֆլիսցիք կ՚անցնին յարձակողականի եւ կը յաջողին հինգ – վեց վայրկեան վտանգել «Արարատ»ի բերդը : Այնուհետեւ, խաղը կը հաւասարակշռուի եւ այս անգամ, նախաձեռնութիւնը կ՚անցնի Երեւանցիներուն : 16րդ վայրկեանին Զանազանեան գեղեցիկ կոլ մը կ՚արձանագրէ : Երկրորդ եւ երրորդ կոլերը կ՚արձանագրէ Եդուարդ Մարգարով, երկրորդ կիսախաղին :

Հիասթափուած իրենց խումբի պարտութենէն, Վրացիները արդէն կը հեռանային մարզադաշտէն, երբ խաղին վերջակէտը կը դնէ Երեւանցիներու կիսա – պաշտպան խաղացողը՝ Սերգէյ Բոնդա – րէնկօ : Մօտ 30 մեթրէն քաշուած հուժկու հարուածով մը, չորրորդ անգամ ըլլալով գնդակը կը թփրտայ վրացի բերդապահ Ուրուշաձէի բերդին մէջ :

«Արարատ» 4–0 արդիւնքով կ՚ապահովէ յաղթանակը :

Աւելցնենք, որ Թիֆլիսի «Տինամօ»ն վերջին տարիներուն շատ քիչ անգամ պարտուած է իր սեփական դաշտին մէջ : Խումբին մաս կը կազմեն Խորհ. Միու – թեան ոտնագնդակի հաւաքական խումբի խաղացողներէն չորս-հինգ հոգի :

Այս յաղթանակին շնորհիւ «Արարատ» 7 կէտով բարձրացում մը կ՚արձանագրէ եւ վեցերորդ դիրքէն կը հասնի երրորդ դիրքի, ընդհանուր դասաւորումի մէջ :

«Արարատ» չորս մրցումներ պիտի կատարէ մինչեւ Մայիս 19, Երեւանի մէջ :

Թիֆլիսի «Տինամօ»ն, որ խաղէն առաջ երրորդ դիրքը կը գրաւէր, այժմ իր կրած պարտութեան հետեւանքով կը գտնուի չորրորդ կարգի վրայ :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ԿՐԹԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Ակներեւ է, որ մեծ ճիգ թափուած է աւելի քան հինգ տասնամեակներու ընթացքին՝ կրթական մարզին մէջ: Անցեալին Ռուսիոյ բնակչութեան գրեթէ երեք քառորդը անգրագէտ էր: Այսօր հազիւ կէս միլիոնի կը հասնի անգրագէտներու թիւը:

1970ի վիճակագրական պատկերը, այնուամենայնիւ, փայլուն չէ: Ներկայացնենք թիւերը:

Բարձրագոյն ուսում ստացած, այսինքն ակադեմիա եւ համալսարան աւարտած եւ համապատասխան վկայական ձեռք ձգած անձերու թիւը 8·262·000 է: Կը նշանակէ, թէ տասը տարեկանէն վեր հազար հոգիի վրայ 42ը համալսարանաւարտներ են:

Բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններ յաճախած, բայց շրջանաւարտ չեղած (թերի բարձրագոյն) անձերուն թիւն է 2·605·000, իսկ տոկոսը՝ 13:

Միջնակարգ դպրոցներէ վկայեալները կը ներկայացնեն 23·391·000, որ կը նշանակէ՝ 119 տոկոս, մի՛շտ հազար անձի վրայ, տասը տարեկանէ սկսեալ:

Ոչ լրիւ միջնակարգ բաժնին մէջ կը ստացուի հետեւեալ թիւը՝ 47·308·000, այլ խօսքով՝ 241 տոկոս: Ոչ լրիւ միջնակարգ ըսելով կը հասկցուին ութամեայ դպրոցը մինչեւ 1961 աւարտած, 7ամեայ դպրոցը աւարտած, միջնակարգ դպրոցի 9րդ, 10րդ, 11րդ դասարանները յաճախող կամ յաճախած, բայց դպրոցը չաւարտած, ինչպէս նաեւ 8րդ դասարանը ձգած պարագաները:

Միջնակարգ մասնագիտական կրթութիւն ունեցողները 13·420·000 են եւ կը ներկայացնեն 68 տոկոս:

Ընդհանուր հաշուով՝ բարձրագոյն (համալսարան) եւ միջնակարգ (լրիւ եւ ոչ լրիւ) կրթութիւն ունեցող անձերու թիւն է, ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ, 59 միլիոն 46·000: Որով տասը տարեկանէն վեր հազար անձի հաշուով կը ստացուի 483 հոգի:

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ Խորհ. Միութեան բնակչութեան կէսէն աւելին (հազարին՝ 517ը) չունի բարձրագոյն կամ միջնակարգ կրթութիւն:

Այսուհանդերձ, նկատելի է վերջին տարիներու յառաջդիմութիւնը այս մարզին մէջ, քանի որ 1951ին հազար անձի հաշուով 361 հոգի միայն ունէր բարձրագոյն կամ միջնակարգ ուսում, մինչդեռ այսօր այդ թիւը բարձրացած է 483ի:

Կրթական մարզի մէջ Հայաստան բարձր դիրքի վրայ կը գտնուի խորհրդային 15 Հանրապետութիւններու մէջ: Այսպէս՝ տասը տարեկանէ վեր հազար անձի վրայ բարձրագոյն կամ միջնակարգ կրթութիւն ունին

Ռուսիոյ մէջ՝	489	անձ
Ուկրայնիոյ մէջ՝	494	անձ
Բելոռուսիոյ մէջ՝	440	անձ
Ուզբեկիստանի մէջ՝	456	անձ
Ղազախիստանի մէջ՝	470	անձ
Վրաստանի մէջ	554	անձ
Ադրբեջանի մէջ՝	471	անձ
Լիտվիայի մէջ՝	382	անձ
Մոլտավիոյ մէջ՝	397	անձ
Լատվիայի մէջ՝	517	անձ
Կիրգիզիայի մէջ՝	452	անձ
Տաճիկիստանի մէջ՝	420	անձ
Հայաստանի մէջ՝	516	անձ
Թուրքմենիստանի մէջ՝	475	անձ
Էստոնիոյ մէջ՝	506	անձ

Կը պարզուի, հետեւաբար, որ ուսման ամէնէն բարձր թիւը ունի Վրաստան (554 տոկոս), ապա՝ Լատվիա (517), երրորդը՝ Հայաստան (516 տոկոս):

1959ի եւ 1970ի վիճակագրութիւններու բաղդատութիւնը ցոյց կուտայ, որ նախորդ մարդահամարին, այսինքն՝ 1959ին, Հայաստան կրթական գետնի վրայ երկրորդ տեղը կը գրաւէր Վրաստանէ ետք: Վրաստանի 1959ի տոկոսն էր 448, իսկ Հայաստանի տոկոսը՝ 445:

Տասնեմէկ տարուան մէջ Պալթեան Հանրապետութիւններէն Լատվիա յաջողած է գրաւել երկրորդ տեղը:

Այստեղ, սակայն, անհրաժեշտ է նկատի ունենալ կարեւոր կէտ մը: Վիճակագրութեան մէջ կրթական մակարդակը հաստատող թիւերը կը վերաբերին Հանրապետութիւններու ամբողջ բնակչութեան: Արդ, կան Հանրապետութիւններ, որոնց ազգային փոքրամասնութիւնները մշակութային տեսակէտէ յաճախ շատ բարձր են այդ Հանրապետութիւններու բուն բնակիչներէն եւ, միւս կողմէ, երբեմն ալ բաւական մեծ տոկոս կը կազմեն անոնք: Բնականաբար այս պարագան իր անդրադարձը կ'ունենայ այդ Հանրապետութիւններու կրթական ցուցանիշին վրայ:

Այսպէս, օրինակ, Ղազախիստանի մէջ Ռուսերը, որ յառաջադէմ մշակոյթ ունին, կը կազմեն երկրին բնակչութեան 42,8, իսկ Ուկրայնացիները՝ 7,2 տոկոսը, երբ բուն Ղազախները 32,4 տոկոսը կը ներկայացնեն իրենց երկրի բնակչութեան: Այս պատճառով է, որ կրթական բարձր մակարդակ մը (հազարի վրայ 470) կ'արձանագրուի հոն:

Գալով Վրաստանի, որ առաջին տեղը կը գրաւէ, չնչին են հոն ազգային այն հաւաքականութիւնները (Թաթարներ, Քիւրտեր), որոնք աւելի յետամնաց են Վրացիներէ: Ընդհակառակն՝ գգալի թիւ կը կազմեն յառաջադէմ ժողովուրդները (ռուս հայ, օս, հրեայ, ուկրայնացի) որոնք ետ չեն մնար Վրացիներէ: Միայն Հայերն ու Ռուսերը 850·000 հոգի կը ներկայացնեն:

Նոյնն է պարագան Ադրբեջանի, ուր հինգ միլիոն բնակչութեան մէջ Հայերն ու Ռուսերը շուրջ մէկ միլիոն կը ներկայացնեն միասնաբար: Ասիկա պատճառ է, որ Ադրբեջանի կրթական մակարդակի ցուցանիշը բարձրանայ (հազարի վրայ 471):

Բոլորովին հակառակ պատկեր մը կը պարզէ Հայաստան, ուր 2·208·000 Հայերու կողքին կ'ապրին մշակութային եւ կրթական մակարդակով ցած 148·000 Ադրբեջանցիներ եւ 37·000 Քիւրտեր: Որքան ալ փոքր թիւ նկատուին՝ այնուամենայնիւ կ'ազդեն Հայաստանի ցուցանիշին վրայ:

Ահա թէ ինչո՛ւ նպատակայարմար պիտի ըլլար, որ Հանրապետութիւններու կրթական մակարդակի ցուցանիշներու կողքին ներկայացուէին նաեւ ազգերու կրթական ցուցանիշները:

1959ի եւ 1970ի վիճակագրութիւններու բաղդատութիւնը ցոյց կուտայ միւս կողմէ, թէ կրթական մակարդակի յառաջդիմութեան տեսակէտով Հայաստան նախավերջին դիրքը կը գրաւէ, վերջինը ըլլալով Ադրբեջան:

Արդարեւ, Հայաստանի մէջ 1959էն մինչեւ 1970, հազար անձի վրայ, բարձրագոյն կամ միջնակարգ կրթութիւն ունեցողներու թիւը աւելցած է 81 հոգիով, քանի որ 1959ին 445 էր այդ թիւը, իսկ 1970ին՝ 516: Ճշդենք, որ Խորհ. Միութեան ընդհանուր միջինը 122 եղած է այդ ժամանակամիջոցին:

Բարձրագոյն կամ միջնակարգ ուսում ստացողներու յաւելումի տոկոսը, յիշեալ ժամանակաշրջանին 128 եղած է Ռուսիոյ մէջ, իսկ Ուկրանիոյ մէջ՝ 116, Բելոռուսիա՝ 136, Ուզբեկիստան՝ 104, Ղազախիստան՝ 132, Վրաստան՝ 106, Ադրբեջան՝ 71, Լիտվիա՝ 150, Մոլտավիա՝ 133, Լատվիա՝ 86, Կիրգիզիա՝ 110, Տաճիկիստան՝ 95, Թուրքմենիստան՝ 88, Էստոնիա՝ 120:

Եզրակացնենք: Կրթական մակարդակի մէջ վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան, թէ 15 Հանրապետութիւններէն միայն չորսին բնակչութիւնը իր կէսէն աւելիով ստացած է բարձրագոյն կամ միջնակարգ կրթութիւն: Այդ չորս Հանրապետութիւններն են յաջորդական կարգով՝ Վրաստան, Լատվիա, Հայաստան եւ Էստոնիա:

Միւս կողմէ, սակայն, ուսման յառաջդիմութեան տեսակէտով Հայաստան վերջէնթեր դիրքի վրայ կը մնայ:

Խորհ. Միութեան կեդրոնական վիճակագրական վարչութեան հրապարակած վիճակագրութիւնները կը ներկայացնեն նաեւ խորհրդային բնակչութեան կազմը ըստ տարիքի, սեռի, ընտանեկան վիճակի: Սակայն վիճակագրութիւնը դեռ ամբողջական չէ: Կը պակսին շատ մանրամասնութիւններ, որոնք հաւանաբար տրըուին յետագային:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՄՇՈՅ ԵՒ ՏԱՐՕՆԻ ՊԱՐԵՐ

ԽՄԲ.— «Գրական Թերթ»ի Ապրիլ 16ի թիւին մէջ Ս. Յարութիւնեան գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ պատանեկան պարախումբի մը ճիգը՝ ներկայացնելու հայկական ժողովրդական պարեր իրենց հարազատ գոյներով: Փափաքելի է, որ շարժումը ծաւալ ստանայ ո՛չ միայն Հայաստանի, այլեւ Սփիւռքի հայկ. պարախումբերու մօտ:

Անցեալ ամիս, «Հայ ազգագրական պարեր» հաղորդումի շարքին մէջ, պատկերասփիւռը ներկայացուց Մշոյ կամ Տարօնի պարերը: Երկու ամիս առաջ նոյն շարքով ներկայացուեցան «Վասպուրականի պարերը»: Եւ ահա այժմ՝ Մշոյ կամ Տարօնի պարերը: Վասպուրականն ու Տարօնը բանահիւսական աւանդութիւններու հնութեամբ, հարստութեամբ եւ գեղեցկութեամբ աչքի զարնող շրջաններ եղած են... Տարօնի պարերը ներկայացուց երիտասարդական խումբ մը՝ կազմուած Ախուրեանի շրջանի Երազգաւորս գիւղի միջնակարգ դպրոցի 8–9րդ դասարանցիներէ՝ աղջիկ եւ տղաք: Գիւղացիներուն մէկ մասն է միայն Տարօնցի, բայց ասոնց ունեցած վառ ու ինքնատիպ բանահիւսութիւնն ու պարուեստը ժամանակին իր հմայքին տակ է առած ամբողջ գիւղը: Հմայիչ էր յատկապէս Մշեցի զուռնաճի Աւիկը՝ պարեղանակներու անսպառ պաշարով, անթերի նուագով եւ իր արուեստին ինքնամոռաց նուիրումով: Անոր շնորհիւ է, որ Երազգաւորսի եւ նոյնիսկ յարակից գիւղերու մէջ տարածուած է Մշոյ պարերու յիշողութիւնը:

Եւ երբ երկու տարի առաջ Մշոյ Արառք գիւղէն 1915ին գաղթած Գեւոյի զաւակը, Հայոց լեզուի եւ գրականութեան անուանի ուսուցիչ Շաւեր Սահակեան փորձեց իր աշակերտներով կազմել ժողովրդական պարերու սիրողներու խումբ՝ նախաձեռնութիւնը խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ դպրոցի տնօրէնին, ծնողքներուն եւ աշակերտութեան կողմէ: Շ. Սահակեանի ցուցադրած Մշոյ պարերու տպաւորութիւնը այնքան մեծ էր, որ դպրոցի պարախումբի ուսուցիչը անմիջապէս հրաժարեցաւ իր խումբի ծրագրէն եւ Սահակեանի հետ ամբողջութեամբ վերափոխեց զայն Մշոյ պարերով: Շ. Սահակեանի եւ Մ. Մելքոնեանի անշահախնդիր ջանքերով, շատ կարճ ժամանամիջոցի մէջ, դպրոցականներէն ստեղծուեցաւ ազգագրական պարախումբ մը, որ, հայրենի գիւղին եւ Մշեցիներով ը...

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Բայց Փարիզէն ընդունած վերջին նամակը քիչ մը աւելի խոստմնալից էր:

Տիկին Անթառամ կը գրէր, թէ զաւակը աւելի մտերմութիւն ցոյց կուտար: Թէ պսակի մասին որեւէ ակնարկութիւն չէր ըրած իրեն եւ այդ մասին անտարբեր կը թուէր:

Բոլոր ասոնք, որքան ալ անորոշ ըլլային, մեծ կարեւորութիւն կ'առնէին Տ. Միքիասի աչքին, որ մէկ բառէ մը ամբողջ հոգեբանութիւն մը գուշակելու չափ խորամանկութիւն ունէր:

Եւ տիկին Անթառամի այդ անորոշապէս յուսատու նամակէն քաջալերուած՝ Տ. Միքիաս միտքը դրած էր, ամէն գնով, պաշտօնաթուղթերը պահել իր քով:

Երբ Ղուկաս էֆէնտիի գրագիրը երիկուան դէմ ներկայացաւ Փոխանորդին, այս վերջինը յուսահատ շարժումով մը ըսաւ.

— Տղաս, այդ թուղթերը տակաւին պիտի չկրնանք տալ, եթէ կ'ուզես մէկ մը Տ. Միքիասին գնա, անկէ ուզէ, անոր քովն են, ես ուզեցի թէեւ, բայց չկրցայ առնել:

— Սակայն խոստացեր էք այսօր անպատճառ յանձնելու...

— Խոստացայ, բայց, խոստումս չեմ կրնար գործադրել, ահա ճշմարտութիւնը. ինչ որ կ'ուզես ան ըրէ:

— Բայց Փոխանորդ հայր...

— Գնա, Տ. Միքիասը տես:

Գրագիրը յուսահատ դուրս ելաւ եւ գնաց Տ. Միքիասի քով, որ տակաւին Պատրիարքարան կը գտնուէր:

— Տէր հայր, ըսաւ, սա թուղթերը շնորհ ընէիք:

— Ո՞ր թուղթերը, հարցուց քահանան խստօրէն:

— Սա օրիորդ Կէլկիթեանի եւ Լեւոն էֆէնտի Կոկիկեանի ամուսնացած ըլլալու վերաբերեալ պաշտօնաթուղթերը:

— Անոնք դեռ պիտի քննուին:

— Ե՞րբ կը լմննայ այդ քննութիւնը:

— Ո՞վ գիտէ, ամիսէ մը, դուցէ վեց ամիսէն:

— Բայց Ղուկաս էֆէնտի այսօր անպատճառ կը պահանջէ այդ թուղթերը, ես հիմա ի՞նչ ըսեմ իրեն:

— Ղուկաս էֆէնտիի պահանջումովը գործը չի լմննար, ամէն բան օրէնքով ու կանոնով կ'ըլլայ... Ղուկաս էֆէնտին կրնայ պահանջել եւ մենք ալ կրնանք չտալ, մինչեւ որ ամէն ինչ օրինաւորութեան սահմանին մէջ կատարուի. ահա տղաս, ասանկ կ'ըսես:

Խեղճ գրագիրը ճարահատ վերադարձաւ գրասենեակ եւ իր էֆէնտիին հաղորդեց Տ. Միքիասի խօսքերը:

Վաճառականը աննկարագրելի բարկութեան մը մէջ ինկաւ, հայհոյեց իր գրագիրին երեսն ի վեր ու զայն դուրս վռընտեց սենեակէն: Յետոյ, սկսաւ գրասենեակին մէջ վեր վար շրջիլ, գերագրգռուած վիճակի մէջ:

— Վայ չունչանորդի, կ'ըսէր կատաղօրէն, ակռաները կճրտելով, վայ չունչանորդի մարդ, ինքն է բոլոր այս յապաղումին պատճառը, ինքն է, որ երկու ամիսէ ի վեր այսպէս մեզ կը խաղցնէ... բայց ինչո՞ւ համար, ի՞նչ է իր նպատակը, պարզապէս գէշութի՞ւն ընելու, վրէ՞ժ լուծելու համար: Չէ, Տ. Միքիասը որքան ալ ոխակալ ու քինախնդիր, միմիայն չարութեան համար ասանկ բան չըներ: Գործին մէջ անպատճառ հաշիւ մը, մութ մեքենայութիւն մը կայ...

Եւ որովհետեւ, ինչպէս գիտենք Ղուկաս էֆէնտի նեղ պարագաներու մէջ չէր վարաներ վճռական որոշում մը տալու, ինքն իրեն ըսաւ.

— Այս իրիկուն կ'ելլեմ իր տունը կ'երթամ եւ երես երեսի կը տեսնուիմ, նայիմ ի՛նչ է սըւոր միտքը:

Այս որոշումով հանդարտած, վաճառականը սկսաւ գործերով զբաղիլ:

Իրիկունը ուշ ատեն թիւնելէն կառք մը նստաւ եւ ուղղակի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին երթալով՝ բարապանը տասհոնկէ, որպէսզի զինքը քահանային տունը առաջնորդէ, քանզի առաջին անգամ էր, որ իր տանէրէցին կ'այցելէր ու չէր գիտեր տունին ուր գտնուիլը:

Տ. Միքիաս արդէն վերադարձած, հանուած ու երկար մուշտակ մը հագած, գրասեղանին առջեւ կ'աշխատէր, երբոր երէցկինը եկաւ եւ իմաց տուաւ, որ Ղուկաս էֆէնտին եկած էր ու զինքը տեսնել կ'ուզէր:

— Հոս հրամմեցէք, ըսաւ Տ. Միքիաս, առանց տեղէն շարժելու, յետոյ գլուխը ծռեց թերթի մը վրայ եւ սկսաւ կարդալ, խիստ զբաղեալ երեւոյթ մը առնելով:

Ղուկաս էֆէնտին ներս մտաւ սենեակէն, մինչ քահանան, առանց գլուխը վեր առնելու, կը շարունակէր գրել կեղծել:

— Բարեւ տէր հայր, ըսաւ վաճառականը:

Տ. Միքիաս գլուխը վեր առաւ, ոտքի ելաւ եւ պատասխանեց.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

նկուած դրացի գիւղերուն մէջ իր անդրանիկ ելոյթներով, ոգեւորութիւն ըստեղծեց: Իսկ երբ 1970ին շրջանային եւ հանրապետական ստուգատեսներուն մասնակցեցաւ խումբը, միւս բոլորէն զանազանուեցաւ իր բացառիկ ինքնատիպութեամբ, թէ՛ պարացանկով, թէ՛ ազգագրական երանգով, եւ թէ մանաւանդ, ներկայացման հարազատութեամբ ու բընականութեամբ:

Շ. Սահակեանն ու Երազգաւորսի խումբը արժանացան հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութեան մասնագէտներու ուշադրութեան:

... Պարերու այն շարքը («Գովընդ», «Համբիման-Ջանիման», «Համզարա», «Եարըմ գորանի», «Թամիր աղա», «Մընգօ», «Նարէ», «Փափուռի», «Ինը ոտ», «Մայրամէ», «Քոչարի»), զոր ներկայացուց խումբը պատկերասփիւռէն, բնոյթով բարդ եւ ներկայացման առանձին վարպետութիւն պահանջող պարեր էին եւ հիմնականին մէջ կատարուեցան յաջողութեամբ:

Երազգաւորսի պարախումբը իր արդի կերպարանքով գրեթէ ձեւաւորուած է Ախուրեանի շրջանին մէջ մեր բանահիւսական գործունէութեան ժամանակ, ժողովրդական բանահիւսութեան եւ պարարուեստի հանդէպ գիւղին մէջ ստեղծուած բուռն հետաքրքրութեան մթնոլորտին մէջ: Ան բարձրացած է մեր արդի ժողովրդագիտական պահանջներու մակարդակին եւ իր մէջ խտացուցած է ժողովրդական ոգիի այն առողջ ու լաւ տարրերը, որոնք օրինակ կրնան ծառայել մեր պարային փրոֆեսիոնէլ խումբերու համար՝ ժողովրդական պարեր ընտրելու եւ բեմադրելու ժամանակ: Այս իմաստով կը փափաքինք Երազգաւորսի խումբի վրայ հրաւիրել Մշակոյթի եւ Լուսաւորութեան նախարարութեան ուշադրութիւնը: Ազգագրական պարերու նկատմամբ մեր քով վերջին տարիներուն երեւան եկած բուռն հետաքրքրութեան եւ գործնական պահանջներու շարժումին մէջ առնուազն տարօրինակ է այն անտարբերութիւնը, որ ցոյց կը տրուի այս պարախումբին նկատմամբ: Այնքանը ըսենք միայն, որ խումբը զրկուած է տարրական նիւթական հնարաւորութիւններէ եւ ի վիճակի չէ նոյնիսկ հոգալու իր զգեստաւորման ծախքերը: Այս խնդրին մէջ աններելի անտարբերութիւն կը ցուցաբերեն թէ՛ Երազգաւորսի կոլտնտեսութեան վարչութիւնը եւ թէ մանաւանդ, Ախուրեանի Շրջ. Խորհուրդի մշակոյթի բաժինը, որու անմիջական պարտականութիւններու մէջ կը մտնէ սիրող խումբերու օժանդակումը: Երիտասարդութեան գեղագիտական դաստիարակութեան տեսակէտէն ան արդէն բացառիկ օրինակ է մեր դպրոցական կենցաղին մէջ: Երիտասարդութեան շըրջանակներու մէջ յորդացող օտար երգերու եւ պարերու անվերջանալի հոսանքին դէմ այսօր, յանձին Երազգաւորսի պարախումբին, դպրոցէ ներս կը մտնեն մեր բուն ազգային գեղեցիկ եւ առնական պարերը, որոնք ո՛չ միայն ոգեւորութեամբ կը ներկայացուին աշակերտներու կողմէ, այլեւ սիրով կ՚ընդունուին դպրոցին մէջ եւ դուրս:

Ս. Յ.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հ. Բ. Ը. Միութեան ապագայ գործունէութիւնը աւելի արդիւնաւոր եւ այժմու միջազգային պայմաններուն համապատասխան դարձնելու կոչուած այս տնօրինութիւնները, ժողովներու Լօզան գումարումը, ընդհանուր շահագրգռութիւն եւ ոգեւորութիւն ստեղծեցին այս կողմի Հայութեան ծոցէն ներս, մասնաւորաբար Լօզան եւ Ժընեւ:

Այդ նոր երեւոյթին պերճախօս փաստը ունեցանք Հ. Բ. Ը. Միութեան նորահաստատ Լօզանի Գրասենեակի պաշտօնական բացումին հանդիսութեան որ տեղի ունեցաւ Կիրակի երեկոյ, 1971 Ապրիլ 25, նախագահութեամբ Պ. Ալեք Մանուկեանի:

Նախօրեակին՝ «Խումբ մը Հայեր՝ Լօզանէն»ի մակագրութեամբ, արժէքաւոր գեղեցիկ բոյսերէ ու ծաղիկներէ կազմաւորուած հիատեսիլ ծաղկաման մը կը հասցուէր Միութեան գրասենեակը՝ ողջունելով բոլոր ժողովականները որոնք մեծապէս զգացուած էին այս փափկանկատ ժեստէն որուն պիտի յաջորդէն, ինչպէս կ՚իմանանք, ուրիշներէ եւս՝ նըւէր, եւայլն:

Հոգեւոր հովիւ Հայր Ներսէս Ծ. Վ. Պօղապալեան, ամէն բանէ առաջ խունկով եւ աղօթքով օրհնեց գրասենեակը, շրջապատուած Միութեան ղեկավարներէն:

Աստուծոյ օրհնութենէն ետք, գրասենեակին բացման աշխարհական հանդիսութիւնը սկսաւ ժամը 6ին յետ միջօրէի:

Տեղի անձկութեան բերմամբ թուով 45 երկսեռ անձնաւորութիւններ, զուտ անձնական քարտով հրաւիրուած, փութացած էին այդ երեկոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը՝ Լօզանէն թէ Ժընեւէն:

Ոգեւորութիւնը մեծ էր:

Եւ ամէն ոք գոհ ու երջանիկ՝ այս բախտորոշ հանգրուանին առթիւ:

Զուիցերացի հիւրեր եւս խնդակից էին ու կը բաժնէին տիրող մթնոլորտը: Յիշենք, ի մասնաւորի, Միութեան Լօզանի նոտարը՝ Մէթր Փիէր Վէռոէ ու նաեւ Փրոֆ. Փօլ Փիոթէ, իրաւաբանութեան դասախօս Լօզանի համալսարանին մէջ, իր ազնուական տիկնոջ հետ՝ Հայուհի մը:

Ներկայ մեր ազգակիցներէն յիշենք միայն, առ այժմ, մեծ հիմնադիր Պօղոս Փաշա Նուպարի թոռնուհին՝ Տիկ. Նուարդ Արա Զամքէրթէն, դուստրը Վահրամ Պէյ Նուպարի, ու իր դուստրը՝ Օր. Ինկրիտ Զամքէրթէն:

Բարի գալուստի իր պարզունակութեամբ սրտառուչ՝ խօսք ունեցաւ Պատուակալ Վարիչ – Պատուիրակ Պ. Արա Զամքէրթէն՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն:

Հիւրասիրութիւնը կատարուեցաւ ամէն տեսակի ըմպելիներով, մանաւանդ շամփանեայով:

Օրուան յայտնութիւնը եղաւ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան՝ գրասենեակին քարտուղարուհին, որ դմայլելիօրէն երգեց հայ ժողովրդական երգերէն՝ Գեղունի Զթճեանի «Արարատ»ը, ապա Կոմիտասի «Քելէ քելէ»ն, Արամ Խաչատրեանի «Գինիի երգը» եւ վերջապէս Կոմիտասի անմահ «Կռունկ»ը ջերմօրէն ծափահարուելով եւ արժանանալով ընդհանուր գնահատութեան եւ հայրենաշունչ մթնոլորտով լեցնելով գրասենեակը:

Ժամը 8ին, բոլոր հիւրերը հաւաքաբար առաջնորդուեցան, մասնայատուկ ինքնաշարժ հանրակառքով մը, Լօզանէն տասը քիլոմեթր հեռու լճահայեաց համբաւաւոր զուիցերական ճաշարանը՝ «Օպերժ տիւ Վիէօ Մուլէն», որ ամբողջապէս վերապահուած էր այդ երեկոյ Միութեան հիւրերուն:

Գեղատիպ ճաշացուցակ մը՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան վերնատառերով՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն, բարի ախորժակ կը մաղթէր բոլորին:

Ընթրիքը շատ չէն ոգեւորութեան մէջ անցաւ: Խինդ ու ծիծաղ, երգ ու խօսք, մրցակցեցան ներկաները պահելու մշտական խանդավառութեան մէջ, թամատա Լոնտոնաբնակ Պ. Սարգիս Քիւրքճեանի ժողովրդական ղեկավարութեամբ:

Երգեցին՝ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան քանիցս անգամ եւս, Եկմալեանի «Սիրուհիս»ը, ապա՝ Կոմիտասի «Լէ լէ եամանն»ը, Պ. Զօհրապ Զաքարեան՝ ժողովրդական յուզիչ երգը՝ «Օտար ամայի ճամբերքի վրայ», Տիկին Տիգրանուհի Փիէր Բայէ՝ հին բարի օրերու եղանակներէ, ընկերակցութեամբ թամատային: Ու հաւաքական երգեր եւս:

Խօսք առին՝ Հայր Ներսէս Ծ. Վ. Պօղապալեան, որ ամէն բանէ առաջ ոգեկոչեց մեր բիւրաւոր նահատակաց յիշատակը եւ բոլոր ներկաները յոտնկայս յարգանք մատուցին ու այդ յուզիչ պահուն՝ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան արտասանեց, խորունկ գիտակցութեամբ, ապրումով, յուզումով, Գ. Էմինի «Երգ կռունկի մասին» քերթուածը, խլելով ծափերէ զատ արցունքներ շատերու աչքերէն:

Պ. Լեւոն Թիւթիւնճեան, ազգածանօթ հրապարակագիրը ազդու չեշտով ու խօսքերով վեր հանեց Միութեան դերն ու դիրքը Միութեան ծոցին մէջ, ծնունդի օրերէն ցայսօր, յիշելով մասնաւորաբար Միութեան ներկայ ցկեանս Նախագահ Պ. Ալեք Մանուկեանի փրկարար նուիրումը՝ բարոյապէս եւ նիւթապէս:

Պ. Մկրտիչ Շելլէֆեան, որ պանծացուց Հ. Բ. Ը. Միութեան դերը Սփիւռքահայութեան մէջ:

Ամէնէն վերջ խօսք առաւ Նախագահ Ալեք Մանուկեան, որ ոգեկոչելէ յետոյ մեծ հիմնադիր Պօղոս Փաշա Նուպարը, վեր առաւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան վերակազմութեան ամբողջական նշանակութիւնը, չեշտեց թէ ինչ դեր կրնայ կատարել հիմա, այդ վերակազմութեան լիուլի արդիւնաւորութեան համար, Եւրոպայի Հայութիւնը, սկսելով Զուիցերիոյ Հայերէն ու աւարտեց իր պերճախօս արտայայտութիւնները լաւագոյն բարեմաղթութիւններով Միութեան ապագային համար:

Կէս գիշեր էր: Բոլոր ներկաները յոտնկայս երգեցին «Հայր Մեր»ը, ապրելով կրօնաշունչ հայեցի գագաթնապահ մը, ու նոյն ինքնաշարժ հանրակառքով հաւաքաբար վերադարձան Միութեան գրասենեակը, վերադառնալու համար իրենց տուները իրենց անձնական ինքնաշարժներով:

Ահա՛ այսպէս նոր թուական մը Միութեան համար, ի խնդիր նոր օրերու եւ նոր նուաճումներու:

×

Մանրամասնութիւնները «Նոր Շինաբար»ի յառաջիկայ բացառիկով, որ պիտի նուիրուի Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով վերակազմեալ Ընկերակցութեան:

ԻՐԱՋԵԿ

Լօզան, 27 Ապրիլ 1971

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏԻԹՐՕՅԹԻ մէջ, Մայիս 1ին, անակընկալ կերպով մեռած է ընկ. Սերօ Եայեան: 48 տարեկան էր: Եգիպտոսի մէջ ողբացեալ ընկերը տարիներով եղած է վարիչներէն Հ. Յ. Դ. Երիտասարդաց Միութեան, ապա ստանձնած է պատասխանատու պաշտօններ կուսակցական մարմիններու մէջ: Մօտաւորապէս երկու տասնամեակէ ի վեր հաստատուած էր Տիթրոյթ, ուր կազմած էր ընտանեկան բոյն: Հոն եւս նուիրուած էր ազգային – կուսակցական եռուն գործունէութեան՝ խանդավառ տրամադրութեամբ եւ անձնուէր ճիգով: Ընկերոջ թաղումը կատարուած է Մայիս 4ին: Ողբացեալը զաւակն էր՝ «Համազգային»ի հիմնադիրներէն ընկեր Ստեփան Եայեանի:

ՉԱԽԱԿԸ

Երիտասարդ դպրոցականը մասնաւոր ժպտումով մը կը սպասէ որ դաստիարակուհին սովորականին պէս, հեռացնէ իր պզտիկ եղբայրն ու քոյրը: Օր. Մոնթոն եւ երկու պզտիկները դուրս կ՚ելլեն սենեակէն: Մինակ են՝ մայր ու զաւակ: Շառլ կը գրկէ մայրը եւ արցունքներու մէջ — զոր չի կրնար ալ զսպել եւ որոնց կիսատաք թացութիւնը Տիկին Լիժէի դէմքը կը թրջէ — կ՚ըսէ անոր.

— Ա՛հ, շնորհակալ եմ, մայրիկ, կրկնապէս շնորհակալ եմ...

— Բայց ի՞նչ բանի համար, կը պատասխանէ մայրը:

— Այո, կը ձայնէ Շառլ, առանց ժամանակ ձգելու որ խօսքը շարունակէ անիկա, շնորհակալ եմ որ անչափելի բարութիւնը ունեցար հօրս տեղը ինծի տալու այսօր, այսօր որ այլեւս մեր սուգը վերջ կը գտնէ... Չես կրնար երեւակայել որ ինչ մեծ երջանկութիւն մըն է որ կը պարգեւես ինծի, մայրիկ: Ա՛խ, պէտք է որ համարձակօրէն խօսիմ ալ: Ժամանակէ մը ի վեր, չես կրնար գուշակել թէ որչափ կը վախնայի... բայց՝ ներէ ինծի մայրիկ...

Եւ բարկասիրտ այդ տղան, հիմա, իր խօսքերուն մէջ, կատաղի թափը կը դնէր իր բովանդակ որդիական պաշտամունքին, որուն մինչեւ այդ վայրկեանը կուտակած կասկածները, երկդիմութիւնով մը միայն կրնար, ափսո՛ս, փարատել:

— Այո, կը վախնայի որ մի գուցէ օր մը, կրկնամուսնութեան գաղափարը յղանաս, պիտի ներես ինծի, չէ՞, քանի որ այդ մղձաւանջը փարատած է այլեւս... Երիտասարդ ու գեղեցիկ ես դուն, եւ, մի զարմանար եթէ ըսեմ որ ընկերներէս երեքը այս տարի երկրորդ հայր մը ունեցան, այնպէս որ երբ քիչ առաջ, դիս քու դէմդ առիր, այն ատեն միայն հասկցայ որ կրցեր ես իմ ներքին անձնականութիւնս կարդալ: «Անոր տեղը բռնէ» ըսել ուզեցիր քիչ առաջ, չէ՞...: Բայց ոչ, պիտի չկրնամ անոր տեղը բռնել, ինք որ այնքան հմտալից էր, բարեսիրտ ու վեհանձն: Բայց կ՚երդնում որ պիտի փորձեմ ատիկա...

Եւ, մինչ մէկ կողմէ երիտասարդը, որ այնքան վերապահ էր իր նկարագրով, երախտագիտական թափով մը, իր սրտին ծածուկ վէրքը կը բանար, վէրք մը՝ որ մեռած հօր հանդէպ սնուցած յաւիտենական պաշտամունքն ու անծանօթի մը՝ բոյնէն ներս մուտք գտնելու վախը կը պարունակէր, միւս կողմէ, մայրը անսահման ցրտութիւն մը կը զգար, երակներուն խուժող: Անհագնալուր յայտնութեան մը փայլակը, ապագայի քօղը կը պատռէր ահա: Եթէ երբեք տեղի տար այն սիրոյն զոր իր երեսունըհինգ տարիներուն գրեթէ նորածիլ հրապոյրը արթնցուցեր էր Ժորժ Ֆուքոյի սրտին մէջ եւ եթէ երբեք, քանի մը վայրկեան վերջ «այո» ըլլար իր պատասխանը, զոր խոստացեր էր անոր, այն ատեն ստիպուած պիտի ըլլար ամէն ինչ խզել իր զաւկին հետ, որովհետեւ անիկա երբեք պիտի չընդունէր երկրորդ հօր մը մուտքը նոյն այդ յարկէն ներս, քանի որ իր ճշմարիտ հօրը յիշատակը կենդանի էր ու կը խոստանար կենդանի մնալ:

Անխուսափելի կռիւը խորհրդանշուեր էր կարծես տեղափոխութեան այդ համեստ միջադէպին մէջ: Եթէ երբեք մայրը ականջ չկախէր զաւկին ըմբոստացումին, պիտի հարկադրուէր ուրեմն նորեկը նստեցնել իր դէմը, նոյն այն աթոռին վրայ զոր Շառլ դողդղացող եռանդով մը գրաւեր էր, մեռած հօրը յիշատակը յարգելու համար: Ցանկարծ՝ Տիկին Լիժէ խորապէս զգաց թէ անկարելի պիտի ըլլայ, այդ պարագային, հանդուրժել երիտասարդին՝ աչքերուն դաժան արտայայտութիւնը, երիտասարդին, այո, որ իրաւազրկուած պիտի ըլլայ այն աթոռէն, որ իրն էր օրէնքով, քանի որ անդրանիկն էր, միակ արժանի ժառանգորդը անունին: Ճիշդ այդ վայրկեանին, մինչ մայրը, ապագայի երազներէն եւ անցեալի խղճի խայթէն փեռեկտուած իր սիրակարօտ կնոջ տենչանքներուն ու մայրական խանդաղատանքներուն միջեւ կը տատանէր, ճիշդ այդ վայրկեանին դրան զանգակին ձայնը կարծես ականջին եկաւ եւ բաժնեց զինքը զաւկին դրկախառնումէն, զոր ուժով մը սեղմած էր կուրծքին վրայ: Չէր սխալած Տիկին Լիժէ, քանի որ երկվայրկեան մը հազիւ անցած էր երբ ծառան ներս կը մտնէր սենեակէն հարցնելու համար թէ կրնա՞ր արդեօք այցելուն ներս հրամցնել: Շառլ սենեակէն հեռանալու շարժուձեւը փորձեց ընել, բայց այնպիսի խստութիւնով մը որ, մօրը համար, ատիկա լուռ խոստովանութիւն մը թուեցաւ արդէն:

— Կեցիր, ըսաւ Տիկին Լիժէ զաւկին թեւէն բռնելով, տիրական, բայց վըշտագնած:

Յետոյ խօսքը ծառային ուղղելով.

— Ըսէք Պր. Ֆուքոյին թէ զինքը պիտի չկրնամ ընդունիլ այսօր, թէ... պիտի... գրեմ... իրեն...:

Ու երբ, կրկին, մայր ու զաւակ մինակ մնացին.

— Ոչ, հծծեց մայրը, նոր թափով մը զինքը համբուրելով: Ոչ, ոչ, զաւակս, պիտի չամուսնանամ ալ, երկրորդ հայր մը պիտի չտամ քեզի, որովհետեւ չեմ ուզեր որ տառապիս իմ պատճառովս: Ոչ, ոչ, չեմ ուզեր որ տառապիս: Բաւական էք դուք ինծի համար, ես պիտի բաւեմ, այո, պիտի բաւեմ քեզի...

Տիկին Լիժէ ոչ մէկ ատեն այնքան խորունկ ուրախութիւն մը զգացեր էր, որքան այդ վայրկեանին, հակառակ անոր որ սաստիկ ցաւ մը մինչեւ իր ամենածածուկ թելերը զինքը կը չարչարէր: Այսպէս խօսած ատեն, զաւկին աչքերուն մէջ նայելով, ան՝ իրովի կը խորհէր թէ այդ տղուն բնազդը ամէն ինչ հասկցեր էր:

ՓՕԼ ՊՈՒՐԺԷ

(Վերջ)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աղապապ Պարսամեան (Թոփալեան) եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՂԱՊԱՊ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ

(Թօփալեան)

մահուան քառասունքին ինչպէս նաեւ Գալուստ Պէրպէրեանի եւ Պարսամեան գերդաստանի համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս առթիւ Տիկին Աղապապ Պարսամեան եւ զաւակները 200 Ֆր. կը նուիրեն Իսի լէ Մուլինոյի Մշակոյթի Տան եւ 30ական ֆրանք Աղքատախնամի Մոնմորանսիի հանգստեան տան (ստանալ «Յառաջէն) եւ «Յառաջ»ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պր. Օննիկ Վարժապետեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր, ողբացեալ

ՆՈՒԱՐԴ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի 16 Մայիս, յաւարտ պատարագի, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 339 Ավրնիւ տիւ Փռատօ:

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան հանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար Մայիս 15ին:

ՃԱՇ

Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղան–խնջոյքը 16 Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ:

Կը նախագահէ ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ. Պ. Պետիկեան ընկերակցութեամբ՝ սազի Մկրտիչի, Գէորգեան դաշնակ, Գ. Գէորգեան քանոն (Հայաստանէն), Օր. Պագրճեան հայկական պար, դերասան Պշտիկեան արտասանութիւն, ֆանթէզի պատմուածքներ՝ Պր. Զօրքուր:

Ճաշագին 20 Ֆրանք:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

22 Մայիս, Շաբաթ ժամը 16ին

Կը նախագահէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Էքսարք Առաջնորդ Ֆրանսայի Հայոց

Կը մասնակցին նաեւ ծանօթ արուեստագիտուհիներ.— Աստղիկ Տէտէեան (երգ), Եւա Արզումեան (պար):

Կը հրաւիրուին սիրով վարժարանի բարեկամներն ու համակիրներ:

Մուտքը ազատ է

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Քոլոմպէն, Պ. Հմայեակ Տիւրկէրեան 500 Ֆր. կը նուիրէ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին կը նուիրեն ողբացեալ Պ. Կիւրճեանի մահուան քառասունքին առիթով.—

Տէր եւ Տիկին Ա. Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան եւ Տէր եւ Տիկին Պ. Գիլիճեան 50ական Ֆր.: Տէր եւ Տիկին Վահէ Շահինեան 50 Ֆր. իրենց ողբացեալ մօր, Պ. Նորիկեանի մահուան քառասունքին առիթով:

×

Ողբացեալ Նուարդ Տողրամաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Այրի Տիկ. Լուսին Տողրամաճեան 50ական Ֆր. Շաւիլի եկեղեցիին եւ Շաւիլի Կապ. Խաչին, Տէր եւ Տիկին Տէր–Ներսէսեան Շաւիլի Կապ. Խաչին 50, Սէն Ռաֆայէլէն Տէր եւ Տիկ. Տաճատ Տողրամաճեան 50ական Ֆր. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին եւ Շաւիլի Կապ. Խաչին, Տիթրոյթէն (Ամերիկա) այրի Տիկին Հայկուհի Մուշմուլեան 50ական Շաւիլի Կապ. Խաչին եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման: (Դպրոցասէրի գումարը ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Սուրբ Խաչ եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Նշան Հայթայեանէ 250 Ֆր. Յովսէփ Թէքէեանի դառնակսկիծ մահուան առիթով փոխան ծաղկեպսակի:

×

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն.—

Զատկական տօներուն առթիւ՝ Պ. Պահատուրեան 500 Աղք.ին և 100 դպրոցին: Տէր եւ Տիկին Մ. Մարգարեան 150 եկեղեցիին, 100 դպրոցին եւ 50 Աղք.ին:

Դանիէլեան ընտանիք եւ Տիկ. Վ. Շահմէնէտեան 100ական: Տէր եւ Տիկ. Մուրատեան 50 եկեղ.ին եւ 50 դպրոցին: Պր. Պետրոս Գարագճեան 50 եկեղ.ին, Պր. Թէրզիպաշեան 50 եկեղ.ին: Տիկին Բ. Կարապետեան, Տիկ. Զ. Քէօլէօեան, Տիկին Ա. Հարէլեան 30ական: Տիկ. Նահապետեան, Տիկ. Ղազարեան, Տիկ. Բէքմէզեան եւ Ոմն 20ական: Տիկ. Ինէքճեան, Տիկ. Տիւյմէճեան, Տիկ. Փափազեան, Տիկ. Յարութիւնեան եւ Ոմն 10ական:

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար: Արձանագրութիւնները Շաբաթ օրերը ժամը 14,30ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի դրասենեակը

17, Rue Bleue — Métro Cadet

հետեւեալ թուղթերով՝

Livret de Famille

Carte d'immatriculation S. S.

Bon de Vacances visé par le Percepteur

Livret de vaccination à jour

Une photo d'identité.

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը կը հաղորդէ որ օդափոխութեան կայանի արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն Հինգշաբթի, ժամը 14էն 17, Ահարոնեան ակումբը, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան:

ՃԱՇ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

15 Մայիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Օթէլ Նորմանտիի սրահին մէջ, 28 Պուլվառ տ'Աթէն, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան, ի պատիւ ՏԷՐ ՀՄԱՅԵԱԿ ԽԱՉԱԿԻՐ ՔԱՀԱՆԱՅԻ կոնդակի ստացման առիթով:

Ճաշի մասնակցութիւն 25 Ֆր.:

Սոյն ճաշին տոմսերը ապահովելու համար դիմել Մայր Եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մինչեւ 13 Մայիս:

Հեռաձայն 77–84–70

LE CLUB DES JEUNES DE L'UGAB

SECTION MARSEILLE

Vous invite à une projection commentée de 200 diapositives en couleur sur :

l'Arménie

qui aura lieu le Samedi 22 Mai à 20 h. 45 précises dans les locaux de l'U. G. A. B. 7, Rue Papère, Marseille (1er)

Cette conférence sera présentée par trois membres de la setion culturelle du Club des Jeunes de l'U. G. A. B. de Paris, qui se déplaceront spécialement à Marseille à cette occasion

Cette projection a obtenu un très vif succès à Paris au mois de Janvier dernier.

ENTREE GRATUITE

CONNAISSANCE DU MONDE

SALLE PLEYEL

252, Faubourg Saint-Honoré

Métro : Ternes

Une séance exceptionnelle

Mardi 18 Mai à 21 heures

ARMENIE

d'hier et d'aujourd'hui

Premier grand film français en couleurs

SUR L'ARMENIE

Récit et film de

N. ROBY

Places : de 5 F. à 15 F — Location : Salle Pleyel, Durand, 4Pl. de la Madeleine et dans les Agences de Théâtres.

Billets à prix réduits et location pour les membres de « Connaissance du Monde » Salle Pleyel (227-06-30) et Drugstore Saint-Lazare, 15, Rue de Rome (387-42-90)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. Տիկին Ագնիւ Նիկողոսեանի կողմէ ի յիշատակ իր ամուսնոյն Գէորգ Նիկողոսեանի մահուան 6րդ տարեդարձին:

×

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Վահրամ Եսայեանէ (Վերսայլ) 150 Ֆր. ողբացեալ այրի Տիկին Վիքթորիա Գույումճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Իններորդ ցանկ

Տէր եւ Տիկ. Սամուէլեան Երուանդ, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան Միսաք (Սէն Տընի) 1000ական, Տէր եւ Տիկին Թօփալեան Կարապետ, Տէր եւ Տիկ. Ապօնայեան Գասպար, Տէր եւ Տիկին Դաշնակեան Աւետիս, Տէր եւ Տիկ. Գոճապըյըքեան 500ական, Պր. Էմէքսիզեան Վահագն, Տէր եւ Տիկ. Գալէնտէրեան Յակոբ, Տէր եւ Տիկին Պզտիկեան Երուանդ, Տէր եւ Տիկ. Պալեան Տիգրան 200ական, Տէր եւ Տիկ. Սերոբեան Առաքել, Տէր եւ Տիկ. Գարակէօզեան Կարապետ, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան Գասպար 250ական Պարոն Տավուտեան Սեդրակ, Տէր եւ Տիկ. Շահինեան Թագւոր, Տէր եւ Տիկ. Տէյիրմէնճեան Սարգիս 300ական:

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլէն այրի Տիկ. Շնորհիկ Փափազեան ողբացեալ իր սանուհիին՝ Օր. Միրէյ Գարայեանի մահուան քառասունքին առթիւ 20ական Ֆր. կը նուիրէ Շաւիլի դպրոցին եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին:

SALLE GAVEAU — 45, Rue la Boëtie (Miromesnil)

Mercredi 19 Mai à 21 heures

RECITAL DE PIANO

Huguette AGEDERIAN

Oeuvres de Chopin, Bach, Liszt, Khatchaturian, Mendelsohn, Debussy

Places à 20, 15 et 10 Fr. en vente à la Salle, Librairie Palouyan, 43, Rue Richer Agederian, 67 Rue de Cléry, Paris (2e)

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան 65ամեակի առիթով

Կազմակերպուած՝ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԱՐՄԻՆԻ կողմէ 23 Մայիս, Կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահի մէջ՝ 7 Ռիւ Փափէր:

Նոյն օրը, առաւօտուն, տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան արարողութիւն Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, նախագահութեամբ Յակոբ Եպս. Վարդանեանի, Բարեգործականի հիմնադիրներուն եւ մահացած անդամ – անդամուհիներու հոգիներուն համար:

Կը հրաւիրուին մեր հայրենակիցները, անխտիր:

Ճաշասեղանին մասնակցելու համար, կը խնդրուի նախապէս ապահովել տոմսակները մեր գրասենեակէն, անձամբ կամ հեռաձայնով՝ 54–16–50:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

Մայիս 26, Չորեքշաբթի իրիկուն

ԹԷԱԹՐ ՏԸ ԼԱ ՄԻՉԻՔ

Յետագային մանրամասնութիւններ

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յունիս 5ին, մինչեւ լոյս:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 6ին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիս 29, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ԵՐԵՔ ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

16 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Ա) ՅՈՒԼԻՍ 12էն 30 — Բ) ՕԳՈՍՏՈՍ 2էն 20 — Գ) ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10էն 28

ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Օթոմոբիլով խմբական այցելութիւններ՝ Գեղարդ, Գառնի, Զուարթնոց, Էջմիածին, Էրեբունի, Մատենադարան եւ այլ տեսարժան վայրեր

ՕՐ ՄԸ ՍԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 13 MAI 1971

Le Numéro 0,50 F.

47րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12113 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.113

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻԱ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԱՍ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄԷ

—o—

Պրիւքսէլի մէջ վերսկսան խօսակցութիւնները Վեցերու եւ Անգլիոյ միջեւ, այս վերջինոյն անդամակցութեան շուրջ Հասարակաց Շուկայի:

Անգլիոյ ներկայացուցիչը՝ Ռիփոն, որուն պաշտօն յանձնուած է բանակցիլ Վեցերու հետ, առաջին նիստին լսեց Մօրիս Շումանի ներկայացուցած առաջարկները Վեցերու անունով:

Առաջին առթիւ համաձայնութիւն գոյացաւ այսպէս անուանուած Եւրատոմի մասին, այսինքն խաղաղ նպատակներով հիւլէական ուժի գործածութեան շուրջ: Հասարակաց Շուկայի անդամ երկիրներու եւ Անգլիոյ միջեւ համատեղ գործակցութիւն մը պիտի ստեղծուի այս մարզին մէջ: Կողմերը իրարու պիտի փոխանցեն իրենց աշխատանքներուն արդիւնքը:

Միւս կողմէ, սակայն, ցարդ կարելի չէ եղած համաձայնութիւն գոյացնել յատկապէս հարցի մը շուրջ, որ Անգլիոյ համար մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ: Այդ հարցը շաքարն է, որուն համար Անգլիա կ'ուզէ, որ Վեցերը նկատի առնեն իր յանձնառութիւնները Հասարակապետութեան շաքար արտադրող երկիրներուն հետ: Վեցերու առաջարկը՝ պահպանել այժմու վիճակը մինչեւ 1974, գոհացում չէ տուած Ռիփոնի:

Ճարտարարուեստական հարցերու շուրջ եւս անհամաձայնութիւններ կան, քանի որ Լոնտոն որոշ երաշխաւորութիւններ եւ որոշ առանձնաշնորհումներ կը պահանջէ:

Երեքշաբթի իրիկուան նիստը կը տեւէր 16 ժամ եւ մազ մնացած էր որ վերջնապէս «պայթի» Հասարակաց Շուկան: Ի վերջոյ Վեցերը համաձայնութեան կուգային որ «տատանող» դրամ ունեցող երկիրները (Գերմանիա, Հոլանտա) իրաւունք կ'ունենան մասնաւոր կարգադրութիւններ ընել ներածման եւ արտածման գիներու վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐ ՏԵԼՀԻ կը հաղորդէ, թէ Արեւելեան Փաքիստանի իրադարձութիւններուն հետեւանքով երկուքեւկէս միլիոն Պենկալցի գաղթականներ հաստատուած են Արեւմտեան Պենկալ, որ մաս կը կազմէ Հնդկաստանի: Հոծ թիւ ներկայացնող գաղթականները սպառնալիք մը կը նկատուի շրջանի անդորրութեան պահպանման դէմ:

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ մէջ վերսկսած է Հրեաներու դատավարութիւնը: Ատեանին ներկայացուած են ինը Հրեաներ, որ համաձայն ամբաստանագրին «ստեղծած են երկրին ապահովութիւնը վտանգող գաղտնի կազմակերպութիւն մը»: Ամբաստանեալները մաս կը կազմեն այն խմբակին, որ կը ծրագրէր օդանաւի առեւանգումով հեռանալ երկրէն: Ցար եւ նման դատավարութիւն մը տեղի ունեցած էր անցեալ Դեկտեմբերին, որուն ընթացքին երկու հոգի մահուան եւ 12 հոգի ալ տասնէն տասնըհինգ տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էին: Մահուան դատապարտութիւնը յետագային վերածուած էր 15 տարուան բանտարկութեան:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ դիւանագէտ մը եւ իր կինը քաղաքական ապաստանի իրաւունք խնդրեցին յոյն իշխանութիւններէն: Դիւանագէտին անունը ցարդ չէ հաղորդուած, սակայն, կ'ըսուի թէ Պէյրութի խորհրդային դեսպանատան առաջին քարտուղարն է, որ Մոսկուայէն Պէյրութ կը վերադառնար Աթէնքի ճամբով: Աթէնքի օդակայանին մէջ է, որ ընտրած է ազատութիւնը:

ՏԸՊԼԻՆԻ մէջ մեռած է Իրլանտայի նախկին վարչապետը Սին Լեմաս: 71 տարեկան էր: Մասնակցած էր քաղաքացիական կռիւներուն Անգլիոյ դէմ:

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ դրամի պահանջը կը շեշտուի Լոնտոնի մէջ, ուր շատեր կը փորձեն իրենց երկրի դրամը վերածել իէնի: Ներկայիս 360 իէնը կ'արժէ մէկ տոլար: Համաձայն որոշ լուրերու՝ Ճափոնի դրամը պիտի վերարժեւորուի:

ՏԱՔԸ յանկարծակի մուտք մը գործեց Ֆրանսա, որ Երեքշաբթի օր Եւրոպայի ամէնէն տաք երկիրն էր: 25 աստիճան էր տաքը՝ Փարիզ եւ 26՝ Պորտօ եւ Սթրազպուրկ:

ՍԱԿԱՐԱՆԸ Ֆրանսայի մէջ (Փարիզ) հետեւեալ պատկերը կը պարզէր Երեքշաբթի օր.— Տոլար՝ 5,53, տօյչմարք՝ 1,57, զուիցերական՝ 1,35 եւ Ֆլորին 1,56: Ոսկին զգալի յաւելում մը կը կրէր, Լոնտոնի մէջ հասնելով 40,20 տոլարի օնսը (Երկուշաբթիի բաղդատմամբ յաւելում՝ 25 սէնթ): Ֆրանքֆուրթի մէջ ձոյլ ոսկին քիլօն կ'արժէր 4.590 մարք (40 մարքի յաւելում նախորդ օրուան բաղդատմամբ) եւ Փարիզի մէջ՝ 7.130 փոխանակ 7.095ի՝ Երկուշաբթի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ելմտական նախարարը յայտարարեց թէ Ֆրանսա Մայիս 10ին, 375 միլիոն տոլար վերադարձուցած է միջազգային դրամական Ֆոնտին: Այս գումարը համապատասխան է 1969 Սեպտեմբերին Ֆրանսայի կատարած փոխառութեան մէկ մասին: Ապրիլի մէջ Ֆրանսայի տարադրամներու պահեստը կը հասնէր 5.211 տոլարի:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, գիշերը, Հիլս պանդոկին մէջ հրդեհ ծագած է եւ ամբողջ պանդոկը հրոյ ճարակ դարձած է: Ութ հոգի մեռած են խուճապին ընթացքին:

ՌԸՆՕի գործաւորները միշտ չեն բաներ, ոչ մէկ համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով տնօրէնութեան հետ, որ մերժեց սենտիքաներու վերջին առաջարկները:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ Քանի փառատօնը բացուեցաւ Չորեքշաբթի օր: 24 երկար ժապաւէններ պիտի ներկայացուին: Ֆրանսա կը մասնակցի հետեւեալ ֆիլմերով՝ Լ. Մալի «Լը Սուֆլը օ Քէօռ»ը, Տըվիլի «Ռաֆայէլ ու լը Տեպօշէ»ն, «Լէ Մառիէ տը լ'Ան 28»ն եւ «Լը Պաթօ սիւր լ'Էռպ»:

ԱՌԱԿՈՆԻ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

—o—

Լէթր Ֆրանսէզի մէջ, որուն խմբագրապետն է Լուի Առակոն հետեւեալ հարցումները կ'ընէ.—

«Ծի՞շդ է արդեօք որ չեխ մեծ բանաստեղծը Վիտեսլաւ Նեզվալի (մեռած քանի մը տարի առաջ, եւ որ բարեկամս էր) տղան անձնասպան եղած է իր երկրին մէջ ինքզինքը պատուհանէ մը վար նետելով:

«Ծի՞շտ է արդեօք որ այս դէպքը, որ մամուլի մէջ ոչ մէկ տեղ արձանագրուած է Փրակայի ներկայ կառավարութեան կողմէ, գաղտնի կը պահուի:

«Ծի՞շդ է որ այդ դժբախտ երախան, որ այդ արարքին մղուած է ի տես իր հայրենիքին վիճակին, նամակ մը ձգած էր բացատրելու համար իր ժեսթը, որ մէջտեղէն վերցուած է:

«Ծի՞շդ է որ այդ նամակին մէջ, փափաք կը յայտնէր որ իր աճիւնները իր հօրը դամբարանին մէջ դրուին եւ թէ այդ խնդրանքն ալ նկատի չէ առնուած:

«Ծի՞շդ է որ նման բան մը կարելի ըլլայ ընկերվարական երկրի մը մէջ: Եւ երկրին մէջ Նեզվալի՝ համայնավար ազգային բանաստեղծը: Հերքումը միայն կը մաղթեմ»:

Առակոն կ'ակնարկէ 15 տարեկան Ռոպէր Նեզվալի, չեխ մեծ բանաստեղծին միակ զաւակը, որ անձնասպան եղած է, կ'ըսուի, քանի մը շաբաթ առաջ:

—o—

ԿԱՐԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Խորհրդահայ թաւջութակահարուհի՝ 27 տարեկան, Փարիզ է կարգ մը խորհրդային արուեստագէտներու հետ եւ նուագահանդէսները տեղի կ'ունենան Փարիզի Թէաթր տը լա Վիլ Մայիս 13ին եւ 15ին:

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Հայ Դատի օրուան հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Շաբաթ երեկոյ, Մայիս 8, Շիմիի սրահը:

Օրուան նախագահը՝ ընկ. Հրանտ-Սամուէլ ֆրանսերէն եւ հայերէն իր բացման խօսքին մէջ պարզեց նման համախմբումներու կազմակերպման նպատակը — Տարին մէկ օր յատկացնելով հայկական դատին, կ'ուզենք ցոյց տալ թշնամիին թէ բարեկամին, որ Հայութիւնը կը պահանջէ վճարումը այն միջազգային մուրհակին, որ Սեւրի դաշնագիր կը կոչուի: Վեց տարիէ ի վեր Հայկական Դատը զարթօնքի նոր շրջան մը կ'ապրի: Ազգովին նուիրուած ենք անոր պաշտպանութեան ու հետապնդումին: Սփիւռքէն զատ Հայրենիքն ալ կ'արտայայտէ իր հաստատ կամքը՝ պահանջելու համար մեր պատմական գրաւոր հողերը, որ կը շարունակեն բռնագրաւուած մնալ թշնամիի կրունկին տակ, թշուառ ու անտէր:

Նախագահը ապա անդրադարձաւ Հայ Դատի Յանձնախումբերու գործունէութեան հաստատելու համար, թէ յամառ եւ հետեւողական աշխատանք կը կատարուի քարոզչական ուղղութեամբ: Փարիզի մէջ եւս, ինչպէս նաեւ Մարսէյլ, Հայ Դատի Յանձնախումբեր կեանքի կոչուած են: Ասոնք՝ աջակից ունենալով նոր սերունդը պատեհ առիթներ կը ստեղծեն, որպէսզի հայ եւ օտար շրջանակներու մօտ արծարծուի մեր իրաւունքներու պահանջը: Յուսադրիչ եւ քաջալերական է այն երեւոյթը, որ ամէնուրեք երիտասարդ տարրեր են աշխատանք կատարողները, ինչ որ կը նշանակէ, թէ ջահը կը մնայ անշէջ, փոխանցուելով ձեռքէ ձեռք, սերունդէ սերունդ:

Պայքարն ու աշխատանքը պիտի շարունակուին՝ ցորչափ չեն իրականացած մեր ազգային քաղաքական նպատակները:

Ժօռէսեան դպրոցի պատկանող տրիբուն, Էտուար Տէփրէօ, հին բարեկամ մը Հայ Դատին եւ հայ ժողովուրդին, ոգեկոչեց Հայերու բարեկամ մեծ ընկերվարականները՝ ինչպէս Ժօռէս, Ֆրանսիս տը Փրէսանսէ, Մարսէլ Սամպա եւ ուրիշներ: Բանախօսը անգամ մը եւս արագ ակնարկ մը նետելով Հայ Դատի գլխաւոր հանգրուաններուն վրայ, չվարանեցաւ, ինչպէս միշտ, խստիւ քննադատելու Արեւմուտքի եւ Արեւելքի մեծ Պետութիւնները, որոնք փոքր այլ տաղանդաւոր ժողովուրդի մը իրաւունքները շուկայիկ հաշիւներու առարկայ դարձուցին: Նախկին նախարարը ծանրացաւ Թրքական ոճիրներուն վրայ, շեշտելով որ Թուրքերու հայաջինջ ծրագիրը անօգուտ դուրս եկաւ, քանի որ հակառակ երկրի մը ամայացումին եւ ժողովուրդի մը համրանքի կէսին բնաջնջումին, այդ ժողովուրդը — իմա՛ Հայը — կենսունակ ազգերու շարքին կը դասուի իր ստեղծագործ եւ շինարար ձգտումներով:

Տէփրէօ անդրադարձաւ նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան եւ, մասնաւորապէս, Սեւրի դաշնագրին ու Ուիլսըն-եան սահմաններուն, եզրակացնելու համար, թէ պատմական Հայաստանի այդ հողերը սահմանուած են վերստին պատկանելու իրենց իրաւատիրոջ՝ հայ ժողովուրդին:

Սեւրի դաշնագիրը կը նախատեսէր նոյնպէս Քիւրտիստանի մը կազմութիւնը եւ, այսօր, մենք ականատես ենք քրտական զարթօնքի մը Թուրքիոյ մէջ:

Նախկին նախարարը համոզուած է, որ արդարութեան հիմերու վրայ կարելի է միայն կերտել ընկերվարական աշխարհ մը՝ արդար եւ ազատ: Եւ այդ արդար ու ազատ աշխարհին մէջ իր պատուաբեր տեղը պիտի ունենայ անպայման Հայութեան երազած ամբողջական Հայաստանը, ժողովրդավարական ազատ կարգերով եւ անկախ գոյավիճակով:

Տիկին Անահիտ Տէր-Մինասեան նախ հակիրճ պատմական մը ըրաւ ընկերվարական շարժումներու, աշխարհի մէջ, յատկանշական գտնելով առաջին առթիւ հայ յեղափոխական շարժումին կանխահասութիւնը: Այսօր, մինչ ժամանակակից պատմաբաններ Արեւելքի ժողովուրդներու անցեալը կը քննեն եւ կ'ուսումնասիրեն անոնց զարթօնքը, կը պարզուի որ՝ Հայերը այդ ժողովուրդներու առաջիններէն եղած են, որոնք կառոյց եւ գործունէութիւն ունեցող յեղափոխական կազմակերպութիւններ ստեղծած են: Թուականները խօսուն են.— Վանի մէջ Արմենականները կը կազմակերպուին 1885ին, Ժընեւի մէջ Հնչակները 1887ին եւ Թիֆլիսի մէջ Դաշնակցականները 1890ին, ու Հայ Սոցիալ-Դեմոկրատները մէջտեղ կ'ելլեն 1905ի ատենները: Բաղդատութեան քանի մը նմոյշներ տալու համար յիշեցնենք, որ այդ անունին արժանի ազգային շարժում չկայ 1905էն առաջ Հնդկաստանի մէջ, 1914ի պատերազմէն առաջ Վիէթնամի մէջ:

Ապա բանախօսը մասնաւորաբար ծանրանալով հայ ընկերվարութեան վրայ, ըսաւ թէ անիկա աւելի ինքնապաշտպանութեան միջոց մը կը թուի ըլլալ ազգ. ճնշումին դէմ, քան տնտես. անհրաժեշտութիւն մը: Այլ խօսքով՝ հայ ընկերվարութիւնը չի յայտնաբերեր պրոլետարիատի անխուսափելի յաղթանակը, այլ կը խոստանայ փոփոխութիւններ, եւ ընկերային բարեփոխումները ի յայտ կուգան միայն երբ առաջին հեռանկարը, որ է քաղաքական ինքնավարութիւն կամ անկախութիւն, իրագործուած կ'ըլլայ:

Վերլուծելէ ետք հայ յեղափոխական շարժումներու բնոյթը, բանախօսը հասաւ իր եզրակացութեան ու շեշտեց, թէ սփիւռքի Հայութիւնը պէտք է հետապնդէ Հայերու իրաւունքները Թուրքիոյ կողմէ բռնագրաւուած հայկական հողերուն եւ անոնց վերադարձը Մայր Հայրենիքին: Հետապնդէ նաեւ Ասիոյ, Ափրիկէի եւ Արեւելքի ինչպէս բոլոր ժողովուրդներու նաե՛ւ Հայոց ինքնորոշման իրաւունքը: Պէտք է համադրել ազգայնականութիւնը եւ ընկերվարութիւնը՝ անոր տալով իր ճշմարիտ դիմագիծը, որ է՝ ընկերային արդարութիւն, մարդկային իրաւանց յարգանք եւ, վերջապէս, ազատութիւն:

Հայ Դատի Յանձնախումբի Հայ Դատի բանաձեւումը կարդաց ընկ. Արա Գրիգորեան, որմէ ետք օրուան նախագահը փակումը կատարեց Հայ Դատի օրուան հանդիսութեան:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Վերջին օրերուն, անգամ մը եւս, եւրոպական շուկան իրարանցումի մէջ էր դրամական տագնապի մը հետեւանքով, որ ծնունդ առաւ բոլորովին անակնկալ ձեւով եւ վերագրուեցաւ Ելմտական նախարար Շիլէրի (Գերմանիա) «շատախօսութեան»։

Դրամական հարցերը միշտ բարդ կը թուին առաջին առթիւ։ *Ժուռնալ տիւ Տիմանշի* մէջ, Մօրիս Տըլառիւ մատչելի կը դարձնէ անոր բնոյթը հարցում – պատասխան յօդուածի մը մէջ.—

×

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ինչո՞ւ այս տագնապը, ի՞նչպէս կը բացատրուի։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— *Դրամատոմս մը անարժէք բան մը չէ։ Թիւ մըն է թուղթի մը վրայ։ Կ'արժէ ինչ որ հանրութիւնը կը կարծէ որ կ'արժէ։ Իր արժէքը կախում ունի իր ներշնչած վստահութենէն։ Եթէ զանազան պատճառներով վստահութիւնը խախտի, անոնք որ մեծաքանակ այդ դրամէն ունին կ'ուզեն փոխել, կամ զայն վերածել թանկագին մետաղի, կալուածի կամ պարզապէս ուրիշ դրամի մը, որ աւելի վստահութիւն կը ներշնչէ։ Այդ էր որ պատահեցաւ Մայիս 4ին եւ 5ին Եւրոպայի մէջ, տոլարին համար։ Գլխաւորաբար Արեւմտեան Գերմանիա, ապա Զուիցերիա, Պելժիա, Հոլանտա, Աւստրիա, նոյնիսկ Սպանիա ողողուեցան տոլարով։ Մօտ երկու միլիառ (11 միլիառ ֆրանք) ողողեցին Գերմանիան 24 ժամուան ընթացքին։ Իշխանութիւնները որոշեցին ի վերջոյ այլեւս տոլար չգնել։ Առկախեցին պաշտօնական սակը։ Լումայափոխութիւնները կրնային շարունակ – ուիլ անհատներու միջեւ, անոնց իսկ պատասխանատուութեամբ։*

— Ո՞վ է պատասխանատուն այս կացութեան։

= *Նախ՝ Միացեալ Նահանգները, քանի որ իրենք են տոլար տպողները, բայց նաեւ եւրոպայի պաշտօնական անձնաւորութեանց անխոհեմ արտայայտութիւն – ները։ Այսպէս Մայիս 3ին գերման տնտեսական գլխաւոր հաստատութիններ հաւաքական տեղեկագիր մը հրատարակե – ցին եզրակացնելով թէ* մարքի *(ամուր դրամ) պաշտօնական սակը բաղդատ – մամբ տոլարին (տկար դրամ) պէտք է փոխուէր։ Նման բան մը պատահած էր 1968 Մարտին։ Այն ատեն չահագործողները ոսկիին վրայ կոթնեցան տոլարին դէմ, մինչեւ այն օրը երբ Միացեալ Նահանգները որոշեցին այլեւս ոսկի չծախել անհատներու այլ միայն՝ կառավարու – թեանց։ Շահագործումի նոր ալիք մը սկըսաւ 1969 Հոկտեմբերին գերմանական անխոհեմ աղբիւրներու պատճառաւ։ Մարքը 8,50 առ հարիւր վերարժեւորուեցաւ։ Անոնք որ ատենին իրենց տոլարները մարքի փոխած էին, սքանչելի գործ մը տեսած եղան։ Անմիջապէս մարքերը կրկին տոլարի վերածեցին։ Նման չահագործումներ սակայն կրնան յաջողիլ միայն տկարացած դրամներու հետ, ինչ – պէս՝ տոլարը։*

— Ի՞նչպէս Միացեալ Նահանգներու պէս հարուստ երկրի մը դրամը կրնայ տկար ըլլալ։

= *Պէտք չէ շփոթել* տնտեսական ուժ *եւ* ելմտական առողջութիւն։ *Զօրաւոր ձեռնարկութիւնը այն է որ կարեւոր հաստատութիւններ կը վարէ եւ որուն արտադրութիւնը շատ դրամ կ'արժէ։ Այս ըսել չէ անպայման որ նման ձեռնարկութիւն մը լաւ գործ կ'ընէ։ Եթէ երկար ժամանակաշրջանի մը ընթացքին իր ծախքերը աւելի են քան իր մուտքերը, դրամատան իր հաշիւը կը պակսի եւ երբ իր պարտատէրերը այլեւս վստահութիւն չունին, ծայրը՝ սնանկութիւն է։ Օրինակ՝ Ռօլս – Ռօյսը։ Ասոր հակառակ, փոքր ճարտարարուեստ մը, որ համեստ հաստատութիւններ ունի, եթէ լաւ մատակարարէ իր գործը, շատ դրամ կրնայ շահիլ։*

Պետութեանց ելմտական հարցերը տարբեր չեն։ «Արտաքին վճարումներու հաւասարակշռութիւնը», Պետութեան մը մուտքերուն եւ ծախքերուն հաշուեկշիռն է։ «Դրամական իր պահեստները» դրամատունի իր հաշիւն է։ Գալով դրամին կարելի է բաղդատել չէքերու։

«Պահեստները» կազմուած են ոսկիով կամ թանկագին իրերով (Պարսկաստանի մէջ՝ արքունիքին գոհարեղէնները) կամ նաեւ օտար դրամներով ազատօրէն վերածելի, այսինքն որոնք կրնան վերած – ուիլ ազատօրէն որեւէ ուրիշ դրամի։ Ամէնէն մեծ տարբերութիւնը որ կայ Պետութեանց եւ անհատներու հաշիւներուն մէջ, այն է որ Պետութիւնները կրնան շատ աւելի դրամ հրապարակ նետել առանց համապատասխան պահեստի քան անհատները։

Միացեալ Նահանգները, զօրաւոր հիմնարկութիւն, աւելի կը ծախսեն քան տարիէ ի վեր քան կը շահին։ Իրենց պահեստը իջած է 15 միլիառ տոլարէն ալ վար մինչ տոլարի հսկայ քանակ մը կը պտտի Ամերիկայի եւ աշխարհի մէջ։ Միւս կառավարութիւնները, առանձին, իրենց պահեստներուն մէջ մօտ 40 միլիառ տոլար կուտակած են, բայց ըստ կարգ մը գնահատումներու գրեթէ նոյնքան քանակ մըն ալ ձեռքէ ձեռք կ'անցնի Միացեալ Նահանգներէն դուրս։

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Միացեալ Նահանգները «գէշ գործ կ'ընեն»։

= *Ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի մարզերուն մէջ, իրենց գործը լաւ է։ Միացեալ Նահանգները աւելի կը ծախսեն արտասահման քան կը գնեն։ Իրենց առեւտուրը շահաբեր է։ Իրենց ելմտական մատակարարութիւնն է որ գէշ է։ Շատ ծախքեր կ'ընեն որոնք կամ երկար ժամանակաշրջանէ ետք արդիւնաւէտ կ'ըլլան կամ բնաւ չեն ըլլար։ Բաղաք. ծախքերն են.— Վիէթնամի պատերազմը, աշ – խարհի մէջ զինուոր. ներմուծումը, արտասահմանի օգնութիւնը, օտար հաստատութեանց գնումը։* Նիւ Եորք Թայմզ *կը գրէր առջի օր.— «Եւրոպացիները, գնելով յաւելեալ տոլարները, կ'օգնեն Միացեալ Նահանգներու Վիէթնամի պատերազմին դրամ հասցնելու եւ իրենց իսկ գործատուները գնելու մարզին մէջ»։*

— Ինչո՞ւ տոլարի տագնապը կը «դպի» աշխարհի միւս մասին։

= *Պատերազմէն ետք, Միացեալ Նա – հանգները, որոնք աշխարհի մեծագոյն Պետութիւնն էին (աշխարհի ոսկիի պահեստի կէսը ունէին), համոզեցին իրենց բարեկամները, նոյնիսկ հակառակորդները, որ տոլարը անշարժ արժէք մը ունէր, ճշդուած տասը տարի առաջ՝ 35 տոլար* օնսը։ *Ուրեմն տոլարը կրնար պահուիլ իբրեւ դրամական պահեստ եւ միջոց ծառայել միջազգային վճարումի համար կամ ոսկիի վերածուիլ ամերիկ – եան Գանձատան մօտ։ Այդ է որ կը կոչուի «ոսկի փոխանակումի նախատիպար»* (կոլտ էքսչէնճ սթանտըրտ)։ *Բայց տոլարները ցրուելով աշխարհի մէջ, ամերիկեան պահեստները իջնելով, կամաց կամաց տոլարին նկատմամբ վստահու – թիւնը անհետացաւ։ Ու Ամերիկացիները մերժեցին տոլարի դէմ ոսկի տալ անհատներու, այդ նախապատուութիւնը վերապահուած մնալով օտար Պետութեանց։ Վերջապէս, ճնշում բանեցուցին այդ երկիրներուն վրայ, որպէսզի իրենց տոլարները չփոխեն ամերիկեան ոսկիի փոխարէն։ Այդ պատճառով է որ այն Պետութիւնները որոնք ամէնէն խոցելին են ամերիկեան ազդեցութեան (իրենց իսկ ապահովութիւնը կախում ունենալով Ամերիկայէն) նաեւ ամէնէն քիչ ոսկիի պահեստ ունեցողներն են.— 9 առ հարիւր՝ Ճափոն, 3 առ հարիւրէն պակաս՝ Գերմանիա ընդդէմ՝ 62 առ հարիւրի Զուիցերիա եւ աւելի քան 68 առ հարիւր՝ Ֆրանսա։ Այսօր Միացեալ Նահանգները կարելի է նմանցնել մէկուն որ չէքով կը վճարէ, խնդրելով առնողէն որ այդ չէքը չգանձէ։*

— Ինչո՞ւ տոլարի տագնապը առաւելաբար Գերմանիոյ մէջ հետեւանքներ ունի։

= *Դաշնակցային Գերմանիա աշխարհի ամէնէն լաւ «գործերէն» մէկն է։ Զօրաւոր եւ բարգաւաճ, լաւ մատակարար – ուած, աւելի կը շահի քան կը ծախսէ, ազատական է, լաւ կ'ընդունի Ամերիկացիք եւ աշխարհի ամէնէն մեծ պահեստ – ներէն մէկը դիզած է։ Անոնց արժէքը Փետրուարէն ի վեր կ'անցնի ամերիկեան պահեստներու արժէքը։ Մարքը, երկու անգամ սնանկացած երկու պատերազմներով (1923ին եւ 1948ին) ախոյեանն է զօրաւոր դրամներու։ Իր պաշտօնական սակը բաղդատմամբ տոլարին եւ ոսկիին երկու անգամ վերարժեւորուած է։ Երբ տոլարի դէմ չահագործում սկսի, բնականաբար փնտռուած դրամը մարքն է։*

ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ա.

Ապրիլ 28ի երեկոյեան, Փարիզի Միջազգային ուսանողական Ոստանին՝ Մարի Նուպար հայկական տան մէջ, երբ Բարեգործականի նախաձեռնութեամբ ընդունելութիւն մը կազմակերպուած էր, ի պատիւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի ընդհ. տնօրէն Ալեք Մանուկեանի, տարբեր սրահի մը մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայու – թեան, տեղի կ'ունենար շատ շահեկան դասախօսութիւն մը, Փրոֆ. Ե. Իւթիւճեանի կողմէ որ նիւթ ընտրած էր Երուսաղէմի ներկայ վիճակը եւ հայ ժողովուրդի կապն ու դերը, անոր բազմադարեան պատմական կեանքին մէջ։

Սոյն երեկոյթին կազմակերպութեան նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր, Փա – րիզի Խաչեան Նախկին Սաներու Միու – թիւնը, որ իր կազմութեան թուականէն ի վեր, մշակութային ու ընկերական օգտակար աշխատանքներու լծուած է։

Փրոֆ. Իւթիւճեան, իբրեւ գլխաւոր ճարտարապետներէն մին Ս. Տեղեաց հայկական բաժնին եւ մասնաւորաբար Ս. Յարութեան տաճարին նորոգութեանց աշխատանքներուն, իր բազմաթիւ այցելութիւններու ընթացքին կրցած էր լուրջ ուսումնասիրութիւններու նուիրուիլ ու պրպտել Երուսաղէմի պատմութեան անցեալի զանազան փուլերը, սկզբնական շրջանէն մինչեւ մեր օրերը, զոր ներկայացուց իր սովորական պերճախօսու – թեամբ եւ գունաւոր լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ, ներկայ ունկնդիրնե – րուն։

Մեզ տարաւ մինչեւ երկու հազարամ – եակ ետ, դէպի Յիսուսի ժամանակաշրջանը, ներկայացուց — հիմնուած աւետարանական տուեալներու վրայ — Քրիստոսի ապրած վայրերը, տաճարին տեղը, ուր քարոզած էր, Յորդանան գետը, ուր մկրտուած էր ու Գողգոթան, ուր խաչուած էր ան։

Անակնկալ մը եղաւ նոյնպէս իր վկայութիւնը թէ Քրիստոսէ առաջ 95 թուականին հայ ժողովուրդը՝ Մեծն Տիգրանի թագաւորութեան շրջանին եւ հռոմի քաջալերութեամբ, թափանցած էր մինչեւ Հրէաստան, հասած էր Երուսաղէմ զոր պահ մը գրաւման տակ պահած էր, բայց շատ կարճատեւ ժամանակի մը համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Բարի եկաք, Ղուկաս էֆէնտի, այս ի՜նչ անակնկալ պատիւ է, որ կ'ընէք մեզի, հրամմեցէք եւ թիկնաթոռին մէջ նստեցէք։

Եւ ցոյց տուաւ գրասեղանին քով դըրուած թիկնաթոռ մը, յետոյ երէցկինին դառնալով, որ դրան մէջ կեցած էր, ըսաւ.

– Մեզի երկու հատ ազուոր սուրճ եփել տուր եւ ղրկէ։

Երբ առանձին մնացին՝ Ղուկաս էֆէնտի սիկարէթի տուփը հանեց, հատ մը քահանային տուաւ, հատ մըն ալ ինքը վառեց եւ ըսաւ.

— Տէր հայր, ժամանակէ մը ի վեր աս քու բռնած ընթացքէդ բան մը չեմ հասկընար...

— Ո՞ր ժամանակէն ի վեր, հարցուց Տէր Միքիաս միամիտ դէմքով մը։

— Ճանըմ, *աս մեր Ռոզիկին նշանուելու, կարգուելու խնդիրներէն ի վեր։*

— Ի՞նչ տարօրինակ բան տեսաք իմ ընթացքիս մէջ, Ղուկաս էֆէնտի։

— Ես կը սպասէի, որ իբրեւ մեր տանեբէցը, դուն ալ քու կողմէդ ձեռքէդ եկածը պիտի ընէիր գործը դիւրացնելու համար, մինչդեռ առաջին օրէն սկսար մեքենայութիւններ ընել եւ նոյնիսկ այդ նշանտուքէն ի վեր այցելութիւններդ ալ դադրեցուցիր, անշուշտ մեզի գալու երես չունենալուդ համար։

— Այդ ի՞նչ խօսք է, Ղուկաս էֆէնտի, դուք էիք, որ առաջին օրէն ուզեցիք զիս հեռու պահել Ռոզիկի ու Լեւոն էֆէնտիի ամուսնութեան գործէն, ես ալ տեսնելով, որ դուք հեռու կը փախչիք, պէտք համարեցայ չմօտենալ, որովհետեւ ես միւս քահանաներուն պէս չեմ, արժանապատուութիւն ունիմ, եւ երբ կը տեսնեմ, որ զիս չեն ուզեր, ինքզինքս բռնիլ ընդունիլ տալ չեմ աշխատիր։ Այս բնութիւնս ճանչցած ըլլալու էիք, քանի որ այնքան տարիներէ ի վեր ձեր տանեբէցն եմ։

— Ինչ որ է, ենթադրենք որ մենք ալ պակասութիւններ ունեցանք, բայց դուն իբրեւ եկեղեցւոյ պաշտօնեայ, իբրեւ քահանայ, պէտք էր որ ներողամիտ ըլլայիր եւ ոչ թէ վրէժ լուծելու ետեւէ իյնայիր։

— Քաւ լիցի, գոչեց Տ. Միքիաս ես երբեք վրէժ լուծելու ետեւէ չեմ եղած եւ արդէն վրէժ լուծելիք ալ բան չկայ, ընդհակառակն ներողամիտ գտնուած եմ եւ եղածներն ալ արդէն մոռցած եմ։

— Ուրեմն ինչո՞ւ այս վերջին դժուարութիւնները կը յարուցանես...

— Ի՞նչ դժուարութիւն...

— Ճանըմ, *աս պաշտօնական թուղթերը ինչո՞ւ ամիս մըն է քովդ պահեր, չես տար որ տեղը ղրկենք։*

— Ես այդ մասին դժուարութիւն յա – րուցանե՞մ. բնաւ երբեք, սրբազան պատրիարքն է, որ հարկ տեսած է նոր քննութիւն մը կատարել տալ միւսիւ Լեւոն Կոկիկեանի մասին, եւ ասիկա ձեր օգտին համար։

— Ի՞նչ քննութիւն, ի՞նչ օգուտ, հարցուց Ղուկաս էֆէնտի զարմացած։

— Կեցէք որ բացատրեմ, շարունակեց Տ. Միքիաս քահանան։ Նախ պէտք տեսնուեցաւ գրել Ֆրանսական կառավարու – թեան, որպէսզի մեզ իմացնէ թէ յիշեալ Լեւոն Կոկիկեանը Փարիզի կամ Ֆրանսայի որեւէ մէկ քաղաքին մէջ նախապէս ուրիշի մը հետ քաղաքային օրէնքով ամուսնացա՞ծ է թէ ոչ։ Երկրորդ, ուրիշ ծանրակշիռ խնդիր մը կայ։ Կը յիշէ՞ք, որ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիի բակին մէջ տիկին Անթառամի հետ ունեցած բանավէճին միջոցին, բարկութեան վայրկեանի մը մէջ շատ ծանր յայտնութիւն մը ըրիք։

— Ի՞նչ յայտնութիւն...

— Ըսիք թէ միւսիւ Լեւոնը Անթառամի ամուսնոյն հարազատ զաւակը չէր, այլ ապօրինի յարաբերութեան մը ծնունդը...

— Ճանըմ, *բարկութեան մէջ* պոշ խօսք *մըն էր բերնէս փախաւ... Անթառամը ինծի նախատեց նէ՝ ես ալ անոր անվայել խօսքեր ըսի...*

— Ճիշդ ես ալ նոյն օրը այդպէս խորհեցայ ու բնաւ կարեւորութիւն չտուի փոխանակուած խօսքերուն, միայն թէ դժբախտաբար, ձեր ըսածները ճիշդ են եղեր...

— Ճշմարի՞տ են եղեր, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի, դոյնը թեթեւապէս նետած,ատ ո՞վ կ'ըսէ։

— Դիպուածով իմացանք, հանգուցեալ ոսկերիչ Նիկողոս աղայի մտերիմներէն, մասնաւորապէս Յակոբ աղա կ'ըսեն՝ ծերուկ մը կայ, անիկա մանրամասն պատմեց։

Վաճառականը հետզհետէ շփոթած՝ Տ. Միքիասի երեսը նայեցաւ։ Քահանան չէր ստեր, միայն թէ դիպուածով չէր իմացած, այլ անձամբ մանրակրկիտ քննութիւն մը բացած էր, խիստ գաղտնապահօրէն, եւ կրցած էր մէկ քանի ծեր ոսկերիչներ ու մանաւանդ Յակոբ աղան խօսեցնելով տեղեկութիւններ քաղել։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Ներկայ պարագային, մեզի համար, ազգային տեսակէտով, ամէնէն աւելի հետաքրքրութիւն եւ պատմական արժէք ներկայացնող իրողութիւնը այն էր թէ ինչ հանգամանքներու տակ, հայ փոքրիկ ժողովուրդը կրցեր է, յետագային, համաշխարհային քրիստոնէութեան այդ սրբավայրին մէջ, տիրանալ առանձնաշնորհեալ կարեւոր դիրքի եւ ստանալ համարժէք իրաւունքներ, իբրեւ հաւասարակից անդամ՝ միւս երկու իրաւատէրներու հռոմէական եւ օրթոտոքս եկեղեցիներու կողքին, որոնց ընդհանուրին հաւաքական հսկողութեան եւ պահպանութեան ենթակայ է Քրիստոսի պատմական սրբավայրը:

Առաջին ակնարկով, տեղիկա կը թուէր ըլլալ բարդ պարագայ մը, ժողովուրդին ոչ գիտնական զանգուածին համար, որուն ուղեղը չարչարուած է երկար ատեն, այդ հարցով, միաժամանակ չոյելով անոր ինքնագոհութեան եւ հպարտութեան զգացումը:

Այդ թնճուկը քակուեցաւ բոլոր անոնց համար, որոնք ներկայ եղան այդ երեկոյ փրոֆ. Իւթիւճեանի զեկոյցին:

Ծանօթ է նախ թէ Քրիստոսի դամբարանը, Գողգոթան եւ քարանձաւը, ուր եկէն թագուհին, պեղումներու շնորհիւ Քրիստոսի չարչարանքի խաչափայտը գտած էր եւ ուր պիտի կանգնուէր յետոյ անոր գերեզմանն ու սրբավայրը, կը գտնուին Երուսաղէմի հին քաղաքին մէջ, նախապէս Յորդանանեան ստացուածք, ներկայիս գրաւուած՝ Իսրայէլի կողմէ:

Ս. Տեղայց սոյն նուիրական վայրերուն վրայ գտնուող շինութիւնները կուգան Ցրդ դարէն, Բիւզանդիոնի՝ Կոստանդինի իշխանութեան օրերէն, ուրկէ ասդին անոնք քանիցս վերանորոգութեան ենթարկուած են:

Քրիստոնէութեան սրբատեղիներու այս ամբողջութիւնը ներկայիս կը պատկանի քրիստոնեայ երեք համայնքներու՝ յոյն օրթոտոքս, լատին եւ հայ:

Հայոց՝ համահաւասար սեփականատէր ըլլալու պատճառները հասկնալու համար, հարկ է բաւական ետ երթալ, մինչեւ Խաչակիրներու շրջանը, երբ արեւմտեան քրիստոնեայ Պետութիւններ ոտքի կանգնեցան, բանակներ կազմեցին, արշաւելու համար մինչեւ Մերձաւոր Արեւելք, փտանգուած այդ սրբատեղիները փրկելու համար իսլամ մոլեռանդ ժողովուրդներու ասպատակութիւններէն:

Խաչակիրներու առաջին արշաւախումբերուն գլուխը կը գտնուէին Կոտֆրուա տը Պույեօն եւ Պօտուէն Ա. որուն կինը հայ իշխանուհի մըն էր եւ որ եղաւ Երուսաղէմի առաջին հայ թագուհին: Յետագային, Երուսաղէմ ուրիշ հայ թագուհիներ եւս ունեցած է, որոնց մօտ ցեղային զգացումը անտարակոյս իր դերը ունեցած է Ս. Տեղեաց իրաւատէրերու բաժանումը կատարելու ատեն: Այդ բնազդական ցանկութիւնը, քաջալերութիւն գտած է նոյնպէս, առ ի երախտագիտութիւն, առաջին հայ թագուհիի ամուսնին՝ Պօտուէն Ա.ի եւ իր զինակցին՝ Կոտֆրուա տը Պույեօնի կողմէ, որոնց բանակները գրկաբաց ընդունելութիւն, զինուորական օժանդակութիւն եւ պարենաւորում ստացած էին, իրենց անցքին վրայ, Կիլիկիոյ հայ քրիստոնեայ թագաւորներուն եւ ժողովուրդին կողմէ: Այդ շրջանէն սկսեալ է մանաւանդ որ, շնորհիւ ընծայուած այդ անշահախնդիր օժանդակութեան, հաստատուեցան սիրալիր կապեր, եկուորներու եւ բնիկներու միջեւ, որոնց իբր անմիջական հետեւանք, տեղի ունեցան բազմաթիւ խնամութիւններ, տոհմական ամուսնութիւններու շնորհիւ, որոնցմէ 52ը փաստօրէն հաստատուած են:

Ահա ուրեմն բացատրութիւններէն մին, Հայերուս Երուսաղէմի մէջ գրաւած գերակշիռ դիրքին, ի հեճուկս շատ մը ուրիշ քրիստոնեայ ազգերու:

Արեւելքի այս փոքր քրիստոնեայ ժողովուրդին անմիջական դրացի, կար նոյնպէս ուրիշ քրիստոնեայ հզօր Պետութիւն մը՝ Բիւզանդիոնի կայսրութիւնը, որուն գահուն վրայ ալ, աւելի քան տասնեակ մը հայ թագաւորներ եւ թագուհիներ բազմած են: Այս վերջիններն ալ զօրավիգ կանգնած են, իրենց տեղին իրաւունքներ ապահովելու հարցին մէջ:

Ասկէ զատ, իսլամները, որոնք յետագային պիտի վերագրաւէին Երուսաղէմը, եթէ թշնամական դիրք բռնած էին Հռոմի եւ Բիւզանդիոնի դէմ, ընդհակառակն իրենց վստահութիւնը շնորհած էին Հայերուն եւ անոնց տուած կալուածական կամ բարոյական իրաւունքներ որոնք փէրմաններով հաստատուած են:

Եւ վերջապէս, Հայերը պաշտպանութիւն գտած են նաեւ Հռոմի կողմէ ընդդէմ Յոյներու, որոնք թշնամական դիրք բռնած էին Խաչակիրներու հանդէպ:

Ահա ուրեմն հիմնական չարժառիթներէն ոմանք հայ ժողովուրդին տրուած առանձնաշնորհեալ իրաւունքներուն: Աւելցնենք որ Երուսաղէմի մէջ հաստատուած առաջին վանքը եղած է Հայոց Ս. Յակոբայ վանքը:

Գ. Ճ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի Ապրիլ 18ին առաւօտեան, Միլանի Ս. Քառասնից Մանկանց եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ մատուցուեցաւ 1915ի Մեծ Եղեռնի մեր անմահ նահատակներու անմոռանալի յիշատակին:

Երկու օր ետք, Երեքշաբթի Ապրիլ 20ի երեկոյեան Միլանի Հայ Տան սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ Ապրիլ 24ի 56րդ տարեդարձի ոգեկոչումը, կազմակերպութեամբ Իտալիոյ Հայ Գաղութի վարչութեան: Սրահը կը լեցնէին Իտալիոյ զանազան քաղաքներէն եկած բազմաթիւ Հայեր:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ մէջ Եղեռնի յուշատօնը կատարուած է Ապրիլ 25ին, հաւաքական նախաձեռնութեամբ ազգային, կուսակցական եւ յարանուանական բոլոր կազմակերպութեանց: Նախագահած է Հայ Առաքելական եւ Աւետարանական եկեղեցիներու հովիւները եւ Պ. Կարօ Գաւուքճեան: Ուղերձներ կարդացած են Հ. Բ. Ը. Միութեան, Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան եւ Հայ. Եկեղեցւոյ ու Աւետարանական համայնքի ներկայացուցիչները: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Մինաս Թէօլէօլեան, որ վերլուծած է հայաջինջ եղեռնով ու թրքական դարաւոր ցեղասպանութեամբ հետապնդուած ազգային եւ քաղաքական նպատակները. ան ցայտուն դարձուցած է Հայ Դատի էութիւնը եւ ծանրացած է հայրենիքի եւ սփիւռքի հպարտալի նուաճումներուն վրայ, հրաւիրելով Հայութիւնը հաւաքական ներուժ գործունէութեան՝ ի նպաստ ազգային եւ քաղաքական մեր պահանջներու իրագործումին:

Ներկայ էին նաեւ իտալացի հիւրեր:

Բացման խօսքը կատարեց վարչութեան նախագահ Պր. Ստեփան Սրապեան, որ ներկայացնելէ ետք հիւրերը, խօսքը տուաւ օրուան առաջին բանախօսին՝ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհանուր քարտուղար Հայր Ներսէս Տէր-Ներսէսեանի, որ իտալերէն յիշեց Եղեռնի պատմական դէպքերը: Իրեն յաջորդեց Միլանէն ուսանող Պր. Յովհաննէս Գաբասարդիսեան, արտասանելով Պարոյր Սեւակի Մեզ Հայ են ասում: Միլանոյէն Պր. Երուանդ Երիցեանի «Հայաստան, երկիր դրախտավայր» մեներգէն վերջ խօսք տրուեցաւ հայրենիքէն եկած գծագրիչ Պր. Գրիգոր Խանջեանին, որ ներկայացուց Հայաստանի բարգաւաճումը եւ յառաջդիմութիւնը, գիտական թէ գեղարուեստական զանազան ճիւղերու մէջ, ինչպէս նաեւ հայ ժողովուրդի ազգային գիտակցութեան օրէ օր աւելի զարգացումը: Ապա կարգը եկաւ Գարեգին Եպիսկ. Սարգիսեանին, որ յայտնեց թէ իւրաքանչիւր Հայ իր կեանքի ամէն մէկ վայրկեանին մէջ կ'ապրի Ապրիլ 24ի խորհուրդը, երբ նկատի կ'առնենք Հայու ստեղծագործող ոգին, ըլլայ ան Մայր հայրենիքէն ներս թէ դուրս: Օրուան բանախօսէն առաջ խօսք առաւ Փարմայէն ուսանող Պր. Սիմոն Տէրտէրեան, որ ցաւ յայտնեց Սփիւռքի արուեստական զոյութեան ի տես, չեչտեց թէ Հայկ. Դատը քաղաքական հարց մըն է եւ որ հետեւաբար կարելի է լուծել միայն քաղաքական միջոցներով, եւ խօսքը վերջացնելու համար յայտնեց, որ մեր նահատակներուն յիշատակը յարգելու համար մեր միակ գործը պէտք է ըլլայ, առանց միջոց խնայելու իրագործել անոնց հետապնդած նուիրական նպատակը: Յետոյ խօսքը տրուեցաւ օրուան բանախօս, ֆրանսահայ արուեստագէտ Զարեհ Մութաֆեանի:

Պր. Մութաֆեանի հայրենաշունչ ճառէն ետք, Փարմայէն ուսանող Պր. Վարդան Գալայճեան արտասանեց Յովհ. Շիրազի «Ամենայն սրտով» քերթուածը, որուն յաջորդեց Միլանի եւ Փարմայի երիտասարդներէն կազմուած երգչախումբ մը, որ Պր. Հրանդ Բամպուկեանի ղեկավարութեամբ երգեց Կոմիտասի «Տէր կեցո դու զՀայս»ը:

Միլանի առաջնորդ Զգօն Եպիսկ. Տէր-Յակոբեան կատարեց փակման խօսքը պահպանիչով մը:

Ուշ գիշեր հանդիսութիւնը փակուեցաւ բոլորին կողմէ երգուած «Հայր Մեր»ով:

Ս. Տ.

ԿՈՉ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Ծանօթ է մեր հայրենակիցներուն, թէ ինչպէս Մխիթարեան Միաբանութիւնս հոգածու է հայկական հրատարակութիւններու պահպանման ու յաւերժացման:

Քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր, յարաճուն կը կուտակուին ու կը բազմապատկուին օրաթերթեր, հանդէսներ, պարբերականներ, գիրքեր եւայլն, որոնք կարօտ կը քաշեն խնամոտ ձեռքերու գուրգուրանքին:

Մխիթարեան Միաբանութիւնս՝ ամերիկեան դրամատիրական փարթամ ընկերութիւն մը չէ, եւ ոչ ալ պետական հովանաւորութիւն կը վայելէ. հետեւաբար ի վիճակի չէ յարատեւօրէն միլիոններ տրամադրելու, առ ի պահպանութիւն այդ ազգապատկան վաւերագրերուն:

Անհատ ու սրտցաւ ազգայիններ սակայն, կարող են որոշ ու չափաւոր քանակով սատարել, զգեստաւորել, հինգ-տասը թերթերու հաւաքածոներ, որոնք ապա՝ մշակոյթի տեսանկիւնով՝ դարեր երախտապարտ սրտեր պիտի խօսեցնեն:

Արդ, տարեկան միանուագ գումարով — 100, 500, 1000 տոլարով, վստահօրէն պիտի կարենաք արտայեղուլ ձեր համակրանքը մեր տխտան գործունէութեան հանդէպ. մինչ՝ ապագայ ուսումնատենչ ու պատմաքննասէր այցելու ընթերցողներ, ազգային հպարտանքով պիտի կարենան օգտագործել այդ կազմ ու պատրաստ հատորները, եւ օրհնել նուիրատուները:

Առ ի գիտութիւն կը յայտնենք որ միայն մէկ օրաթերթի տարեկան կազմը կ'արժէ 12–14 տոլար: Իսկ Հայաստանի եւ Սփիւռքի թերթերու եւ հանդէսներու ներկայ տպաքանակը՝ 150ի կը մերձենայ:

Կը սպասենք ու պիտի սպասենք յուսով:

Լրագրապետ Մխիթ. Մատենադարանի
Հ. ՌԱՓԱՅԷԼ ՔՕՍԵԱՆ, Կ. Մ.

Մեր հասցէն՝
Mechitharisten - Congregation
Mechitharistengasse 4
1070 WIEN - Austria

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՐՄԱՇԻ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.— ՆԻԿՈՄԻԴԻՈՅ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի, կէսօր

Իզնիմի՛տ...

Վայրկեանի մը մէջ կայարանին հրապարակը կը լեցուի կառախումբէն իջնող խայտաբղէտ ու խառնափնթոր բազմութեամբ, ի՛նչ վխլուկ, ի՛նչ իրարանցում: Էրիկ մարդիկ, կիներ, տղաքներ, պառաւներ, ծերունիներ, ամէնքն ալ մէկ բան շալկած կամ մէկ մէկ ծրար առած ձեռուընին, իրար կանչելով, խնդալով, պոռալով, կանչուըռտելով, կը վազեն դէպի կայարանին դուռը, փոշիի ամպի մը մէջ կորսուած:

Ի՛նչ կիներ են որ կ'անցնին առջեւէս Տէ՛ր Աստուած: Թուլիկ ու ծփին մսի ահագին շեղջակոյտեր, մէն մի քայլին օրօրուելով, տատանելով. չեմ զարմանար հիմա թէ հէք լռfոմոքիֆը, իր 21 վակոններուն բեռը ինչո՞ւ այնչափ տաժանագին հեւքով մը կը քաշէր: Յօնական ու Արեւելեան բան մը կայ այդ կիներուն վրայ, իրենց գէշ ներկուած մազերուն, գէշ գծուած աչքերուն, գէշ շպարուած այտերուն, ծայրայեղօրէն կարմիր շրթունքներուն ու խղոտ փոշենգոյր վզին թողած տպաւորութիւնը, իրենցմէ բուրող ջղագրգիռ հոտին ներգործութիւնը, որ անհանգիստ կ'ընէ:

Իրենց տեսքը՝ կ'արդարացնէ այն տարօրինակ խօսակցութիւնները որք ճամբան ուշադրութիւնս գրաւած էին արդէն, վակոնի մը պատուհանէն միւս պատուհանը եղած խօսակցութիւններ, խռպոտ ճաթած ձայնով մը, այն ահռելի կերպով դռեհիկ բացատրութիւններով որք տարակոյս չունիմ թէ ամէնէն ջերմեռանդ ռամկասէրներուն համակրանքն անգամ կը խրտչեցնեն:

Կէյպզէի ծովեզերեայ բլուրները կը դիտեմ սքանչացումով, պուրակներով անջրպետուած անընդհատ բերրի կանաչութիւն մը որ Նորմանտիի դաշտերը կը յիշեցնէ ինծի, եւ որ Հայտար-Փաշա-Իզնիմիտի գծին ամէնէն գեղեցիկ տեսարանն է, երբ յանկարծ վակոնի մը պատուհանէն դէպի միւսը սա յատկանշական խօսակցութիւնը ականջիս կը զարնէ.

— Քա՛ տասը սահաթ է չկրցա՞ր մէկ բանը ընել:

— Քա ո՞ւր ընեմ:

— Քա ատ ալ մտմտալիք բա՞ն է: Մոռշուփա չունի՞ք: Էս անանկ ըրի:

— Քա հի՞չ կ'ըլլա՞յ:

— Քա հոգդ է հատեր, ետքէն կը լուաս:

Ու կէս մէջքէն վար պատուհանէն կախուած, մազերը թափած, կուրծքը բաց, օղիի մը շիշը բերանը տնկելով, այդ հնարամիտ խորհրդատուն կը սկսի երգել լոռուստ մը՝ որ ապահովապէս պիտի կարմրցնէր մեր Ջրհանկիրները:

Ծովուն չառաչիւնն՝ իր ձայնը կը խեղդէ բարեբախտաբար: Ծովուն այդ անբաժան ընկերակցութիւնը երկաթուղիին՝ հիանալի կերպով նկարագեղ է: Ճենովայի ծովեզերքին վրայ ալ վայելած եմ այդ տեսարանը, բայց հոն ծովը դարձեալ բաւական հեռու է երկաթեայ գիծէն ու շատ տեղ ժայռերու հատորներով պատնէշուած: Այստեղ, բոլորովին մօտ է, գրեթէ ձեռքիդ տակ, մինչեւ գալով երկաթեայ գիծերը լիզելով, անարգել, իր եռացող կաթնափրփուր ալիքներուն ցայտքերովը:

Իզնիմիտի կայարանին մէջ, այդ կիներէն մին սա կերպով կ'ամփոփէ՝ շոգեկառքին իր վրայ ըրած տպաւորութիւնը.

— Քա ա՞ս է շըմէնտըֆէռ շըմէնտըֆէռ ըսածնին: Երկու թարաֆէն կղպանքը տեղ մը, խառախօլ առասի կ'ըլլանի:

Վոյվոտայի՞ պահականոցը:

×

Չորեքշաբթի, իրիկուան դէմ

Առաջին անգամ ըլլալով, ճշմարիտ դուար մը տեսայ: Քաղաքաբնակ մարդու տգիտութեամբ, այդօրինակ շատ մը բառեր կան զորս յաճախ կը գործածենք՝ առանց անոնց ճշգրիտ նշանակութիւնը գիտնալու: Ո՛րչափ անգամներ մեր գըրչին տակէն անցեր են սա տեսակ բառեր, չահպրակ, չահոքրամ, թմբի, թեղօշ, կաղամախին եւայլն, եւ ո՛րչափ պիտի շուարէինք եթէ մէկը երկու տարբեր ծառեր ցուցնելով մեզի՝ հարցնէր թէ անոնցմէ ո՞րն է թեղօշը եւ ո՞րը թմբին:

Յունաց Պանթալէոնի վանքը տանող ճամբուն վրայ: Մեր ձիերուն ոտքերը փոշիին մէջ կը կորսուին: Հեռուէն, յանկարծ, փոշեղէն խիտ ու թանձր ամպ մը կը բարձրանայ ու կը տարածուի, հետզհետէ մօտենալով: Մէկ կողմ կը քաշուինք:

Ու ամպը կը մօտենայ, կը հասնի մեզ, կենդանի էակի մը նման որ զմեզ կը շըրջապատէ չորս կողմէն, — տարօրինապէս խօսուն ամպ մը, զանգակներու հնչիւններով որոնց կը խառնուին հարիւրաւոր ոտքերու դփռտոցներ եւ երկար ողբագին պոռոչիւններ:

Երկու հարիւրի չափ եզներ են ասոնք, որք վաղը Արմաշ երթալիք սայլերուն պիտի լծուին: Ու պահ մը կը կենամ կը դիտեմ այս պատկերը, այս խօսուն ամպը, Յայտնութեան գրքէն ահեղօրէն կենդանի դրուագ մը որ իրագործուած է այս ճամբուն վրայ:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(1 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Վահագն Աբուլեանի եւ իր զաւակներու փափաքին համաձայն հոգեհան-գստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ՏԻՐԱՆ ԱԲՈՒԼԵԱՆԻ

ցաւալի եւ անակնկալ մահուան (23 Ապրիլ, Նիւ Եորք) առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալի յիշատակը յարգողներուն:

×

Արզումանեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ 16 Մայիս, Պուլ. Օտտոյի (Մարսէյլ) Ս. Յակոբ եկեղեցին (7 Պուլվ. Արթիւր Միշօ), իրենց մեծ-մօր՝

ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ ԵՂԻՍԱԲԷԹԻ

մահուան 23րդ տարեդարձին մօր՝

ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ ՔՆԱՐԻԿԻ

մահուան 3րդ տարեդարձին հօր եւ եղբօր՝

ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ:

×

Տէր եւ Տիկին Գալուստ Զամասանեան, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Պառպէ եւ զաւակները հոգեհանգիստ կատարել կուտան այս Կիրակի Մայիս 16ին

ԾԱՂԻԿ ԶԱՄԱՍԱՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Վէզիրեան)

մահուան քառասունքին առթիւ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Աղապապ Պարսամեան (Թօփալեան) եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՂԱՊԱՊ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ

(Թօփալեան)

մահուան քառասունքին ինչպէս նաեւ Գալուստ Պէրպէրեանի եւ Պարսամեան գերդաստանի համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Միհրանիկ Հրաչեան 2000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ենովքեան 750, Տէր եւ Տիկին Փափազեան 200, Պր. Սամուէլեան 100, Պր. Օգսէն Մուրատեան 50, Պր. Երուանդ Շահպալեան 350 ֆրանք, Ֆրանսուա Քէօսէեան՝ 300 Ֆր., Պ. Պ. Անդրանիկ Մուրատեան 100, Մնացական Զաքրեան 150, Պաղտասար Սահակեան 50, Մուշեղ Յակոբեան 50, Սիրական Շամիրեան 10, Սարգիս Ատանալեան 10, Յովակիմ Քէշիշեան 15, Միսաք Յարութիւնեան 20, Մանուկեան Մանուկ 50, Մուրատեան Սիմոն 10, այրի Տիկին Մուրատեան Փ. 10, Պ. Պ. Թադւոր Շահինեան 20, Յակոբեան Վարդան 5, Պաղտասար Պաղտիկեան 10, Միքայէլեան Արաքսի 10 Ֆր.:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու

Կիրակի Մայիս 23, ժամը 16ին ժողովրդապետական հանդիսասրահը՝ 69 Ավընիւ Անրի Պարպիւս, Առնուվիլ:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Կառ տիւ Նոռէն՝ կառախումբ, իջնել՝ Վիլիէ լը Պէլ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ ՕԳՈՍՏՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար: Արձանագրութիւնները Շաբաթ օրերը ժամը 15,30ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի դրասենեակը

17, Rue Bleue — Métro Cadet

հետեւեալ թուղթերով՝

Livret de Famille
Carte d'immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de vaccination à jour
Une photo d'identité.

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը կը հաղորդէ որ օդափոխութեան կայանի արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն Հինգշաբթի, ժամը 14էն 17, Ահարոնեան ակումբը, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան:

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 56ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Տէսին - Վիէն դոյգ վարչութիւններու:

Կը նախագահէ՝ Կեդր. Վարչ. նախագահ

ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսի (Մարսէյլէն) ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին, մասնակցութեամբ Լիոն - Տէսին « Արծիւ » պարախումբին:

Կ'արտասանեն Օրիորդներ Ա. Կարապետեան, Բ. Տապաղեան, Մ. Պարտաֆեան, Պր. Վարդան Նաճարեան:

Այս Կիրակի 16 Մայիս կ. ե. ժամը 15ին Տէսինի Քաղաքապետարանին մէջ:

Հանդէսէն ետք նոյն սրահին մէջ ընտանեկան հաւաքոյթ՝ պատրաստուած վարչութեան կից Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ:

Ուրախ մթնոլորտ, առատ կերուխում:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՃԱՇ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

15 Մայիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Օթէլ Նորմանտիի սրահին մէջ, 28 Պուլվառ տ'Աթէն, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան, ի պատիւ ՏԷՐ ՀՄԱՅԵԱԿ ԽԱԶԱԿԻՐ ՔԱՀԱՆԱՅԻ Կոնդակի ստացման առիթով:

Ճաշի մասնակցութիւն 25 Ֆր.:

Սոյն ճաշին տոմսերը ապահովելու համար դիմել Մայր Եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մինչեւ 13 Մայիս:

Հեռաձայն 77-84-70

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Ծաքարեան հոգեհանգիստի առթիւ.— Տիկին Մ. Փափազեան եւ Տէմիրճեան Թէրզեան ընտանիքներ 20ական, Տիկին Ա. Գասգասեան, Տէր-Մեսրոպեան ընտանիք 50ական, Տիկին Գաբրիէլեան 30, Տիկին Ա. Ալոյեան, Եաղմուրեան, Կուտուզեան, Տէր եւ Տիկին Սարաճեան, Տիկին Պապիկեան 20ական:

Կարապետ Սեմէրճեանի հոգեհանգիստին.— Ռ. Շելելէկեան, Ս. Ալոյեան 30ական, Տիկին Ա. Հերաչեան, Տէր եւ Տիկին Սեմէրճեան, Տիկին Ա. Ղազարեան, Բ. Պէրպէրեան, Տիկ. Վարդանեան-Ղազնէճեան, Տիկին Փափազեան 20ական:

(Շար.)

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի սրահը

6, Rue Faventine

Զ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

« ՀԱՅԱՍՏԱՆ »Ը

Մայիս 16էն 23

ժամը 10էն 13 եւ 15էն 19

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

SOUS LE SIGNE DU MUGUET

Soirée Folklorique

ORGANISEE PAR LE CERCLE DES DAMES ARMENIENNES

Sous la Présidence de Mr LUCIEN NEUWIRTH

SAMEDI 15 MAI 1971 A 21 H.

MAISON DE L'INGENIEUR, 1 RUE DU GRAND MOULIN, ST. ETIENNE

Réservation des tables : Mme Archalouys Djinguederian

6, Rue Etienne Mimard, St. Etienne — Téléph. : 33-37-09

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

Մայիս 26, Չորեքշաբթի իրիկուն

ԹԷԱԹՐ ՏԸ ԼԱ ՄԻՉԻՔ

Ցետագային մանրամասնութիւններ

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յունիս 5ին, մինչեւ լոյս:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 6ին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիս 29, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութեան 53րդ ամեակի տօնակատարութիւնը, 23 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին, Սէն Մօրիսի Սալ տէ Ֆէթին մէջ:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէն Մօրիսի Վրացեան խումբին:

Կը նախագահէ

ընկ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր.— երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ Նոր Սերունդի պարախումբը:

Առատ կերուխում ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի հարաւային մասին տարեկան դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 4 Յուլիս Կիրակի օր:

ՃԱՇ

Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղան-խնջոյքը 16 Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ:

Կը նախագահէ ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ. Պ. Պետիկեան ընկերակցութեամբ՝ սազի Մկրտիչի, Գէորգեան դաշնակ, Գ. Գէորգեան քանոն (Հայաստանէն), Օր. Պագրճեան հայկական պար, դերասան Պչտիկեան արտասանութիւն, ֆանթէզի պատմուածքներ՝ Պր. Զօրքուր:

Ճաշագին 20 ֆրանք:

ORIENTOURS

(TOURISME LIBANAIS)

30, Rue Monsieur-le-Prince
Paris (6e)

Tél. : 326-92-26 et 033-92-04

Դէպի

ԼԻԲԱՆԱՆ, ՍՈՒՐԻԱ, ՅՈՐԴԱՆԱՆ,
ԵԳԻՊՏՈՍ եւ ԻՐԱՔ

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ
ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ

ORIENTOURS

Օդանաւով երթուդարձի գին
950 փրանքէն սկսեալ
Արագ սպասարկութիւն

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՄԱՅԻՍ

JEUDI 14 MAI 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — 12114

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.114

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՃԸՐՍԻ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Ուիլեըմ Ռոճըրս Ուաշինկթըն վերադառնալով, իր առաքելութեան տեղեկագիրը ներկայացուց նախագահ Նիքսընի:

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը Գահիրէ եւ Թել-Ավիվ այցելելէ առաջ հանդիպեցաւ Սէուտի Արաբիոյ, Յորդանանի եւ Լիբանանի միացեալ քաղաքները, ուր շփումներ ունեցաւ վարիչ շրջանակներու հետ:

Ճօզէֆ Սիսքօ, Արտաքին փոխ-նախարար, մասնագէտ Միջին Արեւելքի քաղաքական հարցերուն, իրմէ վերջ Եգիպտոս եւ Իսրայէլ երթալով, տեսակցութիւններ ունեցաւ Կոլտա Մէյրի եւ Անուար էլ Սատաթի հետ, որուն հաղորդեց Իսրայէլի պատասխանը Ռոճըրսի առաջարկներուն:

Դրական կամ գործնական ո՛չ մէկ արդիւնք տուած է Ռոճըրսի առաքելութիւնը: Սակայն իր շրջապտոյտին առթիւ պարզուած են շատ մը թիւրիմացութիւններ: Կացութիւնը այժմ կը ներկայանայ աւելի պարզ ու յստակ կերպով:

Ամերիկացիները կ'ուզեն միանգամ ընդմիշտ ապացուցանել Արաբներուն, որ արաբեւիսրայելեան տագնապին մէջ կողմ չեն իրենք: Բարեկամ մնալով հանդերձ Իսրայէլի հետ, կը փափաքին արդար եւ տեւական խաղաղութիւն մը ապահովել Միջին Արեւելքի մէջ:

Իրենց համար ի զօրու է Ռոճըրսի 1970ի ծրագիրը, որ հիմնուած էր ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին 1967 Նոյ. 22ի բանաձեւին վրայ:

Միացեալ Նահանգները հսկայ շահեր ունին արաբական երկիրներուն մէջ: Չեն կրնար վտանգել զանոնք: Մանաւանդ չեն ուզեր, որ Խորհրդային Միութիւնը ներկայանայ որպէս միակ ախոյեանը արաբական Դատին:

Իբրեւ առաջին քայլ դէպի խաղաղութիւն, Ռոճըրս համամիտ է, որ բացուի Սուէզի ջրանցքը, ինչպէս կ'առաջարկէր նախագահ Անուար էլ Սատաթ:

Կը թուի թէ կողմերը սկզբունքով համաձայն են այս առաջարկին: Գործադրութեան եղանակին շուրջ է, որ տարակարծութիւն կը տիրէ: Եգիպտացիք կը պահանջեն, որ Իսրայէլ պարպէ Սուէզի արեւելեան եզերքի գրաւեալ հողամասերը, մինչեւ որոշ տեղ: Հրեաները պայման կը դնեն, որ եգիպտական զինուորներ չգրաւեն պարպուած հողերը եւ Իսրայէլի նաւերն ալ իրաւունք ունենան անցնելու ջրանցքէն:

Կը յուսացուի, որ բանակցութեանց միջոցաւ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան եզր մը գտնել Ջրանցքի բացման մասին:

Կը կարծուի, որ սահմանագլուխի փոքրիկ սրբագրութիւններու համար եւս մեծ դժուարութիւններ պիտի չծագին:

Գլխաւոր եւ դժուար լուծելի վէճը կը դառնայ Երուսաղէմի շուրջ: Չորս տարիէ ի վեր Իսրայէլի պատասխանատու վաբիչները ի լուր աշխարհի բարձրաձայն կը յայտարարեն թէ Սուրբ Քաղաքը Իսրայէլի վերջնական եւ մնայուն մայրաքաղաքն է: Ո՛չ մէկ զիջում այդ մասին:

Արաբներն ալ նոյն անհաշտ ու անզիջող դիրքը բռնած են Երուսաղէմի մասին, որ իսլամներուն համար եւս նուիրական քաղաք մըն է:

Կայ նաեւ Պաղեստինցիներու հարցը:

Ամմանի անցեալ Սեպտեմբերի դէպքերքն ի վեր, որոնք պարբերաբար չարունակուեցան վերջին ամիսներու ընթացքին, Յորդանանի մէջ պաղեստինցի ֆէտայիները ծանր կացութեան մատնուած են: Եղբայրասպան կռիւները վերջացան Հիւսէյն թագաւորի յաղթանակով:

Անզործ չեն մնար սակայն Այսրյորդանանի գրաւեալ հողամասերու պաղեստինցի մտաւորականներն ու քաղաքական դէմքերը, որոնք Մայիս 6ին յուշագիր մը ներկայացուցած են Ռոճըրսի՝ պահանջելով անկէ ճնշում բանեցնել Իսրայէլի վրայ, արգիլելու համար Հրեաներու տեղաւորումը գրաւեալ հողերուն վրայ, մասնաւորաբար Երուսաղէմի մէջ:

Անոնք կը պահանջեն նաեւ իրաւունք մասնակցելու խաղաղութեան բանակցութեանց, ինչպէս նաեւ ինքնորոշման սկզբունքը՝ Հրեաներու քշուելէն ետք եւ Յորդանանցիներու վերադարձէն առաջ:

Երուսաղէմի արաբ կիներու Դաշնակցութիւնը իր կարգին յուշագիր մը ներկայացուցած է Ամերիկայի Արտաքին նախարարին, բողոքելով, որ Իսրայէլացիք չորս հազար Արաբներ տեղահանած են եւ տուներնին քանդած՝ տեղը նոր տուներ կառուցանելու եւ մէջը Հրեաներ տեղաւորելու համար:

Յուշագիրը նոյնպէս կ'ամբաստանէ Հրեաները, որ մզկիթներ եւ վանքեր սըրբապղծած են. ջնջած են արաբական դատարաններն ու Երուսաղէմի արաբական քաղաքապետութիւնը եւ պարտադրած հրէական օրէնքները արեւելեան Երուսաղէմի մէջ:

Ցատկանշական երեւոյթ է Մոսկուայի լուռ կեցուածքը Միջին Արեւելքի մէջ: Մինչ տենդոտ գործունէութեան լծուած է Ուաշինկթըն, Կրեմլինի քաղաքագէտները կարծես «ամերիկեան դիտող»ի դիրք են բռնած:

Ցուսա՞նք որ բարենշան է այս կեցուածքը:

Լռութիւնը պէ՞տք է մեկնել իբրեւ համամտութիւն Ամերիկայի խաղաղասիրական ձեռնարկներուն:

Ռոճըրսի առաքելութեամբ նոր պատերազմի մը վտանգը աստիճան մը աւելի հեռացած է եւ դէպի խաղաղ լուծում կարեւոր քայլ մը եւս առնուած:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

ԶՈՀԵՐ ԵՒ ՎՆԱՍՆԵՐ

Թուրքիոյ հարաւ-արեւմուտքը, Պիւրտիւրի շրջանը, զօրաւոր շարժ մը արձանագրեց առջի օր:

Զոհերու թիւը բաւական մեծ է, քանի որ առաջին հաշուով սպաննուածներու թիւ կը ներկայացուի 132, իսկ վիրաւորուածները քանի մը հարիւր:

Շրջանի կառավարիչը՝ Խուլէֆ Այհան դիտել տուաւ, թէ շատ աւելի մեծ պիտի ըլլար մարդկային վնասը, եթէ երբեք շարժը տեղի ունեցած ըլլար գիշեր ժամանակ: «Երկրաշարժը տեղի ունեցաւ այնպիսի պահու, երբ գիւղացիները արդէն իսկ դաշտ մեկնած էին»:

Պիւրտիւր քաղաքի մէջ 50 մեռեալ գըտնուած է ցարդ, իսկ տուներու 80 առ հարիւրը քանդուած եւ վնասուած է: Շէնքերու մեծագոյն մասը փայտեայ է, իսկ պատերը կաւէ: Քաղաքը 30.000 բնակիչ ունի:

Միւս կողմէ, շրջանի գրեթէ բոլոր գիւղերն ալ վնասուած են: Ամէնէն շատ վնասուած գիւղերն են Սիւլիւտէր, Եարիքէօյ եւ Եաղիքէօյ:

Այս առթիւ դիտել կը տրուի, թէ թէեւ շրջանը յաճախ թատերաբեմ դարձած է երկրաշարժներու, քանի որ կը գտնուի այսպէս կոչուած երկրաշարժային գիծի մը վրայ, սակայն առաջին անգամն է, որ այսքան մեծ տարողութեամբ շարժ մը կ'արձանագրուի հոն:

Իշխանութիւնները անմիջապէս վրան, դեղօրայք եւ ուտեստեղէն ճամբած են աղէտեալ վայրերը, սակայն նկատի առնելով, որ լեռնային ճամբաներով միայն կարելի է հաղորդակցութեան մէջ մտնել Պիւրտիւրի եւ շրջակայ գիւղերու հետ եւ որ փոքր անցքերն ալ վնասուած են, պարէնաւորումն ու օգնութիւնը դժուարութեամբ կը հասնի:

Շրջանի բնակչութեան ընդհանուր թիւն է 200.000:

1966էն ցայսօր վեցերորդ շարժն է, որ տեղի կ'ունենայ Թուրքիոյ հարաւ-արեւմուտքը:

Անցեալ տարի Մարտին 1089 հոգի մեռաւ Կետիզի երկրաշարժին, իսկ վեց երկրաշարժներու զոհերու ընդհանուր թիւը 4000ի կը հասնի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ մամուլը կ'ամբաստանէ Ֆրանսան, որ կ'ուզէ իր արաբասէր քաղաքականութիւնը պարտադրել Համաքաղաքականութիւնը պարտադրել Հասարակաց Շուկայի անդամ երկիրներուն: Այս երկիրներու Արտաքին Նախարարները Փարիզ հաւաքուած են եւրոպական քաղաքականութիւն մը մշակելու համար միջազգային կարեւոր հարցերու շուրջ: Վեցերը պիտի քննեն Եւրոպայի Ապահովութեան խորհրդաժողովի, ինչպէս նաեւ Միջ. Արեւելքի հարցերը:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ բանակցութիւնները կը շարունակուին բայց Անգլիա քիչ մը դժգոհ է իրեն առաջարկուած պայմաններէն: Բրիտանական մամուլն ալ Ֆրանսան կը նկատէ իբրեւ պատասխանատուն այս կացութեան:

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍԷՆ կը հաղորդեն թէ դաւ մը երեւան հանուած է եւ բազմաթիւ սպաներ ձերբակալուած են: Ըստ զինուորական աղբիւրներու պատրաստուած պետական հարուածը «ձախ ազգայնական» ձգտում մը ունի:

ՎԻԷՆՆԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, օրէ օր աւելի ապահով կը թուի որ Լեհաստանի վարչապետը՝ Կիէռէք յաջողի բոլորովին մեկուսացնել իր գլխաւոր մեղսակիցը՝ Զօր. Մոչար: Ֆէտայիներու պետին ձեռքէն առնուած էր արդէն բանակի եւ Ապահովութեան հակակշիռը որուն պատասխանատուութիւնն ունէր Պոլիտբիւրոյի մէջ: Ծանօթ է որ պարտիզաններու պետը ազգայնական է եւ Լեհի մը համար, այդ կը նշանակէ կրկնակ թշնամանք մը՝ նախ Գերմանացիներուն, ապա Ռուսերուն դէմ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ եւ Սուրիոյ սահմանին վրայ երեք ժամուան կռիւ տեղի ունեցաւ Պաղեստինցիներու եւ Յորդանանցիներու միջեւ: Եգիպտոսի նախագահին տեսակէտով՝ խաղաղութեան կարելիութիւնը ներկայիս «մէկ առ հարիւրը չանցնիր»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներու արկածէ մեռեալներու թիւը 1970 Ապրիլէն 1971 Մարտ 14.828 եղած է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախագահը կազի եւ ելեկտրականութեան ընկերութեան 25րդ տարեդարձին առթիւ յայտարարեց, թէ Ֆրանսա պէտք է ընդլայնէ քարիւղի գնումի շուկան եւ զարկ տայ հիւլէական ելեկտրակայաններու հաստատման, յառաջիկայ 15 տարիներուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

—o—

Հայաստանի ոտնագնդակի ախոյեան խումբը՝ «Արարատ» կը շարունակէ իր յաղթական երթը:

Սկզբնական շրջանի երկու պարտութիւններէ ետք, որու պատճառով յուսախաբութիւն ստեղծուած էր հայ մարզասէր շրջանակներու մէջ, «Արարատ» կը վերագտնէր ինքզինք եւ Մոսկուայի մէջ կը յաջողէր երկու յաջորդական յաղթաներ ապահովել խորհրդային երկու զօրաւոր խումբերու դէմ: Անոնցմէ մին՝ Բանակի կեդրոնական մարզական ակումբը, կը նկատուէր երկրին ախոյեան խումբը:

«Արարատ», ինչպէս հաղորդած էինք Մայիս 12ին, իր երրորդ յաղթանակը կ'արձանագրէր այս անգամ Թիֆլիսի մէջ, տեղւոյն զօրաւորագոյն խումբին՝ «Տինամօ»ի դէմ, 4-0 արդիւնքով:

Այս յաղթանակին շնորհիւ «Արարատ» վեցերորդ դիրքէն կը բարձրանար երրորդ դիրքի, Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի ախոյենական մրցաշարքի աղիւսակին մէջ:

Չորրորդ յաղթանակ մըն ալ ապահովեց «Արարատ» այս անգամ Երեւանի մէջ, 2-1 արդիւնքով, պարտութեան մատնելով Պաքուի «Նեւթչի» խումբը: Այս վերջինը մինչեւ Մայիս 6, այսինքն Հայերու հետ մրցման օրը, ոչ մէկ պարտութիւն արձանագրած էր: Որով հանդիպումը կը նկատուէր ոչ միայն կարեւոր, այլեւ հետաքրքրական, քանի որ երկու զօրաւոր խումբեր էին, որ դաշտ կ'իջնէին այդ օր:

Մրցումին ներկայ գտնուելու եւ իրենց ազգային խումբը քաջալերելու համար մարզադաշտ փութացած են ոչ միայն Երեւանցի մարզասէրներ, այլեւ Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազրբեջանի զանազան շրջաններէ եկած հոծ թիւով Հայեր:

Առաջին կիսախաղին երկու կողմերն ալ ճիգ թափած են կազմակերպելու իրենց յարձակողականները, որոնց ընթացքին երեւան եկած է հայ մարզիկներու թէքնիք առաւելութիւնը խաղին: Մրցումի 17րդ վայրկեանին Ն. Մեսրոպեան իր ստացած գնդակը կ'ուղղէ դէպի բերդ, ուր Զ. Շեխով զայն ետ կը մղէ, սակայն յարմար դիրքի մէջ գտնուող խաղացողներէն մէկը՝ Եդուարդ Մարգարով գընդակը անմիջապէս կը խփէ դէպի բերդ: Աւելցնենք, որ Մարգարով 4րդ անգամն է, որ կոլ կ'արձանագրէ այս տարուան մրցաշարքին ընթացքին:

Երկրորդ կիսախաղին խաղը կ'ընթանայ հաւասար թափով: Խումբերը կը փոխանակեն մէկական գնդակ: 71րդ վայրկեանին Ն. Ղազարեան կ'արձանագրէ «Արարատ»ի երկրորդ կոլը, իսկ չորս վայրկեան ետք՝ Ա. Բնիշեւսկի օգտուելով Հայերու վայրկեանի մը անփութութենէն, կը յաջողի բերդէն ներս սահեցնել գնդակը:

Մրցումը վերջ կը գտնէ 2-1 արդիւնքով, ի նպաստ «Արարատ»ի:

Այս յաղթանակին շնորհիւ «Արարատ», որ վեցերորդէն երրորդ դիրքի հասած էր Մայիս 2ին, այժմ 9 կէտով, կը գրաւէ երկրորդ դիրքը ընդհանուր դասաւորման մէջ:

Դասաւորման մէջ առաջին տեղը ապահոված «Տինամօ»ն իր հաշւոյն արձանագրած է 10 կէտ: Երկրորդը՝ «Արարատ» ունի 9 կէտ:

«Արարատ»ի յաջորդ մրցումը տեղի կ'ունենայ նոյնպէս Երեւանի մէջ, Մոսկուայի «Սպարտակ»ի դէմ, որ կը գտնուի եօթներորդ դիրքի վրայ:

ԿՐԿԻՆ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

Ա.

Կիլիկիան զարմանալի կերպով խորունկ տպաւորութիւն թողած է վրաս եւ յաճախ միտքս կը դրադի անոր անցեալի փայլուն ու տխուր օրերով:

Հաւանաբար պատճառն այն է, որ առաջիններէն մին եղայ այդ հողին վրայ ոտք դնող, եւ վերջինը՝ հոնկէ դուրս ելլող եւ այդ իսկ պատճառաւ ապրեցայ անպատմելի խանդավառութիւնը գրաւման սկզբնական օրերու եւ ողբերգական շրջանը պարպումին:

Թուրք եաթաղանէն հրաշքով ազատած Կիլիկիոյ Հայութիւնը զանազան երկիրներ գաղթած՝ տուն տեղ եղած՝ իրեն համար տնտեսութիւն ստեղծած էր եւ կ'ապրէր հանգիստ:

Խանդավառ ֆրանսական բանակի եւ հայկական լեգէոնի կողմէ Կիլիկիոյ ազատագրութեամբ ու վստահելով դաշնակից Պետութիւններու խոստումներուն, թողուցին անոնք իրենց տուներն ու տընտեսութիւնները եւ կրկին ձեռք առին գաղթականի ցուպը վերադառնալով իրենց հայրենիքը:

Չէ՞ որ, Կիլիկիոյ Սահակ Կաթողիկոսը ֆրանսական իշխանութեան տրամադրած յածանաւով մը Պէյրութէն Կիլիկիա կը վերադառնար հպարտօրէն:

Չէ՞ որ, Պօղոս Նուպար Փաշայի եւ ֆրանսական կառավարութեան միջեւ, Փարիզի մէջ կնքուած համաձայնութեամբ, աշխարհի չորս ծագերէն փութացող հայ կտրիճներէ բաղկացած կամաւոր հայ լեգէոնականները ցամաք ելած էին Մերսին եւ գրաւած՝ Տարսոնն ու Ատանան ու փառաւոր տողանցքներ կը կատարէին հայկական երգերով, կարելի՞ էր անտարբեր մնալ եւ ուրախութեան արցունքները զսպել այս երեւոյթին առջեւ:

Չէ՞ որ, Ֆրանսայի մարզպան Ժորժ Փիքօ կը յայտարարէր թէ «Կիլիկիան հայկական պիտի ըլլայ եւ սահմանները պիտի երկարին մինչեւ Տիգրանակերտ»:

Երբ 1919ին նոյն Ժորժ Փիքօ զինք դիմաւորելու եկող հայ պատուիրակութեան եւ Ազգային Միութեան ատենապետ Տոքթ. Գարեգին Վարժապետեանի ձեռքը սեղմած ժամանակ կը յայտարարէր «Առաջին անգամ հայկական Կիլիկեան հողին վրայ, Հայու մը ձեռքը սեղմելով պատիւ կը զգամ»:

Չէ՞ որ, Գնդ. Պրէմոն, զինուորական կառավարիչը, երբ Ֆրանսայէն Ատանա կը ժամանէր, իր սնտուկներուն վրայ մեծ գիրերով գրուած կը կարդայինք «Ատանա, Հայկական Կիլիկիա»:

Չէ՞ որ, ամէն ինչ հայկականացած էր արդէն ոստիկանապետներ, Վահան Պետրոսեանէն, Եսայի Պզտիկեանէն, Գրիգոր Զօլաքեանէն սկսեալ գաղտնի ոստիկանապետ Կարապետ Ծաղկունին, Օգն. ոստիկանապետ Յակոբ Պապիկեանը եւ ուրիշներ:

Այս բոլոր երեւոյթները բաւարար չէի՞ն ոգեւորելու արտասահմանի Հայութիւնը ու մասնաւորաբար Կիլիկեցիները, որ առաջ փութալու իրենց ծննդավայրը, երբ դարեր չարունակ «ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա» երգած էին:

Այսպէս, ամբողջ Կիլիկիան լեցուեցաւ Հայութեամբ եւ 1918էն մինչեւ 1921 թուականը, ժողովուրդը ապրեցաւ երջանիկ ու փայլուն կեանք մը:

Աւա՜ղ սակայն, երկար պիտի չտեւէր այս երջանկութիւնը՝ Հայու չար բախտէն: Պատահեցաւ անսպասելին, կրկին պիտի լռէին Հայոց եկեղեցիներու զանգակները: Անտեսուեցան հայ ժողովուրդի չահերն ու կեանքը:

Գոյացած էր ֆրանքօ-թուրք համաձայնութիւն մը, երկիրը պիտի յանձնուէր Քարդարարին մինչեւ 4 Յունուար 1922 թուականը: Ժողովուրդը շշմած՝ անհաւատալի կը գտնէր:

Դեռ պաշտօնապէս լուրը չէր յայտարարուած երբ ժենիի հրամանատարս, հազարապետ Վէռնիոն, որու անունին պիտի հանդիպինք կրկին յետագային, իր գրասենեակը կանչեց զիս եւ գաղտնաբար թելադրեց որ անմիջապէս կարասիներս ծախեմ: Երբ հայ կառապաններու միջոցաւ կը փոխադրէի զանոնք վաճառելու եւ կ'առաջարկէի իրենց ու բոլոր ծանօթներուս որ նոյնը ընեն, քմծիծաղով կ'ընդունէին լսածներս, յիմարի տեղ դնելով զիս:

Երկար չտեւեց արդէն, երկու շաբաթ յետոյ պողոտաները եւ հրապարակները լեցուած էին ծախու կարասիներով: Ցիմա՞ր էր Թուրքը որ գնէր զանոնք, երբ ամէն ինչ իրեն պիտի մնար: Այս պայմաններուն տակ բոլորը կրակի կուտային իրենց գոյքերը, խարոյկներ կազմելով հրապարակներու վրայ:

Խուճապը իր գագաթնակէտին հասած էր եւ ամէն մարդ իր գլխուն ճարը նայելով օր առաջ մեկնելու միջոցներու մասին կը մտածէր: Փողոցներու մէջ անտէր մընացած կովերու, ոչխարներու եւ հաւերու թափառումը սովորական երեւոյթ դարձած էր: Շատերը նիւթական միջոցներէ զուրկ, ձեւ կը փնտռէին ինքզինքնին Մերսին կամ Աղեքսանտրէթ նետելու, հոնկէ չոգենաւ առնելու համար:

Երկրորդ գաղթականութիւն մը ծայր տուած էր, այս անգամ սակայն ոչ թէ Թուրքին ձեռքով, այլ ֆրանսացի Ֆրանքլէն Պույեօն անուն նախարարի մը շնորհիւ:

Այս տագնապալի օրերուն, հազիւ քանի մը շաբաթներ մնացած պարպումի վերջին թուականին, հրահանգ տրուեցաւ ինծի, զինուորական գերեզմանատունը շրջապատել եւ կոթող մը բարձրացնել: Դժուար էր բանուոր գտնել, շատերը մեկնած կամ մեկնելու վրայ էին, այս պարագան յայտնեցի հազարապետին եւ առաջարկեցի իբրեւ միակ միջոց — մասամբ ալ օգտակար ըլլալու համար հայրենակիցներուս — որպէսզի զինուորական իշխանութիւնը յանձն առնէր իր ծախքով ու միջոցներով այդ բանուորները փոխադրել իրենց ընտանիքներով դէպի Աղեքսանտրէթ, այս պայմաններով թերեւս կարելի ըլլայ համոզել ոմանց որ մընան տակաւին, մինչեւ պատի շինութեան լրացումը:

Զօր. Տիւֆիյէօի պաշտօնական հրահանգով, առաջարկս ընդունուեցաւ եւ անմիջապէս գործի ձեռնարկեցինք 20–30 բանուորներով: Գերեզմանատունը մօտ 350 քառակուսի մեթր էր, ամիսներ պէտք պիտի ըլլար սովորական պայմաններու տակ զայն գլուխ հանելու համար: Հին պեղումներէ մնացած մարմարեայ գեղեցիկ սիւն մը ճարեցինք եւ յարմարցուցինք իբրեւ կոթող, իսկ պատի շինութիւնն ալ ժամանակէն առաջ լրացաւ եւ արժանացաւ վերին իշխանութեան գնահատանքին: Ձեմ գիտեր արդեօք մնացա՞ծ են նոյն վիճակին մէջ, թէ քարուքանդ եղած Թուրքերու ձեռամբ:

Այդ օրերուն լուր տարածուեցաւ որ Ֆրանքլէն Պույեօն, Մուսթաֆա Քէմալի հետ իր տեսակցութենէն յետոյ Ատանա պիտի այցելէր: Զօր. Տիւֆիէօ, որ բացարձակապէս Կիլիկիոյ պարպումին դէմ էր, հրաժարականը տալով կը պատրաստուէր մեկնիլ ցաւը սրտին:

Սահակ Կաթողիկոս մեկնելու վրայ էր, հակառակ Ֆրանքլէն Պույեօնի թելադրանքին որ մնայ: Եկող բանագնացին կը յայտնէր կաթողիկոսը. «զացէք ըսէք նախարարին թէ, շարունակ աղօթեցինք ֆրանսական զէնքերու յաջողութեան համար, կամաւորական լեգէոններ կազմեցինք, ա՞յս էր վարձատրութիւնը հայ ժողովուրդի հաւատարմութեան», ու արցունքը աչքերուն կը թողուր կիլիկեան հողը, Զօր. Տիւֆիէօի կողմէ յատկացուած մասնաւոր վակոնով մը:

Աւելորդ կը նկատեմ խօսիլ մնացեալներու մասին, ցաւալի յուշերը չնորոգելու համար մեր կիլիկեցի հայրենակիցներուն:

Ինչպէս յիշեցինք, պարպումի գլխաւոր եւ տխուր դերակատարը եղած էր Ֆրանքլէն Պույեօն, որ այդ ժամանակ Հայութիւնը տարբեր անունով մկրտած էր զայն կատակաբանելով...: 1921 Նոյեմբերի վերջերը հասաւ Ատանա, մեր շինած գերեզմանատան պաշտօնական բացումը կատարելու պարտականութիւնը իրեն յանձնուած էր:

Զօր. Տիւֆիէօ արդէն մեկնած էր, հաւանաբար անոր ձեռքը չսեղմելու համար եւ իր պաշտօնը փոխանցուած էր իր օգնականին, Ա. զօրաբանակի պետ Զօր. Մարթիի, նմանապէս պարպումի հակառակորդ: Որոշեալ օրը, ժողովուրդը լեցուած էր գերեզմանատունը: Նախարարը հասաւ, բարձրացաւ պատուանդանին վըրայ եւ լոբձնաշուրթն ջատագովեց Կիլիկիոյ պարպումի օգուտները, յայտարարելով գլխաւորապէս թէ ի՞նչ կ'արժէին այս գերեզմանները զորս Ֆրանսա սփռած է աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ, ամէնուն ջղայնութիւն պատճառող խօսքերով յայտարարեց թէ խելացի գործ մը տեսնուած էր Մուսթաֆա Քէմալի հետ այս համաձայնութիւնը կնքելով, եւն.:

Բոլոր ներկաները ակռայ կճրտելով լսեցին այս զզուելի անպատուաբեր ճառը Ֆրանսացիի մը համար, ու երբ լրացուց, ոչ մէկ ծափահարութիւն, որմէ չափազանց ազդուած է եղեր ըսուեցաւ:

Այս, խօսք առաւ Զօր. Մարթի եւ զորս դու պատուիրեցեր, բուն ասյդ քաղաքավար ոճով ջրեց նախարարին ճառը, իւրաքանչիւր նախադասութեան ծափեր խլելով:

Յիսուն տարիներ առաջ տեղի ունեցող այս արարողութեան ընթացքին Զօրավար Մարթիի կողմէ արտասանուած, պատմական այս ճառին մեքենագրուած մէկ օրինակը գտայ պատահմամբ թուղթերուս մէջ, զոր ճարպիկութեամբ ձեռք ձգած էի այն ժամանակ զինուորական գրասենեակէն:

Պ. ԶՊՈՒՓՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այսպէս է որ ներկայիս հայ ժողովուրդը տէր է Ս. Տեղեաց յիշատակարաններու կարեւոր մէկ մասին, իր Ս. Յարութեան տաճարով, որոնք կը մատակարարուին բոլորովին անկախ կերպով, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան կողմէ, թէեւ սեփականատիրութեանց շուրջ, անպակաս եղած են վէճերը:

Անվերջ անհասկացողութիւններ վէճի դուռ բացած են նոյնպէս այդ շրջաններուն մէջ գոյութիւն ունեցող, զանազան ժողովուրդներու կամ կրօնական միութիւններու՝ ֆրանսիսքեան, ղպտի, յոյն, ասորի, սուրիացի, հայ եւթովպական վանքերը, որոնք տարիներէ ի վեր սահմանագիծերու ճշդումներու եւ սեփականութեան իրաւունքներու շուրջ, զանազան յաւակնութիւններ կը սնուցանեն:

Ի՞նչ պայմաններու մէջ կը գտնուի սակայն ներկայիս այս սրբատեղիներու ամբողջութիւնը:

Այս յիշատակարանները, դարերու ընթացքին, կրած են լուրջ աւերումներ, փլուզումներ եւ փտութիւններ, տեղ տեղ կքելով, անհաստատ հիմերու պատճառով: Մնացեալը ամբողջացուցած են պարբերական հեղեղները, երկրաշարժները կամ հրդեհները, որոնց վերջինները պատահած են 1908–1948 թուականներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (110)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Ես այն օրը կարծեցի թէ, շարունակեց Տ. Միքիաս, դուք պարզապէս կը զրպարտէիք տիկին Անթառամը եւ չիտակը շատ ցաւ զգացի ձեր ըրածին եւ սնվայել գտայ այնպիսի արարք մը ձեզ նման անձնաւորութեան մը կողմէ, բայց, յետոյ, ափսոս, տեսայ, որ իրաւունք ունիք եղեր եւ ձեր ըրածը ոչ թէ զրպարտութիւն, այլ բացարձակ ճշմարտութիւն է:

— Բայց ատոնք կարեւորութիւն չունին, անցած գացած բաներ են, Տէր Հայր. նոյնիսկ եթէ ճշմարիտ ալ ըլլայ, ի՞նչ կարեւորութիւն ունի, քանի որ այսօր Լեւոն Կոկիկեանը իբրեւ Նիկողոս աղայի հարազատ զաւակը ճանչցուած է ու անշուշտ այդպէս ալ արձանագրուած է:

— Ճիշդ նոյնը դիտել տուի ես ալ, սակայն այդ կէտին մէջ կը սխալիք: Կ'երեւայ որ, հանգուցեալ Նիկողոս աղան այնքան վստահ է եղեր այդ զաւակը իրմէ չըլլալուն եւ իր պատւոյն ալ այնքան նախանձախնդիր, որ երբեք չէ ուզած իբրեւ իր զաւակը ճանչնալ, եւ տղան ծնելէն ետքը բաժնուած է կնոջմէն եւ քիչ յետոյ սրտին ցաւէն մեռած, իսկ կինը՝ Անթառամ, զաւակը առած ու Փարիզ, իր սիրականին, այսինքն տղուն բուն հօրը քով գացած հաստատուած է: Այնպէս որ Լեւոն Կոկիկեանի ծննդեան եւ մկրտութեան արձանագիրը անկարելի եղաւ գըտնել: Եւ այժմ պատրիարքարանը չի կըրնար ապօրինի կերպով վկայել Լեւոնի համար թէ՝ Նիկողոս Կոկիկեանի որդին է, քանի որ այդ մասին որեւէ պաշտօնական արձանագրութիւն չկայ, կը տեսնէ՞ք թէ ինչ խրթին գործ մըն է այս... Ես մինչեւ հիմա ձեր արժանապատուութեան համար խնդիրը ծածկեցի, բայց եթէ անպատճառ թուղթերը պահանջելու ելլէք, հաւանօրէն ամէն բան մէջտեղ պիտի ելլէ:

Քահանան կը ստէր, երբ կը հաստատէր թէ Լեւոնի ծննդեան եւ մկրտութեան արձանագրութիւնը չէր գտնուած եւ թէ Նիկողոս աղա զայն չէր ուզած իբրեւ իր հարազատ զաւակը ճանչնալ:

Սակայն Ղուկաս էֆէնտի հաւատաց իր տաներէցին խօսքերուն, այնքան բնականօրէն պատմած էր եղելութիւնները, եւ իրապէս խռովեցաւ:

Մինչեւ հիմա պատահած դայթակղութիւններուն վրայ այս նոր դայթակղութիւնը վճռական հարուած մը պիտի տար իր համբաւին, իր ընտանեկան բարոյական շպարին: Յետոյ, զգաց թէ այդ ամէնուն մէջ Տ. Միքիասի մատը կար, ան խառնած խառնշտկած էր գործը, ան հետամուտ եղած էր այդ անցեալը պրպըտելու եւ վերջապէս երեւան հանել իրողութիւններ, որոնք կրնային ծածուկ մընալ:

Հիմա ինք իր տաներէցին ճանկին մէջն էր. եթէ ընդվզէր, եթէ ուզէր ճակատ առ ճակատ կռուիլ անոր դէմ, ապահովաբար Տ. Միքիաս մէջտեղ պիտի հանէր ամէն բան եւ իր անունը անգամ մըն ալ պիտի խայտառակուէր:

Եւ անմիջապէս իր բոնելիք ընթացքը որոշեց — հարկ էր տեղի տալ:

— Այս իրողութիւնները ամէնքն ալ իմացա՞ն պատրիարքարանին մէջ, հարցուց:

— Ընդհակառակն, ոչ ոք գիտէ, պատասխանեց քահանան, պատրիարքարանի մէջ, ի բաց առեալ ես ու ինծի հետ ուրիշ քահանայ մը, որ այս գործերուն հետամուտ եղաւ:

— Ուրեմն կարելի չէ՞ խնդիրը մարել եւ որեւէ կերպով պաշտօնաթուղթերը ձեռք բերել, առանց հին բաները մէջտեղ հանելու:

— Բայց ի՞նչպէս, Ղուկաս էֆէնտի:

— Դրամով, տէր հայր, դրամով, ըսաւ վաճառականը բացէ ի բաց:

Տ. Միքիաս անմիջապէս չպատասխանեց, իր փառաւոր մօրուքը շոյեց պահ մը, եւ յետոյ ըսաւ.

— Ղուկաս էֆէնտի, կը տեսնեմ որ անել կացութեան մը մատնուած էք, եւ որչափ ալ մէջերնիս խնդիրներ անցած ըլլան, չեմ ուզեր ձեզ այդ նեղ դրութեան մէջ թողուլ եւ ձեռքէս եկածը կ'ընեմ, թէ իբրեւ բարեկամ եւ թէ իբր տաներէց...

— Շնորհակալ եմ, փութաց պատասխանել վաճառականը:

— Բայց համբերութիւն պէտք է, այդ տեսակ գործերը մէկ օրէն միւսը կարելի չէ գլուխ հանել, բաւական սպասեցիք, քիչ մըն ալ սպասելու էք, մանաւանդ շատ աղմուկ հանելու չէք, պատրիարքարան, փոխանորդարան իրար անցընելու չէք... միայն թէ կարծեմ, նոյնիսկ դրամ տալով մէկ քանի մարդոց դիւրաւ պիտի չկրնանք յաջողիլ... տարբեր բան, եթէ կարենանք գիրենք լռելի դոհացնել:

Ղուկաս էֆէնտի կռահեց Տ. Միքիասի միտքը եւ պատասխանեց.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Անոնց վերանորոգութիւնները գրեթէ միշտ տեղի տուած են անհամաձայնութիւններու, երեք համայնքներու միջեւ:

Ստիպողական պահանջ մը դարձած էր ուրեմն, անհրաժեշտ նորոգութեանց ձեռնարկել, աւելի ծանրակշիռ անակնկալներու առաջքը առնելու համար: Այդ նպատակով, վերջին տարիներու ընթացքին, հեղինակաւոր մասնագէտներ հակած են յիշատակարաններու նորոգման զանազան ծրագիրներու վրայ, անոնց լուծում մը գտնելու համար:

Միայն 1957ին է որ, երեք Յարանուանութեանց միջեւ կնքուած համաձայնութեան շնորհիւ, կ՚որոշուի հիմնական աշխատանքներու ձեռնարկել, միաժամանակ գոհացում տալու համար քրիստոնեայ աշխարհին ցոյց տուած յուզումներուն եւ մտահոգութեանց:

Կը նշանակուին երեք մասնագէտներ, մէկական ներկայացուցիչ իւրաքանչիւր համայնքի կողմէ: Յոյները կը հրաւիրեն փրոֆ. Օրլանտոսը (Յունաստանի պատմական յիշատակներու տնօրէն), Լատինները կը ներկայացնէ Պ. Ժան Թրուվըլոն (ընդհ. քննիչ Ֆրանսայի պատմական արձաններու), իսկ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան կողմէ կը նշանակուի փրոֆ. Ե. Իւթիւճեան (միջազգային մասնագէտ պատմական յուշարձաններու), որ մինչ այդ ստանձնած էր Էջմիածնի Մայր Տաճարին նորոգութեան աշխատանքները ինչպէս եւ Միջագետքի յիշատակարաններու եւ Իրանի հայկական յուշարձաններու նորոգութիւնները, Իւնէսքոյի հովանաւորութեան տակ:

Սոյն երեք մասնագէտ ճարտարապետները, իրենց աշխատութեանց կը ձեռնարկեն 1959ին, պատկան իշխանութեանց ներկայացնելով, նորոգութեանց զանազան մեթոտներ, որոնց տրուելիք համամտութիւնը ստանալէ վերջ, պիտի ձեռնարկէին անոնց գործադրութեան:

Առաջին անգամն էր որ նման համաձայնութիւն մը կը կնքուէր, սեփականատէր երեք Յարանուանութեանց ճարտարապետներուն միջեւ: Թէեւ յոյն ճարտարապետը յետագային փոխարինուեցաւ ուրիշ յոյն մասնագէտներու կողմէ, սակայն ծրագիրը մնաց անփոփոխ, որ կը կայանար հետեւեալ չորս կէտերուն մէջ.

1.— Նորոգութեան աշխատանքներ հասարակաց վայրերու վրայ, ծախքերու հաւասար բաժանումով:

2.— Աշխատանքներ, յատուկ միայն յունական յարանուանութեան:

3.— Աշխատանքներ յատուկ միայն լատինական յարանուանութեան:

4.— Աշխատանքներ յատուկ միայն հայ յարանուանութեան:

Այս զանազան նորոգութեանց աշխատանքները կը գտնուին գլխաւորաբար Երուսաղէմի Յունաց եւ Հայոց Պատրիարքարաններու եւ Ս. Տեղեաց Պահապան Լատին պատասխանատու ներկայացուցիչին հակակշիռներուն տակ, որոնք նիւթական օժանդակութիւն կը վայելեն իրենց համապատասխան երկիրներուն կողմէ: Գիտենք որ Տը Կօլի կառավարութիւնը, ատենին տրամադրած էր քառասուն միլիոն հին ֆրանքի գումար մը, իսկ Հայոց բաժին ինկած ծախքերուն մէկ երրորդը ապահովուած է Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ:

Զանց կ՚առնենք աւելի մասնագիտական մանրամասնութիւններ, ընդգծելով անգամ մը եւս որ այս երեք պատասխանատու մասնագէտները կը գործակցին կատարեալ համերաշխութեամբ եւ իրերհասկացողութեամբ, վերանորոգման այս աշխատանքները գլուխ հանելու գործին մէջ, որոնց ձեռնարկուած է 1960ին եւ կը տեւէ տակաւին մինչեւ այսօր:

Ս. Տեղեաց անաղարտ պահպանումը միշտ պաշտպանութիւն գտած է նոյնպէս տիրող իշխանութեանց կողմէ, ըլլան անոնք իսլամ՝ ինչպէս էր մինչեւ վերջին տարիներս, կամ հրեայ՝ ինչպէս է ներկայիս, որոնց համար, միջազգային քաղաքական պարտաւորութիւններու կողքին հասոյթի գնահատելի եկամուտներ կ՚ապահովեն, տեւական կերպով տեղի ունեցող ուխտաւորներու այցելութիւնները:

Կը մնայ մաղթել որ այս աշխատանքները իրենց լրումին հասնին որոնք տակաւին դարեր շարունակ պիտի տոկան ու գոյատեւեն, իբր հոգեւոր ժառանգ, գալիք սերունդներուն: Երուսաղէմ, հաւատքի ամրապնդման տեսակէտով, մոգական զօրաւոր ազդակ մը կազմած է միշտ, քրիստոնեայ աշխարհին համար:

Գ. Ճ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԱՏԿԱՆՇԱԿԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԸ

(ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Անցեալ տարի այս նոյն օրերուն, աներեւակայելի թուացող ծրագիր մը լոյս աշխարհ կուգար: Հարաւային Ֆրանսայի հայաշատ գաղութը նոր թեւ կ՚առնէր, կը թռչէր, կը թառէր բոյնի մը վրայ այն հաստատ համոզումով որ այդ բոյնը պիտի շէննար եւ շէնցնէր բովանդակ գաղութը դառնալով բոլորին հոգեկան ապաստանը:

Արդարեւ, այսօր ծրագիրը դարձած է շօշափելի իրականութիւն եւ մուտք գործած հայ կեանքէն ներս: Թերահաւատներ եւ յոռետեսները կը հիանան եղած յառաջդիմութիւններուն, կը վերաքննեն իրենց դիրքն ու գաղափարը:

Այո, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կանգնած է քաղաքին սիրտը:

Տարուան մը ընթացքին կատարուած է սքանչելի աշխատանք շնորհիւ տան կեդր. Յանձնախումբի դրական քայլերուն: Գնման գումարը 30 միլիոն (հին ֆրանք) գրեթէ ապահովուած, պաշտօնական կանոնագիր ծրագիրը վաւերացուած, ներքին շինութիւններու յատակագիծը գծուած, այժմեան վիճակի մէջ գործածութեան կարելիութիւններ ստեղծուած:

Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբը ուզեց յատուկ դրոշմ տալ այս տարեդարձին հացկերոյթ մը սարքելով Կիրակի 25 Ապրիլին: Արդարեւ, առաջին յարկի ընդարձակ սրահը, որ վաղը պիտի վերածուի թատերասրահի, արդիական զետեղումներով, լայնօրէն գրաւած էր՝ մօտ 250 հայրենակիցներ տեղ առած էին սեղաններու շուրջ: Յիշենք ներկայութիւնը Պ. Պ. Կարօ Մեհեանի (Փարիզէն), Վիկտոր Կարտոնի (Փարիզէն), Ս. Վահանեանի (Գանէն):

Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբի ներկայացուցիչը շատ սեղմ բառերով անգամ մը եւս շեշտեց հիմնադիրներու եւ այժմեան Գործադիր Մարմնի նպատակը՝ տալ գաղութիս ու յատկապէս իր երիտասարդութեան եզակի զէնք մը մարտնչելու եւ յաղթական գոյամարտ մղելու համար ապազգայնացման նետերուն դէմ: Մշակոյթի Տունը բոլորին կեդրոնը պիտի դառնայ, իր մէջ պիտի ամփոփէ գաղութիս զանազան կազմակերպութիւնները, իւրաքանչիւրը իր յատուկ մտածելակերպով եւ գաղափարներով եւ սակայն անոր ծխանէն երկինք բարձրացող մուխն ու ծուխը պիտի ըլլան հարազատ հայկական: Այս է հիմնականն ու կենսականը եւ այս բնորոշման կը պատասխանէ Մշակոյթի Տունը:

Այս առթիւ նաեւ, Յանձնախումբը արդար պարտք մը կատարեց, հրապարակաւ վեր առնելով իր նախագահուհի Տիկին Հայկուհի Շալճեանի անվերապահ նուիրումը եւ անխոնջ աշխատանքը:

Այս պատեհ առիթով իր հոգեշունչ խօսքը բերաւ Հայր Գեղամ վարդապետ, որ ընդգծելէ ետք մշակոյթի տան մը կարեւորագոյն դերը Սփիւռքի մէջ, հրաւիրեց ամբողջ գաղութը՝ անսասան հաւատքով եւ անխորտակ կամքով տոկալու բոլոր զոհողութեանց եւ թիկունք հանդիսանալ աշխատող տարրերու: Հայր սուրբը յատկապէս ըսաւ. «Մշակոյթի տուն մը հոգեկան անսպառ ուժ մըն է որ միշտ անհրաժեշտ է զարգացնել»:

Ճաշի ընթացքին մեներգեց երգչուհի Եղիսաբէթ Տէտէեան, արտասանեցին Պ. Վահրամ Ճառայեան եւ Վահագն Տէրտէրեան: «Անոյշ» օփերայի երգչախումբէն քանի մը խմբերգողներ հրամցուցին կարգ մը կտորներ:

Օրուան թամատայութիւնը յանձնուած էր Պր. Աւետիս Մելքոնեանի, որ շատ յաջող եւ ճկուն կերպով կատարեց իր դժուարին դերը: Այս առիթով եղան ինքնաբուխ նուէրներ եւ շատ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ գոյացաւ 7350 ֆրանք: Հարկ է ըսել որ քաղաքիս նախկին հայրենակիցներէն Պր. Սարգիս Պօղոսեան, այժմ Ամերիկա, իր ջանքերով գոյացուցած ու ղրկած է առաջին առիթով մը 100 տոլար:

Աւելի շօշափելի փաստ չի կրնար ըլլալ քան յաջորդական ինքնաբուխ նուէրները որոնք կ՚ապացուցանեն ոչ միայն ժողովուրդին համակրութիւնը, այլեւ հաւատքն ու համոզումը ձեռնարկի մը համար որ ոչ կողմ ունի եւ ոչ ալ առանձնական, այլ միայն ծառայել Հայութեան գոյատեւման անհաւասար պայքարի ճանապարհին վրայ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԵՐ՝ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Տոքթ. Լեւոն Հատիժանէն (Հաճիճանեան) օրէնսգէտ-բժիշկ կարգուած է Վերաքննիչ Ատեանի մօտ: Տոքթորը որ ունի նաեւ իրաւագիտական հատուցման, ճարտարարուեստի առողջապահութեան, աշխատանքի բժշկութեան եւ վիրաբոյժ-ատամնաբոյժի վկայականները, շրջանաւարտ էր Փարիզի համալսարանէն: Իր այս նոր կոչումին առթիւ, տեղական մամուլի մէջ, գովեստով կ՚արտայայտուին իր մասին եւ մանաւանդ իր զոհաբերութեան ոգիին:

Ուրբաթ օր, Ֆերնան-Վիտալ հիւանդանոցին մէջ ժամը 9էն սկսեալ կազմակերպուած է գիւղատնտեսական ազգային վեցերորդ Սէմփոզիոմը, որու ընթացքին Տոքթ. Հաճիճանեան խօսք պիտի առնէ:

×

Տոքթ. Գուրգէն Կարապետեան, որուն յաջողութիւններուն արձագանգ հանդիսացած ենք ատենին, դեղագիտական պատմութեան իր աշխատանքներուն եւ միջազգային գնահատումներուն առթիւ, վերջերս արժանացած է «Օրէնսգիտութեան աւարտաճառի» մրցանակին, հայ պատմական դեղագործութիւնը աշխատութեան համար: Պաշտօնական յանձնումը կը կատարուի այս Ուրբաթ օր ժամը 15ին, 4, Ռիւ տը Լ'Օպսերվաթուար, Կիյնեար ամփիթատրոնը: Տոքթ. Գուրգէն Կարապետեան անդամ ընտրուած է նաեւ Փարիզի Ասիական Ընկերութեան:

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Դիւանագէտ, գրագէտ եւ տնտեսագէտ Արբայ Կալլիանի օր մը Բենետիկտոս ԺԴ.ին Վեզուվի քարերէն եւ լաւայէն կոյտ մը կը ղրկէ եւ սնտուկին վրայ կը գրէ Աւետարանի այս խօսքերը.

— Ըսէ որ այս քարերը հացի փոխուին:

Քահանայապետը կը հասկնայ սրամիտ աբբային խօսքը, եւ իրեն թռչակ կը ղրկէ:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՐՄԱՇԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Պանթալէոնի վանքը՝ Յունաց Արմաշն է: Ամէն տարի Յուլիս 27ին յոյն ուխտաւորներու ահագին բազմութիւն մը կը հաւաքուի այնտեղ, մինչեւ Փոքր Ասիոյ հեռաւոր քաղաքներէն: Միայն թէ, մինչդեռ Արմաշի ուխտագնացութիւնը տասը օր կը տեւէ, Յոյները գիշեր մը կը հասնին, իրենց ուխտը կը կատարեն ու պատարագին կ՚ունկնդրեն, եւ հետեւեալ առաւօտ կը մեկնին:

Ծերունի յոյն քահանայ մը, որ շատ մաքուր հայերէն կը խօսի, — Օրթագեղէն Հայ-Հոռոմ մըն է, — կ՚առաջնորդէ ինծի եկեղեցին: Ուշագրաւ բան մը չկայ: Ի զուր կը փնտռեմ վաղնջուց պատկեր մը, հնութեան յիշակերտ մը: Ամէն կողմ ոսկեզօծուած, սրբուած, ճերմկցուած: Նոր-նոր փայլուն սուրբեր են որ պատերուն վրայէն ինծի կը նային իրենց արտայայտութենէ զուրկ նշաձեւ սեւեռուն աչքերով:

— Հոս գանկեր կան եղեր, անոնք նայինք, կ՚ըսեմ յուսախաբ, ճշմարիտ յուզում մը գտնելու փափաքով:

Ինծի ընկերացող անձն ու քահանան ետ կը քաշուին, քառակուսի պզտիկ շէնք մըն ցոյց կուտան պարտէզին մէկ կողմը ու կ՚ըսեն.

— Դուն գնա նայէ, մենք չենք գար: Դուռը քաշածիդ պէս կը բացուի:

Իրա՞ւ, այդքան սոսկալի՞ է տեսարանը:

Մինակ կ՚երթամ ուրեմն: Դրան շուանը քաշած ատենս պզտիկ ընկրկում մը կ՚ունենամ:

Ներսը, պատերուն երեք երեսները հաստատուած տախտակներու վրայ իրարու քով շարուած են հարիւրի չափ գանկեր. կողմնակի պատերուն վրայ ու գետինն ալ, սնտուկներու մէջ լեցուած են գանկեր, աղտոտած, սեւցած, պահելով միայն իրենց աչքի խոռոչներուն արձանային պաղ նայուածքը: Գետինը, տախտակամածին մէկ բացուածքէն, ոսկորներու պզտիկ կոյտ մը կ՚երեւի: Ասդին անդին ալ գանկեր սփռուած են:

Այս ամէնը, այո, որեւէ տպաւորութիւն չըներ վրաս: Բոլոր այս գանկերը, արուեստական կանոնաւորութեամբ մը շըտկուած, յարդարուած, տեղաւորուած, յայտնապէս տպաւորութիւն գործելու համար շարուած են այդտեղ, եւ ճիշդ ատոր համար է որ անտարբեր կը թողուն զիս: Գանկի սնտուկի մը վրայ կը կարդամ, Էքսթրէ տ'Ապսէնթ, Տէ մարքարով. ուրիշի մը վրայ Քոնեաք 552. ուրիշ սնտուկի մը վրայ Օյլ, եւ այս վաճառքի սնտուկները ա՛լ բոլորովին ցուրտ կը թողուն զիս, եւ անոնց մէջ գտնուող առարկաները՝ տեսակ մը ապրանքներ կը թուին ինծի, հաւատացեալներու քսակներուն կապերը աւելի դիւրութեամբ քակել տալու հնարք մը:

×

Զորեքշաբթի, գիշեր

Դէպի Հայոց եկեղեցին տանող զառիվերը՝ աներեւակայելի ոգեւորութեամբ կենդանացած է: Այդ զառիվերին վրայ եւ անկից վար, ընդարձակ հրապարակի մը մէջ, եկած հաւաքուած են շրջակայ գիւղերէն, երկու հարիւրի չափ սայլ, ամէնքն ալ ուխտաւորները փոխադրելու համար:

Եկեղեցիին դուռը, կատարեալ բանայիրի կերպարանք մը առած է: Անդուլ խժլտուք մը կը բարձրանայ անկից, ամէն տեսակ ձայներու խառնուած, բացօթեայ խոհարարներ, պտղավաճառներ, հաց ու պանիր ծախողներ, լանթէռնա մը որ լռել չի գիտեր, անցնող դարձող բազմութիւն մը, ամէն տարազներով, ամէն ձեւերով, ու լապտերներու լոյսեր որք երեւան կը բերեն այս ցնորական տեսարանը:

Եկեղեցիին բակին մէջ, խումբ խումբ նստած են ուխտաւորներ, — ընտանիքները, կ՚ըսէ տեղացին: Գետինը զորգ մը փռած, բարձերու, վերմակներու մէջ կորսուած, այդ խումբերը՝ բոլորակի շարուած կը ճաշեն, մոմի մը լոյսով: Եկեղեցիին սենեակներուն մէջ հինգ-վեց հոգինոց տեղ մը քսան հոգի խռնուած, նոյն տեսարանը: Ու կ՚երթան կուգան, կիները իրենց ճերմակեղէնները ու ամանները կը լուան եկեղեցիին աղբիւրէն, տղաքներ կը վազվզեն, աւելի պզտիկները կը ճչեն, կուլան, պառաւները վերմակներուն տակ կծկուած կը դողդղան, ու այս ամէնուն վրայ թշուառութեան այնպիսի հով մը կայ որ սիրտդ կը սեղմէ: Ու այս այսպէս պիտի շարունակուի մինչեւ առտու, ամէնքն ալ բաց օդին պառկած, խառն մերձաւորութեան մը մէջ, — կիները, այրերը, տղաքները քով քովի:

×

Բ.— ԴԷՊԻ ԱՐՄԱՇ

Հինգշաբթի, առաւօտ

Առտուն կանուխ ճամբայ ելլելու է Իզմիտէն Արմաշ հասնելու համար:

Գիշերուան կառախումբով եւ շոգենաւով եկող ուխտաւորները աւելցուցած են Իզմիտի տակնուվրայութիւնը:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(2 – Շար.)

Տէր եւ Տիկին Սիմոն Ակպատեան, Տէր եւ Տիկին Միւրա եւ զաւակը, այրի Տիկ. Թօփանեան եւ զաւակները (Ամերիկա), այրի Տիկ. Ռօսլոֆ եւ զաւակները (Լիոն), Տէր և Տիկ. Շահինեան և զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յար. Շահինեան եւ զաւակները (Լիոն), Պր. Երուանդ Ղուկասեան (Մարսէյլ), այրի Տիկին Լիւսի Օհանեան եւ զաւակները (Շաւիլ), Տէր եւ Տիկին Ն. Մանուկեան եւ զաւակները (Փարիզ) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, խնամիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱԳԱՊԻ ԱԿՊԱՏԵԱՆԻ
(76 տարեկան)

մահը որ պատահեցաւ Մայիս 11ին Բոշէն հիւանդանոցին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը՝ Շաւիլի եկեղեցին, այս Շաբաթ ժամը 14ին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Շաւիլի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ղեւոնդեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին 92 Ռիւ տ'Օպանը

ՄԱՍԻՍ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Արզումանեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ 16 Մայիս, Պուլ. Օտոյի (Մարսէյլ) Ս. Յակոբ եկեղեցին (7 Պուլվ. Արթիւր Միշօ), իրենց մեծ-մօր՝

ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ ԵՂԻՍԱԲԷԹԻ

մահուան 23րդ տարեդարձին մօր՝

ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ ՔՆԱՐԻԿԻ

մահուան 3րդ տարեդարձին հօր եւ եղբօր՝

ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ:

×

Տէր եւ Տիկին Գալուստ Զամասանեան, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Պառպէ եւ զաւակները հոգեհանգիստ կատարել կուտան այս Կիրակի Մայիս 16ին

ԾԱՂԻԿ ԶԱՄԱՍԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Վէզիրեան)

մահուան քառասունքին առթիւ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պր. Օննիկ Վարժապետեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր, ողբացեալ

ՆՈՒԱՐԴ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի 16 Մայիս, յաւարտ պատարագի, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 339 Ավընիւ տիւ Փռատօ:

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
56ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Տէսին – Վիէն զոյգ վարչութիւններու:

Կը նախագահէ՝ Կեդր. Վարչ. նախագահ

ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսի (Մարսէյլէն) ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին, մասնակցութեամբ Լիոն – Տէսին «Արծիւ» պարախումբին:

Կ'արտասանեն Օրիորդներ Ա. Կարապետեան, Բ. Տապաղեան, Մ. Պարտաքճեան, Պր. Վարդան Նաճարեան:

Այս Կիրակի 16 Մայիս կ. ե. ժամը 15ին Տէսինի Քաղաքապետարանին մէջ:

Հանդէսէն ետք նոյն սրահին մէջ ընտանեկան հաւաքոյթ՝ պատրաստուած վարչութեան կից Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ:

Ուրախ մթնոլորտ, առատ կերուխում:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլէն Պ. Հմայեակ Տողրամաճեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով եւ կամ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւնով մասնակից եղան իրենց սուգին իրենց սիրելիին՝

ՆՈՒԱՐԴ ՏՈՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու

Կիրակի Մայիս 23, ժամը 16ին ժողովրդապետական հանդիսասրահը՝ 69 Ավընիւ Անրի Պարպիւս, Առնուվիլ:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Կառ տիւ Նոռէն՝ կառախումբ, իջնել՝ Վիլիէ լը Պէլ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Գրիգոր Տօրումեանի մահուան առթիւ, Տիկին Ռոզ Տօրումեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տօրումեան 100ական, այրի Տիկին Տօրումեան, Արսլանեան, եղբ. Կապ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղ 50ական: Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հացագործեան, Տէր եւ Տիկին Փանոսեան 30ական, Տէր եւ Տիկին Եկաւեան, Տէր եւ Տիկին Անդրէասեան, Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Պանտիկեան, Տէր եւ Տիկին Վարժապետեան, Տիկին Ֆեհատեան, Հ. Աբրահամեան, Տէր եւ Տիկին Մարգարեան Յ., Ա. Յարութիւնեան 20ական, Գուլումեան ընտանիք, Տայեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Շալճեան, Տէր-Վարդանեան Վ. Հ. Ֆրէնկեան 10ական:

×

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Ռոզիա Տօրումեանի եւ զաւակներուն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ողբացեալ Գրիգոր Տօրումեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ: Նաեւ շնորհակալութեամբ ստացած է յուղարկաւորութեան առթիւ այրի Տիկին Ռոզիա Տօրումեանէ եւ զաւակներէն 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տօրումեանէ 50, այրի Տիկին Ունճեանէ 5 Ֆր.:

Ողբացեալ Կիւլէսէրեան Աւետիսի յուղարկաւորութեան առթիւ Տէր-Մինասեան ընտանիքի Կ. Խաչի դպրոցին 50, Պր. Տէմիրճեան Անդրանիկ 20, Տիկին Փափազեան 10 Ֆրանք:

sevan voyages

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԱՐԱՄ ՍԷՏԷՖԵԱՆ

50, Cours de la Liberté
LYON (3e)
Tél. : (78) 60-13-66

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կազմակերպուած կամ անհատական

ՆԱԵՒ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
եւ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ
(Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս)

Դիւրամատչելի մասնաւոր գիներ, կազմակերպուած կամ խմբական ճամբորդութիւններու համար:

ՕԴ — ՑԱՄԱՔ — ԾՈՎ

Ձեր բոլոր ճամբորդութիւններուն համար, առեւտրական թէ անձնական դիմեցէք

sevan voyages

Արագ սպասարկութիւն — Լաւագոյն պայմաններ:
Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ)
ժամը 9էն 12 եւ 14էն 19,30

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տարատի (փանթալոն) ֆինիսիոն գիտցող լաւ գործաւորուհի մը: Կանոնաւոր աշխատանք ապահովուած է:

Հեռաձայնել՝ 202-86-54

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի Երգի եւ Պարի օրը որ տեղի պիտի ունենար Մայիս 22ին:

ԻՍԻԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Իններորդ ցանկին առաջին անունը պէտք է ըլլայ Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեան՝ հազար ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը ստացած է Պ. Անդրէասեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ուզունեանէ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պօյաճեանէ 50 Ֆրանք:

×

Սէն Ժեռմի եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է ողբ. այրի Տիկ. Նուրի Ժամկոչեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.—

Յովհ. Ժամկոչեան եւ զաւակները 50, Ղազարոս Սեւաչլրեան 50, Մինասեան ընտանիք, Նշան Կիրիտլիեան, Յարութիւն Նէվշէհիրլիեան, Ծորճ Բուրուտեան, Պառ Թիւնէլ Պ. Հանրի, Աբրահամ Մանկասարեան, Սարգիս Չէյթունլիեան, Մանկիեան ընտանիք 10ական Ֆր., Ռուբէն Ասարլըգեան, Պառ-Թապաղ Պ. Ազովիմա 20ական:

Ողբ. այրի Տիկին Հիւնի Խաչատուրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ աշխատանքի ընկերներուն կողմէ 25 Ֆր., Խաչիկ Զալիքեան 10, Ակոյեան ընտանիք 20 Ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գրիգոր Ջէրվիշեանէ 30 Ֆր., փոխան ծաղկեպսակի, Փանոսիկ Փանոսեանի մահուան առթիւ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Բացուած են արձանագրութիւնները
1971-1972

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ: Կ'աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան
Classe Terminale).

Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը:

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Մշակոյթի Տան Օժանդակ Տիկնանց Միութեան ժողովի յայտարարութիւնը ուշ ստացանք:

ՃԱՇ

Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշսեղան-խնճոյքը 16 Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քաւէ:

Կը նախագահէ ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ. Պ. Պեռիկեան ընկերակցութեամբ՝ սազի Մկրտիչի, Գէորգեան դաշնակ, Գ. Գէորգեան քանոն (Հայաստանէն), Օր. Պաղրճեան հայկական պար, դերասան Պշտիկեան արտասանութիւն, Ֆանթէզի պատմուածքներ՝ Պր. Զօրքուր:

Ճաշագին 20 Ֆրանք:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալու համար կրկին կը կազմակերպուի ճամբորդութիւն մը դէպի

ԵՐԵՒԱՆ ԱՇԽԱՐՀ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

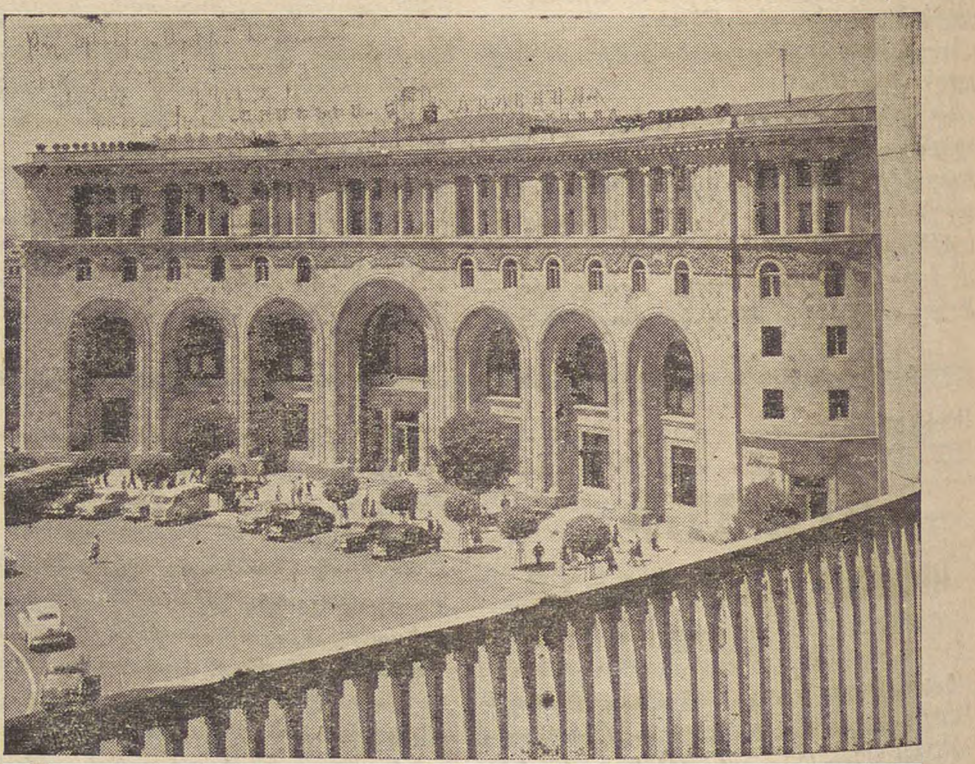

Առաջին անգամ ըլլալով ուղղակի թռիչք Փարիզ – Երեւան, Մոսկուայէն անցնելով եւ մաքսային քննութիւն Երեւանի օդակայանը

ՄԵԿՆՈՒՄ 2 ՕԳՈՍՏ. (միեւնոյն օրը կը հասնինք Երեւան, վերադարձն ալ նոյնը)

ՄԻՆՉԵՒ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ

Օդանաւային ճամբորդութիւն, հիւրանոց, կերակուր, այցելութիւն եւ օթօքառով պտոյտներ

ԳԻՆԸ ՄԻԱՅՆ 2300 ՖՐ. ԱՆԶԳԼՈՒԽ

Ուշադրութիւն, տեղերը սահմանափակ ըլլալուն կը խնդրուի կանխաւ արձանագրուիլ
Մանրամասնութեան եւ արձանագրութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն

ԱՆՏՈՆԵԱՆ
17, Rue des Acacias — Clamart - 92 Tél. MIC. 58-39
ՍԱՐԱՖԵԱՆ
13, Rue Clauzel, Paris (9e) — Tél. TRU. 08-96
ԱՍԼԱՆԵԱՆ
65, Rue de la Vallée du Bois, Clamart - 92 — Tél. 736-16-28

Մարսէյլի շրջան

ԱՆՏԱՊԼԵԱՆ
9, Rue Auguste Comte St. - Loup — Tél. 42-80-42

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 15 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 15 MAI 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12115
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.115

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԸ

—o—

Քսանհրեք տարուան փոթորկալից պատմութիւն մը ունի իր ետեւ Իսրայէլ, որ անկախութիւն հռչակած էր 14 Մայիս 1948ին: Քանի մը ժամ ետք, Մայիս 15ին բրիտանական վերջին զինուորը նաւ կը նստէր Եաֆայէն: Մեծ Պետութիւնները — եւ ամէնէն առաջ Միացեալ Նահանգները ու Խորհ. Միութիւնը — անմիջապէս պաշտօնապէս կը ճանչնային նորաստեղծ Պետութիւնը:

Ու մինչ Պէն Կուրիոն Անկախութեան հռչակման պաշտօնական հաղորդագրութիւնը կը կարդար, եգիպտական օդանաւերը կը ռմբակոծէին հրէական դիրքերը: Հարեւան արաբական երկիրներու բանակներն ալ սահմաններն անցնելով կը յարձակէին Իսրայէլի վրայ:

Ապարդիւն անցան ՄԱԿի ջանքերը կռիւները դադրեցնելու մասին: Հրեաները 1948 Սեպտ. 17ին սպաննեցին ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար շուէտացի կոմս Ֆոլքէ Պէրնատոթը, որ կը փորձէր հաշտութիւն գոյացնել կողմերու միջեւ:

Արաբեւիսրայէլեան կռիւները շարունակուեցան մինչեւ 1949ի զինադադարը (Փետրուարէն Յուլիս): ՄԱԿը 1947 Նոյ. 29ին որոշած էր երկու մասի բաժնել Պաղեստինը, երբ Անգլիա վերջ տար իր հոգատարութեան: Փաստօրէն ասիկա կը նշանակէր անկախութիւն շնորհել Իսրայէլի: Կ՚իրականանար Անգլիոյ Արտաքին նախարար Լորտ Պալֆուրի 1917 Նոյ. 2ի հանդիսաւոր Յայտարարութիւնը, որով բրիտանական կառավարութիւնը կը խոստանար «հրէական օջախ» մը ստեղծել Պաղեստինի մէջ՝ դաշնակիցներու յաղթանակէն վերջ, երբ պիտի անդամահատուէր օսմանեան կայսրութիւնը:

Առաջին աշխարհամարտի այդ դժնդակ օրերուն, մեծ դաշնակիցները Հայերուն ալ հանդիսաւոր խոստումներ շռայլեցին: Սակայն յաղթանակէն ետք մոռցան իրենց «փոքր դաշնակից»ը եւ Հայ Դատը:

Աւելի բախտաւոր գտնուեցան Հրեաները, որոնք տասնեւինը դար առաջ՝ — 132–135 թուականներուն զանգուածօրէն հեռացեր էին Աւետեաց Երկրէն եւ ցրուած ի սփիւռս աշխարհի:

Շատ քիչ թիւով Հրեաներ մնացեր էին Պաղեստինի մէջ, յամառօրէն կառչած հայրենի հողին: Ստուար մեծամասնութիւնը կազմած էր Սփիւռքը:

Ռուսիոյ եւ Լեհաստանի մէջ Հրեաներուն դէմ կազմակերպուած ջարդերն ու կեղեքումները ծնունդ տուին Սիոնական կազմակերպութեան, որուն նպատակն էր Պաղեստինի մէջ տեղաւորել հալածանքի ենթակայ Հրեաները:

Ալպերթ Համբրո Արաբական դիւրութիւններ ընծայեց Հրեաներու ներգաղթին համար: Թուրքիա եւ սիոնական կազմակերպութիւններ նիւթապէս օգնեցին: Զուտ Հրեաներէ բնակուած երկրագործական գիւղեր հիմնեցին Պաղեստինի մէջ — Ռիշոն լը Սիոն, Մազքերէթ Պաթիա, եւլն:

1918ին Պաղեստինի Հրեաներու թիւն էր շուրջ 60.000 միայն: Մեծն Բրիտանիա իր հոգատարութեան ենթարկելով Պաղեստինը, մարզպան նշանակեց հրէածին լորտ մը — Սըր Հէրպըրթ Սէմիւըլ, — որ դիւրութիւններ ընծայեց Հրեաներու ներգաղթին համար:

Աշխարհի բոլոր կողմերէն Հրեաներ փութացին Քանանու երկիրը, զայն շէնցնելու համար: Անգլիա կը քաջալերէր «հէական օջախ»ի ստեղծումը:

Ներգաղթողները բարեկեցիկ Հրեաներ էին առհասարակ, Պաղեստին կ՚երթային՝ իրենց դրամներով, վերջնապէս այնտեղ հաստատուելու նպատակով:

Տեղացի Արաբները չէին տեսներ հեռուն: Օսմանեան տիրապետութեան տակ շատ էին տուժած եւ թշուառութեան ենթարկուած:

Ու երբ Հրեաները բուն արժէքէն աւելի բարձր գին կ՚առաջարկէին իրենց հողերուն համար, անոնք սիրով ընդառաջ կ՚երթային: Այսպէս է, որ կարճ ժամանակի մէջ Հրեաները տէր կը դառնային Արաբներու կալուածներուն:

1948ին, երբ անկախութիւն կը հռչակուէր, Պաղեստինի Հրեաներուն թիւն է 650.000: Երեսուն տարուան մէջ աւելի քան տասնապատկուած էին, հակառակ վերջին տարիներու ընթացքին Անգլիացիներու դրած խիստ արգելքներուն:

Ներգաղթը շարունակուեցաւ 1948–49ի պատերազմէն ետք, աղատօրէն, առանց սեղմումներու:

Արաբական երկիրները հակահրէական քաղաքականութիւն հետապնդելով, ուղղակի աջակցեցան Իսրայէլի բնակչութեան աճումին: Իրաքէն, Եգիպտոսէն, Սուրիայէն, Եմէնէն, Մարոքէն, Թունուզէն եւ արաբական այլ երկիրներէ բազմահազար Հրեաներ ներգաղթեցին Իսրայէլ: Կառավարութիւնը ամէն կերպ քաջալերեց հայրենադարձը: Նորեկներուն բնակարան եւ գործ հայթայթեցին:

Յաջորդական երեք պատերազմներու ընթացքին հարիւր հազարաւոր Պաղեստինցիներ իրենց հայրենի տուները լքելով հեռացան: Անոնց թափուր ձգած բնակարաններուն մէջ հրեայ գաղթականներ տեղաւորուեցան:

Վերջին վիճակագրութեանց համաձայն, ներկայիս Իսրայէլի բնակչութեան թիւը բարձրացած է 2.500.000ի: Այսինքն կէս դար առաջուան համրանքը բազմապատկուած է քառասուն անգամ: Ու դեռ կ՚աւելնայ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱԳՆԱ՞Պ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

6 ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻՆ

Ներքին լուռ պայքար մը ակներեւ դարձաւ Եգիպտոսի մէջ, երբ Գահիրէի ձայնասփիւռը հաղորդեց վեց նախարարներու եւ երեք կուսակցապետերու հրաժարականը իրենց պաշտօններէն:

Հրաժարեալ նախարարներու կարգին են Զօր. Մոհամմէտ Ֆաուզի, Պատերազմական նախարարը, Շաարաուի Կոմաա, Ներքին նախարարը, որ երկրին ամէնէն ազդեցիկ դէմքերէն էր, քանի որ իր ձեռքին մէջ կեդրոնացած էին ոստիկանութիւնն ու գաղտնի սպասարկութիւնները:

Պաշտօնական հաղորդագրութեան մը մէջ Եգիպտոսի փոխ-նախագահը՝ Ազիզ Սետքի դիտել կուտայ, թէ «դաւադիր տարրեր վերջնապէս երեւան եկան իրենց իսկական դէմքով»:

Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով ներքին տարակարծութիւններն ու պայքարները սուր բնոյթ ստացած են Ռոճըրսի Գահիրէ այցելութեան առթիւ:

Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարին այցելութեան նախօրէին, Եգիպտոսի նախագահը՝ Անուար էլ Սատաթ պաշտօնանկ ըրաւ փոխ-նախագահներէն Ալի Սապրին, որ կը նկատուի «Մոսկուայի մարդը»:

Սատաթի հակառակորդները ներքին բուռն պայքարի մը ձեռնարկած են, նոյնիսկ թռուցիկներ հրապարակ հանած են քննադատելով նախագահին մերձեցման փորձերը Ուաշինկթընի հետ եւ կատարած ճիգը վերջ տալու պատերազմական վիճակին, Իսրայէլի հետ:

Եգիպտոսի նախագահը, ինչպէս դիտել կուտան դէտերը, ներկայիս յաջողած է առաջքն առնել իր դէմ ցցուած ընդդիմութեան՝ չէզոքացնելով իր հակառակորդները: Նախագահը, դիտել կուտան դէտերը, ժողովրդականութիւն չշահեցաւ, երբ ուտեստեղէնի գիները աժանցուց: Այժմ, Ներքին նախարարին հրաժարումէն ետք, կը սահմանափակէ գաղտնի ոստիկանութեան գործունէութիւնը, ինչ որ գոհացում կուտայ ժողովուրդի փափաքին: Աւելցնենք, որ Ներքին նախարարը Կոմաա 1967 Յունիսէն ի վեր երկրին զօրաւոր մարդն էր: Միւս կողմէ, առանց Սապրիի նման Մոսկուայի մարդն ըլլալու, այնուամենայնիւ դէմ էր Սատաթի քաղաքականութեան (մերձենալ Մ. Նահանգներուն):

Քաղաքական շրջանակներու համար հարցական կը մնայ ապագան: Այժմ Սատաթ իր կողքին ունի չափաւորականներ, ինչպէս վարչապետը՝ Մահմուտ Ֆաուզի եւ Արտաքին նախարարը՝ Մահմուտ Ռիատ: Այսուհանդերձ, ընդդիմադիրները կրնան հող շահիլ, եթէ Սատաթ չյաջողի դրական յաջողութիւններ արձանագրել իր քաղաքականութեան ճամբուն մէջ:

Այս իմաստով յատկանշական է Հէյքէլի յօդուածը «Ալ Ահրամ»ի մէջ: Այս վերջինը կոչ կ՚ուղղէ Զօրս Մեծերուն — խորքին մէջ Ամերիկայի — որ օգտուին ստեղծուած պատեհ առիթէն՝ լուծելու Մերձաւոր Արեւելքի հարցը: Եթէ Մերձաւոր Արեւելքի տագնապը չլուծուի «այս ժամուն եւ յառաջիկայ ժամերուն», Նասըրի բոլոր ճիգերը խաղաղութեան հասնելու ի դերեւ պիտի ելլեն:

Սատաթ, որ մտադրած կը թուի ըլլալ նոյնիսկ լուծելու երկրին միակ կուսակցութիւնը, որու շարքերուն մէջ մեծ է Սապրիի ազդեցութիւնը, ժողովուրդին ուղղուած ճառ մը կը խօսէր Ուրբաթ օր:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԲԱՐԴԱՆԱՅ

ԹԵՐԹ ՊԻՏԻ ՉԵԼԼԷ ՄԱՅԻՍ 27ԻՆ

Մինչ կայծակը աւերներ կը գործէր նաեւ Փարիզի շրջանը, Հինգշաբթի օր, ընկերային մթնոլորտը երթալով կը ծանրանար: Այսպէս անակնկալօրէն գործադուլի շարժումներ կը սկսէին հանրակառքերու մէջ եւ բազմաթիւ (22) գիծեր չէին բաներ (26ը քաղաքին մէջ եւ ընդհանրապէս բոլոր անոնք որոնք կախում ունէին Լանեիի, Սէն-Մօռի եւ Սէն-Մանտէի կեդրոնատեղիներէն): Ասոր կողքին գործադուլի շարժում մը սկսած են աղբահաւաքները եւ Լոյս Քաղաքը, երկու օր է, թաղուած է մութ աղբերու տակ: Այս գործադուլը մանաւանդ մտահոգիչ է տաքերուն, տրուած ըլլալով որ կրնայ ծնունդ տալ համաճարակներու:

Ուրբաթ օր մետաղագործութեան «Ազգ. օր»ն էր եւ Փարիզի մէջ Սէ. Ժէ. Թէ.ն եւ Սէ. Էֆ. Տէ. Թ.էն տողանցք մը կը կատարէին:

Ներկայիս նաեւ անպատեհ է մեռնիլը, տրուած ըլլալով որ մեռելաթաղներն ալ մասամբ գործադուլ կ՚ընեն Փարիզի մէջ: Գործադուլ կ՚ընեն նաեւ պարտէզներու պահակները:

Ռընոյի գործադուլով էր որ ամէն ինչ սկսաւ եւ ինչպէս կ՚ըսուէր այն ատեն, Ռընօ, յաճախ «խլղի արատ» մըն է ու անմիջապէս հետեւանքները ծանր կ՚ըլլան:

« Գիրքի Դաշնակցութիւնը » իր կարգին համախոհութեան շարժումի մը կը ձեռնարկէ եւ ոչ մէկ թերթ լոյս պիտի տեսնէ Մայիս 27ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ մէկ երրորդի երկրորդ կանխավճարը կարելի է կատարել մինչեւ Մայիս 18, ամէնէն ուշը:

ՅՈՅՑԵՐԸ արգիլուած ըլլալով իշխանութեանց կողմէ, Ժորժ Պիտօ, մամուլի ասուլիս մը տուաւ Օրսէի պալատը: Նախկին վարչապետը չեշտեց թէ ցոյցը արգիլուած էր, որովհետեւ կը նախատեսուէր անոր յաջողութիւնը եւ եզրակացուց.— «Առանց այս Մայիս 13ին, տարեդարձը դժբախտ դաւի մը, ուրկէ ծնաւ Ե. Հանրապետութիւնը, ոչ Հանրապետութեան նախագահը, ոչ ալ վարչապետը իրենց տեղերը կ՚ըլլային: Երբ մարդ կ՚ամըչնայ իր ծնունդէն, պէտք է պատրաստուի մահուան»:

ՇԱՆ Ժ'ԷԼԻԶԷԻ վրայ կարգ մը բախումներ պատահած են ծայրայեղ-աջի (Նոր Կարգ որ չէր հրաժարած էր ցոյցէն) եւ ոստիկանական ուժերու միջեւ:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ մտահոգ է գիներու բարձրացումէն եւ գործատէրերու ուշադրութեան կը յանձնէ այդ պարագան, որպէսզի «տեղի չտան» բանուորական պահանջներու դիւրութեամբ: Միւս կողմէ որոշեց սղցնել դրամը, էսքոնթը բարձրացնելով 6,75 առ հարիւրի (նախապէս 6,50) եւ պարտադրելով դրամատուներուն որ 9,25 առ հարիւր ըլլայ պարտադիր պահեստը փոխանակ՝ 8,25ի:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ քուէարկեց այն օրինագիծը ըստ որուն այլեւս կարելի է տուրքերը վճարել ամսական դրութեամբ: Յունուարէն Հոկտեմբեր կարելի է ամէն ամիս վճարել տուրքերը, նախորդ տարուան տուրքին մէկ տասներորդի հաշուով եւ մնացեալն ալ՝ վերջին ամիսը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ երկրաշարժին զոհերու թիւը կարելի չէ ցարդ ճշդել: Ոմանք 52 մեռեալ կ՚ըսեն, ուրիշներ մինչեւ՝ 132: Անշուշտ վերջնական հաշուեկշիռ մը կարելի չէ տալ ցորչափ աւերակները մաքրուած չեն: Հիւանդանոցներն ալ լեցուն են վիրաւորներով:

ՓԱՐԻԶԻ Վիէթնամի ժողովը թեւակոխեց իր չորրորդ տարին: Առջի օր տեղի կ՚ունենար 113րդ նիստը ե. ւ Վիէթքոնկի պատուիրակութեան պետը՝ Տիկին Պինհ ըսաւ թէ բանակցութիւնները կարելի է սկսիլ եթէ Միացեալ Նահանգները թուական մը ճշդեն Վիէթնամի պարպումին:

ՓԱՐԻԶ հաւաքուած «Վեցերը» (Եւրոպական հաւաքականութիւն) միացեալ բանաձեւ մը պատրաստեցին Մերձաւոր Արեւելքի շուրջ: Առաջին անգամն է որ Արտաքին վեց նախարարները հասարակաց յայտարարութիւն մը կ՚ընեն, նոյն ոգիով, Իսրայէլի եւ Արաբներու տագնապին առթիւ: Շեշտեցին թէ համաձայնութիւն պէտք է գոյանայ 1967 Նոյեմբեր 22ի բանաձեւի հիման վրայ:

ՇԱՏ ԶՕՐԱՒՈՐ փոթորիկ մը պատահեցաւ Հինգշաբթի օր Փարիզի վրայ եւ նոյնիսկ մեթրոյի կայարան մը ողողուեցաւ եւ Ուրբաթ օր երթեւեկը դեռ չէր վերահաստատուած թիւ 3 գիծի վրայ: Հրշէջներ աւելի քան 500 անգամ հօս-հօն վազեցին:

ՎՐԻՊԱԿ.— Երէկուան « Յառաջ »ի թուականը պէտք է ըլլար ՈՒՐԲԱԹ Մայիս 14, ինչպէս մեր ընթերցողները ինքնաբերաբար ճշդած պէտք է ըլլան:

ԿՐԿԻՆ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Պարոն նախարար,
«Տեարք և Տիկնայք և սիրելի ընկերներս,

«Ինծմէ շատ աւելի հեղինակաւոր ձայն մը պէտք է խօսք առնէր այսօր այս շրջապատին մէջ: Հեղինակութիւն մը, որ 1920 թուականի դէպքերուն փայլուն ղեկավարը դառնալէ յետոյ, կրցաւ խաղաղեցնել այս երկիրը, սքանչելիօրէն կառավարեց, սակայն այժմ մեզմէ բաժնուեցաւ իրեն հետ տանելով հիացմունք, յարգանք եւ հաւատարմական զգացումները բոլոր անոնց որոնք պատիւը ունեցան իրեն գործակիցները ըլլալու, ան կը կոչուէր Զօրավար Տիւֆիէօ: Իր յիշատակը վառ է միշտ մեր հոգիներուն մէջ:

«Այս պատերը որ իրենց մէջ կը պարփակեն խաղաղ ննջող դամբարաններ այս մարմարեայ կոթողը, փառքն ու պատիւը կը կազմեն Ֆրանսայի եւ իր զաւակներուն, որոնք ինկան հայրենիքին համար, վկաներն են մշտարթուն եւ անմոռանալի իր զինուորական ընկերներուն որոնց տըւաւ մեծհոգի խնամակալութիւնը:

«Այս առթիւ նաեւ անկեղծ շնորհակալութիւններս կ'ուզեմ յայտնել Ժէնի հազարապետ Վեռնէօնին եւ իր հաւատարիմ գործակիցներուն, որոնք իրենց անկարելին ի գործ դրին գլուխ հանելու համար իրենց վստահուած պարտականութիւնը շրջապատի շինութեան, աներեւակայելի արագութեամբ եւ հակառակ լուրջ արգելքներու:

«Այս պատերուն առջեւ, սախական այս երկրի մէկ անկիւնին մէջ, սրբազան մասնիկ մըն է այս գերեզմանը ֆրանսական հայրենիքէն: Համեստ բայց յաղթապանծ այս կոթողին առջեւ, այնքան տպաւորիչ իր պարզութեան մէջ, զօրավար Տիւֆիէօ իր ներկայութեամբ պիտի կրնար արժանի շեշտը դնել մեր ապրած այս օրերուն:

«Ի բացակայութեան իր պերճախօս ձայնին, կ'ուզեմ փորձել սակայն թարգմանը ըլլալ, մեր սրտաբեկ այն յուզումին, որ կ'ապրինք այս պահուս:

«Ինծ համար մեծ պատիւ մը կը նկատեմ արտասանել վերջին մնաս բարովը մեր բոլոր զէնքի եղբայրներուն եւ բարեկամներուն, զորս պիտի թողունք հանգչած այս հեռաւոր հողին վրայ:

«Մարաշի ողբերգական նահանջին իբր հետեւանք, հակառակ թափուած ճիգերու, ամէն օր թափօրներ կազմեցին իրարու ետեւէ հասնող դագաղները: Զօրավար Տիւֆիէօ ուզեց որ մեծ զինուորական գերեզման մը կառուցուի Ատանայի մէջ, ընտրեց այն հողամասը, որու մէջ կը գտնուինք այսօր, զայն նախատեսեց այնքան ընդարձակ որ կարենար բաւարարել բոլոր հաւանականութեանց: Իրերայաջորդ դէպքերը եկան դժբախտաբար հաստատելու այս խելացի նախատեսութիւնը:

«Աղէտալի փոթորիկ մը, 1920ին կրկին կ'իջնէր այս հողամասին վրայ, որ բազմաթիւ անգամներ տակնուվրայ եղած էր եւ ուր այնքան քաղաքակրթութեան մնացորդներ գոյութիւն ունին եւ որ եղած է թատերավայրը այնքան պատմական եղելութեանց եւ այնքան արիւնալի դէպքերու, ու այսօր, վերստին կը դառնայ պատերազմի նոր թատերավայր մը:

«Ա. զօրաբանակի կողմէ գրաւուած ամբողջ ճակատներու երկայնքին թշնամութիւնները կը տարածուին, Մերսինէն սկսեալ մինչեւ Եփրատի միւս կողմը:

«Այսպէս, անգութ յարձակման ենթակայ են, Ուրֆան, Ամանոսը, Սիսը, Պոզանթին: Ամբողջ Կիլիկիան ողողուած է կարծես, միայն քանի մը մասերու մէջ, ինչպէս Ատանա, Թարսուս եւ Մերսին, դիմադրութիւնը կը կազմակերպուի զօրաւոր կերպով:

« Բարեբախտաբար այս երկրի պաշտպանութիւնը ձեռքն է, անխախտ հաւատքի տէր մէկու մը, որ յուսահատիլ չէ գիտցած իր կեանքին մէջ:

«Այսօր ոչ այն վայրկեանն է ոչ ալ վայրը, գծելու համար իսկական դիւցազներգութիւնը, որուն թատերաբեմը եղաւ Կիլիկիան 1920ի ամրան:

«Յետագային աւելի իրաւասու մարդիկ վստահ եմ որ պիտի խօսին այս մասին:

«Աշնան փոթորիկը հեռացաւ եւ կացութիւնը վերահաստատուեցաւ, յաղթուած թշնամին (Թուրքը) առանց այլ եւ այլի քաշուեցաւ լեռները: Կիլիկիոյ դաշտամասը ազատագրուած էր, հանդարտութիւնը, օրէնքը տիրապետեցին եւ բարգաւաճութիւնը սկսաւ վերածնիլ, սակայն ի՜նչքան աւերակներու գնով:

«Դրօշին պատիւը անխախտ մնաց մեծամեծ զոհողութեանց գնով եւ Ֆրանսական բանակը իրաւունք ունի հպարտանալու այս առթիւ, բայց իր հպարտութեան այժմ կը խառնուին լեղի ցաւատանջութիւններ ու վիշտեր:

«Փոքրիկ ակնարկ մը Ատանայի պէս գերեզմանին վրայ ցոյց կուտայ ստեղծուած ցաւալի երեւոյթը, եւ աւա՜ղ, այս շրջափակին մէջ Ֆրանսայի զաւակներէն փոքրիկ մաս մը միայն կը գտնուի, որոնք ծանր վճարեցին իրենց յաղթանակը:

«Երբ կը խօսիմ «Ֆրանսայի զաւակներ»ը ըսելով այս հերոսներու մասին, թոյլ տուէք ինծ բարձրաղաղակ յայտարարել, որ պէտք չէ հասկցուին միայն անոնք որ Սէնի եւ Լուառի ափերուն մօտ ծնած են, այլեւ Ալժերիոյ, Մարոքի, Թունուզի, Սենեկալի, Հնդկաչինի եւ ափրիկեան երկիրներու արեւախանձ զաւակները, որոնք իրենց արիւնը իրար խառնեցին, եւրոպական պատերազմի դաշտերուն վրայ մեր փառաւոր ասպետական Ֆրանսայի համար:

«Նմանապէս ո՛վ դուք փառահեղ զաւակները Ֆրանսայի, որ աշխարհի հինգ մասերուն վրայ արմատ նետել տուիք քաղաքակրթութեան հսկայ ծառերու, խորապէս մարդկային, կը պարուրենք ձեզ բոլորդ եւ երկիւղածութեամբ կը խոնարհինք ձեր շիրիմներուն առջեւ:

«Բայց այս վայրկեանիս մեր յիշատակը չերթար միայն անոնց որ այս գերեզմանին մէջ կը հանգչին, այս պատերուն վրայէն կը թռչին դէպի դուրս եւ կ'երթան բոլոր այն սպաներուն եւ զինուորներուն որոնք ինկան Ա. զօրաբանակի դրօշին տակ, որոնք կը հանգչին ներկայիս Մերսինի, Թարսուսի գերեզմաններուն մէջ, կ'երթան բոլոր անծանօթ շիրիմները, Տաւրոսեան լեռներէն մինչեւ Եփրատի աւազուտքը, անոնց՝ որոնք մեռան գերութեան մէջ, որոնց գերեզմանները պղծուեցան, անոնց որ կարմրցուցին իրենց արիւնով Անատոլուի ամբողջ դաշտերը, անոնց որոնց ոսկորները ցիրուցան եղան Ուրֆայի ծուղակի զոհերուն, Ամանոսի մարտիրոսներուն, կորսուածներուն եւ մոռցուածներուն:

«Կ'ուզեմ նաեւ երախտագիտութեամբ յիշել այս երկրի բոլոր զաւակները, որոնք իրենց անկախութեան սիրոյն համար եկան կռուիլ մեր կողքին, քրիստոնեայ կամ միւսիւլման, հայ, ասորի, կիլիկեցի, իրենց կեանքը ի սպաս դրին եւ բաժնեցին մեր հերոսներու ճակատագիրը:

«Յաւէտ պիտի պահենք իրենց քաջագործութեան յիշատակը եւ կը խոնարհինք այժմ անոնց շիրիմներուն առջեւ, հերոսական զոհեր, որ իրերու ներկայ տխուր կացութեան առջեւ զաւաճանուեցան:

«Եւ այժմ, յաղթանակէ եւ խաղաղեցումէ յետոյ ստիպուած պիտի թողունք կիլիկեան այս հողը, որու հետ կապուած ենք այնքան յիշատակներով, ըլլան անոնք յաղթապանծ կամ դառնաղէտ, սիրելի կամ ցաւալի, ինչպէս վայել է Ֆրանսական բանակին, ճակատնիս բարձր, հպարտութեամբ, որ մեր հայրենիքին ու մարդկութեան ծառայեցինք:

«Մեր դրօշները ծալուած, ճմլուած պիտի մեկնինք, հաւատքը սրտերնուս մէջ թէ մեր զոհերը երբեք վրայ պիտի չթողուին եւ մոռացութեան տրուին թշնամական մենութեան մը մէջ:

«Երկիւղածութեամբ պիտի հսկուին այս հողակոյտերը, այս պարտականութիւնը կը յանձնենք մեր հայրենակիցներուն որոնք պիտի մնան այս հողին վրայ Ֆրանսայի շահերը պաշտպանելու համար:

«Ֆրանսայի մեծութեան եւ զոհաբերութեան ոգին մարմնացնող Ատանայի զինուորական գերեզմանին յաղթապանծ կնիքը, որ փառքերէն մին եղաւ Կիլիկիոյ ասիական այս հողին վրայ, կը յանձնեմ Ֆրանսական հիւպատոս Օմին Լափորթի, գիտնալով հանդերձ որ դժուարին պիտի ըլլայ իր դերը այսուհետեւ:

«Վստահ եմ Պր. Հիւպատոս, թէ ի՛նչ խանդաղատալից ու հայրենասիրական ոգիով պիտի ստանձնէք սոյն նուիրական պարտականութիւնը:

«Ուրեմն, պիտի մեկնինք, սրտաբեկ զգացումներով, այն գիտակցութեամբ ու անխախտ հաւատքով որ սրբազան պարտականութիւն մը կատարեցինք ի նպաստ մեր հայրենիքին:

«Այս հանդիսաւոր եւ յուզիչ պահուն, բոլոր պանծալի մեռեալներուն որոնք ինկան Կիլիկիոյ այս հողին վրայ, որոնք իրենց ոսկորները խառնեցին փրանսացի շըվալիէներուն, որոնք նմանապէս ինկած էին յանուն գաղափարի դարեր առաջ, այդ բոլորին, առանց աստիճանի ու ցեղի կրօնի եւ հաւատքի խտրութեան, անոնց՝ որոնք երկրպագեցին բարեպաշտութեամբ Քրիստոսի Աստուածութեան, անոնց որոնք արեւելքի հին կրօն. փիլիսոփայութեամբ, գիտակցութեան ոգի ներշնչեցին, Մովսէսի օրէնքներուն հետեւողներուն եւ ինկան պատերազմի դաշտերուն վրայ աչքերնին երկինք յառած, անոնց՝ որոնք մահացան ցուրտէն, ծարաւէն եւ հիւանդանոցներու անկողիններուն մէջ, զոհեր ըլլալով աններելի ողբերգութեանց եւ բոլոր այն անդէններուն որոնք ջարդուեցան վայրագութեանց հետեւանքով, որոնք ողջ ողջ այրեցան կամ անդամահատուեցան, այն բոլորին որոնք լաւագոյն կերտիչները եղան Ֆրանսայի մեծութեան, կը փոխանցեմ իրենց մեր մեծ հայրենիքին շնորհակալութիւնները եւ կ'ուղղեմ վերջին բարեւը իրենց զինակից եղբայրներուն»:

× Վերոյիշեալ ճառին մէջ յիշուած Ժէնի հրամանատար Վէռնէօնի գործակիցներու մասին եղած ակնարկութիւնը կը վերաբերի ինծ եւ իմ բոլոր հայ գործաւորներուն...:

Գ. ԶԳՈՒՔՃԵԱՆ

ԽՐԻՄԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

1801–1917

Վարդգէս Միքայէլեան եօթը տարի առաջ Խրիմի հայ գաղութի պատմութեան նուիրուած հատոր մը լոյս ընծայեց, ուր կը ներկայացուէր գաղութին անցեալը մինչեւ 1778: Այժմ, երկրորդ հատորով մը կը պատկերացնէ 1801էն 1917 թուականի պատմութիւնը: Երկու ժամանակաշրջաններու, այսինքն 1778ի եւ 1801ի միջեւ քսանեւերեք տարիներու բաց մը կը մնայ, որովհետեւ այդ երկու տասնամեակներուն գաղութը փաստօրէն դադրած էր գոյութիւն ունենալէ. պատճառը թերակղզիի Հայերուն (նաեւ Յոյներուն) տեղահանութիւնն էր 1778ին:

Տեղահանութեան միջոցով Ռուսիա կ'ուզէր դիւրացնել Խրիմի կցումը ռուսական կայսրութեան: Սակայն յետագա-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Տէր հայր, կարճ խօսք մը ըսեմ, քեզի տասնըհինգ օր ժամանակ եւ երկու հարիւր ոսկի, առ թուղթերը քու ձեռքովդ պատրաստել տուր եւ ինծի բեր. հարիւր ոսկին, վաղը դրասենեակ հանդիպէ, տամ, մնացած հարիւր ոսկին ալ թուղթերը բերած օրդ կ'առնես, եղա՞ւ, համաձայնեցա՞նք...

Յաղթական նշոյլ մը շողաց քահանային աչքերուն մէջ: Փառաւոր մօրուքը կրկին շոյեց պահ մը եւ ըսաւ.

— Լաւ, այս ծառայութիւնը պիտի մատուցանեմ քեզի, ցոյց տալու համար, որ ինծ հետ թշնամաբար վարուողին ես ալ բարեկամութեամբ կը փոխարինեմ:

— Շնորհակալ եմ, շնորհակալ եմ, ալ անցածը մոռնանք եւ նոր բարեկամ ըլլանք իրարու, պատասխանեց Ղուկաս էֆէնտի ոտքի ելլելով:

— Ես միշտ բարեկամ եմ ձեզի:

— Վաղը չմոռնաս գալու:

— Անհոգ եղիր, անպատճառ կուգամ:

— Թուղթերն ալ ջանա, որ մինչեւ երկու շաբաթ անպատճառ պատրաստ ըլլան:

— Ձեռքէս եկածը չեմ խնայեր:

Ղուկաս էֆէնտի քահանային ընկերակցութեամբ դուրս ելաւ սենեակէն: Սանդուխին գլուխը վերջին անգամ մըն ալ ողջունեցին զիրար խիստ սիրալիր կերպով, յետոյ Տ. Միքիաս վերադարձաւ իր սենեակը, որ թէ իբր ննջարան եւ թէ իբր աշխատանոց կը ծառայէր իրեն:

— Վերջապէս հախէն եկայ, մտածեց ինքն իրեն յաղթական ժպիտով մը, մէկ կողմէն երկու հարիւր ոսկի փրցուցի իրմէ, միւս կողմէ պաշտօնաթուղթերը պահանջելէ վազ անցուցի զինքը... Հիմա իմ ձեռքս է, կրնամ զինքը մէկ քանի ամիս խաղցնել եւ մինչեւ այն ատեն ալ Աստուած ողորմած է, հիմա նստինք ու տիկին Անթառամի նամակին պատասխանը գրենք:

Եւ անցաւ իր գրասեղանին առջեւ:

Քահանան ուրախ տրամադրութեան մէջ էր. հետեւաբար յուսալից նամակ մը գրեց Լեւոնի մօրը, զայն վստահեցնելով, որ պսակի կատարման համար անհրաժեշտ եղող թուղթերը տակաւին պիտի կրնար քանի մը ամիս յապաղեցնել: Սակայն հարկ էր օգուտ քաղել այդ ժամանակամիջոցէն, որովհետեւ յաւիտեան կարելի չէր երկարաձգել խնդիրը եւ եթէ պսակը կատարուէր, ալ ամէն յոյս հարկ էր կտրել:

«Ջանա ժամ առաջ պաղութիւն մը յառաջ բերել Ռոզիկի ու զաւակիդ միջեւ, կը խրատէր Տ. Միքիաս իր թղթակցին, քանի որ այժմ Պ. Լեւոնը սկսած է աւելի յաճախակի այցելել քեզի, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ իր վրայ ունեցած ազդեցութիւնը չես կորսնցուցած: Նոյնիսկ այս նպատակին հասնելու համար, եթէ պէտք ըլլայ պզտիկ խաբերայութիւններ ալ գործածել, մի վարանիր, քանի որ խնդիրը զաւակիդ ու քու երջանկութեանդ վրայ է:

«Ես հոս սատեպ կ'երթամ Սմսարեաններ, որոնք միշտ տրամադիր են իրենց աղջիկը տալու, որովհետեւ հասկցուցի, թէ տակաւին պսակ չէ եղած եւ թէ լրագրին մէջ հրատարակուածը Ղուկաս էֆէնտիին կողմէ հնարուած սուտ մըն է»:

Խաբերայութիւնը, զոր Տ. Միքիաս կը խրատէր ի գործ դնելու, որոշապէս յայտնի չէր թէ ինչ կերպ պէտք էր ըլլար:

Այս մասին թէեւ ինքը ծրագիր մը յղացեր էր, սակայն նամակին մէջ չէր բացատրեր, սպասելով որ նոր տեղեկութիւն մը ստանայ: Իր խաբերայական միջոցը իբրեւ յետին զէնք կ'ուզէր գործածել, երբ ամէն միջոց սպառէր տիկին Անթառամի կողմէ: Այսուհանդերձ այժմէն իսկ պարտք կը զգար հողը պատրաստելու, որպէսզի վճռական վայրկեանին Լեւոնի մայրը տկարութիւն ցոյց չտայ:

Հետեւեալ առտու, ցերեկուան մօտ, Տ. Միքիաս փութաց Ղուկաս էֆէնտիին քով, որ իր խոստումին հաւատարիմ, առանց դժուարութեան յանձնեց հարիւր ոսկին:

— Միայն թէ, տէր հայր, աւելցուց դրամը համրելու միջոցին, չըլլայ որ հետս խաղի ելլես, եթէ գէշ մարդ կ'ըլլանք իրարու հետ, հա...

— Ինչպէս ըսի, ձեռքէս եկածը պիտի ընեմ, պատասխանեց քահանան, ոսկիները գրպանելով:

— «Ձեռքէս եկածը պիտի ընեմ» ըսելը բաւական չէ, որոշ խօսք պէտք է տաս, պնդեց Ղուկաս էֆէնտի, որ երբեք չէր ուզեր այնքան դրամ ի զուր վատնել:

— Վստահ եղիր, որ պաշտօնաթուղթերը քիչ ատենէն պիտի ունենաս, Ղուկաս էֆէնտի, պատասխանեց Տ. Միքիաս, օձիքը ազատելու համար:

— Այսինքն առ առաւելն մինչեւ երկու շաբաթ:

— Պայմանաժամ չեմ կրնար որոշել, գործը ինծմէ կախեալ չէ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

յին եռ կը վերադառնայ տեղահանուածներուն մեծ մասը: Գաղութի թիւը կ՚աւելնայ արեւմտահայ գաղթականութեան նոր հոսանքով:

Ժամանակին Թերակղզիի հայ բնակիչները ունեցած են իրենց վարչական մարմինները: Անոնցմէ մէկը Հին Խրիմի հայկական քաղաքային Ռատուշան է, որ գործել սկսած է 1808ին եւ գոյութիւն ունեցած է 62 տարի:

Խրիմի հայ գաղութի այդ ժամանակաշրջանի միւս վարչական մարմինը Ղարասուբազարի հայ կաթողիկէ դատարանն է (1790–1870), որ ունեցած է քաղաքային ռատուշանի իրաւունքներն ու պարտականութիւնները, սակայն, աւելի փոքր շրջանակի մէջ: Քաղաքային ռատուշան եղած է Հին Խրիմի քաղաքի լուսաւորչական Հայերու վարչական մարմինը եւ այդ քաղաքի տէրն ու տնօրէնը, իսկ Ղարասուբազարի դատարանը տնօրէնն էր միայն իր համայնքին:

Աշխատութեան գլուխներէն մէկը մեզի կը ծանօթացնէ Խրիմի Հայերու զբաղումներն ու տնտեսական վիճակը: Պաշտօնական տեղեկագիրը կ՚ըսէ, որ 1784 Մարտ–Ապրիլ ամիսներուն Խրիմի նաւահանգիստները ժամանած ութ նաւերէն երկուքը հայկական էին, այսինքն՝ Հայ էն եղած թէ՛ նաւատէրերը, թէ՛ նաւաստիները եւ թէ ուղեւոր առեւտրականներու մեծ մասը: Հայ առեւտրականները մեծ թիւ են կազմած նաեւ միւս վեց նաւերուն մէջ:

Տնտեսական կեանքի մէջ զգալի տեղ գրաւած է գիւղատնտեսութիւնը, յատկապէս՝ այգեգործութիւնը, ծխախոտագործութիւնը, բանջարաբուծութիւնն ու անասնապահութիւնը, ինչպէս նաեւ շերամապահութիւնը:

Փաստերը կը վկայեն, որ առեւտուրին եւ գիւղատնտեսութեան կողքին Խրիմի տնտեսութեան մէջ ԺԹ. դարուն նշանակալից դեր է խաղացած արհեստագործութիւնը: Հայերը համբաւաւոր արհեստաւորներ էին Հին Խրիմի, Ղարասուբազարի, Թէոդոսիայի, Սիմֆերոպոլի մէջ եւ այլուր: Անոնք եղած են յայտնի անուագործ, դարբին, քարտաշ, ջուլհակ, կօշկակար, հացթուխ: Զբաղած են նաեւ մետաքսի եւ բամպակի հիւսուածքներու արտադրութեամբ, աղի արդիւնաբերութեամբ: Հայերը, իբրեւ լաւ գինեգործ, արտօնութիւն ունէին գինի եւ օղի արտադրելու եւ ծախելու: Հայ գործարանատէրեր գտնուած են քաղաքներու մէջ: Անոնք ունեցած են ձկնորսարաններ, կաշեգործարաններ, պահածոներու, մաքարոնի, կղմինտրի, աղիւսի գործարաններ եւ այլ ձեռնարկութիւններ:

Խրիմի Հայերը իրենց գաղութի կազմութեան առաջին օրէն սկսեալ հիմնած են մայրենի լեզուով դպրոցներ, ուսումնարան, տպարան, հրատարակած են գիրքեր եւ հանդէսներ: Դպրոցներէն առաջինը հիմնուած է 1816ին, Ղարասուբազար:

Վ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Կիրակի Մայիս 9: Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպ մասնաճիւղի քառասնամեակի տօնախմբութիւնն է: Լուսաշող արեւ է ծաղեր տեղւոյն քաղաքապետարանին վրայ, արեւը եկեր է իր տաքուկ ճառագայթներով վարձատրութեան դափնեպսակ մը զետեղելու յոգնաբեկ ու վաստակաւոր՝ քառասուն տարուան բեռ ունեցող Կապոյտ Խաչի միութեան գլխին. Հայերը, մեծ ու փոքր, խումբ–խումբ կը հասնին սրահներէն վեր՝ իրենք ալ մասնակցելու այդ դափնեպսակի փառքին իրենց բերած գնահատանքով եւ քաջալերանքով:

Հանդարտ ծովու վէտ վէտ յառաջացող ալիքներու պէս հետզհետէ կը լեցուի սրահը դանդաղօրէն, սրահ մը անշուք եւ մելամաղձոտ, բայց Հայուն ազդասէր շունչով տաքցած:

Ցանկարծ սիրտ ճմլող անակնկալ մը, բեմին վրայ յարգանքի պաստառին դրուած մեր ողբ. Տիրուհի Միսաքեանի լուսանկարը, զինքը մօտէն ճանչցողներս փշրուած հոգիով եւ թաց աչքերով դիմաւորեցինք զինք, իր խօսուն եւ յարատեւօրէն ժպտող աչքերը, իր աննկուն մաքուր նկարագիրը եւ խոհուն ճակատը ինչե՛ր, ինչե՛ր չէին պատմեր մեզի. կարծես խօսիլ կ՚ուզէ իր ախորժալուր ձայնը մեր ականջին, կը դիտենք զինքը տրտմօրէն, ու ես ամէն բան մէկ կողմ նետած, յետքայլ կ՚ընեմ, կը վերադառնամ անցած ճամբաներուս ու մոգական լապտերները ցոյց կու տան ինծի՝ Խասեան վարժարանը, Տիրուհին իր գիրքերով բեռնաւոր աշակերտական շրջանով. յաջորդաբար ուսուցչական ասպարէզ, Տէր–Զօր, Ազատամարտ, Ճակատամարտ, Յառաջ, Կապոյտ Խաչ, նուիրում եւ տքնաջան արդիւնաւոր աշխատանք, եւ վերջապէս յաւիտենական հանգրուան, անվերադարձ մեկնում, ցուրտ ձմեռ, ցաւ մը մեր սրտին եւ վերջակէտ:

Վարագոյրը կը բացուի երկար յապաղումէ վերջ, սովորութիւն հայկական, անհամբեր հոգիները կը լռեն վերջապէս:

Օրուան շնորհալի խօսնակը Օր. Պասմաճեան՝ քանի մը վայրկեան լռութեան կը հրաւիրէ ներկաները, ի յարգանս անհետացող Խաչուհիներու ոգեկոչման յիշատակին: Կը հրաւիրուի Օր. Սոնա Վարդանեան որ կ՚արտասանէ շատ զգայնօրէն Դանիէլ Վարուժանի «Սպասում»ը:

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան ատենապետուհի՝ Օր. Առաքելեան դրաւոր կերպով իր վճիտ հայերէնով կը ներկայացնէ Կապ. Խաչի ունեցած դերը դպրոցներու եւ կայանի կազմակերպութեանց մէջ, ինչպէս նաեւ կ՚ոգեկոչէ Կապոյտ Խաչի հիմնադիր եւ կազմակերպիչ անձնուէր անդամուհիներէն ողբ. Տիկ. Միսաքեանի բերած նպաստը ազգային եւ կրթական ձեռնարկներու մէջ եւ կը շեշտէ.

«Տիկին Միսաքեան, իր բազմապիսի ու վարչական բարձր կարողութեանց կը միացնէր նաեւ պայծառ ու վճիտ նկարագիր մը: Կ՚ատէր կեղծիքը ու չէր խնայեր իր ամենամօտիկ անձերուն իսկ, յանուն ճշմարտութեան ու արդարութեան: Քաջալերած է միշտ նոր սերունդը, ու ջանացած օգտակար ըլլալ բոլոր անոնց որ կը դիմէին իրեն զանազան խնդրանքներով: Տիկին Միսաքեանի կեանքը պէտք է օրինակ ծառայէ նոր սերունդին: Այսօր աւելի քան երբեք մեր տարագիր ժողովուրդը պէտք ունի նման Հայուհիներու: Կապոյտ Խաչը շարունակելով իր առաքելութիւնը, ունի այսօր ալ նուիրական պարտականութիւններ, որոնց կարեւորագոյնն է նոր սերունդի հայերցի դաստիարակութիւնը: Կը պահէ դպրոցներ, կ՚օժանդակէ կարօտ ուսանողներու եւ կարեւորագոյնը, ամառնային կայանը ուր ամէն տարի քանի մը հարիւր երախաներ Ժիւռայի բարձունքին կ՚ապրին հայկական ջերմ մթնոլորտի մը մէջ»:

Ահա մեր սիրելի Պետրոս Պետիկեանը եւ իր նուագախումբը երկու քաջ հայորդիներով, կ՚երգէ համով հոտով Հայաստանեան երգեր «Կարաւան», «Սիրուն աղջիկ եւ մանաւանդ «Մայրիկի երգ»ով կը վարագուրէ մեր աչքերը քանի մը արցունքներով:

Խօսնակն է կրկին բեմին վրայ, կուգայ յայտարարելու որ քառասունհինգ վայրկեան դադար կը տրուի. դժգոհութիւն ամէն կողմէ. երկար է դադարը, բայց սխալ: Նախ յարձակում մը պիւֆէին վրայ, ժրաջան Խաչուհիները արիւն քրտինք մտած արագ արագ կը սպասարկեն, յետոյ 5–10 տարի զիրար չտեսնող ազգականներ, հայրենակիցներ զիրար գտեր են, ի՛նչ ուրախութիւն, ի՛նչ սրտագեղ հանդիպումներ, խապրիկներ մօտէն հեռուէն, մոռցեր են հանդէսը, այնպէս որ այդ երեք քառորդ ժամը կրնար քանի մը ժամեր երկարիլ եթէ խօսնակը չհրաւիրէր զիրենք իրենց տեղերը գրաւելու:

Վերջապէս յաւարտ դադարի կարգը կուգայ Պր. Դատաւորեանի, որ ֆրանսերէն լեզուով իր հնչեղ, յստակ առոգանութեամբ գովքը կ՚ընէ Կ. Խաչի գործունէութեան, այդ կանացի կազմակերպութեան լայնածաւալ ընտանիքին, որ հրաշքներ գործած է յանուն մշակոյթի պահպանման, հաստատելով դպրոցներ, կայաններ շատ անձուկ պայմաններու մէջ, ջանալով սորվեցնել հայ լեզուն հայ մանկտիներուն, անշուք ու խոնաւ վայրերու մէջ դասարաններ կազմելով: Կ՚ոգեկոչէ Տիկ. Միսաքեանի ունեցած ակնյայտնի գործօն դերը, անոր նուիրումը Կապոյտ Խաչի գործունէութեան դպրոցի եւ կայանի կազմակերպութեանց մէջ:

Օր. Աթմաճեան՝ մեր սիրունիկ աղջիկը արտասանեց Ափոլլինէրէն, Թումանեանէն եւ Մարի Աթմաճեանէն շատ յստակ կերպով եւ խոր ապրումով:

Կարգը եկեր էր Սոնա Նիկողոսեանի, քնքոյշ ձայնով քնքոյշ օրիորդին, խնկապէս առինքնող, վճիտ ձայն, ղեկավար Պր. Ափրիկեանի դաշնակի ընկերակցութեամբ կ՚երգէ «Քելէր ցոլեր», «Ծախքըր չուխքըր», «Ցոլեր ճան», «Քուն եղիր բալաս», Հայաստանեան եւ Կոմիտասեան երգեր. գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը դիմաւորեց մեր քաղցրաձայն օրիորդը:

Օր. Անի Տէր–Անդրէասեանի դասական պարը գոհացուցիչ էր, շնորհալի շարժուձեւերով, մեծ յարմարութիւն ունի եւ ապագայ դասական պարուհիի մը հաւանականութիւնը կու տայ մեզի:

Պր. Մ. Թասլաքեան շատ գեղեցիկ կերպով եւ մեծ եռանդով արտասանեց Շիրազի «Հայաստանի աղջիկները», մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով սրահին մէջ:

Ահա Սօսի պարախումբը բեմին վրայ, ինչպէս գիտենք 25 տարիներէ ի վեր Տիկ. Քիւթնէրեան անվհատ կերպով կը վարէ իր նոճեաց անտառի Սօսի պարախումբը, ունեցած է բազմաթիւ ելոյթներ Գերմանիա, Իտալիա, Պելժիա եւ դեռ ուրիշ քաղաքներ եւ միշտ Ա. եւ Բ. մրցանակներով պարգեւատրուած: Բեմին վրայ են մեր անուշիկ հայ աղջիկներն ու հայորդիները՝ իրենց գեղեցիկ Կովկասեան տարազներով, աղջիկները իրենց նաշխուն շղարշներով եւ ճաշակաւոր հագուստներով, իրենց չափաւոր կշռոյթով, ճկուն նազելաճեմ պարերը բոլորին գնահատանքին արժանացան:

Գեղեցիկ էին Թաշկինակի եւ Գայեանէի պարերը. հապա զորգի պարե՞րը, ի՛նչ շուտ ալ շինեցին այդ գեղեցիկ գորգը իրենց ճարտար մատներով:

Երկրորդ անգամ Պետիկեան կուգայ բեմին վրայ, ի՛նչ եռանդով կը նուագեն իր ընկերները, ու ինք կ՚ընկերանայ քանի մը երգերով, «Նունէ»ի երգը շատ զուարճալի ու հաճելի էր:

Կը վերսկսին պարերը, գեղեցիկ են շուշանաբոյր հագուստներով մեր աղջիկները վարդի եւ ծաղիկներու պարերով:

Զօրս վառվռուն երիտասարդներ իրենց լեռնային յոգնեցուցիչ պարերով թնդացուցին սրահը, փայլ մը եւս աւելցնելով իրենց պարերուն մէջ:

Այս անգամ Օր. Պաքըրճեան, մեր շնորհալի աղջիկը շատ ճկուն կերպով կը պարէ քայլ–պարի եւ ոսկեհատի սիրուն պարերը:

Կը շնորհաւորենք Անիէռի մասնաճիւղը, որ ամէն ջանք թափած էր ճոխ յայտագիր մը ներկայացնելու մեզի եւ ամէն կերպով գոհացնելու ներկաները: Վիհ մը կազմած են մեկնող Խաչուհիները, բայց ուրախ ենք որ իրենց տեղերը այնքան թափուր մնացած չեն: Ցամառ աշխատանքով աննկուն կորովով եւ օգտաշատ գործունէութեամբ քառասուն երկար տարիներ արդիւնաւոր երկար շրջան մը բոլորած է այսօր Անիէռի մասնաճիւղը, արժանի դափնեպսակի:

Ահա պատկեր մը հոգեպարար եւ սրտապնդիչ:

ՀՌ. ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՐՄԱՇԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ամբողջ քաղաքը պատրաստուած է ընդունելու այս անսովոր յոգնախուռն բազմութիւնը, որ իր ամէն օրուան խաղաղիկ ու հանդարտ կեանքը վերիվայր շրջած ու խառնակած է:

Պանդոկները լեփ–լեցուն են եւ եկողները կը ճամբեն: Ամէն տուն՝ հիւրանոց մըն է արդէն: Մեծագոյն ապաստանարանն եկեղեցին, իր բակով ու սենեակներով, ուր ուխտագնացութեան առաջին հանգրուանը կը կազմեն:

Քուն չկայ: Ամէն տեղ հապճեպ մը, արտորանք մը, անդուլ երթեւեկ մը: Ընտանիքներ որո՛նք իրենց էրիկ մարդը կորսնցուցած են, մայրեր որոնք իրենց զաւակը կ՚որոնեն, խումբեր որոնք իրենց մէկ ընկերը կը փնտռեն, պանդոկէ պանդոկ, տունէ տուն հարցնելով. «Իւսկուտարէն Թրէնովը սանկ մարդ մը եկա՞ւ»:

Կարաւանը կը կազմուի առտուն կանուխ ժամը իննին: Ցաղթ ու դանդաղ գոմէշները, վիզերնին ի բուն պառկած եկեղեցիին դառիվերին երկայնքը, հոսումն տիղմին մէջ որ իրենց կաշիին վրայ փայլուն ու խիղտ խաւ մը կապած է, կը լծուին սայլերուն եւ իրարու ետեւէ ճամբայ կ՚ելլեն: Իւրաքանչիւր խումբ առաջուընէ բռնած է իր սայլը. կասկածոտները, ապահովութեան համար, իրենց հետ տարած են, առջի իրիկունէ, սայլապանին մէկ որեւէ առարկան, ընդհանրապէս սայլին լուծքը:

Ես շատ ուշ ճամբայ կ՚ելլեմ, ժամը 2,30ին, ձիով: Ինծի կ՚ընկերանայ իր ձիուն վրայ Սահակ աղբարը, ծանօթ ձիապան, բարձրահասակ կորիճ մը, առոյգ ու նիհար, մատաղ կաղնիի մը պէս ճապուկ ու զօրաւոր, Զէյպէկի տարազով, ֆէսին բոլորտիքը փաթթած զունաւոր թաշկինակ մը որ իր դէմքին խիզախ արտայայտութիւնը կ՚աւելցնէ, իր կամարին ծայրէն ցուցնելով՝ յաղթական, ատրճանակն ու դաշոյնը: Մեզի հետ կուգայ նաեւ Իզմիտցի խեղճ հայ կին մը, նոյնպէս ձիու վրայ: Իր ձիուն երկու քովէն մէկ մէկ կողով կախուած են, որոնց մէկուն մէջ կապոցներ կան, իսկ միւսին մէջ հէք վեցամեայ մանուկ մը, իր որդին, խուլ ու մունջ, զոր ահա բեք տարի է շարունակաբար Արմաշ կը տանի՝ Աստուածածնի գութը հայցելու այդ տարաբախտ պզտիկին վրայ: Ուխտդ ընդունակա՛ն, մարի՛կ:

Շուտով կ՚անցնինք Համիտիէ փողոցէն, Իզմիտի պուլվարը, որ իրօք եւրոպական փողոցի մը չափ լայն է, երկու կողմէն ծառերով զարդարուած ու բաւական լայն յատակուած, եւ դուրս կ՚ելլենք քաղաքէն: Հոն, չնչին գնով մը, նոր բան մը կը սորվիմ, թոփրաք պաստըի համար տասնական փարա կ՚առնեն մեզմէ իբր տուրք, զոր այստեղ պաճ կ՚անուանեն (բաղդատել հոմանիշ հայերէն բաժ եւ ֆրանսերէն բէաժ բառերուն հետ): Շատ հին սովորութիւն մըն է այս որ Միջին Դարու Եւրոպայի ամէն քաղաքներուն պարսպադռներուն առջեւ ի գործ կը դրուէր: Ռուսիոյ մէջ ալ, մեծ պողոտաներուն գլուխը մէկ մէկ փակոցներ հաստատուած էին, երկու ցիցեր որոնց միջեւ հորիզոնաձեւ հաստատուած շարժուն ձողը ուղղահայեաց կը բարձրանար՝ թոյլ տալու համար անցնիլ մարդերուն եւ կառքերուն: Եթէ չեմ սխալիր, այդ սովորութեան ամէնէն վերջին հետքերը դեռ չեն ջնջուած այժմ Ռուսիոյ մէջ:

Մեր առջեւ կ՚երկարի խճուղի մը, երկար, անհատնում, անսահման: Արեւը իր ճառագայթները անարգել կը թափէ ճամբուն վրայ, արծաթազօծելով փոշին որ ջուրի հարթ մակերեւոյթի մը պէս կը փռուի: Այս փոշեղէն ծովն իր կոհակներն ունի: Դիտա՞ծ էք, իրիկուան դէմ, քամիին վազքը ծովուն վրայ. հովը իր առջեւէն վտարական կը հալածէ պզտիկ մանտրտիկ կոհակներ, որոնք մութ կապոյտով մը կը գունաւորեն ջուրին ապիտակութիւնը: Այստեղ ալ, փոշիի բարակ խաւ մըն է որ դանդաղօրէն կ՚անջատուի նախ, յառաջ խաղալով, վազելով գրեթէ, հետզհետէ բարձրանալով ու տարածուելով:

Գիւղացիներու կառքեր, ձիաւորներ, հետեւակներ, ամէն վայրկեան մեր դէմը կ՚ելլեն: Սայլերն ընդհանրապէս բեռցած են փայտ, եգիպտացորեն, ծխախոտ, արմըտիք, իսկ ձիերը՝ ածուխ: Անատոլուի ճշմարիտ գիւղացիներ, առոյգ, բարձրահասակ, արեւէն այրած, այլատեսակ տարազներով, որոնց մէջ ֆէսին փաթթուած թաշկինակը, առաւել կամ նուազ ծաւալուն շալվարը եւ չուաններով կապուած տրեխը՝ յար եւ նման են գրեթէ միշտ:

Զարմանքս մեծ կ՚ըլլայ սակայն երբ կը տեսնեմ թէ գրեթէ ամէնքն ալ Հայ են. չէ՛, եթէ իրենց գիւղական պարզութեամբ ամէնքն ալ պարտք չհամարէին ըսել մեզ «Բարի՛ երթաք», յաւիտեան պիտի չմտածէի թէ Հայեր են ատոնք:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(3 – Շար.)

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ՏՕՆԻ ԱՌԹԻՒ
ՀԱՃԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԴԷՊԻ ՊԵԼԺԻԱ

Կազմակերպուած
Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութեան կողմէ

Մեկնում՝ 29 Մայիս Շաբաթ
Վերադարձ՝ 31 Մայիս Երկուշաբթի գիշեր

ՇԱԲԱԹ, 29 *Մայիս ժամը* 23·15*ին՝ հաւաքոյթ Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէրի առջեւ: Մեկնում ժամը* 23,30*ին դէպի Պրիւսէլ՝ Սուասոն, Լան, Մոպէօժի ճամբով: Ժամանում Պրիւսէլ՝ յաջորդ առաւօտ ժամը* 6,30*ին եւ տեղաւորում պանդոկ:*

ԿԻՐԱԿԻ, 30 *Մայիս, նախաճաշելէ յետոյ ժամը* 9*ին մեկնում դէպի Օսթանտ: Պտոյտ եւ ժամանց ծովափի վրայ, այցելութիւն ձուկի շուկան· ճաշ, ապա մեկնում դէպի Պրիժ (Հիւսիսի Վենետիկը), այցելութիւն քաղաքին եւ մեկնում դէպի Կանտ:* Ծաղկեպսակի զետեղում Դանիէլ Վարուժանի յուշաքանդակին: *Վերադարձ Պրիւսէլ, ընթրիք՝ հայկական մթնոլորտի մը մէջ: Ընթրիքէ վերջ ազատ զուար – ճութեան բազմապիսի կարելիութիւններ, ըստ նախասիրութեան:*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 31 *Մայիս նախաճաշելէ յետոյ այցելութիւն Պրիւսէլ քաղաքի մեծ հրապարակը, Մանըքէն Փիսը, Աթոմիոմը, եւն·, գնումներ, ճաշ՝ պանդոկը, որմէ յետոյ մեկնում դէպի Վաթէրլօ, այցելութիւն թանգարանը, յիշարժան վայրերը: Ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Փարիզ, ժամանում ժամը* 22*ի առենները:*

Ծախքերու մասնակցութիւն (ամէն ինչ մէջը, բացի խմիչքէ)·— Միութեան անդամներու եւ համակիրներու համար 135 *Ֆր·, Միութեանս չարձանագրուած անձերու համար* 145 *Ֆր*, դպրոցականներու եւ ուսանողներու համար զեղչեալ գին 120 ֆ·

50 *հոգինոց օթոքառ մը վարձուած ըլլալով կը խնդրուի աճապարել արձանագրուելու համար: Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝*

VIC. 08-57, 782-61-10 et 624-40-42

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան
Հայ Քոյրերու

Կիրակի Մայիս 23, *ժամը* 16*ին ծողովրդապետական հանդիսասրահը՝* 69 *Ավընիւ Անրի Պարպիւս, Առնուվիլ:*

Հաղորդակցութեան միջոց·— Կառ տիւ Նոռէն՝ կառախումբ, իջնել՝ Վիլիէ լը Պէլ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի, ի նպաստ բարենպատակ ձեռնարկներուն: Մայիս 20*ին, Հինգշաբթի (Համբարձում) ժամը* 9*էն մինչեւ երեկոյ* Փարք Անթուան Պրեֆանթ, *Քաղաքապետարանի գեղեցիկ պարտէզներէն մէկուն մէջ:*

Տեղի պիտի ունենայ աւանդական «վիճակ»ը:
Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր

Ծոխ պիւֆէ·— շամփուրով խորոված, և զանազան հայկական աղանդերներ,

Բոլորէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ անցընելու համար հաճելի օր մը, եւ միեւնոյն ատեն քաջալերելու Կապոյտ Խաչը՝ իր պզտօղուտ աշխատանքներուն եւ ձեռնարկներուն մէջ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ծանօթ·— 26 *թիւ օթոպիսը առնել* Ռիւ Քոլպէրէն *եւ իջնել* Փըթիթ Վիսթ:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ
ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի, 20 *Մայիս, Համբարձման տօնն է: Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ ժամը* 10*ին:*

Նոյն օրը հայ մանուկներու հաղորդու – թեան օրն է:

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոց – ներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մանուկները եւ ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ հաղորդութեան:

×

ՇԱՒԻԼՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը տարիներէ ի վեր բարի սովորութիւնն ունի Համբարձման Հինգշաբթի օրը Փարիզի շրջանի դպրոցներու բոլոր աշակերտները հրաւիրելու եկեղեցի, դանոնք Ս· Հաղորդութեան խորհուրդին մասնակից ընելու:

Նկատի ունենալով որ Շաւիլի մեր շրջանի աշակերտութիւնը երթեւեկի դժուարութեան եւ այլ պատճառներով մեծ մասամբ ներկայ չի գտնուիր եւ կը զրկուի եկեղեցւոյ խորհուրդէն, Շաւիլի եկեղեցւոյ եւ դպրոցի վարչութիւնները որոշեցին այս տարի տեղւոյն վրայ Շաւիլի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 30*ի Հոգեգալստեան օրը կատարել այդ խորհուրդը:*

Արդ, կը խնդրուի շրջանի բոլոր ծնողքներէ այդ Հոգեգալստեան օրը իրենց երախաները, դպրոցի աշակերտ ըլլան թէ ոչ, առաջնորդել եկեղեցի եւ արժանի ընել Հայաստանեայց Ս· Եկեղեցւոյ հաղորդութեան Ս· խորհուրդին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Յովհ· Անէմեանի *արկածալի մահուան առթիւ·— Տէր եւ Տիկին Խորէն Փափազեանէ եւ զաւակներէ* 150 *Ֆր·, այրի Տիկին Մխճեան* 50, *Տէր եւ Տիկին Մսրրեան* 50, *Պ· Յովհ· Ճելալեան* 50, *Պ· Գրիգոր Ճռարեան* 10 *Ֆր·:*

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկ· Մառի Արզումանեանէ 100 *Ֆր· իր ողբացեալ ամուսնոյն Սուրէն Արզումանեանի մահուան քառասունքի հոգե – հանգստեան առթիւ:*

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԻՏԱԼԻԱ

Բարեկամներու փափաքով այս տարի դարձեալ պիտի այցելենք Իտալիա:

Այս առթիւ ընտրեցինք Վենետիկի մօտ ծովեզերեայ գեղեցիկ վայր մը եւ իտալական Թիրոլի լեռնային շրջան մը, որուն բարեխառն կլիման պիտի նպաստէ հանգստաւէտ արձակուրդ մը անցընելու:

Այցելութիւն Ս· Ղազար խաղողի օրհնութեան *օրը:*

Մանրամասնութեանց եւ արձա – նագրութեան համար դիմել՝

Մ· ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ
261, Ռիւ Սէն Տընի, Փարիզ (2)
ամէն կէսօրէ վերջ:
Հեռախօս 231–09–06

Յ· ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ
128 Ռիւ տը Ֆլանտրը (Փարիզ (19)
մուտքի դիմացի դուռը:

ՃԱՇ

Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղան–խնջոյքը 16 *Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը* 4*ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ*, 17 *Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ:*

Կը նախագահէ ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ· Պ· Պետիկեան ընկերակցութեամբ՝ սազի Մկրտիչի, Գէորգեան դաշնակ, Գ· Գէորգեան քա – նոն (Հայաստանէն), Օր· Պագրճեան հայկական պար, դերասան Պչտիկեան արտասանութիւն, Ֆանթէզի պատ – մուածքներ՝ Պր· Զօրքուր:

Ճաշագին 20 *Ֆրանք:*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը ողբ· Նուարդ Տողրամանեանի *մահուան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Պ· Պ· Նուպար Կիւրճեանէ* 100 *Ֆր·, Հրանդ Պալեանէ* 50 *եւ Պերճ Նեմրուդեանէ* 50 *Ֆր·:*

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 56ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր· Միութեան Տէսին – Վիէն զոյգ վարչութիւններու:

Կը նախագահէ՝ Կեդր· Վարչ· նախագահ
ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի (Մարսէյլէն) ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին, մասնակցութեամբ Լիոն – Տէսին « Արծիւ » պարախումբին:

Կ'արտասանեն Օրիորդներ Ա· Կարապետեան, Բ· Տապաղեան, Մ· Պարտաֆեան, Պր· Վարդան Նանարեան:

Այս Կիրակի 16 *Մայիս կ· ե· ժամը* 15*ին Տէսինի Քաղաքապետարանին մէջ:*

Հանդէսէն ետք նոյն սրահին մէջ ընտանեկան հաւաքոյթ՝ պատրաստուած վարչութեան կից Տիկնանց Յանձնախումբին *կողմէ:*

Ուրախ մթնոլորտ, առատ կերուխում:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տաբատի (փանթալոն) ֆինիսիոն գիտցող լաւ գործաւորուհի մը: Կանոնաւոր *աշխատանք ապահովուած է:*

Հեռաձայնել՝ 202–86–54

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ
ՀՐԱՒԷՐ
2րդ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան 6 *Մայիսի ընդհ· արտակարգ ժողովին օրինաւոր մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, անդամները կը հրաւիրուին նոր արտակարգ ընդհ· ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ իր կեդրոնատեղին* 77, *Ռիւ Լաֆայէթ, Ուրբաթ* 21 *Մայիս ժամը* 18*ին:*

Այս ժողովը, ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը, վճռական հանգամանք պիտի ունենայ:

Օրակարգ·— *Վաւերացում Վարչական ժողովի տուած որոշման որ կը վերաբերի, Անտիյի մէջ կառուցուող* մտաւորականներու Հանգստեան Տան *վրայ ենթագրաւումով իր կատարելիք փոխառու – թեան:*

(ԿՆԻՔ)

BARI ԳԱԼՈՒՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՂՂԱԿԻ ԹՌԻՉՔ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 22՝ 2300 Ֆր·
ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 27՝ 2750 Ֆր·

Pension complète Hôtel ANI, 1ère classe
Voyage spécial du 10-25 Septembre avec 2 jours à Moscou à l'aller, 3 jours à Léningrad au retour
Excursions quotidiennes — séjour Hôtel ANI, 1ère *classe*

ՅԱՏՈՒԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
16էն 35 տարեկան
Բնակութիւնը՝ քաղաքին կեդրոնը՝ ԵՐԵՒԱՆ պանդոկ

1980 Ֆր.

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

MELIK AMIRAYAN
PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphon er au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

LE CLUB DES JEUNES DE L'UGAB
SECTION MARSEILLE

Vous invite à une projection commentée de 200 diapositives en couleur sur :

l'Arménie

qui aura lieu le Samedi 22 Mai à 20 h. 45 précises dans les locaux de l'U. G. A. B. 7, Rue Papère, Marseille (1er)

Cette conférence sera présentée par trois membres de la setion culturelle du Club des Jeunes de l'U. G. A. B. de Paris, qui se déplaceront spécialement à Marseille à cette occasion

Cette projection a obtenu un très vif succès à Paris au mois de Janvier dernier.

ENTREE GRATUITE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՄԱՅԻՍ

DIMANCHE 16 MAI 1971

Le Numéro 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12116

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.116

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒԲԻՆԱ ԵՒ ԵԸԼՏԸԶԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԸ

—O—

Ռուբինա՛։

Ահա՛ անուն մը, որ ո՛չ մականունի պէտք ունի, ո՛չ ալ տիտղոսի՝ ճանչցուելու համար։

Մեր ազատագրական շարժման մասնակից յեղափոխական Հայուհիներու շարքին մասնաւոր տեղ մը կը գրաւէ մեր ողբացեալ ընկերուհին, որ իր աչքերը յաւիտենութեան փակեց անցեալ Ապրիլ 21ին, Մոնթրէալի մէջ, հեռու հայրենիքէն, որուն ազատութեան նուիրած էր իր կեանքը, երիտասարդ տարիքէն սկսեալ։ (Տե՛ս Յառաջ 25 Ապրիլ)։

Իր անունը սերտօրէն կապուած է 1905 Յուլիս 21ի Եըլտըզի ծանօթ մահափորձին հետ, որուն նպատակն էր տարտարոս ղրկել Կարմիր սուլթան Ապտիւլ Համիտը, որուն ձեռքերը ներկուեր էին 300.000 անմեղ Հայերու արիւնով։

Այդ օրը — Ուրբաթ — Սէլամլըքի արարողութիւնը աւարտած էր եւ Եըլտըզի գաւիթը դուրս կ'ելլէր մզկիթէն, երբ Ռուբինայի եւ Սաֆոյի այնտեղ տարած յատուկ կառքին մէջ կը պայթէր դժոխային մեքենան։ Պայթիւնի հետեւանքով կը մեռնէին 26, կը վիրաւորուէին 58 հոգի, կը սպաննուէին բազմաթիւ ձիեր։ Մզկիթի հրապարակը կը վերածուէր ապոկալիպսիսի մը, ուր իրարու վրայ դիզուած էին մարդոց ու ձիերու դիակներն ու կառքերու բեկորները։ Սուլթանը մզկիթի դըռան առջեւ խօսքի բռնուած ըլլալով, ուշ կը հասնէր եղեռնափորձի վայրը եւ կ'ազատէր հրաշքով։

Սարսափահար դահիճը այս անգամ ջարդի հրաման չէր տար։ Ընդհակառակն։ Արքունի քարտուղար – խորհրդական Նէճիպ Մէլհամէի նախագահութեամբ քննիչ յանձնախումբ մը կը նշանակէր, հրահանգ տալով անոր ներողամտութեամբ վերաբերուիլ յանցաւորներուն հանդէպ։

Ամիսներ ետք Մէլհամէ իր տեղեկագիրը կը ներկայացնէր 20 Հոկտ. 1905ին։ Թուրքերէն բնագրի համառօտութիւնը թարգմանուած է ֆրանսերէնի եւ հրատարակուած Պոլիս։ Մեծադիր 135 էջ։ Կը պարունակէ անունները 41 հայ եւ օտար (քիչ թուով) ամբաստանեալներու, նոյնիսկ անոնց՝ որ մեռած են կամ փախստական։ Գրքոյկին մէջ հրատարակուած են նաեւ մեղադրեալներու լուսանկարները։

Թիւ մէկ ամբաստանեալն է Քրիստափոր Միքայէլեան, կեղծանունը Սամուէլ Ֆայն։ Երկրորդը՝ Սաֆօ, բուն անունով Կոստանդին Քապուլեան կամ Տարոնեան, ծանօթ նաեւ՝ Ռիփս կեղծանունով։ Առաջինը մեռած Սոֆիա, երկրորդը՝ փախըստական։

Թիւ 3 ամբաստանեալն է Ռուբինա Ֆայն, ծանօթ նաեւ իբրեւ Օր. Վոլֆ եւ Նադեժդա Դատալեան (փախստական)։

Մէլհամէի տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ Ռուբինա ծնած է Կովկաս. սակայն կարելի չէ եղած ստուգել իր բուն անունը։ Վերը յիշուած կեղծանուններով անիկա մասնակցած է Պոլսոյ Յեղափոխական Կոմիտէի քրէական ձեռնարկներուն, կանխամտածած եւ գործադրած է Յուլիս 21ի եղեռնափորձը։ Մասնաւորաբար մասնակցած է Կոմիտէի անդամներու բոլոր խորհրդակցութեան։ Իբրեւ «Ներշնչեալ կոյս» ինքզինքը տրամադրած է կազմակերպիչներու ձեռնարկներուն՝ նորագիրներ մացնելու համար շարքերուն մէջ։ Յեղափոխական գաղափարներ արծարծած է եւ հրահրած՝ Կոմիտէի անդամներուն գործունէութիւնը։ Գործնապէս մասնակցած է պայթուցիկ մեքենաներու փորձերուն, դժոխային մեքենայի ուսումնասիրութեան եւ պատրաստութեան։ Այդ մեքենան պայթեցուցած է ոճիրին յատկացուած կառքին մէջ, ընկերակցութեամբ նախորդ ամբաստանեալին (Սաֆօ)։ Այս ոճիրները նախատեսուած են Պատժական Օրէնսգրքի 55րդ յօդուածով եւ 58րդ յօդուածի թիւ 1 հատուածով։

Տեղեկագրին մէջ քանիցս յիշուած է Ռուբինայի անունը։

Մասնաւորաբար պելժիացի Էտուար Ժորիս իր հարցաքննութեան ընթացքին մանրամասն տեղեկութիւններ տուած է Քրիստափոր Միքայէլեանի (Սամուէլ Ֆայն), անոր կարծեցեալ աղջկան՝ Ռուբինա Ֆայնի եւ Վռամշապուհ Քէնտիրեանի մասին։ Քրիստափոր եւ Ռուբինա կը բնակէին Պոլիս՝ Ժորիսի տան մէջ։

Տեղեկագիրը (էջ 49) կ'ըսէ թէ «Իրականութեան մէջ Ռուբինա (իրենց ուղղագրութեամբ Ռոբինա) Սամուէլի աղջիկը չէր։ Ռուսիա մեծցած Հայուհի մըն էր, որ պերլինաբնակ իր ծնողաց տունը ձգելով գացեր միացեր էր հայ անիշխանականներուն։

Ըստ Ժորիսի վկայութեան, Լիփա Ռիփըս եւ կինը, Սամուէլ Ֆայն եւ իր կարծեցեալ աղջիկը, Քէնտիրեան, Սիլ – վիօ Ռիչչի, Կարլ Եոլանովիչ՝ Թորգոմ կոչեցեալ, Տիկին Ազգովա եւ այլ անձեր — որոնց անունը չի գիտեր, — ամէն իրիկուն կը հաւաքուէին Ժորիսի սրահին մէջ, որ դրուած էր Սամուէլ Ֆայնի տրամադրութեան տակ։ Այս հաւաքոյթները յաճախ կ'երկարէին մինչեւ այգաբաց։ Շատ չանցած Լիփա Ռիփս եւ կինը, Սամուէլ Ֆայն եւ աղջիկը 1904 Դեկտեմբերին մեկնեցան Պուլկարիա. չուտով իրենց հետեւեցաւ Քէնտիրեան»։

Քրիստափոր եւ Վռամշապուհ Քէնտիրեան Սոֆիայի մօտակայ Վիտոշի լերան վրայ կատարուած փորձի մը ընթացքին ռումբի անժամանակ պայթումին զոհ կ'երթան։ Անոնց կէս ձգած գործը հերոսաբար կը շարունակէ Ռուբինա՝ Սոֆիայի (Լիփա Ռիփս) եւ կնոջ (Մարի Զայց) հետ։

Կազմակերպիչները կը հրաժարին ձեռնառումբով մահափորձ կատարելու ծրագրէն եւ կ'որոշեն դժոխային մեքենայով սպաննել Հայոց արիւնարբու դահիճը։ Վիէննայէն կը գնեն ձգախէժէ անիւներով եւ մասնաւոր ձեւով յարդարուած կառք մը եւ զայն Թրիէստէի ու Պելկրատի ճամբով կը ղրկեն Պոլիս՝ Սիլվիօ Ռիչչիի հասցէին։

Այս վերջինը՝ բուն անունով Քրիս Ֆէնէրճեան՝ քսանական թուականներուն Պոլսէն Փարիզ եկաւ։ Շատ չանցած, յաղթանդամ այս հերոսը Ֆոնթէնպլոյի հիւանդանոցին մէջ մեռաւ, զոհ անողոք հիւծախտի։

Ռուբինա եւ Ռիփս ամոլը Պոլիս կը ժամանեն՝ կառքին ապահով այնտեղ հասնելէն վերջ։ Անոնք ռուսական հիւպատոսարանէն կեղծիքով հրաւիրատոմսեր կ'առնեն եւ քանիցս իրենց կառքով ներկայ կ'ըլլան Սէլամլըքի ուրբաթօրեայ արարողութեանց, տեղւոյն վրայ ուսում – նասիրելու համար ամէն մանրամասնութիւն։

Եղեռնափորձի օրը ձգախէժէ անիւներով կառքը տարուած է Համիտէ հրապարակը։ Կառքի արկղիկին մէջ դրած էին երկաթէ սնտուկ մը, որ կը պարունակէր 80 քիլօ մելինիթ եւ երկաթի կտորուանք։ Դժոխային մեքենան ունէր քլորաթ մը փոթասէ խցան մը, որ կրակ առած ատեն բաւականաչափ ջերմութիւն պիտի արտադրէր՝ պայթեցնելու համար մելինիթը, կ'ըսէ տեղեկագիրը, որ կ'աւելցնէ.

«Նախապէս որոշուած էր, որ Օր. Ռուբինա մինակը պիտի կատարէր գործողութիւնը, սակայն Ռիփս դիտել տուած էր իրեն, որ կրնար ուշադրութիւն հրաւիրել իր վրայ, մանաւանդ որ եղեռնափորձին նախորդող երկու Ուրբաթ օրերուն ինք մինակն էր գացած Սէլամլըքի արարողութեան։ Այսպէսով յաջողեցաւ համոզել զայն, որ աւելի լաւ կ'ըլլար իր ալ աջակցութիւնը ոճիրի գործադրութեան (էջ 51)։

Ըստ Նէճիպ Մէլհամէի տեղեկագրին, Եըլտըզի եղեռնափորձին պատրաստու – թեան եւ գործադրութեան համար ծախսուած է 300.000 ֆրանք (ոսկեդրամ), մէջն ըլլալով կառքին գինը՝ 5000 ֆրանք, ճամբորդութիւններն ու յարակից ծախ – քերը։

Դժոխային մեքենային ժամացոյցը լարելէ վերջ Ռուբինա եւ ընկերները կառքէն դուրս ելլելով ազատած են եւ ապահով արտասահման մեկնած։

Եըլտըզի դէպքերէն վերջ, արտասահմանի մէջ փոթորկալից կեանք մը պիտի վիճակուէր Ռուբինա Արէշեանի։ Ժընեւէն վերջ կ'երթար Նովոչերքասք, ուր բանտարկուած էին դաշնակցական գոր – ծիչներ, ինչպէս Համօ Օհանջանեան։ Պիտի բանտարկուէր այնտեղ պահ մը եւ պիտի ազատէր շնորհիւ իր եղբօր՝ ռուսական սպայ Արէշեանի (ետքէն զօրա – վար Հայաստանի բանակին մէջ)։

Յետոյ կ'երթար Սիպերիա, ուր կ'ամուսնանար աքսորական բժիշկ Համօ Օհանջանեանի հետ (յետագային վարչա – պետ Հայաստանի), որուն կեանքը կը բաժնէր տարագրութեան մէջ (Եգիպտոս), գործօն մասնակցութիւն բերելով ազգային, մշակութային ու կուսակցական ձեռնարկներուն։

Քանի մը տարիէ ի վեր կ'ապրէր Մոնթրէալ (Քանատա) իր միակ տղուն՝ Վիգէն Օհանջանեանի մօտ։ Ութսունը անցած էր։

Իր անունը արձանագրուած պիտի մնայ հայկական ազատագրական շարժումնե – րու տարեգրութեանց մէջ։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՐԵԺՆԵՒ դովքը հիւսած է Ստալինի Թիֆլիսի մէջ, ուր ներկայ կ'ըլլար Վըրաստանի խորհրդայնացման 50ամեակի հանդիսութեանց եւ Վրացիներն ալ ծա – փահարած են իրենց հայրենակցին անունը։ Հանրապետութեան 50ամեակը թէեւ Փետրուարին էր, բայց Բրեժնեւ յետաձգել տուած էր 24րդ համագումարին պատճառով։ Վրացիք չատ չեն «յիշեր» թէ Ստալին ջարդել տուած կամ աքսո – րած է տասը միլիոն խորհրդային հպատակներ եւ կ'ուզեն միայն հպարտանալ որ «ժողովուրդներու հայրը» Վրացի էր։

ՌՈՒՆՈՅԻ գործադուլը չէ վերջացած եւ օթոպիւսներուն ալ կը շարունակուի նոյն ծաւալով։ Միւս կողմէ գործատէրներու Ազգ. Համադաշնակցութիւնը կ'ըսէ որ եթէ հանգստեան կոչումը 60 տարեկանի իջնէ, 17 միլիառի կը նստի տարին։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը 85 վայրկեան տեւող ճառի մը ընթացքին յայտարարեց, թէ դաւ մը նիւթուած էր իրեն դէմ։ Նախկին Պաշտպանութեան նախարարը՝ Զօր. Ֆաուզի հսկողութեան տակ առնուած է, իսկ ուրիշներ բանտարկուած են։ Խոր – հրդարանը արտակարգ նիստի մը ընթացքին զօրավիգ կեցաւ նախագահին եւ, միեւնոյն ատեն, վերցուց անձեռնմխելիու – թիւնը 18 երեսփոխաններու, որոնցմէ ոմանք նախկին նախարարներ են։ Սատաթ յայտարարեց նաեւ, թէ նոր կառավարութիւն մը կազմած է։ Վարչապետը նոյնն է։ 12 նոր անդամներ մաս կը կազմեն կառավարութեան։ Բանակի նոր հրամանատարն է Զօր. Մոհամմէտ Ահմէտ Սատէք։ Դատաւորները դատի պիտի կանչուին։ Նախագահը խոստացաւ հարիւր առ հարիւր «ազատ ընտրութիւն» եւ ժողովրդավարական սկզբունքներու յարգում։ Սուտանի, Լիբիոյ եւ Սուրիոյ առաջնորդները Գահիրէ ժամանեցին՝ յայտնելու համար իրենց համամտութիւնը Սատաթի ձեռք առած միջոցներուն։ Ժողովրդային ցոյցեր եղած են ի նպաստ նախագահին։ Կարգ մը լուրերու համաձայն՝ Եգիպտոս արգիլած է խորհրդային նաւերու եգիպտական ջուրերը մտնել։

ՓՈԹՈՐԻԿՆԵՐԸ շարունակուեցան Ուրբաթ օր Փարիզի վրայ եւ մեթրոյի երթեւեկութիւնը խանգարումներ ունեցաւ որոշ գիծերու վրայ։ Ողողումներ տեղի ունեցած են Վանտէի եւ Պրըթանիի մէջ։

ՊԱՊԸ չատ կարեւոր նամակ մը ղրկած է Կարդինալ Մորիս Ռուայի, 10 հազար բառերէ բաղկացած։ Պօղոս Զ. կը վեր – լուծէ չատ մը հարցեր եւ մանաւանդ կը ծանրանայ գաղափարաբանութեանց վը – րայ՝ մարքսիզմ, ընկերվարութիւն եւն. գգուշացնելով կաթողիկէները։

ՅՈՒՇԷՔ

Սա կապոյտ մայր–ովկէանին,
Ուր փոփողեն աւազք ոսկի,
Մեր երազոց վառարանին
Եզրէն՝ վարդից մէջ անհունի՝
Երբ արեւը շողշողէ,
Դու իմ սէրը միշտ յիշէ։

Թաւուտքէ մը կանաչ ու մորչ՝
Որոց շուքը սիրէինք միշտ
Նստիլ՝ խօսիլ շրթամք դողդոջ՝
Ծըծել անյագ իրարու սիրտ՝
Երբ տերեւ մը խարշափէ,
Դու իմ մրմունջքը յիշէ։

Առաւօտներն գարնանային՝
Ո՛հ, հորիզոնն ալ վարդավառ՝
Ցայց ելնելուդ ծաղկած մարգին՝
Ուր կը գըտնես մորչ, չոր մացառ՝
Երբ թըռչնիկ մը ճռուողէ,
Դու իմ իղձերը յիշէ։

Պաղլար Պաշի ելած ատեն՝
Եւ կամ սարը Չամլըճային՝
Սիրուն վայրեր, ուր միշտ արդէն
Ծեծել հոգիք մեր սիրէին՝
Երբոր զեփիւռ մը փըչէ,
Դու իմ հոգին միշտ յիշէ։

Եւ առօրեայ աշխատանքէ
Վաստակաբեկ վերադարձիդ՝
Եւ կամ սիրոյ արշաւանքէ
Դարձած ատեն տըրոփ ի սիրտ՝
Երբ հորիզոնն հրդեհէ,
Դու իմ կրակները յիշէ՛։

Ամրան գիշեր մը երբ գտնես
Աստղերն առատ գլխուդ վըրայ՝
Եւ լուսինը լապտեր ընես՝
Դողդոջ քայլից դէպի Մօտայ՝
Երբ շրջագգեստ մը շըրշէ,
Իմ մաշած սիրտը յիշէ՛։

Տրտում նստած դու պատուհան՝
Ցառած երկնից այն սեւեռես՝
Սեւ մըտածմանց լոկ վառարան՝
Տըժգոյն ճակատդ եւ աչերդ վէս՝
Տըխուր կոչնակ մ'երբ հնչէ,
Մըտերմիդ մահը յիշէ՛։

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

Շահեկան եւ, միաժամանակ, ընթացիկ գործածութեան յարմար գիրք մըն է անկասկած ողբ. Դոկտ. Տիրայր Ֆրունճեանի հաւաքած եւ՝ աշխատասիրած «Հազար ու մէկ բառ ու բան՝ Հայոց խօսից բարբառէն»ը:

Ժողովրդական խօսքի ձեւերն ու ոճերը, ինչպէս նաեւ դարձուածքները, լեզուի մը հարստութեան աղբիւրներէն մին կը հանդիսանան: Ցատկապէս խօսակցական լեզուն կը դարձնեն պատկերաւոր, զայն կ'օժտեն ինքնատիպ գունագեղութեամբ: Անոնք՝ միաժամանակ հիմք ունին ժողովուրդի կեանքի «փորձառութիւնը», անոր ձեռք ձգած «իմաստութիւն»ը:

Խօսակցական լեզուի այս իւրայատուկ գիծը, որ կը ստեղծուի երկար ժամանակաշրջանի մէջ, հասարակ եւ միջակորեար ժողովուրդին կողմէ, յատկապէս ռամիկ գիւղացի դասին միջոցաւ, կ'արտայայտէ նաեւ ժողովուրդի մը նկարագիրը, առնուազն կը բացայայտէ մտածումի եւ խոհի երանգներ:

Պարզ է, որ գրական լեզուի զարգացումն ու տարածումը մէկ կողմէ, հայաբնակ գաւառներու ամայացման իրողութիւնը միւս կողմէ, այլ մանաւանդ՝ տարբեր միջավայրերու ազդեցութիւնը, պատճառներ են, որպէսզի խօսակցական լեզուէն անհետանան գաւառական ոճաբանութիւններ, դարձուածքներ, արտայայտութեան իւրայատուկ ձեւեր:

Ողբ. Դոկտ. Տիրայր Ֆրունճեան գնահատելի առաջադրութիւնն էր ունեցած հաւաքելու, յետագային հատորի մը մէջ մէկտեղելու մտածումով, կորսուելու դատապարտուած այս հարստութիւնը:

Գիրքը Թղթատողը խնամուած, թէեւ ո'չ ամբողջական, աշխատանքի մը արդասիքը կը վայելէ: Արդարեւ, աշխատասիրողը բաւական ճոխ եւ այլազան բառ ու բանք մէկտեղած է շուրջ 200 էջերու մէջ, երկսիւնակ, համապատասխան բացատրականներով: Փոքր յաւելուած մը կը ներկայացնէ արեւելահայ ոճաբանութիւններ:

Հեղինակը իր այս գործը պատրաստած էր 1964–1967ին, Տիւսէլտորֆ: Ողբացեալին եղբայրը՝ Դոկտ. Պետրոս Ֆրունճեան պարտականութիւն համարած է լոյս ընծայել զայն 1970ին:

Դոկտ. Տիրայր Ֆրունճեանի կարեւորագոյն գործը կը մնայ, այնուամենայնիւ, անոր 505 երկսիւնակ էջերէ կազմած առաջին հայերէնէ գերմաներէն բառարանը, հրատարակուած 1952ին, Միւնիխ: Երկու այլ գործեր կը մնան մեր նիւթէն դուրս:

Փափաքելի է, որ Դոկտ. Պ. Ֆրունճեան առանձին հատորով լոյս ընծայէ նոյնպէս իր ողբացեալ եղբօր անտիպ ձեռագիրները, որոնց շարքին ապահովաբար շահեկան ըլլան Ռոտոսթոյի պատմութեան, բարբառին եւ ազգագրութեան նուիրուած էջերը:

×

Առաւելաբար վկայութիւններու շարք մըն է, որ արձանագրուած է «Պատմութիւն Արսլանպէկի» հատորին մէջ, լոյս տեսած վերջերս, Փարիզ:

Գիրքի հրատարակութեան գովելի նախաձեռնութիւնը կը պարտինք Գրիգոր Թոմասեանի, որ փափաքած է «յիշատակ մը եւ վկայութիւն մը ձգել իր սիրելի ծննդավայրին, անդարձ կորստեան մատնուած Արսլանպէկի, ինչպէս եւ անհետացած սերունդներու մասին»:

Շրջանի մասին պատմական աղբիւրները ցանցառ են, դժբախտաբար: Աշխատասիրողը՝ Գ. Ֆէնէրճեան խղճմտօրէն փորձած է օգտուիլ տրամադրելի բոլոր աղբիւրներէն: Սակայն, ինչպէս ինք եւս դիտել կուտայ իրաւամբ, Արսլանպէկ ներկայացնելով յարաբերաբար փոքր համայնք մը, եւ հեռու հայկական բնակավայրէն, առարկայ չէ եղած մասնաւոր ուսումնասիրութեան:

Արդարեւ, գոյութիւն ունեցող արձանագրութիւնները կա՛մ անցողակի ակնարկութիւններու եւ կա՛մ ալ միջանկեալ տեղեկութիւններու բնոյթն ունին, թէեւ կան նաեւ վիճակագրական տուեալներ, թիւեր, ազգագրական նշմարներ Արսլանպէկի անցեալի մասին, զանազան գրութիւններու եւ ուսումնասիրութիւններու մէջ:

Սակայն, հարկ է կրկին չեշտել, թէ բոլորն ալ «ի մէջ այլոց» կատարուած հաստատումներ են:

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ Գ. Ֆէնէրճեան, հնարաւորութեան սահմաններու մէջ առաւելագոյն չափով օգտուելով գոյութիւն ունեցող աղբիւրներէ, միեւնոյն ատեն, կարեւոր տեղ յատկացուցած է երբեմնի Արսլանպէկցիներու «յիշողութեանց»:

Աշխատասիրողը հմուտ հայերէնով և 15 առանձին գլուխներով յաջողած է ընդհանուր գիծերու մէջ պատկերացնել եւ բնութագրել պատմական Բիւթանիոյ այս հայաբնակ վայրին անցեալը ի'բրեւ աշխարհագրական գիրք, շրջանի պատմութիւն, այլ մանաւանդ բարք եւ սովորութիւն, բարբառ եւայլն: Այսպէս է, որ ընթերցողին աչքին առջեւ կը պարզուի բաբախուն կեանքը Արսլանպէկի երբեմնի հայկական օճախին: Նաե՛ւ անոր դիմագիծը:

Յատուկ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն մասնաւորապէս այն էջերը, որով կը ներկայացուին առօրեայ կենցաղի մը հետ առընչուող բարք ու սովորութիւն, ինչպէս նաեւ «Արսլանպէկի բարբառը»:

Կը կարծենք, թէ աշխատասիրողը աւելի լայն տեղ պէտք է յատկացնէր ժողովրդային Ֆոլքլորին՝ մէջբերած եւ արձանագրած չորս–հինգ երգերու շարքը ճոխացնելով, ժողովրդական բարբառով ասութիւններ, առածներ, դարձուածքներ արձանագրելով: Որովհետեւ հին սերունդին հետ այդ հարստութիւններն եւս դատապարտուած են կորստեան:

Ցամենայն դէպս գնահատելի փորձ մըն է այս, որ լրացումներու ճամբով կրնայ ատաղձ ծառայել յուշամատեանի մը, ապագային, ի յուշ եւ ի վկայութիւն յետնորդ սերունդներուն, անցեալի հայաբնակ օրրանի մը մասին:

×

Գրելախտէ տառապող նկարագիր մը ունի անպայման Յ. Նորունի: Զափածոյէն արձակ, քերթուածէ թատերախաղ ոստոստող անխորք եւ անդիմագիծ գրիչ մըն է, որ այս անգամ պատմուածքներու սեռէն ներս կը փորձէ գիրք ստեղծել իրեն համար, « Վարձու սպայրիկներ » ընդհանուր խորագրին տակ:

Ընկերային վէրքերու մատնանշումը նոր երեւոյթ չէ գրական աշխարհէն ներս: Սակայն այդ մատնանշումը կը կարօտի հոգեբանական, շատ յաճախ ընկերային երեւոյթներու վերլուծութեանց՝ գրական խորքով, տիպարներու յաջող պատկերացումով, ներքին ամուր կապով եւ տրամաբանական հիւսքով:

Յ. Նորունի կը փորձէ պատկերացնել « մեղաւորուհիներու », այսինքն պերճադիճներու «կեանքը», անոնց միջավայրը եւայլն: Տիպարները, այնուամենայնիւ, չունին դէմք ու դիմագիծ, իսկ միջավայրը՝ զուրկ է խորքէ:

Արուեստական մօտեցումի մը կնիքը կայ հո՛ս, քանի որ վերջին հաշուով ի՛նք կը խօսի, ի՛նք կը դատէ, ի՛նք կը միջամտէ եւ ի՛նք կը փորձէ վերլուծել: Թելադրականութեան ոչ մէկ ճիգ: Այսպէս է, որ կը ստեղծուին անդիմագիծ եւ անգոյն պատմուածքներ:

Գրականութիւնը արուեստ է, մինչդեռ Նորունիի հրամցուցածը հասարակ տեղիքի պատմութիւններ են:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԽՈՐՀ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Ստորեւ կուտանք, թարգմանաբար, նմոյշ մը «ամերիկեան հիւմըրի», լոյս տեսած *Ինթէրնըշընըլ Հերըլտ Թրիպիւնի* Մայիս 11ի թիւին մէջ: Կ'ուզենք յուսալ թէ, Հէրի Թրիմպորն, ամերիկացի լրագրողը ուրիշ բաներ ալ տեսած է Հայաստանի մէջ, եւ իր «զարգացումը» Հայոց մասին չի սահմանափակուիր երեւոյթներու վրայ, որոնք ոչ Հայաստանի մենաշնորհն են, ոչ ալ Հայոց:

×

Երեւան, Խորհ. Միութիւն.— Բարի գալուստ գործառնութիւններու երկիրը, ուր յաճախորդներու դրամին վերադիրը պահելու սովորութիւնը առօրեայ կեանքի մաս կը կազմէ:

Այս բացատրութիւնը պիտի չգտնէք Հայաստանի Հանրապետութեան մասին՝ խորհրդային ճամբորդական գրասենեակներու թերթիկներուն մէջ: Սակայն ասիկա մէկ երեսն է այն կեանքին, որ հաստատուած է 2,5 միլիոն բնակչութիւն ունեցող այս լեռնային, անհարթ երկրին մէջ:

Հայերը, ինչպէս նաեւ Վրացիներն ու Ազրպէյճանցիները, որոնք կը կազմեն Անդրկովկասի բնակչութիւնը, ցայտուն օրինակը կուտան այն իրողութեան, որ Խորհ. Միութեան մէջ չէ մեռած դրամատէր ձեռնարկումի արուեստը:

Անոնք ո'չ միայն կ'որսան օտարական զբօսաշրջիկը, այլ նաեւ գործառնութիւններ կը կատարեն իրենց միջեւ, կը խաբեն զիրար իբրեւ բնական երեւոյթը կեանքի մը, որ պէտք է ամէն ինչ ընէ ամէն ինչ չունեցող երկրի մը մէջ, որպէսզի ձեռք ձգէ առօրեայ ապրանքներ: Անոնք երբեք չեն բաւարարեր պահանջը:

«Մենք իրարմէ կը գողնանք», կ'ըսէ երիտասարդ Հայ մը. «եւ կը գողնանք բոլորէն. ի՞նչ կրնանք ընել, կ'ուզենք գոյատեւել»:

Այս մեկնաբանութիւնը կրնայ ի զօրու նկատուիլ Խորհ. Միութեան այլ շրջաններու համար եւս: Բայց ոչ մէկ տեղ կողմնակի գործառնութիւնները, կաշառքն ու խաբեբայութեան այլ ձեւերը այնքան լայն ծաւալ ստացած են, որքան Հայաստանի եւ Անդրկովկասի միւս շրջաններուն մէջ:

Այս նկարագրին գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ այն է, որ Հայաստան երկար, արիւնալի պատմութիւն մը ունեցած է, որու ընթացքին անոր ժողովուրդը ապրելու համար հնարամտութիւն ի գործ պէտք է դնէր: Հայաստանի երկու հազարամեայ պատմութեան մեծ մասը անցած է օտար տիրապետութիւններու ներքեւ: Նուաճողները իրարու յաջորդած են — Հռոմայեցիներ, Պարսիկներ, Թուրքեր, Ռուսեր: Հայաստան իր վերջին անկախութիւնը վայելեց ԺԴ. դարուն:

Խորհրդային Հանրապետութիւն դառնալէ ի վեր (1920) Հայաստան, Հայերը ապրուստի մակարդակի բարձրացում մը արձանագրեցին, բաղդատմամբ Փոքր Ասիոյ միւս ժողովուրդներուն:

Այսուհանդերձ, դեռ դժուար է կեանքը եւ պակասներ կան: Եւ մինչ սովետները կը սիրեն պարծիլ իրենց «անշահախնդիր» ընկերվարական տնտեսութեամբ, Հայերը գիտեն թէ իրական տնտեսութիւնը, գոնէ իրենց երկրին մէջ, «փափախ»ի դրութիւնն է:

Ասոր իբրեւ արդիւնք, Հայերը, խորհրդային շատ մը քաղաքացիներու նման, լեցուն դրամ ունին, թէեւ գնելու բան չունին աստ: Ասիկա ակնյայտնի կը դառնայ այցելուին:

Փողոցէ անցնող Ամերիկացի մը դէմ յանդիման գտնուեցաւ լաւ հագուած երեք

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Տ. Միքիասի մեկնելէն ետքը Ղուկաս էֆէնտի իր գործով զբաղած էր, երբ ծառան լուր բերաւ, որ Պատրիարքարանի քարտուղարներէն Պ. Սխսակ Մինասեան կ'ուզէր վայրկեան մը տեսնուիլ հետը:

— Թող ներս գայ, ըսաւ վաճառականը:

Պ. Սխսակ Մինասեանի անունը ծանօթ էր Ղուկաս էֆէնտիի, քանզի, բացի Պատրիարքարանի քարտուղարութենէն, Պ. Սխսակ մէկ քանի յանձնաժողովներու եւ խորհուրդներու ալ քարտուղարութիւն ըրած էր, որոնց մէջ գտնուած էր ինքը: Գիտէր որ աչքը բաց երիտասարդ մըն էր, վարպետորդի եւ անխղճահար:

Պ. Սխսակ ժպտուն, ակնածալի դէմքով ներս մտաւ եւ խորին յարգանքով բարեւեց վաճառականը:

— Ի՞նչ կայ, հարցուց վաճառականը երիտասարդին, որ ակնոցը կը շտկէր:

— Էֆէնտիս, կը ներէք եթէ համարձակեցայ ձեզ անհանգիստ ընել, բայց...

— Հոգ չէ, նայէ տեսնենք, ի՞նչ է ըսելիքդ:

Քարտուղարը կրկին խորին բարեւ մը տուաւ եւ աթոռի մը ծայրը կծկուեցաւ, փէշը փէշին վրայ գոցած եւ երկու սրբունքները քով քովի սեղմած, ստուտա կեցող պզտիկ շունի մը տաղնապալից դիրքով:

Ղուկաս էֆէնտի սպասեց, որ քարտուղարը բացատրէր իր այցելութեան շարժառիթը, բայց միւսը, առանց բառ մը արտասանելու, քարացած էր իր ակնածական դիրքին մէջ:

— Էյ, ի՞նչ է ըսելիքդ նայինք, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի անհամբեր:

— Էֆէնտիս, իմացայ որ մէկ երկու պաշտօնաթուղթերու պէտք ունիք եղեր, որոնց մասին դժուարութեան հանդիպեր էք, գործին անծանօթ մարդոց պատճառով, մինչդեռ այս տեսակ վաւերաթուղթերը մէկ երկու օրուան մէջ կարելի է պատրաստել...

— Այո, անանկ բան մը կայ, պատասխանեց վաճառականը, աղջկանս եւ Լեւոն Կոլիկեանի ծննդեան եւ ամուսնացած չըլլալուն վկայականներուն պէտք ունեցայ:

— Գիտեմ, էֆէնտիս, բոլոր մանրամասնութիւնները գիտեմ... եթէ մինչեւ հիմա գործը չէ վերջացած եւ եթէ պէտք ունիք, ես երկու երեք օրէն բոլոր թուղթերը կրնամ պատրաստել տալ եւ ձեզ յանձնել:

— Բայց Լեւոն Կոլիկեանի ծննդեան արձանագրութիւնը չէ գտնուեր եղեր տակաւին:

— Սխալ, էֆէնտիս, բոլորովին սխալ, բոլորովին սխալ. Նաալը Գարսի եկեղեցին մկրտուած է ու հոն տեղն ի տեղօք արձանագրուած:

— Ի՞նչ կ'ըսես, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի ճառագայթող դէմքով մը: Ճետոյ, ակռաներուն մէջէն մըլտաց.

— Վա՛յ շունշանորդի:

— Ուրեմն, էֆէնտիս, շարունակեց քարտուղարը, եթէ հրաման կ'ընէք, բոլոր թուղթերը պատրաստեմ եւ քանի մը օրէն բերեմ:

— Աղէկ, աղէկ, քեզ տեսնեմ, եթէ այդ գործը քանի մը օրէն ընես, քեզի աղուոր նուէր մը կուտամ:

— Շնորհակալ եմ, էֆէնտիս, ողջ եղէք:

Եւ Սխսակ գետնամած խոնարհութիւն մը ընելով՝ դուրս ելաւ:

— Ա՛խ, գոչեց վաճառականը, երբ առանձին մնաց, ժամ մը առաջ գալու էր, հարիւր ոսկին աւանակի պէս չէի համբեր:

Եւ սակայն չափազանց գոհ էր Պատրիարքարանի քարտուղարին այս անակընկալ այցելութենէն: Ի՛նչ գեղեցիկ վրէժ մը պիտի կրնամ լուծել Տ. Միքիասէն, եթէ Պ. Սխսակ իր խոստումին համեմատ, քանի մը օրէն թուղթերը կարենար բերել: Ասկէ զատ խոստացած հարիւր ոսկիի երկրորդ վճարումէն պիտի ազատէր:

Ու Ղուկաս էֆէնտի այս յաջողութենէն զուարթացած՝ գնաց ախորժակով ճաշ մը ընելու:

Պ. Սխսակ երկու օր ետքը եկաւ եւ յանձնեց բոլոր պաշտօնաթուղթերը, զորս նոյն օրն իսկ վաճառականը ղրկեց Փարիզ:

Իսկ քարտուղարին իբրեւ նուէր հինգ ոսկի տուաւ, բացի արձանագրութեանց համար եղած ծախքերէն:

— Հիմա թող գայ նայինք Տ. Միքիասը, կը մտածէր ինքն իրեն Ղուկաս էֆէնտի:

Սակայն քահանան մէջտեղ չկար: Հարիւր ոսկին գրպանելէ ետքը շաբաթ մը մնացած էր Պոլիս եւ յետոյ գացեր էր գիւղը, ուր տուն եւ այգի ունէր, եւ տարին քանի մը անգամ կ'երթար մէկ երկու շաբաթ մնալու:

Քահանան Պոլսէն քիչ մը ժամանակ հեռանալով, կ'ուզէր խուսափիլ Ղուկաս էֆէնտիի հետապնդումներէն եւ ժամանակ շահիլ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Հայերու, որոնք առաջարկեցին իրեն գնել անոր 100 տոլար արժող ձայներիզի ձախոնական գործիքը: Կ'առաջարկէին 300 ռուբլի (333 տոլար): Ամերիկացին մերժեց: Գինը անմիջապէս բարձրացաւ 400 ռուբլիի: Առաջարկը վերստին մերժուեցաւ, որովհետեւ օտար զբօսաշրջիկը գիտէր, թէ նման գործառնութիւնները անօրէնական են եւ կրնան երկար բանտարկութեան պատճառ դառնալ:

Այսուհանդերձ, « տնտեսական յանցանք »ի մը վախը չէր տեսնուեր երեք ձեռնարկուներու մօտ: Պատճառն այն է, համաձայն աղբիւրներու, որ ոստիկանութիւնը «միւս կողմ» կը նայի նման պարագաներու մէջ: Այնքան տարածուած երեւոյթ է ձեռքէ տակի գործառնութիւնը, որ կարելի չէ բոլորն ալ բանտ մտցնել:

Կ'ըսուի թէ՝ «փափախ»ները միլիոնատէրներ ստեղծած են Հայերու մէջ: Պատմութիւն մը կայ Հայու մը մասին, որ այնքան մեծ քանակութեամբ մէկ ռուբլինոցներ դիզած է մէկ կողմ, որ տրամադիր է 11 ռուբլի փոխանակելու տասը ռուբլինոց թղթադրամներու հետ: «Փափախ»ն ընդհանրապէս քանի մը կոպէկներու մէջ կը տուայտի — հինգ կոպէկ հոս, 10 հոն, 15 ուրիշ տեղ եւ այսպէս կը լեցուի քսակը: Անշուշտ, երբեմն երբեմն թէ՛ Հայաստանի եւ թէ Մոսկուայի կառավարութիւնը կ'աղմկէ հրապարակը: Սակայն, անմիջապէս որ հարցը կը «պաղի», առեւտուրը կը սկսի առաջուան նման:

Քանի մը օրինակներ «փափախ»ի գործառնութեան մասին, ցոյց տալու համար թէ Հայերուն համար ինչ կը նշանակէ այս բառը:

Ատաղձագործ մը, որ ամսական 100 ռուբլի կը շահի, կ'ուզէ պարպտացնել իր խեղճ թօշակը, որով իր գործատեղիէն կը գողնայ գամ եւ տախտակ: Անոնցմով կը շինէ իր դրացիին պատշգամը, բնականաբար, վճարումի փոխարէն: Փակ պատշգամը յաւելեալ սենեակ մը կ'ըլլայ:

Սովորութիւն կայ նաեւ խարդախել բնակարաններու ելեկտրականութեան ծախքը, որպէսզի սպառումին մէկ չնչին մասը արձանագրուի միայն: Համաձայն Հայու մը, որ կը կիրարկէ այս ճարպիկ ձեւը, խարդախութեան միջոցաւ կարելի է ամսական 10–13 ռուբլիի խնայողութիւն ընել: Եւ եթէ քննիչ մը երեւան հանէ «հնարամտութիւնը», ամէն ինչ կը կարգադրուի քանի մը գաւաթ խմիչքով եւ ձեռքի տակէ սահեցուած կաշառքով:

Գողութիւնն ու խաբեբայութիւնը արդիւնք են ապրանքներու սակաւութեան, որ ենթադրուածէն աւելի է:

Իբրեւ օրինակ վերցնենք ծխիկները: Լայն սպառում ունեցող տեսակները չքացած են ծխախոտի խանութներու ապակեղարաններու մէջ: Եւ եթէ երբեք ուզէք անոնցմէ հատ մը, վաճառողը շատ հաւանաբար ձեզ պատասխանէ, թէ չկան առայժմ: Սեղանին վրայ դրէք 40 կոպէկ եւ անմիջապէս կ'ունենաք ձեր ուզածը: Սակայն չէք ունենար վերադիրը (կառավարութեան սահմանած գինն է 30 կոպէկ):

Հայերը խենթ են ինքնաշարժերու: Եւ շարաթը մէկ բացօթեայ շարժուն շուկայ մը՛ կայ, որ ապօրէն կերպով կը ծաղկի:

Ընդհանրապէս Կիրակի օրերը տեղի կ'ունենայ: Ծանուցում չկայ առուծախի մասին, սակայն չես գիտեր ինչպէս շահագրգռուողները լուր կ'ունենան, թէ այսինչ փողոցին մէջ պիտի գտնուի գործածուած ինքնաշարժ մը: Ապագայ գնորդը նոյն փողոցին մէջ իրարու ետեւ շարուած պիտի գտնէ քսանէն մինչեւ հարիւր ինքնաշարժ: Սակայն ինքնաշարժներուն տէրերը քիչ անգամ են եւ երբ գնորդը կ'որոշէ իր առնելիք ինքնաշարժը՝ կը սկսի սակարկութիւնը:

Սակայն նոյնիսկ առանց ինքնաշարժի, երթեւեկութիւնը դժուար չէ Երեւանի մէջ: Քաղաքին թաքսիի վարորդները, որ 800.000 բնակիչներուն ամէնէն հարուստներն են, միշտ ձեւը կը գտնեն յաճախորդին տեղ տալու: Իրենց բուն յաճախորդէն կը գանձեն քոնթէօրի գինը, որ անշուշտ խարդախուած է, իսկ տեղ բրած յաճախորդին վճարածն ալ կը գրպանեն:

Թաքսիի վարորդները ընդհանրապէս երկու օրը մէկ 12 ժամ կ'աշխատին: Բայց շատեր իրենց աշխատանքի ժամէն աւելի կը մնան գործի վրայ, քանի որ 12 ժամը կ'աշխատին Պետութեան հաշւոյն, իսկ մնացեալ ժամերը՝ իրենց հաշւոյն:

Թաքսիի վարորդի գործը ամէնէն փընտռուած աշխատանքներէն է Հայաստանի մէջ: Կ'ըսուի, թէ շատեր քանի հազար ռուբլի կաշառք կուտան ուր որ անկ է, որպէսզի թաքսիի վարորդ դառնան:

Կաշառքներէն մէկը կ'երթայ «ապահովութեան քննիչ»ին, որուն պարտականութիւնն է ամէն առաւօտ քննել ինքնաշարժը: Արդ, այդ քննութիւնը եթէ օրինական ձեւով կատարուի, ժամանակ պիտի կորսուի եւ անոր հետ նաեւ շահ, որով կաշառքի փոխարէն քննութիւնը կը վերջանայ զարմանալի կերպով արագ: Կաշառքի գինն է 50 կոպէկ: Օրուան ընթացքին հաւաքուած 50 կոպէկներով քննիչը տուն կը վերադառնայ թղթապանակը ծանրացած:

Թ. Ա. Թ.

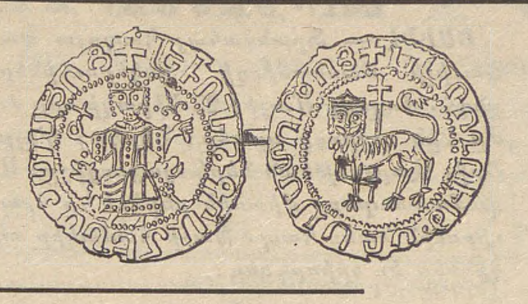

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ
ԵՒ ԻՐ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԲՆԱԿԱՐԱՆ – ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

(LE CONTRAT DE PLAN D'EPARGNE-LOGEMENT)

Ինչպէս ըսած էինք մեր նախորդ յօդուածին մէջ, պիտի ուսումնասիրենք խնայողութիւն – բնակարանի ծրագրի տիպար պայմանագրութիւն մը եւ աւելի լաւ ճշդելու համար գործողութիւնը եւ մատչելի անոր յատկանշականները, զայն կը ներկայացնենք երեք մասով.—

1) Պայմանագրութեան արձանագրութեան ատեն

— Նախնական պահեստ մը կը յանձնէք նուազագոյն՝ 500 ֆրանքի:

— Յանձնառու կ'ըլլաք չորս տարիներու ընթացքին պարբերական յանձնումներ ընել, որոշուած գումարի մը, որոնք կրնան ամսական, եռամսեայ կամ վեցամսեայ ըլլալ:

— Խնայողութեան ձեր ճիգին բաշխումը նախնական պահեստին եւ պարբերական յանձնումին ձեր կամքին տրուած է, վերապահումով, այսինքն՝

Ա) Պայմանագրութեան լրումին ձեր յանձնումներու գումարը 60.000 Ֆր. պիտի չանցնի:

Բ) Ամէն տարի նուազագոյն երկու յանձնում պիտի կատարէք որու գումարը ըլլայ 1200 Ֆր. ամսական ուրեմն՝ 100 Ֆր. — կամ 300 Ֆր. եռամսեայ կամ 600 Ֆր. վեցամսեայ:

Ձեր ընտանիքի իւրաքանչիւր անդամ (մէջն ըլլալով ձեր անչափահաս զաւակները) կրնան ունենալ բնակարան – խնայողութեան ծրագրի մը արձանագրութիւնը:

2.— Պայմանագրութեան ընթացքին

— Յանձնուած գումարները տարին 4 առ հարիւր շահաբաժին կը բերեն:

Ձեռք ձգուած շահաբաժինները ամէն տարի դրամագլուխի կը վերածուին եւ իրենք ալ շահաբաժին կը բերեն:

Կարելիութիւնն ունիք աւելցնելու կամ պակսեցնելու ձեր որոշ թիւով յանձնումներու գումարը:

Որեւէ ատեն կրնաք ընդհատել պայմանագրութիւնը, այն ատեն կը վերստանաք յանձնուած պահեստներու ամբողջութիւնը եւ յաւելեալ՝ 2,50 առ հարիւր շահաբաժին մը եթէ խզումը կատարուած է երկու տարիէն առաջ եւ 4 առ հարիւր, եթէ կը կատարուի երկու տարի յետոյ:

Վերջապէս կրնաք, վերադառնալ խնայողութիւն – բնակարանի սովորական դրութեան եթէ կ'ուզէք օգտուիլ փոքր սակով բնակարանի փոխառութենէ մը չորս տարուան պայմանաժամի վերջաւորութենէն առաջ:

3) Պայմանագրութեան վերջաւորութեան կը վերստանաք ձեր յանձնած դրամը, զոր կ'օգտագործէք ազատօրէն առանց պարտաւորութիւն ունենալու սահմանուած օգտագործումի մը յատկացնելու:

Յաւելեալ կը ստանաք — տարին 4 առ հարիւրի սակով դրամագլուխի վերածուած շահաբաժինները:

Խնայողութեան պարգեւ մը նոյն գումարով (6000 Ֆրանքի սահմանին մէջ), ինչ որ կը նշանակէ տուրքէ զերծ 8 առ հարիւրի ընդհանուր վարձատրութիւն մը:

Կրնաք — եթէ կը փափաքիք — խնդրել ձեր դրամատունէն բնակարանի փոխառութիւն մը տարին 4 առ հարիւր սակով (յաւելեալ՝ մատակարարման, ապահովագրութեան — կեանք, էնվալիտիթէ — ծախքերը, այսինքն ամբողջութեամբ 6,189 առ հարիւր տարին) 2էն 15 տարուան տեւողութեան մը համար եւ 100 հազար ֆրանքի սահմանափակումի մը մէջ:

Եթէ հարկ ըլլայ, ձեր դրամատունը կրնայ նաեւ ձեր տրամադրութեան տակ դնել յաւելեալ փոխառութիւն մը:

Կարելիութիւնն ունիք նաեւ պահեստի ձգելու ձեր դրամը.— կը շարունակէ շահաբաժին բերել 4 առ հարիւր սակով եւ խնայողութեան պարգեւի իրաւունք ստեղծել 6000 ֆրանքի սահմանին մէջ:

ՆՇԱՆ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ
Directeur
BANQUE NATIONALE DE PARIS
66, Rue du Président Wilson
92 - LEVALLOIS-PERRET
Téléphone : 737-76-55
Métro : ANATOLE FRANCE

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

× Երեւանի մէջ Ապրիլ 27ին գումարուած է երիտասարդ գիտնականներու չորրորդ խորհրդաժողովը: Հայաստանի բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան նախարարը դիտել տուած է, թէ ներկայիս հետազօտական կեդրոններու եւ բուհերու մէջ կ'աշխատին մինչեւ 33 տարեկան երեք հազար գիտնական:

× Հունգարացի երգահան Պելա Պարթոկի ծննդեան 90ամեակին առթիւ յոբելենական համերգ մը տեղի ունեցած է Երեւանի մէջ:

× Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահը՝ Վ. Համբարձումեան, Դանիոյ Թագաւորական ակադեմիայի արտասահմանեան անդամ ընտրուած է: Որոշումը տրուած է Ապրիլ 2ին:

× Մայիս 3էն սկսեալ փոփոխութիւն մտցուած է աշխատանքի ժամերու մէջ: Այժմ աշխատանքը կը սկսի առաւօտեան ժամը 8,30ին եւ կ'աւարտի ժամը 17,30ին: Ցերեկը երեք քառորդ ժամ դադար:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՐՄԱՇԻ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Այս զարմացումս վերջին աւելի սաստկացաւ Արմաշի մէջ: Է՛հ ինչ, ա՞ս ալ Հայ է, ա՞ն ալ Հայ է: Այս Հայ են: Կը կարծեմ թէ մարդաբան մը եթէ ուզէր հայկ. բուն տիպարը գտնել մեր մէջ, անճրկած պիտի մնար այս զանազան տիպարներու անհուն պէսպիսութեան առջեւ:

Խճուղիին երկու կողմէն կ'երկարաձգուին ընդարձակ արտեր, որոնց հունձքն աւարտած է արդէն:

Եգիպտացորենի լայնատարած դաշտ մը ուշադրութիւնս կը գրաւէ. պտուղները հնձուած են եւ արմատները միայն կը մնան ուղղաձիգ, արեւէն չորցած, աղտոտած, սեւցած, — կարծես ձայնարկութեան անվախճան նշաններ՝ հողին մէջ ցցուած, բնութեան ահաւոր խորհուրդին անհունութիւնը որակելու համար:

Ծխախոտի արտերը միայն կը պահեն դեռ իրենց կանաչութիւնը, բարակ ցօղունի մը ծայրը դալար փունջով մը, որուն մէջ ճերմակ ծաղիկներ՝ խօսուն խուզարկու աչքերը կը թուին լայն տեբեններուն: Անկէ դուրս, բնութեան թըմբիրն է որ կը տիրապետէ, հնձուած արտերուն տրտմութիւնն, այրած կոնծած գետնաքարշ խոտերով ծածկուած: Խճուղիին երկու կողմը, տեղ տեղ, ծառերու պուրակներ, որոնց գունատ տերեւներուն մելամաղձութիւնը ա՛լ աւելի կը թախծանայ փոշիի բարակ խաւին տակ: Մացառները միայն կը պահեն, ճամբուն երկու կողմը, իրենց մշտադալար թարմութիւնը. բնութեան ժպիտն է այդ, անշարժ, անփոփոխ, ծերանալ չգիտցող կենսական մը անմեռուկ հրապոյրը: Մորմենիները իրենց փշոտ ճիւղերուն շաղապատումով կամարներ կը ձեւացնեն, որոնց վրայ կարմիր ու սեւ պտուղները իրենց անմատչելի առարկայի չարախնդաց հեգնութիւնը կը նետեն մեզ կարծես:

×

Հինգշաբթի, կէսօր

Երկաթուղին կ'ընկերանայ մեզ հիմա, իր գծերուն փայլփլիւնը երկարելով մինչեւ հորիզոնը, մետաքսէ մոխրագոյն ժապաւէնի հանգունատիպ: Վերջ ի վերջոյ կը կտրէ մեր ճամբան եւ մենք կը թողունք զինքը անյայտանալ դէպի աջ, շարունակելով մեր գնացքը ձախակողմէն: Լեռներու շղթան, որ աջակողմէն մեզ չի թողուր Իզմիտէն սկսեալ, կ'ուղեկցի մեզ, միշտ հաւատարիմ: Լեռնաշղթային անընդհատ վայրէջքը ու վերելքը՝ հորիզոնին վրայ կը ձեւացնէ խօլական անհաւասար գիծ մը, ստուերոտ տարտամութեան մը մէջ ընթացնելով իր ցցունքներուն եւ ծործորներուն եզերումները: Հեռուէն հեռու կապոյտ թանձր մուխ մը կը բարձրանայ, կ'ոլորտանայ, դանդաղօրէն ծփանուտ ամպ մը յօրինելով: Ածխագործներուն խարոյկներն են որ կը վառին լերանցամէջերուն խորը:

Լուռ կ'երթանք, մեր ձիերուն կանոնաւոր գնացքով: Դաշտանկարին անդորրութենէն ու անշարժութենէն բան մը անցած է մեզի: Անցորդները հետզհետէ կը ցանցառին: Հեռուէն հեռու, փոշիի ամպ մը կը յայտնէ մեզ սայլի մը գալուստը:

Հիմա կը բաժնուինք խճուղիէն, թողլով անոր թաւալել իր փոշոտ երիզը մինչեւ Պաղտատ, եւ կը մտնենք քովընտի նեղ ճամբու մը մէջ որ Արմաշ պիտի տանի: Այդ ճամբան մասնաւորապէս շինուած ուղի մը չէ, այլ սայլերուն անիւներուն փորած մէկ արահետն է լոկ: Ծառերը կը շատնան կամաց կամաց եւ քիչ ետքը անտառին մէջ ենք արդէն: Փոշին այստեղ աւելի թանձր է, կակուղ գորգի մը պէս փռուած մեր ձիերուն ոտքերուն տակ, — մաշած ու փտուկ գորգ մը սակայն, որուն թելերը քակուէին ու փեթրտտուէին մէկ մի քայլափոխի: Կառքերէն թափած յարդի շիւղեր՝ փոշիին մէջ կը փայլին ոսկիի տարօրինակ ցոլացումով, ամէն անգամուն ծռելու եւ զայնս վերցնելու փորձութիւնը տալով մեզ: Մանրիկ մողէսներ, գորշ, արեւէն հրապուրուած, փոշիին մէջ կը պտըտին, չկրնալով փախչիլ, իրենց թաթերովը ի զուր ջանալով կռուան մը գտնել այդ փխրուն ու անհաստատ կոյտին վրայ:

Արեւը կ'այրէ զմեզ, ձիերը կը յոգնեցնեն եւ անօթութիւնը կը նեղէ: Պէտք է տեղ մը իջնել, պատառ մը բան ուտել ու հանգստանալ: Ժամանակ չեմ ունեցած Իզմիտէն քիչ մը ուտելիք առնելու. բայց Սահակ աղբար ապահովցուցած է զիս. «Դուն հոգ մի՛ ըներ, հաճի՛ աղա, ես ուտելիք առեր եմ հետս»: Եւ կ'իմացնէ թէ քիչ մը ետքը կը հասնինք Զէրքէսի խանուէն, ի Քիրէմիտ Գույուսու, ճամբուն կէսին վրայ, ու հոն կ'իջնենք:

×

«Զէրքէսին խանուէն» բացավայրի մը վրայ հաստատուած է: Քանի չափ երկար ցիցեր որոնց վրաեւ չորցած ճիւղեր շարուած են, եւ խորը փայտաշէն խրճիթ մը. ահա սրճարանը:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(4 – Շար.)

Այրի Տիկին Մկրտիչ Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Սամուրքաշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արման Անուշ – եան, Օր. Մառի–Քլէռ Պօյաճեան, Օր. Միշէլ Պօյաճեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 13ին, 62 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի Մայիս 18, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅՈՒՇԱՑԵՏՐ

ՇԱՒԻԼ.— Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիներու ընդհ. ժողովը Մայիս 23 Կիրակի օրը ժամը 2ին դպրոցի սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը: Անդամատետրերը միասին բերել: Կը հրաւիրուին նաեւ Կապ. Խաչի համակիր տիկիններ եւ օրիորդներ:

×

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Կապ. Խաչի ընդհ. ժողովը Չորեքշաբթի Մայիս 19ին կէսօրէ յետոյ ժամը 17ին, ընկերուհի Պազրճեանի բնակարանը, 6 Ռիւ Ժանժօռէս, Պուր Քոլոմպ, 4րդ յարկի ձախ դուռը:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի, ի նպաստ բարենպատակ ձեռնարկներուն: Մայիս 20ին, Հինգշաբթի (Համբարձում) ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ Փարք Անթուան Պրեֆանի, Քաղաքապետարանի գեղեցիկ պարտէզներէն մէկուն մէջ:

Տեղի պիտի ունենայ աւանդական «վիճակ»ը:

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր

Ծոխ պիւֆէ.— չամփուրով խորոված, եւ զանազան հայկական աղանդերներ,

Բոլորէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ անցընելու համար հաճելի օր մը, եւ միեւնոյն ատեն քաջալերելու Կապոյտ Խաչը՝ իր ազգօգուտ աշխատանքներուն եւ ձեռնարկներուն մէջ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

Ծանօթ.— 26 թիւ օթոպիւսը առնել Ռիւ Քոլպէրէն եւ իջնել Փըթիթ Վիսք:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Մելինէ Կիւրճեան իր ողբացեալ ամուսնոյն՝

Գէորգ Կիւրճեանի

մահուան քառասունքին առթիւ կը նուիրէ 100 Ֆր. Կապ. Խաչի Անիէռի մասնաճիւղին եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԱՂՔԱՏԱՄՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 20ին, ԺԱՄԸ 10–22 — ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

44–50 Ավընիւ Շառլ Տը Կօլ, Մոնմորանսի

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու

Կիրակի Մայիս 23, ժամը 16ին ժողովրդապետական հանդիսասրահը՝ 69 Ավընիւ Անրի Պարպիւս, Առնուվիլ:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Կառ. տիւ Նորէն՝ կառախումբ, իջնել՝ Վիլիէ լը Պէլ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ

2րդ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան 6 Մայիսի ընդհ. արտակարգ ժողովին օրինաւոր մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, անդամները կը հրաւիրուին նոր արտակարգ ընդհ. ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ իր կեդրոնատեղին 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Ուրբաթ 21 Մայիս ժամը 18ին:

Այս ժողովը, ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը, վճռական հանգամանք պիտի ունենայ:

Օրակարգ.— Վաւերացում Վարչական Ժողովի տուած որոշման որ կը վերաբերի, Անտիլլի մէջ կառուցուող մտաւորականներու Հանգստեան Տան վրայ ենթագրաւումով իր կատարելիք փոխառու – թեան:

(ԿՆԻՔ)

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի, 20 Մայիս, Համբարձման տօնն է: Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին:

Նոյն օրը հայ մանուկներու հաղորդու – թեան օրն է:

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոց – ներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մանուկները եւ ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ հաղորդութեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տարատի (փանթալոն) Ֆինիսիոն գիտցող լաւ գործաւորուհի մը: Կանոնաւոր աշխատանք ապահովուած է:

Հեռաձայնել՝ 202–86–54

THEATRE DE LA MUSIQUE, 5, Rue Papin (Métro Réaumur-Sébastopol)
MERCREDI 26 MAI, à 21 H.

RECITAL

Lyne DOURIAN

(de l'Opéra)

et

Nadia GEDDA-NOVA

Prix Tchaïkovsky 1958

MELODIES — Bellini — Donizetti — Verdi (1ère audition à Paris)

SONATES POUR PIANO — S. Rachmaninoff, 2e op. 36 (1ère audition à Paris)
S. Prokofieff, 4e op. 29

MELODIES ARMENIENNES

Location au Théâtre de 11 à 18 h. et chez DURAND, 4 place de la Madeleine.
Prix des places : 15 et 10 F — Collectivités : 8 F. — Etudiants : 6 Fr
Chez MARKARIAN, 32, Rue de Trévise

BNP

*A votre service
tous les services de la*

**banque
nationale
de Paris**

présente dans le monde entier

ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ՅԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Մայր տաճարի աւագ խորանը եւ Առաքելական Աթոռը:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ բոլոր այցելութիւնները կը կատարուին առաջնորդութեամբ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի

ՊԷՅՐՈՒԹԻ բոլոր այցելութիւնները կը կատարուին առաջնորդութեամբ Վարուժան Սարգիսեանի

ՕԳՈՍՏՈՍ 11–30

Օգոստոս 11էն 23 Պէյրութ 23էն 30 Երուսաղէմ

ԳԻՆ 2250 ՖՐ.

Մեկնում Փարիզէն, Լիոնէն կամ Նիսէն

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

կամ Գիւտ Վրդ. Նազգաշեանի՝ Հայոց եկեղեցին
15, Rue Jean Goujon

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

Եւ Դաւիթ Վ. Սահակեանի, եկեղեցին,
295, Rue Boileau

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՄԱՅԻՍ
MARDI 18 MAI 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12117 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.117

ՀԱՆԳԻՍՏ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՀՌՈՄԷՆ կը հեռաձայնեն մեզի թէ Կիրակի գիշեր, ժամը 22,45ին, Լեւոնեան վարժարանի իր յարկաբաժնին մէջ վախճանած է Կարդինալ Գրիգոր–Պետրոս Աղաճանեան։

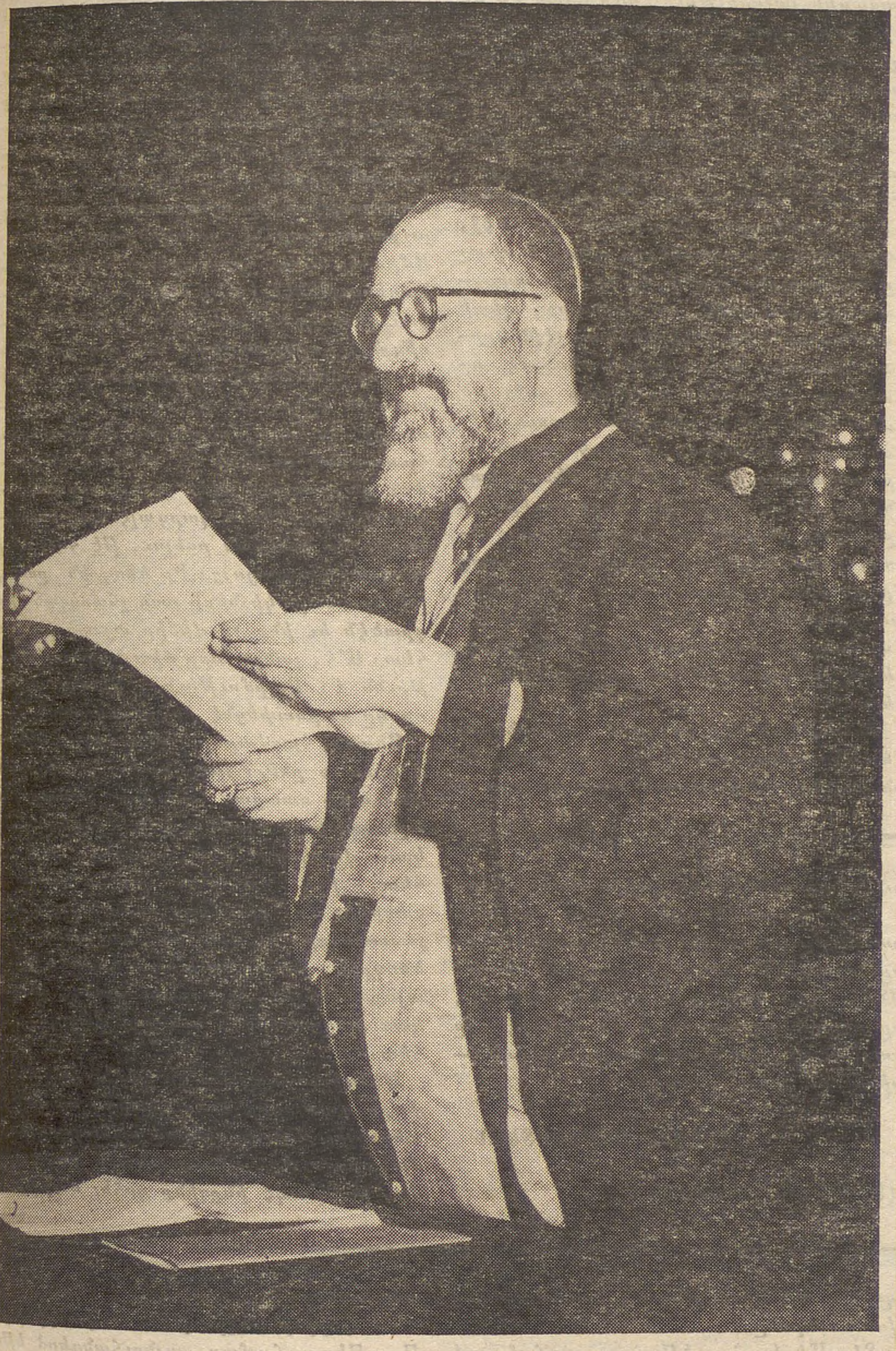

«ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԱՄԷՆԷՆ ՀՌՈՎՄԷԱՅԻՆ»

ԿԸ ԳՐԷ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՑՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԿԱՄ ՈՒՐԲԱԹ

Խոր ցաւով արձագանգ կ'ըլլանք այս լուրին, թէեւ գիտէինք թէ Կարդինալին առողջութիւնը քայքայուած էր վերջին տարիներուն եւ քանի մը շաբաթ է, աւելի եւս ծանրացած ու ապաքինման ոչ մէկ յոյս մնացած էր։ Պապին այցելութիւնը արդէն իսկ վերջին հրաժեշտի բնոյթ ունէր, քանի մը շաբաթ առաջ։

Հռովմէական Եկեղեցւոյ այս մեծ հոգեւորականը, մեծ զաւակն էր փոքր ժողովուրդի մը։ Ծնած է Ախալցխա, 1895 Սեպտեմբեր 18ին եւ իր բոլոր ուսումները կատարած է Հռոմի Հաւատոյ Տարածման վարժարանին մէջ՝ ուր ղրկած էր զինք Թիֆլիզի կաթողիկէ առաջնորդը 1906ին։ Միշտ կը յիշուի որ վարժարանի աշակերտութեան շնորհած ունկնդրութեան մը ընթացքին, այն ատենուան Պապը՝ Պիոս Ժ., օրհնելով հայաշուքի մանուկը ըսած է.— «Օր մը ոչ միայն եպիսկոպոս, այլեւ պատրիարք պիտի ըլլաս»։ Արդարեւ 1937ին կը դառնար կաթողիկոս-պատրիարք Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ եւ 1946ին Պիոս ԺԲ. զինք կը բարձրացնէր Կարդինալի աստիճանին. 1962 Օգոստոսին սակայն կը հրաժարէր պատրիարքական իր աթոռէն, տրուած ըլլալով որ Հաւատոյ Տարածման Միաբանութեան նախագահի իր պաշտօնը զինք միշտ Հռոմ կը պահէր, հեռու իր Աթոռէն։

Պիոս ԺԲ.ի վախճանումէն ետք, շատ խօսուեցաւ իր մասին իբրեւ հաւանական Պապ, բայց իր պարզ ու համեստ նկարագիրը թոյլ չտուին, որ նստի Ս. Պետրոսի աթոռին վրայ, վասնզի ինք՝ երբեք Աթոռի մարդ չէ եղած։

Մեծ դէմքերէն մէկը Ընդհանրական Եկեղեցւոյ, Կարդինալ Աղաճանեան է'ր նաեւ մեծ Հայ մը, որու քարոզները, մանաւանդ Ապրիլեան տարեդարձներու առթիւ, յատկանշական եղոյթներ էին, հաւատքի եւ յոյսի, զորս կ'արտասանէր մէկը, որ ինք ալ ուզած էր իր կեանքը ի սպաս դնել Վասն Կրօնի եւ Հայրենեաց։

1967 Դեկտեմբեր 25ին, Հռոմի մէջ կը կատարուէր իր քահանայական ձեռնադրութեան յիսնամեակը։

Իր անհետացումով եթէ Կաթողիկէ Եկեղեցին իր վաստակաւոր հոգեւորականներէն մին կը կորսնցնէ, հայ ժողովուրդը կը կորսնցնէ իր մէկ մեծ զաւակը, որ իր ազգին հպարտութիւնն եղած է։

× Կարդինալին վախճանման լուրը անմիջապէս հաղորդուած է Պապին, որ յայտնած է իր մեծ ցաւը եւ ըսած թէ Երկուշաբթի առտու իր անձնական մատուռին մէջ մատուցած ամէնօրեայ պատարագը կը նուիրէ հայ ծիրանաւորին յիշատակին։

× Երկուշաբթի օր, իտալական բովանդակ մամուլը իր առաջին էջին վրայ, մեծ նկարներով կը հաղորդէր լուրը, զանազան անուանակոչումներ ընելով ինչպէս՝ «Հայերուն ամէնէն Հռովմէացին», կամ «Հռովմէացիներուն ամէնէն Հռովմէացին»։

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի կամ Ուրբաթ (Հինգշաբթի համբարձում ըլլալով)։ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Առաքելական Էկզարք Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի Երկուշաբթի օր Հռոմ մեկնեցաւ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՐԹԻՆԻՔԻ ՅՈՅՑԵՐԸ

Մարթինիք Հինգշաբթի օրուընէ ասդին բուռն բախումներու թատերաբեմ դարձաւ։ Շաբաթավերջին եւս ցուցարարներու փոքր խմբակներ, կազմուած առաւելաբար ձախապաշտ տարրերէ, խռովութիւններ ստեղծեցին Մարթինիքի գլխաւոր քաղաքին Ֆոր–տը–Ֆրանսի մէջ։ Ձախապաշտ տարրերուն զօրավիգ կը կենան Մարթինիքեան յառաջդիմական եւ Մարթինիքի Համայնավար կուսակցութիւնները։

Ցոյցերն ու խռովութիւնները ստեղծուեցան Փիէր Մէսմէրի այցելութեան առթիւ։

Անդրծովեան Ֆրանսայի նախարարը պաշտօնական այցելութիւն կուտայ ներկայիս։ Շաբաթ եւ Կիրակի նախարարը այցելեց Սէն–Փիէր, Սէնթ Մարի եւ Թրինիթէ, ուր ջերմ եւ խանդավառ ընդունելութեան արժանացաւ բնակչութեան կողմէ։

Մարթինիքի տագնապը, ինչպէս կը հաստատէ տեղական մամուլը, նոր չէ որ կը ստեղծուի։ Արդարեւ, Ֆրանսայի արտածովային նահանգը նկատուող այս կղզին չափազանց աղքատ է իր տնտեսութեան մէջ, իսկ միւս կողմէ ծնունդներու յաւելման թափը շատ մեծ է։

Ժողովուրդին մէջ յառաջ եկած են տարբեր, յատկապէս երիտասարդներ, որոնք որոշած են պահանջել կղզիին անկախութիւնը։ Ասոր իրագործման համար նպատակադրած են ի գործ դնել ծայրայեղ միջոցներ։

Ինքնավարութիւն պահանջող կուսակցութիւնը, գիտել կուտայ տեղական մամուլը, երբեք չուզեր ամբողջական խզում ստեղծել կղզիին եւ Ֆրանսայի միջեւ։ Այլ կը պահանջէ, որ կղզին ինք դրադի իր գործերով, իսկ Փարիզ միայն զօրավիգ կենայ անոր ճիգերուն, առանց միջամուխ ըլլալու կղզիի ներքին գործերուն։

Փարիզի տեսակէտով բնորութեան հարց չի կրնար ըլլալ։ Կա'մ Մարթինիք կը խզէ իր կապը Ֆրանսայի հետ եւ անկախ կը դառնայ եւ կամ՝ կը մնայ իր ներկայ վիճակին մէջ։ Բնականաբար, յառաջիկային Անթիյլացիք պէտք է մասնակցին իրենց գործերու կառավարման։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը յայտարարեց, թէ լուսաբանութիւններ խնդրած է խորհրդային կառավարութենէն՝ Բրեժնեւի Թիֆլիսի մէջ առաջարկած զինուորական ուժերու կրճատման մասին, Եւրոպայի մէջ։ «Մոսկուայի մեր դեսպանը հրահանգ ստացած է լուսաբանութիւն ստանալու այս մասին»։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը մաքրագործման ձեռնարկած է կառավարական, ոստիկանական եւ Արաբ Ընկերվարական Միութեան շարքերու մէջ։ Աստիճանաբար պաշտօնէ կը հեռացուին այն տարրերը, որոնք դէմ եղած են իրեն։ Կատարուած են նաեւ ձերբակալութիւններ։ Գահիրէի մէջ տասնեակ հազարաւորներ ցոյցեր կատարած են յայտնելու համար իրենց համամտութիւնը Սատաթի ձեռք առած միջոցներուն։ Գահիրէէն կը հաղորդեն, թէ Ռոճըրսի այցելութեան վաղորդայնին, խորհրդային դեսպանը՝ Վինոկրատով «փոթորկալից» հանդիպում մը ունեցած է Եգիպտոսի նախագահին հետ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ռըկպիի 1971ի ախոյենութեան բաժակը ձեռք ձգեց Պէզիէ, երբ Կիրակի օր Պորտոյի մէջ 15–9 արդիւնքով պարտութեան մատնեց Թուլոնի խումբը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հարաւ–արեւմտեան շրջանին մէջ վեցէ աւելի շարժեր արձանագրուեցան շաբաթավերջին։ Երկրաշարժերը տեղի ունեցան Պուտուրի մօտ, ուր երկու հոգի մեռաւ։ Իշխանութիւնները կը հաղորդեն, թէ նուազած է քաղաքի բնակչութեան թիւը։ Շարժէն առաջ 35 հազար էր, այժմ՝ 10.000։ Մնացեալը փախուստ տուած են դաշտերը։

ՍԱԼԷՆԻ մէջ (Քալվատոս) եղերական արկած մը պատահած է անհաւատալի պայմաններու մէջ։ Պսակէն ետք, հարսին ծնողքը Սալէնի մէկ Սալ տէ Ֆէթը կը հրաւիրէր հիւրերը որ քիչ մը պարեն, երեկոյեան ճաշէն առաջ։ Բոլորովին անակնկալօրէն տախտակամածը կը կքէր եւ քսան հոգի կ'իյնային հորի մը մէջ, որ գոցուած իսկ չէր։ 13ը խեղդամահ եղան, 7ն ալ՝ վիրաւոր են։

ՕԹՈՊԻՒՍՆԵՐՈՒ գործադուլը աւելի եւս ծաւալ ստացաւ Երկուշաբթի օր եւ Փարիզի մէջ հազիւ կէս առ կէս կը բանէին հանրակառքերը, մինչ երթեւեկը գրեթէ դադրած էր արուարձաններու գիծերուն վրայ։

ՓԱՐԻԶԻ մէջ ցոյցեր եղան առջի գիշեր երբ Սէն Ժերմէնի շրջանը ուսանողներ կը բողոքէին «սպառումի ընկերութեան» դէմ։ Ցոյցերը սկսած էին Շաբաթ օր ժամը 17ին երբ 200 երիտասարդներ որոնք կը պատկանին եղեր «Երիտասարդութեան Ազատագրման ճակատին» շէնք մը գրաւած էին Ռիւ Մատմուազէլ։ Աւելի ուշ կէս գիշերին, Լատինական թաղն է որ կռուի դաշտ եղած է եւ ցուցափեղկեր կոտրուած են։

ՀՐԵԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ Կիրակի գիշեր ցոյց մը ըրած են Փարիզի խորհրդային դեսպանատան դէմ, պահանջելով Լենինկրադի հրեաներու դատավարութեան ընդհատումը։

ԱԼԺԷՐԻՈՅ մէջ երեք շաբաթ է երեք Ֆրանսացիներ ձերբակալուած են բայց ոչ մէկ մանրամասնութիւն տրուած է պատճառներուն մասին։

ՏԵՂԱՏԱՐԱՓ անձրեւները կը շարունակուին Ֆրանսայի մէկ մասին եւ մանաւանդ Փարիզի վրայ, ուր շաբաթավերջը փոթորիկներու մէջ անցաւ։ Սահող ճամբաներն ալ պատճառ եղան կառքի բազմաթիւ արկածներու։

ՔՍԱՆ ՀԱԶԱՐ տրոցկիստներ Փեռ Լաշէզ գացին Կիրակի օր, Ֆետերէներու Պատը, Կրիվէնի եւ ձախապաշտներու կոչին ի պատասխան։

ԽԱՒԱՐԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

ՔԱՐԹՈՒՇ

(ՅԱՆԴՈՒԳՆ ԱՒԱԶԱԿԸ)

Ա.

Ահա ուրիշ խաւարի ասպետ մը, որ, արկածախնդրական ժապաւէններու տեսարանները զարդարելու համար, շարժանկարի բեմադիրներու կողմէ դասուած է համակրելի աւազակներու շարքին: Բայց իրականութիւնը այնքան ալ փայլուն չէ, որովհետեւ շատ քիչ լոյս կայ անոր այպանելի արարքներուն մէջ:

Լուի Տոմինիք Քարթուշ ծնած է 1693ին, Փարիզի աղքատ թաղերէն մէկուն մէջ: Հայրը, հակառակ իր աղքատութեան, ծայր աստիճան պարկեշտ տակառագործ մըն էր եւ կը պահանջէր որ զաւակն ալ հետեւի իր օրինակին:

Տասնըմէկ տարեկանին արդէն, Քարթուշ ցոյց կուտայ իր ապագայ ձիրքերը: Կը կատարէ իր առաջին գողութիւնը եւ հօրմէն կ'ուտէ փառաւոր ծեծ մը: Քարթուշ կը փախչի տունէն ու կը միանայ գնչուներու խումբի մը: Անոնց հետ կ'ապրի հինգ տարի, շրջելով քաղաքէ քաղաք եւ գիւղէ գիւղ: Կը զարգացնէ իր վատ հակումները, կը սորվի աճպարարութիւն, յաջողապէս կը կատարէ քսակահատութիւն եւ գողութեան զանազան տեսակները:

Երբ խումբը կը հասնի Ռուան քաղաքը, Քարթուշ կը հիւանդանայ ու կը մտնէ հիւանդանոց. մինչ խումբը կը շարունակէ իր ճամբան, որովհետեւ արտօնութիւն չէր ստացած քաղաք մտնելու:

Երբ տղան, օրեր ետք, հիւանդանոցէն կ'ելլէ, ղրուշ մը չունի գրպանը: Կը թափառի փողոցներուն մէջ անօթի ծարաւ ու գլխուածով կը հանդիպի իր հօրեղբայրներէն մէկուն, որ գործով ժամանած էր Ռուան:

Ճակատագիրը կրկին առիթ կուտայ անառակ տղուն, որպէսզի վերջնապէս լքէ այդ վատ ճամբան: Հօրեղբօրը հետ կը վերադառնայ Փարիզ: Հօրը ընդունելութիւնը շատ սիրալիր չըլլար հարկաւ, բայց Քարթուշ դասը առած կը թուի եւ հոգւով սրտով կը փարի աշխատանքին: Տարի մը չանցած կը դառնայ վարպետ տակառագործ: Կ'աշխատի օրն ի բուն երգելով եւ կատակելով ու շահելով ամբողջ թաղին համակրանքը:

Քարթուշ համակրանքը շահած էր նաեւ թաղին աղուոր աղջիկներէն մէկուն: Լիզպէթ քմայքոտ ու պճնասէր աղջիկ մըն էր եւ խեղճ Քարթուշին շահածները չէին բաւեր անոր պահանջները գոհացնելու: Իր մրցակիցները աւելի հարուստ էին, եւ վախ կար, որ Լիզպէթ նետուի անոնցմէ մէկուն գիրկը: Անոնց դէմ պայքարելու միակ զէնքը դրամն էր: Քարթուշ գաղտնաբար դիմեց ուրիշներու քսակին: Կ'ելլէր շրջապտոյտի, կ'այցելէր շուկաները ու կը վերադառնար ոսկիներով, ժամացոյցներով, ղոհարեղէններով: Սկսաւ հոգ տանիլ իր հագուստ կապուստին ու առատօրէն ծախսել Լիզպէթը գոհ ձգելու համար: Հօրը մտքին մէջ կասկածներ արթնցան եւ ան շուտով գուշակեց տղուն հարստութեան դատապարտելի աղբիւրները: Օր մը կառք մը բերել տուաւ ու Քարթուշին հետ ուղղուեցան Սէն Լազար բանտին կողմերը: Հայրը կ'ուզէր բանտարկել տալ իր զաւակը, մինչեւ որ բարելաւուի: Քարթուշ, հասկցած ըլլալով հօր նպատակը, առիթէ մը օգտուելով, կառքէն վար նետուեցաւ ու անհետացաւ նեղ փողոցներու մէջ: Այլեւս տուն պիտի չվերադառնար...

Ահա այսպէս է, որ մեծ աւազակները եւ մեծ ոճրագործները դէմ յանդիման կուգան իրենց ճակատագրին հետ, կնոջ մը պատճառով:

Քարթուշ սկսաւ յաճախել խաղի կապելաները: Այնքան ճարտար ու աճպարար էր, որ ամէն անգամուն ինք կ'ըլլար շահողը: Վերջ ի վերջոյ կասկածներ ներշնչեց, իր պարկեշտութիւնը խնդրոյ առարկայ դարձաւ ու խաղի սրահներուն դուռները գոց գտաւ իր առջեւ:

Ատեն մը դարձաւ ոստիկանութեան տեղեկատու: Յետոյ սկսաւ զինուորցուներ որսալ ենթասպայի մը համար, որ մարդգլուխ իրեն որոշ գումար մը կը վճարէր: Օր մը, չորս զինուորցու խոստացած էր ենթասպային եւ կանխիկ ստացած էր շահաբաժինը: Բայց գտած էր միայն երեք թեկնածու: Ենթասպան վարուեցաւ սովորականին պէս: Լաւ ճաշ մը ապսպրեց, գինի հոսեցուց առատօրէն, եւ հինգը մէկ լաւ գիշեր մը անցուցին: Բայց յաջորդ օրը առտուն, Քարթուշ ինքզինք գտաւ պատերազմական նաւու մը կամրջակին վրայ, իր որսացած երեք զինուորցուներով. ինք կը հանդիսանար չորրորդը:

Ազատիլ անկարելի էր: Քարթուշ եղաւ զինուոր, մասնակցեցաւ պատերազմներու, քաջագործութիւններ ըրաւ. աչքի զարկաւ իր ճարպիկութեամբ եւ վայելեց բարձրաստիճան սպաներու գնահատանքը: Ուրախ էր, որ ի վերջոյ գտած էր օրինաւոր ասպարէզ մը, երբ, պատերազմի վերջաւորութեան, արձակեցին բոլոր նորեկ զինուորները:

Քարթուշ վերադարձաւ Փարիզ: Մայրաքաղաքը եռեփուն վիճակ ունէր: Ելեւմտագէտ Լաս հաստատած էր դրամատուն մը եւ իրաւունք ստացած թղթադրամներ տպելու եւ բաժնեգիներ ծախելու: Դրամին արժէքը կը բարձրանար ու կ'իջնէր մէկ օրէն միւսը. մարդիկ մէկ օրէն միւսը կը հարստանային ու կը սնանկանային: Պահուած բոլոր ոսկիները, ոսկեղէնները եւ ղոհարեղէնները կը շրջէին ձեռքէ ձեռք:

Քարթուշ անմիջապէս որոշեց առիթէն բաժին մը ապահովել այս յորդառատ հարստութենէն, բայց իր գիտցած ձեւով: Անմիջապէս կազմեց աւազակախումբ մը, որ սկիզբները տասնեակ մը անձերէ կը բաղկանար, յետոյ բարձրացաւ երկու հարիւրի ու երկու հազարի:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ուշիմ երախայ մըն էր, որով թէ՛ իր ընտանիքը, թէ՛ իր ուսուցիչները եւ թէ իր բարեկամները, անոր համար կը նախատեսէին, ինչպէս կ'ըսեն, փայլուն ապագայ մը: Ան ունէր ճարտար, սուր միտք, ամէն բան կ'ըմբռնէր առանց ճիգի եւ, ի հարկին, կ'արտայայտէր զանոնք նոյնութեամբ: Ունէր լայն ծանօթութիւններ, մեծ պաշար, սրամիտ խօսքեր, եւայլն, որոնցմով կ'ապշեցնէր հետզհետէ աւելցող իր հիացողները: Դասարանի եւ դպրոցի ընկերներէն շատեր կը զգուշանային անոր ներկայութեան լուրջ վիճաբանութիւններ ունենալ: Դոյզն սխալը անմիջապէս կ'ուղղէր հեգնական ժպիտով: Բացի քանի մը լաւ նիշերէ, ոչ մէկ բացառիկ յաջողութիւն ձեռք ձգած էր եւ այսուհանդերձ ունէր այն տպաւորութիւնը, թէ կը գտնուի հասարակ մահկանացուներու կողմէ դժուար հասանելի կատարի մը վրայ:

Օր մը փաքիւլթէ մտնելու համար քննութիւն անցուց, բայց չյաջողեցաւ չփոթութեան հետեւանքով: Ի՞նչպէս կարելի է, որ չյաջողի քննութեան մը մէջ, հարցուցին ազգականները, պէտք է սխալ մը եղած ըլլար (քանի մը օր, իր ազգականները յուսացին, որ «սխալը» պիտի դարմանուի): Իր ընկերներն ալ չէին կրնար հաւատալ եւ, նոյնիսկ, անոնցմէ ոմանք կը նեղուէին, որ իրենք յաջողած եւ ան ձախողած էր քննութիւններուն մէջ: Իսկ ինք կը հաւատար, թէ զոհ գացած էր իր չափազանց ուշիմութեան: Քննութեան ընթացքին ան ինքզինքին թոյլ տուեր էր «շտկելու» քննիչներու հարցումները, անոնց ուշադրութիւնը հրաւիրելով շարք մը «կաֆ»երու վրայ... եւ փոխանակ պատասխանելու, փափաք յայտնած էր մասնակցելու հակաճառութեան բնոյթ ունեցող վիճաբանութեան մը փրոֆէսէօրներու հետ:

Քննութեան մէջ յաջողակ ընկերներու հետ փոխանակուած խօսակցութեան մը ընթացքին, հեգնախառն արտայայտութիւններ ունեցաւ: Ըստ իրեն, անոնք ոչընչութիւններ էին: Ապացոյց՝ անոնց յաջողութիւնը: Ոչնչութիւններ կը փրկուէին, քանի որ անոնք ոչ ոքի անհանգստութիւն կը պատճառեն: Անոնք մտիկ կ'ընեն հարցումները, կուտան ճշգրիտ պատասխաններ, ինչպէս գիրք մը, յետոյ կը խոնարհին եւ կը հեռանան իրենց ոտքին ծայրերուն վրայ կոխելով: Ոչ մէկ փայլփլում, ոչ մէկ տեսակէտ, ոչինչ... եւ այսպէս անվերջ շաղակրատելով, ան մնաց առանց բարեկամի: Ոմանք ըսին, լաւ տղայ է, բայց չափազանց ուշիմ, յոգնեցուցիչ: Ուրիշներ՝ թո՛ղ ուշիմ ըլլայ, բայց ինքզինքին համար, եւ իր երբեմնի դասընկերները զբաղեցան ուրիշ հարցերով:

Իր ծնողքին միակ զաւակը, ժամանակ մը բռնուեցաւ ձեռքի վրայ: Միայն իր հայրը երբեմն կը հետաքրքրուէր, թէ ան արդեօք կը պատրաստուի՞ իր յառաջիկայ քննութիւններուն: Ո՛չ, չէր պատրաստուեր, յայտարարելով, թէ երկրորդ նուաստացում մը զինքը պիտի զզուեցնէր: Այն քննող փրոֆէսէօրները, որոնք հարցումներ կ'ուղղեն եւ պատասխանի կը սպասեն, պէտք չունին իրեն... Անոնք պէտք ունին անհանգստացնող ուսանողներու, որոնք շարունակ չփոթութեան կը մատնեն զիրենք: Եւ ան սկսաւ ուսումնասիրութիւն մը պատրաստել, որ զինք աչքառու դարձնէ, յանձնարարէ բոլորին: Ամիս մը ետք, հրաժարելով այս ուսումնասիրութենէն (ի՜նչ ձանձրոյթ...) սկըսաւ վէպ մը գրել: Այնքա՜ն գրողներ ինքզինքնին պարտադրած են ընկերութեան առանց փաքիւլթէ մը աւարտելու: Գրած առաջին էջերէն ետք, սպասելով գովասանքի եւ պայմանագրի, ներկայացաւ հրատարակչութեան մը, ուրկէ վերադարձաւ զայրացած, մէկէ աւելի պատճառներով, որովհետեւ կարդալէ ետք յաւակնութիւնը ունեցան ըսելու, թէ հոն չկայ տաղանդի ապացոյց: Իր ծնողքին ըսաւ, թէ հրատարակիչները բան չհասկցան իր գրածէն եւ ինք չի վիճիր այսպիսիներու հետ: Ա՛հ, յանցաւորը միայն իր ուշիմութիւնն է: Ուշիմութիւնը, դիտող ոգին, որ կը սարսափեցնէ իր շրջապատը:

Յետոյ, հրաժարելով վէպ գրելէ, սկսաւ «գիւտ» ընել: Բարեկամի մը միջոցաւ իրաւունք ստացաւ փորձեր կատարելու աշխատանոցի մը մէջ: Հոն ուզեց դրամական վարկեր, վէճ ունեցաւ բոլորին հետ, իսկ օր մը, երբ հետեւանք «փորձի» մը, քիչ մնաց որ օդը ելլէր աշխատանոցը: Եւ դարձեալ բացատրեց իր ծնողքին, թէ ոչ ոք կ'ուզէ գործ ունենալ այսքան ուշիմ, պատրաստուած, տեսական գաղափարներ ունեցող մարդու մը հետ...

Ծնողքը անոր հետ կը բաժնէ իր շահած փոքր գումարը: Եւ փոխանակ անոր մէջ տեսնելու մեծ խօսքերով պճնազարդուած մակաբոյծ մը, անոնք տեսան գեր-ուշիմ մը, որ կ'ուզէ ինքզինք զոհել մարդկու-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (113)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Այս բացակայութեան միջոցին էր, որ Ղուկաս էֆէնտի նամակ մը ստացաւ իր աղջիկէն, որուն մէջ ուրախութեամբ կը ծանուցանէր պաշտօնաթուղթերուն հասնիլը եւ կ'աւելցնէր.

«Թուղթերը առնելուս հետեւեալ օրը Վիլիէն փողոցի հայ մատուռին մէջ կրօնական պսակը կատարեցինք, Պարոնեան վարդապետի նախագահութեամբ եւ ադամանդի ծանօթ վաճառական Պ. Սիսակ Մարտիրոսեանի կնքահայրութեամբ: Ամբողջ մատուռը լեցուած էր Փարիզ բնակող ծանօթ Հայերով: Պսակի արարողութենէն ետքը Լեւոն փառաւոր սեղան մը տուաւ Մեզոն տ'Օռի մէջ: Տիկին Անթառամ չկրցաւ պսակին ներկայ գտնուիլ, որովհետեւ շաբաթէ մը ի վեր հիւանդ պառկած է, թէեւ վտանգաւոր բան մը չունի: Մէկ քանի օրէն Լեւոնին հետ դէպի Իտալիա զբօսական պտոյտ մը պիտի ընենք եւ ամիսի մը չափ բացակայ պիտի գտնուինք Փարիզէն»:

— Վերջապէս, գոչեց վաճառականը յաղթականօրէն, եւ անմիջապէս լուր ղրկեց Տ. Միքիաս քահանային, որ անպատճառ իր դրասենեակը հանդիպի հետեւեալ օրը: Սակայն քահանան դեռ չէր վերադարձեր գիւղէն եւ հազիւ շաբաթ մը ետքը, առտու մը կանուխ, եկաւ գտաւ Ղուկաս էֆէնտին:

— Ի՞նչ լուր, տէր հայր, թուղթերը ի՞նչ ըրիր, արդեօք գիւղ գացիր արձանագրութիւնները փնտռելո՞ւ, ըսաւ վաճառականը, կեղծ ծաղրածու շեշտով մը:

— Անակնկալ դէպք մը ստիպեց զիս անմիջապէս գիւղ երթալու, պատասխանեց Տ. Միքիաս, եղբայրս յանկարծ հիւանդացեր էր ծանրապէս, նամակ առի ու անմիջապէս ճամբայ ելայ, բարեբախտաբար այժմ բաւական լաւ է եւ ես ալ կրցայ վերադառնալ: Հաւատացէք, որ շատ կը ցաւիմ այս մասին, սակայն կրնաք վստահ ըլլալ, որ քիչ օրէն, այսինքն մէկ երկու շաբաթէն, թուղթերը կը պատրաստուին ու ձեզ կը յանձնուին:

— Տէր հայր, քեզ բան մը ըսե՞մ, դուն վազ անցիր այդ թուղթերէն եւ հարիւր ոսկիս ետ տուր...

— Ինչո՞ւ, ի՞նչպէս, կմկմաց քահանան դող ելած:

— Թուղթերը ես առի, Փարիզ ղրկեցի, պսակն ալ եղաւ լմնցաւ, պատասխանեց վաճառականը:

Տէր Միքիաս՝ շանթահար, պահ մը ափ ի բերան մնաց: Հարուածը այնքան ուժգին էր, որ զինքը սահմռկեցուցած էր:

— Այսպէս ուրեմն, շարունակեց վաճառականը անողոքաբար, սա հարիւր ոսկին շնորհ ընէիր ետ տալու:

— Հարիւր ոսկին, բայց այդ դրամին մեծ մասը արդէն ծախսեցի, կմկմաց Տ. Միքիաս:

— Ուրո՞ւ տուիր, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի, ձայնը բարձրացնելով:

— Զանազան անձերու, գործը յաջողցնելու համար:

— Սուտ կը խօսիս, անօրէն մարդ, պոռաց վաճառականը ոտքի ելլելով, պարզապէս խաբեբայ աւազակ մըն ես, որ զիս կողոպտելու ելեր ես: Նախ՝ սուտ խօսեցար ըսելով, որ Լեւոնի ծննդեան արձանագրութիւնը չկայ. մինչդեռ կայ եղեր, իբրեւ հարազատ զաւակ Նիկողոս աղա Կոլիկեանի... Նաեւ Գափուի եկեղեցիին մէջ եւ արդէն բոլոր թուղթերը վաւերացուած քու քովդ են եղեր երկու ամիսէ ի վեր ու զիս այդպէս կը խաղցնես, միմիայն ինձմէ դրամ քաշելու համար... կամ հիմա հարիւր ոսկիս կուտաս եւ կամ կ'երթամ ամէն բան կը պատմեմ պատրիարքին:

Տ. Միքիաս այս սպառնալիքին հանդէպ պահ մը շփոթած մնաց, բայց շուտով իր պաղարիւնութիւնը գտնելով՝ պատասխանեց.

— Հարիւր ոսկին թէեւ ծախսեցի այդ թուղթերու համար, այնուհանդերձ եթէ անպատճառ պահանջէք, ձեզ կը վերադարձնեմ մաս առ մաս, երբոր դրամ ունենամ: Գալով պատրիարքին ամէն բան պատմելու խնդրին, եթէ կ'ուզէք, կրնաք ուղածնիդ երթալ իրեն ըսել: Ես խղճիս վրայ որեւէ բեռ չունիմ եւ ճակատաբաց պատրաստ եմ բացատրութիւն տալու, որու որ ըլլայ: Միայն թէ ես ալ հաւանօրէն իմ պատմելիքներս կ'ունենամ եւ չեմ գիտեր թէ երկուքէն որո՞ւն պատմութիւնը աւելի շահեկան պիտի ըլլայ:

Այս անորոշ ակնարկութիւնները մեղմեցին Ղուկաս էֆէնտիի բարկութիւնը, որ խնդիրը անուշ տեղը կապելու համար ըսաւ.

— Տէր հայր, ինծի նայէ, ես ա՛լ ձանձրացայ ու զզուեցայ այդ խնդիրներէն, հիմա ալ ամէն բան լմնցաւ, կարգադրուեցաւ, հետեւաբար այլեւս չեմ ուզեր կրկին խնդիրներ ստեղծել: Հիմա տեսար, որ ինծի հետ գլուխ ելլելը դիւրին չէ, ուստի ալ նայէ որ ինծի հակառակ ընթացքներու մէջ չգտնուիս եւ ես ալ ի փոխարէն կը խոստանամ հարիւր ոսկիէն վազ անցնիլ ու ալ քեզմով չզբաղիլ: Այս կարգադրութիւնը գործիդ կուգա՞յ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՃԱՇԱԿ ՄԸ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԳԵՐՄԱՆ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԻ ՄԸ ՄԷՋ

Գրական «Տի Հորըն» պարբերականը որ իր առենին (1795–1797) Շիլլէրի եւ Կէօթէի կողմէ հրատարակուած էր եւ 1925–1932ին նոյն անունով վերստին հրապարակ ելած, այժմ 1955էն ի վեր լոյս կը տեսնէ երիտասարդ գրողներու գործակցութեամբ: Այստեղ գերման նոր գրողներ եւ թարգմանիչներ կ'երեւին իրենց գործերով:

Այս ընտիր հանդէսին մէջ (թիւ 78) կը գտնենք հայ գրականութեան ճաշակ մը թարգմանուած Գրիգոր Մելիքեանէ՝ օժանդակութեամբ Տոքթ. Մեսրոպ Ծ. վրդ. Գրիգորեանի եւ Պր. Համբարձում Պետրոսեանի: Թարգմանութիւններն են բանաստեղծութիւններ Զարենցէ, Կապուտիկեանէ, Ալիսիա Կիրակոսեանէ, Գէորգ Էմինէ, Յով. Շիրազէ, Պ. Դուրեանէ, Համօ Սահեանէ, Աւետիք Իսահակեանէ եւ Մատթէոս Զարիֆեանէ (էջ 29–35): Զարենցի մեծադիր գծուած նկարին տակ հայերէն ձեռագիր գրուած է «Եղիշէ Զարենց»: Իսկ էջ 27–28 Մելիքեան տուած է ընդհանուր ակնարկ մը «Հայ արդի քնարական բանաստեղծութիւն» վերտառութեամբ, որ աւելի ծանօթացում մըն է հայ մշակոյթին գերման երիտասարդ սերունդին: Բանաստեղծութեանց հեղինակներուն կարճ կենսագրութիւնը կը տեսնուի էջ 35ի վրայ, ուրկէ կը յայտնուի որ Մելիքեան 1960էն ի վեր կ'աշխատակցի «Հորըն» պարբերականին:

Յատկանշական յօդուած մը ունի Պր. Արամ Յակոբեան (էջ 24–25) «Գերման գրականութիւնը Հայաստանի մէջ» վերտառութեամբ: Այստեղ Խ. Աբովեանէն մինչեւ մեր օրերը կատարուած գերմաներէնէ հայերէն թարգմանութիւնները յիշուած են:

Գովելի ձեռնարկ մը արդարեւ:

Պ. Ֆ.

Թեան բարիքին համար, բայց, զարմանալի բան, ոչ ոք կը հասկնայ զայն...: Ծնողքը իրենց զաւկին չփացածութիւնն ու յամառութիւնը կը շփոթեն անոր ունեցած ուշիմութեան հետ: Անոր մակաբոյծ նկարագիրը կը պատուեն գեղեցիկ խօսքերով եւ պատրաստ դրամով:

Ասոր առաջին զոհը դարձած է, անշուշտ, իրենց զաւակը, յետոյ նաեւ իրենք: Վա՜յ ուշիմութեան, որ կը շփանայ:

Ա. Ս.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Երեքշաբթի Ապրիլ 27ին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը եղաւ վայրը շահեկան դասախօսութեան մը:

Պր. Կարօ Մեհեան, յայտնի գրագէտ, հրապարակագիր, քաղաքական հանրային դէմք, խօսեցաւ «Մեր ազգային առաջադրութիւններուն նպաստաւոր եւ աննպաստ պայմաններ» նիւթի շուրջ:

Լայնօրէն լեցուած սրահ մըն էր, որ ամենայն հետաքրքրութեամբ հետեւեցաւ շուրջ մէկուկէս ժամ տեւող դասախօսութեան: Ուրախ առիթ էր տեսնել մեծ թիւով երիտասարդներ:

Պր. Կարօ Մեհեան իր նախաբանին մէջ ընդհանուր պատմականը ըրաւ Հայկական Հարցին սկսելով Սան Սթեֆանոյի 16րդ յօդուածէն, գալով Պերլինի վեհաժողովի 61րդ յօդուածին, միջազգային քաղաքական դէմքերու նպաստաւոր յայտարարութիւններուն, անցնելով Հայաստանի Հանրապետութենէն, Սեւրի դաշնագրէն, հասնելով մինչեւ Լօզանի դաշնագիրը: Յետոյ հայ ժողովուրդի ներկայ գոյութիւնը բաժնեց երեք մասերու.— Արտահայաստան՝ Խորհ. Միութեան սահմաններուն մէջ, որուն թիւը կը հասնի մէկուկէս միլիոնի եւ լուրջ վտանգի տակ է ըլլալով ենթակայ ռուսական ազդեցութեան: Մեր արտահայաստանը, որ կը հաշուէ մօտաւորապէս մէկուկէս միլիոն Հայ եւ սակայն Հայ ապրողներու թիւը կը պակսի հակառակ գոյութիւն ունեցող կազմակերպութիւններուն, հաստատութիւններուն, մամուլին, մշակութային, մարզական, եկեղեցական եւ քաղաքական շարժումներուն: Եւ Հ ա յ ա ս տ ա ն ի իր երկու միլիոնէ աւելի բնակչութեամբ: Այսպէսով Եղեռնէն 50 տարի վերջ լրացուցած կ'ըլլանք մեր 1915ի թիւը: Հինգ միլիոն եւ քիչ մըն ալ աւելի թիւ է, քանակ է, բայց դժբախտաբար ամբողջականութիւն եւ հաւաքականութիւն չէ, որովհետեւ ամփոփուած չենք նոյն հողին վրայ, նոյն սահմաններուն մէջ, մանաւանդ երբ ունինք ազգային առաջադրութիւններ եւ Հայկական Հարց:

Կարօ Մեհեան, շատ առարկայականօրէն տուաւ բիրտ ճշմարտութիւնները մեր ազգային առաջադրութիւններուն, թուելով նախ բացասական կողմերը.— Հայաստանը բաւական հող չունի եւ այսօր կ'ապրի իր պատմական հողերու մէկ վեցերորդին վրայ: Հայաստանը օրը օրին կը փոքրանայ, որովհետեւ իր թիւը կը բարձրանայ: Մեր ժողովուրդի արագ աճը զէնքը պիտի դնէ նոր կացութեան մը առջեւ՝ դերարտադրութիւն: Մեր մտաւորականները եւ մեր գիտնականները պիտի երթան ուրիշ աստղերու տակ: Հայաստանը Պետութիւն չէ՝ բանակ չունի, արտաքին քաղաքականութիւն չունի, պիւտճէն չի կրնար ճշդել, իր արտադրութիւններու ամբողջը իրեն չի կրնար յատկացնել՝ կայ միութենական, կայ տեղական արտադրութիւն: Եւ հակառակ այս պայմաններուն, Հայաստանը ունի մեծ թիւով որակուած քատրեր, ճարտարապետներ, բժիշկներ... որոնք կրնան մրցիլ լաւագոյններուն հետ: Մենք պաշտօնական հանգամանք ունեցող ձայն մը չունինք որպէսզի մեր դատը հետապնդէ: Չենք կրնար ըսել որ այս կամ այն Պետութիւնը կը զբաղի, ի նպաստ մեր դատին: Մեր հողերուն վրայ կը նստի Թուրքիան, ուր դրած է հազարաւոր զինուորներ եւ որոնց կ'օժանդակեն մեծ պետութիւնները:

Ապա դասախօսը անդրադարձաւ մեր առաջադրութիւններու նպաստաւոր կողմերուն: Հայաստանի մէջ մեծամասնութիւն ենք: 88 առ հարիւր Հայեր կ'ապրին: Հայաստանի հայացումը սկսած է Հանրապետութեան օրերէն: Երկրորդ եւ կարեւորագոյն ազդակը այն է որ հողերու պահանջքի խնդիրը իւրացուցած է բովանդակ Հայութիւնը, այսինքն միացեալ Հայաստանի գաղափարը: Հ. Յ. Դաշնակցութեան տասնեակ տարիներու քաղաքական մէկ պահանջը յանկարծ յիսնամեակի առիթով դարձաւ պահանջը բովանդակ Հայութեան: Այս նուաճում մըն է նախ մենք մեր վրայ, եւ յետոյ մեր ապագայի համար, մեր դատի յաղթանակի տեսակէտով: Ուստի հարկ է համազգային, միացեալ ճակատի մը հասնիլ:

Պր. Կարօ Մեհեան իր եզրակացութեան մէջ, յատկապէս ուղղելով իր խօսքը երիտասարդութեան, յորդորեց եւ խրախուսեց միշտ հաւատարիմ մնալ ազգային պահանջներուն կատարեալ համոզումով, հակառակ այսօրուան աւելի աննպաստ քան նպաստաւոր պայմաններուն: Յարգելի բանախօսը ըսաւ. «Պէտք է ըլլալ ինքնահաւատ, հաւատալ ապագային, որովհետեւ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը կը շարունակուի, ամէն սերունդ իր էջը կը գրէ. շարունակեցէք պայքարը, օրը պիտի գայ որ յաջողի, այնքան ատեն որ ամուր կենանք ու աշխատինք»:

Ահաւասիկ շինիչ դասախօսութիւն մը, որ շատ առարկայականօրէն կուտայ մեր այժմեան պայմանները դնելով զանոնք այսօրուան քաղաքական, ընկերային, մարդկային աշխարհին մէջ: Կրնանք գնահատել Մարսէյլի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջանային Կոմիտէն որ առիթը ստեղծած ու նախաձեռնած էր այս դասախօսութեան:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս միջոցին եւ մինչեւ Յունիս 12, Կանիէ ցուցասրահին մէջ (6, Ավընիւ Մաթինեօն) ԺԱՆՍԷՄ կը ցուցադրէ 16 պաստառներ «Քոռիտա» ընդհանուր խորագրին տակ:

Քիչ անդին, Կռավիւռ Մաքինեօնի մօտ, նոյն ժամանակաշրջանին կարելի է տեսնել վիմագրութիւններ (լիթօ):

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԼՕԶԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

ԼՕԶԱՆԷՆ հեռաձայնով մեզմէ կը խնդրուի ամբողջացնել Լօզանի հանդիսութեանց մասին թղթակցութիւնը («Յառաջ» Մայիս 11 եւ 12) յիշելով նաեւ եւ մանաւանդ ներկայութիւնը այդ հանդիսութեանց իր տիկնոջ հետ, Զուիցերիոյ Հայ Գաղութային Վարչութեան նախագահ Շառլ Փիլիպպոսեանի, որ ունեցած է խանդավառ ելոյթ մը ողջունելով Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Ընկերակցութեան վերակազմութիւնը ու գրասենեակի բացումը, համապատասխան շատ մը բաղձանքներու: Պ. Փիլիպպոսեան իր խնդակցութիւնը յայտնած է, որ գրասենեակը կը գտնուի իր մեծ բարեկամին՝ Արա Զամքէրթէնի ղեկավարութեան տակ եւ վեր հանած է նախագահ Ալէք Մանուկեանի կորովամիտ կեցուածքը, սատարելու ամէն կերպ Հ. Բ. Ը. Մ.ի վերականգնումին Եւրոպայի մէջ:

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔ...

1971ի զբօսաշրջիկութեան եղանակի նախօրէին, հանրային կարծիքի քննութիւն մը կատարուած է վեց երկիրներու մէջ — Պրազիլ, Ֆինլանտա, Գերմանիա, Անգլիա, Ուրուկուէյ եւ Մ. Նահանգներ:

Երեք հարցումներ ուղղուած են.— Ո՞ր երկիրը ամէնէն համեղ ճաշերն ունի, ո՞ր երկիրը ամէնէն գեղեցիկ տեսարանը ունի եւ, վերջապէս, ո՞ր երկիրը ամէնէն գեղեցիկ կիներն ունի:

Ամերիկացիները երեք պարագաներուն ալ առաջին գիծի վրայ դասած են իրենց երկիրը: Ճաշերու մէջ երկրորդը Ֆրանսան, երրորդը՝ Իտալիան: Տեսարժան վայրերու մէջ երկրորդը Զուիցերիա, երրորդը՝ Գերմանիա: Գեղեցկագոյն կիներու հարցին մէջ երկրորդը Շուէտ եւ երրորդը Ֆրանսա:

Այլ ազգերու կարծիքով Ֆրանսա ամէնէն համեղ ճաշերն եւ ամէնէն գեղեցիկ կիները ունի: Ճաշատեսակի մէջ Իտալիա երկրորդ եւ Ամերիկա երրորդ դիրքերը կը գրաւեն: Գեղեցկագոյն տեսարաններու մէջ յաջորդական կարգով կը ներկայանան Զուիցերիա, Գերմանիա, Իտալիա, Աւստրիա եւ Մ. Նահանգներ: Գեղեցիկ կիներու մէջ Ֆրանսուհիներէ ետք կը դասուին Շուէտուհիները, ապա Իտալուհիները:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՐՍԼԱՆՊԷԿԻ, գրեց Գեղամ Ֆէնէրճեան, Փարիզ 1971, տպարան Տէր–Յակոբեան:

«ՀՈԳԻԻ ՁԱՅՆԵՐ» (Մասիս շաբաթաթերթի էջերէն կազմուած յօդուածներ), գրեց՝ Հրաչ Քաջարենց, Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1971:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՐՄԱՇԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Եօթը ութ թուրք գիւղացիներ, որոնք քիչ մը վարը թողած են իրենց սայլերը, եկած են հոն սուրճ խմելու: Ամէնքն ալ իրենց ծանր ու յարգական բարեւներով կ'ընդունին զմեզ: Խսիրի մը վրայ կ'երկըննանք եւ կը հրաւիրեմ Սահակ աղան իր ուտելիքները բերելու:

Իր ձիուն մախաղէն կը բերէ ինծի օխա մը հաց, հաստ թուղթէ ծրարի մը մէջ ձիթապտուղ եւ երկու հատ ճերմակ բողկ:

Իր երեսը կը նայիմ. ա՞յս է իր ծանուցած ճաշը:

Բայց ընտրութիւն ընելու, փափկաճաշակի խծբծանքներ փնտռելու տեղը չէ: Սրճարանին մարդիկը բարեբախտաբար ունին խաշած հաւկիթ ու խաղող: Ախորժալի ճաշ մը կ'ընենք, պաղուկ ջուրով մը ոռոգելով զայն, սթափիչ խահուէով մը կազդուրուելով, եւ նորէն ճամբայ կ'ելլենք:

Բուն անտառին մէջ ենք: Ծառերը շարունակական յաջորդութիւն մը չունին, այլ տեղ տեղ խրամէ կը կտրուին բացատներով: Անոյշ ու առողջ բուրում մը կը լեցնէ օդը, երանաւէտ հեշտութեամբ ուռեցնելով թոքերը: Բարձրաբերձ ծառերու քով իրենց գլուխը կը տնկեն վախկոտ մատաղ տունկեր, աւելի կանաչ, աւելի առոյգ: Երբեմն սակայն, տեսարանը կը փոխուի: Գիւղացիներ, արօտավայր կամ արտ ունենալու համար, այրած են անտառը. ու բոլորշի բացավայրի մը մէջ, ծառերու այրած կոճղեր՝ դեռ իրենց վրայ կրելով ճերմակ մոխիրը՝ մեռած բաներու չարաշուք տեսիլն ունին: Հողը, այրած, կը փռուի լերկ ու անկենդան, — ծանր վէրքի մը պէս՝ շրջակայ դալարուն դաշտանկարին վրայ:

Ճամբան կը խորտուբորտի հետզհետէ, բոլորովին անխնամ, անընդհատ բազմապատկելով իր ոլորապտոյտ դարձուածքները: Յանկարծ, անտառէն ելլելով, հեռուէն կը նշմարենք սայլերու երկարաձիգ շարք մը որ գրեթէ անշարժ կեցած է զառիվերի մը կողին վրայ:

— Ուխտաւորներն են, կ'ըսէ Սահակ աղան:

Ու կը մտրակենք ձիերը:

Քիչ մը ետքը արդէն մեր դիմացն են Արմաշի եկեղեցիին գեղեցիկ գմբէթն ու շրջակայ շէնքերուն կանոնաւոր շարքը: Մեր ընկերուհին երեսը կը խաչակնքէ:

Երբոր ուխտաւորներուն սայլերուն կը հասնինք, կանգ կ'առնենք շնչասպառ: Չէ՛, կարելի չէ՛ երեւակայել թէ փոշին ի՛նչ հզօր տարր մըն է այստեղ: Եթէ բնութեան տարրերուն նոր դասակարգութիւն մը ընել հարկ ըլլար, պէտք է անպատճառ անոր մէջ մտցնել նաեւ Արմաշի ճամբուն փոշին: Կրակին պէս այրող է, ջուրին պէս լոյծ, օդին պէս կը մտնէ թոքերուդ մէջ: Երեք հարիւրի մօտ սայլերը, իրենց ծանր անիւներով, հողը կ'աղան, զոր ապա օդին մէջ կը նետեն հովն ու գոմէշներուն յաղթ ոտքերը: Սայլերուն հաստ կտաւէ վարագոյրներուն տակ ի զուր կ'ապաստանին հէք ուղեւորները. փոշին ամենազօր է, ամենայաղթ, ամենուրեք, ու կը պատէ, կը պաշարէ զքեզ ամէն կողմէ, կոկորդդ տոչորելով ու թոքերդ այրելով:

Սահակ աղային կը նայիմ: Նայուածքիս մէջ չեմ գիտեր ի՛նչ կայ. բայց պահ մը կը կենայ, կը դիտէ առլեփ զառիվերն որուն ստորոտէն կը դառնայ ճամբան, ու կը պոռայ յանկարծ.

— Առա՛ջ քշէ:

Ձին կը յամառի ցից ու քարոտ ճամբուն վրայ, բայց պէտք է որ փրկէ զմեզ, ու կը փրկէ: Տաժանելի վերելք մըն է այս, գուցէ վտանգաւոր, բայց գոնէ մաքուր օդին մէջ մեռնելու մխիթարութիւնը կ'ունենանք. մինչ անդին, փոշիին մէջ խեղդուի՛լ, ի՛նչ անփառունակ վախճան:

Երբ վանքին դրան առջեւ կը հասնինք, ժամը եօթնուկէսն է. մեր ձիերը ուրեմն հինգ ժամէն բերած են զմեզ Արմաշ, մինչ սայլերը տասնեւմէկ ժամ է որ կը քալեն ու դեռ չեն հասած:

Երբ ձիէն վար կ'իջնեմ, խենթի պէս կը վազեմ վանքէն ներս, սանդուխներէն վեր կ'ելլեմ չորս չորս, դէմս ելլող առաջին մարդուն թեւէն կը բռնեմ ու երեսն ի վեր կը պոռամ.

— Ջո՛ւր, ջո՛ւր, ո՞ւր է հոս լուացուելու տեղը:

Չեմ գիտեր թէ մարդը ի՛նչ մտածեց վրաս, բայց անմիջապէս խնդիրքս կատարելու խելացութիւնն ունեցաւ:

×

Գ.— ՈՒԽՏԸ

Արմաշի ուխտագնացութիւնը երկու որոշ մասի կը բաժնուի. եկեղեցին եւ բաճայիրը: Մէկ կողմէ հոգւոյն ամէնէն գերագոյն ու սրբազան թռիչքները, ու միւս կողմէ մարմնին ամէնէն անասնական ու բիրտ բնազդներուն ապերասան ստորնաքարշումը:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(5 – Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ .— Պր. Անանիա Խաղնաճեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Աննա Խաղնաճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Հինգշաբթի 20 Մայիս, Համբարձման տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, իրենց մօր, կեսուր մօր եւ մեծ մայրիկին, այրի Տիկին Տիգրանուհի Խազնաճեանի մահուան քառասունքին առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Տիթրոյթի մէջ (Ամերիկա):

Ինչպէս նաեւ համայն Խազնաճեան, Կէտիկեան, Գալայճեան, Սարասըօղլեան, Գալփաքճեան, Հելվաճեան գեր - դաստանի հին եւ նոր ննջեցեալներու յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Մայր եկեղեցւոյ կիրակնօրեայ վար - ժարանին: Նախագահութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի)

Շաբաթ՝ 22 Մայիս երեկոյեան ժամը ճիշդ 8,30ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ
ՄԻՈՒԹԻՒՆ

UNION
DES ANCIENS ELEVES
MOORAT - RAPHAEL

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

1971 Յունիս 6ին ժամը 15էն սկսեալ

▼

ՆՁՈՅՔ, ԵՐԳ, ՊԱՐ, ՆՈՒԱԳ

TOMBOLA EXCEPTIONNELLE

▲

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL - MOORAT
26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՆՈՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Վարդան Մուրատեան 20 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, իր կնոջ Սառա Մուրատեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն.—

Տէր եւ Տիկին Վարուժան Մուխպիր - եան (Համպուրկ) 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Սթեֆան, Պ. Նարկիզեան (Թուլոն), Պ. Ժիրայր Առաքելեան 100ական, Յակոբ Աչճեան (Փրէ Սէն Ժերվէ), Առաքել Թաթուլեան (Առնուվիլ), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Քիւրքճեան (Անիէռ), Ժ. Պ. Միրաքեան, Տէր-Պօղոսեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Աւետեան (Իսի լէ Մուլինօ), Հայկ Պայրամեան, Տիկին Վեհանոյշ Մարտիկեան (Մարսէյլ) 50ական, Տիկին Ր. Կարապետեան (Վիլֆրանշ) 60, Տիկին Րոզ Թովմասեան, Պր. Ղազարոս Սըվազլեան (Տրակինեան), Տէր եւ Տիկին Խայեան, Օննիկ Գալայճեան (Վիլնէօվ Սէն Ժորժ), Հանրի Գույումճեան (Լիվրի Կարկան) 30ական ֆրանք:

(Շար.)

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Այրի Տիկին Էլիզապէթ Քէթէնճեան, ամուսնոյն մահուան տարեդարձին առթիւ 100 Ֆր. կը նուիրէ Իգմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի, ի նպաստ բարենպատակ ձեռնարկներուն: Մայիս 20ին, Հինգշաբթի (Համբարձում) ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ Փարք Անթուան Պրեֆանի, Քաղաքապետարանի գեղեցիկ պարտէզներէն մէկուն մէջ:

Տեղի պիտի ունենայ աւանդական «վիճակ»ը:
Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր

Ճոխ պիւֆէ.— շամփուրով խորոված, և զանազան հայկական աղանդերներ,

Բոլորէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ անցընելու համար հաճելի օր մը, եւ միեւնոյն ատեն քաջալերելու Կապոյտ Խաչը՝ իր ազգօգուտ աշխատանքներուն եւ ձեռնարկներուն մէջ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ծանօթ.— 26 թիւ օթոպիսը առնել Ռիւ Քոլպէրէն եւ իջնել Փըրիք Վիսք:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Յունիս 5ին, մինչեւ լոյս:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 13ին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Շաբաթ, Մայիս 29, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Հանրապետութեան հիմ - նադրութեան 53րդ ամեակի տօնակատա - րութիւնը, 23 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին, Սէն Մորիսի Սալ տէ Ֆէթին մէջ:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վա - րանդեան» կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէն Մորիսի Վրացեան խումբին:

Կը նախագահէ
ընկ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր.— երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ Նոր Սերունդի պարախումբը:

Առատ կերուխում — ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 5, Շաբաթ իրիկուն Ազգ. Տան մէջ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ
ՀՐԱՒԷՐ
2րդ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան 6 Մայիսի ընդհ. արտակարգ ժողովին օրինաւոր մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, անդամները կը հրաւիրուին նոր արտակարգ ընդհ. ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ իր կեդրոնատեղին 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Ուրբաթ 21 Մայիս ժամը 18ին:

Այս ժողովը, ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը, վճռական հանգամանք պիտի ունենայ:

Օրակարգ.— Վաւերացում Վարչական ժողովի տուած որոշման որ կը վերաբերի, Անթիլիի մէջ կառուցուող մտաւորականներու Հանգստեան Տան վրայ ենթագրաւումով իր կատարելիք փոխառութեան:

(ԿՆԻՔ)

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ
Տասներկուերրորդ ցանկ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Սրապեան 1500 Ֆր., Միլանոյէն, Զմիւռնիոյ եւ շրջան - ներու Հայր. Միութիւն (Փարիզ), այրի Տիկին Թումիկեան եւ զաւակները (Պորտօ), (իրենց ամուսնոյն եւ հօր յիշատակին) 500ական, Պր. Հայկազուն Սինան - եան (Փարիզ), Կարապետ Սապունճեան (Վիէն) 300ական, Հ. Թորոսեան ընտանիք (Վիէն), Վահրամ Եահնիեան (Պոր - տօ) 250ական, Աստուր Մաղաքեան (Վիէն), Յ. Հիսայեան ընտանիք (Փարիզ) 200ական, Տէր և Տիկ. Օննիկ Պառաւեան (Տէսին), Նուպար Ալեքսանեան (Վիէն) 150ական, Սիմոն Քէօրօղլանեան (Սէն Մորիս) 120 Ֆր.:

Նախկին գումար 60180, տասներկու - երրորդ ցանկի գումար 4420, ընդհանուր գումար 64.600 Ֆր.:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ 13 Յունիս Կիրակի, դէպի ծովափ (Տիէփ):

Այժմէն արձանագրուիլ Տիկին Թադէոսեանի մօտ 878-27-35 եւ Տիկին Գույումճեանի 208-71-79:

Օթոքարը կը մեկնի Սքուառ Մոնթոլոնէն առաւօտեան ժամը 7,30ին:

Գին երթուդարձ 20 ֆրանք:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՒԻԼ.— Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիներու ընդհ. ժողովը Մայիս 23 Կիրակի օրը ժամը 2ին դպրոցի սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը: Անդամատետրերը միասին բերել: Կը հրաւիրուին նաեւ Կապ. Խաչի համակիր տիկիններ եւ օրիորդներ:

×

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Կապ. Խաչի ընդհ. ժողովը Չորեքշաբթի Մայիս 19ին կէսօրէ յետոյ ժամը 17ին, ընկերուհի Պազըրճեանի բնակարանը, 6 Ռիւ Ժան-Ժօռէս, Պուր Քոլոմպ, 4րդ յարկի ձախ դուռը:

ԾԱԽՈՒ Է
A VENDRE

Terrains boises situés dans une magnifique région d'Ile-de-France à 39 kil. de la Porte d'Orléans.

Lots de 275 m2 à 1400 m2
Prix 5 et 7 Frs.

S'adresser à Mr Djezirian, 32 Rue de Trévise, Paris (9e), Tél. 770-36-37 de 14,30 à 18,45 h.

SALLE GAVEAU — 45, Rue la Boëtie (Miromesnil)
Mercredi 19 Mai à 21 heures

RECITAL DE PIANO

Huguette AGEDERIAN

Oeuvres de Chopin, Bach, Liszt, Khatchaturian, Mendelsohn, Debussy

Places à 20, 15 et 10 Fr. en vente à la Salle,
Librairie Palouyan, 43, Rue Richer
Agederian, 67 Rue de Cléry, Paris (2e)

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ
ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի, 20 Մայիս, Համբարձման տօնն է: Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ. ժամը 10ին:

Նոյն օրը հայ մանուկներու հաղորդութեան օրն է:

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոց - ներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մանուկները եւ ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ հաղորդութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախորհրդակցական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի հարաւային մասին տարեկան դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 4 Յուլիս Կիրակի օր:

×

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու

Կիրակի Մայիս 23, ժամը 16ին ժողովրդապետական հանդիսասրահը՝ 69 Ավընիւ Անրի Պարպիւս, Առնուվիլ:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Կառ տիւ Նոռէն՝ կառախումբ, իջնել՝ Վիլիէ լը Պկլ

LE CLUB DES JEUNES DE L'UGAB
SECTION MARSEILLE

Vous invite à une projection commentée de 200 diapositives en couleur sur:

l'Arménie

qui aura lieu le Samedi 22 Mai à 20 h. 45 précises dans les locaux de l'U. G. A. B.
7, Rue Papère, Marseille (1er)

Cette conférence sera présentée par trois membres de la setion culturelle du Club des Jeunes de l'U. G. A. B. de Paris, qui se déplaceront spécialement à Marseille à cette occasion

Cette projection a obtenu un très vif succès à Paris au mois de Janvier dernier.

ENTREE GRATUITE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՄԱՅԻՍ

MERCREDI 19 MAI 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12118

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.118

ՄԵՂԱՊԱՐՏԸ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ...

—o—

Ապրիլեան ոգեկոչումներն ու ցոյցերը անգամ մը եւս հաստատեցին՝ թէ ոճրագործը մեղապարտի հոգեվիճակին մէջ է միշտ, խնդիր չէ՛ որ քաջութիւնը չունենայ ընդունելու յանցանքը եւ քաղաքակիրթ մարդու վայել կեցուածքով զղջում յայտնելու...

Ո՛չ միայն կը գիտակցի ցեղասպանական արարքի անջնջելի արատին, այլեւ «գող՝ սիրտը դող» յանցապարտի հոգեբանութեամբ կը փորձէ խեղդել բողոքի ու պահանջի ամէն ձայն:

Եղեռնի յիսնամեակի ծանօթ շարժումէն ետք, որ մինչեւ այսօր ալ կը շարունակուի Ապրիլէ Ապրիլ, Անգարա հարկադրանքը կը զգայ դիւանագիտական միջոցներով հակազդելու: Կը ճչայ ոչ միայն իր մամուլով ու ներքին կեանքի մէջ, այլե՛ւ դեսպանական եւ հիւպատոսական իր մարմիններով՝ բովանդակ արտաքին աշխարհի մէջ:

Տակաւին տեղեակ չենք լրիւ, թէ ի՛նչ միջոցներու դիմեցին արտաշխարհին մէկ ծայրէն միւսը, արգելք հանդիսանալու համար զանգուածային ցոյցերուն եւ հասարակական պահանջներու արտայայտութեանց: Կը լսենք շուտով:

Սակայն մօտէն ծանօթ ենք խափանարարական այն աշխատանքներուն եւ քաղաքական-դիւանագիտական միջամտութեանց՝ որոնք գործուեցան Քանատայի ու Միացեալ Նահանգներու գլխաւոր կեդրոններուն մէջ, արգելք հանդիսանալու համար կազմակերպուած խաղաղ ցոյցերուն, յուշատօներուն, ու յատկապէս մարդկային իրաւանց պաշտպանութեան գծով պետական եւ քաղաքական շրջանակներու մատուցուած յուշագիրներուն:

Օթթաւայի, Ուաշինկթընի, Նիւ Եորքի թէ Լոս Անճըլըսի (Մոնթեպելլօ) մէջ — ուր կեդրոնացած էին, այս տարի, ժողովրդային եւ երիտասարդական զանգուածային ցոյցերը — Թուրք դիւանագիտական մարմիններ եւ լրատու գործակալութիւններ կարելի ամէն ճիգ ի գործ դրին՝ ձախողանքի դատապարտելու համար Ապրիլեան Տողանցքները:

Ձախողեցան անշուշտ. եւ քանատական թէ ամերիկեան հանրային կարծիքը, պետական շրջանակներ ու մամուլ, ձայնասփիւռ եւ հեռապատկեր՝ անվերապահ հետաքրքրութիւն ու համակրանք ցոյց տուին հանդէպ Հայութեան եւ հայկական պահանջներու: Եթէ Օթթաւայի Թուրք դեսպանը վերջին րոպէին մերժեց ընդունիլ Քանատայի Հայ Դատի յանձնախումբին յուշագիրը, կառավարական պաշտօնական ներկայացուցիչը՝ երեսփոխան Ճէք Քալըն, ստացաւ զայն իբրեւ փաստական մէկ վաւերագիրը դատի մը, որ իրականութիւն է, անկախաբար քննելի իր հանգամանքէն:

Ամերիկեան հեռապատկերը եւ ձայնասփիւռը այս տարի նուազ ենթարկուեցան Թրքական ճնշումին՝ քան նախընթաց տարեդարձներուն:

Տասնէ աւելի կեդրոնական քաղաքներու մէջ, տեղական թէ արտասահմանեան ցոյցերը լայն արձագանգ գտան: Էն. Պի. Սի.ի կայանը ներկայացուց նոյնիսկ Լիբանանի մէջ տեղի ունեցած յարգանքի ու բողոքի տպաւորիչ տողանցքէն պատկերներ:

Մամուլը համեմատաբար «խօսուն» դարձաւ, խզելով դասական իր լռութիւնը՝ որ բացատրութեան չէր կարօտեր:

Միմիայն Հայ չէ մնացած. ու բոլորս ալ գիտենք, թէ ով ինչո՛ւ չի խօսիր եւ ով ինչո՛ւ կը խօսի: Ցնորքներու հետամուտ չենք, եւ մասի վրայ համրուող Հայութեան բարեկամներու ազնիւ կեցուածքը տուեալ չենք նկատեր վախճանական յաջողութեան: Սակայն հաւատացած ենք թէ անիմաստ ու անօգուտ չէ մեր ճիգն ու պայքարը՝ թուրքեւարեւմտեան գործակցութեանց անթափանց վարագոյրէն անդին հասցնելու մեր ձայնը: Պիտի գայ օրը, երբ այսօրուան հովանաւո՛ր-պաշտպանները պատճառ պիտի չունենան մեղապարտը իրենց կուրծքին սեղմելու...

Այս տեսակէտով մեզ կը յուսադրեն մանաւանդ քաղաքական կարգ մը դէմքեր՝ որոնք քաջութիւնը ցոյց կուտան Թուրքին ննգութիւնը դիմակազերծելու, եւ չեն վարանիր պաշտօնական ատեաններու մէջ ոտքի կանգնելու, դատապարտելու համար վերին պատասխանատուութեանց դիրքերուն վրայ գտնուող անձնաւորութիւններ:

Վերջին օրինակը կուգայ Քալիֆորնիոյ շրջանի քոնկրէսմէն յարգելի Պ. Ճորճ Տենիըլսընէն, որ Ներկայացուցիչներու Տան 28 Ապրիլի նիստին մէջ ուժգնօրէն քննադատած է Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նախարարութիւնը, որովհետեւ այս վերջինը հրահանգած է Քալիֆորնիոյ պատկան մարմիններուն՝ արգելք ըլլալ «Մարին Քորփս»ի զինուորական նուագախումբի մասնակցութեան, Մոնթեպելլոյի «Հայ Նահատակաց Օր»-ուան յուշատօնին (25 Ապրիլ 1971, կիրակի օր):

Ահաւասիկ յանուն ամերիկեան քաղաքացիներու Քոնկրէսի մէջ աթոռ գրաւող առանձնակատ անձնաւորութիւն մը՝ որ կը մերժէ Թրքասիրութեան պատմուճանով շրջիլ եւ առեւտրականամիտ չափանիշներով գործել մարդկայնական եւ գաղափարական մարզերու մէջ: Թուրքեւամերիկեան զինակցութիւնն ու բարեկամութիւնը պատճառներ չեն կրնար նկատուիլ՝ որ Միացեալ Նահանգներու նման մարդկայնական իմացումներու եւ ազատութեանց պաշտպան երկիր մը, ամերիկահայ իր քաղաքացիներու նուիրական զգացումներն ու պահանջները ստորադասէ Թուրքին կասկածելի եւ կեղծ բարեկամութեան:

Ճորճ Տենիըլըն, որ նաեւ օրուան գըլխաւոր ատենախօսներէն եղաւ Մոնթեպելլոյի 25 Ապրիլի յուշահանդէսին, իր ընդվզումը արտայայտելէ ետք Քալիֆորնիոյ պատկան գրասենեակներէն մինչեւ Ուաշինկթընի Ներկայացուցիչներու Տան եւ «Քոնկրեշընըլ Ռեքըրտ»ի 28 Ապրիլ 1971ի արձանագրութեանց մէջ (էջ 3172), Ապրիլեան Եղեռնին նուիրուած յիշատակութեամբ մը՝ ամերիկեան այդ Գերագոյն Ժողովին կը ծանօթացնէ Հայութիւնը, իր պատմական անցեալով ու պատուաբեր ներկայով, կը պարզէ Հայութեան նպաստը միջազգային քաղաքակըրթութեան թէ Միացեալ Նահանգներուն, եւ կը յայտնէ իր վրդովումը՝ ամերիկեան Պետ. Քարտուղարութեան անարդար կեցուածքին դէմ:

Դառն է, ցաւալի՛ է մտածել՝ որ թուրք դիւանագիտական անձնաւորութեան մը այն տեղեկատուութեան վրայ, թէ «Թըրքական դեսպանատունը կրնայ թատր հանդիսանալ հայկական ցոյցերու» եւ թէ «իր կառավարութիւնը (այսինքն՝ Թուրք կառավարութիւնը) ճիշդ պիտի չնկատէր ամերիկեան կառավարութեան պահակախումբի մը մասնակցութիւնը Նահատակներու Օրուան հանդիսութեանց», ամերիկեան Արտաքին Նախարարութիւնը կ'արգիլէ զինուորական նուագախումբի մը մասնակցութիւնը՝ քաղաքացի (Ամերիկացի) Հայերու նուիրական մէկ յուշատօնին:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼԸ

—o—

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՈՒՐԲԱԹ Ս. ՊԵՏՐՈՍԻ ՄԷՋ

Կարդինալ Աղաճանեանի մահը լայն արձագանգ գտաւ անշուշտ ոչ միայն իտալական այլեւ ֆրանսական մամուլին մէջ: Երկուշաբթի իրիկուն արդէն, Մոնտ, Ֆրանս-Սուար եւ Լա Քռուա լայն տեղ կուտային ծանրանալով մանաւորաբար հայ Ծիրանաւորին բացառիկ զարգացումին վրայ: Ծանօթ է որ Կարդինալը 11 լեզու գիտէր, որոնցմէ վեցը շատ սահուն կերպով կը խօսէր: Ամէնէն լատինագէտներէն մէկն էր նաեւ Հռովմէական Պապական Վարչութեան (քիւռի): Թերթերը սխալ բաներ ալ կը գրեն անշուշտ եւ ըստ թերթին Կարդինալին ծննդավայրը՝ Ախլցխա, Վրաստանէն Հայաստան, կամ Ռուսիա կամ Կովկաս ձեռքէ ձեռք կ'անցնի:

Լա Քռուա կը շեշտէ թէ Կարդինալը ջանք թափած է նաեւ մերձեցում մը ըստեղծելու համար Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ եւ արեւելեան ոչ-կաթողիկէ Եկեղեցիներու միջեւ: Լը Մոնտ խորհրդային հպատակութիւն կը շնորհէ Ծիրանաւոր Աղաճանեանին, մինչ շատեր կ'ուզեն անպայման որ Սթալինի դասընկեր եղած ըլլայ:

Երեքշաբթի օր լայն տեղեկութիւններ կուտար, նկարն ալ հրատարակելով Ինթերնէշընըլ Հէռալտ Թրիպիւնը որ թէեւ Ախլցխան «Վրաստանի ռուսական դաւառ»ի կը վերածէ բայց եւ այնպէս մեծ գովեստով կը խօսի Կարդինալին մասին, շեշտելով թէ Վատիկանի ամէնէն յարգուած անձնաւորութիւններէն մէկն էր: Կը յիշէ նաեւ թէ Ծիրանաւորը քաջ կը խօսէր հայերէն, ռուսերէն, իտալերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն եւ լատիներէն ու սորված էր գերմաներէն, սպաներէն, դասական յունարէն եւ արաբերէն:

Քոմպա նաեւ կը շեշտէ թէ Կարդինալը Հռոմէական Վարչութեան ամէնէն ժողովրդական դէմքերէն մէկն էր: Ֆիկառօ քանի մը տողով կը գոհանայ, իսկ Օռոռ որ Երկուշաբթի առտու միակը եղած էր երեք տողով լուրը տալու, Երեքշաբթի օր նկարն ալ կը հրատարակէ, շեշտելով թէ ամէնէն ակնառու անձնաւորութիւններէն մէկն էր վատիկանեան կղերին: Թերթը կը գրէ նաեւ թէ Կարդինալը բացառիկ իմացականութեան տէր էր:

Իր մահով կարդինալներու թիւը կ'իջնէ 122ի:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ օր, Ս. Պետրոսի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախագահը հարցազրոյցի ձեւով խօսեցաւ անգլիական պատկերասփիւռէն, Անգլիոյ Հասարակաց Շուկայի անդամակցութեան շուրջ: Փոմփիտու շեշտեց, թէ Անգլիոյ վարչապետը, որուն հետ խօսակցութիւններ պիտի ունենայ քանի մը օրէն, «մեծ որոշում» մըն է, որ պիտի տայ, որովհետեւ անցեալին, ինչպէս նկատել տուած էր Չըրչիլ, Անգլիա միշտ նախընտրած է «բաց ծովը», փոխարէն Եւրոպայի, իսկ այժմ Անգլիա պէտք է ընտրէ Եւրոպան: Նախագահին փափաքն է, որ այս ընտրութիւնը կատարուի անկեղծ ու խոր կերպով եւ Անգլիացիները ըմբռնեն, թէ կարեւոր փոփոխութիւն պիտի մտնէ իրենց առօրեային մէջ: Անգլիոյ վարչապետը, իր կարգին, խօսեցաւ Ֆրանսացիներուն, պատկերասփիւռի Ա. կայանէն, գիտել տալով, թէ այժմ խորապէս հաւատացած է, որ «միասին պիտի կարողանանք աշխատիլ աշխարհի բարօրութեան համար»:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ասիական գիւղի մը՝ Շէրէքէնի մէջ մեռած է Շիրին Կազանով անուն մէկը, որ 154 տարեկան էր:

ՊՈԼՍՈՅ Իսրայէլի ընդհանուր հիւպատոսը՝ Էֆրայիմ Էլրոմ, Երկուշաբթի օր առեւանգուեցաւ Թուրք ձախապաշտ խմբակի մը կողմէ, որ մաս կը կազմէ Թուրքիոյ Ազատագրութեան Ժողովրդական Բանակին: Առեւանգիչները իբրեւ ազատ արձակման պայման պահանջեցին իշխանութիւններէն, որ ազատ ձգուին «բանտարկուած բոլոր յեղափոխական արձակողները»: Կառավարութիւնը կտրապէս մերժեց պահանջելով առեւանգիչներէն, որ անմիջապէս ազատ թողուն Իսրայէլի հիւպատոսը: Կառավարութիւնը մտադիր է նաեւ Խորհրդարանին ներկայացնելու օրինագիծ մը, որով մահուան պիտի դատապարտուին առեւանգիչները: Իսրայէլի Արտաքին Նախարարը Թուրք իշխանութիւններէն պահանջեց, որ ամէն ինչ ի գործ դրուի, որպէսզի անմիջապէս ազատուի հիւպատոսը: Առեւանգիչները պայմանաժամի թուական տուած են՝ Մայիս 20, ժամը 16:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ վարչապետը՝ Թրուտօ իր կնոջ հետ պաշտօնական այց մը կուտայ Խորհ. Միութիւն: Առաջին անգամն է 1942էն ի վեր, երբ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատուեցան երկու երկիրներու միջեւ, որ Քանատացի վարչապետ մը կ'այցելէ Մոսկուա: Քաղաքական խօսակցութիւններու նիւթերն են՝ զինուորական ուժերու կրճատումը Եւրոպայի մէջ, խորհրդային Հրեաներու հարցը եւայլն: «Պրաւդա» նկատել կուտայ, այս այցին միջոցաւ պիտի ընդլայնին առեւտրական, մշակութային եւ գիտական փոխանակութիւնները: Վարչապետը Քանատա հրաւիրեց խորհրդային ղեկավարները:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ նախագահը Ռումանիա մեկնեցաւ՝ պաշտօնական այցելութեան: Պուքրէշի մէջ վերջ գտան ռումէն — եւնկոյլաւ խօսակցութիւնները: Միւս կողմէ կարգ մը մանրամասնութիւններ կը տրուին ռումէն Արտաքին Նախարարին Փեքին այցին մասին, անցեալ Մարտին: Չինաստան 244 միլիոն տոլարի վարկ բացած է Ռումանիոյ: Միեւնոյն ատեն Չինաստան գործարաններ պիտի հաստատէ եւ չին մասնագէտներ պիտի երթան Ռումանիա, ուր պիտի մնան երկար ժամանակով: Որոշ աղբիւրներու համաձայն Փեքին պատերազմական իրեր ալ պիտի յանձնէ: Քաղաքական շրջանակները գիտել կուտան, թէ Պուքրէշ միշտ կը հետապնդէ «անկախ» երկրի քաղաքականութեան կիրարկումը:

ՌԸՆՈՅԻ հարցը չի լուծուիր եւ կը թուի թէ այլեւս անել կացութիւն մը ստեղծուած է: Միւս կողմէ մինչ հանրակառքերու գործադուլը կը ծաւալի, վախ կայ որ հաղորդակցութեանց միջոցներու ընդհանուր գործադուլ մը ըլլայ 24 ժամուան համար:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ ուղեւորները գործադուլի մէջ են եւ բանակցութիւններն ալ ձախողած են:

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ դատին ընդհ. դատախազը մէկէն տասը տարի բանտարկութիւն պահանջած է հրեայ ինը ամբաստանեալներուն համար: Կը կարծուի թէ վճիռը կը տրուի շաբթուս վերջ:

ԽԱՒԱՐԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

ՔԱՐԹՈՒՇ

(ՅԱՆԴՈՒԳՆ ԱԻԱԶԱԿԸ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս անօրէններու եւ գողերու խումբը կազմակերպեց բանակի մը պէս: Պարտադրեց խիստ կարգապահութիւն մը, ունեցաւ տեղեկալներ եւ ենթասպաներ: Դաւաճանները եւ մատնիչները պիտի պատժուէին մահով: Գործի անցնելէ առաջ, ապահովեց բարձր անձնաւորութիւններու, ոսկերիչներու եւ զինագործներու մեղսակցութիւնը: Արճարաններ եւ ճաշարաններ, ինչպէս նաեւ պանդոկներ ընտրուեցան իբրեւ կեդրոնատեղի: Յետոյ լուրջ յանձնարարութիւններով՝ սպասաւորներ եւ սպասուհիներ կը զետեղուէին հարուստ ընտանիքներէ ներս, ըսպասաւորներ եւ սպասուհիներ, որոնք մաս կը կազմէին Քարթուշի խումբին:

Մէկ խօսքով, Քարթուշ, երկու դար առաջ, կատարած էր այն, ինչ որ յետագային պիտի կազմակերպէր հռչակաւոր Ալ Քափոնէն:

Ընդհանրապէս իր զոհերը մեծահարուստ իշխաններ էին: Լուվրի պալատը մտնելով, Թագաւորին նախասենեակին մէջ իսկ, կը գողնայ իշխանի մը սուրը, միւսին գոհարը, երրորդին ձեռնափայտը: Ժողովուրդը համակրանքով կը հետեւէր անոր քաջագործութիւններուն: Արդարութիւն կը հաստատէր ու վրէժը կը լուծէր չահագործուած ժողովուրդին:

Ու բերնէ բերան կը շրջէին յուզիչ դրուագներ, որոնք քիչ թէ շատ չափազանցուած էին: Կաղանդի գիշեր մը, իր պատուհանէն կը տեսնէ աղքատ կարուհի մը, որ կ՚աշխատի իր խցիկին մէջ, առանց կրակի: Պէտք է անպայման վերջացնէ ձեռքի հագուստը, քանի մը փրանք գանձելու համար: Քարթուշ կը յուզուի ու անմիջապէս կը դառնայ Կաղանդ Պապա: Բուխերիկէն վար կ՚իջնէ ու խեղճ աղջըկան կուտայ արքայական կաղանդչէք մը, 3.000 փրանք:

Ուրիշ իրիկուն մը, Քարթուշ կ՚անցնի Փօն–Նէօֆ կամուրջէն: Կը նկատէ տարիքոտ մարդ մը, ընկճուած վիճակի մը մէջ, որ ջղագրգիռ շարժումներով կը մօտենայ բազրիկին: Քարթուշ մարդուն կը հարցնէ իր մտահոգութեան պատճառը:— «Աւա՜ղ, կ՚ըսէ անծանօթը, ես սնանկացած վաճառական մըն եմ եւ ունիմ բազմանդամ ընտանիք: Եթէ վաղը իսկ պարտատէրերուս չվճարեմ 27.000 փրանք, դատարան պիտի կանչուիմ ու պիտի նետուիմ բանտ: Կը նախընտրեմ այսօր իսկ անձնասպան ըլլալ»: Ու մարդը քիչ մը աւելի կը մօտենայ կամուրջի բազրիկին: Քարթուշ կը բռնէ անոր ձեռքէն.— «Հիմա մեռնելու ժամանակը չէ, կ՚ըսէ, վերադարձիր զաւակներուդ քով ու հանգիստ քուն մը քաշէ, վաղը՝ ես կը վճարեմ պարտքերդ:

— Դո՛ւն, ի՞նչպէս, 27.000 փրա՞նք:

— Այո՛, ե՛ս: Վաղը իրիկուն տունդ հրաւիրէ պարտատէրերը. կու գամ ու կը վճարեմ»: ... Յաջորդ իրիկուն բոլոր պարտատէրերը հաւաքուած էին սնանկացած վաճառականին տունը եւ թերահաւատութեամբ կը սպասէին... երբ յանկարծ յայտնուեցաւ Քարթուշ ու, քակելով վերարկուին կոճակները, սեղանին վրայ դրաւ խնդրոյ առարկայ գումարը: Վճարեց իւրաքանչիւրին բաժինը, առաւ ստացագիրները եւ զանոնք յանձնեց վաճառականին: Յետոյ բացաւ կողով մը, հանեց ընտիր գինիի շիշեր ու բոլորն ալ խմեցին իր կենացը: Բազմաթիւ շիշեր պարպուեցան: Ատեն ատեն, Քարթուշ ակնարկ մը կը նետէր ժամացոյցին: Վերջապէս տրուաւ մեկնումի աղդանշանը: Գիշերը բաւական ուշ էր, փողոցները մութ ու ամայի: Յանկարծ մարդիկ յայտնուեցան, յարձակեցան խումբին վրայ ու սկսան կողոպտել: Քարթուշ բարձրաձայն օգնութի՛ւն կը պոռար, բայց արդէն չարագործներուն խումբը անհետացած էր, հետը տանելով ո՛չ միայն 27.000 փրանքը, այլ պարտատէրերուն դրպանը գտնուող արժէքաւոր առարկաները եւ գումարները: Քարթուշ անձամբ բեմադրած էր այս բոլորը ու վերստացած էր 27.000 փրանքը, բարձր տոկոսով միասին:

Ոստիկանութեան հետապնդումները դըրական արդիւնքներ չէին կրնար տալ, որովհետեւ անոր շարքերուն մէջ իսկ կային Քարթուշի մարդոցմէն, որոնք զինք կը զգուշացնէին կանխաւ: Բայց եկաւ ժամանակ մը, երբ Քարթուշ դարձաւ կասկածամիտ, ջղագրգիռ ու բռնակալ: Իր ձեռքով սպաննեց իր մարդոցմէն շատերը:

Խումբը սկսաւ պառակտիլ եւ սկսան դէշ օրերը: Յաճախ երբ արշաւի կ՚ելլէին այսինչ կամ այնինչ դղեակը կողոպտելու, արդէն ոստիկանութիւնը հոն իրենց կը սպասէր: Խումբին մէջ մատնիչներ էին լրտեսներ:

Վերջ ի վերջոյ ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ձերբակալել իր տեղակալներէն մէկը, Տիւ Շաթըլէ անունով: Դատաւորը անոր առաջարկեց յանձնել իր պետը, եթէ կ՚ուզէր անպարտ արձակուիլ: Աւազակը հաւանեցաւ:

150 ոստիկաններով, Տիւ Շաթըլէ ժամանեց այն պանդոկը, ուր Քարթուշ ապաստան կը գտնէր ընդհանրապէս: Ըստ նշանաբանը: Դուռը բացուեցաւ եւ ոստիկանութիւնը, ներս խուժելով, դիւրաւ ձերբակալեց Քարթուշը, որ կը գտնուէր իր անկողինին մէջ: Ժողովուրդը իմանալով Քարթուշի ձերբակալութիւնը, խուժած էր փողոցներուն մէջ: Քարթուշ կը քալէր գլուխը բարձր, յանդուգն ու անվախ. կը խօսէր, կը կատակէր բոլորին հետ: Եւ ժողովուրդը կը ծափահարէր:

Դատարանին առջեւ Քարթուշ ուրացաւ իրեն դէմ եղած բոլոր մեղադրանքները, նոյնիսկ ուրացաւ իր ինքնութիւնը: Երբ մայրը դրին իր ներկայութեան, Քարթուշ չճանչնալ ձեւացուց զայն:

Դատարանը ճարահատ զինք ենթարկեց անդիմադրելի չարչարանքներու, որպէսզի խոստովանի, բայց Քարթուշ տեղի չտուաւ: Նոյն օրը տարուեցաւ Կրեվի հրապարակը, ուր արդէն բարձրացուցած էին լաստակը եւ հորիզոնական անիւը: Քարթուշ հասկցաւ, որ այլեւս մահը անխուսափելի էր: Մինչ այդ կը յուսար, որ իր մարդիկը պիտի օգնեն իրեն, պիտի փրկեն զինք: Բայց ծովածաւալ ամբոխին մէջ ոչ մէկ շարժում կը տեսնէր ի նպաստ իրեն: Ուրեմն անոնք դըժած էին իրենց երդումը՝ ամէն գնով ազատելու իրենց պետը: Քարթուշ զայրացաւ ու դառնալով պաշտօնեային ըսաւ, թէ կարեւոր յայտնութիւններ պիտի ընէ: Կըրկին տարին դատաւորին մօտ, եւ հոն Քարթուշ մէկիկ մէկիկ յայտնեց իր ընկերներուն ու մեղսակիցներուն անունները: Բոլորն ալ ձերբակալուեցան: — «Դո՛ւք, բոլորդ ալ վատեր ու դաւաճաններ էք, ըսաւ. դուք արժանի չէք ապրելու ինծմէ ետք: Ահա՛, այսպէ՛ս կը լուծեմ վրէժս»:

Յետոյ կանչել տուաւ սիրուհին, գաւաթ մը գինի պարպեց անոր կենացը ու հրաժեշտ առաւ անկէ: Ու հպարտ քայլերով ուղղուեցաւ դէպի հրապարակը ու երկնցաւ հորիզոնական անիւին վրայ: Անիւը կը դառնար դանդաղօրէն, մինչ դահիճը, երկաթէ հաստ ձող մը կ՚իջեցնէր մահապարտին վրայ, համաչափ: Հարուածը կը հանդիպէր սրունքներուն, գըլուխին, կուրծքին: Ոսկորները կը փըշրուէին ու մահը շատ դանդաղօրէն կը մօտենար...:

Ահա այսպէս վերջացաւ այս խաւարի ասպետին կեանքը: Քարթուշ, որ թերեւս տարբեր ժամանակներուն դառնար պարկեշտ քաղաքացի մը, օրինապահ գործաւոր մը, բայց այդ անբարոյական, ապականած եւ անկրօն միջավայրին դէմ հակազդելով, դարձաւ թունաւոր բոյս, խաւարի ասպետ, ինչպէս մեր օրերուն կը տեսնենք սանձարձակ եւ ըմբոստ երիտասարդութեան մը օրինազանցութիւնները:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՃԱՓՈՆ ԵՒ ԱՍԻԱ

Ասիական չարք մը երկիրներու մէջ «անհանգստութիւն» մը ցայտուն կը դառնայ օր աւուր, Ճափոնի տնտեսական տիրապետութեան հետեւանքով:

Ճափոն առնուազն Ասիոյ մէկ կարեւոր շրջանը կը նկատէ իր տնտեսութեան բնական գօտին: Եւ այսպէս է, որ ան արագ թափով կը տարածուի հոն: Անոր առեւտուրը արդէն իսկ գերակշիռ եւ տիրապետող դիրք կը գրաւէ Ասիոյ մէջ, իսկ անոր կատարած դրամագլուխի յատկացումները, որպէսզի աժան հում նիւթ եւ աշխատող ձեռք հայթայթէ իր ճարտարարուեստին, սկսած է հասնիլ ամէնուր: Ճափոն ամէնէն ակնառու տնտեսական ուժն է Ասիոյ մէջ: Անոր արտադրութիւնները, ծանուցումները, առեւտրականները եւ, վերջերս ալ, զբօսաշրջիկները կ՚երեւան ամէն տեղ:

Այս պատճառով Ասիացիներու մեծ մասը հակակրութիւն ցոյց կուտայ Ճափոնցիներու նկատմամբ: «Պատերազմէն ետք համեստ էին անոնք. անոնց հետ կրնայիր հաւասարէ հաւասար խօսիլ» կ՚ըսէ Փիլիպպեցի մը, որ անմիջապէս կ՚աւելցնէ՝ «սակայն ստիպմանաբար այն տպաւորութիւնը կը ստանանք, որ անոնք գոռոզ կը դառնան»:

Քսանեւհինգ տարիներ անցած են պատերազմի օրերէն ի վեր, երբ Ճափոն կ՚արձանագրէր չարաչար պարտութիւն: Փիլիպպեան կղզիներու նախագահն է, որ դիտել կուտայ, թէ «ներկայիս հարաւարեւելեան Ասիա կը ղեկավարուի այն սերունդին կողմէ, որ պատերազմեցաւ Ճափոնի դէմ եւ կրեց անոր դաժան տիրապետութեան լուծը: Սակայն, քիչ ժամանակէն, նոր սերունդ մը պիտի փոխարինէ հինները և ասոնք՝ դառնութիւն չունին. այդ պարագային յարաբերութիւնները բնականոն կը դառնան»:

Սակայն միայն պատերազմի յիշատակներ չեն, որ դառնութիւն կը ստեղծեն: Ճափոնցիք կ՚ուզեն իրենց ձեռքը կեդրոնացնել այդ երկիրներու տնտեսութիւնը. չեն գոհանար մասնակցութեամբ միայն: Ասիացիները կ՚ընդունին, թէ պէտք ունին Ճափոնի դրամին, անոր ճարտարութեան, որպէսզի զարկ տրուի իրենց տնտեսութեան: Ասիկա դառն խոստովանութիւն մըն է անոնց համար, որովհետեւ, ինչպէս կ՚ըսէ Մալեզիացի պետական դէմք մը՝ «Անգլիայէն անկախութիւնն ստացանք, ոչ թէ որպէսզի օր մը տնտեսական ծառաները դառնանք Ճափոնցիներուն»:

Այս վերջինները այս երեւոյթը կը բացատրեն հարուստի եւ աղքատի հոգեբանութեամբ: Անխուսափելի է, կ՚ըսեն անոնք, որ աղքատ երկիրներ նախանձին հարուստ պետութիւններէն: Ապրուստի մակարդակի տարբերութիւնը Ճափոնցիներու եւ ասիական միւս երկիրներու ժողովուրդներու միջեւ երթալով կը մեծնայ, որու պատճառով կը ստեղծուի նաեւ նախանձի տրամադրութիւն: Այսպէս կը բացատրեն անոնք իրենց դէմ եղած դառնութիւնը:

Ասիացիները կը դժգոհին Ճափոնցիներու կիրարկած ձեւերու եւ եղանակներու մասին: Նոյնիսկ գործի ընկերութեան մէջ ի վերջոյ տէր կը դառնան գործին: Օրինակ, Ճաձոնցին իր ասիացի գործի ընկե-

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Ինչ կարգադրութիւն, որ յանուն հաշտութեան եւ խաղաղութեան կ՚ըլլայ, ինծի համար ընդունելի է, պատասխանեց Տ. Միքիաս քահանայ քրիստոնէավայել խոնարհութեամբ մը եւ վաճառականը ողջունելով դուրս ելաւ:

— Էօ՜ֆ, վերջապէս ամէն ինչ կարգադրուեցաւ եւ պիտի կրնամ հանգստութիւնս գտնել, ըսաւ ինքն իրեն Ղուկաս Էֆէնտի, երբոր առանձին մնաց:

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

Այս հանգստութիւնը, զոր Ղուկաս Էֆէնտի կ՚երազէր, շատ երկար չտեւեց:

Ցորմեհետէ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիի դայթակղական միջադէպին հետեւանքով հրաժարած էր Աղքատախնամի նախագահութենէն, որեւէ տեղեկութիւն չէր ունեցած Շուշանիկի մասին, որ ինչպէս յայտնի է, այդ դայթակղութեան գլխաւոր պատճառը եղած էր, հակառակ իր կամքին:

Կիրակիի դէպքին հետեւեալ ու յաջորդ օրերը, ամբողջ Ֆերիգիւղը այդ եղելութեամբ զբաղեր էր: Հաճի Թումիկի ազդեցութիւնն ու ժողովրդականութիւնը նոր փայլ մը ստացած էր այդ արարքով, որուն գլխաւոր ներշնչողն ու գերակատարը եղած էր ինքը եւ իր գինետան մէջ օրերով խօսուէր էր կատարուած քաջագործութեան վրայ:

Կատարեալ յաղթանակ մը եղած էր Ղուկաս Էֆէնտիի խայտառակումը, եւ երբ իմացուեցաւ թէ Աղքատախնամին նախագահութենէն հրաժարած է, ա՛լ աւելի մեծցաւ իրենց արարքին նշանակութիւնը:

— Ահա, տասնկ մենք մարդը դուրս կը նետենք, պոռացեր էր գինեպանը, այդ հրաժարականին լուրը առնելով:

Եւ սակայն բոլոր ասոնք դրական արդիւնքի մը չէին յանգած: Շուշանիկ եւ իր զաւակը անօթի կը մնային, տիկին Սաթենիկ եւս աւուր հացի կարօտ էր, այնպէս որ տարուած յաղթանակը որեւէ օգուտ մը չէր ըրած անխիղճ վաճառականին զոհերուն:

Սերգիս, որ ինչպէս գիտենք, եկեղեցիի ցոյցին գլխաւոր կազմակերպիչներէն մին էր, Հաճի Թումիկի հետ, այս բանը դիտել տուաւ գինեպանին, երբ այս վերջինը անգամ մըն ալ կը յոխորտար իրենց յաղթութեանը վրայ:

— Այո, մարդը խայտառակեցինք, բայց աղջիկ խեղճերը նորէն անօթի են, ըսաւ երիտասարդը:

— Աստուած ողորմած է, պատասխանեց գինեպանը:

— Եթէ գործը միայն Աստուծոյ ողորմութեանը մնայ, կարծեմ խեղճերը դեռ շատ կը չարչարուին, մինչեւ հիմա այդ ողորմութիւնը իր զօրութիւնը ցոյց տալու միտք չունի... աւելի աղէկ է, որ մենք ճար մը մտածենք:

— Ի՞նչ կրնանք ընել, մենք մեր ձեռքէն եկածը ըրինք, մարդը աղուոր մը խայտառակեցինք, Աղքատախնամէն ալ դուրս նետել տուինք:

— Պէտք է որ Ղուկաս Էֆէնտին Շուշանիկի ու զաւկին հոգը վրան առնէ, իմ խելքս ասոր կը հասնի, պատասխանեց Սերգիս վճռաբար, եւ քանի որ ճամբայ ելանք, կէս ճամբան մնալու չենք, պէտք է որ այդ գործը գլուխ հանենք:

Երիտասարդը ապահովաբար ծրագիր մը ունէր, զոր չէր ուզեր անմիջապէս պարզել, այլ նախ կը փափաքէր գինեպանին տրամադրութիւնը իմանալ:

— Ի՞նչպէս կրնանք բռնի ստիպել, որ դրամ տայ, ըսաւ գինեպանը, տարտամ կերպարանքով մը:

— Այդ մասին կարելի է միջոց մը խորհիլ, միայն թէ դուն տրամադի՞ր ես ինծի օգնելու... այդ տեսակ մարդիկը բոլորապէս խայտառակելով պատժուած չեն ըլլար, անոնց նիւթականին դպչելու է, որ զգացուին:

— Եթէ ձեռքէս բան մը կուգայ, գըլխուս վրայ, ըսաւ գինեպանը, ես ալ կ՚ուզեմ, որ մեր այսքան աշխատութիւններէն դոնէ պզտիկ օգուտ մը ըլլայ այս խեղճերուն:

— Ուրեմն համաձայնինք, պատասխանեց Սերգիս ուրախութեամբ, կրնա՞մ պէտք եղած ատեն քու վրադ վստահիլ:

— Ձեռքէս եկածը կ՚ընեմ, կրկնեց Հաճի Թումիկ վճռաբար:

Օրերէ ի վեր Սերգիս իր մտքին մէջ կ՚որոճար այն միջոցը, որով կը յուսար Ղուկաս Էֆէնտիէն նիւթական նպաստ մը ձեռք ձգել Շուշանիկի եւ անոր նորածին զաւկին համար: Այդ միջոցը ինքնին շատ պարզ էր ու յաճախ ի գործ դրուած նըմանօրինակ պարագաներուն՝ այն է փոքրիկ մանուկը, բացատրական նամակով մը կողովի մը մէջ դնել եւ գիշեր ատեն դրան առջեւ զետեղել վաճառականին դրան առջեւ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

րակիցէն կը պահանջէ, որ ձեռնարկու-թիւնը ընդլայնուի: Տեղացին, որ կարեւ-լիութիւնը չունի նոր դրամագլուխ հայ-թայթելու, թոյլ կուտայ ճափոնցի ըն-կերոջ ընդլայնելու իր դրամագլուխի բա-ժինը եւ այս ձեւով ձեռք անցընելու ձեռ-նարկութիւնը:

Հում նիւթի տիրապետութեան հարցն ալ կարեւոր դեր կը կատարէ: Ասիացի մըն է, որ կը պատմէ — տեղւոյն վրայ արտադրուող ճափոնական գործիքի մը համար պէտք էր հում նիւթ ձեռք ձգել ճափոնէ. սակայն ճափոնցիք բարձր գին պահանջեցին, որով ձեռնարկութիւնը սնանկացաւ եւ հարկ եղաւ ծախել ճա-փոնցիի մը, որ նոյն հում նիւթը այս ան-գամ աւելի աժան գինով ձեռք ձգեց իր ազգակիցներէն: Ձեռնարկութիւնը այժմ չահաբեր դարձած է»:

Ցեղային հակակրութիւններ ալ դեր կը կատարեն. Քուալա Լիմփիւրի դրամա-տան տնօրէն մըն է որ նկատել կուտայ, թէ երբ ճափոնցին Հարաւ. Ափրիկէ կը գտնուի, ինքզինք ճերմակի տեղ կը դնէ, երբ Ամերիկա կը գտնուի՝ յառաջացած երկրի մը զաւկի տեղ, իսկ երբ Ասիոյ մէջ կը գտնուի՝ ինքզինք կը նկատէ միւսնե-րու նման Ասիացի»:

Ճափոնական գրօսաշրջիկութիւնն ալ դժգոհութեան առիթ կը տեղծէ. Ասիա-ցիք նախապէս ուրախութեամբ դիմաւո-րեցին այս ճգտումը՝ մտածելով թէ տա-րադրամի աղբիւր պիտի հանդիսանայ ի-րենց համար: Այժմ կը տեսնեն, թէ սխա-լած են. գրօսաշրջիկութենէն օգտուողը իրենք՝ ճափոնցիներն են:

Ճափոնցի գրօսաշրջիկը կը ճամբորդէ ճափոն օդանաւով, կը գիշերէ ճափոնցի-ներու պատկանող պանդոկներ, կը ճաշէ նոյնպէս իր ազգակիցներու պատկանող ճաշարանները: Գնումները կը կատարէ կրկին ճափոնական վաճառատուներու մէջ, իսկ ճափոնցի այրը գիշերը կը զը-ւարճանայ, օրինակ Պանկքոքի մէջ, Սանի գլեակ ակումբը՝ ճափոնուհիներու ընկե-րակցութեամբ:

Այս մեղադրանքներուն եւ դժգոհու-թիւններուն ի պատասխան այս վերջին-ները նկատել կուտան, թէ ընդհանուր ե-րեւոյթ է, որ ձախողածը նախանձի յա-ջողածէն: Աղքատն ալ հարուստէն:

Քսանեւհինգ տարի առաջուան պար-տեալ երկիրը, այսօր յաղթական Պետու-թեան մը դիմագիծը ունի:

Թ. Ա. Թ.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ժամանակը լաւագոյն խորհրդատուն է:

ՊԵՐԻԿԼԷՍ

×

Ինչպէս յաճախ ամպերը կը մթագնեն արեւը, այնպէս ալ կիրքերը կը ծածկեն տրամաբանութիւնը:

ՊՂՈՒՏԱՐՔՈՍ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՒԵՏԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Ֆրանսական Հանրապետութեան, յա-ջորդաբար, Անգարայի, Թեհրանի և Մեր-ձաւոր Արեւելքի դեսպան, հնութիւններու եւ ձեռագիր մատեաններու մասնագէտ, Պր. Ժան Բօզլիին տարիներու ընթացքին հաւաքած մեծարժէք առարկաները, շատ նուրբ նկարներով, խորաններով եւ կեն-դանագիրերով ծաղկուն, հայկական ձեռա-գիր աւետարանները 30 Ապրիլ Ուրբաթ օրը աճուրդով ծախուեցան Ռիւ Տրուոյի աճուրդարանին մէջ:

Ժամանակին, վաճառուելիք — երկրորդ անգամ ըլլալով — ապրանքներու բա-ցատրական ցանկը (քաթալոկ) Վաղգէն Հայրապետին եւ Ազգային Մատենադա-րանին տնօրէն ակադեմական Պ. Լեւոն Խաչիկեանի ուղարկուած ըլլալով, հեռա-գրով փութացուած հրահանգի համա-ձայն, կաթողիկոսական պատուիրակ Սե-րովբէ Արքեպիսկոպոս դիմում կատարած էր ծանօթ ազգայիններու, ազգային սե-փականութիւն եղող այս անգին հրաշա-լիքները միասնաբար գնելով, խակական տիրոջը յանձնելու համար: Դժբախտա-բար հակառակ լաւագոյն զգացումներով տոգորուած ըլլալուն, հաւանաբար իրենց կարողութիւններէն վեր ըլլալուն, չկըր-ցան գնել:

Իբրեւ հետաքրքիր եւ կամ գնորդ սրա-հին մէջ ներկայ եղող ազգայիններու սըր-տին մէջ անձկութիւնը տեղ բռնած էր ի տես փարիզաբնակ նշանաւոր հնավա-ճառի մը եւ Ամերիկայէն մասնաւորաբար այս գործին համար եկող մասնագէտ վա-ճառականներու ներկայութեան: Արդէն գնելու պայքարը այս անհատներու մէջ անցաւ տասը հազարաւոր Ֆր. մէկ անգա-մէն աւելցնելով...:

Յաջորդաբար ծախու հանուած աւե-տարաններէն առաջինը տասնեւմէկերորդ դարու գործ — բաւական մը աւրուած — մագաղաթեայ Աւետարանէ անջատուած հինգ թերթիկներ էին, որոնց վրայ Քրիս-տոսի Երուսաղէմ մուտքը, յարութիւնը, մատնութիւնը եւ խաչելութիւնը գծուած էին, ինչպէս նաեւ տասնի մօտ խորանա-զարդ, թռչնագիր առանձին էջեր:, հա-ւանաբար միեւնոյն Աւետարանէն փըր-ցուած:

Այս թանկագին գործերը ծախուեցան, հարիւրին տասնեւվեց յաւելումն ալ հաշ-ուելով 175.000 Ֆրանքի. բարեբախտա-բար, նոյնանման թերթիկներ 1038 թուա-կանը կրող, մատենադարանին մէջ կը գտնուին:

Երկրորդը, Աստուածատուր քահանային կողմէ յանձնարարուած եւ Քղիի մէջ Յա-կոբ Զուխայեցիին կողմէ 1586 թուին ծաղկուած Աւետարանն էր:

Քառասուն եւ եօթը վառ գոյներով, մեծ վարպետութեամբ գծուած նկարներէ, ծաղկագիր եւ կենդանագիր լուսանցքնե-րով զարդարուած, ըստ հասկցողներու կարծիքին հեռու բիւզանդական եւ լատի-նական ազդեցութենէ:

Բարձրացաւ 170.000 Ֆրանքի. այս Ա-ւետարանին յիշատակարանները եւ նկար-չութեան որակը Արտաւազդ Արք.ի ու-սումնասիրութեան առարկան դարձած է: Դժբախտաբար կազմուած ատեն թուղ-թերու լայնքէն եւ բարձրութենէն կըտր-ուած եւ փոքրացուած է, թէ ոչ կրկին գինը ընելու հաւանականութիւնը կար:

Ցիշեալ դրիչին կը պատկանի 1592 թուականին Վանայ մէջ ծաղկուած եւ այժմ Երուսաղէմի վանքին մէջ գտնուող 3424 թիւ Աւետարանը:

Երրորդ Աւետարանը նկարուած է — ըստ յիշատակարանին — Շահ Աբբասի գահակալութեան շրջանին, եւ Երեւանի գրաւման տասնեւմէկերրորդ դարուն, Մեսրոպ Խիզանցիին կողմէ, որուն վրայ հայրապետ դպիրին ստորագրութիւնը կայ 1605 թուակիր, կը բաղկանայ չորս Աւե-տարանիչներու նկարներէն, եւ վեց երես շատ նրբութեամբ երփնագրուած զանա-զան տեսակ նկարներով, մարգարիտէ վըղ-նոցի մը պէս գիրերը յատակ ու մեկին գրուած են. կարդալը հաճոյք կը պատ-ճառէ տեսողութեան: Ծախուեցաւ մօտա-ւորապէս 175.000 Ֆրանքի:

Ժամանակին պատկանած է Ժաք տը Մորկանի հաւաքածոյին, յիշուած Ֆրե-տերիք Մաքլէրի կողմէ «Մինիաթիւր ար-մենիէն, Փարիզ 1913» գիրքին մէջ:

Գրիգորիս դպիրին եւ կնոջը Թամարին համար Վարդէրի կողմէ գրուած տասնեւ-չորրորդ դարու գործ, աւրուած վիճակի մէջ մեծ ձեռագիր Աւետարանը ծախուե-ցաւ 70.000 Ֆրանքի, որուն մասին Ար-տաւազդ Արք.ը «Արտասահմանի մէջ հայ-կական ձեռագիրներ» երկասիրութեան մէջ մանրամասն խօսած է: Աւետարանը 1595 թուէն մինչեւ վերջին ատենները բաւա-կան անձերու ձեռքէն անցած է, որոնց գրութիւնը Աւետարանին մէջ սպրդած է:

Տասնեւեօթներորդ դարու գործ «Սուրբ Ներսէս Լամբրոնացին գրութիւնը», որ ժամանակին, ըստ յիշատակարանի, պատ-կանած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողի-կոս Յովհաննէս Այնթապցիին, գնուեցաւ Հայր Գիւտին կողմէ:

Մագաղաթի եւ ընտիր թուղթերու վրայ նկարուած եւ զանազան թուականի պատ-կանող կարգ մը թերթիկներ Փարիզի Հա-յոց Թանգարանի տնօրէնութեան կողմէ գնուեցան:

Ցիշեալ գրութիւնը առուծախի գործո-ղութեան մը նկարագրութիւնը ըլլալուն ոչ մէկ վերլուծում, մեկնաբանութիւն, գիտողութիւն կ՚ընենք, այս մասին քա-նի մը սրտցաւ խօսքեր ընենք գուցէ ու-րիշ առթիւ:

Հ. Ա.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՏՈՐ ՄԸ

CARZOU
graveur et lithographe 1

Շքեղ, բառին իսկական առումով, հա-տոր մըն է զոր լոյս ընծայած է «Ֆրան-քոնի Արուեստի Հրատարակչականը» (Նիս):

Ցարդ միայն Փիքասօ եւ Պռաք արժա-նացած էին այս բացառիկ շարքին, որ Գառզուի գործին մասին եղած հրատա-րակութեանց կարեւորագոյնը պէտք է նկատել իր բովանդակութեամբ եւ գեղեց-կագոյնը՝ իր արտաքինով:

Հատորը ունի երեք լեզուներով (ֆրան-սերէն, անգլերէն, գերմաներէն) բա-ցատրականներ անոր տալու համար մի-ջազգային տարածման մը բոլոր կարե-լիութիւնները:

Յառաջաբանը ստորագրած է՝ Ռոժէ Քայուա (Ֆրանսական Ակադեմիայէն): Առաջին տպաքանակն է՝ 5200, բոլոր հա-տորներն ալ թուագրուած են, կազմուած է 216 էջերէ, ընտիր թուղթի վրայ եւ բազմաթիւ գունաւոր վերարտադրութիւն-ներով եւ երեք հարազատ վիմագրու-թիւններով:

Այս հատորին լոյս աշխարհ գալուն առ-թիւ, հրատարակիչները ինքնատիպ ըն-դունելութիւն մը կազմակերպած էին Մա-յիս 12ին Քրէզի Հորս Սալունի մէջ, ուր հրաւիրեալ լրագրողներն ու բարեկամնե-րը խմիչքէն զատ, կրցան վայլել վայրին յատուկ հաճելի յայտագիր մը, որու գեղարուեստական ճաշակաւոր բեմադրու-թիւնը եւ դերակատարուհիներու մարմ-նային եզակի գեղեցկութիւնը յաջողած էին արուեստի ըմբռնում տալ տեսարան-ներու, որոնք այլ պայմաններու մէջ կրնան լպիրշ թուիլ:

Գառզուի նուիրուած այս հատորը, որ առաջինն է, երեք հատորներու ամբող-ջութեան մը, կ՚ընդգրկէ արուեստագէտին 1948էն 1962ի շրջանը: Կարեւոր հանգըր-ուան մըն է Գառզուի կեանքին եւ ար-ուեստին մէջ:

Ա.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՐՄԱՇԻ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Այս բաժանումը սակայն, գիտողին ու իմաստասիրողին համար է: Ժողովուրդը, միշտ անփիլիստ, միշտ պարզ, տարօրի-նակ խառնակութեան մը մէջ կը շփոթէ այս երկուքը: Ու այս տրամագծապէս ի-րարու ներհակ տեսարաններուն յարակ-ցութիւնը, խառնուրդը, նոյնացումը՝ ի-մաստասիրական ամէնէն հետաքրքրական երեւոյթն է զոր կ՚ընծայէ Արմաշ՝ Խաչ-վերացի շաբթուան մէջ:

×

Ուխտի մը համար որոշեալ ժամանակ-ներու մէջ որոշեալ վայր մը երթալու սո-վորութիւնը՝ նախապատմական հնու-թեանց մէջ կը կորսուի: Ուխտագնացու-թեանց ամէնէն հին յիշատակութիւնն է Ելեւսեան տօները որոնք տեղի կ՚ունե-նային Ելլադայի Ելեւսիս քաղաքին մէջ, ի պատիւ Դեմետրէի, երկրագործութեան խարտիշագեղ դիցուհիին: Դեմետրն էր որ այն ժամանակներուն մէջ ուր մարդիկ, իրենց վայրենի կեանքին մէջ, չէին կըր-նար հողէն հանել իրենց ապրուստը, կը սնուցանէր մարդկութիւնը: Ինքն էր որ կը բուսցնէր ցորենը եւ կ՚արգասաւորէր արտերը: Քաղաքակրթութեան դիցուհին էր կերպով մը, եւ ի պատիւ իրեն Ելլա-դայի ամէն կողմերէն կուգային, ուխտե-րով ու զոհաբերութիւններով, ու առիթ մը կ՚ըլլար այս այլազան ցեղերուն՝ զի-րար ճանչնալու:

Մեր մէջ, Խորենացին կը յիշէ Անահի-տի ուխտագնացութիւնը: Ստրաբոն այդ ուխտագնացութեան վրայ կը յիշատակէ այնպիսի մանրամասնութիւններ, որոնք չեն կրնար այստեղ արտադրուիլ: Հայու-հիները անդ կ՚երթային կորսնցնել այն զոր կին մը մէկ անգամ միայն կը կորսըն-ցնէ, ու այնուհետեւ աւելի յարգի կը նկատուէին եւ կնութեան կը խնդրուէին:

×

Արմաշ՝ բաւական տարիներէ ի վեր ուխտագնացութեան վայր մըն է: Դարէն աւելի է որ անդ կ՚երթան Աստուածածնի պատկերին առջեւ ծնրադրելու, անկից խնդրելու իրենց ցաւերուն մեղմացումն եւ իրենց փափաքներուն իրագործումը: Չի գիտցուիր ճշդիւ թէ ո՛ր ժամանակէն սկսած է ուխտագնացութիւնը. բայց ա-պահովապէս մէկ դարէն աւելի է որ Արմաշի բլրակէն վեր կ՚ելլեն ուխտաւոր-ներ: Անկից առաջ վանքը հաստատուած էր արդէն, բայց այդ բլրակին հրաշա-գործ զօրութիւնը դեռ յայտնի չէր ժողո-վուրդին:

Աստուածածնի պատկերն ալ, որ հրա-շագործ զօրութիւն ունի եւ որուն առջեւ կ՚երթան երկրպագել բարեպաշտները, չի գիտցուիր նորէն թէ ո՛ւսկից բերուած է եւ կամ որո՛ւ ձեռքով նկարուած: Դիտե-լի է թէ ամէն վանքերու մէջ Աստուա-ծածինն է որուն յատկացուած է հրաշա-գործ զօրութիւնը: Կինը, որ վանքերու մէջ «քաղաքացիի իրաւունք» չունի, պատ-կերի ձեւին տակ կը պաշտուի այդ վայ-րերուն մէջ: Ահաւասիկ իմաստասիրելու ուրիշ նիւթ մըն ալ:

Ինչո՞ւ կուգան Արմաշ:

Ուխտի համար: Ո՛վ որ ցաւ մը ունի, նիւթական թէ բարոյական, ամուլ կինն որ զաւկի կ՚ըղձայ, մայրն որ աղջկան հա-մար փեսայ մը կը խնդրէ, ո՛վ որ տուն մը կ՚ուզէ, ձիապանն որ իր ձիերուն ա-ռողջութիւնը կը բաղձայ, երկրագործն որ լաւ հունձք մը կը սպասէ, կինն որ իր սիրած անձին հաւատարմութեանը կը ցանկայ, իրենց անառակ զաւկին զղջա-ցումը հայցող մայրերը, ամէնքն ալ Արմաշ կը դիմեն:

Իրենց ուխտը մէկ երկու կերպով կը կատարեն: Բուն ցաւագարները, խուլե-րը, մունջերը, խելագարները, ջղային տագնապներով յուզուած կիները, Աստ-ուածածնի պատկերին առջեւի գաւթին մէջ կը դրուին մինչեւ չորս օր չորս գի-շեր, շրջապատուած իրենց մարդերէն ո-րոնք պաղատագին կը հայցեն Տիրամօր կարեկցութիւնը այդ եղկելիներուն վրայ:

Միւսները ոչխար մը կը նուիրեն՝ մա-տաղի համար, մոմ կը վառեն, կանթեղին մէջ իւղ լեցնել կուտան եւ «դարպաս» ան-ուան տակ գումար մը կը նուիրեն:

Ինծի համար ուխտին ամէնէն հետա-քրքրական եւ նկարագեղ կողմը կը կազ-մեն այն զանազան արծաթէ առարկաները զորս ուխտաւորները կը նուիրեն Աստուա-ծածնի պատկերին եւ որ իրենց ուխտա-գնացութեան նպատակը ցոյց կուտայ: Թեւին վրայ հիւանդութիւն մը ունեցողը արծաթ թեւ մը կը նուիրէ, աչքի հիւան-դութիւն ունեցողը՝ արծաթ աչք մը, սիրտ մը, ձեռք մը, ամ-բողջ մարմին մը, տուն մը ուզողը տուն մը կը նուիրէ, կառք մը, ձի մը, եւայլն: Այս սովորութիւնն ալ շատ հին է: Աստ-ուածաշունչին մէջ կը կարդանք թէ Փղըշ-տացիները իրենց երաստանի հիւանդու-թեանց եւ իրենց դաշտերն աւերող մու-կերուն համար իրենց քուրմերէն պատ-ուէր ստացան Իսրայելացիներուն Տապա-նակին նուիրելու «զպատկերս երաստա-նաց ձերոց, եւ զնմանութիւն մկանց ձե-րոց՝ ապականչաց երկրին»: Այդ պատ-կերները ոսկիէ շինուեցան:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(6 – Շար.)

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի, ի նպաստ բարենպատակ ձեռնարկներուն: Մայիս 20ին, Հինգշաբթի (Համբարձում) ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ Փարք Անթուան Պրեէֆանթ, *Քաղաքապետարանի գեղեցիկ պարտէզներէն մէկուն մէջ:*

Տեղի պիտի ունենայ աւանդական «վիճակ»ը:
Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր

Ծոխ պիւֆէ — շամփուրով խորոված, և զանազան հայկական աղանդերներ, Բոլորէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ անցընելու համար հաճելի օր մը, եւ միեւնոյն ատեն քաջալերելու Կապոյտ Խաչը՝ իր ազգօգուտ աշխատանքներուն եւ ձեռնարկներուն մէջ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ծանօթ — 26 *թիւ օթոպիւսը առնել* Ռիւ Բոլպէրէն *եւ իջնել* Փըթիթ Վիսթ:

Հ. Ց. Դ.

ԼԻՈՆ — Հ. Ց. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամներն ու հայրենակիցները Կիրակի, 30 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, Սփլանտիտի շքեղ սրահներէն մէկուն մէջ:

Օրակարգ — *Ա) Բարոյական եւ նիւթական զեկուցում: Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Գ) Զանազան հարցեր:*

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ. բացումէն քառորդ ժամ յետոյ ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Մայր եկեղեցւոյ կիրակնօրեայ վարժարանին: Նախագահութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի)

Շաբաթ՝ 22 Մայիս երեկոյեան ժամը ճիշդ 8,30ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ
ՀՐԱՒԷՐ
2րդ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան 6 Մայիսի ընդհ. արտակարգ ժողովին օրինաւոր մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, անդամները կը հրաւիրուին նոր արտակարգ ընդհ. ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ իր կեդրոնատեղին 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Ուրբաթ 21 Մայիս ժամը 18ին:

Այս ժողովը, ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը, վճռական հանգամանք պիտի ունենայ:

Օրակարգ — *Վաւերացում Վարչական ժողովի տուած որոշման որ կը վերաբերի, Անտիյէի մէջ կառուցուող* մտաւորականներու Հանգստեան Տան *վրայ ենթագրաւումով իր կատարելիք փոխառութեան:*

(ԿՆԻՔ)

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան
Հայ Քոյրերու

Կիրակի Մայիս 23, ժամը 16ին ժողովրդապետական հանդիսասրահը՝ 69 *Ավընիւ Անրի Պարպիւս, Առնուվիլ:*

Հաղորդակցութեան միջոց — Կառ. տիւ Նոռէն՝ կառախումբ, իջնել՝ Վիլիէ լը Պէլ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն —

Պր. Փիէր Գայսէրեան (Ժուան-լէ-Փէն), Նըմիեան (Կուռէնվիլ) 25ական ֆ., Տիկին Մէսթճեան, Պր. Գրիգոր Թորոսեան (Ալֆորվիլ), Պր. Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Միսաք Բարթիխօղլու (Պուա Քոլոմպ), Տէր եւ Տիկին Լ. Մարտիրոսեան (Քորպէյ ան Փարիսիս), Ե. Սարգիսեան (Պոլէն), Սանտալճեան ընտանիք (Սէն Մանտէ), Գասպարեան - Միթիլճեան ընտանիք (Պուրժ), Տիկին Լուիզ Պետրոսեան (Ռուէյ Մալմէզոն), Մարտիրոսեան ընտանիք (Անկէն լէ Պէն), Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Վարժապետեան (Քաշան), Տէր եւ Տիկին Զաքչաքեան, Պալըքճեան ընտանիք (Կարտան), Տէր եւ Տիկին Մինաս Մանասէեան (Մարսէյլ), Տիկին Հրանոյշ Հապէշեան (Նիս) 20ական, Էօմէզեան ընտանիք (Քլամառ), Ա. Թուլթճեան ընտանիք (Անիէռ), Քէհրիպարեան (Վերսայլ), Ս. Արթինոֆ (Վերսայլ), Գեղամ Սայապալեան (Թուլոն), Մինաս Սիմոնեան, Գէօլէեան ընտանիք (Պուա Քոլոմպ), Տիկին Սիրարփի Սահիլեան (Մարսէյլ) 10ական ֆրանք:

SALLE GAVEAU
45, Rue la Boëtie (Miromesnil)
Mercredi 19 Mai à 21 heures

RECITAL DE PIANO
Huguette AGEDERIAN

Oeuvres de Chopin, Bach, Liszt, Khatchaturian, Mendelsohn, Debussy

Places à 20, 15 et 10 Fr.
en vente à la Salle,
Librairie Palouyan,
43, Rue Richer
Agederian, 67 Rue de Cléry,
Paris (2e)

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Հ. Բ. Ը. Մ.ի սրահը
6, Rue Faventine

Զ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ
« ՀԱՅԱՍՏԱՆ »Ը

Մայիս 16էն 23
ժամը 10էն 13 եւ 15էն 19

ՅՈՒՇԱՑԵՏՐ

ՇԱՒԻԼ — Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիներու ընդհ. ժողովը Մայիս 23 Կիրակի օրը ժամը 2ին դպրոցի սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը: Անդամատետրերը միասին բերել: Կը հրաւիրուին նաեւ Կապ. Խաչի համակիր տիկիններ եւ օրիորդներ:

×

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Կապ. Խաչի ընդհ. ժողովը Չորեքշաբթի Մայիս 19ին կէսօրէ յետոյ ժամը 17ին, ընկերուհի Պագրճեանի բնակարանը, 6 Ռիւ Ժանժօռէս, Պուր Քոլոմպ, 4րդ յարկի ձախ դուռը:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ
ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի, 20 Մայիս, Համբարձման տօնն է: Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին:

Նոյն օրը հայ մանուկներու հաղորդութեան օրն է:

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մանուկները եւ ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ հաղորդութեան:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ 13 Յունիս Կիրակի, դէպի ծովափ (Տիէփ):

Այժմէն արձանագրուիլ Տիկին Թադէոսեանի մօտ 878-27-35 եւ Տիկին Գույումճեանի 208-71-79:

Օթոքարը կը մեկնի Սքուար Մոնթոլոնէն առաւօտեան ժամը 7,30ին:

Գին երթուդարձ 20 ֆրանք:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

BNP

A votre service
tous les services de la

banque
nationale
de Paris

présente dans le monde entier

ԵՐԵՔ ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

16 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ
Ա) ՅՈՒԼԻՍ 12էն 30 — Բ) ՕԳՈՍՏՈՍ 2էն 20 — Գ) ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10էն 28
ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ
Օթոքառերով խմբական այցելութիւններ՝ Գեղարդ, Գառնի, Զուարթնոց, Էջմիածին, Էրեբունի, Մատենադարան եւ այլ տեսարժան վայրեր
ՕՐ ՄԸ ՍԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien
Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 20 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 20 MAI 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12119

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.119

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱ՞Յ

—o—

Նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասըրի մահը ո՛չ մէկ ցնցում առաջ բերած էր Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան մէջ:

Միակ փոփոխութիւնն այն էր եղած, որ պետական մեքենան փոխանակ մէկի, երեք հոգիի հաւաքական պատասխանատուութեան ենթարկուեր էր, մենատիրութիւնն արգիլելու նպատակաւ անշուշտ:

Բազմաթիւ բարդ եւ անլոյծ մնացած հարցեր կը ժառանգէր երրորդութիւնը, երբ իշխանութեան գլուխ անցաւ: Դիւրին չէր տեսակէտներու նոյնութիւն ստեղծել վարիչներու միջեւ: Նոր կառավարութիւնը նախորդին պէս կռթնած էր Արաբ-Ընկերվարական Միութեան վրայ, որ միակ արտօնուած կուսակցութիւնն է երկրին մէջ:

Արաբեւիսրայելեան տագնապին վերջնական լուծումը գլխաւոր մտահոգութիւնն էր եռապետութեան: Այդ նպատակի իրագործման համար ձեռք առնուելիք միջոցներու մասին է, որ տարակարծութիւններ ծագեցան կառավարութեան, կուսակցութեան եւ Խորհրդարանի շարքերուն մէջ:

Պատերազմո՞վ թէ խաղաղ միջոցներով պէտք է վերջ տալ տիրող անորոշ կացութեան: Երկու տեսակէտներն ալ իրենց կողմնակիցներն ունէին:

Ժամանակի ընթացքին Նախագահ Անուար էլ Սատաթ ամրապնդեց իր դիրքն ու հեղինակութիւնը եւ սկսաւ գործել տիրաբար:

Ապրիլ 17ին Պէնկազիի մէջ ստորագրեց համաձայնագիր մը, որով կը ծրագրուէր կազմել համարաբական դաշնակցութիւն մը Եգիպտոսի, Լիբիոյ եւ Սուրիոյ միջեւ:

Հանրապետութեան փոխ-Նախագահ Ալի Սապրի կը քննադատէր Նախագահին այս ձեռնարկը, որուն համաձայնութիւնը չէր առած նախապէս:

Անուար էլ Սատաթ Մայիս 2ին պաշտօնանկ ըրաւ Ալի Սապրին, որ ճանչցուած էր իբրեւ բարեկամ Մոսկուայի: Ուիլեըմ Ռոճըրսի Գահիրէ այցելութեան նախօրեակին կատարուած այս պաշտօնազրկումը մեկնաբանուեցաւ իբրեւ համակրական ցոյց մը Ամերիկայի հանդէպ:

Մինչդեռ այժմ կը հաստատուի, որ Սապրի եւ իր կարգ մը ականաւոր ընկերները — որոնց շարքին Պատերազմական նախարար Զօր. Մոհամմէտ Ֆաուզին — ծրագրեր էին տապալել կառավարութիւնը «պետական հարուած»ով մը:

Սատաթ ճարպիկ շարժեցաւ եւ ժամանակին առաջքն առաւ դաւադրութեան, ձերբակալելով բոլոր պարագլուխները: Եօթը նախարարներ եւ երեք կուսակցապետներ պաշտօնազրկուելով հսկողութեան տակ առնուեցան: Բազմաթիւ կասկածելիներ բանտարկուեցան: Նախագահը կազմեց նոր կառավարութիւն մը, որուն մէջ առաւ երիտասարդ մասնագէտներ: Մեկուսացուց «ձախ նասրական»ներու, Խորհրդային Միութեան կողմնակիցներու խմբակը: Մաքրագործումը կը շարունակուի:

Մայիս 14ին աւելի քան մէկ ժամ տեւող ճառով մը Սատաթ եգիպտական ժողովուրդին բացատրեց իր յանդուգն կարգադրութեանց պատճառները: Մանրամասնութիւններ տուաւ Պէնկազիի համաձայնագրին եւ Ալի Սապրիի մեքենայութեանց մասին: Խոստացաւ հարիւրին հարիւր ազատ խորհրդարանական ընտրութիւններ կատարել նոր Սահմանադրութեան մը հիման վրայ եւ վերէն վար հիմնական փոփոխութեան ենթարկել Ընկերվարական Միութիւնը: Հանրաքուէով մը ժողովուրդը պէտք է ազատօրէն արտայայտէ իր կամքը, ինչպէս ըրաւ 1967 Յունիս 9ին եւ 10ին՝ վստահութիւն յայտնելով եւ վերստին իշխանութեան գլուխ բերելով Նասըր, երբ անիկա հրաժարեցաւ վեցօրեայ պատերազմի վաղորդայնին:

Այժմ, որ ներքին թշնամիները չէզոքացուած են, Նախագահ Սատաթ եղածը «գաւաթ մը ջուրի մէջ փոթորիկ» կ'որակէ: Փոթորիկը դադրած ըլլալով, պէտք չէ մոռնալ պայքարը Իսրայէլի դէմ, որ կը մնայ իբրեւ օրակարգի անյետաձգելի հրատապ խնդիր:

Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը չի ծածկեր իր գոհունակութիւնը Գահիրէի վերջին անցուդարձերու մասին: Սատաթի խօսակցութիւնները Ուիլեըմ Ռոճըրսի հետ մեծ յոյսեր ներշնչեր էին վէճին խաղաղ կարգադրութեան մասին: Փոքր քայլ մը առնուեր էր դէպի խաղաղութիւն:

Վերապահ է Մոսկուա: Եգիպտոսի վերիվայրումները կը նկատէ ներքին խնդիր: Եւ որովհետեւ ըստ համայնավարական սկզբունքներու, «իրաւունք չունի օտար երկիրներու ներքին գործերուն խառնուելու», լուռ կը մնայ առ այժմ, անշուշտ սպասելով դէպքերու զարգացման:

Վերապահ է նաեւ Իսրայէլ:

Խաղաղութիւնը կը հեռանա՞յ թէ կը մօտենայ:

Յուսա՛նք, որ չուշանայ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԸՆՕ միշտ նոյն անել կացութեան մատնուած է եւ տագնապը կը շարունակուի 21 օրէ ի վեր: Ցարդ 50 հազար կառքի արտադրութեան կորուստ կայ: Միւս կողմէ օթոպիւսներու գործադուլը կը շարունակուի, տեղ տեղ տարածուելով: Միշտ կը խօսուի երթեւեկութեան ընդհ. գործադուլի մը մասին:

ԹՈՒՐՔ իշխանութիւնները, Պոլսոյ Իսրայէլի հիւպատոսին առեւանգումէն ի վեր, ձախապաշտ տարրերու խւսկական մարդորսութեան ձեռնարկած են: Արդէն իսկ ձերբակալուած է առեւանգումի մեղսակիցներէն մին: Միւս կողմէ Զօր. Ֆայիք Թուրուն, որ լուսարդելի կիրարկման պատասխանատուն է Պոլսոյ մէջ, յիսունի մօտ անձերու (ուսանող, փրոֆեսէօր եւ ուրիշներ) ցանկ մը հրապարակած է, պահանջելով այս վերջիններէն ներկայանալ իշխանութեան: Տասը հոգի արդէն իսկ ներկայացած են: Ասոնց մէջ են ծանօթ վիպագիր Եասար Քեմալ, իրաւագիտական հարցերու փրոֆեսէօր Իսմայիլ Սունկուրպէյլի եւայլն: Կազիայնթէպի մէջ, որ կը գտնուի Սուրիոյ սահմանին, գաղտնի կազմակերպութեան մը պատկանող 26 անձեր ձերբակալուած են: Ատանայի մէջ եւս երեսունէ աւելի կասկածելիներ բանտ առաջնորդուած են: Առեւանգուած հիւպատոսը Այխմանի հարցաքննիչներէն եղած էր:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը բանտարկել տըւաւ, յետագային դատելու մտադրութեամբ, բոլոր այն ղեկավարները, որոնք ամբաստանուած են դաւադրութեան յանցանքով: Գահիրէի ձայնասփիւռն ու մամուլը մանրամասնութիւններ կուտայ դաւին մասին, որ կը ձգտէր պաշտօնազրկել ներկայ նախագահը: Այդ պաշտօնին պիտի կոչուէր Խորհրդարանի նախկին նախագահը՝ Լապիպ Շուքէյր, բայց փաստօրէն իշխանութիւնը ձեռք պիտի անցնէր Ալի Սապրի, նախկին փոխ-Նախագահը: Բանտարկուածներուն մէջ են այս վերջինը, նախկին Ներքին եւ Պատերազմական նախարարները:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ աղբիւրներու համաձայն, Չինաստան ներկայիս կ'արտադրէ իր յըղացումը եղող պատերազմական օդանաւ մը, որուն գործողութեան ծիրը 500էն մինչեւ 800 քիլմ. կ'երկարի: Օդանաւը կը նմանի խորհրդային Միկ-19ի, սակայն զգալի բարեփոխումներ կատարուած են: Օդանաւին թռիչքի արագութիւնն է՝ կրկնապատիկը ձայնին:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՐ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ

«Ենի Իսթանպուլ» կը գրէ.— Սահմանադրութիւնը փոփոխութեան ենթարկելու հարցը հին վէճ մըն է: Երկու տարի առաջ երբ հրապարակ դրուեցաւ, Ատալէթ կուսակցութեան հակառակորդ խմբակները եւ 1961ի Սահմանադրութիւնը պատրաստող փրոֆեսէօրները սկսան խստիւ բողոքել եւ աղաղակել, այն առարկութեամբ թէ «27 Մայիսն է որ կը նսեմանայ եւ կը կորսնցնէ իր ազատական հանգամանքը»:

Եւ սակայն, այս տեսակէտին պաշտպանները աներեւակայելի նահանջով մը բոլորովին հակառակը կը պնդեն այսօր եւ այժմէն կ'ընդունին թէ Սահմանադրութիւնը պէտք է փոփոխութեան ենթարկել: Այս ալ կը հաստատէ թէ որքան զուրկ էին անկեղծութենէ՝ իրենց նախկին պնդումին մէջ, իսկ Էրիմի կառավարութիւնն ալ որքան վճռակամ: Կը նշանակէ որ խիստ եւ կտրուկ իշխանութիւնն է որ յարգ ու պատիւ ունի երէկի «ո՛չ» ըսողներուն աչքին, իսկ Էրիմի կառավարութիւնը, որ բացարձակ մեծամասնութեամբ օժանդակութիւն գտած է Խորհրդարանէն, ինքզինք պարտադրած է եւ ոչ ոք ձայն կը հանէ, եւ ան վճռած է Սահմանադրութիւնը փոփոխութեան ենթարկել, իր ծրագրած բարենորոգումները իրագործելու համար:

Մենք կը խորհինք թէ 1961ի Սահմանադրութիւնը ծնաւ ազգին մեծամասնութենէն բխած հակազդեցութենէ մը: Ինչպէս ըսաւ զայն պատրաստողներէն մին, կամ չափազանց լաւատես եղանք եւ կամ ծայրայեղութեան տարինք յոռետեսութիւնը, եւ երկրին վերաբերեալ իրողութիւնները չկրցանք տեսնել, կամ շատ առաջ եւ կամ շատ ետ տարինք: Ինչպէս որ Սահմանադրութեան տասնամեայ գործադրութեան ընթացքին, շատ մը պակասներ երեւան ելան եւ շատ մը աւելորդ մասեր ի յայտ եկան եւ այսօր փոփոխութիւն մը անհրաժեշտ դարձաւ:

Զգուշանանք սակայն նախորդ սխալները գործելէ: Մենք կը պաշտպանենք այն տեսակէտը թէ պէտք չէ կառչիլ տեսական բաներու, այլ առարկայական եւ գործնական հիմերու վրայ կատարենք Սահմանադրութեան փոփոխութիւնը: Օրինակի համար այնպիսի Սահմանադրութիւն մը որ կարենայ իրարու նոյնացնել մշակութային անկախութիւնը համալսարանի ինքնավարութեան հետ: Այնպիսի Սահմանադրութիւն մը, որ համալսարանները չվերածէ զէնքի մթերանոցներու, յեղափոխական բանակատեղիներու, եւ իր հովանաւորած հիմնարկութիւնները, ինչպէս Ձայնասփիւռ, Մամլոյ ծանուցումներ, Համալսարաններ, չանջատուին ժողովուրդէն, կառավարութիւն եւ Պետական Խորհուրդ զիրար հասկնան եւ իրարու հետ համերաշխ գործեն, հողային բարեկարգումը եւ ընդհ. դատախազներու ինքնավարութիւնը տառապէս յարգուին:

Զանազան հաստատութիւններ չարաչար կը գործածեն իրենց տրուած ինքնավարութիւնը, եւ անոնց թումբ կանգնող ձեռնարկները յարգանքով կը ծափահարենք: Կը գնահատենք նաեւ վճռաբեկ ատեանին այն որոշումը, որով իրարմէ կը զատորոշէ այն փափուկ տարբերութիւնը, որ կայ պարզ գաղափարաբանութիւններու եւ անոնց չահագործումին միջեւ: Մեր նոր Սահմանադրութեան մէջ արդարեւ խրամատներ կան, որոնք առիթ եւ թոյլ կուտան որ այդ տեսական գաղափարաբանութիւնները գործնականին մէջ յանդին անիշխանութեան եւ խուսափին ամէն հակակշիռէ, ընդունակ՝ վարչակար դառնալու:

Այս առթիւ, հարկ կը զգանք դիտել տալ թէ շատ սխալ է միեւնոյն վիրաւորժներուն վստահիլ գործողութիւն մը, որ մեր ընկերութիւնը քաշկռտեց մինչեւ քաղաքային պատերազմի մը սեմին: Թուրքիա քանի մը իրաւագիտութեան փրոֆեսէօրներու փորձի առարկան չէ: Այսպիսի ընթացք մը լուրջ մտահոգութիւններու կը մղէ մեր ժողովուրդը, նոր Սահմանադրութեան ապագային մասին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

« Արարատ », որ այս շրջանին յաջորդական յաղթանակներու շարք մը կ'արձանագրէ եւ Ապրիլի վերջէն մինչեւ Մայիսի առաջին շաբաթը յաջողեցաւ ամրապնդել իր դիրքը Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի 1971ի ախոյենական մրցաշարքին մէջ՝ 6րդ դիրքէն նախ երրորդ եւ ապա երկրորդ դիրքին հասնելով, Մայիս 11ին, Երեւանի մարզադաշտին վրայ հանդիպում մը ունեցաւ «Սպարտակ»ի հետ: Այս վերջինը շատ զօրաւոր խումբ մը չի նկատուիր:

Հայ մարզիկները ամբողջ խաղի ընթացքին կրեցին սպարտակցիներու ճնշումը: Արդարեւ, այս վերջինները միշտ յաջող խաղեր արձանագրեցին յատկապէս դաշտին կեդրոնը եւ թոյլ չտուին Արարատցիներուն՝ լայն ճակատի գրոհներ կատարել: «Արարատ»ի լաւագոյն յառաջապահները՝ Իշտոյեան, Զանազանեան, Պօղոսեան եւ այս վերջինը փոխարինելու եկած Յարութիւնեան չկրցան ազատիլ մրցակիցներու «հսկողութենէն»:

Միւս կողմէ, «Արարատ»ի խաղացողները սխալներ գործեցին, որու հետեւանքով առնուազն երկու կոլի առիթներ փախցուցին: Այսպէս, Անդրէասեան գնդակը դուրս հանեց դաշտէն, հակառակ անոր որ շատ մօտ կը գտնուէր բերդին: Իսկ Զանազանեանի չեղակի հարուածէն չկրցաւ օգտուիլ Իշտոյեան եւ գնդակը տեղաւորել հակառակորդ բերդին մէջ:

Ճիշդ է նաեւ, որ Սպարտակցիներն ալ իրենց կարգին առիթներ փախցուցին:

Խաղին արդիւնքը 0–0 եղաւ: Երկու կողմերը հաւասար մնացին:

Մրցաշարքը կը շարունակուի:

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ, թղթատարը փակ ըլլալով « Յառաջ » վաղը լոյս չի տեսներ (Ուրբաթի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ Մայիս 22:

ԿՈՎԿԱՍԷՆ ՀՌՈՄ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Ստորեւ կը սկսինք հրատարակել երջանկայիշատակ Կարդինալ Գրիգոր–Պետրոս Աղաճանեանի մանրամասն կենսագրականը, զոր կ'արտատպենք Լեւոնեան վարժարանի պարբերաթերթ՝ *Հռոմկլայ*ի 1967–68 բացառիկ թիւէն, ամբողջովին նուիրուած Ծիրանաւոր Աղաճանեանի, անոր քահանայութեան յիսնամեակին առթիւ (1967 Դեկտեմբեր)։

Փոքրիկն Ղազարոս

Կարդինալ Աղաճանեան, մկրտութեան անունով՝ Ղազարոս, ծնած է 18 Սեպտեմբեր 1895ին, Կովկասի դերադանցապէս հայկական աւանը՝ Ախլցխա։

Իր նախնիքը Կարինէն հոն գաղթած են 1829ին, ռուս եւ թրքական պատերազմին հետեւանքով։

Ղազարոս մատաղ հասակին մէջ կը կորսնցնէ՝ իր սիրելի հայրը Յարութիւն։

Ղազարոս տան բնիկմինն էր, որով – հետեւ իրմէ առաջ Աղաճանեան ամոլը ուրախացած էր ուրիշ երկու զաւակաց ծննդեամբը, մին մանչ՝ Պետրոս անունով, իսկ երկրորդը աղջիկ՝ Եղիսաբէթ անունով։ Եղբայրներէն կրտսերը բարեպաշտ մայրիկին՝ Տիկին Իսկուհիի ամենասիրելին էր։

Փոքրիկն Ղազարոս, շատ ուշիմ, կենսունակ եւ զուարթախօս էր, կը վկայէր իր ժողովրդապետը՝ Յովսէփ Ծ. Վ. Սաբուխանեան։ Երբ Տէր–Աբրահամեան Գերապայծառը առաքելական այցելութեան եկած էր Ախալցխա, կոչումներ հաւաքելու նպատակով, Ղազարոս յաճախ անոր փէշերուն կը փաթթուէր աղաչելով որ զինքը վարդապետութեան ղրկէ։

Յառաջադէմ կղերիկոսը

Արդարեւ, իր բացառիկ ուշիմութեամբ եւ ջերմեռանդութեամբ, Ղազարոս իր Վիճակաւորին՝ Գերապայծառ Տէր–Աբրահամեանի ուշադրութիւնը կը գրաւէ։ Սա 1906ի Հոկտեմբերին, տասնըմէկ տարեկանը հազիւ բոլորած Աղաճանեանը, Հռոմի Ուրբանեան միջազգային վարժարանը կը ղրկէ։ Ղազարոս՝ երբ կղերանոց կը հասնի, զինքը կը ներկայացնեն տեսուչին՝ Կոթթի ծիրանաւորին, որ տասնըմէկամեայ տղուն ի տես, «Ո՞ւր է մայրը», կը հարցնէ ժպտելով։

Թէեւ Ղազարոս իր անուշիկ մայրիկին կարօտը կը քաշէ, սակայն սիրով եւ ուրախութեամբ կը համակերպի Տիրոջ կամքին։ Եւ Նախախնամութիւնը, ի տես այդ անմեղունակ էակին բարի տրամադրութիւններուն, բարեխնամ Հայր կ'ըլլայ իրեն, մինչ Տիրամայրը, որուն հանդէպ յատուկ ջերմեռանդութիւն մը ժառանգած էր հօրմէն, կը դառնայ գորովագութ մայրիկ մը։ Ու Ղազարոս շնորհիւ իր բարեպաշտութեան, ջանասիրութեան եւ ազնուութեան, շուտով իր մեծաւորներուն եւ աշակերտակիցներուն հիացման առարկայ կը հանդիսանայ։

«Ղազարէ, արի ե՛կ արտաքս»

Ուրբանեան վարժարանին շնորհած ունկնդրութեան մը միջոցին, Ս. Պիոս Ժ. Քահանայապետը կը հարցնէ թէ ո՞վ էր կրտսերագոյնը ուսանողներու մէջ։ Բոլորը միաբերան «Ղազարոս» կը բացագանչեն։ Ղազարոս ամչնալով կը ջանայ իր ընկերներուն ետեւ պահուըտիլ։ Բայց Սրբազան Քահանայապետը կը կանչէ զինք ըսելով. «Ղազարէ, ե՛կ արտաքս», ակնարկելով Յիսուսի բերնէն ելած նոյն խօսքերուն, զորս արտասանած էր երբ յարոյց Ղազարոսը։

Իսկ 1908 Նոյեմբեր 1ին, Լեւոնեան հայ վարժարանի 25ամեակին առթիւ, հայ ժառանգաւորներու շնորհած ունկնդրութեան պահուն, որուն ներկայ էին նաեւ հայազգի եպիսկոպոսներ, վարդապետներ եւ Ուրբանեան կղերանոցի հայ աշակերտները, նոյն հայասէր Քահանայապետը, ուսանողներուն դառնալով. «Նայինք ձեզմէ քանիներ եպիսկոպոս պիտի ըլլան», կը հարցնէ կատակաբան շեշտով մը։ Փոքր Ղազարոսը, որ ներկայ էր սոյն ունկնդրութեան, կը սկսի անոյշ անոյշ խնդալ։ «Դուն կը խնդա՞ս, կ'անդրադառնայ Ս. Քայանայապետը ժպտելով, ես քեզի կը մաղթեմ որ ոչ միայն եպիսկոպոս, այլ եւ պատրիարք ըլլաս»։

Համալսարանականը

Ուրբանեան համալսարանի մէջ, Աղաճանեան պատանին կ'ունենայ նշանաւոր վարժապետներ, որոնք բոլորն ալ յետագային եպիսկոպոսութեան ու կարդինալութեան աստիճանին կը բարձրանան։ Անոնց հսկողութեան տակ ապագայ Կարդինալը փութաջանութեամբ, կ'աշխատի ուռճացնել Աստուծոյ իրեն առատաձեռնած բացառիկ իմացականութիւնը։

17 տարեկանին՝ Ղազարոս իմաստասիրութեան «վարդապետ»ի տիտղոսին կը տիրանայ, իսկ 1916ի ամառը, բարձրագոյն դրուատիքով կ'ընդունի աստուածաբանութեան «վարդապետ»ի վկայականը։

Հակառակ իր զոյգ վկայականներուն՝ Աղաճանեան պահանջուած տարիքը չունենալով՝ հարկադրուեցաւ տարի մը եւս սպասել քահանայ օծուելու համար։ Բայց նա գիտցաւ լաւագոյն կերպով օգտագործել սոյն ժամանակամիջոցը՝ յաճախելով Հռոմի Լատերանեան երեւելի համալսարանի իրաւաբանութեան մասնաճիւղը։ Հոս ալ շուտով ուշադրութիւնը գրաւեց եւրոպացի իր դասընկերներուն, որոնք հիացումով կը դիտէին «երիտասարդ սեւամօրուս արեւելքցին», որ յաջորդաբար կը խլէր համալսարանի բոլոր մրցանակները։ Մէկ տարուան ընթացքին, 1917ին, իմաստասիրութեան եւ աստուածաբանութեան «վարդապետ» Աղաճանեան, եղաւ նաեւ «վարդապետ երկուց իրաւանց»։

23 Դեկտեմբեր 1917ին, Ուրբանեան վարժարանի մէջ, Պետրոս Արք. Գոյունեանի ձեռքով քահանայ կ'օծուի՝ առնելով այս առթիւ Ֆրանչիսկոս անունը։ «Սրբութիւնն ու գիտութիւնը, ահա ճըշմարիտ եկեղեցականի մը կարեւորագոյն երկայրի զէնքը», կը սիրէր կրկնել յաճախ Գերպ. Աղաճանեան՝ Լեւոնեան հայ կղերանոցի իր սաներուն։ Եւ արդարեւ կրնար արտասանել նմանօրինակ նախադասութիւնը, քանի որ ինք՝ իր ձեռնադրութեան օրն իսկ, տէր էր այդ երկայրի զէնքին։

Գեր. Ֆ. Վ. Աղաճանեան կը պատկանէր Ռուսիոյ Հ. Կ. Վիճակին, սակայն համաշխարհային Ա. պատերազմի հետեւանքով կը մնայ դեռ ժամանակ մը Ուրբանեան վարժարանը, աջ բազուկը հանդիսանալով տեսուչ վարդապետին, որ կարեւոր պաշտօններ կը յանձնէ իրեն։

Առաքելական ժողովրդապետը

Պատերազմէն ետք, 1919 Յուլիսին իր թեմը կը փութայ ու կը պաշտօնավարէ Թիֆլիս, ուր վեցամսեայ փոխ–ժողովրդապետութենէ յետոյ՝ ժողովրդապետ կը նշանակուի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։ Հոս կը հիմնէ «Ալիշանեան» դըպրոցը՝ մշակելու համար հայ մանկտւոյն միտքն ու սիրտը։ Իր յայտնաբերած առաքելական եռանդով եւ քահանայական օրինակելի կենցաղով, շուտով իր փոքրիկ հօտին համակրանքին ու վստահութեան առարկան կը դառնայ, նախատեսել տալով մխանդամայն՝ ապագայ բեղուն գործունէութիւն մը։

Եկեղեցւոյ մշակներ պատրաստողը

Սակայն Նախախնամութիւնը տարբեր ծրագիրներ ունէր Աղաճանեան Վ.ի մասին։ 1921ին Ռուսիոյ եւ Կովկասեան երկիրներու մէջ, համայնավարները ծանր ու դժնդակ կացութիւն մը ստեղծած էին։ Նոյն ատեն, Հռոմի Լեւոնեան հայ վարժարանի մեծաւորը, Գերպծ. Սարգիս Թ. Ծ. Վ. Տէր–Աբրահամեան, Ս. Աթոռն միջոցաւ Հռոմ կանչել կուտայ Աղաճանեան Վ.ը իբրեւ փոխ–մեծաւոր սոյն եկեղեցական հաստատութեան։

Աւելի ուշ, 1932ին, մեծաւոր կը կարգուի սոյն կղերանոցին, յաջորդելով այսպէս Տէր–Աբրահամեան Գերպծ.ի, որ 1933ին եպիսկոպոսութեան աստիճանին կը բարձրանար։ Պիոս ԺԱ. պատուելու համար թէ՛ անոր նոր ստանձնած պաշտօնը եւ թէ՛ անձը Աղաճանեան Վ.ին կը շնորհէ «Գաղտնի Սենեկապետի» պատուանիշը, իսկ Հ. Կ. Պատրիարքարանը՝ Ծայրագոյն վարդապետի աստիճանը։

Հակառակ իր բազմազբաղ կեանքին, սիրով յանձն կ'առնէ ամբողջ 16 տարի 1921–1937, Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու խոստովանահայրութեան եւ կրօնքի դասաւանդութեան պաշտօնը։

Իմաստասիրութեան եւ աստուածաբանութեան Ուսուցչապետը

1921ին Թիֆլիսէն հազիւ Հռոմ կը հասնի, Ուրբանեան համալսարանն ալ կ'ուզէ օգտուիլ իր նախկին փայլուն սանէն՝ յանձնելով անոր նախ իմաստասիրութեան մէջ՝ տիեզերաբանութեան ամպիոնը, եւ երկու տարի յետոյ, 1923ին, աստուածաբանութեան «Յաղագս խորհրդոց» դըժուարին նիւթը։ Աւելի ուշ, կը ստանձնէ նաեւ Արեւելեան մասնագիտական ամպիոնը։

Շնորհիւ իր յստակ մտքին, օծուն խօսքին, առինքնող ակնարկին եւ յատկապէս՝ քահանայական անբասիր կենցաղին, կը զարգացնէ հազարաւոր ամենազգի կղերիկոսներու միտքն ու հոգին՝ արժանանալով անոնց սիրոյն ու համակրանքին։ Աշխարհիս չորս կողմերը ապրող, ուսուցչապետ Աղաճանեանի աշակերտները, ըլլան անոնք կարդինալ, արքեպիսկոպոս, եպիսկոպոս կամ պարզ քահանայ, իրենց ուսուցչին ներհուն եւ օծուն դասաւանդութիւններուն ազդեցութիւնը կը կրեն մինչեւ այսօր։

Այս շրջանին հրատարակեց Ս. Խորհրդոց մասին երկու հատոր լատիներէն լեզուով, եւ Երանելի Տէր Կոմիտաս Քահանային վարքը իտալերէն լեզուով։

(Շար. – 1)

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԱՅՍՕՐ

— Այժմ, նոյնի՛սկ մեր երկրին մէջ կրնաք գտնել լեհական երշիկն ու մեր նշանաւոր խոզապուխտը», դիտել կուտար վերջերս լեհ երիտասարդ պաշտօնատար մը։ Ան կ'աւելցնէր նաեւ՝ «եւ ինչ որ աւելի կարեւոր է, գիտես այժմ թէ ո՞ւր կարելի է գտնել զանոնք նոյնիսկ Երկուշաբթի օրերը»։

Ասիկա առաջին ցայտուն փոփոխութիւնն է, որ կ'արձանագրուի Լեհաստանի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (115)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Միայն թէ այս խորհուրդը իրագործելու մասին դժուարութիւն մը կը ներկայանար. այն է Շուշանիկի ընդդիմութիւնը։

Թշուառ աղջիկը, հակառակ իր նիւթական անձուկ վիճակին, չէր ուզեր վայրկեան մը իսկ բաժնուիլ իր զաւկէն, զոր խենթի պէս կը սիրէր։ Բայց Սերգիս, որ միտքը դրած խորհուրդէն չէր հրաժարեր դիւրաւ, գինեպանին աջակցութիւնը ապահովելէ ետքը, եկաւ գտաւ Շուշանիկն ու իր մայրը եւ կրկին պնդեց, որ տղան տանին Ղուկաս էֆէնտիի տունը, զայն ստիպելու համար, որ դրամական կարեւոր նպաստ մը տայ։

— Գոնէ հինգ հարիւր ոսկի կրնանք փրցնել իրմէ, կը վստահեցնէր երիտասարդը։

Այդ ահագին գումարը — հինգ հարիւր ոսկի — յեղաշրջեց Շուշանիկի մայրը, որ սկսաւ Սերգիսի առաջարկին ուժ տալ։

Մինչ Շուշանիկ կը կրկնէր.

— Չէ՛, չէ՛, վայրկեան մը չեմ բաժնուիր զաւկէս. այդ անխիղճ մարդը կարող է մեռցնել զայն, աւելի աղէկ է, որ մուրալով ապրեցնեմ զաւակս, քան թէ այդպիսի վտանգներու ենթարկեմ զինքը։

Ի զուր երիտասարդը ամէն ապահովութիւն կուտար աղջկան, ըսելով, որ ինք ու ուրիշներ անձամբ պիտի հսկեն, որ մանուկը որեւէ կերպով անհանգիստ չըլլար, թէ իրենց ըրածը պարզ ցոյց մըն էր, տեսակ մը ներելի շանթաժ՝ այդ անօրէն մարդուն դաս մը տալու եւ իր ըրած դէշութիւնը փոխարինելու ու միանգամայն իրենց ապագան ապահովելու համար։

— Ձեմ ուզեր, կը պնդէր Շուշանիկ, թող ըրած դէշութիւնը Աստուծմէ գտնէ, ես իմ զաւակս քովէս չեմ հեռացներ։

Համոզելու համար ամէն միջոց սպառելէ ետքը, երիտասարդը երբ տեսաւ, որ ա՛լ անկարելի պիտի ըլլայ խօսք հասկցնել մանկամարդ մօրը, տարբեր հնարք մը խորհեցաւ։

— Ղուկաս էֆէնտի իր զաւակը չի ճանչնար, մտածեց ինքն իրեն, ուրիշ տեղէ նորածին մը կը գտնեմ ու կը տանիմ եւ նորէն գործը կը յաջողցնեմ։

Այս միջոցը, որքան որ պարզ կը թուէր մեր երիտասարդին՝ իր կարծածին չափ դիւրին չեղաւ։ Բաւական օրեր աղդին անդին ինկաւ գտնելու համար ծնողք մը՝ իր զաւակը յանձնելու համար իրեն։

Եւ սակայն ի վերջոյ յաջողեցաւ իր փնտռածը գտնել Թաթաւլայի կողմը։

Ցոյն բազմածին ու աղքատիկ ծնողք մը հաւանեցաւ իր եռամսեայ մանչ զաւակը, դրեթէ մէկ քանի օր տարբերութեամբ հասակակից Շուշանիկի մանչուն, իրեն յանձնել, կամ մանաւանդ իրեն վարձել, օրական մէկ ոսկիի փոխարէն։

Նորածինը գտնելէ ետքը Սերգիս պատրաստեց այն զամբիւղը, որ իբրեւ առժամեայ օրօրոց պիտի ծառայէր մանուկին եւ իրիկուն մը ներկայացաւ նոյն ընտանիքին տունը, Հաճի Թումիկի ընկերակցութեամբ, որուն պարզած էր իր ծրագիրը եւ որ խանդավառութեամբ իր օժանդակութիւնը նուիրած էր այդ գործին։

— Այս անգամ աղուոր հախէն *պիտի գանք այդ Ղուկաս էֆէնտիին, ըսելով։*

Զամբիւղը բարձով ու վերմակով պատելէ ետքը նորածինը մէջը տեղաւորեցին եւ կառք մը բերել տալով, ուղղուեցան Ղուկաս էֆէնտիի բնակարանը։

Կէս գիշերին մօտ էր, երբ հասան այն փողոցը, ուր կը գտնուէր վաճառականին տունը։ Փողոցին ծայրը կառքէն իջան ու կառապանը ճամբեցին, յետոյ Հաճի Թումիկ իր թեւին տակ առաւ զամբիւղը եւ արագ քայլերով դիմեց դէպի Ղուկաս էֆէնտիի տան դուռը։ Բարեբախտաբար նոյն միջոցին փողոցը ամայի էր եւ նոյնիսկ թաղապահն ալ խորունկ կը քնանար։

Երիտասարդը նախապէս մանկիկին ճիտէն կախած էր նամակ մը, Ղուկաս էֆէնտիին ուղղուած, որուն կը բացատրէր նորածինին ով ըլլալը։

Գինեպանը վայրկեանապէս դրան ունակէն կախեց զամբիւղը եւ զայն պինդ մը կախեց, յետոյ շուտաքայլ եկաւ Սերգիսի քով։

— Հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, հարցուց։

— Առանց ինքզինքնիս նշմարել տալու հոս պիտի սպասենք, մինչեւ որ Ղուկաս էֆէնտին ու իր կինը վերադառնան։

— Ի՞նչպէս, տունը չե՞ն։

— Ոչ, պատասխանեց Սերգիս, առջի իրիկուընէ եկայ ու ժամերով հսկողութիւն ըրի, ինչպէս որ արդէն քանի օրէ ի վեր կ'ընէի, սպասելով որ դիշեր մը դուրս ելլեն այցելութեան երթալու համար ու նոյն իրիկունը բերենք մանուկը, որովհետեւ կ'ուզեմ, որ Ղուկաս էֆէնտին ու կինը միասին տեսնեն զամբիւղը։ Այս գիշեր ճաշէն ետքը, մօտակայ տուն մը գացին եւ հաւանօրէն քիչ ետքը կը վերադառնան։ Մենք հիմա այստեղուանքը զատ–զատ կը սլքտանք, մինչեւ որ գան, որպէսզի աչքովնիս տեսնենք, թէ ինչ պիտի ըլլայ արդիւնքը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

մէջ Պալթեան նաւաՀանգիստներու եւ ճարտարարուեստի կեդրոններու բանուորներու ըմբոստութենէն ետք, երբ Կոււորներու ըմբոստութենէն ետք, երբ Կոմուլկայի վարչակարգը տապալեցաւ եւ Համայնավար նոր ղեկավարութիւն մը գլուխն անցաւ իշխանութեան։

Մսավաճառները դեռ գոց են Երկուշաբթի օրերը եւ դեռ պանդոկներն ու ճաշարանները «առանց միսի» Երկուշաբթիներ կը ծանուցանեն։ Թէեւ առաջուան նման այդ օրերուն ձկնեղէն եւ Հաւեղէն կը ծախեն կամ կը սպասարկեն։ Սակայն թարմ միսն ու խոզապուխտը, ինչպէս նաեւ երշիկը բաւական շատ է ներկայիս շաբթուան միւս օրերուն։

Ըմբոստութեան միւս արդիւնքն եղաւ այն, որ այժմ բաւական անկեղծ խօսակցութիւններ կ'ըլլան վարչակարգին դրութեան «Հոգ»երուն մասին, բանուորներու եւ քաղաքական նոր առաջնորդներու միջեւ, նոյնիսկ մամուլի էջերու մէջ։

Ի բաց առեալ անփառունակ վախճան ունեցած «Փրակայի գարնան», որուն ընթացքին չեխ ժողովուրդը Հնարաւորութիւն ունեցաւ ազատօրէն արտայայտուելու (երեւոյթ մը, որ բացառիկ էր խորՀրդային աշխարհի Համար), ոչ մէկ Համայնավար երկրի մէջ այժմ կարելի է խօսիլ վարչակարգի թերիներու մասին, բացի ԼեՀաստանէն։

Սակայն այսօրուան «լեՀ գարունը» ոչ մէկ նմանութիւն ունի չեխ բարենորոգման շարժումին Հետ, որ ճզմուեցաւ խորՀրդային բանակներու յարձակումով Չեխոսլովաքիոյ վրայ։ Յարձակող բանակին կ'ընկերանային նաեւ լեՀ ուժեր 1968ի ամրան։ Արդարեւ, ձգտում չկայ վերջ տալու գրաքննութեան եւ ոչ ալ արմատական բարեփոխութեամբ մը ապակեդրոնացում ստեղծելու երկրին տնտեսութեան ղեկավարման գործին մէջ։ Ձգտում չկայ նոյնպէս ազատութիւն տալու ԼեՀերուն ճամբորդելու արտասաՀման իբրեւ պարզ քաղաքացի։

«Շատ զգոյշ կը շարժինք, քայլ առ քայլ միայն», գիտել կուտայ պաշտօնատար մը։ Այդ զգուշաւոր շարժումին ալ կը խուսաբին «ազատախոՀութեան» մակդիրը կցելու։

ԼեՀերու այս զգուշութիւնը Հասկնալի եւ ըմբռնելի է, քանի որ անոնք կը յիշեն իրենց դրացի Չեխոսլովաքիոյ վիճակուած ճակատագիրը։ Եւ ոչ ոք պէտք ունի ԼեՀերուն յիշեցնելու, թէ Խորհ. Միութիւնը, որ ինքզինքին իրաւունք տուած է միջամտելու որեւէ «եղբայրական» Համայնավար երկրի մը ներքին Հարցերուն, մօտէն կը Հետեւի ԼեՀաստանի ներքին կեանքին։ ԼեՀերը գիտեն, թէ խորՀրդային մեծ բանակ մը Հաստատուած է ԼեՀաստանի մէջ։

Նոր վարչապետը՝ Կեռէք իշխանութեան գլուխ գալով անցեալ Յունուարին, իբրեւ առաջին գործ ջնջեց ուտեստեղէնի գիներու յաւելման որոշումը, որուն Հետեւանքով տեղի ունեցած էին գործադուլներն ու խռովութիւնները։ Միեւնոյն ժամանակ յաւելումներ կատարեց յած թոշակներու վրայ եւ խոստացաւ բարեփոխել ամսականներու եւ պռեմիսի դրութիւնը, զանոնք աւելի արդար Հիմերու վրայ դնելու մտադրութեամբ։ Աւելին՝ մաքրագործումներ կատարեց տեղական մարմիններու վարչական բաժիններուն մէջ, պաշտօնէ Հեռացնելով Կոմուլկայի Համախոհները։

Կեռէքի յաջորդ կարեւոր գործը եղաւ աւելցնել Հրապարակ Հանուած ուտեստեղէնի քանակը, յատկապէս ԼեՀերու սիրած երշիկը, խոզապուխտը եւ թարմ միսը։ Ասիկա Համայնավար կառավարութեան մը Համար դժուար կարգադրութիւն էր, քանի որ յատկապէս խոզեղէնին մեծ մասը Արեւմուտք ղրկելով՝ երկրին կ'ապաՀովէր տարադրամ։ Տասնամեակներ շարունակ արտածումի ճամբով ձեռք ձգուած տարադրամը օգտագործուեցաւ երկրին ճարտարարուեստականացման գործին։

Աւելի լաւ կեանք մը ժողովուրդին տալու խոստումը դժուար իրագործելի է։ Անշուշտ՝ ԼեՀերը վերապաՀ եւ յոռետես դարձած են իրենց ղեկավարութեան նկատմամբ։ Ցամենայն դէպս Կեռէք առ այժմ յաջողած է լռեցնել իր ժողովուրդը եւ առաջքն առնել Դեկտեմբերեան ըմբոստութիւններուն։ Ժողովուրդին այժմու տրամադրութիւնը կ'արտայայտուի սա ձեւով — «տուէք տանք նոր ղեկավարութեան յարգելու իր խոստումը»։

Թ. Ա. Թ.

ՇԱՀԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ռումանացի Հայագէտ Փրոֆ. Եոն Փոփեսքու վերջին տասը տարիներու ընթացքին Հրատարակած է շարք մը արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ՝ նուիրուած Թրանսիլվանիոյ Հայերու անցեալին, Կեռլայի Հայերէն ձեռագիրներուն, նոյն քաղաքի Հայ գորգագործ վարպետներու արուեստին, ինչպէս նաեւ գրախօսականներ Հայագիտական գործերու վերաբերեալ։

Արժէքաւոր է անոր «Թրանսիլվանիոյ Հայկական Հէքեաթները», ուր ներկայացուած են շրջանի երբեմնի Հայութեան ժողովրդական բանաՀիւսութեան անդին գոՀարներուն կարեւոր մէկ մասը, որ վերջնապէս կորսուած կը նկատուէր։

Անցեալ տարի Պուքրէշի «Մինեռվա» Հրատարակչականը ռումաներէն լոյս ընծայեց Փոփեսքուի «Ուսումնասիրութիւններ Փոլքլորի եւ ժողովրդական արուեստի վերաբերեալ» խորագիրը կրող գիրքը։ Այդ աշխատութիւնը Հիմնականին մէջ նուիրուած է Ռումանիոյ եւ, յատկապէս, Թրանսիլվանիոյ ժողովրդական բանաՀիւսութեան քննութեան, բայց փրոֆեսէօրը Հոն եւս անդրադարձած է Կեռլա քաղաքի Հայերու անցեալին։ Հատորին մէջ զետեղուած «Գիծեր՝ Թրանսիլվանիոյ Հայերու գիւղացիական արձակ բանաւոր ստեղծագործութիւններէն» խորագրեալ Հատուածին մէջ Հեղինակը յատկապէս կանգ կ'առնէ Թրանսիլվանիոյ Հայկական Հէքեաթներուն արժէքին եւ նշանակութեան վրայ։ Ուշագրաւն այն է, որ այդ Հէքեաթներէն շատերը մուտք գործած են ռումէն տուներէ ներս։ Բոլորն ալ գիտեն անոնց ծագումը։ Խօսելով Հայկ. Հէքեաթներու արժէքի մասին, փրոֆեսէօրը կը գրէ.— «Անոնց պատգամը մարդասիրական բնոյթ ունի եւ կամ տօոր փնտռտուքը կայ միշտ»։ Ուսումնասիրութիւնը Հարուստ է Թրանսիլվանիոյ եւ, յատկապէս, Կեռլայի Հայերու պատմական անցեալին նուիրուած ուշագրաւ փաստերով։

Կեռլա Հայաքաղաքի պատմութեան Համար կարեւոր նշանակութիւն ունի անոր «Փոլքլորի աշխատանքները Կեռլայի մէջ» ուսումնասիրութիւնը, ուր օգտագործուած է անտիպ Հարուստ նիւթ։ Հեղինակը կը նշէ, որ 1700ին Հայերը, Հաստատուելով Կեռլա, նոր զարկ են տուած քաղաքի կեանքին. գաղթելով Մոլտովայէն, անոնք իրենց Հետ բերած են մէկ կողմէ ոճի զանազանութիւններով Հարուստ արեւելեան մշակոյթի աւանդներ եւ, միւս կողմէ, մոլտովական մշակոյթի տարրեր։ Փրոֆ. Փոփեսքու կը ներկայացնէ նաեւ շրջանի երեք ժողովուրդներու՝ Հայերու, Ռումանացիներու եւ Հունգարներու փոխադարձ սերտ կապը։

Բացառիկ Հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ Նիքուլա (Ռումանիա) գիւղի ապակեայ սրբապատկերներու ինքնատիպ արուեստին նուիրուած ընդարձակ ուսումնասիրութիւնը։ Այս արուեստը, ծագում առնելով ԺԷ. դարավերջին եւ ԺԸ. դարու սկիզբները, մեծ տարածում գտած է նաեւ Թրանսիլվանիոյ տարբեր մասերու մէջ։ Փրոֆեսէօրը նորայայտ նիւթերու Հիման վրայ կ'ապացուցանէ, որ Նիկուլա գեղատեսիլ գիւղի ռումանացի գեղջուկ արուեստագէտները միշտ ալ սերտ կապ ունեցած են Կեռլայի Հայաքաղաքին Հետ եւ օգտուած են Մոլտովայի, Վալաքիայի եւ Պուքովինայի Հետ Հայերու ընտեղծած կապերէն։ Հեղինակը Հաւանական կը նկատէ այն, որ Հայազգի եպիսկոպոս Օքսէնտ Վրզարեանի միջոցաւ իրենց ուսումը կատարելագործելու նպատակով Հեռաւոր վայրեր ուղարկուած Հայ, ռումանացի եւ Հունգարացի աշակերտներուն մէջ կը գտնուէին նաեւ Նիկուլացի խոստմնալից երախաներ։ Նոյնպէս անոնք օգտուեցան այն տնտեսական կապերէն, որոնք ստեղծուած էին Հայերու կողմէ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ։

Ապակեայ սրբապատկերներու արուեստի զարգացման Հայերը նպաստած են օտար երկիրներէ ընտիր ներկանիւթեր Հայթայթելով։ Կանգ առնելով ՅովՀաննէս Աւետարանիչի սրբապատկերին վրայ, Հեղինակը նկատել կուտայ, որ ասիկա կը յիշեցնէ ԺԲ. եւ ԺԳ. եւ ԺԴ. դարերու Հայ մանրանկարչական արուեստը եւ Համարժէք է Կեռլա գտնուող եւ 1346ին Խրիմ ընդօրինակուած Հայերէն ձեռագիր աւետարանին, որ արժէքաւոր մանրանկարներ եւ զարդեր ունի։

Ս. ՔՈՒԼԱՆՋԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այս տարի եւս տեղւոյս Ազգ. Միութիւնը պարտք զգալով ոգեկոչել նաՀատակներու յիշատակը, պատրաստած էր կոկիկ յայտագիր մը յաւուր պատշաճի։

Ապրիլ 24ի իրիկունը տեղւոյս պետական թատրոնի սրաՀը լեցուած էր Հայերով, առանց գաղափարի խտրութեան։ Օրուան նախագաՀը, Ազգ. Միութեան ատենապետ Տոքթ. Մարք ԳոՀարեան, Հանդէսը բացուած յայտարարեց վայրկեան մը յոտընկայս լռութեամբ խոնարՀելով նաՀատակներու յիշատակին։ Ապա խօսք առաւ Տոքթ. ԳոՀարեան ֆրանսերէնով եւ Համառօտ կերպով դրուատեց մեր պատմութեան կարեւոր կէտերը Եղեռնի կապակցութեամբ, եւ շեշտեց մեր ներկայ ազգային վերելքը ի սփիւռս աշխարհի։

Եղան արտասանութիւններ եւ մեներգներ, որոնք մեծապէս գնաՀատուեցան, մանաւանդ երգչախումբը խնամքով պատրաստուած Վերապատուելի Դ. ՍաՀակեանի ղեկավարութեամբ։

Ապա խօսք առաւ Վեր. ՍաՀակեան եւ կարճ բայց լեցուն կերպով վեր առաւ մեր նաՀատակներուն մեզի ձգած Հոգեւոր Հաւատքի կտակը եւ շեշտեց թէ եթէ թերանանք այդ մեր նախաՀայրերու Հաւատքին, դաւաճանած կ'ըլլանք մեր նաՀատակներուն։

Յետոյ բեմ Հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս Պր. Կարօ Յովհէփեան (Մարսէյլէն), որ խիկապէս արժեցուց յիշատակը նաՀատակներուն, բաղդատելով Թուրքին բարբարոսութիւնը եւ Հայուն առաքինութիւնը, սակայն աւելի ծանրացաւ ներկայիս ապրող այդ նաՀատակներու սերունդէն, մանաւանդ երիտասարդներուն պարտականութեան վրայ, շեշտելով թէ, Հայը Դատ մը ունի, որուն պէտք է լծուի իւրաքանչիւր գիտակից Հայ եւ վերջացուց Հետեւեալ խօսքերով.— «Ներել, թերեւս, եթէ լման Հատուցում ստանայ իր պաՀանջներուն, սակայն մոռնալ, երբե՛ք»։

Հանդէսը փակուեցաւ Տէր Նարեկ քՀնյ. Վարդանեանի պաՀպանիչով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՐՄԱՇԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ուխտագնացութեան մաս կը կազմէ նաեւ մանկանուէրը։ Ժամերգութենէ յետոյ, ծնողքները Աստուածածնի կը ծախեն, դրամական նուէրով մը, իրենց Հիւանդ կամ անառակ զաւակները, եւ մէկ քանի տարիներ անոր պաշտպանութեան ներքեւ թողլէ յետոյ զայնս, ետ կը գնեն։

ԱՀաւասիկ ինչ է Արմաշի ուխտագնացութեան նպատակը։

Դ.— ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ՍԵՆԵԱԿԸ

Արմաշի մէջ, Խաչի ուխտագնացութեան ժամանակ, տիպարներու, տարազներու, լեզուի, զգացումներու արտայայտութեան ամէնէն ճշգրիտ Հանդիսարանը ո՛չ եկեղեցիին մէջ է, ոչ դուրսի ընդարձակ պարտէզին մէջ ուր բազմութիւնը կը պտըտի յարաժամ, ո՛չ վանական շէնքերուն մէջ ուր ուխտաւորները կը պատսպարուին, ո՛չ վանքին դուրսը լայնատարած Հրապարակին վրայ ուր սրճարաններուն եւ խանութներուն մէջտեղ կը վխտայ ամբոխը, ո՛չ, այլ ՎանաՀօր սենեակին մէջ։ Քալէիտոսքոփ մըն է այդ սենեակն ուսկից կուգան կ'անցնին բոլոր բարեպաշտները, խորՀրդանոց ուր կը յայտնուին բոլոր թաքուն ցաւերը, խուլ ըղձանքները, Հաւատքի սլացումները, Հոգեկան դերագոյն խանդաղատանքներն ու բոլոր ողորմ ու պզտիկ եսամոլութիւնները. տեսակ մը փողերանոց – սրբարան, ուր Հաւատքն ու դրամը իրար կը խառնուին տարօրէն սերտութեամբ։

Այդ սենեկին մէջ բազմած է փոխ-վանաՀայր Տ. Օրմանեան Սրբազան։ Հոն է որ, առտուան պատարագէն յետոյ, բարեպաշտները կուգան վճարելու իրենց զարպասը, իրենց մանուկները ծախելու Աստուածածնին, Հոն կուգան բերելու իրենց զանազան նուէրները։

Տ. Օրմանեան Սրբազանի թոյլտուութեամբը երկար ժամեր անցուցի այդ սենեկին մէջ, որ ուսումնասիրութեան եւ Հոգեբանութեան կատարեալ դիտարան մը եղաւ ինծի Համար։

Ցաղթ ու կորովի գիւղացիներ ներս կը մտնեն ու, յարգանօք Համբուրելով Սրբազանին ձեռքը, կը նստին բազմոցներուն կամ աթոռներուն վրայ։ Յետոյ իրենցմէ մին ոտքի կ'ելլէ եւ կուգայ կամացուկ մը Սրբազանին սեղանին վրայ դնել իր զարպասը, մէկ մէճիտէն մինչեւ մէկ ոսկի եւ աւելի ալ։ Սրբազանը կը գրէ ընկալագիրը եւ կը յանձնէ նուիրատուին։ Յետոյ կը դառնայ, վարագոյր մը մէկդի կ'առնէ կիսովին, թուղթ մը կը քաշէ եւ կուտայ նուիրատուին։ Այդ թուղթերը՝ Հինէն մնացած նուիրատոմսեր են, որոնց վերեւ Հրաշագործ Աստուածածնին պատկերը փորագրուած է եւ տակը դրըուած է «Վճարեց 100 դաՀեկան վասն վերաշինութեան եկեղեցիին, եւայլն»։ Հին Հանգանակութեան մը աւելորդ մնացած այդ թուղթերը՝ Հիմա կը գործածուին իբր յիշատակ մը Արմաշի, եւ տեսնելու է թէ բարեպաշտներն ի՜նչ խանդակաթ սրտեռանդութեամբ կը տանին իրենց Հետ այդ թուղթերը։ Այնքան ճշմարիտ է որ դիտաւորութիւնն է ամէն բանի մէջ որ գործի մը էական Հիմը կը կազմէ։

Կիներ ներս կը մտնեն, Իզմիտի գիւղերուն յատկանշական տարազովը, մետաքսէ կարճ վերարկու, գունաւոր ուռուցիկ շալվար, գլուխնին ոսկեթել եազմայով մը ուսկից մազը կը կախուի՝ մէկ Հիւսքով՝ մինչեւ մէջքը։ Երկիւղածութեամբ կը մտնեն ներս, Սրբազանին կը մօտենան եւ աջն Համբուրելէ յետոյ, իրենցմէ մին մեղմով գետինը կը դնէ պզտիկ կապոց մը։ Նուէր բերեր են Սրբազանին, կամ անձեռոցներ զորս իրենք մաներ են, կամ գուլպաներ զորս իրենք Հիւսեր են ձմրան գիշերներուն տքնութեանց մէջ։

Երկու խեղճ կիներ ներս կը մտնեն, մէկ մէկ պզտիկ լաճի ձեռքէն բռնած։

Ռոտոսթոյէն են։ Աւելի Համարձակը խօսք կ'առնէ.

— Ա՛խ, Սրբազան, Աստուածածնին պիտի ծախենք, կ'ըսէ արտասուագին ձայնով մը։ Անառակ են, դպրոց չեն երթար, չեն կարդար, կը փախին ծովեզերքը կ'երթան միշտ։

Պզտիկը, կրակոտ չարաճճի աչքերով, այս «Աստուածածնին պիտի ծախենք» խօսքին վրայ կը սարսափի, ինքզինքը կ'ազատէ մօրը ձեռքէն եւ կը վազէ դէպի դուռը, երբ կը բռնեն կը բերեն զինքը։ Սրբազանին Հայրական յորդորներուն տակ տղան կը Հանդարտի ու Հիմա իր աչքերը խոՀուն ու մտածկոտ արտայայտութիւն մը ունին։

Կին մը ներս կը մտնէ դողդղալով.

— Ա՛խ, Սրբազան, բիճա մը ունիմ։ ճամբան տիւլպիւն մը խայիփ ըրի. բան մը չէր, ոսկի մը նոր նոր առեր էի ֆի Հեռուէն Արմաշը տեսնամ, ճամբան ճասըլ ճղաւ չիտեմ խայիփ եղաւ։ Ծա՛նըմ Սրբազան, սանկ եկեղեցիին մէջ ծանուցում մը ընէք։

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(7 Շար.)

ԼԱ ՎՈՒԼԹ․— Տէր եւ Տիկին Ա․ Պալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հ․ Պալեան եւ զաւակը (Վիէն), Տէր եւ Տիկին Ժ․ Պալեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Զ․ Պալեան եւ զաւակները (Ամերիկա), այրի Տիկին Տոքթ․ Յ․ Պալեան (Երեւան), այրի Տիկին Բ․ Պալեան եւ զաւակները (Ռումանիա), այրի Տիկին Կ․ Հէլվաճեան (Սերպիա), այրի Տիկին Տոքթ․ Յ․ Գալփաքճեան եւ զաւակը (Սերպիա), այրի Տիկին Վ․ Էքմէքճեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Յ․ Կիւրինեան եւ զաւակները (Ամերիկա), խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր, քեռկինին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻ ՊԱԼԵԱՆԻ
(Սիվրիհիսարցի)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 15ին, 82 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի (Մայիս 17) կէսօրէ վերջ ժամը 16ին:

«ՅԱՌԱՋ»․— Մեր ցաւակցութիւնները Պ․ Ազատ Պալեանի եւ ընտանիքին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ․— Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մարգարեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, իրենց հօրաքրոջ՝

ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԹԷՐՁԵԱՆԻ
(ծնեալ Յարութիւնեան, Մշոյ խաս գիւղացի)

մահուան տարելիցին առթիւ, մեռած Պէթէնտորֆ (Ամերիկա), Ալֆորվիլի Ս․ Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի 23 Մայիս, յետ պատարագի:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգողներուն:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Կապ․ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ 13 Յունիս Կիրակի, դէպի ծովափ (Տիէփ):

Այժմէն արձանագրուիլ Տիկին Թադէոսեանի մօտ 878–27–35 եւ Տիկին Գույումճեանի 208–71–79:

Օթոքարը կը մեկնի Սքուար Մոնթոլոնէն առաւօտեան ժամը 7,30ին:

Գին երթուդարձ 20 ֆրանք:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ոմն, անցորդ մը 100 Ֆր․ կը նուիրէ:

Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Մեսրոպեան 60 ֆրանք կը նուիրեն:

ՓԱՐԻԶԻ Ս․ ՅՈՎՀ․ ՄԿՐՏԻՉ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Մայր եկեղեցւոյ կիրակնօրեայ վարժարանին: Նախագահութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ․ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Կաթող․ Պատուիրակ Եւրոպայի)

Շաբաթ՝ 22 Մայիս երեկոյեան ժամը ճիշդ 8,30ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Մարսէյլի Վասպ․ Հայր․ Միութեան կեդր․ վարչութիւնը ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամներն ու հայրենակիցները Կիրակի, 30 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, Սփլանտիտի չքեղ սրահներէն մէկուն մէջ:

Օրակարգ․— Ա) Բարոյական եւ նիւթական զեկուցում: Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Գ) Զանազան հարցեր:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ․ բացումէն քառորդ ժամ յետոյ ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ․— Հ․ Յ․ Դ․ «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու

Կիրակի Մայիս 23, ժամը 16ին ժողովրդապետական հանդիսասրահը՝ 69 Ավընիւ Անրի Պարպիւս, Առնուվիլ:

Հաղորդակցութեան միջոց․— Կառ. տիւ Նոռէն՝ կառախումբ, իջնել՝ Վիլիէ լը Պէլ

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Հ․ Բ․ Ը․ Մ․ի սրահը
6, Rue Faventine

Զ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ
« ՀԱՅԱՍՏԱՆ »Ը

Մայիս 16էն 23
ժամը 10էն 13 եւ 15էն 19

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
Soirée Dansante
ORGANISEE par le NOR SEROUND d ASNIERES
le Samedi 22 Mai à partir de 19 h. 30
face à la Tour Eiffel, SALLE RACHMANINOFF
26, Quai de New York, Paris (16e), métro ALMA MARCEAU

THEATRE DE LA MUSIQUE, 5, Rue Papin (Métro Réaumur-Sébastopol)
MERCREDI 26 MAI, à 21 H.

RECITAL
Lyne DOURIAN
(de l'Opéra)
et
Nadia GEDDA-NOVA
Prix Tchaïkovsky 1958

MELODIES — Bellini — Donizetti — Verdi (1ère audition à Paris)
SONATES POUR PIANO — S. Rachmaninoff, 2e op. 36 (1ère audition à Paris)
S. Prokofieff, 4e op. 29
MELODIES ARMENIENNES

Location au Théâtre de 11 à 18 h. et chez DURAND, 4 place de la Madeleine.
Prix des places : 15 et 10 F — Collectivités : 8 F. — Etudiants : 6 Fr
Chez MARKARIAN, 32, Rue de Trévise

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Ովսաննա Յակոբեանէ 50 Ֆր․ ի նպաստ դպրոցին՝ իր զաւկին Ժանօ Յակոբեանի ամուսնութեան ուրախ առթիւ:

×

ԼԻՈՆ․— Ֆր․ Կապ․ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Օպոզեանէ 100 Ֆր․ իրենց մօր մահուան տխուր առթիւ: Ստացած է նաեւ, ի նպաստ օգափոխութեան կայանին ընկերուհի Մարիանէ Զաքըրեանի մահուան քառասունքին առթիւ հետեւեալ նուէրները․— Նիւ Եորքէն Զաքըրեան ընտանիք 50 Ֆր․, Գ․ Պարտիզպանեան (Փարիզ) 50, Տէր եւ Տիկին Մ․ Պասմաճեան (Փարիզ) 20, Տիկ․ Իսկուհի Փափազեան 50, Տիկ․ Թագուհի Բազոմեան 50 ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՒԻԼ․— Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիներու ընդհ․ ժողովը Մայիս 23 Կիրակի օրը ժամը 2ին դպրոցի սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ․ Վարչութեան ներկայացուցիչը: Անդամատետրերը միասին բերել: Կը հրաւիրուին նաեւ Կապ․ Խաչի համակիր տիկիններ եւ օրիորդներ:

LE CLUB DES JEUNES DE L'UGAB
SECTION MARSEILLE
Vous invite à une projection commentée de 200 diapositives en couleur sur :

l'Arménie

qui aura lieu le Samedi 22 Mai à 20 h. 45 précises dans les locaux de l'U. G. A. B.
7, Rue Papère, Marseille (1er)

Cette conférence sera présentée par trois membres de la setion culturelle du Club des Jeunes de l'U. G. A. B. de Paris, qui se déplaceront spécialement à Marseille à cette occasion

Cette projection a obtenu un très vif succès à Paris au mois de Janvier dernier.

ENTREE GRATUITE

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Յունիս 5ին, մինչեւ լոյս:

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութեան 53րդ ամեակի տօնակատարութիւնը, 23 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին, Սէն Մօրիսի Սալ տէ Ֆէթին մէջ:

Հովանաւորութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ «Վարանդեան» կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Սէն Մօրիսի Վրացեան խումբին:

Կը նախագահէ
ընկ․ ՍԱՐԳԻՍ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ․ ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր․— երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ Նոր Սերունդի պարախումբը:

Առատ կերուխում ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 5, Շաբաթ իրիկուն Ազգ․ Տան մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիս 29, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ORIENTOURS
(TOURISME LIBANAIS)
30, Rue Monsieur-le-Prince
Paris (6e)
Tél. : 326-92-26 et 033-92-04

Դէպի
ԼԻԲԱՆԱՆ, ՍՈՒՐԻԱ, ՅՈՐԴԱՆԱՆ,
ԵԳԻՊՏՈՍ եւ ԻՐԱՔ

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ
ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ
ORIENTOURS

Օդանաւով երթուդարձի գին
950 ֆրանքէն սկսեալ
Արագ սպասարկութիւն

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆՄԱՆՕԹ ՀՈԳԻՆԵՐ, Պատմուածքներ, Յակոբ Կարապենց, լաթակազմ 20 Ֆր․
ԱՆՁԻՆՔ ՆՈՒԻՐԵԱԼՔ, Ս․ Վրացեան, Պէյրութ, լաթակազմ 10 Ֆր․
ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ ՃԻՊԷՅԼԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑԻ․ լաթակազմ 20 Ֆր․
ՀԱԶԱՐՈՒՄԷԿ ԲԱՌ ՈՒ ԲԱՆ ՀԱՅՈՑ ԽՕՍԻՑ ԲԱՐԲԱՌԻ, Տ․ Ֆրունճեան 20 Ֆր․
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ, Յովհ․ Գազանճեան 10 Ֆր․

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԳՐՔԵՐՈՒ
Առաքման ծախքը գնողին վրայ

sevan voyages
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԱՐԱՄ ՍԷՏԷՖԵԱՆ
50, Cours de la Liberté
LYON (3e)
Tél. : (78) 60-13-66

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կազմակերպուած կամ անհատական

ՆԱԵՒ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
եւ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ
(Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս)

Դիւրամատչելի մասնաւոր գիներ, կազմակերպուած կամ խմբական ճամբորդութիւններու համար:

ՕԴ — ՑԱՄԱՔ — ԾՈՎ

Ձեր բոլոր ճամբորդութիւններուն համար, առեւտրական թէ անձնական դիմեցէք

sevan voyages

Արագ սպասարկութիւն — Լաւագոյն պայմաններ:
Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ)
ժամը 9էն 12 եւ 14էն 19,30

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր·	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ 22 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 22 MAI 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12120 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 47e ANNÉE — N° 12.120

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿ

Աւելի քան երկու ամիսէ ի վեր իշխանութեան գլուխն է Նիհատ Էրիմի կառավարութիւնը, որ կեանքի կոչուեցաւ իբրեւ հետեւանք Սիւլէյման Տէմիրէլի դահլիճին բռնի հրաժարումին, բանակի ճնշումին տակ։

Երկրին մէջ երկար ատենէ ի վեր տիրող անիշխանական վիճակը օրէ օր ծանրանալով սկսած էր մտահոգել զինուորականները։

Ասալէթի կառավարութիւնը ի վիճակի չեղաւ վերջ տալու ներքին խռովութեանց, որոնք կը սպառնային յանգելու եղբայրասպան կռիւներու։

Մարտ 12ի իր վերջնագրով, բանակը կը պահանջէր կազմել զօրաւոր կառավարութիւն մը, որ կարենար կարճ ժամանակի մէջ խաղաղեցնել երկիրը։

Նիհատ Էրիմ կազմեց խառն դահլիճ մը, մասնակցութեամբ գլխաւոր կուսակցութեանց։ Սակայն չկրցաւ սանձ դնել խռովարարական արարքներուն։ Ստեղծուեցաւ առաջուընէ աւելի ծանր վիճակ մը։ Շարունակուեցան աւազակութիւնները, առեւանգումները, դրամատան կողոպուտները, աջերու եւ ձախերու հակամարտութիւնը, չէրիաթճիական – նուրճիական շարժումները, «ազգային ազատագրական բանակ»ի, — Տէվկէնճի յեղափոխական գործունէութիւնը, եւայլն։ Մէկ խօսքով, վերջինն եղեւ չար քան զառաջինն։

Այս պայմաններուն տակ է, որ բանակը կրկին զգացուց իր գոյութիւնը։ Ստիպեց կառավարութիւնը, որ մէկ ամսուան համար պաշարման վիճակ յայտարարէ տասնեմէկ խոցելի նահանգներու մէջ։ Բոլոր նշանները ցոյց կուտան, որ մէկ ամիսը բաւական պիտի չըլլայ խաղաղեցնելու երկիրը։ Նոյնիսկ պաշարման վիճակի ենթակայ շրջաններու մէջ անիշխանական արարքները կը շարունակուին, հակառակ ձեռք առնուած զինուորական խիստ միջոցներու։

Միլլիյէթ կը գրէ թէ պաշարման վիճակը մարդկային ազատութիւնները կաշկանդող եւ սահմանափակող վարչակարգ մըն է եւ ուրախալի բան մը չէ, որ Էրիմի կառավարութիւնը իր գործունէութեան առաջին առտուն իսկ պէտք զգաց դիմելու այդ միջոցին։

Թուրք թերթերը պաշարման վիճակի հռչակման այլազան պատճառներու շարքին, շեշտը կը դնէ չորս խնդիրներու վրայ։

Ա) Քրտականութիւն·— Վերջին տարիներուն «անջատողական» հոսանքներ գոյացեր են երկրին մէջ։ Ճշդուեր է, որ Քիւրտերն ու այդ ցեղէն սերողները շարժման պիտի անցնին, անկախ վարչաձեւ մը հիմնելու համար։ Դահլիճը ազգային Ապահովութեան Խորհուրդի ներկայացուցիչներուն հետ ժողով գումարեր է։ «Կը թուի թէ, կ՚ըսէ Միլլիյէթ, այս ժողովը իր ազդեցութիւնն ունեցաւ պաշարման վիճակի որոշման վրայ։ Ցայտնի է որ այս (քրտական խնդրի) մտահոգութեամբ պաշարման վիճակ հռչակուեցաւ նաեւ Տիարպէքիրի եւ Սղերդի նման հարաւ–արեւելեան նահանգներու մէջ։

Բ) Բանուորական խլրտումներ·— Բացի մեծ քաղաքներէն, Քոճաէլիի, Զոնկուլտաքի եւ Էսկիշէհիրթի նման ճարտարարուեստական նահանգներու մէջ ալ պաշարման վիճակ հռչակուած է, կանխելու համար բանուորական հաւանական խլրտումները։ Արգիլուած են գործադուլները։

Գ) Կիպրոսի խնդիրը·— Կղզին Յունաստանի հետ միացման (Էնոսիս) մասին դարձեալ տարաձայնութիւններ շրջած ըլլալով, Թուրք համայնքի պետ Րաուֆ Տէնքթաշի թելադրութեամբ կառավարութիւնը որոշեր է կազմ ու պատրաստ ըլլալ՝ Կիպրոսի դէմ հաւանական գործողութեան մը համար։ Այս նպատակով է, որ Ատանայի եւ Հաթայի (Իսքէնտէրուն–Անտիոք) նահանգներուն մէջ եւս պաշարման վիճակ յայտարարուած է։

Դ) Անդորրութեան պակասը·— Անգարայի, Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ ուսանողական բախումները, դրամատանց կողոպուտներն ու առեւանգումները վրդոված ըլլալով այդ մեծ քաղաքներուն անդորրութիւնը, այնտեղ ալ պաշարման վիճակ հռչակուած է եւ խստիւ պիտի գործադրուի։

Սոն Հավատիս կը յուսայ, որ շնորհիւ պաշարման վիճակին վերջ պիտի գտնեն հայրենաքանդ շարժումները, — կարմիր քրտականութիւն, համայնավարութիւն, ընկերվարութիւն, եւայլն։ Այս թերթն ալ կը թելադրէ ձերբակալել եւ ի հարկին դատի ենթարկել փրոֆեսէօրի կերպարանքով ձախակողմեանները, որոնք ուսանողները համոզելով եւ դրդելով փողոց կը թափէին եւ կամ այն հոճաները, որոնք անիշխանութիւն կը սերմանէին։ Ու կը մաղթէ, որ «այս միջոցառումները անցողակի չըլլան, այլ ըլլան աւետաբեր սկզբնաւորութիւն մը, յօգուտ Թուրք ազգի յաւիտենութեան (?)»։

Պարզ խօսքով, կը ջատագովէ այն սկզբունքը, որ երկաթեայ բռունցքը անպակաս ըլլայ Թուրքերու գլխուն վրայէն։

Երկրի անիշխանական վիճակին յանցանքը կը բեռցնեն 1961ի Սահմանադրութեան վրայ, որ կը սահմանափակէ կառավարութեան իրաւասութիւնները եւ լայն ազատութիւններ կը շնորհէ քաղաքացիներուն։ Ծրագրուած նոր Սահմանադրութեան մէջ այս վերջինները սեղմումներու պիտի ենթարկուին։

Ժողովրդավարական սկզբունքներով կարելի չէ կառավարել Թուրքերը։

Այս պարագան լաւ ուսումնասիրած էր տխրահռչակ Իթթիհատի կառավարութիւնը, որ Պալքանեան պատերազմէն սկսեալ մինչեւ առաջին աշխարհամարտի վախճանը պաշարման վիճակով կառավարեց երկիրը։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Անգլեւֆրանսական խօսակցութիւնները ուշադրութեան առարկայ դարձան միջազգային մամուլի եւ քաղաքական դէտերու կողմէ։

Արդարեւ, Անգլիոյ վարչապետին հանդիպումը նախագահ Փոմփիտուի հետ կարեւոր կը նկատուէր Եւրոպայի ապագային համար, քանի որ երկու խօսակիցները քննութեան պիտի առնէին Հասարակաց Շուկայի ընդլայնման խնդիրը, ինչպէս նաեւ քաղաքական եւ դրամական հարցեր միջտ Եւրոպայի կապակցութեամբ։

Անգլիոյ վարչապետը՝ Հիթ Ելիզէի մէջ երեք ժամէ աւելի տեսակցեցաւ Փոմփիտուի հետ, Հինգշաբթի։ Երկրորդ հանդիպում մը կ՚ունենար Ուրբաթ օր եւս։ Խօսակցութիւններու բնոյթի եւ արդիւնքի մասին բացատրութիւններ չեն տրուած ցարդ, թէեւ պաշտօնական միացեալ հաղորդագրութիւն մը պիտի հրատարակուէր խօսակցութիւններու աւարտին։ Ցամենայն դէպս նկատել կը տրուէր, թէ խօսակցութիւնները տեղի ունեցած են «բարեկամական» մթնոլորտի մէջ եւ կողմերը գոհ են մտքերու արտայայտութիւններէն։

Արդարեւ, Ելիզէի մէջ արտասանած իր բաժակաճառին ընթացքին Փոմփիտու դիտել տուաւ, թէ մեր տեսակէտները բաւականաչափ մօտ են իրարու, որպէսզի շարունակենք մեր խօսակցութիւնները առանց յոռետեսութեան։ Հիթ, իր կարգին, նկատել տուաւ, որ ճամբան բաց է վրճռական քայլ մը առնելու դէպի Եւրոպայի միութիւնը։

Հիթ Հինգշաբթի օր ծաղկեպսակ մը կը զետեղէր Յաղթական Կամարի տակ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ մէջ ամբաստանեալ ինը Հրեաները մէկէն տասը տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան, ինչ որ մեծ վրդովում ստեղծած է Իսրայէլի մէջ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ Ուրբաթ օր դեռ չէր գտնուած Իսրայէլի հիւպատոսը եւ պայմանաժամն ալ վերջացած էր Հինգշաբթի օր։ Ծանօթ է որ Թուրքերը ոչ մէկ զիջում կ՚ուզեն ընել կամ բանակցիլ այսպէս կոչուած «Ժողովրդային Ազատագրման Թրք· Բանակի» հետ։ Աւելի քան 1000 հոգի, ճախապաշտ կամ կասկածելի ձերբակալուած են։

ՌԸՆՈՅԻ գործադուլը երթալով մտահոգիչ կը դառնայ։ Ըստ հաստատութեան քարտուղարին, սենտիքաները այլեւս տէրը չեն բանուորներուն քանի որ սենտիքաները ընդունած էին պայմանները առջի կիրակի, բայց աշխատաւորները չընդունեցան։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը խիստ ճառ մը խօսեցաւ, որու ընթացքին շեշտեց, թէ Սուէզի Ջրանցքի բացումը կրնայ կատարուիլ միայն իրենց ներկայացուցած պայմաններու հիման վրայ։ Ջրանցքի բացումը հանգրուան մըն է լոկ Իսրայելեան ուժերու պարպումի ժամանակացոյցին մէջ։ Միւս կողմէ խնդրոյ առարկայ չի կրնար դառնալ եգիպտական ուժերու հաստատումը Ջրանցքի արեւելեան մասին մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ Ա. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երկար եւ ծանր հիւանդութենէ ետք, Մայիս 14ին, մեռած է Ակադ· Ալեքսանդր Յակոբեան։

Ակադեմականը ծնած էր Ալեքսանդրապոլ, այժմ՝ Լենինական 1890 Դեկտեմբերին։ Նախնական կրթութիւնը ստացած էր ծննդավայրի մէջ։ 1909ին կ՚ընդունուի Պետերբուրգի Բազմարուեստից հիմնարկութեան մեքենայի բաժինը։ Զայն կ՚աւարտէ 1917ին։ Վերադառնալով Ալեքսանդրապոլ կը զբաղի ուսուցչութեամբ՝ տեղւոյն միջնակարգ դպրոցներու մէջ դասաւանդելով բնագիտութիւն, ուսողագիտութիւն եւ գործնական մեքենագիտութիւն։ Ուսուցչական պաշտօնը մնայուն կերպով կը շարունակէ 1917էն մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացումը։

Ա· Յակոբեան հիմնադիրներէն կը դառնայ Երեւանի Համալսարանի թեքնիք ճիւղին։ 1921–1922 կը դառնայ այդ ճիւղի փոխ–տնօրէնը, իսկ 1928–1929ը՝ տնօրէնը։ Համալսարանի մէջ դասաւանդած եւ դասախօսած է կարգ մը նիւթեր, որոնք տեսական եւ թեքնիք նկարագիր ունէին միաժամանակ։

1929–1939 եղած է Համալսարանի տեսական մեքենայի ամբիոնի, իսկ 1939էն սկսեալ թեքնիք հիմնարկութեան մէջ հաստատուած ջերմաշարժումի եւ ջերմաթեքնիքի ամպիոնի վարիչ։

Ակադ· Ա· Յակոբեանի գրչին կը պատկանին տեսական բնոյթի շուրջ 30 գիտական աշխատութիւններ։ Կարեւոր օժանդակութիւն բերած է դասագիրքերու պատրաստութեան գործին, ինչպէս, օրինակ՝ «Ֆիզիքայի դասընթացք», «Տեսական մեխանիկա», «Թերմոդինամիկա», եւայլն։

Անոր դասախօսութիւններուն հետեւած բազմաթիւ ուսանողներ, յետագային, դարձած են անուանի գիտնականներ։

Ակադեմականը եղած է Բազմարուեստից վարժարանի փոխ–տեսուչ, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի բնագիտութեան–ուսողագիտութեան բաժնի փոխ–քարտուղար, Ակադեմիայի բառարանագիտական յանձնախումբի նախագահ։ Եղած է նաեւ «Երեւան» շարժիկայանի կազմակերպիչն ու վարիչը՝ 1928–էն մինչեւ 1940։

Ակադեմականին թաղումը կատարուած է Մայիս 17ին։

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

« Արարատ »ի հանդիպումը Պաքուի «Նեւթչի»ի հետ, որ տեղի ունեցած էր, ինչպէս հաղորդեցինք, Մայիս 6ին, թէեւ վերջ գտած էր հայ մարզիկներու փառաւոր յաղթութեամբ, քանի որ անոնք արձանագրած էին 4 կոլ առանց կէտ մը իսկ տալու, իր « վնասն » ալ ունեցած էր։ Արդարեւ, մրցումի ընթացքին վիրաւորուած էր «Արարատ»ի լաւագոյն խաղացողներէն մէկը՝ Եդ· Մարգարով, որ խումբին խաղարկութեան կազմակերպիչը կը նկատուի։ Միեւնոյն ատեն լաւ կոլ արձանագրող մըն է։

Եդ· Մարգարովի բացակայութիւնը ըզգալի դարձաւ «Արարատ»ի վերջին երկու մրցումներու ընթացքին։ Թէ՛ Մոսկուայի «Սպարտակ»ի (Մայիս 11) եւ թէ Մինսկի «Դինամօ»ին (Մայիս 15 հետ ունեցած իրենց մրցումներուն ընթացքին հայ մարզիկները ցոյց տուին որոշ «շուարում»։ «Սով· Հայաստան»ի թղթակիցը կը գրէ· «Հարկ է նշել, որ թիմը պատրաստ չէր նրան (Մարգարովի) չտեսնել իր շարքերում»։

Մոսկուայի «Սպարտակ»ի հետ հանդիպումը վերջ գտաւ, ինչպէս հաղորդած էինք, հաւասար արդիւնքով (0–0)։

«Արարատ» Մայիս 15ին հանդիպում մը ունեցաւ Մինսկի «Դինամօ»ի հետ, որ Ապրիլի վերջերուն 11րդ տեղը կը գրաւէր ընդհանուր ազիւսակին մէջ։ Առաջին կիսախաղի ընթացքին Դինամոյականները շատ լաւ օգտուեցան Արարատցիներու սըխալներէն եւ շփոթութիւններէն։ 14րդ վայրկեանին Մինսկի խաղացողներէն մէկը օգտուելով հայ մարզիկներու անուշադիր խաղէն, յաջողեցաւ կոլ մը նշանակել։

Հայերուն կը մնար ամէն գնով առնուազն հաւասարացնել արդիւնքը։ Երկրորդ կիսախաղի 56րդ վայրկեանին անկիւնային հարուածէ (քոռնէր) մը ետք աջ կեդրոնի պաշտպանը՝ Ֆ· Աբրահամեան կը խփէ ճակատագրական կոլը։

«Արարատ»ի մարզիկները խանդավառ տրամադրութեամբ կ՚անցնին յարձակողականներու։ Սակայն, արագ խաղալու մտադրութիւնը եւ, միւս կողմէ, բաց դաշտի վրայ կազմակերպուած թէֆնիք մը ի յայտ չբերելու իրողութիւնը, պատճառ կը դառնան անարդիւնաւէտ մրցումի։ Խաղը վերջ գտաւ 1–1 հաւասար արդիւնքով։

Վերջին մրցումէն ետք «Արարատ» միշտ կը պահէ իր երկրորդ դիրքը։

ԿՈՎԿԱՍԷՆ ՀՌՈՄ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Բ.

Արեւելեան Ս. Ժողովին խորհրդատու

Իր հմտութիւնն ու քահանայական օրինակելի վարքը՝ իր վրան կը հրաւիրեն Ս. Աթոռի ուշադրութիւնը, որ 1928ին Արեւելեան Ս. Ժողովի Խորհրդական կ'անուանէ զինքը: Ապա, քահանայական թեկնածուներու քննիչ կը կարգուի Հռոմի Եպիսկոպոսարանին եւ անդամ Արեւելեան կանոնագրքի յանձնախումբին:

Այս բոլոր պաշտօնները Աղաճանեան Վ.ը մեծ ձեռնհասութեամբ կը վարէ: Ցստակ մտքի եւ ուղիղ ու անաչառ դատողութեան տէր, ան փութով ու խղճմտօրէն կը կատարէ իրեն վստահուած ամէն գործ, իր մասնակցութիւնը կը բերէ բազմաթիւ կնճռոտ խնդիրներու լաւագոյն լուծման, արժանանալով իր պաշտօնակիցներուն եւ մեծաւորներուն արդար գնահատանքին:

1934 Սեպտեմբեր ամսոյն, Արեւելեան Ժողովին կողմէ Լիբանան կը ղրկուի, տանելու Զմմառեան Միաբանութեան վերջին կանոնագիրը: Այս առթիւ գոհունակութիւն կը պատճառէ առ հասարակ բոլորին: Այնպէս որ՝ 1935ին, երբ Ս. Աթոռը կ'որոշէ նոյն Հաստատութեան Այցելու մը ղրկել, յարմարագոյն անձը՝ Աղաճանեան Գերապայծառը կը համարուի:

Արժանաւոր Եպիսկոպոսը

Սակայն զինքը Զմմառ առաքելէ առաջ, Պիոս ԺԱ. հայասէր Քահանայապետը կ'ուզէ վարձատրել Աղաճանեան Վ.ին մատուցած թանկագին ծառայութիւնները եպիսկոպոսական աստիճանով: 21 Յուլիս 1935ին քառասնամեայ Վարդապետը՝ Կոմանայի Հայոց տիտղոսաւոր Եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի Տէր-Աբրահամեան Գերապայծառի ձեռքով, Լեւոնեան կղերանոցի Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյն մէջ:

Օգոստոս 8ին Պէյրութ կը հասնի իբր Առաքելական Այցելու Զմմառեան Հաստատութեան, ու 20ին կը նախագահէ, ըստ 1934ի կանոնագրին, Զմմառու վանքին վարչութեան առաջին ընտրութեան:

Հոկտեմբերի սկիզբները Յաւիտենական Քաղաքը կը վերադառնայ, նոր եռանդով նուիրուելու Լեւոնեան վարժարանի իր սաներուն, շարունակելով միշտ դասաւանդել Ուրբանեան համալսարանի մէջ:

Մայրական սրտով Կաթողիկոս – Պատրիարքը

Հազիւ բոլորած իր եպիսկոպոսութեան երկրորդ տարեշրջանը, 1937ին Հայ Կաթողիկէ եպիսկոպոսներուն հետ Պէյրութ կը հրաւիրուի, Արփիարեան Կաթողիկոսի մահով թափուր մնացած Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին գահակալ մը ընտրելու համար:

Նոյեմբերի սկիզբները ընտրական սինհոդոսին մասնակցելէ առաջ, Նուիրապետութեան ուրիշ երկու եպիսկոպոսներու հետ, Պիոս ԺԱ. Քահանայապետին մօտ ունկնդրութիւն մը կ'ունենայ: Այս առթիւ, Պապը, ակնարկելով Պէյրութ կատարուելիք պատրիարքական ընտրութեան, կ'ըսէ. «Մայրական սրտով Պատրիարք մը պէտք է հայ ազգին»:

Պատմութիւնը ցոյց տուաւ թէ սխալած չէր Նազլեան Գերապայծառը եւ իրեն նման մտածող բոլոր Հայերը: Սխալած չէին նաեւ Աղաճանեան Եպս.ը մօտէն ճանչցող օտարները: Անոնցմէ մին՝ Թոքիոյի Քահ. Նուիրակ, Փօղոս Մարէլլա Արք.ը, Հոգեւոր Տիրոջ ուղղած իր նամակին մէջ այսպէս կ'արտայայտուէր. «Որքան մեծ հրճուանքով կարդացի այս առաւօտ թերթին մէջ Ձեր Պատրիարք ընտրուելուն լուրը: Արդարեւ Աստուծոյ մատը կայ հոն՝ Հայ Եկեղեցւոյ յաղթանակին եւ անոր դարաւոր պաշտօնին համար Մերձաւոր Արեւելքի մէջ»:

Նորընտիր Կաթողիկոսը իր առաջին հեռագիրը կուտայ Հռոմի Լեւոնեան հայ վարժարանի սաներուն. «Աչքերուս բիբերուն սիրալիր օրհնութիւն», ստորագրելով:

Իր ընտրութեան լուրը հրճուանքով կ'իմանայ ծերունազարդ Պիոս ԺԱ., որ «մեծապէս երջանիկ կը զգայ ինքզինքը՝ տեսնելով իր սիրելի որդին՝ Աղաճանեանը, Կիլիկիոյ Աթոռը բարձրացած» ու կը հաճի անմիջապէս վաւերացնել, հաստատել զայն 3 Դեկտեմբերի իր հեռագրով, եւ փափաք կը յայտնէ զինքը ներկայ տեսնել 13 Դեկտեմբերին Վատիկանի մէջ կատարուելիք քահանայապետական խորհրդաժողովին:

Պալիումի տուչութիւն

Բայց Աղաճանեան Կաթողիկոսին համար, Ս. Քահանայապետին բաղձանքը՝ հրաման մըն է: Ուստի 7 Դեկտեմբերին Պաթանեան, Պահապանեան եւ Տէր-Աբրահամեան եպիսկոպոսները ուղեկից ունենալով, Հռոմ կը փութայ, ուր կը հասնի նոյն ամսոյն 12ին: Յաջորդ օրը, Վատիկանի մէջ տեղի ունեցած գաղտնի խորհրդաժողովի ընթացքին, որուն ներկայ էին 31 կարդինալներ, նոր ծիրանաւորներու անուանումէն ետք, Ս. Քահանայապետը իր գահաճառին մէջ կ'աւետէ ժողովական ծիրանաւորներուն թէ, «Սրտի անպատում հրճուանքով կը սպասէ իր սրտին յոյժ սիրելի եղող Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Կիլիկիոյ Աթոռին նորընտիր Հայրապետին, իր սիրելի Գրիգոր-Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեանին, որ եկած հասած է արդէն Հռոմ, բերելով Արեւելքի իր մեծ, լայն եւ խոստումնալից ժպիտը»:

Կաթողիկոսը, մեկնելով խորհրդաժողովէն, կ'երթայ իր յարգանքը մատուցանելու Պետական Քարտուղար՝ Կարդ. Բաչելլիի, որ պիտի յաջորդէ տարի մը ետք Պիոս ԺԱ.ի:

Դեկտեմբեր 17ին՝ Կարդ. Տի Պէլ Մոնթէի ձեռքէն կ'ընդունի Պալիումը՝ նշանակ հայրապետական լիազօր իշխանութեան եւ իրաւասութեան:

Հայրապետական առաջին Ս. Պատարագը

Լեւոնեան հայ կղերանոցի Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյն մէջ, Հոգեւոր Տէրը իր անդրանիկ հայրապետական Ս. Պատարագը կը մատուցանէ 1937ի Ծնունդի ծրագալոյցին, աշխարհիս խաղաղութեան եւ համայնավարներէն հալածուող Սպանիոյ Եկեղեցւոյն յաղթանակին համար: Արարողութեան ներկայ կը գտնուէին Սպանիոյ նախկին Թագաւորը՝ Ալֆոնսոս ԺԳ, սպանացի բազմաթիւ եպիսկոպոսներ, քահանաներ, կղերիկոսներ ու հաւատացեալներու ընտիր խումբ մը:

Պատրիարքութեան գործունէութեան շրջանները

Հայրապետը 25 տարի ամենայն վերահասութեամբ վարեց իր համայնքին կաթողիկոսական ղեկը: Իր ետին կոթողուած են 25 տարիներու պանծալի վաստակները ի նպաստ Կաթողիկէ Ս. Եկեղեցւոյ եւ Հայ ժողովուրդին: Անոնց իրագործումին մէջ, յատուկ ամբողջութիւն կազմող շրջաններ կան, ուր ակներեւօրէն ի յայտ կուգայ տիրապետող գաղափար մը՝ իմաստուն կերպով գծուած ծրագիր մը:

Այսպէս՝ 1937էն մինչեւ 1945 երկարող շրջանին մէջ, Նորին Ամենապատիւ Տէրութիւնը ջանացած է հայ ժողովուրդին մէջ տարածել ազգային միասնականութեան գաղափարը, ջանացած է հայ սրտերուն մէջ դրոշմել այն համոզումը՝ թէ մէ'կ է Հայութիւնը, թէ վե'ր է, եւ վեր պէտք է մնայ դաւանաբանական կամ կուսակցական հաշիւներէն ու խտրութիւններէն: Եւ յաջողած է:

1939ին՝ իր գլխաւորութեամբ տօնուած Ապրիլեան Եղեռնին 25ամեակը՝ համազգային բնոյթ մը ստացած է: Դարձեալ նոյն համազգայնականութեան գաղափարով է որ Լիբանանի Հայութիւնը մերձեցած է Սանճագի հայ գաղթականներու տեղաւորման հարցին: Իսկ այդ շրջանին Ամենապատիւ Կաթողիկոսին կատարած հովուական այցելութիւնները Միջին Արեւելքի զանազան երկիրներուն մէջ, այդ միասնականութեան ջօտին տարածած է մեր բոլոր գաղութներուն: Բոլոր Հայերը իր մէջ տեսած են մեր միութեան ու միասնականութեան մեծ իրագործողը: Բաւ է աչք մը նետել այդ շրջանի հայ մամուլին վրայ, մեծապէս տպաւորուելու համար:

Երկրորդ շրջանը, որ կը տարածուի 1946էն 1950 տարին, բաղդատաբար աւելի դժուարին եղած է: Հոն՝ Հայ Հայրապետը, ճոխացած Կարդինալական պատուաստիճանով Յունուար 1946ին, նուիրուած է ի նպաստ Հայութեան բարօրութեան, բարեկարգութեան եւ Միջին Արեւելքի մէջ հայ անուան բարձրացումին:

Նա անվեհերութեամբ կուրծք տուած է խարկանքի համար մէջտեղ նետուած ներգաղթի մը կազմալուծիչ ու քայքայիչ խանդավառութեան: Իսկ Հովուական Թուղթերով, կազմակերպութիւններով ու շինարարական մեծղի գործունէութեամբ, յաջողած է թշուառութենէ ու հալածանքէ ազատել հիւրընկալ երկիրներու մէջ ապրող Հայերը: Հալածանքէ կ'ըսենք, որովհետեւ շնորհիւ իր կոչերուն եւ միջամտութիւններուն, հիւրընկալ ժողովուրդները դադրած են խորթ ու ծուռ աչքով դիտելէ օտարութեան մէջ ցրուած հայ զանգուածները:

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Շատ աղուոր մտածեր ես, պատասխանեց զինեպանը, որ մեծ հաւատք ունենալ սկսած էր իր երիտասարդ բարեկամին հնարամտութեան վրայ, բայց աւանդ պտըտելով կրնանք վրանիս կասկած հրաւիրել: Եկուր սա փողոցին ծայրը գտնուող սրճարանը նստինք, հոնկէ անոնց գալը կը տեսնենք ու անմիջապէս դուրս կ'ելլենք:

Այս առաջարկը շատ բանաւոր էր, եւ Սերգիս անմիջապէս ընդունեցաւ, մանաւանդ որ այդ սրճարանին առջեւէն պիտի անցնէին վաճառականը ու իր կինը:

Կէս ժամէն աւելի էր որ հոն նստած էին ու ակնդէտ կը դիտէին փողոցէն անցնողները, երբ յանկարծ Սերգիս գոչեց.

— Ահաւասիկ թեւ թեւի կ'երթան, ծառան ալ ետեւնուն:

Անմիջապէս հաշիւնին մաքրեցին եւ իրենք ալ դուրս ելան ու հեռուէն հետեւեցան վաճառականին ու կնոջը, որոնք արդէն փողոցը դարձած էին:

Յանկարծ ճիչ մը լսուեցաւ:

Տիկին Թագուհին էր, որ զամբիւղը նշմարած էր: Ծառան, որ քանի մը քայլ հեռուէն կը հետեւէր իր տէրերուն, այդ աղաղակը լսելով՝ առաջ անցաւ եւ ուռնակի վրայէն վար առաւ զամբիւղը, որուն մէջ մանկիկը կը շարունակէր հանդարտիկ քնանալ:

Սերգիս հեռուէն կը դիտէր Ղուկաս էֆէնտին, որ բորբոքած, բաներ մը կ'ըսէր կնոջն ու ծառային:

Վերջապէս տան դուռը բացուեցաւ եւ երեքը մէկ ներս մտան, զամբիւղը հետերնին:

Երիտասարդը եւ զինեպանը բաւական ժամանակ սպասեցին, տեսնելու համար, թէ դուռը կրկին պիտի բացուէ՞ր:

Բայց ոչ, դուռը փակ կը մնար:

— Ալ երթանք ու վաղուան սպասենք, ըսաւ Սերգիս իր ընկերակցին եւ երկուքը մէկէն ուղղուեցան դէպի Թաքսիմ:

Տան դուռը գոցուելէ ետքը, Ղուկաս էֆէնտի սոսկալի բարկութեան մէջ ինկաւ.

— Սա ի՞նչ խաղքութիւն է, ո՞վ բերեր կախեր է աս փիճը, հիմա բռնեցէք դուրս նետեցէք, կը գոչէր իր կնոջն ու ծառային, որոնք առանց շարժելու զամբիւղին կը նայէին, որուն մէջ մանկիկը կը շարունակէր հանդարտիկ ննջել:

— Զարմանալի բան, կը շարունակէր պոռալ վաճառականը, բնաւ հանգիստ պիտի չկրնանք մնալ, ամէն օր մէյ մէկ «պելա՞» պիտի բանան գլուխնուս... Ծօ՛, Յակոբ, չե՞ս լսեր, դուրս նետէ սա «ղեմպիլը», շուտով առ տար, փողոցին անկիւնը տեղ մը դիր, եկուր:

Ծառան վարանոտ մօտեցաւ զամբիւղին:

Բայց Տիկին Թագուհին միջամտեց.

— Մեղա՛յ, ըսաւ, չունի ձա՞գ է աս, որ գիշերանց փողոց նետենք, աս օղին, թող հոս մնայ, վաղը առտու կանուխ եկեղեցի կը ղրկենք:

Ղուկաս էֆէնտի կը գուշակէր, թէ այս անհարկի ու խափանարար նուէրը ո՞ւրկէ կ'իյնար իր գլխին, կ'ենթադրէր, որ զամբիւղին մէջ եղողը հաւանօրէն բուն իսկ իր զաւակն էր, Շուշանիկէն ունեցած, ու այս ենթադրութիւնը ա՛լ աւելի կը կատղեցնէր զինքը, իր աչքին աւելի ատելի կը դարձնէր զամբիւղին մէջ հանգչող նորածինը: Եթէ վստահ ըլլար, թէ օտարին մանուկն էր ան, թէ որեւէ արենական կապ չունէր իրեն հետ, հաւանօրէն նուազ պիտի բարկանար: Բայց այդ տղան, որ իրաւունքով մը կուգար իր տունը, զինքը կը կատղեցնէր:

— Զըլլար, չեմ ուզեր, որ վայրկեան մը հոս մնայ, շուտ դուրս նետեցէք, պոռաց կրկին, դէպի ծառան դառնալով:

— Ծօ՛, ի՞նչ աւանակի պէս երեսս կը նայիս, չե՞ս հասկնար, չառնե՞ս, չտանի՞ս:

Ծառան կրկին մօտեցաւ զամբիւղին, բայց նոյն րոպէին մանկիկը արթնցած էր եւ սկսաւ բարձրաձայն լալ:

— Աս տղան աս ժամուն փողոց չի ձգուիր, գոչեց տիկին Թագուհի վճռաբար, ես այդպիսի անխղճութիւն չեմ կրնար ընել... Վաղը առտու կը բռնենք եկեղեցի կը ղրկենք ու ամէն բան կը լմննայ: Դուն գնա պառկէ, ես անիկա կը խնամեմ:

Եւ մօտեցաւ զամբիւղին՝ տղան հանդարտեցնելու եւ լացը դադրեցնելու համար:

Վաճառականը չպնդեց եւ տեղի տուաւ իր կնոջը, աւելցնելով.

— Աղէկ, ինչ կ'ուզես ան ըրէ, միայն թէ վաղը արթննալուս արդէն տղան գացած ըլլալու է հոսկէ, ես սասնկ խարտառակութիւնները չեմ սիրեր... կը լսե՞ս: Ծօ՛, Յակոբ, վաղը առտու մութին, ու լուսուն տղան կ'առնես կը տանիս, ժամկոչին կուտաս, ես ետքը եկեղեցի կը հանդիպիմ, պէտք եղածը կը կարգադրեմ... Նայէ որ դուռ ու դրացի չտեսնեն տըղան դուրս հանելդ... Նորէն պարապ տեղը աստր անոր բերանը բանալ չտանք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

օր, դեռ կարելի է Քոլոմպոյի (մայրաքաղաքը) քարափներուն եւ օդակայանին մէջ տեսնել խորհրդային «Միկ»եր, ամերիկեան Թռաններ, հնդկական նաւեր, անգլիական գնդացիրներ, եուկոսլաւ ձեռնառումբեր եւայլն: Կառավարութիւնն էր, որ օգնութեան կոչ ուղղած էր զանազան երկիրներու՝ սանձելու համար ըմբոստութիւնը, որ տարածուեցաւ մայրաքաղաքէն մինչեւ կղզիին գիւղերն ու թաղաքները:

Անվիճելի է, որ ներքին ճակատի վրայ ըմբոստութիւնը զսպուած է: Ժողովրդական Ազատագրութեան ճակատի պետերէն մին, որ 26 տարեկան երիտասարդ մըն է, ձերբակալուած է: Կառավարութիւնը, որ ի դէպ խորհրդայնասէր համայնավար ձգտում ունի, կասկածով կը դիտէր երիտասարդին գործունէութիւնը ուսանողական շրջանակներէ ներս: Այս վերջինը՝ Թոհան Ուիժեվիրա արտաքսուած էր Մոսկուայի Լումումպա համալսարանէն, ուրկէ ետեւ չինական գաղափարներ կը պաշտպանէր:

Ըմբոստները կը շարունակեն անձնատուր ըլլալ կամ՝ քաշուիլ մութ թաւուտքները: Աւելի քան հինգ հազար հոգի բանտարկուած է: Ամենայն դէպս յարաբերական անդորրութիւն մը կը տիրէ երկրին մէջ: Միւս կողմէ, սակայն, դպրոցներն ու համալսարանները փակ կը մնան: Միայն երկու ֆաքիւլթէներ բաց են, ուր 3000 ուսանող արգելափակուած է: Անոնք, կառավարութեան համոզումով, կրնան «վերադաստիարակուիլ», այսինքն՝ մոռնալ Մաօն եւ Չէ Կուէվերան:

Հանրային կարծիքը երկուքի բաժնուած է: Ոմանք կը դատապարտեն կառավարութիւնը, որ վճռական չէ եղած, ուրիշներ՝ ընդհակառակը բիրտ եւ խիստ եղած է ըմբոստ երիտասարդութեան դէմ:

Սէյլան, որ Հնդկաստանի հարաւը կը գտնուի, նպաստաւորուած է կրթական գետնի վրայ: Նախ՝ անոր բնակչութեան ապրուստի մակարդակը, որ շատ աւելի բարձր է Հնդկաստանէն եւ Փաքիստանէն: Ապա՝ բնակչութեան 90 առ հարիւրը դպրոց տեսած է եւ գիտէ գրել ու կարդալ երկու լեզուով՝ սինկալէ եւ թամիլ, երկուքն ալ պետական լեզու: Գիւղացիներու զաւակներ կարելիութիւն ունեցան բարձրագոյն ուսում ստանալու: Սակայն, տարօրինակ կերպով, այդ ուսման մակարդակին հետեւանքով էր, որ ստեղծուեցաւ տագնապը եւ ապա՝ յեղափոխութիւնը: Որովհետեւ, վկայականները ի ձեռին՝ այդ երիտասարդները կարելիութիւն չունեցան գործ գտնելու: Մեծ մասը հետեւած է գրականութեան, պատմութեան, աշխարհագրութեան ճիւղերուն եւ չի գիտեր ոչ անգլերէն եւ ոչ ալ թեքնիք եւ գիտական արհեստ կամ մասնագիտութիւն: Համալսարանաւարտներ գոհ կը մնան, երբ երկար թափառումներէ ետք կը յաջողին գոնէ վարորդի պաշտօն գտնել հանրակառքերու մէջ:

— Թուաբանական հաշիւ է, կ'ըսէ Քոլոմպոյի փաստաբան մը, 13 միլիոն բնակչութեան վրայ 800·000 անգործ կայ: Անոնց մեծամասնութիւնը 21 տարեկանէ վար է, իսկ 18·000ը՝ գիւղական շրջաններէ եկած է:

Անոնց ծնողքները մեծ զոհողութիւններ կատարած են, որպէսզի իրենց զաւակները բարձրագոյն ուսում ստանան, իսկ այժմ, անոնք պարզապէս ձեռնածալ կը նստին՝ բեռ դառնալով իրենց ծնողքին:

Իրաց այս կացութեան մէջ անոնք կ'ունենան դառնութիւն եւ կը մղուին լուծումներ փնտռելու Մաոյի, Չէ Կուէվերայի միտքերուն մէջ: Այսպէս է, որ ծագում առաւ ըմբոստական շարժումը, որ կը միտէր քանդել հաստատուած հասարակարգը՝ դրամատուներէն մինչեւ միքնիփի քաղքենիութիւնը: Ժողովրդական Ազատագրական ճակատի շարքերուն մէջ չեն ծխեր, չեն խմեր, չեն սիրաբանիր, այլ՝ կը խօսին, կը ճառեն:

Ցատկանշական է այն բնոյթը, որ Մաոյի եւ Չէ Կուէվերայի մտածումներով առաջնորդուող այս շարժումը, կը պայքարի ոչ թէ դրամատէր, քաղքենի կամ գաղթատէր կառավարութեան մը դէմ, այլ Տիկին Պանտարանայքէի իշխանութեան դէմ, որ բաղկացած է համայնավարներէ, Թրոցքիստներէ, ձախերէ, մէկ խօսքով ինքզինքնին ընկերվարական նկատող կուսակցութեանց անդամներէ: Սէյլան ձախակողմեան կառավարութիւն ունի: Սակայն պէտք է նկատի ունենալ, թէ հոն ամէն ինչ իւրայատուկ նկարագիր ունի:

Համայնավարները, օրինակ, իրական համայնավար չեն՝ դասական իմաստով. ոչ ալ Թրոցքիստները իրական Թրոցքիստներ են: Իշխանութեան գլուխ գտնուողները անգլիական համալսարաններ յաճախած են Մարքսի ծանօթանալէ առաջ: Առաջինը իր անջնջելի դրոշմը ձգած է անոնց վրայ: Այսպէս է, որ անոնք չեն վարանիր վարդապետական հարցերու մասին խօսելու: Գիւղատնտեսութեան նախարարը, օրինակ, մեծ հողատէր մըն է:

Երբ հարցում կ'ըլլայ վարչապետին, թէ ի՛նչ կը հասկնայ ընկերվարութիւն ըսելով, կը պատասխանէ՝ աւելի արդար ընկերային կարգ: Տիկին Պանտարանայքէ բարեկամեցողութիւն ունի: Ամէն ամիս կղզիի բնակիչներու երկուական քիլօ ձրի բրինձ կը բաժնէ: Փոխադրութիւնը, ուսումը, բժշկական խնամքը, դատախազութիւնը գրեթէ ձրի են:

Սակայն այս քաղաքականութիւնը չէ նպաստած կղզիի տնտեսութեան հաւասարակշռումին: Օտար երկիրներ տրամադիր են 80 միլիոն տոլարի վարկ բանալ, սակայն անոր կրկնապատիկը անհրաժեշտ է՝ բարելաւելու համար տնտեսութիւնը:

Անհրաժեշտ է արմատական բարեփոխութիւն կատարել երկրագործութեան մարզին մէջ, որպէսզի աշխատող ձեռքերու գործ հայթայթուի: Միւս կողմէ խնայողութիւն մը պէտք է ի գործ դրուի:

Տիկին Պանտարանայքէ ազա՞տ է իր շարժումներուն մէջ: Ըմբոստութենէն ի վեր անհանգիստ կացութեան մատնուած է ամէն ճակատի վրայ: 1970ին յաջողեցաւ պարտութեան մատնել աջակողմեան թեկնածուն՝ Տըտլի Սենայաքէ, շնորհիւ 18է վեր 700·000 քուէարկողներու ձայնին, որոնք զանգուածօրէն ի նպաստ իրեն արտայայտուեցան: Սակայն վերջին դէպքերը պատճառ դարձան, որ ան ժողովրդական դէմք մը դառնայ այդ շրջանակին մէջ: Այլեւս երիտասարդութեան կուռքը չէ:

Զինուորականները, որոնք զինուեցան սանձելու համար խռովութիւնները, աւանդաբար պահպանողական են եւ շատ գէշ աչքով դիտեցին վարչապետին արձակած ժպիտները Ռուսերուն եւ Չինացիներուն: Բանակը, այժմ, կ'օգտուի կացութենէն «մաքրելու» համար հրապարակը: Ձերբակալեց ձախ երեսփոխաններ, համայնավարներ:

Արտաքին քաղաքականութեան գետնի վրայ, վարչապետը կ'ըմբռնէ, թէ իր փոքր կղզին, որ կ'ուզէ պահել չէզոք դիրքի մէջ, թատերաբեմ է մեծերու մրցակցութեան: Սուէզի ջրանցքի փակումով, Սէյլան, ինչպէս Մատակասքար եւ Քաւի, ռազմագիտական կեդրոններ դարձած են Հնդկական ովկէանոսին մէջ: Սակայն օժանդակութիւն ստանալու համար դըժուարութիւն կը քաշէ հաւասարակշռութեան պահպանման մէջ: Արեւմուտքը ձգտում ունի զինք նկատելու շատ ձախ, իսկ Արեւելքը՝ շատ դաղջ: Օրինակ, երբ ան ճանչցաւ Արեւելեան Գերմանիան՝ Պոն երես դարձուց անոր: Ամերիկացիք դըժգոհ եղան, երբ նպաստաւոր արտայայտութիւն ունեցաւ Հանօյի հացէին: Ինչ կը վերաբերի Չինաստանի, անոր համար Տիկին Պանտարանայքի արեւմտեան զաղթատիրութեան մէկ պատկերն է: Կը մնան Ռուսերը, որ ներկայիս օգտուելու վրայ են ձախապաշտներու արձանագրած անյաջողութիւններէն: Վեց «Միկ»եր ներկայիս կը գտնուին Քոլոմպօ, իրենց օդանաւորդներով:

Լուռ պայքար մը կայ Չինացիներու եւ Ռուսերու միջեւ: Մաօ, սակայն, ճարպիկ միջոցներ ի գործ կը դնէ: Այսպէս, օրինակ, վարչապետին առաջարկեցին Համագումարներու Պալատ մը շինել ի յիշատակ իր ամուսնոյն, որ սպաննուած էր 1959ին, պուտտայական վանականի մը ձեռքով: Պալատը 90 պատուիրակութիւններ պիտի կարենայ ընդունիլ միաժամանակ: Վարչապետին համար դժուար էր մերժել այսքան սիրալիր առաջարկ մը, մասնաւորաբար, երբ նկատի առնուի, որ չին դեսպանատունը զգայո՛ւն մտածումն էր ունեցած առաջարկելու, որ ամէն շաբաթ 50 Սէյլանցի գայ աշխատի Պալատի շինութեան, որպէսզի « եղբայրական կապ » ստեղծուի չին բանուորներու եւ անոնց միջեւ: Առաջարկը ընդունուեցաւ եւ անմիջապէս Քոլոմպօ ժամանեցին, ռուսական Այերոֆլոթի օդանաւերով, ժպտերես Չինացիներ, միատեսակ համազգեստով:

Անոնք համեստօրէն չեն ուզեր գիշերել պանդոկներու մէջ, այլ «ժողովուրդին» կողքին հաստատուած խրճիթներու մէջ: Բնականաբար, Ռուսերը հաշտ աչքով չդիտեցին, քանի որ անմիջապէս հետեւեալ հաշիւը ըրին — 300 Չինացի, որ երկու տարի կ'աշխատի 5·200 Սէյլանցիներու հետ, կրնայ մաօյական զանգուած մը ստեղծել, իր «առօրեայ» խօսակցութիւններով:

Գալով Ամերիկացիներուն, առ այժմ լուռ են: Պարզ է, սակայն, որ անոնք ալ նուէր ընելու սովորութիւն չունին:

Առ այժմ Սէյլան կ'ապրի իր հոգերով:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՔԱՅԼԵՐԳԻ ՄՐՑԱՆԱԿ

Կեդր. վարչութիւնս գրեթէ տարի մը առաջ յայտարարած էր մրցում մը, Միութեանս յատուկ քայլերգի մը յօրինումին համար: Ստացուած 21 պատասխանները յանձնուեցան յանձնախումբի յարգելի անդամներուն, որ կազմուած էր՝ Օր. Մէրի Աւետիքեանէ, Ուստրի դպրոցներու երաժշտական խորհրդատու: Պր. Ռուբիկ Գրիգորեանէ, Պոսթընի երաժշտանոցի ուսուցիչ եւ յօրինող, նաեւ խմբավար՝ Պոսթընի Կոմիտաս երգչախումբի: Պր. Արսէն Սայեանէ, խմբավար Ֆիլատելֆիոյ Քնար երգչախումբի: Պր. Պերճ Ժամկոչեանէ, հանրածանօթ օրկանիստ: Պր. Վազգէն Մուրատեանէ, Նիւ Եորք, յօրինող:

Յետ քննութեան, յանձնախումբի եզրակացութիւնը եղաւ այն, որ թէեւ կան ներդաշնակ գեղեցիկ քանի մը յօրինումներ, բայց անոնք չեն լրացներ քայլերգի մը յատուկ պայմանները, ոմանք ըլլալով շատ բարդ, ուրիշներ՝ հայկականութենէ զուրկ եւ բառերէն բոլորին անջատ եղանակով:

Որոշուեցաւ յայտարարել Երաժշտական յօրինումի երկրորդ մրցանք մը, տալով այն նախադրեալները որոնք տարրական եւ հրամայական պահանջներ են:

1·— Քայլերգը պէտք է ըլլայ դիւրամատչելի եւ ունենայ վարակիչ բնոյթ:

2·— Բառերու եւ երաժշտութեան մէջ ըլլայ նոյնութիւն, համաձայն իմաստին, հնչունութեան եւ կշռոյթին: Այլ խօսքով, բառերու եւ երաժշտութեան մէջ պէտք է ըլլայ «օրգանական» կապ:

3·— ՀՕՄի նման հայկական կանացի միութեան մը նուիրուած քայլերգը կամ մաղթերգը պէտք է ունենայ հայկական գոյն ու բոյր:

4·— Յօրինումը երաժշտականօրէն ճիշդ պէտք է ըլլայ:

Ժամանակ կը տրուի մինչեւ 1971 Օգոստոս 31:

Երաժշտական յօրինումին առաջնութիւն շահողը պիտի ստանայ 300 տոլարի նուէր մը:

Մրցումէն վերջ, քայլերգը կը պատկանի ՀՕՄի: Յօրինողը որեւէ կապ չունի անոր հետ, ապագայ գործածութեանց ճամբով:

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

ՔԱՅԼԵՐԳ Հ. Օ. Մ. Ի

Մենք ուխտեալներ Հայ Օգնութեան
սուրբ գործին,
Լոյսի բանակ եւ գթութեան խաչուհի
Գոյամարտին մէջ սրբազան մեր դատին
Մենք կը բերենք հայ կնոջ սիրտը ոսկի:

Օտար երկրի հովերուն դէմ մոլեգին
Հայ դպրութեան ջահը պահենք մշտավառ
Եւ թող շունչ տայ հայ օճախի կրակին
Մեր շրթներուն վրայ ծաղկող ամէն բառ:

Մենք ուխտեալներ ՀՕՄի պայծառ
դրօշին,
Միշտ կը մնանք արի պահակն անցեալի,
Մինչեւ ծագի արդարութեան վառ արփին,
Մինչեւ հասնինք սէգ սարերուն հայրենի:

ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՐՄԱՇԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Վանքի դուրսի հրապարակին մեծ սրբճարանին վարձակալներն եկած են ու կը գանգատին թէ ոստիկանութիւնը թող չի տար որ գիշերուան ժամը հինգէն յետոյ բաց մնան գինետուները եւ կ'արգիլէ ֆիշէնկ նետելը: Ի՛նչ տեսակ է այդ մարդերուն միամտութիւնն որ իրենց օղիի հաշիւներուն հետ խառնել կ'ուզեն վանահօր միջամտութիւնը: Ու մանաւանդ ի՛նչ աճուելի ծարաւ է այն որ չի կարենար յագենալ մինչեւ ժամը հինգ խմելով:

Ուրիշ կին մը, Բերայէն, շատ շնորհքով ընտանիքէ մը, սրտի եսամոլ աղաղակ մը կ'ունենայ.

— Ա՛խ, Սրբազան, փէք աղէկ է Արմաշը, բայց ի՜նչ աղէկ կ'ըլլար եթէ Աստուածածինը Բերա ըլլար:

Ձեր տանը քովիկը թերեւս, այնպէս չէ՞:

Ու հետզհետէ կուգան, տողանցութիւնը կը շարունակուի անընդհատ. դրան առջեւ կարգի կը սպասեն. սենեակը պարպուելուն պէս՝ նորէն կը լենայ: Մէկը արծաթ բուրվառ մը կը բերէ, ուրիշ մը մետաքսէ թաշկինակներ, ամէնքն ալ իրենց դարպասը: Երկար ու կապկպուած քսակներու խորէն մէճիտիէները դուրս կ'ելլեն: Խորունկ մտածութիւններէ ետքը, նուիրատուն մէկ երկու մէճիտիէ կը դնէ սեղանին վրայ, ու յանկարծ նոր մտածում մը գալ կը թուի իրեն, իր մէկ որեւէ բաղձանքը զոր մոռցած էր, ու մէճիտիէ մըն ալ կ'աւելցնէ իր նուէրին վրայ՝ տաժանելի շարժումով մը: Խեղճ գիւղացիներ են յաճախ որ առատօրէն կուտան իրենց դարպասը, եւ ուրիշներ, որոնցմէ բաւական գումար մը սպասել ներելի է, կը չափեն կը չափչփեն իրենց նուէրը:

Ու մէկ կողմէ այդ հաշուուած հաւատքը, զոր կը խորեն, կը մանրեն ծայրատուր, անոր թռիչքները սանձելով, ու միւս կողմէ այն բնազդական անխորհրդածեալ մատուցումները որոնք կ'ըլլան՝ սրտի անխառն ու վճիտ բղխումով մը, դիտողին համար մարդակազմութեան տախտակներ են, որոնց վրայ մերկապարանոց զետեղուած են ներքին գործարաններուն ամէնէն թաքուն խորշերն ու ծալքերը:

Ու Օրմանեան Սրբազան, այդ ամէնուն մէջ, կը պահէ իր վարժ ու փորձ հոգեբանի անդորրութիւնը: Գրիչը ձեռքը միշտ, կը գրէ ու կը գրէ ընկալագրեր որոնք հաւատացեալներուն խանդին ծանրաչափին են, կը քաշէ իր գզրոցը որուն մէջ յատուկ խորշեր կան օսմանեան եւ անգլիական ոսկիներու, մէճիտիէներու, քառորդներու եւ մանրուքի:

Ու կուգան միշտ, ամէնքն ալ իրենց աչքերուն մէջ մատնելով իրենց ներքին ցանկութիւնները: Ու անոնց քով որոնք պարզապէս շահի ու յաջողութեան ակնկալութիւններ ունին, քանինե՛ր կան որոնց մարմինը կը կրծէ ցաւը, որոնց բարոյական տառապանքները՝ ալ շատ ծանր կուգան իրենց մարդկեղէն պատեանին, սեւեր հագած կիներ որ մեռած զաւկի ցաւ քաշած են, մայրեր որոնք յուսահատօրէն կը դիտեն իրենց աղջիկներուն ծիւրիլը ու հատնիլը ամուրիութեան մէջ: Ու դէպի Սրբազանին սենեակը տանող սանդուխը՝ Գողգոթա մը կը թուի ինծի, ու անկից վեր ելլողները՝ այդ Խաչի չարքթուն մէջ՝ իրենց խաչը շալկած են կռնակնին, ցաւով ու հեծութեամբ:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(Շար. – 8)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՁԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ 13 Յունիս Կիրակի, դէպի ծովափ (Տիէփ):

Այժմէն արձանագրուիլ Տիկին Թաղէոսեանի մօտ 878–27–35 եւ Տիկին Գույումճեանի 208–71–79:

Օթոքարը կը մեկնի Սքուար Մոնթոլոնէն առաւօտեան ժամը 7,30ին:

Գին երթուդարձ 20 ֆրանք:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամներն ու հայրենակիցները Կիրակի, 30 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, Սփլանտիտի չքեղ սրահներէն մէկուն մէջ:

Օրակարգ.— Ա) Բարոյական եւ նիւթական զեկուցում: Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Գ) Զանազան հարցեր:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ. բացումէն քառորդ ժամ յետոյ ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

ՑՈՒՇԱԿԵՏԵՐ

ՇԱԻԻԼ.— Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիներու ընդհ. ժողովը Մայիս 23 Կիրակի օրը ժամը 2ին դպրոցի սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը: Անդամատետրերը միասին բերել: Կը հրաւիրուին նաեւ Կապ. Խաչի համակիր տիկիններ եւ օրիորդներ:

ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

«ԱՌԻՒԾԱՐՔԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՏՐԴԱՏԷՍ»ը

հեղինակ Բօլ Պրէֆին, Թարգմանութիւն Եր. Տէր-Անդրէասեանի, ինչպէս նաեւ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

հեղինակ Յովհաննէս Գազանճեան կը վաճառուին

—Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Պր. Խաչատուրեանի քով, ինչպէս նաեւ Հրանդ Սամուէլեան եւ Բալուեան գրավաճառներուն մօտ, Փարիզ:

Մարսէյլի մէջ Պր. Վաղարշակ Տէր-Վարդանեանի մօտ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Soirée Dansante

ORGANISEE par le NOR SEROUND d ASNIERES
le Samedi 22 Mai à partir de 19 h. 30
face à la Tour Eiffel, SALLE RACHMANINOFF
26, Quai de New York, Paris (16e), métro ALMA MARCEAU

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Յունիս 5ին, մինչեւ լոյս:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 5, Շաբաթ իրիկուն Ազգ. Տան մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Շաբաթ, Մայիս 29, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 13ին

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
ՕԳՈՍՏՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար: Արձանագրութիւնները Շաբաթ օրերը ժամը 15,30ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի դրասենեակը

17, Rue Bleue — Métro Cadet

Հետեւեալ թուղթերով՝

Livret de Famille
Carte d'immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de vaccination à jour
Une photo d'identité.

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը կը հաղորդէ որ օդափոխութեան կայանի արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն Հինգշաբթի, ժամը 14էն 17, Աճարոնեան ակումբը, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան:

MELIK AMIRAYAN

PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphoner au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ՕՐ. ՄԱՏԼԷՆ ՕԶՏԷԿԷՐ
եւ
Պ. ԱՐԱ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ
Ամուսնացած
Փարիզ, 18 Ապրիլ 1971
Կնքահայրութեամբ
Պ. ՅՈՎՀ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՔԻՆՃԵԱՆԻ

VENEZ PASSER LE WEEK-END DE PENTECOTE

Samedi 29, Dimanche 30 et Lundi 31 Mai 1971

LE CLUB DES JEUNES DE L'UGAB

qui organise pour tous les jeunes Arméniens un voyage exceptionnel de trois jours en BELGIQUE et en ALLEMAGNE

Aperçu du programme :

Rendez-vous à 8 heures du matin Samedi 29 Mai Porte de Villette devant le café « La Consigne ». Voyage en car Pullman de luxe à sièges inclinables.

VISITES EN BELGIQUE : de Samedi à Dimanche après midi : BRUGES — GAND — BRUXELLES

VISITES EN ALLEMAGNE : de Dimanche soir à Lundi midi: Aix-la-Chapelle avec notamment la cathédrale contruite au 10e siècle par Oddo-le-Messin architecte Arménien.

Retour Lundi après-midi en passant par les célèbres grottes de HANS-sur LESSE dont la visite sera effectuée en bateau.
Arrivée à PARIS Lundi ver minuit.
Prix tout compris : 200 francs.

Inscription : en téléphonant au siège de l'U. G. A. B. TRO. 03-18

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 20ին, ԺԱՄԸ 10–22 — ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
44–50 Ավընիւ Շառլ Տը Կօլ, Մոնմորանսի
Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

ԲԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՂՂԱԿԻ ԹՌԻՉՔ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 22՝ 2300 Ֆր.
ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 27՝ 2750 Ֆր.

Pension complète Hôtel ANI, 1ère classe
Voyage spécial du 10-25 Septembre avec 2 jours à Moscou à l'aller, 3 jours à Léningrad au retour
Excursions quotidiennes — séjour Hôtel ANI, 1ère *classe*
ՅԱՏՈՒԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
16էն 35 տարեկան
Բնակութիւնը՝ քաղաքին կեդրոնը՝ ԵՐԵՒԱՆ պանդոկ

1980 Ֆր.

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ
ՄԻՈՒԹԻՒՆ

UNION
DES ANCIENS ELEVES
MOORAT - RAPHAEL

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

1971 Յունիս 6ին ժամը 15էն սկսեալ

▼

ԽՆՋՈՅՔ, ԵՐԳ, ՊԱՐ, ՆՈՒԱԳ

TOMBOLA EXCEPTIONNELLE

▲

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL - MOORAT
26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 23 MAI 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12121
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.121

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԼԱ ԹՈՒՐՔԱ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Թուրքիոյ անցուդարձերը աւելի լայն արձագանգ գտան վերջերս ֆրանսական մամուլին մէջ:

Ծանրակշիռ Մոնտը, որ օրը օրին կը հրատարակէ Անգարայի իր թղթակցին եւ հեռագրական զանազան գործակալու-թեանց հաղորդած տեղեկութիւնները, իր Մայիս 20ի թիւին 6րդ էջը ամբողջովին եւ 7րդի երկու սիւնակները յատկացու-ցած է Թուրքիոյ: Մանրամասնօրէն կը նկարագրէ պաշարման վիճակի հետեւան-քով երեք շաբաթէ ի վեր երկրին մէջ ստեղծուած կացութիւնը, հրապարակա-գիրներու եւ այլ մտաւորականներու ձեր-բակալութիւնը, ձախակողմեան տարրերու դէմ ձեռք առնուած խիստ միջոցները եւ կը հրատարակէ ցանկը կարգ մը ծանօթ դէմքերու, որոնք կը փնտռուին զինուո-րական իշխանութեանց կողմէ:

Նոյն թիւին մէջ Քիւրտերու մասին ա-ռանձին յօդուած մը գրած է աշխատակից մը՝ Ժան Կէյրաս, որ լաւ ծանօթ կը թուի «լեռնական Թուրքեր»ու խնդրին:

Իսրայէլի Պոլսոյ հիւպատոս Էֆրայիմ Էլրոմի առեւանգումը առիթ ընծայեց ֆը-րանսական ձայնասփիւռին ու հեռատե-սիլին՝ խօսելու Թուրքիոյ մասին: Հա-զար կասկածելիներ ձերբակալուեր են այս առեւանգումին պատճառաւ: Ծրա-գրուեր է Սահմանադրութիւնն ու ազա-տական օրէնքները սեղմումներու ենթար-կել: Առեւանգիչները մահապատիժի պի-տի դատապարտուին եւ այդ օրէնքը յե-տադարձ ուժ պիտի ունենայ:

Հրեայ հիւպատոսին առեւանգումը ըս-քանչելի առիթ մը եղաւ պաշարման վի-ճակի հրամանատարութեան համար մի անգամ ընդմիշտ մաքրագործելու աջ թէ ձախ, կամ չափաւոր այն բոլոր տարրերը, որոնք հակառակ դիրք բռնած են նոր կա-ռավարութեան դէմ եւ չեն ընդունիր բա-նակին միջամտութիւնը երկրի ներքին գործերուն:

Ձերբակալուած են «չափաւոր»ներէն Փրոֆ. Միւմթազ Սոյսալ՝ տնօրէն քաղա-քական գիտութեանց վարժարանին եւ ծանօթ փրոֆեսէօր Թարիք Զաֆէր Թու-նայա, մասնագէտ սահմանադրական ի-րաւունքի եւ հեղինակ 1961ի Թրքական Սահմանադրութեան մասին գրուած բազ-մաթիւ գրքերու: Շաբաթ մը առաջ վար-չապետ Նիհատ Էրիմ իր խորհուրդն էր ուզած նոր Սահմանադրութեան մէջ մըտ-ցուելիք փոփոխութեանց մասին:

Նոյնպէս ձերբակալուած են Պահրի Սավճը, Մուամմէր Աքսոյ եւ Իսմէթ Սունկուրպէյ, Անգարայի եւ Պոլսոյ իրա-ւաբանական վարժարաններու դասախօս-ները եւ բազմաթիւ այլ մտաւորականներ:

Կասկածելիներու շարքին մէջ են երեք գրագէտներ, — Եաշար Քէմալ, Սամիմ Քօճակէօզ եւ Ֆաքիր Պայքուրտ: Ցանկին վրայ են Թուրք Բանուորական կուսակ-ցութեան պարագլուխները, համալսարա-նի դասախօսներ, արհեստակցական մի-ութեանց ղեկավարներ եւ բազմաթիւ հա-հայնավարներ:

Մաքրագործումը կը շարունակուի ան-դադար:

Պաշարման վիճակը կ'օգտագործուի նաեւ քրտական շարժումը հարուածելու համար:

Մոնտի նոյն թիւին մէջ «քօղ մը ազա-տութեան վրայ» խորագրով յօդուած մը ստորագրած է Մոնփառնասի շրջանակնե-րուն ծանօթ Թուրք նկարիչ մը՝ Ալփտին Տինօ, պաշտպանելու համար Ծումհուրի-յէթի քրոնիկագիր Իհսան Սէլճուքն ու Աճշամի իր պաշտօնակից Չէթին Ալթանը, որոնք զինուորական իշխանութեանց կող-մէ բանտարկուած են եւ թերթերն ալ խափանուած տասը օրուան համար: Ասոնք խստիւ քննադատեր էին Նիհատ Էրիմը, որ յայտարարեր էր թէ 1961ի ազատական Սահմանադրութիւնը պերճանք (լիւքս) մըն է յետամնաց Թուրքիոյ համար: Ու ներկայիս ծրագրած է սեղմել ազատու-թիւնները:

1948ին Նիհատ Էրիմ առթիւ մը ըսեր է թէ «ազատութիւնը քօղով (շալ) մը պէտք է ծածկել»: Հետեւողական իր գաղափար-ներուն, վարչապետը 23 տարի վերջ խօս-քը կը յարգէ, կ'եզրակացնէ յօդուածա-գիրը:

Թերթերու դէմ հալածանքին հետեւան-քով, խմբագիրները այժմ իրենք գրա-քննութեան կ'ենթարկեն իրենց յօդուած-ները:

Երկրի անդորրութիւնն ու ազգային ա-պահովութիւնը պրուանի տակ դնել տը-ւած են ժողովրդավարութեան շնորհած մարդկային տարրական իրաւունքները:

Պաշարման վիճակի խստութիւնները սկզբունքով ուղղուած են քաղաքական բո-լոր հոսանքներուն դէմ. սակայն ամէնէն աւելի ձախակողմեաններն են, որ կը հա-լածուին, նոյնիսկ անոնք, որ անիշխանա-կան ո'չ մէկ ձեռնարկի մասնակցած են: Այս կարգէն է Թուրքիոյ Բանուորական կուսակցութիւնը, որ թէեւ արգիլուած չէ, սակայն անդամները զանազան խստու-թեանց կ'ենթարկուին:

Բանակն է, որ պատասխանատու է պա-շարման վիճակին: Անոր ենթարկուած են ոստիկանական ուժերը: Զինուորական դատարանները իրաւասու են քննելու նոյնիսկ այն ոճիրները, որոնք գործուած են պաշարման վիճակէն առաջ:

Նոր Սահմանադրութիւնը լայն եւ ա-ւելի ուժեղ իրաւասութիւններ պիտի տայ կառավարութեան: Ինքնավարութենէ պի-տի զրկէ համալսարանները, ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը: Դատաւորներն ու ընդհ. դատախազները կառավարութեան հսկա-կչռին պիտի ենթարկուին: Մամուլի եւ կուսակցութեանց նիւթական աղբիւրները պիտի քննուին:

Այս բոլորէն ետք, Եւրոպայի Խորհուր-դի քաղաքական յանձնաժողովը Թուր-քիոյ կացութեան մասին պատրաստած է տեղեկագիր մը, որ Մայիս 11ին մեծ գո-հունակութեամբ ընդունուեր է յիշեալ կազմակերպութեան ընդհանուր ժողովին մէջ: Հաստատուեր է, որ Թուրքիան սեր-տիւ կապուած է ժողովրդավարութեան եւ կարելի չէ զայն բաղդատել Յունաստանի մէջ տիրող կացութեան հետ:

Եւրոպայի Խորհուրդը ի՞նչպէս կ'ըմ-բռնէ ժողովրդավարութիւնը:

Ալա Թուրքա ժողովրդավարութիւն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒՐՈՊԱՆ Կ'ԸՆՏՐԷ

Անգլեւֆրանսական խօսակցութիւնները վերջ գտան միացեալ զեկոյցով եւ մամու-լի ասուլիսով:

Ցատկանշական բնոյթ ստացաւ Փոմփի-տու – Հիթ հանդիպումը, քանի որ երկու կողմերն ալ նոյնիսկ փրոթոքոլի խախ-տումով ցոյց տուին, թէ մեծ արժէք կը ներկայացնէ Հասարակաց Շուկայի ընդ-լայնումը եւ եւրոպական միութեան մը ստեղծումը:

Ուրբաթ օրուան խօսակցութիւնները նախատեսուածէն շատ աւելի երկար տե-ւեցին: Ութ ժամուան փոխարէն աւելի քան 12 ժամ տեւեց եւ Հիթ, Անգլիոյ վար-չապետը, գիշերանց էր որ կրցաւ մեկնիլ Լոնտոն:

Միացեալ զեկոյցը կը շեշտէ, թէ քըն-նութեան առնուած են զանազան կէտեր, որոնք կապ ունին Անգլիոյ անդամակցու-թեան Հասարակաց Շուկային: Այս խօ-սակցութիւնները օգտակար եղան, քանի որ անոնք հնարաւորութիւն կը ստեղծեն ապագան հիմնել ամուր կռուանի վրայ: Տեսակէտներու նոյնութիւն մը հաստատ-ուած է երկուստեք:

Խօսակցութիւններէն ետք Ֆրանսայի Նախագահն ու Անգլիոյ Վարչապետը մի-ասնաբար ներկայացան լրագրողներու՝ մամուլի ասուլիսի համար: Այս երեւոյթը եզակի է, ինչ որ ցոյց կուտայ Փարիզի եւ Լոնտոնի ձգտումը՝ անկիւնադարձ մը նկատելու ֆրանքեւանգլիական հանդի-պումը: Արդէն Փոմփիտու նկատել տուաւ, թէ «պատմութեան մէկ կարեւոր պահ»ն է այս, իսկ Հիթի տեսակէտով այլեւս կարելի է բոլոր հարցերուն լուծումը գըտ-նել:

Փրոթոքոլի խախտումով՝ Ֆրանսայի Նախագահը այցելեց Անգլիոյ դեսպանա-տունը, ուր իրեն ի պատիւ ճաշ մը տըր-ուեցաւ:

Փոմփիտու նամակով մը վստահեցուց Պրանտը, որ անգլեւֆրանսական մերձու-մը ոչ մէկ անդրադարձ կ'ունենայ Պոնի հետ Փարիզի հաստատած բարեկամական համաձայնագրին վրայ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

ՉԱՓԱԶԱՆՑՈՒԱԾ «ՖՈԼՔԼՈՐ» ՄԸ

Անկեղծ պիտի չըլլայինք եթէ չխոստո-վանէինք թէ Տիկին Նատին Ռոպիի «Հա-յաստան»ը մեզ յուսախաբ ըրաւ: Արդա-րեւ երբ ֆիլմ մը կը հրամցուի «Քոնե-սանս Տիւ Մոնտ»ի յայտագրերու շար-քին, անտեղի չէ, կը խորհինք, քիչ մը աւելին ակնկալել անկէ, քան ինչ որ ներ-կայացուեցաւ: Այս չի նշանակեր թէ կ'ուզենք նսեմացնել տիկնոջ աշխատանքը, ջանքը եւ ճիգը արեւմտեան աշխարհին ներկայացնելու համար Երկիր մը, որ տա-կաւին անծանօթ կը մնայ շատերուն: Մե-զի համար Փլեյէլի հասարակութեան մէջ, կարեւորը տեղացի երիտասարդութեան եւ մտաւորական ընտրանիի մը ներկայու-թիւնն էր: Արդ, եթէ պահ մը մենք զմեզ դնենք այդ դասուն մէջ, այսինքն մար-դոց կարգը որ կամ բնաւ գաղափար չու-նին Հայաստանի մասին, կամ միայն հա-րեւանցի գաղափար մը, կը մնայ մեզի ընդունիլ թէ ինչ որ տեսան — բացի կարգ մը բացառութիւններէ — շատ ողեւորիչ տպաւորութիւն մը չի կրնար թողուլ: Երբ կը խօսուի 3000 տարուան քաղաքակրթու-թիւն ունեցող ժողովուրդի մը մասին, որ մանաւանդ իր ճարտարապետութեամբ յաճախ օրինակ ծառայած է Արեւմուտ-քի, հարկ է որ այդ ժողովուրդէն ուրիշ բաներ հրամցուին անտեղեակ հասարա-կութեան մը, քան գեղջկական հարսնե-կան բարքեր, չածիլուած ծերունիներու պարեր, չամփուրի խորոված երկարա-պատում արարողութիւններ կամ քիլօնե-րով կարմիր պղպեղի գնումներ: Այս մա-սին ալ կարելի է անշուշտ խօսիլ, քանի անոնք մաս կը կազմեն ժողովուրդի մը «ֆոլքլոր»ին, բայց պէտք էր շատ աւելի թեթեւ ակնարկ մը նետել այդ ճիւղին վը-րայ եւ մէկուկէս ժամուան ժապաւէնի մը առանցքը չդարձնել: Գաւառական բար-քեր կան բոլոր ժողովուրդներու մօտ, նաեւ Ֆրանսայի, բայց եթէ մէկը Ֆրան-սան ուզէ ներկայացնել, պիտի չգոհանայ անշուշտ Օվերնեըի անկիւնները կորսուած տեղացիներու աւանդութիւններով, կամ Պրըթանըի խորերը կատարուող գեղջկա-կան հարսնիքի սովորութիւններով:

Տեսանք խաչքարեր, եւ անցեալի ճար-տարապետութեան գեղեցիկ օրինակներ, բայց կարելի չէ՞ր տարբեր պատկեր տալ ներկայի մասին: Այսինքն ցոյց տալ — ներսէն — համալսարանները, ուսանո-ղութիւնը, Մատենադարանը աւելի ման-րամասնօրէն, թանգարաններ եւ չգոհա-նալ Բիւրականով: Եթէ Հայաստանի ժո-ղովուրդը միայն այն է ինչ որ ներկա-յացուեցաւ, նարտ խաղացող ծերունկներ կամ Անատոլուի գիւղերէն մնացած համ-բիչով օրերը իրիկուն ընող պեխաւոր մարդիկ, այն ատեն թող թոյլ տրուի մե-զի ըսել՝ թէ ոչ մէկ իրաւունք կը մնայ մեզի բողոքելու Ալփայի կամ Լառուսի խմբագրութեանց դէմ երբ մեր «ազգային դիւրազգացութիւնը» վիրաւորող նկար-ներով կը զարդարեն Հայաստանի բաժինը:

Ֆիլմին ամէնէն դրական կողմն էր գե-ղեցիկ պատկերներ, լեռնային բացառիկ տեսարաններ, Արարատի յաջող նկար-ներ: Բայց, վերը մեր մատնանշած թերի-ներէն զատ, ֆիլմը կը տառապէր մոն-թաժի պակասէն, սխալ սէնքրօնիզասիօնէ մը (մանաւանդ Միւռոնօրնէքի արարողու-թեանց ատեն) եւ քոմանթէրի տկարու-թենէն: Շատ վարժ պէտք է ըլլալ, ա-նուազն Լէոն Զիթրոն մը, ուղղակի մեկ-նաբանելու համար ներկայացուող ֆիլմ մը, մինչդեռ այս պարագային անհրաժեշտ էր նախապէս արձանագրել նուազ մակե-րեսային մեկնաբանութիւններ որոշ ներ-դաշնակութիւն մը ապահովելու համար:

Ընելով հանդերձ այս դիտողութիւննե-րը, կը գնահատենք Տիկին Ռոպիի աշ-խատանքը, որ իր կարելին ըրած է «Հա-յաստան» մը ներկայացնելու համար, ցաւ-յայտնելով սակայն որ նման բացառիկ ա-ռիթ մը չէ օգտագործուած աւելի լուրջ տպաւորութիւն մը տալու համար ժողո-վուրդի մը մասին, որ այ'սօր ալ, մշա-կոյթ ունի: Տարբեր կ'ըլլար մեր կարծիքը եթէ ժապաւէնը ներկայացուէր մեզի իր-րեւ «պատկերներ Հայաստանէն» կամ «ճամբորդական տպաւորութիւններ» եւ չկրէր «Երէկի եւ այսօրուան Հայաստան» խոստմնալից խորագիրը: Այդ պարագա-յին կրնայինք գոհանալ ցոյց տրուածով, մանաւանդ եթէ ան սահմանուած ըլլար միայն Հայերու:

×

Քանի մը խօսք ալ մեր հայրենակիցնե-րու նուաստացումի չափազանցեալ բար-դոյթին մասին: Վերջերս, մասնաւոր խու-ճապ մը ստեղծուած է եւ ականջէ ականջ իրարանցում մը՝ «Թուրքերը պիտի ար-գիլէին», «Թուրքերը 1000 տեղ գնած են որ սրահը պարապ ըլլայ», «Թուրքերը կը բողոքեն», եւայլն, եւայլն: Ցատակ պէտք է ըլլայ որ ազատ Ֆրանսայի մէջ, ծագու-մով հայ Ֆրանսացիներ քիչ մը աւելի ի-րաւունք ունին իբրեւ քաղաքացի քան Թուրքերը: Հայերը խռովութիւն չեն ըս-տեղծեր երկրին մէջ, բայց իրենց բացար-ձակ իրաւունքն է ոգեկոչել իրենց նա-հատակները, եւ չմոռնալ իրենց պատմու-թիւնը: Այնպէս որ բոլորովին աւելորդ են այս իրարանցումները ազատախոհ երկրի մը մէջ, ուր ֆրանսական քաղաքացիու-թիւն վայլող Հայը աւելի իրաւունքներ ունի քան Թուրքը:

Ա. Մ.

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀՌՈՄ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Իսկ երրորդ շրջանը, որ կ'ընդգրկէ 1950էն 1955 տարիները, գլխաւորաբար հայ անուան յաղթական պանծացումին ծառայած է թէ՛ հին եւ թէ նոր աշխարհի զանազան երկիրներուն մէջ: Նորին Վսեմութիւնը, սակայն, չէ դադրած իր բարեկարգիչ ու շինարար գործունէութիւնը շարունակելէ, որ երթալով աւելի աչքառու համեմատութիւններ ստացած է:

Վերջին շրջանին մէջ, 1955էն մինչեւ 1962, Ծիրանափառ Հայրապետին գործունէութիւնը յորդած է Հայութենէն ալ անդին: Շարունակելով հանդերձ իր Համայնքին եւ Հայութեան ի նպաստ՝ վարչական, բարեկարգչական ու շինարարական իր գործունէութիւնը, 1955ի Յունիսէն ի վեր ստանձնած է Արեւելեան Եկեղեցիներու համար հրատարակուող Օրինագրքին՝ կարդինալական Յանձնախումբին նախագահութիւնը եւ Հաւատափիւռ Ս. Ժողովին նախագահութիւնը, զորս կը վարէ զովելի վերահասութեամբ: Միաժամանակ անդամ նշանակուած է Արեւմտեան Օրինագրքի Մեկնիչ Կարդինալական Յանձնախումբին եւ բազմաթիւ Ս. Ժողովներու գործօն անդամ:

Նկարագիրը

Իր 72 տարիները ապրող՝ միջահասակ, բարեկազմ ու կենսունակ անձնաւորութիւն մը կը ներկայացնէ նա: Արդիւնաբեր խոհէնքով ակօսուած լայն ճակատը, արծաթացած մօրուքն ու մազերը, տիրական քիթն ու մշտաժպիտ շրթունքները, քաղցր ու թաւշային ձայնը, վերջապէս՝ երկայն ու պայծառ դէմքը, լուսափայլ երկու թուխ, պարզ ու խոհականութեամբ օծուն աչքերը, առաջին տեսքէն իսկ յարգանք ու պատկառանք կ'ազդեն ամենուն վրայ: Սակայն այդ պատկառանքը ո՛չ երկչոտութիւն եւ ոչ ալ երկիւղ կ'առթէ, այլ կը բիւրեղանայ անմիջական ու տեւական համակրանքի մը մէջ:

Այդ անմիջական համակրանքը ներշնչող գլխաւոր ազդակներէն են Հայրապետին համեստութիւնն ու խոնարհութիւնը: Հակառակ իր բարձր վիճակին, գիտութեան, համբաւին, նա պարզին հետ պարզ է, փոքրիկին հետ փոքրիկ՝ բնատենկան ըլլալու աստիճան: Պարզ է նաեւ բարձրագոյն դիրքերու մէջ՝ վայելչութեան դէմ չմեղանչելով հանդերձ: Հոս, անդրադարձումի արժանի է յատկապէս սա վկայութիւնը թէ՛ Աղաճանեան Կարդինալին վրայ ոչ ոք կարողացած է նշմարել երբեք հպարտութեան կամ գոնէ ինքնահաւանութեան ամենաթեթեւ արտայայտութիւնն իսկ:

Համեստ՝ իր կեցուածքին, շարժումին, խօսքին մէջ, նա ջանացած է հիանալի հնարամտութեամբ, անտեսուած, մոռցուած մնալ: Իրեն եղած ամէն գովասանք, յարգանք ու պատիւ, նա անմիջապէս Աստուծոյ եւ իր սիրելի ազգին վերագրած է, զանոնք նկատելով ուղղուած աւելի իր պաշտօնին քան թէ անձին: Նա միշտ ջանացած է խուսափիլ, հնարաւորութեան սահմանին մէջ՝ ի հարկէ, ամէն հանդիսութենէ՝ ուր մասնաւոր աչքառու դեր մը կրնար ունենալ: Սակայն առով չէ կրցած արգելք հանդիսանալ որ ինք իր պաշտօնին պարտականութիւնները անթերի կատարէր համակ նուիրումով ու զոհաբերութեամբ:

Արդարեւ՝ «մեծութիւնը ծառայութեան մէջ փնտռող եկեղեցականն է Աղաճանեան» (Հայրենիք օրաթերթ, 7 Նոյ. 1951): Ցամառ աշխատող, որ կը զոհէ նոյնիսկ գիշերուան անհրաժեշտ հանգիստը, նկատի չառներ երբեք իր յոգնութիւնը, անվերապահօրէն կը նուիրուի Աստուծոյ եւ հոգիներուն հայող իր աշխատանքին: Որեւէ գործ, որքան ալ զոհողութիւն պահանջէ ան, չէ կրնար վրդովել Ծիրանափառ Հայրապետը, բաւ է որ Աստուծոյ փառքին համար ըլլայ ան: Եւ այս եռանդէն մղուած՝ իր բոլոր ձիրքերն ու կարողութիւններն ի սպաս դրած է Ս. Եկեղեցւոյ եւ ազգին, յայտնաբերելով կամքի եւ սկզբունքի տէր անձնաւորութիւն մը:

Կարդ. Աղաճանեան նկարագրի տէր մարդ է. «Ան չի տարուիր ամբոխային հոգեբանութենէ, եւ հոսանքին դէմ թիավարելով ու համակրանքի առարկայ դառնալով, չի շեղիր ճշմարտութեան ուղիէն» (Հայրենիք ամսագիր, Օգոստոս 1948):

Դժուարութիւն ու անակնկալ բարդութիւն չեն կրնար ընկճել զինքը. վճռակամօրէն կուրծք կուտայ անոնց եւ հաստատաքայլ յառաջ կը դիմէ:

Գալով սկզբունքներուն, «Իրեն համար անոնք նուիրական են, կը գրէ Արհի. Ա. Արք. Պաթանեան, անոնց մասին իրաւախոհութիւն չի կրնար ընդունիլ: Ինքզինքը հազար անգամ զոհելու պատրաստ է, անոնցմէ մէկն իսկ չզոհելու համար» (Աւետիք 1945): Իր այս աննկուն կամքով եւ յատկապէս իր անհատնում համբերութեամբ է որ հովուեց երկար տարիներ Հայ Կաթողիկէ Նուիրապետութիւնը:

Ցիրաւի, կառավարելու եզական ձիրքերով ու վարչական ակնրախ յաջողութիւններով օժտուած՝ Կարդ. Աղաճանեան իր բոլոր գործերը — որքան ալ լուրջ ու ծանրակշիռ ըլլան անոնք — կը կատարէ հանդարտօրէն, բայց ապահով: Շնորհիւ իր ծով համբերութեան ու հաստատամտութեան, կը հարթէ իր ճամբուն բոլոր խոչընդոտները: Սաստկութիւն ու բարկութիւն խորթ են իրեն ամենածանր պարագաներու մէջ իսկ: Երբոր հրամայէ, անկարելի է մերժել կամ բան մը զլանալ իրեն, որովհետեւ չի հրամայեր, այլ կը խնդրէ: «Անոր վարչագիտութիւնը, ինչպէս կ'ըսէ Պաթանեան Գերապայծառը, քահանայական է: Հոն, ինչպէս ամենուրեք, կը գործէ իբր քահանայ, որուն համար Լաքորտեր սա սքանչելի խօսքն ունի՝ «ադամանդի նման զօրաւոր, մօր մը նման փափկասիրտ»: Եւ արդարեւ, Ծիրանաւոր Աղաճանեանի նկարագրին յատկանշական ցայտուն մէկ գիծն է՝ հեզ ու քաղցր բնաւորութիւնը:

Զինքը ճանչցողները հիացումով կ'անդրադառնան անոր հեզահամբոյր վարմունքին: Ունկնդիրներն ու այցելուները առաջին հանդիպումէն իսկ կը հմայուին անոր հեզութենէն ու քաղցր լեզուէն: Ամէն մարդ, ո՛ր տարիքի, դասակարգի կամ վիճակի ալ պատկանելու ըլլայ, առաջին շփումէն իսկ, Աղաճանեան Հոգեւոր Տիրոջ մէջ կը գտնէ իր պարագան հասկցող հայր մը: Երբ խնդրանք մը մերժելու հարկադրանքի մէջ գտնուի, այնպիսի քաղցրութեամբ մը կ'ընէ, որ խնդրողը գոհունակ սրտով կը բաժնուի իրմէ: Իր անձին հմայքը դերբնական ակնաղբիւրէ մը կը բխի, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ՝ անոր խորին աստուածպաշտութիւնը:

ԱՐՄԱՒԻՐԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Ա.

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութեան տնօրէնը՝ Ակադեմիայի թղթակից անդամ Բաբգէն Առաքելեան կը ներկայացնէ Հայաստանի անդրանիկ մայրաքաղաքին՝ Արմաւիրի պեղումները «Հայրենիքի Ձայն»ի Ապրիլի վերջին թիւին մէջ:

Հնագիտական ուսումնասիրութիւններու շարքին, որ լայն ծաւալ ստացած է Հայաստանի մէջ, կարեւոր տեղ կը գրաւէ Արմաւիրի պեղումը: Այդ նշանաւոր քաղաքին աւերակները կը գտնուին Արարատեան դաշտի արեւմուտքը, Արաքսի ձախ ափին: Հոս, հարթ դաշտի մէջ վեր խոյացող բլուրի մը վրայ, որ կ'իշխէ շրջապատին վրայ, 776 (Ք.Ա.) Ուրարտուի Արգիշտի Թագաւորը հիմը դրաւ իր անունը կրող քաղաքի մը՝ Արգիշտիխինիլի: Արձանագրութեան մէջ կ'ըսուի. «Խալդի մեծութեամբ Արգիշտի՝ որդին Մենուային, կ'ըսէ. հզօր ամրոց մը կառուցանեցի, անունը դրի Արգիշտիխինիլի: Հողը ամայի էր, հոն ոչ մէկ բան կառուցուած էր, ես գետէն չորս ջրանցք անցուցի, խաղողի եւ մրգի այգիներ տնկեցի, մեծամեծ գործեր ես հոս կատարեցի:

Արգիշտի, որդի Մենուայի, արքայ հզօր, արքայ մեծ, արքայ Բիայինիլի երկրի, իշխող Տուշպա քաղաքի»:

Այս քաղաքը դարձաւ Ուրարտուի հիւսիսային շրջաններու տնտեսական եւ ռազմական կարեւոր կեդրոններէն մէկը: Հոն շինուեցան բազմաթիւ շէնքեր, տաճարներ, զարկ ստացան արհեստները, իսկ Արաքսի ջրանցքները ոռոգեցին Արարատեան դաշտի բարեբեր հողերը: Շրջանին մէջ գտնուած ուրարտական սեպագիր արձանագրութիւնները կը հաստատեն ուրարտացի թագաւորներու ռազմական փառքը, անոնց շինարարական գործունէութիւնը, որ եղած է ծաւալուն: Քաղաքը կապուած էր մերձակայ ամրոց-քաղաքներուն հետ, ինչպէս՝ Մենուախինիլի, Էրէբունի, Թէյշէբայինի, որոնք նոյնպէս կը գտնուէին Արարատեան դաշտի մէջ: Ասոնց առաջինը հիմնած էր Արգիշտիի հայրը՝ Մենուա, իսկ Էրէբունին հիմնադրուած էր Արգիշտիի կողմէ, Արմաւիրէն վեց տարի առաջ: Քաղաքները ծաղկեցան Թագաւորութեան հզօրացման ժամանակ: Սակայն Ուրարտու չքացաւ Ք. Ա. վեցերորդ դարու սկիզբները: Ի՞նչ եղան քաղաքները: Ծանօթ է, որ Էրէբունին պահպանուեցաւ Երեւան անունով, որպէսզի մեր օրերուն դառնայ Նորակերտ շքեղ ոստան մը: Իսկ Արգիշտիխինիլին դարձաւ Հայոց անդրանիկ մայրաքաղաքը՝ Արմաւիր:

Արտաշէս Ա. մինչեւ Արտաշատի հիմնադրութիւնը ժամանակ մը հաստատուեցաւ հոն, Երուանդունիներու Պետութեան այս նշանաւոր կեդրոնը:

Արմաւիր կը գտնուէր հարաւէն եկող եւ դէպի Սեւ ծովի ափերը երկարող առեւտրական ճամբուն վրայ, ինչ որ պատճառ դարձաւ քաղաքին բարգաւաճման: Սակայն Արտաշատի հիմնադրութենէն ետք Արմաւիր կորսնցուց մայրաքաղաքի իր շուքն ու փառքը, մասնաւորաբար զրկուեցաւ ջուրէ, երբ քաղաքին մօտէն անցնող Արաքս գետը փոխեց իր հունը՝ թեքելով հարաւ: Քաղաքին հետքերը կը տեսնուին ոչ միայն համանուն բլուրին վրայ եւ անոր ստորոտը, այլեւ այսօրուան Հայկաւան, Արմաւիր եւ Ջրաշէն գիւղերու դաշտերուն մէջ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ (քերթուածներ), գրեց՝ Նիկողոս Սարաֆեան, մատենաշար «Ահեկան», Պէյրութ 1971:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (117)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Եւ վաճառականը սանդուխէն վեր ելաւ, առանց ետին նայելու: Տիկին Թագուհի տղան իր ննջասենեակը տանիլ տուաւ Յակոբին, յետոյ զայն զամբիւղէն հանեց եւ հոն առաջին անգամ տեսաւ նամակ մը, որ նորածինին վիզէն բարակ թելով մը կախուած էր: Մանկիկը անկողնին մէջ կրկին քնացնելէ ետքը, տիկին Թագուհի նամակը բացաւ եւ կարդաց հետեւեալը.

«Մեծապատիւ Ղուկաս էֆ. Կէլկիթեան,

«Այս փոքրիկ նորածինը, որ զամբիւղի մը մէջ դրած ձեր տան դրան առջեւ կը թողունք, ձեր հարազատ զաւակն է եւ պտուղը այն բռնաբարութեան, զոր անցեալ ձմեռ, խաբեբայական միջոցներով, ի գործ դրիք հէք անմեղ կոյսի մը, Շուշանիկի վրայ, Վառվառ անուն վատահամբաւ կնոջ մը տանը մէջ: Այդ անլուր արարքը, զոր յաջողեցուցիք Միքայէլ աղա կոչուած անպատիւ անձի մը մեղսակցութեամբ, անշուշտ տակաւին չէք մոռցած, քանի որ այդ պատճառաւ հրապարակով խայտառակուեցաք Ս. Երրորդութեան եկեղեցիին բակը: Ասկէ ի վեր կը յուսայինք, որ պիտի խղճահարէիք այդ թշուառ աղջկան եւ իր անմեղ զաւկին մասին ու պիտի փութայիք գոնէ նիւթական օգնութեամբ մը դարմանելու ձեր գործած անլուր չարիքը: Բայց մեր յոյսը պարապ ելաւ: Ամիսներ անցան այդ դայթակղական դէպքերէն ի վեր եւ որեւէ կենդանութեան նշան ցոյց չտուիք:

«Ձեր այդ անխիղճ ընթացքին հանդէպ որոշած ենք ամէն բան աչք առնել եւ վկաներով ու ապացոյցներով երեւան հանել ձեր կատարած անարգ գործը եւ ի լուր աշխարհի հռչակել ձեր անբարոյականութիւնը, եթէ չփութաք անմիջապէս նիւթական կարեւոր օժանդակութեամբ մը օգնութեան հասնիլ թշուառ մօրն ու հէք զաւկին, որոնք ձեր պատճառով այսօր ամենայետին չքաւորութեան մատնուած են:

«Եթէ որեւէ միջոցաւ, ձեր դրան առջեւ ձգուած մանուկը անհետացնելու փորձ ընէք, ամէն միջոց ձեռք առած ենք այդպիսի ոճիր մը արգիլելու համար:

«Մինչեւ վաղն իրիկուն կը սպասենք ձեր պատասխանին»:

Նամակը հոս կը վերջանար, առանց որեւէ ստորագրութեան:

Տիկին Թագուհի տակնուվրայ եղած՝ կրկին կարդաց նամակը: Յայտնի կ'երեւար, որ պատմուած խրողութիւնը մտացածին բան մը չէր. անուններով, մանրամասնօրէն էր ամէն բան: Հիմա կը վերյիշէր եկեղեցիին բակը տեղի ունեցած գայթակղութիւնը, որու մասին միայն վերիվերոյ տեղեկութիւններ տուած էր ամուսինը եւ ուրիշներն ալ զգուշացած էին խօսելու:

Ուրեմն այսպէս, ամուսինը վատ թըշուառական մըն էր, որ չէր վարանած նոյնիսկ կոյս աղջիկ մը պղծելու բռնի կերպով ու յետոյ զայն իր զաւկին հետ երեսի վրայ թողուլ:

Մինչեւ առտու տիկին Թագուհի հսկեց մանկիկին քով, առանց կարենալ քունը տանելու: Անշուշտ մեծ հաւատք ու հիացում մը չունէր իր ամուսնոյն առաքինութեան վրայ, բայց չէր կարծեր, թէ այդ աստիճան վատութիւններ գործելու կարող էր եւ այս յայտնութիւնը զինքը խորապէս կը յուզէր:

Կը նայէր քնացող մանուկին եւ նմանութիւններ կ'երեւակայէր գտնել անոր ու Ղուկաս էֆէնտիի դիմագծերուն միջեւ, առանց մտքէն անցընելու, որ նորածինը անծանօթ Յոյնի մը որդի էր:

Երբ լոյսը տիրեց, Ղուկաս էֆէնտիի հրամանին համեմատ, ծառան եկաւ տղան առնել եկեղեցի տանելու համար:

Բայց տիկին Թագուհի զինքը ճամբեց:

— Դեռ կանուխ է, թող էֆէնտին ելլէ, անկէ ետքը կը տանիս, ըսաւ ծառային:

Երբ Ղուկաս էֆէնտի անկողնէն ելաւ, առաջին գործը եղաւ կինը իր սենեակը կանչել տալ:

— Տղան եկեղեցի ղրկել տուի՞ր, հարցուց առանց ուրիշ որեւէ նախաբանի:

— Չէ, հոս է, պատասխանեց տիկին Թագուհի:

— Հո՞ս է մի, աս ժամուս դեռ հոս վա՞ր էք դրեր, գոչեց վաճառականը ձայնը բարձրացնելով, ես ձեզի չըսի՞, որ լուսնալուն պէս ղրկէք...

— Տղուն վզէն կախուած նամակ մը կար, շարունակեց տիկին Թագուհի ամենայն հանդարտութեամբ, այդ նամակը երբոր կարդացի, յարմար տեսայ, որ դուն ալ կարդաս ու անկէ ետքը որոշես, թէ ի՞նչ պիտի ընես այդ տղուն:

— Ի՞նչ նամակ, նորէն ի՞նչ նոր խնդիր կը բանաս գլխուս, պոռաց կրկին Ղուկաս էֆէնտի բարկութեամբ, տուր նայիմ շուտով, ի՞նչ է այդ նամակ ըսածդ:

— Ահաւասիկ, պատասխանեց կինը, մանկիկին քով գտած թուղթը իր ամուսնոյն յանձնելով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Անոյշ»ի նիւթը գեղեցիկ, սրտաճմլիկ եւ անկարելի սիրոյ պատմութիւնն է: Կը գտնուինք Հայաստան՝ 19րդ դարու վերջերը, լեռնային գիւղի մը մէջ: Անոյշ, հարուստ ագարակապանի մը աղջիկը կը սիրէ Սարօն՝ խեղճ խաշնարած մը որ կը բաժնէ նոյն սէրը: Երիտասարդ սիրահարները փախուստ կուտան ու կ'առանձնանան սարերու մէջ: Բայց Մոսի, Անոյշի եղբայրը, որ Սարօն ակամայ խոնարհեցուցած էր ամբողջ գիւղին առջեւ, կը հետապնդէ երկու փախստականները ու կը սպաննէ Սարօն: Անոյշ խելագարած, ինքզինքը կը նետէ հեղեղի մը մէջ:

Այս քնարերգակ ողբերգութիւնը չի գոհանար միայն սիրոյ պատմութիւն մը նկարագրելով: Կը պատկերացնէ հայ ժողովուրդի կեանքը իր յատուկ սովորութիւններով եւ աւանդական ապրելակերպով: Խմբերգները եւ պարերը, որոնք պատկերն են գիւղին, կարեւոր դեր ունին: Առաջին դերակատարը ժողովուրդն է որուն մաս կը կազմեն Անոյշ եւ Սարօ եւ որմէ հազիւ կրնան անջատուիլ իրենց սէրը ապրելու համար: Ներկայացումը, մէկ նախաբանով եւ հինգ արարով, հոյակապ որմանկար մըն է, հսկայ քնարերգակ բանաստեղծութիւն մը որ իր նիւթը կը ստանայ ժողովուրդէն: Երաժշտութեան մէջ կայ զգաստ գորով մը. խոր, զգուշաւոր եւ ամօթխած մելամաղձութիւն մը, քիչ մը երկչոտ, տեսակ մը բանաստեղծական բնականութիւն եւ հողային խառութիւն մը:

Ահաւասիկ Յովհաննէս Թումանեանի եւ Արմէն Տիգրանեանի գլուխ գործոցը, որ այս տարի եւս երկու ներկայացումներով, Ուրբաթ 7 եւ Կիրակի 9 Մայիսին արձանագրուած է Մարսէյլի օփերայի յայտագրին:

Արդարեւ, ձեռնարկի կազմակերպութեան ամբողջ արժանիքը կ'երթայ նախ կազմակերպիչ Յանձնախումբի վարչութեան՝ կազմուած բոլոր հոսանքներէ:

Երեք անուններ աչքի կը զարնէին դերաբաշխութեան մէջ, որ նայած անցեալ տարուան, կրած էր որոշ փոփոխութիւններ: Ալիս Շահմիրեան որ անգամ մը եւս ազնիւ զգացութեամբ եւ սրտայոյզ բարեխնորհութեամբ մարմնացուց Անոյշը, արժանացաւ երկարատեւ ծափահարութիւններու: Ժորժ Պորօ դարձեալ յաջողութեամբ կատարեց Մոսիի դերը, միշտ աշխոյժ ու եռանդուն, լեցուն եւ ազդու ձայնով: Ժինէս Սիրէրա գեղեցիկ «Թենոր» մը, յստակ եւ քաջ ձայնով արժեւցուց իր շատ կարեւոր դերը ու եղաւ սքանչելի «Նոր» Սարօ մը: Աւելի փոքր բաժիններու մէջ պէտք է մատնանշել՝ Իվէթ Պալեան (առաջին աղջիկ եւ Օնոթին), Ժիւլիէթ Ժիւլիէն (Շողիկ) եւ Լիւսիէն Գատէն (Գէորվա): Խմբերգողները, բոլորն ալ կամաւոր երաժշտասէրներ (որոշ տոկոսով Նոր Սերունդի անդամներ) հսկայ եւ լուրջ աշխատանք կատարած էին: Շատ վստահ եւ յաջող իրենց բաժնին մէջ, որ կարեւոր տեղ կը բռնէ մանաւանդ երեք առաջին արարներուն:

Պարերու բաժինը եւս, (բաղկացած Հայ Արենոյշներէ եւ ԺԱՖի անդամներէ) մասնաւորապէս աղջիկներու պարը, աշխատուած եւ կատարելագործուած էր: Հարկ է գնահատել խմբերգողները եւ պարողները որոնք մեծ ապրումով եւ խանդավառութեամբ մասնակցեցան:

Բեմադրութիւնը կը ներկայացնէր բաւական դժուար կէտեր, տրուած ըլլալով դերակատարներու մեծ թիւը (150 հոգի մօտաւորապէս): Պր. Ժորժ Գոմպ ունեցաւ անկասկած անվիճելի յաջողութիւն: Պէտք է վեր առնել բեմադրիչին հսկայ աշխատանքը ամիսներու ընթացքին: Երաժշտապետը Ժէնօ Րէհագ կարողացաւ տալ երաժշտութեան բոլոր նրբութիւնները՝ յատուկ մեր զգացութեան:

Ալէն Ազատի (Արզումանեան) թատերազարդերը կը մնան միշտ թելադրական եւ տարազները իրապէս գեղեցիկ, մանաւանդ գոյներու ներդաշնակութիւնը: Թատերազարդերու մէջ ճերմակ գոյնը տիրական էր, ցոյց տալու համար ողբերգութեան ինքնաբուխ պարզութիւնը, զգացումներու հարազատութեան մէջ:

Անշուշտ թէ բաւական դժուար է բաղդատութեան դնել անցեալ եւ այս տարուան ներկայացումները եւ սակայն կրնանք առանց սխալելու ըսել թէ բուն արուեստական եւ երաժշտական տեսանկիւնով կայ զգալի յառաջդիմութիւն՝ խմբերգողներու մէջ աւելի ինքնավստահութիւն եւ գործողութեան մասնակցութիւն, Սարոյի մեկնութիւնը աւելի յաջող մանաւանդ ձայնի գեղեցկութեան եւ զօրութեան մէջ, երաժշտութիւնը աւելի զգայուն եւ ուրիշ կարգ մը նկատողութիւններ մանաւանդ երկրորդական դերերու մէջ, որոնք անկասկած կը տանին ներկայացումը եթէ ոչ դէպի անթերիութիւն բայց գոնէ լայնօրէն գոհացուցիչ աստիճանի մը:

Գանք այժմ ժողովուրդի, ունկնդիրներու վերաբերմունքին եւ դիմաւորման: Այս տարի դժբախտաբար ածականները պէտք է ըլլան աւելի համեստ եւ չափուած: Օփերան հազիւ կէսէն աւելի լեցուած էր Ուրբաթ երեկոյ եւ աւելի կոկիկ բազմութիւն մը Կիրակի: Խանդավառութիւնը բաւական մեղմ, ծափահարութիւնները ժլատ: Կարծէք, սրահին մէջ կը փչէր յոգնեցուցիչ հով մը (մանաւանդ Ուրբաթ): Ուրիշ խօսքով, ժողովուրդը չտուաւ եղած հսկայական ջանքերուն եւ զոհողութիւններուն համապատասխան արժանի արձագանգը, արդար պսակումը եւ գնահատանքը:

Անշուշտ թէ, անցեալ տարի տեղի ունեցան երեք ներկայացումներ եւ սակայն գաղութ մը որ կը հաշուէ 40.000էն աւելի Հայութիւն, արդեօք չի՞ կրնար երկու անգամ լեցնել օփերա մը, երբ իրեն կը հրամցուի արտակարգ ներկայացում մը, որ ինքնին հպարտանքի առիթ մըն է:

Արդեօք ա՞յքան պակաս է Հայուն մէջ արուեստի սէրը, արդեօք ա՞յքան պակաս է Հայուն մէջ ազգային հետաքրքրութիւնը:

Պատասխանը պարզ է եւ անգութ՝ կայ մեր ժողովուրդի մէջ լայն մեծամասնութիւն մը, որ շուտ կը խանդավառուի եւ նոյնքան շուտ կը մարի, որովհետեւ իր մէջ կը պակսի համոզում, ազգային գիտակցութիւն եւ պարտականութիւն, եւ անկարող է բարձրանալ թանձրացեալ նիւթերէն:

Չեմ ուզեր աւելի ծանր իրականութիւններ շօշափել չնուաղեցնելու համար յարատեւ, զոհաբերող եւ յանդուգն աշխատանքի մը տարողութիւնը եւ արուեստի յաջողութիւնը: Արդ, եզրակացութիւնը կը ձգեմ Պր. Ռուբէն Մելիքի, որ յայտարարի նախաբանին մէջ կը գրէ.

«Երբ վերջին վարագոյրը իջնէ, երախտագէտ ըլլանք բոլոր անոնց, որոնք այս քաղաքին մէջ, ժամանակի մը համար, մեզ առիթը տուին երազելու Անոյշին նըմանօրաք Միրէյլին» (*):

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(*) Միրէյլ, Ֆրետերիք Միսթրալի մէկ օփերան է որ իր նիւթով շատ կը մօտենայ Անոյշին:

ՏԵՐԵՒԱԹԱՓ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Վերջերս ցուրտ հողին յանձնեցինք հաւատաւոր հէք հայորդիի մը յոգնատանջ մարմինը, յանձին ընկեր Միքայէլ Հէքիմեանի:

Ընկ. Միքայէլը Մշոյ Խասգիւղէն էր: Արհաւիրքի օրերուն հրաշքով ազատած ու ինկած էր որբանոց: 1917ին Թիֆլիսի մէջ կազմուած Ազգ. Խորհուրդին եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հայրենասիրական կոչերուն անսալով հազիւ 15-16 տարեկան հասակին, հարիւրաւոր բախտակիցներով կը լքեն որբանոցային կեանքը եւ կ'ըլլան կամաւոր հայ զինուոր: Միքայէլ կը ծառայէ Անդրանիկի եւ Սմբատի բանակներուն մէջ, կը մասնակցի Սարդարապատի ճակատագրական ահեղ ճակատամարտին եւ իր բաժին մասնակցութիւնը կը բերէ Հայաստանի ազատագրման սրբազան գործին: Միքայէլ կը մնայ կամաւորական գունդերուն մէջ մինչեւ 1920 թուականը, ուր կը մասնակցի նաեւ Փետրուար 18ի ապստամբութեան:

Այդ օրերուն Մշեցիներն ու Սասունցիները, որպէս սահմանապահ ուժեր կը հսկէին Արտակի լեռնային շրջաններէն մինչեւ Թալին ու Թալիշ, ուր կ'ապրէին աւելի քան 150 հազար հոգի: Օրուան իշխանութիւնները նկատի ունենալով որ այդ սահմանը վտանգաւոր է, ուստի պէտք էր որ այդ խոցելի շրջանները որոշ ուժեր պահել, ահա այդ իսկ պատճառով զանոնք զինաթափ չէր ըրած:

Վրայ կը հասնի Փետրուար 18ը: Կարօ Սասունի, Մօրուք Կարօն, Զոլօն եւ Առաքելոց վանքի պատմական հերոսներէն Ցրոնքցի Մուրատ կազմակերպելով Մշեցի եւ Սասունցի բոլոր երիտասարդները եւ Արագածի լեռներէն վար իջնելով, կը գրաւեն Էջմիածինը եւ օգնութեան կը հասնին Երեւանը գրաւելու համար կռուող ուժերուն: Միքայէլ Ցրոնքցի Մուրատին գումարտակին մէջը ըլլալով, առաջիններէն կ'ըլլայ Էջմիածինը գրաւող ուժերուն հետ:

Հայաստանի խորհրդայնացումէն յետոյ ինչպէս հազարաւոր գաղթականներ, Միքայէլն ալ Պաթումէն գաղտնի նաւ կը նստի ու շունչը կ'առնէ Պոլիս: Պոլսէն կ'անցնի Տէտէ Ազաճ (Յունաստան) ու անկէ ալ՝ Ֆրանսա, հուսկ ուրեմն 1923ին կը հաստատուի Սէնթ Էթիէն:

Ընկեր Միքայէլը ճանչցած եմ 1925ին գեղուշ հասակով, համակրելի սքանչելի երիտասարդ մըն էր. հաւատաւոր դաշնակցական, սակաւախօս եւ չափէն աւելի ընկերասէր: Հ. Յ. Դաշնակցութեան ընտանիքէն ներս փաղաքշականօրէն զինքը Խալօ-Մըքօ մկրտած էինք: Մըքօն իր մշեցիի լեզուով Տարօնէն նոր ժամանածի տպաւորութիւնը կը թողուր մեր վրայ. տեղւոյն ոչ լեզուին վարժուեցաւ եւ ոչ ալ բարքերուն. մէկ խօսքով ան մնաց մինչեւ իր վերջին շունչը Մշեցիի հարազատ զաւակ՝ Մշեցի:

Կը յիշեմ, 1951ին բժիշկ ընկ. Խաթանասեանը եւ տարաբախտ ընկ. Սահակ Տէր-Թովմասեանը քաղաքս այցելած էին. հիւանդ անկողինն էր Մըքօն. ընկ. Խաթանասեան փափաքեցաւ անձամբ այցելել ընկերոջ, որմէ յետոյ մտերմօրէն մեզի ըսաւ թէ դժբախտ ընկերոջ թոքերը թըլմուած են ածուխի եւ քարի մահացու փոշիներով, հետեւաբար երկար չապրիր:

Սակայն շնորհիւ իր ազնիւ ու պարտաճանաչ կնոջ եւ զաւակներուն գուրգուրանքին ու նուիրումին, ան ապրեցաւ 20 տարի եւս մնալով միշտ հաւատարիմ ու պարտաճանաչ հանդէպ իր սիրելի կուսակցութեան եւ Ազատ ու Անկախ Հայաստանի նուիրական գաղափարին:

Սիրելի ընկեր Խալօ Մըքօ, բոլոր ընկերներուս կողմէ կ'ուզէի, որ դիմագիծդ ներկայացնող անպաճոյճ այս երկտողը Տարօնի դալարագեղ դաշտերէն հաւաքուած փունջ մը ծաղիկ ըլլայ թարմ շիրիմիդ վրայ եւ հողը թեթեւ յոգնատանջ մարմնոյդ վրայ:

Վ. ԽՐԻՄԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍՈՒՍԱՆ ,ՄԱՅՐԱՍՊԱՆ ՍԻՐՈՅ ՈՃԻՐԸ, գրեց Սիրաք Սարհատեան, տպարան Ալիք, Թեհրան 1970:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՐՄԱՇԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ե.— ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ԳԱՒԻԹԸ

Արմաշի հրաշագործ Աստուածածինը՝ կը գտնուի եկեղեցիին աջ կողմի գաւիթին ճակատը: Մեծադիր պատկեր մըն է, արեւելեան հին նկարչութեան հաստ ու անճարտար գծերով ու սաստիկ, ուժգին, պոռոտ գոյներով: Աստուածածինը, գլուխը թաղով մը, գիրկն առած է Մանուկ Յիսուսը, նմանապէս բոլորովին զուրկ մանկական շնորհէ: Այդ արտայայտութենէ զուրկ պատկերին մէջ, Տիրամօր խոշոր աչքն է որ տարօրինակ կենդանութիւն մը ունի, աչք մը կարծես անդունդի մը վրայ բացուած, պակուցեալ, իր նայուածքին չէշտակի անշարժութեամբն ու ցրտութեամբը հալածելով զքեզ, ամէն կողմէ քեզ նայելով, բարեպաշտներուն գլուխները խոնարհեցնելով իր ահաւոր ու գերբնական էութեան մը արհաւիրքին տակ:

Այդ պատկերին՝ գեղարուեստական հանդամանքէ զուրկ ըլլալու իրողութիւնը դիպուածական բան մը չէ, անճարտար վրձինի մը անկարողութեան հետեւանքը, այլ կամովին, գիտակցաբար, Աստուածածինը զրկած են իր մայրական շնորհագեղ ու վայելչածաղիկ տիպարէն որ կը տեսնուի նմանօրինակ պատկերներու մէջ: Խորանին վրայ գտնուող միւս Աստուածածինը գեղարուեստական արժէք ունեցող գործ մըն է, Վենետիկի մէջ նկարուած՝ իտալացի մեծագոյն վարպետներու ստեղծագործութեանց ընդօրինակութեամբ, այլ ժամանակին մեծ խնդիրներ ու կռիւներ եղած են՝ զայն վանքին մէջ ընդունելու համար:

Այդ հրաշագործ աստուածութեան դէմ է որ տախտակամածին վրայ նստած, պառկած, ծնրադրած, ընկողմանած են հարիւրէն աւելի մարդիկ, այր, կին, տըղայ, ծերունի, հիւանդներ եւ հիւանդի տէրեր:

Կ'երեւակայեմ թէ Պրոպատիկէի աւազանին եզերքը խռնուող բազմութիւնը ճիշդ այդ տեսարանը ներկայացնելու էր:

Երկու կատաղի խենթեր կան, վարտիքով ու շապիկով միայն, մին ձկնավաճառ մը Բերայէն ու միւսը Իզմիրցի խեղճ երիտասարդ մը, ու հուժկու մարդիկ բռնած են անոնց թեւերէն ու ոտքերէն:

Խենթերը կը թօթուըտին, կը պոռան, կ'ոռնան. պահ մը կը հանդարտին ու կը վերսկսին:

Բաւական թիւով խուլեր ու մունջեր կան: Յետոյ խեղճ կիներ, ջղային տագնապներու ենթակայ:

Ուշադրութիւնս կը գրաւէ Ատաբազարցի ծաղկատի աղջիկ մը, գետինը պառկած. իսդէրիքի կատարեալ տիպար մը, այնպէս ինչպէս տեսած եմ Փարիզի հիւանդանոցներուն մէջ, որ ակռաներուն մէջէն կը շչէ, կը փրփրի, սուր աղաղակներ կ'արձակէ, իր հիւանդութեան յատուկ «մեծ պարոյթը» կը գծէ՝ գլուխը դէպի ետեւ ծռելով մինչեւ մէջքը, մինչ իր կուսական հէք վշտաչարչար կուրծքը՝ անհատնում հեւքի մը մէջ՝ փքոցի մը տըխուր տպաւորութիւնը կը թողու: Իր ոտքերուն ու գլխուն վերեւ չորս-հինգ կիներ նստած են, արցունքով, հառաչներով, ողբական պար մը բռնած հիւանդին բոլորտիքը:

Ու անդին, Աստուածածնի պատկերին առջեւ, ժխորը կը բարձրանայ, խուլ ու խորունկ բզզիւնի մը պէս. ուխտաւորներ որոնք մոմեր կը բերեն՝ ամէն հասակէ, կուգան իրենց կարճ աղօթքը կատարել պատկերին դիմաց, ծնրադրելով ու խաչակնքելով, եւ Աստուածածնին առջեւ վառող կանթեղին մէջ թաթխուած բամպակի կտորներ դնելով, քառսուն փարանոց թիթեղէ փոքրիկ տուփերու մէջ: Բազմութիւնը կը սեղմուի, անհուն ճիգեր կը թափուին մինչեւ պատկերին առջեւ հասնելու համար, լուսարարները կը պոռան, կը հայհոյեն, կիներն ու աղջիկները՝ սեղմուելով, ճիչեր կ'արձակեն. հրմշտուք մը եւ իրարանցում մը որ վերջ չունի, ու փոշին կը բարձրանայ, կը ծաւալի, ոսկի գնդիկներու պէս թռչկոտելով արեւի ճառագայթներուն մէջ: Ու ահա խենթերն են որ կը պոռան, ցաւագար կիներն են որոնք իրենց վայինը կը նետեն: Եւ այս՝ ամէն վայրկեան, ամէն ժամ, չորս օր չորս գիշեր շարունակ:

Գիշերն է որ այս տեսարանը կը զգենու այն «պակուցանողական սաստկութիւնը» որուն վրայ կը խօսի Նարեկացին:

Կանթեղներն իրենց խորհրդաւոր ու խոշորցնող լոյսը կը սփռեն այս ամէնուն վրայ. այն ատեն ընդհանուր պատկերը ուրուատեսիլ բան մը ունի որ կը սարսռացնէ զքեզ:

Երկու երեք հարիւր կիներ, մէկ ձայնի վրայ կը մրմնջեն. «Ա՜խ Աստուածածին, ա՜խ Աստուածածին», իրենց կուրծքերը ծեծելով, այն լալկան ձայնով զոր մեռելներու տան մէջ կիները կ'ունենան երբ ա՛լ կոկորդնին չորցած է երկարատեւ հառաչանքներէն ու աչքերնին ցամքած:

Ու այս հեծութեան համանուագը, երբ թաքստոցէ մը, կ'ընկերանայ այն միւս ահեղ համանուագին որ կը սաւառնի գաւթին վերեւ:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(Շար. – 9)

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յունիս 5ին, մինչեւ լոյս :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 5, Շաբաթ իրիկուն Ազգ. Տան մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիս 29, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 13ին

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի կողմէ :

Կը նախագահէ

Ընկ. ԼԵՒՈՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Կը խօսի (Մարսէյլէն)

Ընկ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

29 *Մայիս, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին Վալանսի Պետական Թատրոնին մէջ :*

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ 13 Յունիս Կիրակի, դէպի ծովափ (Տիէփ) :

Այժմէն արձանագրուիլ Տիկին Թաղէոսեանի մօտ 878–27–35 եւ Տիկին Գույումճեանի 208–71–79 :

Օթօքարը կը մեկնի Սքուար Մոնթոլոնէն առաւօտեան ժամը 7,30ին :

Գին երթուդարձ 20 ֆրանք :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար : Արձանագրութիւնները Շաբաթ օրերը ժամը 15,30ին : Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը

17, Rue Bleue — Métro Cadet

Հետեւեալ թուղթերով՝

Livret de Famille

Carte d'immatriculation S. S.

Bon de Vacances visé par le Percepteur

Livret de vaccination à jour

Une photo d'identité.

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ՏՕՆԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՃԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԴԷՊԻ ՊԷԼՃԻԱ

Կազմակերպուած

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութեան

կողմէ

Մեկնում՝ 29 Մայիս Շաբաթ

վերադարձ՝ 31 Մայիս Երկուշաբթի գիշեր

ՇԱԲԱԹ, 29 Մայիս ժամը 23.15ին՝ հաւաքոյթ Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Թիւրմինուս առջեւ : Մեկնում ժամը 23,30ին դէպի Պրիւսէլ՝ Սուասոն, Լան, Մոպէօժի ճամբով : Ժամանում Պրիւսէլ՝ յաջորդ առաւօտ ժամը 6,30ին եւ տեղաւորում պանդոկ :

ԿԻՐԱԿԻ, 30 Մայիս, նախաճաշելէ յետոյ ժամը 9ին մեկնում դէպի Օսթանտ : Պտոյտ եւ ժամանց ծովափի վրայ, այցելութիւն ձուկի շուկան. ճաշ, ապա մեկնում դէպի Պրիժ (Հիւսիսի Վենետիկը), այցելութիւն քաղաքին եւ մեկնում դէպի Կանտ : Ծաղկեպսակի զետեղում Դանիէլ Վարուժանի յուշաքանդակին : *Վերադարձ Պրիւսէլ, ընթրիք՝ հայկական մթնոլորտի մը մէջ : Ընթրիքէ վերջ ազատ զուարճութեան բազմապիսի կարելիութիւններ, ըստ նախասիրութեան :*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 31 Մայիս նախաճաշելէ յետոյ այցելութիւն Պրիւսէլ քաղաքի մեծ հրապարակը, Մանըքէն Փիսը, Աթոմիոմը, եւն., գնումներ, ճաշ՝ պանդոկը, որմէ յետոյ մեկնում դէպի Վաթէրլօ, այցելութիւն թանգարանը, յիշարժան վայրերը : Ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Փարիզ, ժամանում ժամը 22ի ատենները :

Ծախքերու մասնակցութիւն (ամէն ինչ մէջը, բացի խմիչքէ) — Միութեան անդամներու եւ համակիրներու համար 135 ֆր., Միութեանս չարձանագրուած անձերու համար 145 ֆր, դպրոցականներու եւ ուսանողներու համար զեղչեալ գին 120 ֆ.

50 հոգինոց օթոքառ մը վարձուած ըլլալով կը խնդրուի աճապարել արձանագրուելու համար : Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝

VIC. 08-57, 782-61-10 et 624-40-42

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամներն ու հայրենակիցները Կիրակի, 30 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, Սփլանտիտի շքեղ սրահներէն մէկուն մէջ :

Օրակարգ.— *Ա) Բարոյական եւ նիւթական զեկուցում : Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն : Գ) Զանազան հարցեր :*

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ. բացումէն քառորդ ժամ յետոյ ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի հարաւային մասին տարեկան դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 4 Յուլիս Կիրակի օր :

ԳԱՐՆԱՆ

ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ

—O—

ԵՐԵՔ ՕՐ ՍԵՒ ԱՆՏԱՌ *ԵՒ* ՊԱՏԸՆ–ՊԱՏԸՆ

Մայիս 29էն Մայիս 31

ՄԵԿՆՈՒՄ ՇԱԲԱԹ.— Հաւաքուիլ՝ ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւս և 7,45 Կառ տիւ Նոռ Քաֆէ Քիւրվէօր) : Մեկնում 8ին դէպի Պատըն–Պատըն : Ցերեկուան ճաշ՝ Թուլ, հրաշալի ճամբորդութիւն մը մինչեւ Սինցհայմ, ուր տեղաւորում շատ հանգստաւէտ պանդոկ մը :

Կիրակի, *հանգիստ, պտոյտ, եւայլն :* Երկուշաբթի, *Պատըն–Պատընի այցելութիւն եւ վերադարձ դէպի Փարիզ (ժամանում ժամը 22ի ատենները) :*

Մասնակցութիւն 215 ֆր.

ամէն բան մէջը, կանխավճար՝ 75 Ֆր. մնացեալը՝ Մայիս 25ին :

RELATIONS TOURISTIQUES

EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Քարտուղար

sevan voyages

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԱՐԱՄ ՍԷՏԷՖԵԱՆ

50, Cours de la Liberté

LYON (3e)

Tél. : (78) 60-13-66

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կազմակերպուած կամ անհատական

ՆԱԵՒ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

եւ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

(Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս)

Դիւրամատչելի մասնաւոր գիներ, կազմակերպուած կամ խմբական ճամբորդութիւններու համար :

ՕԴ — ՑԱՄԱՔ — ԾՈՎ

Ձեր բոլոր ճամբորդութիւններուն համար, առեւտրական թէ անձնական դիմեցէք

sevan voyages

Արագ սպասարկութիւն — Լաւագոյն պայմաններ :

Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ)

ժամը 9էն 12 եւ 14էն 19,30

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

THEATRE DE LA MUSIQUE, 5, Rue Papin (Métro Réaumur-Sébastopol)

MERCREDI 26 MAI, à 21 H.

RECITAL

Lyne DOURIAN

(de l'Opéra)

et

Nadia GEDDA-NOVA

Prix Tchaïkovsky 1958

MELODIES — Bellini — Donizetti — Verdi (1ère audition à Paris)

SONATES POUR PIANO — S. Rachmaninoff, 2e op. 36 (1ère audition à Paris)

S. Prokofieff, 4e op. 29

MELODIES ARMENIENNES

Location au Théâtre de 11 *à* 18 *h. et chez DURAND,* 4 *place de la Madeleine.*

Prix des places : 15 et 10 F — Collectivités : 8 F. — Etudiants : 6 Fr

Chez MARKARIAN, 32, Rue de Trévise

BNP

A votre service

tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՄԱՅԻՍ
MARDI 25 MAI 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12122 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 47e ANNÉE — N° 12.122

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՀԻՒՊԱՏՈՍԻՆ ԴԻԱԿԸ ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ

«ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ ԻՍԿԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԵՐ ՉԵՆ ԿՐՆԱՐ ԸԼԼԱԼ» Կ'ԸՍԷ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

ՆՈՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

ՊԻՆԿԷՕԼ ԵՒ ԿԵՆՃ ՔԱՐՈՒՔԱՆԴ — ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 1000 ՄԵՌԵԱԼ

Շատ ծանր շաբաթավերջ մը ապրեցաւ Թուրքիա թէ՛ քաղաքական եւ թէ ճակատագրական գետնի վրայ:

Արդարեւ, հակառակ անոր որ պայմանաժամը վերջացած էր 48 ժամէ ի վեր, ոչ մէկ լուր կար Իսրայէլի հիւպատոսէն որ առեւանգուած էր Մայիս 17ին Երկուշաբթի օր «Տեւ Կենճ» երիտասարդ յեղափոխականներու կողմէ:

Ծանօթ է որ Թուրք իշխանութիւնները մերժած էին բանակցիլ առեւանգողներուն հետ, որոնք հիւպատոսին փոխարէն կը պահանջէին իրենց ձերբակալուած ընկերներուն ազատ արձակումը: Ներքին Նախարարը սակայն կը յայտարարէր թէ «աւազակներու հետ բանակցութիւն չկայ» եւ կը մերժէր որեւէ սակարկութիւն: Այսպէս Հինգշաբթի օր վերջ կը գտնէր առեւանգիչներուն տուած պայմանաժամը եւ Շաբաթ օր, իշխանութիւնները շատ խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնէին Պոլսոյ մէջ: Այսպէս արտակարգ լուսարգել մը կը հաստատուէր Շաբաթ օր, 15 ժամուան համար, այսինքն Շաբաթ կէս գիշերէն Կիրակի ժամը 3: Կարելի է ըսել որ քաղաքը ուղղակի կը «կղպուէր», այսինքն ոչ միայն ոչ ոք կրնար դուրս ելլել, այլեւ կը դադրէին հաղորդակցութեանց բոլոր միջոցները, օդանաւային, կառքով թէ երկաթուղի: Երթեւեկը կը դադրէր եւ կը սկսէր խուզարկութիւնը տունէ տուն, չէնքէ չէնք, ամբողջ քաղաքին մէջ որ երկու միլիոն բնակիչ ունի եւ 700 հազար բնակարան: Ուրբաթ օր արդէն, բոլոր տուներու տէրերն ու դռնապանները պարտաւոր էին պատրաստել ու յանձնել բոլոր վարձակալներու ցանկը, իւրաքանչիւրին մասին մանրամասն տեղեկութիւններով: Կիրակի առաւօտեան ժամը 4ին ատենները սակայն, կին մը կը հեռաձայնէր իշխանութեանց յայտնելու համար թէ դիակ մը կար տան բակին մէջ եւ արդարեւ քիչ ետք կը գտնուէր Իսրայէլի հիւպատոսին՝ Եփրեմ Էլրոմի դիակը, սպաննուած ատրճանակի հարուածով մը, գլուխէն: Կը թուի թէ առեւանգողները այլեւս տեսնելով թէ փախուստ չկայ եւ իրենց օճիքը ձեռք պիտի տան, սպաննած են իրենց պատանդը, իրենք ալ՝ փախած:

Այս սպանութիւնը մեծ յուզում յառաջ բերաւ անշուշտ Թուրքիոյ այլ մանաւանդ Իսրայէլի մէջ եւ Տիկին Կոլտա Մէյր յայտնեց կառավարութեան ցաւը, չեշտելով հանդերձ թէ այս մահը չի կրնար վնասել Թուրքիոյ եւ Իսրայէլի յարաբերութեանց: Հրեայ դիւանագէտին մարմինը Երկուշաբթի օր Իսրայէլ հասաւ:

Մինչ իշխանութիւնները երեւան կը հանէին այս ոճիրը, այլ ողբերգութիւն մը կը պատահէր երկրին արեւելեան մասը, ուր ծանր երկրաշարժ մը, որ 6,8 ուժականութիւն կ'արձանագրէր Ռիխթէրի աստիճանաչափին վրայ: Այս զոյգ աղէտներուն առթիւ է որ խօսք առնելով, Թուրքիոյ վարչապետը կ'ըսէր.—

«Կրկնակ ցաւ մը կը զգանք: Մեր առաջին ցաւը կուգայ մարդկային այն կորուստներէն զորս պատճառեց նոր երկրաշարժը, Պուրտուրի շարժէն այսքան քիչ ատեն ետք: Երկրորդ ցաւը կուգայ անկէ որ Իսրայէլի ընդհ. հիւպատոսը մեր հիւրն էր, որ Թուրք ազգին պաշտպանութեան տակ էր եւ սպաննուած գտնուեցաւ: Անկեղծ ըլլալու համար, ասոր չէինք սպասեր: Նման ոճիր մը դէմ է Թուրքերու նկարագրին եւ աւանդութեանց (ընդգծումները «Յառաջ»ի կողմէ): Մարդասպանները ոչ գաղափարապաշտ ոչ ալ իսկական Թուրք կրնան ըլլալ: Այս արարքը դէմ է Թուրքիոյ պատիւին, արժանապատուութեան եւ շահերուն»:

Կը թուի թէ վարչապետը Էրիմ բաւական տկար յիշողութիւն ունի կամ բնաւ ծանօթ չէ իր երկրին պատմութեան կարենալ նման յայտարարութիւններ ընելու համար, տրուած ըլլալով որ չենք կրնար պահ մը մտածել թէ նման եղերական պայմաններու մէջ ուզած է իմուռ ընել:

×

Երկրաշարժը որ քարուքանդ ըրած է Պինկէօլ եւ Կենճ քաղաքները, ցնցած է նաեւ Էրզրումի, Էրզինճանի, Տիգրանակերտի, Ատիեամանի եւ մինչեւ իսկ Ատանայի շրջանները: Պինկէօլ եւ Կենճ 720 քիլոմեթր են Անգարայէն: Ցնցումը զգացուած է նոյնիսկ մինչեւ Սուրիա (Գամըշլի):

Ցարդ կարելի չէ եղած անշուշտ ճշդել զոհերու եւ վնասներու թիւը բայց արդէն իսկ աւելի քան 1000 դիակ գտնուած է աւերակներու տակ եւ հաշուեկշիռը վերջնական բնոյթ չունի: Առանց ապաստանի մնացածներու թիւն ալ մեծ է: Յիշենք որ Պինկէօլ 17 հազար բնակիչ ունի եւ 1500 մեթր բարձրութեան վրայ կը գտնուի:

1966էն ի վեր, Թուրքիա ամէն տարի ծանր երկրաշարժ մը ունեցաւ: Կարմիր Մահիկը կոչ ըրաւ աշխարհի բոլոր երկիրներուն որ փութան օգնութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ նախագահը՝ Պոդգորնի քանի մը օրէն Գահիրէ կը մեկնի, տեսակցելու համար նախագահ Սատաթի հետ: Լուրը, որ հաղորդուած էր լիբանանեան թերթի մը կողմէ, հաստատուեցաւ: Քաղաքական դէտերու տեսակէտով Եգիպտոսի ներքին իրադարձութիւնները մտահոգութիւն կը պատճառեն Մոսկուայի

ՆԻԿՈՍԻԱՅԻ օդանաւ մը, ուր տեղ գտած էին անգլիացի զբօսաշրջիկներ, ճըզմուեցաւ Ռիժեքայի օդակայանին մօտ: Ճամբորդները՝ 75 հոգի մեռան:

ՌՈՍԱՐԻՈՅԻ մէջ, Արժանթին, ձախապաշտ տարրեր առեւանգեցին Արժանթինի Անգլիոյ հիւպատոսը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ Երկուշաբթի օր Պրիւսէլ մեկնեցաւ, երեք օրուան պաշտօնական այցելութեան: Պրիւսէլէն ետք պիտի այցելէ Լիէժ եւ Անվերս:

ՊԱՐՍԻԿ գիւղացի մը՝ Պախչա Ալի Սապչէյ, որ 140 տարեկան է, աղջնակի մը ծընունդը հաղորդեց: Կինը 30 տարեկան է:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ կառավարութիւնը որոշեց անզիջող գտնուիլ իր պայմաններուն մէջ՝ Սուէզի Ջրանցքի բացման կապակցութեամբ: Մամուլին համաձայն՝ Թել Ավիվ դէմ պիտի դնէ Ուաշինկթընի ճնշումին:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդանաւեր ռմբակոծեցին Սամ հրթիռներու կայաններ Հիւս. Վիէթնամի մէջ: Ճակատին վրայ կռիւները ցանցառ են:

ԹՈՒՐՔ կառավարութիւնը որոշեց բարձրացնել գիւղացիներէ իր գնած թմրեցուցիչի գինը, որպէսզի այս վերջիններս սեւ շուկայ չհանեն թմրեցուցիչը: 80–100 լիրայի փոխարէն, այժմ կառավարութիւնը 135–185 լիրա պիտի վճարէ իւրաքանչիւր քիլոյին:

ՕՆԱՍԻՍԻ մասին հակասական լուրեր շրջան ըրին առջի օր: Բաւած էր որ Աթէնքի օդակայանին մէջ, Օնասիսի անձնական թռանը մտնող երկու բժիշկներ տեսնուին, որպէսզի ըսուի թէ մեծահարուստ Յոյնը, սրտի տագնապ ունեցած է իր Սկորփիոս կղզիին մէջ: Քիչ ետք լուրը կը հերքուէր եւ իր բանբերը կ'ըսէր թէ Օնասիս ծովուն վրայ է իր Քրիսթինա զբօսանաւին վրայ բայց ոչ մէկ բան կը հաստատէր այս հերքումը: Պարզ է որ Օնասիսի անձը, որպէս միջազգային դէմք եւ ելմտական «բերդ» մասնաւոր համեմատութիւններ կուտան որեւէ անհանգըստութեան, որ կրնայ պատահիլ իրեն: Օնասիս 65 տարեկան կը խոստովանի, բայց ըստ իր մտերիմներուն քանի մը տարի աւելի է, սակայն չուզեր ընդունիլ որ կրնայ «ծերանալ» կամ տկար ըլլալ: Քանի մը տարի առաջ ամուսնացաւ Քենըտիի այրիին հետ, բայց շատ հազուադիւտ է որ միասին ըլլան:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ երեք եղեռնափորձոր կատարուեցան անգլիական հաստատութիւններու դէմ, վարչապետ Հիթի այցելութենէն ետք:

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մէջ (Իրլանտա) նոր եւ բուռն միջադէպեր եղան: Մէկ մեռեալ կայ եւ մօտ քսան վիրաւոր: Բրիտանացի զինուորները խուզարկութեան ձեռնարկեցին ձեռք ձգելու համար զինուած ահաբեկիչները:

«ՀԱՅ ՏՈՒՆ» ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ երեկոյ, Մայիս 22, պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ Պրիւսէլի «Հայ Տան», որ այսուհետեւ մնայուն կեդրոնը պիտի դառնայ Պելժիոյ փոքրաթիւ հայ գաղութին:

Գաղութի վարչութիւնը բացման առթիւ հրաւիրած էր շրջանի Հայերը:

Պ. Էտուար Խմիրգեան նախ յոտնկայս պահ մը լռութեան հրաւիրեց հասարակութիւնը ի յարգանս, Կարդինալ Աղաճանեանի յիշատակին, որմէ ետք յաջորդաբար խօսք առին Արամ Ագիլեան, Ռաուլ Մաթոսեան, գաղութի Ազգ. Միութեան վարչութեան նախագահը Վ. Մուրատիկեան, Ստեփան Ստեփանեան եւ Փրոֆ. Արրակ Մխիթարեան:

Ընդհանուր ծափերու մէջ Վ. Մուրատիկեանի յանձնուեցաւ Պելժիոյ Թագաւորին կողմէ անոր շնորհուած Շըվալիէ տը լ'Օրտրը տը Լէոփոլտ շքանշանը, իբրեւ վարձատրութիւն տասնամեակներէ ի վեր Վ. Մուրատիկեանի կատարած ծառայութեանց:

Ներկաները այցելեցին Տան կահաւորուած երեք յարկերը:

«Յառաջ»ի կողմէ, այս հանդիսութեան ներկայ եղաւ Պ. Ժ. Միրիճեան:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ծիրանաւոր Աղաճանեանի վախճանման առթիւ, ցաւակցական հետեւեալ հեռագիրները ղրկուած են Հռոմ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Կարդինալ Գրիգոր-Պետրոս Աղաճանեանի մահը խոր ցաւ պատճառեց բովանդակ գաղութիս: Ձեզ հետ կը սգանք այս մեծ կորուստը: Կ'աղօթենք իր հոգւոյն հանգստեան համար: Թող օրհնուած ըլլայ իր յիշատակը: Ի մօտոյ հոգեհանգստեան արարողութիւններ պիտի կատարենք»:

Ազգ. Առաջնորդարան
Պոմոնի, Սէն-Լուի, Սէնթ-Մարկրիթի, Սէն-Ժերոմի, Պուլվ. Օտտոյի եկեղեցիներ:

×

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատրիարքութիւնը խորապէս կ'ողբայ անդարմանելի կորուստը մեծ հայրենասէր եւ մեծանուն հոգեւորական Կարդինալ Աղաճանեանի եւ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
Նախագահ Հ. Հ. Պ.ի

×

ՓԱՐԻԶ.— Խորապէս ազդուած Ծիրանաւոր Աղաճանեանի դառն կորուստին առթիւ, յարգանքով կը խոնարհինք իր յիշատակին առջեւ:

«ՅԱՌԱՋ»

×

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կարդինալ Գրիգոր – Պետրոս Աղաճանեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ուրբաթ առաւօտ Ս. Պետրոսի մէջ ի ներկայութեան 26 կարդինալներու եւ բարձրաստիճան անձնաւորութեանց: Ներկայ էր հայ կաթողիկէ Կաթողիկոս-Պատրիարքը՝ Իգնատիոս – Պետրոս ԺԶ. Պաթանեան, Լիբանանի դեսպանը, բազմաթիւ կրօնաւորներ եւ երեք հայ առաքելական եկեղեցւոյ եպիսկոպոսներ:

Արարողութիւնը, լատինածէս, կը կատարէր Ափրիկեցի մը՝ Գերպ. Քանթէն:

Ցանուն Պապին, ննջեցելոց արձակումը կուտար Կարդինալ Ֆ. Զենթօ: Յուղարկաւորութեան ատեն, հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուէր Պէյրութ Ս. Գրիգոր եւ Ս. Եղիա եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան լիբանանցի եւ հայ բազմաթիւ անձնաւորութեանց:

Այլ մանրամասնութիւններ՝ յետագային:

ԱՆԳԼԻՈՅ Էլիզապէթ Թագուհին Ֆրանսա պիտի չայցելէ: Լոնտոնէն թէ Փարիզէն այս հերքումը կատարուեցաւ ի պատասխան կարգ մը լուրերու ըստ որոնց Մեծն Բրիտանիոյ Թագուհին պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ:

ԼՈՆՏՈՆԻ փողոցներուն մէջ 1000 Ուկրայնացիներ ցոյց ըրած են առջի օր: Կը բողոքէն ուկրայնացի պատմաբան՝ Վալանթէն Մորոզի դատապարտութեան դէմ: Մորոզ 9 տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր որովհետեւ քննադատած էր խորհրդային վարչակարգը: Ցոյցը կռիւի բնոյթը առած է երբ ցուցարարները փորձած են գրաւել խորհրդային դեսպանատունը եւ ոստիկանները միջամտած են:

ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ԴԷՊՔԵՐ

ԲԵՐԻԱՅԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

27 ՅՈՒԼԻՍ 1953

Ա.

Ստալին մեռաւ 1953 Մարտ 5ին: Այդ դէպքէն ճիշդ չորս ամիս ետք, 1953 Յուլիս 6ին, «Իզվեստիա» կը հաղորդէր երկրին մեծ ղեկավարներէն մէկուն անկումը: 10 Յուլիսին, Կոմկուսի Կեդրոնական Կոմիտէի բանբերը կուտար պէտք եղած ճշդումները. Լավրենտի Բերիայի ձերբակալութիւնը, որ տեղի ունեցած էր 1953 Յունիս 26ին:

Բերիայի դատավարութիւնը տեղի կ'ունենար հինգ ամիս ետք ու կը տեւէր հինգ օր, 18էն 23 Դեկտեմբեր ու կը վերջանար մահավճիռով: Քանի մը օր ետք, խորհրդային մամուլը հաղորդեց այս բոլոր մանրամասնութիւնները, եւ տուաւ Բերիայի գնդակահարութեան լուրը...

Այս էր ահա դէպքերու պաշտօնական հոլովոյթը:

Բայց իրականութիւնը բոլորովին տարբեր էր:

Այս թուականներէն քանի մը տարի ետք, ազատ աշխարհը կ'իմանար դէպքին իրական մանրամասնութիւնները, շնորհիւ իտալացի հրապարակագիր Ինտրօ Մոնթանելլիին, որ ճշմարտութիւնը իմացած էր հունգարացի բարձրաստիճան անձնաւորութենէ մը, երբ կը գտնուէր Պուտափեշտ: Այդ անձնաւորութիւնը իտալացի լրագրողին ցոյց տուած էր Հունգարիոյ վարչապետ Մաթիաս Ռաքոզիի մէկ ձեռագիր նամակը, գրուած Մոսկուայէն, 1954ին: Այդ նամակին մէջ, Ռաքոզի կը յայտնէր, թէ Նիքիթա Խրուշչեւի բերնէն իմացած էր Բերիայի սպանութեան մանրամասնութիւնները:

Բայց ո՞վ էր այդ Բերիան, զոր Ստալին հռչակած էր յեղափոխութեան սուրը, *անոր վստահելով ամբողջ երկրին ապահովութեան հոգը:*

Լավրենտի Բերիա ծնած է Սեւ ծովու ափին, Վրաստանի Մեխեվիլի քաղաքը, 1899 Մարտ 29ին: Ան զաւակն էր գիւղացի համեստ ընտանիքի մը, բայց հակառակ ատոր, Լավրենտի կրցաւ բարձր ուսում ստանալ Պաքուի Արհեստից եւ Արուեստից վարժարաններուն մէջ: Վկայականը առնելէ երկու տարի առաջ իսկ, արձանագրուած էր Համայնավար կուսակցութեան շարքերուն:

Երբ կը պայթէր 1917ի Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը, Բերիա իբրեւ համայնավար կը ձերբակալուէր մենշեվիկ*ներու կողմէ, բայց շուտով կը յաջողէր խոյս տալ բանտէն: 1921ին կը դառնայ Չեկայի գործակալ, եւ այնքան լաւ կը կատարէ իր քաղաքական ոստիկանի պաշտօնը, որ շուտով կը հասնի բարձր դիրքերու: 1931ին, Բերիա կ'ըլլայ Կովկասի շրջանի Կոմկուսի կոմիտէի առաջին քարտուղար: Իր ճակատագիրը կը կապէ իր հայրենակից Ստալինի ճակատագրին. կ'ըլլայ անոր խնկարկուն. շինծու փաստեր առաջ կը բերէ, Ստալինը վերածելով համայնավար մաքրամաքուր ղեկավարի մը:*

1938ին, կը դառնայ Ներքին Գործերու կոմիսար, յաջորդելով տխրահռչակ Ֆելիքս Ճերժինսկիի, Մենժինսկիի, Եակոտայի եւ Եժովի: Ասոնց երկու առաջինները պաշտօնանկ եղած էին իբրեւ դաւաճան, իսկ միւս երկուքը՝ իբրեւ ջարդարար:

Բերիայի մեթոտիք վայրագութիւնը շուքի մէջ պիտի ձգէր իր նախորդներուն գործունէութիւնը, մանաւանդ երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ընթացքին, երբ պատրուակներ չէին պակսեր հաշուեյարդարի ենթարկելու համար իր հակառակորդները: Զանգուածային տեղահանութիւն, բանտ, աքսոր դէպի Սիպերիա, գնդակահարութիւն, սովորական բաներ դարձած էին յեղափոխութեան սուրին *համար:*

Բերիա չէր նմաներ սառնասիրտ դահիճի մը: Արտաքինով կը յիշեցնէր բարձրաստիճան մտաւորական մը, միշտ խնամքով հագուած: Բարակ շրթունքները միշտ պրկուած կը մնային խորհրդաւոր ու անգութ ժպիտով մը, եւ ոսկեզօծ շրջանակով իր ակնոցին ետեւը, պզտիկ ու դեղնորակ աչքերը կ'անշարժանային քուպրա օձի մը աչքերուն պէս:

Պատերազմէն անմիջապէս ետք, ատեն մը ներս քաշեց իր ճիրանները: Բայց տարի մը չանցած, կրկին սկսաւ հարուածել: 1947ին, արտասահմանէն ներգաղթած հազարաւոր Հայեր, գիշեր մը, իրենք զիրենք գտան գոց վակոններու մէջ եւ իրենց աչքերը բացին Սիպերիոյ բեւեռային տափաստաններուն վրայ:

Քաղաքական ոստիկանութեան կեդրոնատեղին էր Լուպիանքա կոչուած հսկայ շէնք մը, Ճերժինսկի հրապարակին վրայ, ֆրանսական դեսպանատունէն ոչ շատ հեռու: Գորշ պատերով, եօթը յարկանի այս տունը, ցարական շրջանին, իբրեւ կեդրոն կը ծառայէր ապահովագրական ընկերութեան մը:

Հասարակ բանտ մը չէր Լուպիանքա, այլ՝ մարտիրոսութեան կեդրոն: *Քաղաքական բարձր դիրք ունեցող մարդիկ միայն հոն կը հիւրասիրուէին: Խուցերը շինուած էին մասնաւոր խնամքով: Իւրաքանչիւրին մէջ անդադար կը վառէր ելեկտրական լամբար մը: Դուռը ունէր ծակ մը, ուրկէ պահակները կը լրտեսէին ներսի բանտարկեալները: Դուրսը կային երկու ուրիշ լամբեր, մէկը կարմիր, միւսը կանաչ: Կարմիրը կը նշանակէր, որ բանտարկեալը կը գտնուէր հարցաքննութեան սրահին մէջ. կանաչը՝ որ ան խուցին մէջն է:*

Բերիա նստած իր որջին մէջ՝ կը հետեւէր Խորհրդային Միութեան մէջ տեղի ունեցող անցուդարձերուն: Իր սարդի ոստայնը բռնած էր ամէն կողմ: Հազարաւոր լրտեսներ, ոստիկաններ, գործակալներ կը գործէին իր հաշւոյն: Ասկէ զատ, իր տրամադրութեան տակ ունէր ամբողջ բանակ մը, իր թնդանօթներով եւ հրասայլերով:

Ստալին դարձած էր իր նեցուկը, իսկ ինք՝ անոր արբանեակը: Նախարարներ, Փոլիթպիւրոյի անդամներ, կուսակցական ղեկավարներ կը դողային անոր անունը լսելով, որովհետեւ բոլորին կեանքը կախում ունէր անոր մէկ հրահանգէն:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՐՄԱՒԻՐԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մ. Խորենացիի նկարագրական էջերուն մէջ կան պատմական իրողութիւններ, առասպել, յիշատակներ Ուրարտուէ եւ արձագանգներ հայ ժողովուրդի եւ անոր պետականութեան կազմաւորման ժամանակաշրջանէն: Հայերէ զատ, Արմաւիրի մասին խօսած է նաեւ Կլաւդիոս Պտղոմէոս, Բ. դարուն: Վերջին անգամ կը յիշատակուի Դ. դարուն, իբրեւ արքայական շտեմարաններ ունեցող լքուած մայրաքաղաք:

Անհետացած նշանաւոր քաղաքը մեծ հետքեր ձգած է ժողովուրդին յիշողութեան մէջ: Անոր տեղն ու աւերակները փնտռած են հայ եւ օտար գիտնականներ եւ ճամբորդներ: ԺԹ. դարու 60ական թուականներէն սկսեալ հոն գտնուեցան ուրարտական արձանագրութիւններ, շինութիւններու հետքեր: 1880ին Ալեքսանդր Երիցեան եւ ռուս հնագէտ Ս. Ուվարով հետախուզական պեղումներ կատարեցին բլուրին վրայ եւ ստորոտը: Այնուհետեւ 1908ին գտնուեցաւ յունարէն երեք արձանագրութիւն ունեցող քար մը, որու հետեւանքով մեծցաւ հետաքրքրութիւնը անհետացած քաղաքի մասին: Սակայն Արմաւիրի հնագիտական լուրջ ուսումնասիրութիւնը վիճակուած էր աւելի ուշ ժամանակներու: 1927ին Փրոֆ. Սմբատ Տէր-Աւետիսեանի գլխաւորութեամբ կազմուեցաւ արշաւախումբ մը, որ հետազօտեց բլուրը՝ յայտնաբերելով յունական չորս արձանագրութիւն ունեցող երկրորդ քար մը: Արմաւիրի աւելի հիմնական եւ տեւական հնագիտական ուսումնասիրութիւնը, սակայն, ձեռնարկուեցաւ Գիտութիւններու Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութեան ջանքերով, 1962ին: Արդէն յայտնաբերուած է ուրարտական շրջանին շինուած եւ յետագային եւս պահպանուած միջնաբերդին պարիսպը՝ շուրջ 500 մեթր երկարութեամբ եւ 39 աշտարակներով: Բնականաբար, անոնց հիմերն են միայն, որ մնացած են կանգուն: Այսքանն ալ բաւական է պատկերացում կազմելու համար միջնաբերդին մասին: Երուանդունի հայ թագաւորները մասամբ ընդարձակած են միջնաբերդը՝ պարիսպ մը հաստատելով բլուրին արեւմտեան մասին մէջ, ուրարտական պարիսպին զուգահեռ: Փոխուած է նաեւ շինարարական արուեստը: Այսպէս, Ուրարտացիները քարերը իրարու հետ կը կապէին միայն կաւէ լցնով, իսկ Երուանդունիներու շրջանին սկսան օգտագործել փայտէ եւ մետաղէ կապեր:

Արմաւիրի մէջ յայտնաբերուած են մեծ քանակութեամբ լաւ մշակուած շինութեան քարեր, սիւներու խարիսխներ, որմնասիւներու մասեր, որոնք կը վկայեն քաղաքի սինազարդ նշանաւոր շէնքերու գոյութիւնը՝ ուրարտական եւ հայկական ժամանակաշրջաններուն: Բացուած են քանի մը մեծ շէնքերու հիմնապատերը, որոնց ուսումնասիրութիւնը կը շարունակուի:

Արմաւիրի պեղումներու ժամանակ գտնուած են մետաղէ գործիքներ, զէնքեր, զարդեր: Ոսկերչութեան (5րդ դար Ք. Ա.) կատարեալ ստեղծագործութիւն է լուսնաձեւ կրծքազարդը, որ գտնուած է պարիսպի աշտարակներէն մէկուն տակ: Պարզուած է, որ կրծքազարդի ոսկին հանուած է Զօդէն, Սեւանի հիւսիս-արեւելքը: Կրծքազարդէն աւելի հին, Ուրարտացիներու օրով պատրաստուած ուրիշ զարդ մը իբրեւ փորագրութիւն ունի կենաց ծառը, որու երկու կողքերուն կան մէկական քարայծ: Շինուած է եղջերուի եղջիւրէ: Դժուար է ըսել թէ՝ զա՞րդ թէ կնիք եղած է անիկա: Բայց միջնաբերդին պահեստի դուռները կնքուած են զոյգ կնիքներով, որոնց դրոշմները՝ դրուած յատուկ պատրաստուած կաւի վրայ, գտնուեցան շէնքի մը պատին տակ:

Յայտնաբերուած են մեծ քանակութեամբ աղօրիքներ, որոնց ուսումնասիրութիւնը կարեւոր է ալիւր եւ ձաւար աղալու հին ձեւերու պատմական փոփոխութիւնները լուսաբանելու համար: Կը պարզուի, որ դեռ 5րդ հազարամեակէն սկսեալ մինչեւ Ք. Ա. 3րդ դարը աղօրիքները յատկանշական փոփոխութիւններ չեն կրած: Իսկ 3րդ, 2րդ դարերուն, մինչ Ք. Ա. աղօրիքի վերին քարին վրայ յարմարցուած է փայտէ լծակ մը եւ աղօրիքները ձեւափոխուելով աստիճանաբար վերածուած են իրենց առանցքին շուրջ պտըտող քարերու: Ասիկա արդէն նախնական ձեւն էր ապագայ ջրաղացքին: Հետեւաբար՝ ջրաղացքը ստեղծուած է ոչ թէ ուրարտական շրջանին, ինչպէս ոմանք

«ՅԱՌԱՋԻ» ԹԵՐԹՕՆԸ (118)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Վաճառականը ուժգին շարժումով մը նամակը առաւ, պատուհանին մօտեցաւ եւ սկսաւ կարդալ: Տիկին Թագուհի ուշի ուշով կը դիտէր իր ամուսինը եւ կը ջանար անոր դէմքին վրայէն գուշակել այդ ընթերցումին առաջ բերած տպաւորութիւնը:

Ղուկաս էֆէնտիի ճակատը մթագնեցաւ, գոյնը թեթեւապէս նետեց, յօնքերը պռստեց եւ ներքին յուզում մը նկատուեցաւ կերպարանքին վրայ, սակայն շուտով ինքզինքը զսպեց ու նամակը մէկ կող նետելով՝ գոչեց.

— Վա՜յ անամօթ շունշանորդիներ, ասանկ խայտառակութի՞ւն կ'ըլլայ, ան ալ ինծի պէս մարդու մը. թող լեռը ելլեն բացէ ի բաց մարդ կողոպտեն աւազակները... ինծ ո՞վ կը կարծեն այդ սրիկաները... ատանկ սուտերով աչքս պիտի վախցնեն տէ՝ փարա՞ս պիտի առնեն, շունշանորդիներ, կեցիր, ես անոնց հասկցնեմ ով ըլլալս. մէյ մը ձեռքս անցնին այդ խաբեբայութիւնը գործողները... ամէնքն ալ բանտը մաշեցնել պիտի տամ, ալ չափը կ'անցնի...

Եւ Ղուկաս էֆէնտի սկսաւ վեր վար պտըտիլ սենեակին մէջ: Տիկին Թագուհի չփոթած՝ իր ամուսնոյն կը նայէր: Արդեօք իրա՞ւ ցած զրպարտութեան մը զոհ էր:

— Վա՜յ շունշանորդիներ, ասանկ ալ սուտ տեսնուա՞ծ բան է, հիմա պիտի երթամ ոստիկանութեան իմաց տամ, կը մռլտար վաճառականը միշտ վեր վար շրջելով:

— Բայց, համարձակեցաւ դիտել տալ կինը, նամակի մէջ տեղն ի տեղօք յիշուած է ամէն բան...

— Վա՞յ, ըսել է դուն ալ հաւատացիր այս գրուածքին, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի՝ կնոջը դառնալով: Աս էր պակաս... Քա՛, ծայրէ ի ծայր սուտ է, սուտ, չե՞ս հասկընար, ասանկ խաղով մը աչքս վախցնել ու փարա քաշել կ'ուզեն ինէ, բայց իրենց գիտցած ապուշներէն չեմ, ես մարդը բանտարկել կուտամ...

— Սակայն ո՞վ ըրած պիտի ըլլայ այս խաղը, ասկէ զատ տղան մէջտեղն է...

— Տղան մէջտե՞ղն է մի, միթէ փի՞ճ *կը պակսի. ո՞վ գիտէ որո՞ւն* փիճն *է, բերեր հոս կախեր են... կեցիր նայինք, ամէն բան մէջտեղ կ'ելլէ, ես մէյ մը լուր տամ ոստիկանութեան, թող քննութիւն մը բանայ տէ կը տեսնենք, վա՜յ շունշանորդիներ...*

Եւ Ղուկաս էֆէնտի սկսաւ հապճեպով հագուիլ, յետոյ կնոջը դառնալով հրամայեց.

— Հիմա, անմիջապէս տղան զեմպիլին *մէջը դիր ու եկեղեցի ղրկէ, թող քահանային ալ ըսէ, որ ես պիտի երթամ հետը տեսնուիմ... շուտ ղրկել տուր, քանի հոս պահենք, վրանիս բեռ կ'ըլլեն...* հայտէ, *մի տնտնար, դո՞ւն ալ գլխուս* պէլա *բանալ կ'ուզես:*

Տիկին Թագուհի ստիպուեցաւ իր ամուսնոյն հրամանը կատարելու համար դուրս ելլել, մանաւանդ որ ինքն ալ կը սկսէր կասկածիլ անոր անմեղութեան մասին:

Իրաւցնէ, զուցէ յանցանք մը չունէր եւ պարապ տեղը թշնամութեան կամ դրամաշորթական ձեռնարկի մը զոհ կ'երթար եւ այս պարագային իր պարտականութիւնն էր օգնել անոր:

Երբ վաճառականը առանձին մնաց, նամակը, զոր գետին նետած էր, գետնէն առաւ եւ գրպանը դրաւ. յետոյ սկսաւ արագօրէն հագուիլ:

— Առ քեզի նոր պէլա *մը, կը մտածէր ինքն իրեն. բայց կարծեմ յաջողեցայ կինս խաբել ու համոզել, որ ես անմեղ եմ, հիմա կը մնայ սուսիկ փուսիկ կարգադրել, առանց ձայն դուրս հանելու:*

Սենեակէն դուրս ելլելով վաճառականը ուղղուեցաւ իր կնոջ մօտ, ստուգելու համար թէ իր հրամանը կատարուա՞ծ էր:

— Այո, հիմա ղրկեցի, պատասխանեց կինը:

— Ուրեմն ես ալ երթամ ու սա թշուառականներուն խալխէն *գամ, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի ու վար իջաւ սանդուխներէն:*

Երբ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիէն ներս մտաւ, տակաւին հոն էր իրենց սպասաւոր Յակոբը, որ տղան բանկալը ձգելէ ետքը, կը պատրաստուէր տուն վերադառնալ:

— Ծօ՛, ի՞նչ ըրիր փիճը, հարցուց վաճառականը իր ծառային:

— Էֆէնտի, հոն՝ բանկալը, ժամկոչին քովն է:

— Քահանաներէն ո՞վ կայ:

— Տ. Կիրակոսը:

×

Տ. Կիրակոս մութ սանդուխէ մը վեր ելաւ եւ մտաւ փոքրիկ խուց մը, ուր նստած էին Շուշանիկ եւ իր մայրը, որոնք ոտքի ելան հիւրը ընդունելու համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

կը կարծեն, այլ աւելի ուշ:

Արմաւիրի մէջ գտնուած են նաեւ քարէ պատրաստուած այլ իրեր եւ սարքեր, որոնց շարքին պաշտամունքի նպատակով գործածուող նիւթերու եւ դեղերու փոքրիկ սանդ մը, խայտաքարէ, օձաքարէ պատրաստուած սկահակներ, որոնք նման են Պերսեպոլիսի մէջ գտնուածներուն:

Հնագիտական նիւթերու մէջ ամէնէն առատը, բազմազանը խեցեղէնն է: Անոնց մէջ կան մեծ կարասներ ու փոքր ըմպանակներ եւ ճրագներ: Կաւէ անօթները լայնօրէն օգտագործուած են տնտեսական, կենցաղային եւ այլ նպատակներու համար: Անոնք պատրաստուած են լաւ մը շաղուած կաւէ, յաճախ ծածկուած են գունաւոր հողերէ պատրաստուած շփոթով եւ կոկուած ու փայլեցուած են քարէ կոկիչներով: Խորհնացի ծառայող ամենաղէնի հետ միասին յայտնաբերուած են մեծ քանակութեամբ գեղարուեստական խեցեղէնի նմոյշներ՝ զարդարուած սեւ, սպիտակ, կարմիր, շագանակագոյն եւ այլ երանգի, մեծ մասամբ երկրաչափական, մասամբ այլ բուսական նախշաձեւերով:

Գտնուած են կաւէ կենդանակերպ անօթներ, որոնց մասերը կը կազմեն արջի, խոյի եւ ցուլի գլուխներ: Հոս կան նաեւ Փոքր Ասիայէն, Հռոմէական նահանգներէն եւ այլ վայրերէ ներածուած խեցեղէններ, որոնք ցոյց կուտան Արմաւիրի առեւտրական կապերը այլ երկիրներու հետ:

Քաղաքը 3րդ, 2րդ դարերուն (Ք. Ա.) դարձած էր հելլենական ձեւի մեծ կեդրոն, Արաքսի ձախ ափին փռուած թաղամասերով, մանաւանդ միջնաբերդը բլուրին վրայ: Քաղաքը ունեցած է պալատներ, շտեմարաններ, տաճարներ: Անոնցմէ Խորենացի կը յիշատակէ Արեւի եւ Լուսնի տաճարները, որոնց մէջ դետեղուած էին ոչ միայն այդ աստուածներու արձանները, այլեւ Հայոց արքաներու նախնիքներու կուռքերը: Հոն գոյութիւն ունեցած է նոյնպէս Անուշաւանի սօսիներու պուրակը, ուր գուշակութիւններ կը կատարէին այդ ծառերու տերեւներու սօսափիւնով:

Արմաւիրի մէջ 1908ին եւ 1927ին գտնուած յունարէն եօթը արձանագրութիւնները ունին պատմագիտական մեծ արժէք:

Պեղումները միշտ կը շարունակուին եւ ամէն տարի կը յայտնաբերուին նորանոր ճարտարապետական յուշարձաններ եւ հնագիտական նիւթեր, որոնք լոյս կը սփռեն հայ ժողովուրդի կերտած հինաւուրց մշակոյթին դեռ մութ մնացած էջերուն վրայ:

Հնագիտական արշաւախումբը հրատարակութեան համար կը պատրաստէ աշխատութիւն մը, որ պիտի ամփոփէ 1962–1969 թուականներու պեղումներուն արդիւնքները: Նիւթերը ցոյց կուտան, որ այդ ժամանակներուն հայ մշակոյթը բարձր զարգացումի հասած էր եւ կապուած էր ժամանակի քաղաքակիրթ աշխարհի մշակոյթին հետ, ունենալով ինքնուրոյն եւ ինքնատիպ կերպարանք:

Այսպէսով, Արմաւիր կը ներկայանայ իբրեւ շատ երկար կեանք ունեցած քաղաք, որ յարատեւած է ուրարտական (8–7րդ դարեր Ք. Ա.), հին հայկական (6–4րդ դարեր Ք. Ա.), հայկական հելլէնական (3րդ–1ին դարեր Ք. Ա.) դարաշրջանները, ապա աստիճանաբար թուլցած եւ քայքայուած է Ա.–Դ. դարերուն: Ան եղած է ոչ միայն վարչական կեդրոն, այլեւ տնտեսական, առեւտրական, արհեստաւորական մշակութային եւ մեծ դեր է խաղացած հին Հայաստանի պատմութեան մէջ:

Բ. Ա.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹԸՆԻ «Հայ Մշակութային Միութեան» նախաձեռնութեամբ արեւմտահայ մամուլի նուիրուած դասախօսութիւն – ցուցահանդէս մը տեղի ունեցած է Ուաթըրթաունի մէջ Յունիս 17ին: Դասախօսը՝ ընկ. Մինաս Թէօլէօլեան, աւելի քան մէկուկէս ժամ, ընդարձակ ակնարկով մը խօսած է հայ մամուլի ծագման, հոլովոյթին, ծաղկումի շրջաններուն եւ ի վերջոյ, մերօրեայ սփիւռքի հայ մամուլին մասին: Ներկայացուցած թիւերէն պարզուած է, որ 130է աւելի պարբերական եւ առօրեայ հրատարակութիւններ կան Հայաստանի, ու նոյնքան թիւով Սփիւռքի մէջ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Լինքըն Սենթըրի միջազգային սրահին մէջ, Մայիս 16ին, տեղի ունեցած է Հայ Մշակութային Միութեան տարեկան երգահանդէսը, հարիւր հոգիէ բաղկացած երկսեռ երգչախումբի մը կատարմամբ եւ Րաֆֆի Սվաճեանի խմբավարութեամբ: Ներկայ գտնուած են հազարէ աւելի հանդիսականներ, ինչպէս նաեւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ եւ Էջմիածնի թեմերու առաջնորդները, պետական կարգ մը անձնաւորութիւններ, լրագրողներ եւ երաժշտագէտներ: Նուագահանդէսի յաջողութենէն խանդավառ՝ Վահագն եւ Հրայր Յովնանեան եղբայրները 20.000 տոլար նուիրած են խմբավարին, որպէսզի երկու տարի ան խմբավարական բարձրագոյն ուսման հետեւի:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ամերիկեան համալսարանի սրահին մէջ, Մայիս 10ին, երգահանդէս մը տուած են երգչուհի Արփինէ Փէհլիվանեան եւ երգիչ Խաչիկ Փիլիկեան, որոնք կը նկատուին լիբանահայ գաղութի լաւագոյն սոփրանօն եւ թենորը: Բազմաթիւ երգահանդէսներով, անոնք արդէն հաստատած են իրենց լայն ըմբռնումը թէ՛ դասական եւ թէ ժողովրդային երգերու մեկնաբանութեան մարզէն ներս: Մայիս 10ի երգահանդէսը կազմակերպուած էր գերմանական եւ իտալական մշակութային կեդրոններու կողմէ:

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅԻ Գրողներու Միութիւնը, վերջերս, Պուէնոս Այրէսէն Մոնթեվիտէօ հրաւիրած է արժանթինահայ երիտասարդ բանաստեղծուհի Ալիսիա Կիրակոսեանը, ներկայ ըլլալու համար իր ստեղծագործութիւններուն նուիրուած հաւաքոյթին: Հանդիսութեան խօսք առած են Միութեան նախագահը՝ Տոն Խուան Լ. ատքթօրա Ալպա Ռոպալիօ: Այս վերջինը յայտարարած է ի մէջ այլոց, թէ «Ալիսիա իր արդ վերելքն ու արտակարգ յաջողութիւնը կը պարտի հայկական ծագումին, իր ցեղին նախնիքներէն ժառանգած բեղնաւոր արիւնին»: Տոն Խուան հայ բանաստեղծուհին դասած է Սանթա–Թերեսիթայի, Սաֆոյի, Սոր Խուանա տը լա Քրուսի եւ նմաններու կարգին, որոնք կը նկատուին Հարաւ. Ամերիկայի լաւագոյն բանաստեղծները: Ալիսիա Կիրակոսեան այս առթիւ կարդացած է իր մէկ բանաստեղծութիւնը՝ «Նամակ առ Հայաստան»:

ՍԿԻՒՏԱՐԻ Պալլըրպաշըի գերեզմանատան մէջ, Մայիս 16ին, հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարուած է ի յիշատակ վաղամեռիկ բանաստեղծ Մատթէոս Զարիֆեանի: Այս առթիւ բանաստեղծին գերեզմանին վրայ զետեղուած է անոր կիսանդրին, զոր պատրաստած է քանդակագործ Էրոլ Սարաֆեան:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ պասքէթպոլի ախոյեանութեան գծով, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը, որ մինչեւ այսօր պարտութիւն չէ կրած, յաղթանակ մը եւս արձանագրած է Անդրանիկի դէմ, 84–68 արդիւնքով:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ Հազար Կղզիներու Կանանըքուէ գիւղին մէջ, Մայիսի սկիզբը, տեղի ունեցած է շրջանի կուսակցական մարմնի կազմակերպած գարնան սեմինէրը, որուն մասնակցած են ութսունէ աւելի երիտասարդներ Քանատայի զանազան կեդրոններէ: Ընկ. Բժ. Անդրանիկ Վարժապետեան դասախօսած է երիտասարդութեան հարցը նիւթին շուրջ, իսկ ընկ. Թաթուլ Փափազեան՝ Հայ Դատը եւ երիտասարդութիւնը: Սեմինէրը տեւած է երկու օր:

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Լիբանահայ ուսանող ընկեր Յակոբ Սաղճեան յաջողութեամբ աւարտելէ ետք Փարիզի համալսարանի գիտական վարժարանի քննութիւնները՝ լաւ յիշատակութեամբ ստացած է հիւլէական բնագիտութեան տոքթորան:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիս 8ին, Ս. Պետրոս եկեղեցիի սրահն էին փութացած ազգայիններ՝ ոգեկոչելու համար յիշատակը մեր նահատակներուն, Ապրիլ 24ի 56րդ տարեդարձին առթիւ:

Յուշատօնին նախաձեռնութիւնն ու հովանաւորութիւնը ստանձնած էր Սէնթ Էթիէնի Հայ Ազգային Միութեան մարմինը:

Օրուան խօսնակը՝ Մանուկ Մանուկեան ներկաները հրաւիրեց վայրկեանի մը յոտնկայս լռութեամբ յարգել յիշատակը մեր նահատակներուն: Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան նախագահը՝ Բժ. Ա. Սարաֆեան, որ հակիրճ խօսքերով մատնանշեց դառն իրականութիւնը, այն է՝ մարդկութիւնը կը շարունակէ առաջնորդուիլ քաղաքական շիլ հաշիւներով՝ անտեսելով արդարութիւնը: Յայտնապէս ընդգծեց այն փաստը, որ Եղեռնէն ցայսօր դեռ չէ գտնուած Թուրք մը, որ ամօթի եւ խղճահարութեան զգացումէ առաջնորդուած առնուազն խոստովանէր ոճիրը: Այս երեւոյթը ցոյց կուտայ ցեղային խառնուածքի մը խւրայատուկ գիծը: Նախագահը ապա յիշեցուց երիտասարդութեան, որ իր կոչումն է մնալ Հայ եւ պայքարիլ իր ազգային իրաւունքներու յաղթանակին համար:

Ձօն էր գեղարուեստական բաժինը, զոր պատրաստած էր ձեռնհասօրէն Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան: Յաջորդաբար արտասանեցին Օրիորդներ Շաքէ Գարակէօզեան, Վիվիան Սարաֆեան, Աստղիկ Մանուկեան, Քրիսթիան Սարաֆեան եւ Էվլիր Սարաֆեան: Մեներգեցին՝ պատանի Արա Գարակէօզեան, Օրիորդ Հիլտա Աղաբէկ, Է. Սարաֆեան, որմէ ետք երկու յեղափոխական խմբերգներ երգուեցան:

Օրուան բանախօսն էր Վարդան Եղիշէեան, որ շուրջ կէս ժամուան ճառով մը փաստացի տուեալներու եւ վկայութիւններու շարքով մատնացոյց ըրաւ Թուրքերու կազմակերպած ջարդը, յատկապէս յիշատակելով ջարդին դրդապատճառները: Բանախօսը ապա հաստատեց մեր ժողովուրդին այսօրուան կենսունակ դիմագիծը, որ կը բնորոշուի ստեղծագործութեան եւ շինարարութեան ճիգով: Ժողովուրդներու պատմութիւնը ցոյց կուտայ, թէ այն ինչ որ անկարելի կը նկատուի այսօր, դէպքերու բերումով եւ շահերու նոր դասաւորումով կարելի կը դառնայ վաղը: Ահա թէ ինչու Թուրքը միշտ ունի անդոհանք եւ վախ իր իւրացուցած հողերուն նկատմամբ: Գիտէ ան, թէ անոնք վաղը մերը պիտի ըլլան, այսինքն պիտի վերադառնան իրենց մայր երակին, որպէսզի վերստին ծաղկին ու բարգաւաճին:

Ն. ԱՅՏԱՊԻՐԵԱՆ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՐՄԱՇԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Բոլոր հիւանդները, այդ վայրին յատուկ գերագրգռութենէն բռնուած, իրենց ախտը զայրացած այս երկարատեւ սպասումներէն, տաքէն, ծարաւէն, անօթութենէն, իրենց չորս բոլորտիքը տիրող տարափոխիկ հիւանդարոյր մթնոլորտէն, այսահար ոգիներու պէս կը տանջուին:

Ամէնուն նայուածքն յառած է Աստուածամօր պատկերին վրայ, յայտնութիւն մը ընդունելու գերագոյն համոզումով: Ու բոլոր այդ երազացնոր աչքերուն՝ կը թուի յանժամ թէ Տիրամայրը կը ժպտի կամ կը քրտնի: Պատկերին մէջ, նայուածքը կը պահէ միշտ իր խոժոռ ու անզգած անդորրութիւնը, ու այդ յաւերժաբաց կոպիճներուն ու զինքը դիտող հարիւրաւոր աչքերուն մէջ հզօր մագնիսականութիւն մը կը հաստատուի, ելեկտրական հոսանք մը, որ ջիղերը կը դրդէ ու կը պրկէ:

Հրաշքի մը կը սպասեն ամէնքը: Խաչին կիրակի առտուան պատարագին է որ ամէնքը, հաւատքի ծայրագոյն խանդավառութեամբ մը, կը սպասեն այն աստուածային զօրութեան որ պիտի քակէ լեզուները, պիտի շարժէ անդամալոյծ անդամները, որ ուղեղին խանգարեալ ծալքերուն մէջ պիտի վերահաստատէ բնական կարգաւորութիւնը: Այս տարի յիշուած հրաշքներուն մէջ, այլազգի տղայ, տասներկու տարեկան, ի ծնէ համր, սկսեր է բարբառիլ: Պէտք է ըսել թէ գաւթին մէջ սպասողներուն հետ կան տասնի չափ այլազգի այրեր ու կիներ ալ: Յիշուեցաւ նաեւ թէ ուրիշ համր տղու մըն ալ լեզուն քակուեր է:

Զ.— ՄԱՆԿԱՆՈՒԷՐ

Ժամերգութենէն յետոյ է որ, Արմաշի եկեղեցիին մէջ, տեղի կ՚ունենայ Մանկանուէրի պատկառազդու արարողութիւնը:

Տասը քսան տղաքներ, շապիկ հագած ու մոմ բռնած ձեռուընին, սեղանին առջեւ կարգով կը շարուին: Անառակ տղաքներ են որոնց վրայ «շնորհք եւ իմաստութիւն» կը խնդրուի, հիւանդոտ տղաքներ որոնց համար առողջութիւն կը հայցուի, ու իր մեռած եղբայրներէն յետոյ մէկ հատիկ մնացած տղայ մը՝ որուն վրայ Տիրամօր կենսապարգեւ գթութիւնը կ՚աղաչուի: Այս արարողութեան համար մասնաւոր աղօթք մը չկայ Մաշտոցին մէջ այլ Ս. Գրքին բոլոր այն հատուածներն առնելով որոնց մէջ մանուկներու վրայ խօսուած է՝ Արմաշի մէջ ժամանակին շինուած է այդ աղօթքը, վանահայր Գէորգ եպիսկոպոս Ալիքսանեանի օրով կամ ձեռքով:

Յետոյ մանուկները սեղանին վրայ կ՚առնուին, եւ մինչ «Մանկունք Եկեղեցւոյ, փառաբանիչք Ս. Երրորդութեան» շարականը կը կարդացուի իրենց վրայ, երեք անգամ կ՚երկրպագեն սեղանին: Պահպանիչ մը կը փակէ արարողութիւնը:

Շատ հետաքրքրական ուսումնասիրութիւն մըն է դիտել մանուկներուն դիմագծութիւնն ու վարմունքը այդ արարողութեան միջոցին: Ցորչափ որ վարը, սեղանին առջեւ են, իրենց ետին տեսնելով իրենց մայրերը կամ քոյրերը, դեռ իրենք զիրենք կը զգան ընտանեկան մթնոլորտին մէջ եւ իրենց զգեստաւորումն ու իրենց ձեռքերուն մէջ վառող մոմերը զուարթ ու հաճոյական փոփոխութեան մը տպաւորութիւնը կը թողուն իրենց վրայ: Բայց երբ իրենց մայրերէն բաժնուելով սեղանին վրայ կ՚ելլեն, այն ատեն անօրինակ գերբնական աշխարհի մը մէջ մտած ըլլալու արհաւիրքը կը կարդացուի իրենց աչքերուն մէջ, կարծես հողային երկրաւոր բաներէն անդառնալի կերպով կտրուած, անջատուած, քովընտի սարսափահար նայուածքներ նետելով դէպի իրենց մայրերը: Երկրպագութեան միջոցին, ա՜լ աւրուած է այն գեղեցիկ կարգը որ վարը տեսնողներուն գոհունակութիւն կ՚ազդէր: Ոմանք, շուարած, արդէն այդ «ծախուելու» գաղափարին սարսափին տակ, կը խռովին, կը դժգմին, վայրի ձիերու պէս կը խրտչին. ուրիշներ, կարծես ըմբռնած այդ խորհրդաւոր վայրկեանին բոլոր վեհութիւնը, հասուն լրջութեամբ մը կը յառաջանան, կանոնաւորապէս ծալելով իրենց ծունկերն եւ խաչակնքելով: Երբոր սեղանէն վար իջած են, ամէնուն ալ սրտին մէջ բոյն դրած է նոր գիտակցութիւն մը, ահաւոր խորհրդի մը մասնակցած ըլլալու խորին հաւատքը: Աստուածածնի հովանին միշտ իրենց վրայ՝ փրկելով զիրենք ամէն վտանգներէ ու ձախողուածներէ, եւ այս տարտամ մտածութիւնները, անկերպարան այլ զգացուած իրենց դէմքին կուտան ծանրակաց խստութիւն մը որ պիտի տեւէ:

Է.— «ԵԿԵՍՑԷ»

Արմաշի եկեղեցիին մէջ ամէնէն ազդական արարողութիւնն է իրիկուան ժամերգութիւնը, «Եկեսցէ»ն: Երբ մութը կը կոխէ, Դպրեվանքին երսունէն աւելի աշակերտները, իրենց սեւ մաքուր լայն վերարկուները հագած, կարգով կ՚երթան եկեղեցին, ուր բազմութիւնը խռնուած է արդէն:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(10 – Շար.)

Այրի Տիկ. Էլմաս Շմաւոնեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Լորոսեան եւ զաւակները Սաթենիկ եւ Էտուար, Պ. Գլօտ Շմաւոնեան, Պ. Քաջազուն Շմաւոնեան, այրի Տիկին Արշալոյս Քոլոչեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր եւ քրոջ որդւոյն՝

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ՇՄԱՒՈՆԵԱՆԻ

(Մեծ-Նորգիւղացի, 67 տարեկան)

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 24, Երկուշաբթի օրը ժամը 14ին Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Տան հասցէ.— 1 բեռ, Ռիւ տէ Ֆլէօր, Վիրոֆլէ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԻԷՆ.— Այրի Տիկին Քնար Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Վազգէն Մուրատեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Սամուէլ Սարգիսեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկ. Դաւիթեան (Սէն Ռաֆայէլ), Մարգարեան, Մելիքեան, Բարսեղեան եւ Յովհաննէսեան ընտանիքները եւ բոլոր ազգական պարագաները կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մայիս 30ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սէն Ժօզէֆ մատրան մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին, ողբացեալ

ՄՈՒՇԵՂ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը պատարագէ Վահան Վ. Թօփալեան:

Իր յիշատակը յարգող բարեկամները կը հրաւիրուին:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Հոգեգալստեան տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի: Շրջանի բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի եկեղեցի առաջնորդել իրենց երախաները հաւաքաբար Ս. Հաղորդութեան մասնակից ըլլալու համար:

ՑՈՒՇԱՑԵՏՐ

ՇԱՒԻԼԻ կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան երկամեայ շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին 29 Մայիս, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին: Օրակարգ.— Նիւթական եւ բարոյական համարատուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 5, ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ, 6ՐԴ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ, ՓԼԱՍ ՍԷՆ-ՍԻՒԼՓԻՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, 29 Մայիս ժամը 21ին, Մարսէյ Մշակոյթի Տան մէջ, 12–14, Ռիւ Սէն-Պազիլ

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍԹԻՔ

Կը խօսի՝ ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Ուղերձ Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժին — մեներգ՝ Օրիորդ Այտա Ամիրեան

Արտասանութիւններ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Նաւասարդեան» Կոմիտէի, տեղի կ'ունենան հետեւեալ հանդիսութիւնները.—

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ, Շաբաթ, Մայիս 29, երեկոյեան ժամը 20ին Սէնթ-Ճէյմս Հոլ

Կը բանախօսէ՝ ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ, Շաբաթ, Յունիս 5, երեկոյեան ժամը 20,30ին

Dorchester Hotel

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 5, Շաբաթ իրիկուն Ազգ. Տան մէջ:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 13ին

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի կողմէ:

Կը նախագահէ

Ընկ. ԼԵՒՈՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Կը խօսի (Մարսէյլէն)

Ընկ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

29 Մայիս, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին Վալանսի Պետական Թատրոնին մէջ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մկրտիչ Պօյաճեանի մահուան առթիւ.— Այրի Տիկին Անդրէասեան 50 ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Ուզունեան 50 «Հայաստան»ի, այրի Տիկին Էմմա Դաւիթեան 15 ֆր. «Հայաստան»ի, Տիկին Լորիօ, 20 ֆր. «Յառաջ»ի, այրի Տիկին Ուզունեան 20 ֆ. «Յառաջ»ի: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէմլերեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՆՈՒԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին կը նուիրէ Տիկին Քէպէլեան (Ալֆորվիլ) 50 ֆրանք:

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի Յունիս 6ին կ. յետոյ ժամը 4ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ:

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր եւ ուղերձ:

Մուտքը ազատ է

VENEZ PASSER LE WEEK-END DE PENTECOTE

Samedi 29, Dimanche 30 et Lundi 31 Mai 1971

LE CLUB DES JEUNES DE L'UGAB

qui organise pour tous les jeunes Arméniens un voyage exceptionnel de trois jours en BELGIQUE et en ALLEMAGNE

Aperçu du programme :

Rendez-vous à 8 heures du matin Samedi 29 Mai Porte de Villette devant le café « La Consigne ». Voyage en car Pullman de luxe à sièges inclinables.

VISITES EN BELGIQUE : de Samedi à Dimanche après midi : BRUGES — GAND — BRUXELLES

VISITES EN ALLEMAGNE : de Dimanche soir à Lundi midi: Aix-la-Chapelle avec notamment la cathédrale contruite au 10e siècle par Oddo-le-Messin architecte Arménien.

Retour Lundi après-midi en passant par les célèbres grottes de HANS-sur LESSE dont la visite sera effectuée en bateau.
Arrivée à PARIS Lundi vers minuit.

Prix tout compris : 200 francs.

Inscription : en téléphonant au siège de l'U. G. A. B. TRO. 03-18

THEATRE DE LA MUSIQUE, 5, Rue Papin (Métro Réaumur-Sébastopol)
MERCREDI 26 MAI, à 21 H.

RECITAL

Lyne DOURIAN

(*de l'Opéra*)

et

Nadia GEDDA-NOVA

Prix Tchaïkovsky 1958

MELODIES — Bellini — Donizetti — Verdi (1ère audition à Paris)
SONATES POUR PIANO — S. Rachmaninoff, 2e op. 36 (1ère audition à Paris)
S. Prokofieff, 4e op. 29
MELODIES ARMENIENNES

Location au Théâtre de 11 à 18 h. et chez DURAND, 4 place de la Madeleine.
Prix des places : 15 et 10 F — Collectivités : 8 F. — Etudiants : 6 Fr
Chez MARKARIAN, 32, Rue de Trévise

ԳԱՐՆԱՆ ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԵՐԵՔ ՕՐ ՍԵՒ ԱՆՏԱՌ ԵՒ ՊԱՏԸՆ-ՊԱՏԸՆ

Մայիս 29էն Մայիս 31

ՄԵԿՆՈՒՄ ՇԱԲԱԹ.— Հաւաքոյթ՝ ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւս և 7,45 Կառ տիւ Նոռ Քաֆէ Քիւրվէօր): Մեկնում 8ին դէպի Պատըն-Պատըն: Ցերեկուան ճաշ՝ Թուլ, հրաշալի ճամբորդութիւն մը մինչեւ Սինցհայմ, ուր տեղաւորում չատ հանգըստաւէտ պանդոկ մը:

Կիրակի, հանգիստ, պտոյտ, եւայլն: Երկուշաբթի, Պատըն-Պատընի այցելութիւն եւ վերադարձ դէպի Փարիզ (ժամանում ժամը 22ի առենները):

Մասնակցութիւն 215 ֆր. ամէն բան մէջը, կանխավճար՝ 75 ֆր. մնացեալը՝ Մայիս 25ին:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie pa la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ՏՕՆԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՃԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԴԷՊԻ ՊԵԼԺԻԱ

Կազմակերպուած Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութեան կողմէ

Մեկնում՝ 29 Մայիս Շաբաթ

վերադարձ՝ 31 Մայիս Երկուշաբթի գիշեր

ՇԱԲԱԹ, 29 Մայիս ժամը 23.15ին՝ հաւաքոյթ Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէրի առջեւ: Մեկնում ժամը 23,30ին դէպի Պրիւսէլ:

ԿԻՐԱԿԻ, 30 Մայիս, նախաճաշէն յետոյ ժամը 9ին մեկնում դէպի Օսթանտ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 31 Մայիս նախաճաշէն յետոյ այցելութիւն Պրիւսէլ քաղաքի:

Վերադարձ դէպի Փարիզ, ժամանում ժամը 22ի առենները:

Ծախքերու մասնակցութիւն (ամէն ինչ մէջը, բացի խմիչքէ).— Միութեան անդամներու եւ համակիրներու համար 135 ֆր., Միութեանս չարձանագրուած անձերու համար 145 ֆր, դպրոցականներու եւ ուսանողներու համար զեղչեալ գին 120 ֆ.

50 հոգինոց օթոքառ մը վարձուած ըլլալով կը խնդրուի աճապարել արձանագրուելու համար: Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝

VIC. 08-57, 782-61-10 et 624-40-42

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Վալանսէն, Տէր եւ Տիկին Եաղըճեան 20 ֆրանք կը նուիրեն, Մարսէյլէն Տիկին Ֆ. Ֆրէնկեան՝ 10 ֆր., Պօմոնէն Կիրակոս Կարապետեանի մահուան առթիւ այրի Տիկին Սիրանոյշ Կարապետեան 30 ֆր., Յ. Մինասեան՝ 20 ֆր., Տէր եւ Տիկին Վ. Վարդանեան 5 ֆր., Սիմոն Շիշմանեան մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Յակոբեան 10 ֆր.:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Փարիզէն՝ Թոռնիկները Տիգրան եւ Աստղիկ Մալվօ, մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն Վիէննաբնակ իրենց մեծ-հօր՝ Ղազար Կարապետեանի:

ՉԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ 13 Յունիս Կիրակի, դէպի ծովափ (Տիէփ):

Այժմէն արձանագրուիլ Տիկին Թադէոսեանի մօտ 878-27-35 եւ Տիկին Գույումճեանի 208-71-79:

Օթոքառը կը մեկնի Սքուար Մոնթոլոնէն առաւօտեան ժամը 7,30ին:

Գին երթուդարձ 20 ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Ամավերջի հանդէսը եւ Դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 27 Կիրակի օր:

×

Եղանակի առաջին դպրոցական դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 20 Յունիս Կիրակի, Սէն-Մօրիս տը Կաոի Քոյրերու ծառախիտ դաշտին վրայ, կազմակերպութեամբ Լիոնի Հայ Կրթական Մարմնոյ, գործօն մասնակցութեամբ Հայ Երիտասարդաց խումբին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՄԱՅԻՍ

MERCREDI 26 MAI 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12123

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.123

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ

Թուրքիոյ ներքին խռովութեանց շարքին կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ քրտական հարցը:

Պաշարման վիճակի դրութենէն օգտուելով, Թուրքերը ներկայիս կ'ուզեն արմատական լուծում մը տալ «երկրի ամբողջականութեան սպառնացող» այս խնդրին, որ մղձաւանջն է դարձած յիսուն տարիէ ի վեր եկող-գացող կառավարութեանց:

Սուլթաններն ու Իթթիհատը իրենց հայաջինջ ծրագիրներուն գործիք դարձուցեր էին արիական այս ցեղը, շահագործելով անոր մահմետականի հանդամանքն ու հրահրելով տգէտ գիւղացինեբու կրօնական մոլեռանդութիւնը:

Ակերախտ Թուրքերը, Հայերու ցեղասպանութիւնը գլուխ հանելէ վերջ, իրենց զէնքն ուղղեցին Քիւրտերուն դէմ, որոնց պէտք չունէին այլեւս: Ջարդուելիք Հայ մնացած չէր Թուրքիոյ մէջ:

Մուսթաֆա Քէմալ ուզեց իր լրումին հասցնել համաթրքական – Թուրանական քաղաքականութիւնը, որուն հեղինակն էր տխրահռչակ Իթթիհատը:

«Թուրքիան Թուրքերուն»: Ա'յս էր Քէմալի ազգայնական (միլլի) շարժման ղեկավար սկզբունքը:

Իրերայաջորդ պատերազմներու հետեւանքով կորսուած օսմանեան կայսրութիւնը վերականգնելէ յուսահատ՝ Թուրքերը կը ստիպուէին ամփոփուիլ Անատոլուի մէջ: Հայերը արմատախիլ եղած ըլլալով, Անատոլուն պիտի վերածէին զուտ Թրքարնակ երկրի մը:

Այս նպատակն իրագործելու համար, կրօնքն ու ազգութիւնը միախառնելով, բոլոր ոչ-Թուրք իսլամ ցեղերը կը ծրագրէին ձուլել Թրքական համայնակուլ հալոցին մէջ: Քէմալականներուն համար չկային Քիւրտեր, Չերքէզներ, Լազեր, Ալպանացիներ, Արաբներ, Փոմաքներ, Աճառներ, նոյնիսկ Գնչուներ: Բոլորն ալ իսլամ՝ հետեւաբար Թուրք էին:

Հանրապետական Թուրքիան առաջին օրերէն սկսեալ լծուեցաւ «Թրքացման» քաղաքականութեան: Բացի Քիւրտերէն՝ միւս ցեղերը կարելի էր դիւրաւ Թրքացնել: Մեծ թիւ մը չէին կազմեր այս վերջինները եւ կլանուած էին Թուրք մեծամասնութեանց մէջ:

Առաջին աշխարհամարտի Զինադադարին, երբ օսմանեան կայսրութեան անդամահատումը օրակարգի հրատապ հարց էր, Թուրքիոյ Քիւրտերն ալ կը պահանջէին իրենց բաժինը: Շուէտի նախկին օսմանեան դեսպան քիւրտ Շէրիֆ փաշա Փարիզի Հաշտութեան ժողովին կը ներկայացնէր քրտական պահանջները: Ու կը յաջողէր Սեւրի դաշնագրին մէջ մտցնել տալ երեք յօդուած (62–64), որով պիտի կազմուէր ինքնավար Քիւրտիստան մը այն հրջաններուն մէջ, ուր տիրապետող էր քիւրտ տարրը, — Եփրատի արեւելեան կողմը, Հայաստանի հարաւային սահմանին վրայ, Սուրիոյ եւ Միջագետքի սահմանագլուխին հիւսիսը: Վերջնական սահմանագծումը պիտի կատարէր անգլիացի, ֆրանսացի եւ իտալացի երեք անդամներէ բաղկացեալ յանձնախումբ մը՝ Պոլսոյ մէջ, դաշնագրի գործադրութեան թուականէն սկսեալ մինչեւ վեց ամիս:

Ինքնավար Քիւրտիստանի ծրագիրը չիրականացաւ երբեք: Լօզանի մէջ սակարկութեան առարկայ դարձաւ Մուսուլի քարիւղաբեր հրջանը: Հայկական ջարդերու ոգեկոչման սպառնալիքին տակ Իսմէթ Ինէօնիւ Անգլիոյ զիջեցաւ Միջագետքի հիւսիսային մասը, ուր Քիւրտերը մեծամասնութիւն կը կազմէին: Միջագետքը վերածուեցաւ Իրաքի հաշէմական թագաւորութեան, Մեծն Բրիտանիոյ հովանաւորութեան տակ:

Լօզանի դաշնագրին մէջ յիշատակութիւն չկայ Քիւրտերու եւ Քիւրտիստանի մասին:

Սակայն Թուրքիոյ Քիւրտերուն մէջ ծնունդ առաւ ազգայնական զգացումը, որ զարգացաւ հետզհետէ եւ ուժգնօրէն պոռթկաց 1925ին Տէրսիմի մէջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍԷՆ հասած նոր լուրերու համաձայն, Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 7ին, երկրաշարժ մը պատահած էր Պոլսէն 200 քիլոմեթր հեռու, նոր վնասներ հասցնելով: Միւս կողմէ Պինկէօլի մէջ երկրաշարժը կրկնուեցաւ: Պաշտօնական աղբիւրներ հազարէ աւելի ցոյց կուտան մեռածներու թիւը: Ամէնէն շատ վնասուած հրջանը քաղաքի աղքատ թաղն է՝ «Տէրէլի Գասաբան», ուր առջի օր 230րդ դիակը հողին յանձնուած է: Պոլսոյ մէջ ապահովութեան ուժերը ձերբակալեցին երկու երիտասարդուհիներ եւ մէկ երիտասարդ, որոնք մաս կը կազմեն աշակերտներու խմբակին: Իսրայէլի հիւպատոսին առեւանգիչներն ու սպանիչները դեռ չեն ձերբակալուած: Անոնց ինքնութիւնը կը մնայ անծանօթ: Թել Աւիվի մէջ պետական դէմքերու ներկայութեան թաղումը կատարուեցաւ սպաննուած հիւպատոսին: Իսրայէլի մամուլը կը քննադատէ Թուրքերը:

«ԹԱՅՁՄ» թերթին համաձայն, Նասրի զաւակը կրակի տուած է իր հօր Մերսէտէս կառքը, երբ Եգիպտոսի նոր նախագահը պահանջած է օգտագործել ինքնաշարժը: Մերսեդէսը, որ գնդակի դէմ պաշտպանուած է, կ'արժէր 198.000 ֆ.:

ՊՈԴԳՈՐՆԻ ընկերակցութեամբ Կրեմլինի եւ խորհրդային այլ անձնաւորութիւններու, Գահիրէ հասաւ Երեքշաբթի օր: «Ալ Ահրամ» անուղղակի կերպով կը զգուշացնէ Պոդգորնին՝ միջամուխ չըլլալ՝ Եգիպտոսի ներքին գործերուն: Թերթը կը գրէ, թէ «Խորհ. Միութիւնը միշտ ցոյց տուած է, թէ չի միջամտեր Եգիպտոսի ներքին գործերուն»:

ԱԼԺԵՐԻԱ դժուարութեան մատնուած է իր քարիւղի արտածումին մէջ: Բազմաթիւ օտար ընկերութիւններ կը մերժեն քարիւղ եւ կազ գնել՝ պահանջուած բարձր գինին պատճառով: Երկիրն ալ վստահութիւն չի ներշնչեր:

ՌԸՆՕ 25 օր գործադուլէ ետք, վերսկսաւ աշխատանքը, երբ Լը Մանի բանուորներու մեծամասնութիւնը (952ի դէմ 3769) որոշեց ընդունիլ տնօրէնութեան առաջարկները, իրբեւ առաւելագոյնը զոր սենտիքաները կրցած էին ձեռք ձգել: Գործադուլի հետեւանքով 60 հազար կառք պակաս շինուած է:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ Պրիւսէլէն ետք, Երեքշաբթի օր Անվերս այցելեց: Այս ճամբորդութիւնը որ աւելի բարեկամական բնոյթ ունի քան քաղաքական, խանդավառութիւն ստեղծած է Պելժիոյ մէջ:

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը յաջողեցաւ իր «քննութեան» առաջին մասը, Լոնտոնի եւրոփոխանական ժողովին մէջ, դէմ դնելով բոլոր անոնց որոնք համամիտ չեն երկրին անդամակցութեան Հասարակաց Շուկային:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

«ՀՐԱԶԴԱՆ» ՄԱՐԶԱԴԱՇՏԻ ԲԱՑՈՒՄԸ — «ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՓԱՌԱՀԵՂ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ — ԱՌԱՋԻՆ ԴԻՐՔԻ ՎՐԱՅ

Չորեքշաբթի, Մայիս 19ին բացումը կատարուեցաւ Երեւանի նոր մարզադաշտին, ուր, նոյն օրը, բացման հանդիսութենէն ետք տեղի ունեցաւ «Արարատ»ի հանդիպումը Ղազախիստանի ազգային խումբին դէմ:

Նոր մարզադաշտը, որ մկրտուած է «Հրազդան» անունով, կը գտնուի մայրաքաղաքի գողտրիկ անկիւններէն նկատուող Հրազդան կիրճին մէջ: Ժայռոտ այդ վայրին մէջ մէկուկէս տարուան ընթացքին վեր խոյացաւ մարզադաշտը, որ ոչ միայն ամէնէն արդիականը կը նկատուի Խորհ. Միութեան մէջ, այլեւ ամէնէն մեծը Անդրկովկասի մէջ: Արդարեւ, 70.000 հանդիսատեսներ կրնան շատ յարմար դիրքի մէջ հետեւիլ զանազան մարզախաղերու:

Նախ մարզադաշտը կը համապատասխանէ միջազգային օրէնքի պահանջներուն: Ունի գեղեցիկ ու կանաչ դաշտ, որ կ'ոռոգուի ստորերկրեայ ցանցով: Ոտնագնդակի դաշտին եզերքը հաստատուած են վազքուղիներ: Մուտքի եւ ելքի դռներու թիւը մեծ է՝ 35 հատ, որոնց շնորհիւ ժողովուրդը քառորդ ժամէն կրնայ պարպել մարզադաշտը: Նախագիծը ունէր նաեւ մեծ փարքինկ մը՝ հինգ հազար ինքնաշարժի համար: Կան յատուկ գրասենեակներ պատկերասփիւռի եւ մարզական թղթակիցներու համար: Միջազգային հանդիպումներու ընթացքին կարելիութիւնը կայ միաժամանակ ութ լեզուով հաղորդումներ կատարելու: Աշտարակներու վրայ հաստատուած են 50 զօրաւոր լուսարձակներ՝ իւրաքանչիւրը 20 հազար վոլթ տարողութեամբ:

Հունգարացի մասնագէտներ ելեկտրական ցուցատախտակ մը հաստատած են, որու վրայ երեք լեզուով՝ հայերէն, ռուսերէն եւ անգլերէն կարելի է անմիջապէս կարդալ կօլ արձանագրողին անունը եւ ճիշդ վայրկեանը:

Մարզադաշտի բացումը կատարուեցաւ ի ներկայութեան պետական դէմքերու:

Յաջորդաբար խօսք առին Երեւանի Քաղաքային Կոմիտէի առաջին քարտուղարը՝ Լ. Ղարիբջանեան, Մարզական Կոմիտէի փոխ-նախագահը՝ Յ. Շահինեան եւ Ե. Թումանեան, շինարարներու անունով:

Բացման հանդիսութեան յաջորդեց մրցումը:

Մէկ կողմ կը գտնուէր «Արարատ»ը, որ բոլորին զարմանք պատճառելու աստիճան յաջորդական յաջողութիւններ արձանագրած էր եւ կը գտնուէր աղիւսակի երկրորդ դիրքի վրայ: «Արարատ»ի մրցակիցն էր Ալմա-Աթայի (Ղազախիստան) «Կայրաթ» խումբը, որու խաղացողները ընդհանրապէս Ռուս են:

Աւելցնենք, որ այս խումբը Ապրիլ 27ին կը գտնուէր հինգերորդ դիրքի վրայ, իսկ «Արարատ»՝ վեցերորդ:

Մրցումը եղաւ շատ հետաքրքրական, թէեւ «Կայրաթ»ի մարզիկները կոշտ խաղ մը ի յայտ բերին:

Առաջին կիսախաղին երկու կողմերն ալ փորձեցին արագ յարձակումներ կատարել, որու հետեւանքով բաւական շատ եղան անկիւնային հարուածները, այսինքն քօրնէրները: Հայ մարզիկները երկար փորձեցին կօլեր արձանագրել, սակայն չկարողացան օգտուիլ բազմաթիւ նպաստաւոր պահերէ, երկու անգամ ալ բախտը չժպտեցաւ իրենց: Ցամենայն դէպս, «Կայրաթ»ը իր այս մրցումին ընթացքին փոխեց իր խաղի ձեւը՝ կիրարկելով կարճ եւ ճիշդ փոխանցումներու եւ բոլորին մասնակցութիւնը ապահովող ռազմագիտութիւնը:

Երկրորդ կիսախաղին «Արարատ» փոխեց իր խաղաձեւը՝ կիրարկելով արագ փոխանցումներու խաղը: Եւ սկսաւ հայ մարզիկներու յաջողութիւնը: Էդ. Յարութիւնեան, որ Մարգարովի վիրաւորուելէն ի վեր կը փոխանորդէ զայն, կեդրոնէն յարձակելով իր վրայ կը հրաւիրէ ղազախ խումբին խաղացողները: Անոր շնորհիւ երկու եզրայինները՝ Իշտոյեան եւ Ղազարեան, հնարաւորութիւն ունեցան ազատ շարժելու:

Խաղի 58րդ վայրկեանին «Արարատ»ի խաղացողներէն Կովալենկօ գեղեցիկ հարուածով մը կ'արձանագրէ առաջին կօլը: Ալմա-Աթայի մարզիկները կ'անցնին հակայարձակումներու եւ հաւանական էր, որ քանի մը կօլ արձանագրէին, եթէ երբեք բացառիկ պաշտպանութիւն մը ցոյց չտար բերդապահը՝ Ա. Աբրահամեան:

Մրցումի 74րդ վայրկեանին Ղազարեան կը ճեղքէ կեդրոնի գիծը, սակայն բերդին մօտ «նրան կոպիտ կերպով վար գցեցին»: Կը նշանակուի 11 մեթրէն տուգանքի հարուած: Զանազանեան ուժգին հարուածով մը կը նշանակէ երկրորդ կէտը:

Երեք վայրկեան ետք Ղազարեան կրկնելով իր խաղը կը յաջողի այս անգամ նշանակել «Արարատ»ի երրորդ կէտը:

Խաղը կը վերջանայ 3–0 արդիւնքով:

Այս յաղթանակէն ետք «Արարատ» իր պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը գլխաւորէ աղիւսակը:

Այժմ՝ 13 կէտով կը գտնուի առաջին դիրքի վրայ:

«Կայրաթ», որ Ապրիլի վերջը «Արարատ»էն առաջ կը գտնուէր, ներկայիս 7րդ դիրքը կը գրաւէ:

Մոսկուայի կեդրոնական պատկերասփիւռը, նկատի առնելով այս մրցումին կարեւորութիւնը, առաջին անգամ ըլլալով Երեւանէն ուղղակի պատկերասփռեց մրցումը: Այս ձեւով մրցումը դիտելու եւ Հայերու յաղթանակը տեսնելու պատեհութիւնը ունեցան Խորհ. Միութեան եւ արբանեակ քանի մը երկիրներու մարզասէրները:

COMMUNIQUE

Le Syndicat de la Presse Parisienne communique :

« Bien qu'aucun conflit du travail n'existe actuellement entre le Syndicat de la Presse parisienne et les collaborateurs des diverses catégories des entreprises de la presse quotidienne de Paris, le personnel des imprimeries ressortissant du Comité intersyndical du Livre parisien a cru devoir s'associer au mouvement de grève décidé par la Fédération des Travailleurs du Livre C. G. T.

« Dans ces conditions, aucun journal ne pourra être imprimé le jeudi 27 Mai.

« Les journaux parisiens regrettent, du fait de cette interruption de parution indépendante de leur volonté, de n'être pas en mesure de fournir au public, avec la régularité souhaitable, les informations et commentaires écrits qu'il attendait. Ils s'en excusent auprès de leurs lecteurs ».

ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ԴԷՊՔԵՐ

ԲԵՐԻԱՅԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

27 ՅՈՒԼԻՍ 1953

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երբ Ստալին մեռաւ, երկրին ղեկավարները բաժնուած էին երկուքի: Մէկ կողմէ՝ Մալենկով եւ Բերիա, որոնք կողմնակից էին Արեւելեան Գերմանիոյ պարպումին, որովհետեւ այդ երկրին գրաւումը արիւնաքամ կ'ընէր խորհրդային տնտեսութիւնը, եւ միւս կողմէ՝ Մոլոտովն ու իր խմբակը, որ հակառակ էր այս գաղափարին: Այս վերջին խումբը Մալենկով – Բերիայի տրամադրութիւնը կը նկատէր դաւաճանութիւն մը՝ Ստալինի գծած արտաքին քաղաքականութեան ուղեգծին դէմ:

1953ի Յունիսին, Փոլիթպիւրօն կ'որոշէ գործադրել Բերիա – Մալենկով ծրագիրը, այսինքն՝ ռուսական բանակներուն հեռացումը Արեւելեան Գերմանիայէն: Բայց 17 Յունիս 1953ին, ապստամբութիւն մը կը ծագի Արեւելեան Պերլինի մէջ եւ կը յաղթանակէ Մոլոթովի թէզը:

Նոյն օրերուն, Մալենկով, Խրուշչեւ, Պուլկանին, Մոլոթով եւ Միկոյեան խմբակը կ'իմանայ, որ Բերիա պատրաստած է պետական հարուած մը եւ կ'ուզէ զիրենք տապալել: Անոնք տեղեակ ըլլալով նաեւ Բերիայի մաքրագործելու մեթոտներուն, կ'որոշեն միասին գործել, եւ ոչ մէկ պարագայի չհեռանալ իրենց պաշտօնատեղիներէն, ուր դժուար էր զիրենք ձերբակալել՝ առանց դիմելու զինուորական մեծ ուժերու:

Անոնցմէ իւրաքանչիւրը կայք կը հաստատէ իր նախարարական գրասենեակին մէջ, կը ճաշէ հոն ու կը գիշերէ եւ ի գործ կը դնէ իր ծրագիրը: Անոնք անդադար կը հեռաձայնեն իրարու, գիտնալով, որ իրենց խօսակցութիւնը կ'անցնի Բերիայի գրասենեակէն: Կ'ողբան Ստալինի մահը ու կը գանգատին, որ երկրի ղեկավարներուն միջեւ տարակարծութիւններ կը տիրեն. վախ կը յայտնեն, որ այս կացութիւնը կրնայ մեծապէս վնասել երկրին:

Պէտք է գտնել ղեկավար մը, որ կարենայ շարունակել Ստալինի գործը: Այդ նոր ղեկավարը ուրիշ մէկը չէր կրնար ըլլալ, եթէ ոչ Լավրենտի Բերիան... Ու կ'որոշեն յարգուած ու չէզոք մարեշալ Վորոշիլովը առաքելութեան ղրկել Բերիայի մօտ, որպէսզի անոր ներկայացնէ Փոլիթպիւրոյի իր ընկերներուն առաջարկը: Համաձայն ըլլալու պարագային, պիտի գումարուէր ժողով մը Բերիայի ներկայութեան եւ հոն պաշտօնապէս անոր պիտի առաջարկուէր Ստալինի աթոռը:

Բերիա ուշի ուշով հետեւած էր այս խօսակցութեան: Վերջ ի վերջոյ, իր տարիներով փայփայած երազը պիտի իրականանար բոլորին հաւանութեամբ, առանց պայքարի եւ արիւնահոսութեան: Այնքան ուրախ էր, որ ականջ չէր կախեր իր բնածին կասկածամտութեան:

1953 Յունիս 27ին, տեղի ունեցաւ պատմական ժողովը: Ժողովասրահին մէջ, Փոլիթպիւրոյի անդամներէն բացի, կար նաեւ բարձրաստիճան զինուորական մը, մարեշալ Քոնիեւ: Բերիա ժամանած էր առանց իր թիկնապահներուն: Զարմանք յայտնեց մարեշալին ներկայութեան համար: Իրեն բացատրեցին, թէ տալիք որոշումը այնքան ճակատագրական էր, որ բանակին բարձրաստիճան սպայի մը ներկայութիւնը անհրաժեշտ նկատուած էր:

Ժողովականները նստեցան իրենց թիկնաթոռներուն մէջ, ու վարչապետ Մալենկով ոտքի ելաւ իր յայտարարութիւնը կարդալու համար: Բերիայի ժպիտը շուտով սառեցաւ շրթունքներուն վրայ: Մալենկովի կարդացածը Բերիայի դէմ ուղղուած պարսաւագիր մըն էր, բուն ամբաստանութիւն մը բոլոր անոնց դէմ, որոնք տակաւին կ'ապրէին անձի պաշտամունքի երազով...

Աղուէսը շատ շուտ ըմբռնեց կացութիւնը եւ անմիջապէս ձեռքը տարաւ ատրճանակին, բայց ժամանակ չունեցաւ զայն գործածելու, որովհետեւ արդէն Խրուշչեւ եւ Միկոյեան խուժած էին իր վրայ:

Բերիայի սպանութիւնը տեղի կ'ունենայ այդ վայրկեանին: Բայց ի՞նչպէս: Ոմանք կ'ըսեն, թէ Միկոյեան իր ձեռքերով խեղդած է Բերիան, Խրուշչեւի օգնութեամբ. ուրիշներ կ'ըսեն, թէ Խրուշչեւ, մէկ ոստումով, հասած է Բերիայի մօտ եւ Միկոյեանի օգնութեամբ յափշտակած է անոր ատրճանակը: Ճիշդ այդ պահուն, Մալենկով կը կոխէ գրասեղանին տակ գտնուող ելեկտրական կոճակին վրայ, ու ներս կը խուժէ մարեշալ Մասկոլենկօ՝ իր զինուորներով, որոնք արդէն կազմ ու պատրաստ կը սպասէին քովնտի սենեակի մը մէջ: Զինուորներէն մէկը գնդացիրով կը կրակէ Բերիայի վրայ: Միւսները, շուտով կ'անհետացնեն դիակը ու կը ջնջեն արիւնի հետքերը...

Եւ քանի մը օր ետք միայն թերթերը կը խօսին Բերիայի ձերբակալութեան մասին, եւ չորս ամիս ետք՝ անոր դատավարութեան եւ գնդակահարութեան մասին ... մինչ այդ՝ արդէն Բերիա գացած էր այն աշխարհը, ուրկէ մարդ չէ վերադարձած երբեք ու կը բաժնէր իր տիրոջ՝ Ստալինի վերապահուած ճակատագիրը, որ ըստ Տանթէի տեսիլքներուն պէտք է ըլլար դժոխքին իններորդ շրջանակին եօթներորդ բաժինը...:

ՆՈՒՊԱՐ ՋԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Պէյրութի մէջ գայթակղութիւն ստեղծած է գեղարուեստական երեկոյթ մը, որ կազմակերպուած էր «Սովետական Հայաստանի Երգ ու Պարի Համոյթ»ին կողմէ, Մայիս 11ին, Գ. Կիւլպէնկեան Հանդիսասրահը: Շաբաթներ շարունակ հայ մամուլի էջերու մէջ տրուած ծանուցումը երեկոյթի յայտագիր կը ներկայացնէր «Հայկական ժողովրդական երգեր, պարեր եւ նուագ»: Մամուլին տրուած յայտարարութիւններէն ա՛յն տպաւորութիւնը կը ստացուէր նաեւ, որ խումբը կը բաղկանար առաջնակարգ երգիչ-երգչուհիներէ:

Երեկոյթին գիշերը սրահը լեցուած է խուռներամ բազմութեամբ: Բոլորն ալ գացած են այն ակնկալութեամբ, որ հայկական երգ ու պարով յագեցած երեկոյթի մը վայելքը պիտի արձանագրեն:

Վարագոյրը կը բացուի եւ բեմին վրայ կ'երեւայ նուագախումբը՝ Հայերէ կազմուած: Ու կը սկսի յայտագրի գործադրութիւնը... Լենինկրատէն ռուս երգչուհի մը կ'երգէ ռուսերէն, ապա՝ նոյն քաղաքի պալէի խումբէն քանի մը պարողներ կը ներկայացնեն «Կատակային պարը», քիչ ետք չէրքէզական պար մը, վերջը Քիեւցի աճպարար մը կը յայտնուի բեմ, որու կը յաջորդեն Թիֆլիսցի պարողներ: Ժողովուրդը գնահատական պատշաճ ծափերով կը դիմաւորէ զանոնք:

Վերջապէս բեմ կ'ելլէ Հայաստանի վաստակաւոր դերասանուհի եւ ժողովրդական երգչուհի Սեդա Սերկեյեւա, որուն հայերէն երգերը կը գնահատուին մեծապէս:

Հոս վերջ կը գտնէ յայտագրին առաջին մասը:

Գայթակղութիւնը կը սկսի, երբ վարագոյրը բացուելէն ետք բեմ կ'ելլէ Ադրբեջանցի մը՝ երգելու համար թրքերէն երգեր: Առաջին երգը կը վերջանայ: Ցանցառ ծափեր եւ դժգոհութիւն շատերու դէմքին: Կը սկսի երկրորդ երգը: Դարձեալ թրքերէն: Ներկաներէն շատեր դուրս կ'ելլեն, սպասելու համար Իմանովի երգի վերջանալուն: Ադրբեջանցին այս անգամ կ'երգէ հայերէն՝ «Բարձր սարերը»: Ժողովուրդը ներս կը մտնէ ու կը ծափահարէ երգիչը: Ծափերու աղմուկը հազիւ դադրած՝ կը սկսի նոր երգ մը: Թրքերէն՝ դարձեալ: Հայկական սրահ, հայ հասարակութիւն, գաղութի Առաջնորդը... եւ Պէճիմ էվիմ... Թրքերէն շարքի...

Ու սրահը կը խլրտի, կը սկսի աղմուկն ու իրարանցումը. ամէն կողմէ կը լսուին ձայներ՝ «Հայերէ՛ն, հայերէ՛ն», «Ղարաբա՛ղ», «Մի՛ երգեր», «Վա՛ր թող իջնէ», «Մի՛ ծափահարէք», «Յիշեցէ՛ք Ղարաբաղը» եւ այլ արտայայտութիւններ: Այս թոհուբոհին մէջ սակայն, Իմանով «քաջաբար» կը շարունակէ երգել: Բեմի պատասխանատուներէն մին Իմանովի թեւը կը բռնէ, որպէսզի վար իջեցնէ, սակայն Ադրբեջանցին անդրդուելի կը մնայ ու աղմուկին մէջ կը շարունակէ երգել: Նուագախումբը չի նուագեր: Հայ նուագողները յուզուած եւ զարմացած են: Հաւանաբար նման ընդվզումի չէին հանդիպած ուրիշ առիթով:

Մինչ թրքերէն երգը կը շարունակուի առանց դաշնակի եւ նուագախումբի ընկերակցութեան, անդին սրահը կը պարպուի: Հանդիսականները կը մեկնին չորք չորք «մեզ խաբեցին» պոռալով աջ ու ձախ:

Երեկոյթը խանգարուած է: Մարդիկ գայթակղած են:

— Գացինք հայերէն երգ ունկնդրելու եւ մեզի հրամցուցին պէճիմ էվիմ... կը գրեն ունկնդիրներ մամուլին:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՀԻՒԿԷԹ ԱԺԷՏԷՐԵԱՆ

Մեր գաղութը բախտաւոր է գեղարուեստական մարզին մէջ ունենալով երկու սեռէ արժէքաւոր դաշնակահարներ, որոնք անձնական ելոյթներով եւ կամ հանդէսներու մասնակցութեամբ ապացոյցը տուած են իրենց տաղանդին:

Անոնցմէ մին է նաեւ երիտասարդ դաշնակահարուհին՝ Հիւկէթ Աժէտէրեանը, աշակերտուհին անուանի դաշնակահար Մարսէլ Սիամբիի, եւ «Մարկրիթ Լոն» ակադեմիայի առաջին մրցանակաւոր:

Մեր համակրելի արուեստագիտուհիին ամէնէն գնահատելի արժանիքն է մանաւանդ իր յամառ, տեւական եւ անաղմուկ աշխատանքը տարիներու ընթացքին, որուն պտուղը քաղեց փայլուն յաջողութեամբ մը ամսոյս 19ին Կաւոյի սրահին մէջ իր ռեսիթալով:

Յայտագիրը կազմուած էր բացառաբար նկատելի ընտրութեամբ մը, «Զուգահեռական յայտագիր» բացատրութեամբ, այսինքն՝ նոյն սեռի պատկանող կտորներու դասաւորումով, ուր իւրաքանչիւր հեղինակի ներաշխարհը ի յայտ պիտի գար միեւնոյն տիտղոսը կրող գործերու մէջ:

Համադրուած էին բանաստեղծական

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (119)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Սերգիս, որ քահանային հետեւած էր, նշանացի հասկցուց մանկամարդ աղջկան թէ ինքը դուրսը պիտի սպասէր:

— Ողջոյն ձեզ, ըսաւ քահանան:

— Օրհնեցէք, տէր հայր:

— Աստուած օրհնէ:

— Հրամմեցէք բազմոցին անկիւնը:

— Շնորհակալ եմ:

Եւ Տ. Կիրակոս անցաւ ցոյց տրուած տեղը, մինչ Շուշանիկ զամբիւղէն դուրս կը հանէր նորածինը եւ գգուելու ու համբուրելու ձեւեր կ'ընէր, ինչպէս իրեն պատուիրած էր Սերգիս:

— Գիտէք, որ Ղուկաս էֆէնտիին կողմէ կուգամ, ըսաւ քահանան:

— Բարով եկաք, պատասխանեց Էլպիս հանըմ, Շուշանիկի մայրը:

— Էֆէնտին շատ բարկացաւ այս ձեր ըրած անվայել գործին, շարունակեց Տ. Կիրակոս, եւ շատ մը փորձանքներ պիտի բերէր ձեր գլխուն, բարեբախտաբար ես միջամտեցի, աղաչեցի, պաղատեցայ, վերջապէս սիրտը առի, եթէ ոչ հիմա երկուքդ ալ բանտ գացած էիք:

— Ողջ ըլլաս, ըսաւ Էլպիս հանըմ:

— Օրհնած, հիչ ասանկ բան մը կ'ըլլա՞յ, անիկա ինչ մարդ է, չէ՞ք գիտեր, անանկ մեծ մարդու այնպիսի զրպարտութիւններ ընել, տղան տանիլ դռնէն կախել, նամակ գրել, սպառնալ... խենթեցա՞ք, ի՞նչ եղաք, ատոր ծայրը թիարան կայ, թիարան...

— Բայց մենք զրպարտութիւն չըրինք, տէր հայր, ընդմիջեց Շուշանիկ, իրաւցնէ այս պզտիկը իր զաւակն էր, ինք աղէկ գիտէ:

— Սո՛ւս, այդպէս խօսքեր ըսելը մեղք է, գոչեց քահանան, նոյնիսկ եթէ իրաւ ալ ըլլայ, պէտք է որ լռէք, ձայներնիդ քաշէք, դուք ո՛վ, ան ո՛վ... ձեզի կաթիլ մը ջուրի մէջ կը խեղդէ, դուք անոր պէս մեծ մարդու մը հետ գլուխ կրնա՞ք ելլել, մեղա՛յ, մեղա՛յ:

— Բայց, բողոքեց Շուշանիկ, եթէ ան իր զօրութեանը կ'ապաւինի ինծի պէս խեղճ աղջիկ մը բռնաբարելու եւ յետոյ երեսի վրայ անօթի ձգելու համար, մենք ալ մեր պաշտպանութեան համար Աստուծոյ կ'ապաւինինք ու մեր իրաւունքները կը պահանջենք:

— Աղէկ, աղջիկս, բայց ձեր իրաւունքը պահանջելու համար, նոյնիսկ ենթադրելով, որ իրաւունք ունեցած ըլլաք, այդ ձեր ընտրած ճամբան շատ սխալ է: Փոխանակ տղան այսպէս իր տունը ղրկելու, սպառնական նամակներ գրելու, միջնորդ մը գտնելու էիք, որ երթար աղաչէր, պաղատէր, բարեխօսէր եւ վերջապէս էֆէնտիին սիրտը յուզելով՝ ձեզի համար նիւթական օգնութիւն հասցնէր... Ղուկաս էֆէնտի խղճմտանք ունեցող, բարեսիրտ, բարերար, պատուական մարդ մըն է, միայն հետը վարուելու է, իր կամքին հակառակ երթալու չէ:

— Շատ աղաչեցինք, օգուտ չըրաւ, տէր հայր, ըսաւ Էլպիս հանըմ, դառնացած շեշտով մը:

— Ընդհակառակն, ես կ'ըսեմ, որ պէտք եղածին պէս չէք աղաչած, տեսէք՝ ես ալ իր բարկութիւնը իջեցնելու համար անոյշ անոյշ խօսեցայ, աղաչեցի եւ վերջապէս յաջողեցայ ոչ միայն ձեզի փորձանքէն ազատել, այլ նաեւ ձեզի ըլլալիք նիւթական օգնութեան խոստում մըն ալ առնել իրմէ:

— Արդէն ատիկա իր պարտքն է, պատասխանեց Շուշանիկ, որ իր բռնելիք ընթացքին մասին լիուլի հրահանգ ստացած էր Սերգիսէն:

— Ատանկ խօսքեր մի ըներ, աղջիկս, շարունակեց քահանան, նախ՝ ձեզի սա ըսեմ, որ Ղուկաս էֆէնտի բնաւ երբեք չընդունիր, որ ձեզի հետ որեւէ յարաբերութիւն ունեցած է ու իրմէ զաւակ ունեցած ես... աս բանը երբեք ընդունելի չէ, գիտցած ըլլաք, եւ եթէ այս տեսակ յայտարարութիւններ կրկնէք, գլխնուդ մեծ փորձանք կը բանաք հա, ու տասը փարա չանցնիր ձեռքերնիդ:

— Եթէ անիկա իր զաւակը չընդունիր նէ՝ ինչո՞ւ համար մեզի դրամ տալ կ'ուզէ, առարկեց աղջկան մայրը:

— Միմիայն բարեսրտաբար, տիկին, միմիայն բարեսրտաբար, գոչեց Տ. Կիրակոս, իմ աղաչանքներուս վրայ եւ ոչ թէ ուրիշ բանի համար... արդէն տալիքն ալ այնքան մեծ բան մը չէ, գիտցած ըլլաք, քանի մը ոսկի, որպէսզի կարի մեքենայ մը առնէք ու ապրուիք, անկէ զատ ձեր մէկ քանի ամսուան ապրուստը, ան ալ շատ դժուարութեամբ համոզեցի, սանկ 20–30 ոսկի մը, որ շատ մեծ բան է ձեզի համար... Միայն թէ մէկ պայմանով կուտայ այս գումարը. ես թուղթ մը պիտի պատրաստեմ, դուք ալ պիտի ստորագրէք թէ երբեք Շուշանիկը Ղուկաս էֆէնտիի հետ յարաբերութիւն չէ ունեցած, ոչ ալ անկէ զաւակ ունեցած է, այլ այդ խօսքերը զուտ զրպարտութիւն են... առանց այդ թուղթին մէկ փարա չտալէ զատ, ձեզի դէմ ալ դատ պիտի բանայ իբրեւ զրպարտիչ, ալ դուք մտածեցէք, որոշումնիդ տուէք...

— Ես ոչ թուղթ կը ստորագրեմ, ոչ ալ 30, 50, 100 ոսկիով իրաւունքէս կը հրաժարիմ, թող ինչ կ'ուզէ ընէ, դատ բանայ, բանտ դնէ... արդէն ես կեանքէս զզուեր եմ, ըսաւ Շուշանիկ վճռաբար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ինչպէս նաեւ արտակարգ ճկունութիւն պահանջող հեղինակութիւններ:

Նուագարաններու մէջ դաշնակը առաւելապէս գործիքն է զանազան յատկութիւններով օժտուած արուեստագէտներուն, ուր՝ զգայուն հոգիին հետ ֆիզիքական ուժն ալ անհրաժեշտ է:

Հիւկէթ՝ նրբակազմ ֆիզիքականով, ունի անշուշտ այդ տիճամիզմը որուն տպացոյցը տուաւ Շոփէնի եւ Լիսթի կտորներուն մէջ, ուր բացի մեքենական արտակարգ ճկունութենէն կար նաեւ կանացի քնքոյշ հպումը ստեղնաշարին վրայ՝ նման գարնանային զեփիւռին:

Յաջորդաբար ունկնդրեցինք Պախի, Մենտէլսընի, Պրամսի եւ այլ ստեղծագործութիւնները, բոլորն ալ գունագեղ մեկնաբանութեամբ, բայց եթէ գնահատանքի մասնաւոր բաժին մը տալ ուզենք մեր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցինք Տըպիւսիի գործերու նուագածութեան, մանաւանդ «Ծովամոյն տաճարը» անուն գործին ուր՝ զգայուն արուեստագիտուհին ստեղնաշարը վերածեց նուագախումբի, խորհրդաւոր եւ նկարչական տպաւորութիւն տալով գործին:

Ցիշատակութեան արժանի էր նաեւ միայն ձախ ձեռքի կատարումով Սքրիապինի Գիշերայինը:

Ցայտագրին վերջին կտորներն էին Խաչատրեանի Ծանօթ Թոքաթան, ուրկէ յետոյ Լիսթի Հառաչանքը և հունգարական տասնեւմէկերորդ Ռափսոտին անվերապահ կերպով ողջունեցին ներկաները, ստիպելով արուեստագէտը յայտագրէն դուրս մէկ քանի կտորներով վերջացնել երեկոյթը:

Այս սեռի պատկանող նուագահանդէսները նախասիրութիւնը չեն անշուշտ լայն հասարակութեան, բայց իսկական երաժըշտասէրներու բազմութիւն մը իր անվերապահ գնահատանքը տուաւ դաշնակահարուհիին:

Միջանկեալ, եւ մեր նիւթէն հեռանալով, նշենք նաեւ թէ մեր կազմակերպութիւններէն շատեր յաճախ կը խնդրեն սիրայօժար մասնակցութիւնը մեր արուեստագէտներուն, համեմելու համար իրենց հանդէսները, բայց երբ կարգը կուգայ արուեստագէտին անձնական ելոյթին, կը մոռնան զինքը:

Երեկոյթը, որ երաժշտական իսկական վայելք մըն էր, առաւելապէս քաջալերող եւ հրահրող տարրն էր Ֆրանսացի երիտասարդներու ստուար խմբակ մը, յայտնապէս երաժշտասէր, իսկ բազմապիսի կազմակերպութիւններով աղմկող հայ երիտասարդները բացակայ էին, Հայուհի մը ընկերաբար շրջապատելու տարրական պարտականութենէն, ընենք՝ հաճոյքէն:

Յաջորդ նուագահանդէս մը հաճոյքով պիտի ողջունուի հասարակութենէն:

Ա. Գ.

ԳԱՐԵՋՈՒՐԸ՝
ՌԵԺԻՄԻ ՍՆՈՒՆԴ

Սննդագիտութիւնը դարմանումի մաս կը կազմէ: Բոլոր հիւանդութիւններու ընթացքին ռեժիմը այնքան կարեւոր է, որքան դեղը: Կարգ մը պարագաներու, օրինակ՝ գիրութիւն, շաքարախտ, մաղձաճարպի յաւելում, յօդախտ, եւայլն, ռեժիմը բուժկան էական միջոցն է:

Երբ ռեժիմի մասին կը խօսինք կը մոռնանք գլխաւոր պատահակցութիւնը խմելիքներու որոնց մէջ կ'ուզենք չեշտել գարեջուրը, որ կրնայ նկատուիլ առողջարար խմելիքի տիպարը:

ԳԱՐԵՋՈՒՐԸ
ԵՒ ՏԿԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՐՄԱՆՈՒՄԸ

Տկարութեան դարմանումներու առթիւ խմելիքը գլխաւոր հարցերէն մէկը կը կազմէ: Արդարեւ, պէտք է թելադրել խըմելիք մը, որուն համը տանելի դարձնէ սննդային զրկումները եւ միաժամանակ քիչ ջերմուժ պարունակէ:

Պարզ քննութիւն մը ցոյց կուտայ որ 100 խ. ս. գինին կը պարունակէ 55 ջերմուժ, խնձորը՝ 52, անանասի հիւթը 54, կաթը՝ 70, ալքոլը՝ 300–400, մինչդեռ անդին նոյն ծաւալով գարեջուրը հազիւ 45–50 ջերմուժ ունի:

Ցետոյ՝ խմուած հեղուկը պէտք չէ բըռնուի հիւսկէններուն մէջ, ինչ որ յաճախակի երեւոյթ է գէրերու մօտ: Ջուրը այս ծանր անպատեհութիւնը ունի: Մինչդեռ՝ այդպէս չէ գարեջուրին համար, քանի որ ան կարեւոր միզեցուցիչ մըն է, երիկամունքի գործունէութիւնը խթանելով՝ գարեջուրը կը խթանէ նաեւ մարմնի թունազերծման գործողութիւնը, եւ կ'արագացնէ կշռական նուազումը: Այս հաշուով գարեջուրը կրնայ նկատուիլ տկարանալու ռեժիմի հետեւողներուն տիպար խմելիքը:

Գարեջուրը կը պարունակէ շատ քիչ քանակութեամբ մանեզիում, պղինձ, երկաթ, զինկ, ծծումբ, որոնք այնքան անհրաժեշտ տարրեր են մեր օրկանիզմին համար:

ԳԱՐԵՋՈՒՐ ԵՒ ԱՆՄԱՐՍՈՂՈՒԹԻՒՆ

Մարսողական խողովակին մէջ գարեջուրը կը գործէ իր պարունակած բնախմորներով, ածխային թթուով եւ ալքոլով: Այս վերջինը շատ քիչ քանակութեամբ, լեարդի վրայ որեւէ գէշ ազդեցութիւն չի կրնար ունենալ:

Ընդհակառակն՝ այս քիչ քանակութեամբ ալքոլը, բնածխային թթուին վըրայ աւելնալով, կը խթանէ ստամոքսի եւ աղիքներու հիւթանջատումն ու շարժականութիւնը:

Մարսողութիւնը, ուրեմն աւելի կը դիւրանայ, իւրացումը աւելի կատարեալ եւ շարժականութիւնն ա՛լ աւելի ազդու կը դառնայ:

Ասկէ զատ՝ գարեջուրը իր ունեցած բնախմորով կը զօրացնէ նաեւ մարմնին բնախմորները, եւ անբաւարարութեան պարագային ալ կը փոխարինէ զանոնք:

ԳԱՐԵՋՈՒՐ ԵՒ ՈՍԿՐԱՑՈՒՄ

Կ'ըսեն, թէ «երբ լաւ ոսկորներ չունիս, կատարեալ առողջ չես»:

Պզտիկը եւ պատանին, որոնք կրճիկէն մեկնելով իրենց սկորը պիտի շինեն, ծերունին որուն ոսկորները կիրէ պրկուելով կը տկարանան (ասոր հետեւանքը բեկումներ, ռիւմաթիզմ, յօդախտ), իրենց ոսկորներուն կազմութեան համար պէտք ունին երկու գլխաւոր տարրերու, կրածինի (քալսիոմ) եւ փոսփորի: Ուրեմն՝ պէտք է անոնց հայթայթել այս երկու էական տարրերը: Գարեջուրը կը պարունակէ այդ տարրերը:

Ընթացիկ բոլոր ըմպելիներուն մէջ գարեջուրը առանձնաշնորհեալ տեղ մը կը գրաւէ: Աւելի հարուստ է շատ պտուղներու հիւթերով, անանաս, խնձոր, խաղող, հնդկալեմոն եւայլն:

ԳԱՐԵՋՈՒՐ
ԵՒ ՋՂԱՅԻՆ ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՇՌՈՒԹԻՒՆ

Կարգ մը փորձեր ցոյց կուտան, որ գարեջուր խմողները աւելի երկար կը դիմանան աղմուկի ժխորին առաջ բերած հոգեկան տագնապներուն:

Կը կարծուի, թէ գարեջուրին մէջ «լիւբիւլէն» կոչուած նիւթն է, որ ջղային դրութեան վրայ հանդստացուցիչ դերը կը կատարէ:

Անիրաւ պիտի ըլլայինք չյիշելով գարեջուրի միքրոպասպան դերը: Գարեջուր խմողները, աղիքային վարակումներու դէմ մասնաւոր դիմադրականութիւն մը կ'ունենան. պարագան նոյնն է մորթային հիւանդութիւններու համար ալ:

ՏՈՔԹ. ԺԵՐՊԷՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԺՊԻՏ... ԺՊԻՏ...

Սկովտացի մօր մտահոգութիւնը.

Բժիշկը.— Տիկին, ո՞րքան ատեն է որ փոքրիկդ լուռ է:

Մայրը.— Շուրջ տարի մըն է, տոքթէօր, վերջապէս այն օրէն ի վեր երբ ըսի իրեն թէ լռութիւնը ոսկի է...

×

Տղեկը մօտենալով անցորդի մը.

— Պարոն, խնդրեմ, եղբօրս պիտի երթամ, 30 սէնթ կը պակսի տոմսակիս համար:

— Ո՞ւր է որ եղբայրդ:

— Շարժանկարի սրահ...

×

— Հայրիկ, ի՞նչ են այդ ծառին պտուղները, կը հարցնէ Պետիկ:

— Սեւ սալորներ են, տղաս:

— Բայց ճերմակ են...

— Ճերմակ են, որովհետեւ տակաւին կանաչ են...

×

Զաւակը.— Ի՞նչ կ'ընես, հայրիկ:

Հայրը.— Նամակ կը գրեմ հօրեղբօրդ:

Զաւակը.— Հապա ըսիր ինծի որ գրել չես գիտեր:

Հայրը.— Ի՞նչ, հօրեղբայրդ կարդալ գիտէ՞:

×

Մարդ մը դերձակին կ'երթայ հագուստ մը շինել տալու իրեն համար:

Դերձակը.— Ամուսնացա՞ծ ես:

Մարդը.— Այո:

Դերձակը.— Այն ատեն, ըսէ ո՞ւր կ'ուզես շինեմ գաղտնի գրպանը:

×

Թօթով մարդ մը թռչնավաճառի մը խանութը կը մտնէ ու կը հարցնէ.

— Քանի՞ կ'արժէ այս թութակը (միշտ թօթովելով):

Ծախողը.— Աւելի լաւ է որ չգնես, քան թէ գնելէ ետք վերադարձնես:

×

— Տուն մը ունիմ, 500 յարկ ունի:

— Մենք ալ ձի մը ունինք, որուն ոտքը գետին է, գլուխը երկնքի մէջ:

— Ո՞ւրտեղէն կը նստիք կռնակը:

— Ձեր տանիքէն:

×

Հայրը իր որդւոյն.— Ահաւասիկ երեք տարի է որ դասարանդ կը կրկնես:

Որդին.— Ի՞նչ ընեմ, Հայրիկ, քանի որ միշտ միեւնոյն հարցումները ըրին ինծի:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՐՄԱՇԻ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ամէնքն ալ կը սպասեն այն պահուն երբ աշակերտները, իրենց ներդաշնակ ու միաբերան երգեցողութեամբ պիտի եղանակեն Նարեկացիին մեծ աղօթքը, «Առ Մայրն երանութեան՝ ի խորոց սրտի խօսք ընդ Տիրուհւոյն»:

Եւ ահա աղօթքը կը սկսի դաշն, վսեմական, հեռուէն, խորունկէն եկածի պէս, ու սարսուռ մը կ'անցնի բոլոր ներկաներուն մէջէն, անդիտակցաբար ձեռուընին բանալ տալով եւ աչքերնին վեր դարձնելով:

Նարեկացիին ամէնէն հրաշալի հատուածն է այդ, ճշմարտապէս գրական հատուած, արձակ բանաստեղծութիւն մը իր լայն ու թաւալուն հնչականութեամբ. — «Հրեշտակ ի մարդկանէ, մարմնատեսիլ քերովբէ, երկնաւոր արքայուհի, անխառն իբրեւ զօդ, մաքուր որպէս լոյս, անշաղախ ըստ նմանութեան պատկերի արուսեկին բարձրութեան, Եդեմ չըն չական...»:

Ամէնուն աչքերը կը վառի՛ն արցունքով: Եկեղեցիին մէջ լաստակերտները կանդուն են դեռ՝ նորոգութեան պատճառով, եւ իրենց ստուերները՝ պլպլուն լոյսերուն քմահաճոյքին հետ կը դողդղան կը վազվռտեն պատերուն վրայ, վիթխարի մանուկներու թեւերուն պէս: Անդին, Աստուածածնի դաւթին մէջ, ամէնքը ոտքի ելած են, իրենց հոգիին բոլոր զօրութեամբը, իրենց մարմնին ամբողջական ընծայումովը ընկերանալով աղօթքին որ կ'ուղղուի առ Տիրամայրն: Խենթերը, ջլախտաւորները կարծես սահմռկած են ու ապշութեամբ կը դիտեն իրենց չորս բոլորտիքը:

Քոս կին մը կայ, ներկուած մազերով ու չպարուած դէմքով, անճաշակ ճոխ արդուզարդ մը ըրած, որ երեսի վրայ գետինը ինկած է, կուրծքը ծեծելով, հոգ չտանելով որ իր յորդ արցունքները կ'աւըրշտկեն դէմքի բոլոր խնամեալ սնդոյրները, ու իր ամբողջ էութիւնը հառաչ մըն է միայն, իր կուրծքէն անդուլ արձակուելով, հատնող երկարումի մը մէջ սպառելով:

Անդին աղօթքը կը շարունակէ.

«Ահա կաթիլ մը կաթին քումդ կուսութեան յանձն իմ անձրեւեալ՝ կենայ ինձ զօրէ»:

Ա՛խ, ա՛խ, ա՛խ: Ու ձայնարկութիւնները կը յաջորդեն իրարու, հեծկլտուքները ու թառանչները օղակ օղակ կը բարձրանան օդին մէջ, եկեղեցիին կամարներուն զարնուելով: Խռնուած բոլոր այդ ժողովուրդը, հաւատքի անդիմադրելի մղման մը տակ, ամբողջ անձնամատոյց հոգի մըն է լոկ, առ Տիրամայրն ուղղուած, անձնմոռաց աղերսանք մը, պաղատանք մը, անոր մէջ հալելու, երկրային կապերէն ազատուելու, դէպի վեր սաւառնելու հզօր ըղձանքով մը: Ու հաւատքի այդ անհուն անսահման պոռթկանքին առջեւ, որուն նեղ կուգայ եկեղեցիին յարկածածուկ շէնքը, անբացատրելի խանդաղատանք մը կը լեցնէ հոգիս: Ռընանի պատմութիւնը կուգայ միտքս: Պրըթանեի մէջ աւանդութիւն է թէ Իս անուն քաղաք մը ծովուն մէջ անյայտ կորսուած է: Ձկնորսները տարօրինակ պատմութիւններ ունին անոր վրայ: Փոթորկի օրերը, կը հաւաստեն, ալիքներուն խորը կը տեսնուի անոր եկեղեցիներուն սլաքներուն կատարը. անդորրութեան օրերը, անդունդէն կը բարձրանայ ու կը լսուի անոր զանգակներուն ձայնը, օրուան ժամերգութեան եղանակին համաձայն: «Ցաճախ ինծի այնպէս կուգայ թէ սրտիս խորն ունիմ Իս քաղաք մը որ տակաւին կը հնչեցնէ զանգակներ՝ յամառաբար հրաւիրելու սրբազան պաշտամունքներուն հաւատացեալներ որոնք ա՛լ մտիկ չեն ըներ»: Ու այդ բոլոր ժողովուրդին հանդէպ որ մէ՛կ մտածումով մը միացած է, խորհելով այն գերագոյն զօրութեան վրայ որ գոնէ այդ վայրկեանին բարի, անկեղծ, անշահախնդիր, խանդավառ ու մարդասէր կ'ընէ այդ բոլոր մարդիկն ու բոլոր կիները, «կանգ կ'առնեմ մտիկ ընելու համար այդ դողդողագին թրթռումներուն, որոնք անվախճան խորութիւններէն գալ կը թուին ինծի»:

Ը.— ՈՒԽՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

Արմաշի վանքին դրան առջեւ տարածուող ընդարձակ հրապարակը, ուր տեղի կ'ունենայ փանայիրը, ամէնէն խառնակ ու աղմկալից տեսարանը կը ներկայացնէ զոր տրուած ըլլայ մարդուս դիտել երբեք: Բազմութիւնը, եկեղեցիին մէջ իր աղօթքը կատարելէ ու մոմը վառելէ յետոյ, դուրս կ'ելլէ անմիջապէս՝ մէկ մասը բացօթեայ սրճարաններուն մէջ օղի խմելու եւ միւս մեծագոյն մասը՝ անոր օղի խմելը դիտելու համար:

Եկեղեցիին դրան քովէն անմիջապէս կը սկսին առժամապէս հաստատուած փայտաշէն խարխուլ խանութներ, աղտոտ ուտելիքներու, անուշեղէններու, շաքարեղէններու՝ որոնց դիմաց պզտիկ տղաքներ շարուած մատուընին կը լզեն:

Փերեզակներ, իրենց ապրանքները գետինը փռած, կիներու մեծ բազմութիւն մը հաւաքած են իրենց գլուխը. գեղացի աղջիկներ, գունաւոր ապածոյներու, ուլունքներու, ապարանջաններու, աժան մատնիներու եւ օղերու տեսքէն հրապուրուած, երկար սակարկութիւններով կը տատլտկին իրենց պչրասիրութեան դրդումին եւ գեղացիի հաշուեգիտութեան միջեւ:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(11 – Շար.)

Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Ալթունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նորայր Երամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Մինասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աստուր Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Սագայեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Սագայեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), այրի Տիկին Գայեանէ Տէրտէրեան, զաւակներն ու թոռները, ինչպէս նաեւ Փափազեան, Դարբինեան, Մինասեան, Սարգիսեան, Քէճեան, Յովհաննէսեան, Փ. Գույում-ճեան, Փեհլիվանեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մօրաքրոջ, ազգականին եւ խնամիին՝

ԽՈՍՐՈՎՈՒՀԻ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Գույումճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 22ին, 71 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի Մայիս 26, ժամը 14ին, Իսիի գերեզմանատունը, Ռիւ տը լ'Էկալիթէ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Արթին Քէչիչեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Փօլատեան եւ զաւակները՝ Ժաք եւ Էլմոնիք, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Քէչիչեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Քէչիչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Քէչիչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Տէյիրմէնճեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Աճիրա, այրի Տիկին Արաքսի Ֆէնէրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Առաքելեան ինչպէս նաեւ Փօլատեան, Սիմոնեան եւ Յակոբեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, զարմիկին եւ խնամիին՝

ԱՐԹԻՆ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 23ին, 71 տարեկանին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի Մայիս 26, ժամը 13,30-ին, հաւաքուիլ իր բնակարանը՝

9, Impasse Gounod, L'Hay-les-Roses

(Autobus 286, Porte d'Italie, descendre Eugène Varlin).

Թաղումը կը կատարուի Լ'Այ-լէ-Ռոզի Քոմինալ գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան 53րդ տարեդարձին առթիւ, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Սպայից Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ՝

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք քաջաբար ինկան Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտներու ընթացքին եւ փրկեցին Հայրենիքը եւ Ս. Աթոռը:

×

Տէր եւ Տիկին Այտապիրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր, մեծ-մօր

ՄԱՄԱՍ ԱՅՏԱՊԻՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, նաեւ Այտապիրեան եւ Տօնապետեան գերդաստաններու ննջեցեալներու յիշատակին, Երկուշաբթի, 31 Մայիս Սէնթ Էթիէնի հայ մատրան մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Ռոզա Տօ-րումեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան այս Կիրակի Մայիս 30ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՏՕՐՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Հոգեգալստեան տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի: Շրջանի բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի եկեղեցի առաջնորդել իրենց երախաները հաւաքաբար Ս. Հաղորդութեան մասնակից ըլլալու համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 5, ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ, 6ՐԴ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ, ՓԼԱՍ ՍԷՆ-ՍԻՒԼՓԻՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, 29 Մայիս ժամը 21ին, Մարսէյ Մշակոյթի Տան մէջ, 12-14, Ռիւ Սէն-Պազիլ

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍԹԻՖ

Կը խօսի՝ ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Ուղերձ Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժին — մեներգ՝ Օրիորդ Այտա Ամիրեան

Արտասանութիւններ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Նաւասարդեան» Կոմիտէի, տեղի կ'ունենան հետեւեալ հանդիսութիւնները.—

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ, Շաբաթ, Մայիս 29, երեկոյեան ժամը 20ին

Սէնթ-Ճէյմս Հոլ

Կը բանախօսէ՝ ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ, Շաբաթ, Յունիս 5, երեկոյեան ժամը 20,30ին

Dorchester Hotel

«ԼԱՆՋԱԽԱՉԻ ՏՈՒՋՈՒԹԻՒՆ»

Պօմոնի եւ Սէն Լուի թաղականութիւնները համախորհուրդ, կը հրաւիրեն տուուչութեան արարողութեանց, Սէն Լուի մէջ, Շահան Քհնյ. Տէտէեանի եւ Պօմոնի մէջ Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեանի

Սէն Լու, Երկուշաբթի 31 Մայիս:

Կը պատարագէ Նշան Քհնյ. Գույումեան

Կը քարոզէ Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեան:

Ընթերցում սրբատառ կոնդակի:

Պօմոն, Կիրակի 6 Յունիս

Կը պատարագէ Շահան Քհնյ. Տէտէեան,

կը քարոզէ Գուրգէն Վրդ. Թրթռեան:

Ընթերցում սրբատառ կոնդակի:

Ի պատիւ խաչաչնորհ հայրերու կը տրուի զինեձօն, եկեղեցական արարողութիւններէն վերջ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԻՏԱԼԻԱ

Բարեկամներու փափաքով այս տարի դարձեալ պիտի այցելենք Իտալիա:

Այս առթիւ ընտրեցինք Վենետիկի մօտ ծովեզերեայ գեղեցիկ վայր մը եւ իտալական Թիրոլի լեռնային շրջան մը, որուն բարեխառն կլիման պիտի նպաստէ հանգստաւէտ արձակուրդ մը անցընելու:

Այցելութիւն Ս. Ղազար խաղողի օրհնութեան օրը:

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել՝

Մ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

261, Ռիւ Սէն Տընի, Փարիզ (2)

ամէն կէսօրէ վերջ:

Հեռախօս 231-09-06

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

128 Ռիւ տը Ֆլանտրը (Փարիզ (19)

մուտքի դիմացի դուռը:

ՊՏՈՅՏ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի Քապուր օթոքառով, Յունիս 20ին:

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

×

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է պտոյտ մը օթոքառով, Յունիս 20ին դէպի Տօվիլ: Արձանագրութիւնները Խաչուհիներու մօտ մինչեւ Յունիս 10: Երթ ու դարձ 25 ֆրանք:

Հեռաձայնել.— Սրապեան 626-42-48,

Յովսէփեան 642-99-01

Տօնիկեան 64262-45

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ՏՕՆԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՃԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԴԷՊԻ ՊԵԼԺԻԱ

Կազմակերպուած Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութեան կողմէ

Մեկնում՝ 29 Մայիս Շաբաթ

վերադարձ՝ 31 Մայիս Երկուշաբթի գիշեր

50 հոգինոց օթոքառ մը վարձուած ըլլալով կը խնդրուի աճապարել արձանագրուելու համար: Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝

VIC. 08-57, 782-61-10 et 624-40-42

ԳԱՐՆԱՆ ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԵՐԵՔ ՕՐ ՍԵՒ ԱՆՏԱՌ ԵՒ ՊԱՏԸՆ-ՊԱՏԸՆ

Մայիս 29էն Մայիս 31

ՄԵԿՆՈՒՄ ՇԱԲԱԹ.— Հաւաքուիլ՝ ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Բաֆէ Թերմինիւս և 7,45 Կառ տիւ Նոռ Բաֆէ Քիւրվէօր): Մեկնում 8ին դէպի Պատըն-Պատըն: Ցերեկուան ճաշ՝ Թուլ, հրաշալի ճամբորդութիւն մը մինչեւ Սինցհայմ, ուր տեղաւորում շատ հանգստաւէտ պանդոկ մը:

Կիրակի, հանգիստ, պտոյտ, եւայլն: Երկուշաբթի, Պատըն-Պատընի այցելութիւն եւ վերադարձ դէպի Փարիզ (ժամանում ժամը 22ի առեններ):

Մասնակցութիւն 215 ֆր.

ամէն բան մէջը, կանխավճար՝ 75 ֆր. մնացեալը՝ Մայիս 25ին:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 5, Շաբաթ իրիկուն Ազգ. Տան մէջ:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 13ին

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի կողմէ:

Կը նախագահէ

ԸՆԿ. ԼԵՒՈՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Կը խօսի (Մարսէյլէն)

ԸՆԿ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

29 Մայիս, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին Վալանսի Պետական Թատրոնին մէջ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 12ին Շաբաթ գիշեր Քարլ Մարքս հրապարակ Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ սրահը, Լա Մարանտինիէր:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէմլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը 2000 ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի կայանին եւ 1000 ֆր. Տէսինի Ապրիլեան յուշարձանին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Պ. Լեւոն Գանարեան իր քրոջ Հայկանոյշ Տիրատուրեանի (82 տարեկան) մահուան քառասունքին եւ անոր ամուսնոյն Արշակ Տիրատուրեանի մահուան 55րդ տարեդարձին ի յիշատակ կ'ընէ հետեւեալ նուէրները.— 100 ֆրանք Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ, 200 ֆր. Տէսինի Ապրիլեան յուշարձանին, 50 ֆր. Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման (ստանալ «Յառաջ»էն):

× Հայկանոյշ Տիրատուրեան մեռած է Ապրիլ 15ին Մուսաէլի հիւանդանոցը եւ թաղումը կատարուած Ապրիլ 19ին, Գիտ Վրդ. Նազգաշեանի արարողութեամբ տեղւոյն գերեզմանատունը: Արշակ Տիրատուրեան նահատակուած է 1915ին երբ իբրեւ զինուոր կարաւանով կ'երթար Ակնէն Տիգրանակերտ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆրանք Տիկին Արաքսի Սիմոնեան - Ալթունեանէ իր երկրորդ թոռնիկին Արաքսիի ծննդեան առթիւ եւ 250 ֆր. Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փաշայեանէ (Մէզոն-Ալֆոր) իրենց մօր մահուան քառասունքին առթիւ:

ՅՈՒՇԱՑԵՏՐ

ՇԱՒԻԼԻ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան երկամեայ շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին 29 Մայիս, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին: Օրակարգ.— Նիւթական եւ բարոյական համարատուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան:

THEATRE DE LA MUSIQUE, 5, Rue Papin (Métro Réaumur-Sébastopol)

MERCREDI 26 MAI, à 21 H.

RECITAL

Lyne DOURIAN

(de l'Opéra)

et

Nadia GEDDA-NOVA

Prix Tchaïkovsky 1958

MELODIES — Bellini — Donizetti — Verdi (1ère audition à Paris)

SONATES POUR PIANO — S. Rachmaninoff, 2e op. 36 (1ère audition à Paris)

S. Prokofieff, 4e op. 29

MELODIES ARMENIENNES

Location au Théâtre de 11 à 18 h. et chez DURAND, 4 place de la Madeleine.

Prix des places : 15 et 10 F — Collectivités : 8 F. — Etudiants : 6 Fr

Chez MARKARIAN, 32, Rue de Trévise

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 27 MAI 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — 12124

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.124

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԵՌՆԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Քանիցս գրած ենք Թուրքիոյ Քիւրտերուն ապստամբական շարժումներուն մասին, սկսեալ 1925ի Շէյխ Սայիտի ապստամբական կռիւներէն — Տէրսիմի շրջանին մէջ — որոնք արեան մէջ խեղդուեցան Քէմալի բանակներուն կողմէ:

Աթաթիւրքի համար «քիւրտ» անունով ազգ մը կամ ցեղ մը չկար Թուրքիոյ մէջ: Քիւրտերը պարզապէս «լեռնական Թուրքեր» էին:

Լօզանի դաշնագրին մէջ քանի մը յօդուածներէ բաղկացեալ մասնաւոր գլուխ մը յատկացուած է Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց, — հայ, յոյն, հրեայ, եւայլն: Քիւրտերը հաւասարապէս իրաւունքներով Թուրք կը նկատուին: Ուստի եւ չեն կրնար օգտուիլ այդ յօդուածներէն, որոնք լեզուական, կրթական, մշակութային, կրօնական որոշ ազատութիւններ կը շնորհեն ոչ-Թուրք տարրերուն: (Մեծ մասամբ թուղթի վրայ):

Այդ պատճառաւ ալ 1924էն սկսեալ արգիլուեցաւ քիւրտերէնի գործածութիւնը Թուրքիոյ մէջ եւ անողոք հալածանքներու ենթարկուեցան ազգայնական զգացումներով տոգորուած քիւրտ մտաւորականներն ու վարիչները:

Ինչպէս յիշեցինք (Յառաջ, 23 Մայիս), Մոնտի մէջ քրտական հարցին նուիրուած յօդուած մը ստորագրած է Ժան Կէյրաս «Լեռնական Թուրքերը» կամ առասպելի մը վախճանը խորագրով:

Յօդուածագիրը դիտել կուտայ, որ երկար տարիներ լռութիւն պահելէ վերջ Թուրքիոյ մէջ քրտական հարցի մը գոյութեան մասին, Անգարայի վարիչները վերջերս ազմկալից քարոզչութիւններ ըրին՝ հաստատելով, որ երկրին կը սպառնայ ապստամբութիւն մը, նպատակ ունենալով ստեղծել քրտական անկախ Պետութիւն մը, Արեւելեան Անատոլուի մէջ: Այսպէս, մէկ օրէն միւսը քրտական հարցն ալ դարձաւ երկրի գլխաւոր խնդիրներէն մէկը՝ քաղաքներու խռովութեանց, ծախապաշտական շարժումներուն, կրօնական յետաշրջութեան եւ տնտեսական տագնապի շարքին:

Քրտական խրտուիլակը ճօճելով, Թուրքիոյ նոր վարիչները գործնապէս հրաժարած են պաշտօնական այն վարդապետութենէն, որ կ'ուրանար մինչեւ իսկ Քիւրտերու գոյութիւնը երկրին մէջ, կը գրէ Կէյրաս, որ յիշելէ ետք թէ «Լեռնական Թուրքեր»ու առասպելը հնարուեցաւ 1924ին, կը պատմէ դիւանագիտական փոքրիկ միջադէպ մը:

1960 Յուլիսին, զինուորական յեղափոխութենէն երկու ամիս վերջ, Հանրապետութեան նախագահ Զօր. Կիւրսէլ յանդիմաներ է օտար դեսպան մը, որ հարցուցեր էր իրեն թէ նոր կառավարութիւնը ի՛նչ քաղաքականութեան պիտի հետեւի Քիւրտերուն հանդէպ: Նախագահը դիտել տուեր է դեսպանին, որ կ'երեւի չի գիտեր պատմութիւնը, «Թուրքիոյ մէջ ո՛չ Քիւրտ կայ, ոչ ալ քրտական ազգայնականութիւն»:

Այսպէս կտրուկ ձեւով իր դիրքը ճշդելով քրտական հարցին հանդէպ, Կիւրսէլ հաւատարիմ կը մնար Քէմալի ձուլման քաղաքականութեան: Շատ մը ուրիշ մարզերու մէջ յեղափոխականները նեղմտօրէն ազգայնամոլական դիրք բռնեցին առհասարակ ազգային փոքրամասնութեանց, մասնաւորաբար Քիւրտերու հանդէպ, դիտել կուտայ Մոնտի աշխատակիցը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ԵՐԿԱՐԱՁԳՈՒԱԾ

Թուրքիա պաշարման վիճակի մթնոլորտի մէջ կ'ապրի: Պոլսոյ շէնքերու պատերուն վրայ փակցուած են ոստիկանութեան «կը փնտռուի»ներու ցանկն ու նկարները: Ինը երիտասարդներ են, որոնց հանդէպ կասկած կայ թէ մասնակցած են Իսրայէլի հիւպատոսի առեւանգման եւ սպանութեան գործին: Ընդհանրապէս երիտասարդութեան նկատմամբ կասկածանքի հոգեբանութիւն կը տիրէ: Բնակչութիւնը անմիջապէս ապահովութեան ուժերուն կը տեղեկացնէ «կասկածելի» նկատուող երիտասարդներու շարժումները: Այսպէս, հինգ երիտասարդներ ձերբակալուած են գիւղի մը մէջ, երբ իրենց ինքնաշարժը խանգարում ունեցած է: Գիւղացիները լուր տուած են ոստիկանութեան, որ ձերբակալելէ ետք անոնց մօտ գտած է զէնք: Զորս ուսանողներ ձերբակալուած են Պոլսէն Երզնկա ճամբու վրայ եւայլն:

Թուրք Խորհրդարանը երկու ամսով երկարաձգեց պաշարման վիճակը, որ հաստատուած էր Ապրիլ 26ին, մէկ ամսուան համար, երկրին 67 նահանգներէն 11ի մէջ:

Քաղաքական դէտերը նկատել կուտան, թէ այժմ ոչ մէկ խօսք կ'ըլլայ ներքին բարեփոխումներու մասին՝ ընկերային, տնտեսական եւայլն, երբ իրականութեան մէջ երկիրը կը տառապի ընկերային ու տնտեսական տագնապներէ: Կառավարութիւնը ներկայիս կը պատրաստէ «պաշարման վիճակի» օրէնք մը, որ պիտի ծանրացնէ պատիժներն ու խստութիւնները:

Պինկէօլի շրջանին մէջ կացութիւնը միշտ խղճալի է: Նոր դիակներ կը յայտնաբերուին եւ բոլոր գիւղերը առանձնացած պատկեր կը պարզեն: Լեռնային ճամբաները հնարաւորութիւն չեն տար շուտափոյթ օգնութեան ձեռք երկարելու: Միւս կողմէ կը ճշդուի առջի օրուան նոր երկրաշարժին վայրը: Պոլսէն 250 քիլմ. հարաւ - արեւելք է՝ Քէօթահիա-Կէտիզ շրջագիծին մէջ: Մարդկային զոհեր չկան:

Յորդանանի մէջ ձերբակալուած է Թուրք մը, որ պատասխանատուներէն է Պոլսոյ Իսրայէլի հիւպատոսի սպանութեան: Յորդանանեան կառավարութիւնը որոշեց Թուրքիոյ յանձնել փախստականը:

× Թուրքիոյ Արդարութեան Նախարարը՝ Իսմայէլ Արար յայտարարեց Խորհրդարանին մէջ, թէ Թուրք աշակերտները համակրութիւն կը վայելեն «ապահովութեան ուժերու» որոշ տարրերու մօտ: Այս յայտարարութիւնը կը հաստատէ շրջան ընող այն զրոյցը, թէ վերջերս երիտասարդ ձախապաշտ սպաներ ձերբակալուած են բանակի մէջ:

Պաշարման վիճակը եւ գործադրուած խստութիւնները արդարացնելու համար Անգարայի նոր վարիչները քիչ մը չափէն աւելի կը խոշորցնեն քրտական վտանգը: Մայիս 1ին վարչապետ Նիհատ Էրիմ Անգարայի մէջ օտար լրագրողներուն հետ մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին խօսելով քրտական հարցին մասին, յայտարարեր էր հետեւեալը.

«Ճշդեցինք, որ մեր երկրին մէջ ալ որոշ չափով ստեղծուած է անջատողական շարժում մը, որուն ակը դուրսն է: Կարգ մը օտար կազմակերպութիւններ եւ կուսակցութիւններ, որոնք օտար երկիրներու մէջ հիմնուած են, իրենց նպատակ ընտրած են Թուրքիոյ մէկ հատուածը անջատել»:

Վարչապետը չէր տուած «օտար երկիրներ»ու անունները: Յետոյ պատասխանելով լրագրողներու այն հարցումին թէ Քիւրտերը գործունէութիւն ունի՞ն Տիարպէքիրի մէջ, Էրիմ պատասխաներ էր.

«Մենք կ'ընդունինք, որ Թուրքիոյ մէջ միայն Թուրքեր կ'ապրին: Ոմանք կը պնդեն թէ մեր երկրին մէջ ժողովուրդներ կան եւ այս կերպով կ'ուզեն զանոնք անջատել մեզմէ: Ըստ մեզի, Թուրքիոյ մէջ մէկ ազգ միայն կայ: Թուրք ազգը: Մեր հայրենակիցները, որոնք կ'ապրին Թուրքիոյ զանազան վայրերուն մէջ, գոհ են Թուրք ըլլալէ եւ երբեք օժանդակութիւն չեն ուզած Թուրքիայէն անջատուելու համար»: (*Մարմարա*, 2 Մայիս 1971):

Մայիս 10ին Անգարայի ծանր պատիժներու Գ. ատեանին առջեւ շարունակուեր է դատավարութիւնը 23 քրտականներու, որոնք կ'ամբաստանուին թէ քիւրտ անկախ Պետութիւն մը հիմնել կ'ուզէին եւ կը պատկանէին Տէվրիմճի Տօղու Քիւլթիւր Օճաղըներուն (Արեւելեան Յեղափոխական Մշակութային Օջախ): Ընդհ. դատախազը պատիժ պահանջեր է բոլորին դէմ:

Թուրք մամուլը բացէ ի բաց կը խօսի Քիւրտերու եւ քրտական շարժման մասին: Վերջ գտած է «Լեռնական Թուրքեր»ու առասպելը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊՈԴԳՈՐՆԻ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան նախագահը՝ Պոդգորնի, ընկերակցութեամբ Արտաքին նախարար Կրոմիկոյի, Պաշտպանութեան նախարար Իվան Պաւլովսկիի եւ Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարներէն Պոնոմարեւի, Գահիրէ ժամանեց Երեքշաբթի: Խորհրդային ղեկավարները դիմաւորուեցան նախագահ Սատաթի, վարչապետ Ֆաուզիի, ինչպէս նաեւ եգիպտացի նախարարներու կողմէ: Ժողովուրդը օդակայանէն մինչեւ Քուպպէի պալատը «Կեցցէ խորհրդային - եգիպտական բարեկամութիւնը» աղաղակած է:

Երկու նախագահներուն առաջին հանդիպումը տեղի կ'ունենար Երեքշաբթի գիշեր: Պոդգորնիի պաշտօնական այցելութիւնը պիտի տեւէ հինգ օր:

Քաղաքական շրջանակներու համոզումով, Մոսկուա մտահոգ է Եգիպտոսի ներքին իրադարձութիւններուն կապակցութեամբ: Նախ մերձեցում մը կը նշմարէ Գահիրէի եւ Ուաշինկթընի միջեւ՝ Ռոճըրսի Գահիրէ այցելութեան առթիւ: Բայց ամէնէն աւելի շահագրգռուած է գիտնալու Սատաթի նոր քաղաքականութեան ներքին ծալքերը, քանի որ ձերբակալուած եւ մաքրագործուած եգիպտացի դէմքերը բոլորն ալ կը պատկանէին այն տարրին, որ կը ձգտի սերտ մերձեցում մը հաստատել Մոսկուայի հետ: Ձերբակալուածները ընդհանրապէս կը նկատուին Մոսկուայի մարդիկը: Քաղաքական շրջանակները համոզուած են, որ Սատաթ պիտի վստահեցնէ, թէ անփոփոխ կը մնայ իր քաղաքականութիւնը եւ դիրքը արտաքին ճակատի, ինչպէս նաեւ Խորհ. Միութեան նկատմամբ: Վերջին իրադարձութիւնները ներքին բնոյթ ունին միայն:

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս մեր ընթերցողները տեղեկացան Փարիզեան Մամուլի Սենտիքայի գեկոյցէն, զոր հրատարակած էինք մեր երէկուան թիւին մէջ, «Յառաջ», ինչպէս Փարիզի բոլոր օրաթերթերը լոյս չի տեսներ վաղը (Մայիս 28ի թիւ): Խմբագրատունը բաց է Հինգշաբթի օր, սովորական ժամերուն:

Կը խնդրենք մեր ընթերցողներէն, որ ներողամիտ գտնուին մեր կամքէն անկախ այս ընդհատումին համար:

«ՅԱՌԱՋ»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ քուէարկեց, կարգ մը բարեփոխումներով, կառավարութեան օրինագիծը, որուն նպատակն էր հանրային փոխադրութեանց միջոցներու բացը գոցել: Ծանօթ է որ կառավարութիւնը կ'ուզէր գործատէրերուն վրայ բեռցնել այս բացը 2 առ հարիւրի տուրք մը դնելով անոնց վճարած ամսականներուն վրայ: Եղած բարեփոխումն այն է որ ինը հոգիէ վար անձնակազմ ունեցող գործատէրերը զերծ են այս տուրքէն:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ Լիէժ այցելեց Չորեքշաբթի օր: Ընդհանուր ձեւով այցելութիւնը միշտ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ կ'անցնի, միայն Ֆլաման սենտիքան է որ բողոքած էր Փոմփիտուի այն յայտարարութեան դէմ, որ կը վերաբերէր Ֆրանսերէնին կարեւորութեան իբրեւ եւրոպական լեզու:

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ բացումը կատարուեցաւ Չեխոսլովաքիոյ Համայնավար կուսակցութեան 14րդ համագումարին: 3000 պատգամաւորներ ծափերով եւ ողջոյններով «Երկար ապրի Խորհ. Միութիւնը» բացագանչեցին: Հուսաք երկար ճառի մը մէջ քննադատեց իր երկու նախորդները՝ Նովոթնի եւ Տուպչէք: Համագումարին ներկայ են Բրեժնեւ եւ արբանեակ երկիրներու առաջնորդները: Հուսաք ցոյց տալու համար որ ամէն ինչ «բնականոն» հունի մէջ մտած է՝ խստիւ քննադատեց Չինաստանի ղեկավարութիւնը: Չեխ մտաւորականներ եւ նախկին կուսակցականներ բաց նամակով մը կը յայտարարեն, թէ Չեխոսլովաքիոյ տագնապը վերջ կը գտնէ, երբ անոր ժողովուրդը կը դառնայ ինքնավար եւ կը ձերբազատուի ներկայ տիրապետութենէն: Այս յայտարարութիւնը հրատարակուեցաւ «Իլ Մոնտօ» թերթին մէջ, Միլանօ:

ՊՈՒՐԺԷԻ օդակայանը հասաւ խորհրդային Տուպոլեւ օդանաւը, որ Քոնքորտի մրցակիցը կը նկատուի, իբրեւ ամէնէն արագ ճամբորդատար օդանաւը: Տուպոլեւը վարած է Եդուարդ Էլեան:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ առթիւ 661 կառախումբեր, որոնց 151ը՝ յաւելեալ կը մեկնին Փարիզէն: Ճամբաներու համար ալ «Փրիմըվէռ» ծրագիրը պիտի գործադրուի ինչպէս ամէն տօնական շրջանի:

ԳԻՐՔԻ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ Սէ. Ժէ. Թէ.ի սենտիքային պահանջն է՝ հանգստեան կոչուիլ 60 տարեկանին: Այս պահանջին համար է որ գործադուլ որոշած են եւ փարիզեան օրաթերթերը լոյս պիտի չտեսնեն Հինգշաբթի:

ՌԻԿԱՅԻ մէջ չորս Հրեաներու դատավարութիւնը սկսաւ: Ամբաստանուած են հակախորհրդային քարոզչութեան համար:

ՍՊԱՆԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈՒՍԱՏԱՂ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՅԻՇԵՑՈՒՑԻՉԸ

Ա.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈՏՈՐԱԾՆԵՐԸ 1915ԻՆ

ԽՄԲ.— Վերոյիշեալ խորագրով յօդուածը լոյս տեսած է սպանական *Իսթորիա ի Վիտա* (Պատմութիւն եւ Կեանք) 1971 Փետրուարի թիւին մէջ նկարներով զարդարուած: Թարգմանութիւնը զոր կատարած է Պ. Արփիար Տէմիրճեան կ'արտատպենք Պէյրութի *Սփիւռք* շաբաթաթերթի Ապրիլ 25ի թիւէն:

ՊԱՏՄԱԿԱՆԸ

1915ի ցեղասպանութիւնը վերջարանն է վերիվայրումներով լեցուն, պղտոր եւ արտաճմլիկ պատմութեան մը, որ դրեթէ կը սկսի Ասորեստանեան կայսրութեան դէմ մղուած կռիւներով, որ անդիմադրելի թափանցումով Հայերը կեդրոնացուց Արարատի լեռնային շրջանները: Այդ շրջանէն ի վեր այս ժողովուրդը ապրած է, դրեթէ առանց դադարի, պատերազմներու շարք մը: Ունեցած են իրաւ եւ անուանական անկախութիւններ, եղած են ինքնավար եւ բոլորովին տիրապետուած, «կրօնափոխութեան կամ գլխատում»ի ժամանակաշրջաններ եւ նմանապէս բացայայտ ընդհանուր ջարդերու թոհուբոհներ անցուցած են: Այս բոլորը պատահած են լեռնային բարձրաւանդակի մը մէջ, երկու բնորոշ գծերով՝ Արարատ լեռը եւ Վանայ լիճը: Բայց մեծ անպատեհութիւնը այն էր, որ երկիրը չունէր բնական սահմաններ, որոնք զինքը բաժնէին Փոքր-Ասիոյ դաշտերէն եւ Պարսկաստանէն:

Հայութիւնը կը սկսի փ ա յ լ ի լ եւ բ ն ո ր ո շ ո ւ ի լ որպէս ազգ իր քրիստոնէացումով, որ զինքը Ե. դարուն մղեց իրենց ինքնատիպ հայկական գիրերու գիւտին, որուն միջոցաւ կը սկսին գրականութիւն մշակել եւ ծաղկեցնել, եւ մերժելով Քաղկեդոնի ժողովը, կը հիմնեն իրենց ազգային եկեղեցին:

Հայութեան լաւագոյն շրջաններէն մէկը եղած է 885–1079ի շրջանը, երբ դաշնակից ըլլալով Պաղտատի խալիֆայութեան, Հայութիւնը կ'ունենար իր զօրութեան եւ բարգաւաճումի շրջանը: Յետոյ եկան Թուրքերը, Սելճուքները եւ Բիւզանդացիները, որոնց հետ ընդհարեցաւ հայկական փոքր թագաւորութեան հեծելազօրքը: Եկան Լէնկթիմուրը, Պարսիկները, Օսմանցիները...:

ԺԹ. դարու սկզբնաւորութեան, Ռուսիոյ ցարը, որ արդէն Կովկասի տէրն ու տիրականն էր, երբ ինքզինք Հայութեան հովանաւորը հռչակեց, վերածնաւ ապրելու յոյսը այս բաժնուած եւ ճնշուած ժողովուրդին մէջ, բայց տակաւին պէտք էր դիմակալել ամենավատ շրջանը:

Նորոյթ ազգայնականութիւնները ի յայտ բերին այնպիսի վայրագութիւններ, որ իրենց չափով եւ տարածքով կ'անցնէին անցեալի ամենավայրագ ժամանակաշրջանները: Հայաստանը, բաժնուած Ռուսերու, Թուրքերու եւ Պարսիկներու միջեւ եւ ասկէ ծնած Հայութեան գաղտնի պայքարը Օսմանցիներուն դէմ, որոնք գրաւած էին Հայաստանի մեծ մասը, պատճառ դարձան 1895–1896ի ջարդերուն, Հայութեան զանգուածային գաղթին դէպի ռուսական հողեր, եւ վերջապէս 1915–1916ի ցեղասպանութեան՝ մտածուած եւ գործադրուած «անուանապէս» վերանորոգող «Երիտասարդ Թուրքերու» կառավարութեան կողմէ:

Սեւրի դաշնագիրը (1920) ուզեց ստեղծել ինքնավար, անկախ Հայաստան մը, սակայն դաշնակիցները թիկունք չկանգնեցան (ինչպէս որ կը սպասուէր, նկատի ունենալով իրագործման դժուարութիւնները) այս դաշնագրին, զօրքով եւ նիւթական պէտք եղած օգնութեամբ, ուստի Հայաստանը անգամ մը եւս գրաւուեցաւ Քեմալական Թուրքերու եւ Կարմիր Բանակին կողմէ: 1921ին փոխադարձ համաձայնութեամբ մը որոշուեցան Թուրք եւ սովետ սահմանները հայկական հողերու վերաբերեալ, եւ այս ձեւով Սովետները հիմնեցին Խորհրդային Հայաստանը իրեն մնացած հողերով: Թրքական տիրապետութեան տակ մնացին Կարսի եւ Արտահանի շրջանները: 1945ին Սովետները պաշտօնապէս յայտարարեցին այդ հողերուն պահանջատէր չըլլալնին (*):

ՄՈՒՍԱՏԱՂԸ, ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՅԻՇԵՑՈՒՑԻՉԸ...

1915ի Ապրիլ 24ի գիշերուան վարագոյրը կը բարձրանայ: Կոստանդնուպոլսոյ մէջ, Թուրք ոստիկանները կը թակեն դռները 225 երեւելի հայ անձնաւորութիւններու. անոնք գրողներ, թղթակիցներ, վաճառականներ եւ արհեստաւորներ են: Սպասուած այցելութիւն մըն է: Ցեղային ատելութիւնը լրջօրէն տարածուած է երկրին լայնքին եւ երկայնքին. գայն տարածող խմբակը պատրաստուած է լրջօրէն եւ լաւապէս ղեկավարուած: Անոնք կ'աշխատին գահազուրկ Ապտիւլ Համիտ Բ.ի գահընկէցութեան վէրքերը բանալ (ինչպէս որ պիտի տեսնենք): Այս անհանդարտ վիճակը կը փոթորկէ հայ փոքրամասնութիւնը, որ քրիստոնեայ է: Հաւաքական արժանապատուութիւնը Երիտասարդ Թուրքերու, որոնց եւրոպականացումը զինենք կը տանի թանձրացած գերմանական ազգայնամոլութեան, պէտք ունի դրամի, շատ դրամի: Ուրկէ՞ ճարել, հոն են դիզուած հարստութիւնները հայ վաճառականներուն եւ հարուստներուն, կը մնայ միայն անոնց տիրանալ:

Կարիքը միջոցը կը ստեղծէ, բաւական է կեանքի կոչել հին թշնամութիւնները: Ցայտագիրը ունի իր արդարացումը: Պատերազմական նախարար Էնվէր փաշա, Ներքին նախարար Թալաաթ փաշային դրած իր պատասխանին մէջ կը յիշէ. «Պէտք չունինք մտահոգուելու բանով մը, որ մեզի պիտի հարցուի 3 կամ 4 տարի յետոյ. եթէ խիստ եւ կազմակերպուած աշխատանք տանինք, 3–4 տարի յետոյ գոյութենէ կը դադրի հայկական հարցը, որովհետեւ չի մնար ոչ մէկ Հայ»:

Ջարդը կը սկսի գարնան պայծառ գիշեր մը, հայ երեւելի անձնաւորութիւնները մահուան դատապարտուած, չէզոքացուած եւ բաժան-բաժան եղած են, ուստի այլեւս բաց են դռները ցեղասպանութեան. ցեղասպանութիւն մը, որ մտածուած է ամենայն պաղարիւնութեամբ եւ իր չափով կ'անցնի հիթլէրական ոչնչացման կայանները:

ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Հայերը հսկայ Օսմանեան կայսրութեան մէջ, ուրոյն ցեղի պատկանող փոքրամասնութիւն մըն էին, որ կ'ապրէին Հայաստանի մէջ, ուր իւրայատուկ մշակոյթի հնոց մըն էր. նմանապէս տարածուած էին շատ մը ուրիշ թրքական քաղաքներու մէջ, ինչպէս Զմիւռնիա եւ Պոլիս:

Իսլամական «սուրբ պատերազմ»էն յետոյ, ոչ միայն կար ուրիշի ունեցածին տիրանալու բաղձանքը, այլ նաեւ քաղաքական սուր լարուածութիւն, ցեղային թունդ ատելութիւն: Այսօր միայն կըրնանք հասկնալ, թէ գերման Քայզէրը պատրաստած էր մեծ ճարպիկութեամբ մաքիավելական ծրագիր մը՝ հրահրել 300 միլիոն իսլամներու կրօնական զգացումները, գործածելու համար զանոնք որպէս զէնք, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ դէմ: Սակայն ծրագիրը վիժեցաւ, որովհետեւ Արաբները եւ ուրիշ իսլամ ազգեր լաւ յարաբերութիւններ չունէին Օսմանեան Սուլթանին հետ: Ուստի փոթորիկը իր ամբողջութեամբ պայթեցաւ Հայերուն գլխուն: Վերաքաղ մը ընելով այդ ժամանակներու փաստաթուղթերէն, կը կարդանք հետեւեալը, գրուած Սուլթան Ռեշատի կողմէ. «Ամէն իսլամ անհատ պէտք է երդնու, որ պիտի մեռցնէ առնուազն երեքէն չորս քրիստոնեաներ, իր շրջանին մէջ: Ան որ իր երդումը ի կատար կ'ածէ, պիտի չենթարկուի երկնային դատաստանին եւ արժանի պիտի դառնայ եդեմային կեանքին»:

Եւրոպայի մէջ պատերազմ է, ու մարդիկ միայն կը հետաքրքրուին Ֆրանքեւ-գերմանական ճակատով եւ չեն հետաքրքրուիր Պոլիսէն թեթեւօրէն հասնող լուրերով: Միայն ամրան է որ առաջին փսփսուքները կը սկսին շրջան ընել: Նիւ Եորքի հայկական «Կոչնակ» թերթը, Պաքուի, Թիֆլիսի, Ռոստովի խմբագրութիւնները կը հրատարակեն 1800ական թուականները յիշեցնող լուրեր: «Պուլկարիայէն եկած ճամբորդներ կը վստահեցնեն, թէ Թուրքիոյ Հայերը դատապարտուած են արիւնահեղ հալածանքի»: Սակայն այս բոլորը միայն մեկուսացած ձայներ են: Միացեալ Նահանգները մտահոգուած են Փարիզով, որ վտանգուած է Գերմանացիներու կողմէ. Ռուսերը մտահոգուած են իրենց բանակով, որ օր ըստ օրէ աւելի մեծ դժուարութիւններու կը մատնուի... ուստի չեն կրնար մտիկ ընել այս տեսակ լուրեր:

Մինչեւ որ օրին մէկը լուր մը, որ լոյս կը տեսնէր քանի մը տողով Լոնտոնի հայկական «Արարատ» թերթին մէջ, յեղաշրջեց միջազգային կարծիքը, 1915 Նոյեմբերին: Հոն կը հրատարակուէր հաղորդագրութիւն մը՝ առնուած ֆրանսական պատերազմական զրահաւորէ մը, թուագրուած 22 Սեպտեմբեր թուականով: «Հալածուած Թուրքերէն, 5000 Հայեր, որոնց մէջ կը հաշուուին 3000 կիներ, ծերեր եւ մանուկներ, կ'ապաստանին Յունիսի վերջաւորութեան Մուսա լերան վըրայ, ուր կրցան Սեպտեմբերի սկզբնաւորութեան դէմ դնել հալածիչներուն: Սակայն սնունդը եւ վառելանիւթը սկսան նուազիլ եւ երբ արդէն վերջանալու վրայ էին, անոնք կրցան հաղորդակցութեան մէջ մտնել ֆրանսական զրահաւորի մը հետ եւ տեղեկացնել իրենց անյոյս վիճակը: Անմիջապէս իրենց օգնութեան հասաւ սուրիական սահմանը գտնուող ֆրանսական նաւատորմը եւ կրցան վերապրողները փոխադրել Փոր-Սայիտ: Հոն ընդունուեցան լաւագոյն ձեւով եւ տեղաւորուեցան ժամանակաւոր շրջան մը: Գիտենք որ ենթակաները Միջերկրականի վրայ Ալեքսանտրէթի 7 գիւղերու ժողովուրդն են: Իսկ լեռը, ուր ապաստան գըտան, կը կոչուի Մուսա-Տաղ կամ Մովսէսի լեռ»:

ԹՈՅՆԲԻ, ՎԵՐՖԷԼ ԵՒ ՄՈՒՍԱ ՏԱՂԸ

«Այս միակ ուրախալի պարագան է Հայոց այս ազգային ողբերգութեան մէջ», — կը գրէ անգլիացի պատմագիր Առնոլտ Թոյնպի իր մեծարժէք «Կապոյտ գիրք»ին մէջ, զոր պատրաստեց անգլիական կառավարութեան համար եւ որուն միջոցաւ վերջապէս կրցաւ աշխարհի ուշադրութեան յանձնել այս ջարդը:

Այս ճակատամարտը կը ներշնչէ աւստրիացի հեղինակ Ֆրանց Վերֆէլին, ծընած Փրակա, «Մուսա լերան 40 օրերը» վէպը, որ ունի մեծ ժողովրդականութիւն Եւրոպայի մէջ, ուր տակաւին թարմ են յիշատակները հրէական ծանր ճգնաժամերուն: Այս գիրքը գրելու գաղափարը յղացած է Դամասկոսի մէջ, ուր հայ երիտասարդներ կ'աշխատէին շատ խեղճ պայմաններու տակ եւ չնչին ամսականով մը, կարծես գերիներ ըլլային: Այս

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (120)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Ինչ յիմար խօսքեր են ատոնք, շարունակեց քահանան. ես ձեզ առանց ճանչնալու բարիք մը ընել կ'ուզեմ եւ դուք փոխանակ շնորհակալութեամբ եւ երախտագիտութեամբ ընդունելու, մերժել կ'ուզէք ու անվայել խօսքեր կ'ընէք:

— Ես կ'ուզեմ, որ այդ անխիղճ մարդը իր զաւակին ապագան ապահովէ եւ ոչ թէ քանի մը ոսկի իբրեւ ողորմութիւն մեր երեսին նետէ, պատասխանեց Շուշանիկ:

— Աղջիկս, 30 ոսկին քի՞չ փարա է միթէ, ասկէ զատ եթէ խնդիրը միմիայն դրամին վրայ է, բան մը կ'ընենք, ես կըկին կը բարեխօսեմ էֆէնտիին քով, թող 30ին տեղ 40 տայ, ասոր ըսելիք ունի՞ք:

Մայր ու աղջիկ անմիջապէս չպատասխանեցին եւ պահ մը լռութիւն տիրեց փոքրիկ սենեակին մէջ: Քահանան այնպէս կարծեց, թէ համաձայնութեան վայրկեանը հասնելու վրայ էր եւ ներքին անպատում հրճուանք մը զգաց այսքան յաջողութեամբ գործը գլուխ հանելուն համար: «Եթէ յիսունով լմցնեմ նորէն շատ աղէկ, կը խորհէր, քանի որ էֆէնտին մինչեւ 150 ոսկի տալու տրամադիր է: Հարիւր ոսկին իրեն վաստակուցած կ'ըլլամ, եւ անշուշտ այդ հարիւր ոսկիէն ինծի մեծկակ բաժին մը կը հանէ»:

Եւ այս մտածմունքով ուզեց անոնց յետին վարանումներուն առաջքը առնել:

— Այդպէս ահա. ես իբրեւ ձեր բարեկամը կը խօսիմ եւ ոչ թէ Ղուկաս էֆէնտիի կողմէ: Այսինքն իբրեւ աղքատներու դատին պաշտպան եւ ոչ թէ հարուստներու փաստաբան: Իրաւ է, որ էֆէնտին բացարձակապէս ըսաւ, թէ 30 ոսկիէն աւելի դրամ չուզեր տալ, սակայն ես յանձն կ'առնեմ զինքը համոզելու, աղաչելու, պաղատելու, եւ եթէ պէտք ըլլայ, ոտքերը իյնալու, որպէսզի այդ գումարը բարձրացնէ մինչեւ 40ի եւ գուցէ 50 ոսկիի. ալ ասոր ըսելիք չի մնար, 50 ոսկին փառաւոր դրամօժիտ մըն է, այդքան գումարով կրնաս նոյնիսկ պարկեշտ արհեստաւորի մը հետ ամուսնանալ, տուն ալ կազմել, պատուով ապրիլ, ես ձեզի կը խոստանամ նոյնիսկ յարմար մէկը գտնել, որ հաւանի զաւկդ ալ ընդունելու... շատ իրաւունք ունիք 30 ոսկիով չգոհանալու, հարուստ մարդ է, թող քիչ մը աւելի տայ, եթէ բարիք ընել կ'ուզէ ... դուք անհոգ եղէք, ես ամէն բան կ'ընեմ: Անկէ 50 ոսկի կը փրցնեմ: Հիմա, աղջիկս, թուղթ, գրիչ ու մելան բեր ու աս գրելիքնիս գրենք ու դուն ալ ստորագրէ, լմցնենք, որովհետեւ կը վախնամ, որ էֆէնտին միտքը կը փոխէ, պէտք է բարի տրամադրութենէն օգուտ քաղել: Հայտէ, աղջիկս, սա թուղթ գրիչը բեր, որովհետեւ շատ ժամանակ չունիմ, ուրիշ գործեր ալ կան տեսնելիք...

— Ուրեմն պարապ տեղը հոս ժամավաճառ մի ըլլաք, պատասխանեց Շուշանիկ հանդարտութեամբ, որովհետեւ ես ոչ թուղթ կը ստորագրեմ եւ ոչ ալ այդպիսի չնչին գումարներ կ'ընդունիմ:

— Ի՞նչ կ'ըսես, աղջիկս, նորէ՞ն խելքիդ եկաւ, գոչեց քահանան:

— Առնուազն հինգ հարիւր ոսկի կը վճարէ քու Ղուկաս էֆէնտիդ, եթէ կ'ուզէ որ մեր դատէն հրաժարինք, ըսաւ Շուշանիկ. ատկէ մէկ ոսկի մը պակաս չեմ ընդունիր:

— Կը տեսնեմ, որ դուն խօսածդ չես գիտեր, կ'երեւայ որ չարամիտ մարդիկ ձեզի դէշ խրատներ տուեր են, մեզք որ այսչափ ատեն պարապ տեղը ձեզի յորդոր կարդացի:

— Չարամիտ, բարեմիտ մարդ չկայ մէջտեղը, բռնաբարեալ աղջիկ մը կայ, որ իր իրաւունքը կը պահանջէ եւ հինգ հարիւր ոսկին ալ իմ խեղճ զաւկիս արդար իրաւունքն է:

Շուշանիկ այս խօսքերը արտասանելով ոտքի ելաւ, մանկիկը առաւ եւ սենեակէն դուրս ելաւ:

Տ. Կիրակոս, որ այնքան վստահ էր իր յաջողութեան վրայ, սկսաւ շփոթիլ: Այս ի՜նչ յամառ ու տարօրինակ մարդոց հանդիպած էր, 50 ոսկի պիտի առնէին ու տակաւին գոհ չէին ըլլար: Ու քահանան յուսահատօրէն գլուխը կ'օրօրէր:

— Տիկին, գոնէ դուք խօսք հասկցուցէք ձեր աղջկան, ըսաւ Տ. Կիրակոս, երբ առանձին մնաց Էլպիս հանըմին հետ, ձեր աղջիկը դեռ երիտասարդ է, խելքը չի հասնիր, դացէք, խրատեցէք որ խենթութիւն չընէ, ասիկա անակնկալ բախտ մըն է, որ երկինքէն կ'իյնայ. եթէ 50 ոսկին չընդունիք ու ելլէք նորէն խնդիրներ յարուցանէք, ետքը շատ դէշ հետեւանքներ կ'ունենայ...

— Ես չեմ խառնուիր այս գործին, պատասխանեց Էլպիս, հիմակուան աղջիկները իրենց մօր խելքով չեն կառավարուիր եւ խօսք ալ մտիկ չեն ըներ, ինչ որ ըսեմ պարապ է:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՄԵԾ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՇԱՏԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսացի լրագրող Քրիսթիան Կիյ, որ վերջերս հետաքրքրական գիրք մը լոյս ընծայեց ԺԹ. դարու Ֆրանսայի շատակերներու առօրեայ կեանքի մասին, նկատել կուտայ, թէ պատմական կարեւոր իրադարձութիւնները, առնուազն անոնց կարեւոր մասը, պատճառ են եղած, որ նոր ճաշեր ստեղծուին, անշուշտ անակնկալ ձեւով: Օրինակ՝ ճակնդեղի շաքարը տարածուեցաւ եւ ընդունելութիւն գտաւ, երբ պլոքիւսի ենթարկուեցաւ Ֆրանսա: Այլ օրինակ մը. ձիու միս ուտելու սովորութիւնը Ֆրանսայի մէջ ընդհանրացաւ Նափոլէոնի ռուսական արշաւանքէն ետք:

Գրական աշխարհի երեք «առիւծ»ները՝ Պալզաք, Տիւմա հայր եւ Հիւկօ անուանի դարձած են նաեւ իբրեւ սեղանի մարդ, այսինքն՝ իբրեւ ճաշակեր: Այս իրողութիւնը կ'արտացոլայ նոյնիսկ իրենց գործերուն մէջ: Այսպէս, «Մարդկային կատակերգութեան» հեղինակը Փալէ Ռոյալի Վէրի ճաշարանը կը հրաւիրէ իր հրատարակիչը, որ կը կոչուէր Վերտէ: Մինչ այս վերջինը կը գոհանար ապուրով եւ հաւի կտորով, Պալզաք կը յաջողի յաջորդաբար հարիւր ոստրէ ըմբոշխնել, ապա՝ 12 կողիկ (քոթլէթ), չողչամով պատրաստուած բադիկ մը, զոյգ մը տապկուած կաքաւ, նորմանտական լեզուաձուկ (սօլ), աղանդերներ: Ու այս բոլորը, բնականաբար, գինիով:

Պալզաք ծանօթ է եւ կը յաճախէ Փարիզի բոլոր ճաշարանները, որոնցմէ շատեր իբրեւ փոխ կը ծառայեն իր հերոսներուն:

Ալեքսանդր Տիւմա, իր կարգին, մասնաւոր համակրութիւն մը ունեցած է սեղաններու հանդէպ: Դեռ երիտասարդ իր ժամանակը կը բաժնէ Օրիորդ Մարսի եւ Օրիորդ Ժորժի միջեւ: Առաջինին մօտ յաճախ մինչեւ երեք պնակ նուշի ապուր կը խմէր՝ անցնելէ առաջ լուրջ ճաշին, որ իր կարգին երկու երեք ճաշերէ կը բաղկանար: Առանց տատամսելու Տիւմա ապա կը դիմէր Օրիորդ Ժորժի բնակարանը, ուր առանց այլեւայլի իր բարեկամներուն հետ կը ճաշէր չամփայնով գետնասունկ, ինչպէս նաեւ աղցան:

Գալով Վիքթոր Հիւկոյի, երրորդ «առիւծ»ը, բաւական շատակեր եղած է, եթէ հաւատանք Թէօֆիլ Կօթիէի.

«Իր պնակին մէջ, կը գրէ Թէօֆիլ, կը դնէ կողիկներ, ձէթով կանաչ լուբիա, կովու միս լոլիկի սօսով, խաշած հաւկիթ, խոզապուխտ, Պրի պանիր, ապա՝ սուրճ: Բոլորն ալ կը ճաշակէր արագ, բնազդօրէն»:

Կը հետեւի ուրեմն, թէ մեծ միտքերը կրնան ունենալ նաեւ մեծ ստամոքսներ: Ապացոյց՝ ֆրանսական գրականութեան այս երեք «առիւծ»ներուն շատակերութիւնը:

Ք.

տեսարանները շարժեցին Վերֆէլի զգացումները:

1933ին վէպը արդէն վերջացած էր, հեղինակը քանի մը դասախօսութիւններով կը ծանօթացնէ իր գիրքը իր կարեւոր մասերուն մէջ: 1932ին Լայփցիկի մէջ ներկաներուն կը կարդայ գիրքին ամէնէն տպաւորիչ գլուխներէն մէկը, որ գրոյց մըն է գերմանացի-բողոքական քարոզիչի մը եւ Էնվէր փաշայի միջեւ: Քարոզիչը կը պահանջէ Հայերուն դէմ սկսուած այս հալածանքին դադրեցումը: Թուրք նախարարը կը պատասխանէ. «Գերմանիա ունի շատ քիչ ներքին թշնամիներ, բայց ենթադրենք ներքին թշնամիներու գոյութիւնը, օրինակ Ֆրանքօ-ալզասեանները կամ Հրեաները, կը կարծէ՞ք թէ գերման կառավարութիւնը պիտի չդիմէր որեւէ միջոցի՝ ազատելու համար այս ներքին թշնամիներէն, մանաւանդ երբ արդէն շրջապատուած է արտաքին թշնամիներով: Կը դատապարտէ՞ք հալածանքը կամ մեկուսացումը անապատներու այս անբաղձալի տարրերուն, կը դատապարտէ՞ք, եթէ այս տարրերը ծայր աստիճան հսկողութեան տակ առնուին»: Քարոզիչը կը պատասխանէ. «Եթէ իմ երկրիս կառավարութիւնը, իր երկրի բնակիչներուն, որ կը պատկանին ուրիշ ցեղի, աշխատի անիրաւաբար ոչնչացնել, ես անմիջապէս կը բաժնուէի Գերմանիայէն եւ կ'երթայի Ամերիկա»: Վերֆէլ այս խօսքով կը դուշակէր իր ուղղութիւնը, որովհետեւ բանտարկուած Նացիներէն կեդրոնացման կայանի մը մէջ, իր հրեայ ծագումին եւ Նացիներու թշնամի ըլլալու զոյգ պատճառներով, կրնայ փախչիլ դէպի Զուիցերիա, Ֆրանսա եւ յետոյ կ'ուղղուի դէպի Ամերիկա:

MAURIZIO CHIERICI

(Շար.)

(*) Ընդգծումը՝ թարգմանիչին կողմէ:

ԺՊԻՏ...

Վարժապետը աշակերտներուն՝ պատմութեան դասը բացատրելէ ետք.

— Ի՞նչ ըսաւ Յուլիոս Կեսար Բրուտոսին՝ որ զինքը դաշոյնով սպաննեց:

Աշակերտը.— Ա՛հ, ըսաւ:

×

Վարժապետը աշակերտին.— Ո՞ւրտեղէն կը խմեն Նեղոսի հովիտին բնակիչները իրենց ջուրը:

— Տորակներէն:

×

Վարժապետը.— Ինչո՞ւ ամառուան օրերը երկար են:

Աշակերտը.— Որովհետեւ ամառնային տաքութիւնը զայն կ'երկնցնէ:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՄԻՒՆԻԽԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի նահատակներու յիշատակը այս տարի ոգեկոչուեցաւ բացառիկ շուքով Շաբաթ, Ապրիլ 24ի երեկոյեան, Միւնիխի Հայ Ակումբի մէջ: Ոգեկոչումը յատկանշական էր մանաւանդ այն պատճառով, որ անոր նախաձեռնութիւնն ու կազմակերպումը ամբողջութեամբ ստանձնած էր Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան Միւնիխի մասնաճիւղը: Տղաք եւ աղջիկներ, որոնցմէ շատեր տարի մը առաջ անտարբերութիւն ցոյց կուտային հանրային ձեռնարկներու հանդէպ, լծուած էին տքնաջան եւ խըղճամիտ աշխատանքի ու կազմակերպած էին, այս գաղութի կարելիութեան չափով բարձր որակի յուշատօն մը:

Բեմը յարդարած էր նկարիչ Րաֆֆի Փափազեան: Ամպիոնը ծածկուած էր Անկախ Հայաստանի Եռագոյն դրօշով, իսկ բեմն ալ՝ երեք մեծադիր նկարներով, որոնք կը ներկայացնէին մեր ժողովուրդին տխուր անցեալը՝ մահ ու աւերակ, այսօրուան ծաղկող հայրենիքը եւ անոր փայլուն ապագան՝ Ուիլսընեան սահմաններով միացեալ Հայաստանի քարտէսով:

Երեկոյթին բացումը կատարեց ուսանողուհի Այտա Աւանեսեան, որ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու խնկելի յիշատակը:

Շնորհալի երգչուհի Տիկին Ցողիկ Պուլուղեան – Պազիլ խոր յուզումով երգեց Եկմալեանի «Սուրբ սուրբ»ը եւ «Ցորժամ մտցիս»ը, դաշնակի ընկերակցութեամբ իր երաժշտագէտ ամուսինին՝ Լուտվիկի: Լեւոն Խմչեան երգեց «Կռունկ»ը, դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Սվետլանայի: Սիամանթոյէ, Վարուժանէ եւ Ահարոնեանէ արտասանեցին Անուշ Վարդանեան, Ս. Խմչեան, Ռազմիկ Արզուեան եւ Օննիկ Սաաաէթեան:

Օրուան բանախօսն էր Եսայի Մարգարեան, որ շատ լաւ շարադրուած ճառ մը խօսեցաւ՝ յիշատակելով փաստեր, տալով թիւեր ու թուականներ եւ հանելով համապատասխան եզրակացութիւններ: «Միակողմ եւ քաղաքակրթութիւն ստեղծելու կոչում ունեցող հայ ժողովուրդը, ըսաւ ան, հարկադրուած է իր երկար պատմութեան ընթացքին նահատակութեամբ եւ հերոսական մաքառումներով պայքարելու իր գոյութեան համար»: Երիտասարդ բանախօսը առաջին անգամ էր որ բեմ կը բարձրանար, սակայն, ճառը խղճամիտ պատրաստութիւն ունէր: Այս փորձը ցոյց տուաւ, որ նմանօրինակ ձեռնարկներու կազմակերպութիւնը ստանձնելով, մեր երիտասարդութիւնը իր սեփական միջոցներով եւ ճիգով աւելի խոր կը ծանօթանայ Հայոց պատմութեան ներքին դրուագներուն եւ աւելի սերտ կը կապուի Հայ Դատին ու հայ հանրային կեանքի առօրեային:

Ցարութիւն Գարաւէֆէրեան, որ ներկաներուն մէջ միակ ականատեսն էր Ապրիլեան Եղեռնի՝ յուշերու փունջ մը ներկայացուց:

Փակման խօսքը արտասանեց Գրիգոր Պալըքճեան, որ երէց սերունդի անունով գնահատեց հայ երիտասարդութեան նուիրումը: «Թուրք ջարդարարները, յայտարարեց ան, չարաչար պարտուեցան իրենց ծրագրին մէջ: Անոնք կը նախատեսէին, որ յիսուն տարի ետք այլեւս Հայկական Հարց գոյութիւն պիտի չունենայ, որովհետեւ այլեւս Հայ գոյութիւն պիտի չունենայ: Սակայն, այսօր, հայցած Հայաստան մը կայ մեր պատմական հայրենիքի մէկ փոքր մասին վրայ, ուր երկու միլիոնէ աւելի Հայութիւն կ'ապրի ու կը ստեղծագործէ համախումբ՝ աչքերը յառած Արարատին: Այսօր, նահատակներու զաւակներն ու թոռները լծուած են պայքարի՝ տիրանալու համար հայ ժողովուրդի իրաւունքներուն: Ապրիլեան սեւ օրերուն յաջորդեց Մայիսեան արեւը, եկաւ Սարդարապատ, եկաւ Մայիս 28: Ապրիլ 24ը այլեւս սուգի եւ ողբի օր չէ, այլ Հայ Դատի օր: Օրն է նորոգման մեր ուխտին, երիտասարդութեան, որ պիտի շարունակէ պայքարը մինչեւ իրականացումը հայ ազգի իղձերուն՝ Միացեալ, Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի կերտումը, եւ մենք կը հաւատանք, որ մեր երիտասարդութիւնը հաւատարիմ պիտի մնայ իր ուխտին»:

×

Ուրբաթ, Մայիս 14ի երեկոյեան, Ե. Հ. Ե. Մ.ի Միւնիխի մասնաճիւղի հրաւէրով, քաղաքի համալսարանի ճարտարարուեստի ճիւղի քառասուն ուսանողներ իրենց չորս փրոֆեսէօրներով հաւաքուեցան Հայկական Ակումբ: Անոնց հրամցուեցաւ հայկական ճաշ՝ հայ երգով ու պարով ստեղծուած տոհմիկ մըթնոլորտի մէջ: Բերանացի տրուած ծանօթութիւններէ զատ, գերմանացի ուսանողներուն բաժնուեցաւ չորս էջնոց բացատրական մը հայ ժողովուրդի եւ անոր հետապնդած դատի մասին:

Հիւրերը մեծ գոհունակութեամբ մասնակցեցան այս երեկոյթին եւ մեկնեցան լաւագոյն տպաւորութիւններով հանդէպ իրենց հայ ընկերներուն եւ անոնց ներկայացուցած ժողովուրդին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՐԱՏՈՒԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Վերջերս Տէօյլ–լա Պառի 17րդ «Գեղարուեստական շրջանային ցուցահանդէսին» ցուցադրուած էին նաեւ երկու գործեր տաղանդաւոր Բիւզանդ Թօփալեանէ: Այս առթիւ ողբացեալ նկարիչին շնորհուած է «Տէօյլ–լա Պառ քաղաքի» մրցանակը:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՐՄԱՇԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Այդ խանութներու շարքը կ'երկարաձգուի մինչեւ Արմաշի գիւղը, որուն տուները, վերջին հրդեհէն այրած, հիմա ամբողջովին շինուած են: Այս «շինուած» բառը սխալ ըսի. «հիւսուած» պէտք է ըսել. տուներուն մեծ մասին արտաքին երեսը ճիշդ կողովի մը պէս հիւսուած է:

Փանայիրը դուլ ու դաղրում չունի: Երբ գիշեր կ'ըլլայ մանաւանդ, ամբողջ հրապարակը կը լեցուի բազմութեամբ, լոյսերով, թմբուկի ու փողի, լաւթէրնայի ու քէֆի ձայներով, երգերով, աղմուկով: Բայց բուն փանայիրը՝ «արհեստագիտական» տեսակէտով՝ այս հանրային զուարճութիւնը իր տեսակին մէջ շատ վար կը մնայ մեր Պոլսի ծանօթ տօնախմբութիւններէն, բայց թերեւս իրենց փիշէնէքէն որ շատ լաւ է, աչք կտրածին չափ բարձրանալով երկինքին մէջ. ու Պոլսի հովարտաները՝ եթէ կ'ուզեն օդին մէջ սուրացող լուսեղէն ցայտքին աղգած հաճոյքը կրկնապատկել, թող իրենց մթերքը այս կողմերէն բերել տան:

Ինչ որ ներողամիտ իմաստասէրին համար այս տեսակ հանդէսներու արդարացումը կը կազմէ, ժողովրդին նախնական տիպարներուն առոյգ ու անխառն զուարճութիւնը, դրամին դէմ ազնուական արհամարհանք մը որ մէկ օրուան մէջ տարտղնել կուտայ այնքան օրերու տաժանքին վաստակը, ու այն խորխտ գիտակցութիւնը որ զուարճացողներուն կուրծքը կ'ուռեցնէ եւ աչքերը կը վառէ՝ իրենց մարմնական բոլոր բովանդակ դերազանցութեան տեսարանովը, իրենց սկզբնական կրքերուն ազատ ու կորիճ արտայայտութեամբը, — այդ ամէնը կը պակսի այստեղ:

Այդ բոլոր գեղացիները զուարճանալ չեն գիտեր. ներկայ գտնուեցայ պզտիկ կռիւի մը խումբ մը Ատաբազարցի երիտասարդներու եւ լաթէրնաճիներու միջեւ. տղաքները քառսուն փարա տուեր էին նուագածուներուն եւ կը պահանջէին որ ժամ մը շարունակ նուագեն: Ասկից զատ, պարել չեն գիտեր, որովհետեւ ինծի համար պար մը չէ երկու հոգիի դիմացէ դիմաց կանգ առնելն ու իրենց մարմինը անճոռնի կերպով կոտրտելը: Ա՛հ, Պոլսէն եկած երիտասարդներու խումբ մը կար, Չրհանկիրներ կամ Ճկնորսներ, հինգ վեց հոգի, որոնք թեւ թեւի տուած պար բռնած էին. իրենց գլուխը երիտասարդ մը կը գտնուէր, ծանօթ տիպարին ամէնէն գեղեցիկ օրինակներէն մին, բարձրահասակ ու կարշնեղ. տեսնելու էր թէ ի՛նչ շնորհով ու վայելչութեամբ իր պարին արագ վազքին մէջ իր հետը կը քաշէր կը տանէր իր պարակիցները, նայուածքը անճառ խնդութեամբ մոլորուն, գլուխը բարձր, արհամարհոտ ու վէս, ժըպիտը շրթունքէն անպակաս, ու ի՛նչ անտարբեր ու անփոյթ առատաձեռնութեամբ քառորդ ոսկի կը փակցնէր նուագածուին ճակտին:

Ու յետոյ, պէտք է ըսել, շալվարը զոր հագած են այդ բոլոր գիւղացիները, չես գիտեր ի՛նչ լուրջ ու ծանրաղանդաղ բան մը ունի որ բնաւ չի յարմարիր այդ թեթեւաթռիչ ու արագոտն պարերուն, ու անոր լայն ու փոթփոթ խիստ ծալքերը՝ օտար տեղէ բռնի բերուած ու չընտելացած բանի մը տպաւորութիւնը կը թողուն՝ օդի սեղանին զուարճութեանց եւ երգիոնակին թեթեւ ու ցատքուն նուագածութեան մէջտեղ:

Եւ սակայն հոս է բազմութեան մը առաւելութիւնը, որ միշտ, դիտողին համար, ընկերային ուսումնասիրութեան լաւագոյն միջոցն է եւ ան է որ ճշգագոյն ծանօթութիւններ պիտի տայ ժողովուրդի մը բարքերուն, բնաւորութեան, սովորութեանց, տարազին, լեզուին վրայ: Ժողովուրդը այդտեղ է որ պիտի երեւի իր ինքնութեան համարձակ ու անծածկոյթ տեսարանին մէջ:

Փափկանկատի դիւրազգածութեամբ պէտք չէ հեռու քշուիլ ամբոխէն, նոյնիսկ իր աղտոտութեան ու գռեհկութեան միջավայրին մէջ: Մեծագոյն դասը, անոր մէջ պիտի գտնենք:

Բազմութեան մէջ ամէնէն աւելի ուշադրութիւն կը գրաւեն կիները, իրենց աւշային նիհար դէմքով ու շատ նուրբ, գրեթէ աթենական դիմագծութեամբ, որ այդ ցեղին հին ազնիւ սերունդի մը շառաւիղն ըլլալու ապացոյցը կրնայ նըկատուիլ:

Էրիկմարդիկ ալ բարձրահասակ են, բարեկազմ ու վայելուչ: Տղաքները... օ՛հ Ատաբազարցի եւ Իզմիտցի փողոցի պըզտիկ տղաքները. կարելի չէ երեւակայել աւելի անառակ, աւելի չարաճճի, աւելի արթուն ու խելացի սերունդ մը: Պզտիկները՝ հին Նաւաստիներու պէս կը ծխեն ու կը հայհոյեն, սրամիտ խօսքերով, աչխոյժ կատակներով: Այս լաճերը քար կը հանեն, բարեկա՛մ, Մալթա կղզին պըզտիկներուն որոնք ատեն մը իրենց տեսակին մէջ աննման ըլլալու ապահովութիւնը տուած էին մեզ:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(11 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Սէն–Ժեռոմ Թաղամասի եւ շրջակայից Ս․ Սահակ եւ Ս․ Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը յայտարարէ որ Կիրակի 30 Մայիս Հոգեգալուստի առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հայ ժողովուրդի մեծ բարե – րար հանգուցեալ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

հոգւոյն համար։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տ․ Եղիշէ Խաչակիր քահանայ Փանոսեան։

×

Այրի Տիկին Փանոսիկ Փանոսեան եւ զաւակները՝ Սուրէն, Գեղամ եւ Զատիկ, այրի Տիկին Ալեքսանտր Փանոսեան, Պ․ Սուրէն Նաւասարդեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Շաւիլի Ս․ Գրիգոր–Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, քրոջ զաւկին եւ ազգականին՝

ՓԱՆՈՍԻԿ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Պր․ Թորոս Նազգաշեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Առնուվիլի Վարագայ Ս․ Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի 30 Մայիս իր կնոջ

ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՆԱԶԳԱՇԵԱՆԻ

հոգւոյն համար՝ անոր մահուան քառա – սունքին առթիւ։

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

×

ԼԻՈՆ․— Պր․ Յակոբ Պէրպէրեան եւ զաւակները, Յովհաննէս Պէրպէրեան, Տիգրանուհի Մաթէոսեան (Լոս Անճէ – լէս) հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՆԱԶԵՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ (30 Մայիս) Լիոնի Ս․ Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

ՎԻԷՆ․— Այրի Տիկին Քնար Մուրատ – եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ․ Վազգէն Մուրատեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ․ Սամուէլ Սարգիսեան եւ զաւակները (Երե – ւան), Տէր եւ Տիկ․ Դաւիթեան (Սէն Ռաֆայէլ), Մարգարեան, Մելիքեան, Բարսեղեան եւ Յովհաննէսեան ընտանիքները եւ բոլոր ազգական պարագաները կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մայիս 30ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սէն Ժօզէֆ մատրան մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին, ողբացեալ

ՄՈՒՇԵՂ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը պատարագէ Վահան Վ․ Թօփալեան։

Իր յիշատակը յարգող բարեկամները կը հրաւիրուին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ վարչութեան անդամներէն Դանիէլ Ճիզմէճեանի, իր մօր մահուան առիթով։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան 53րդ տարեդարձին առթիւ, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Սպայից Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի Փարիզի Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ՝

ԶՕՐ․ ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք քաջաբար ինկան Սարդարապատի, Բաշ–Աբարանի եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտներու ընթացքին եւ փրկեցին Հայրենիքը եւ Ս․ Աթոռը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Այրի Տիկին Ազատուհի Տիրատուրեան եւ պարագաները խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՏԻՐԱՏՈՒՐ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 5, Շաբաթ իրիկուն Ազգ․ Տան մէջ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 13ին

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հ․ Յ․ Դ․ Քրիստափոր կոմիտէի կողմէ։

Կը նախագահէ

ԸՆԿ․ ԼԵՒՈՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Կը խօսի (Մարսէյլէն)

ԸՆԿ․ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

29 Մայիս, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին Վալանսի Պետական Թատրոնին մէջ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 12ին Շաբաթ գիշեր Քարլ Մարքս հրապարակ Ս․ Պետրոս եկեղեցւոյ սրահը, Լա Մարանտինիէր։

ՇԱՒԻԼԻ Ս․ ԳՐ․ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Հոգեգալստեան տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի։ Շրջանի բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի եկեղեցի առաջնորդել իրենց երախաները հաւաքաբար Ս․ Հաղորդութեան մասնակից ըլլալու համար։

ԺՈՂՈՎ

ՇԱՒԻԼԻ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան երկամեայ շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրուին 29 Մայիս, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին։ Օրակարգ․— Նիւթական եւ բարոյական համարատուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 5, ԺԱՄԸ 21էՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ, 6ՐԴ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ, ՓԼԱՍ ՍԷՆ–ՍԻՒԼՓԻՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, 29 Մայիս ժամը 21ին, Մարսէյ Մշակոյթի Տան մէջ, 12–14, Ռիւ Սէն–Պազիլ

Կը նախագահէ՝ ընկ․ ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍԹԻՖ

Կը խօսի՝ ընկ․ Ժ․ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Ուղերձ Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժին — մեներգ՝ Օրիորդ Այտա Ամիրեան

Արտասանութիւններ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ «Նաւասարդեան» կոմիտէի, տեղի կ'ունենան հետեւեալ հանդիսութիւնները․—

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ, Շաբաթ, Մայիս 29, երեկոյեան ժամը 20ին

Սէնթ–Ճէյմս Հոլ

Կը բանախօսէ՝ ընկ․ ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ, Շաբաթ, Յունիս 5, երեկոյեան ժամը 20,30ին

Dorchester Hotel

«ԼԱՆՉԱԽԱՂԻ ՏՈՒՉՈՒԹԻՒՆ»

Պոմոնի եւ Սէն Լուի Թաղականութիւնները համախորհուրդ, կը հրաւիրեն տուուչութեան արարողութեանց, Սէն Լուի մէջ, Շահան Քհնյ․ Տէոտէեանի եւ Պոմոնի մէջ Գեղամ Վրդ․ Պաղտասարեանի

Սէն Լու, Երկուշաբթի 31 Մայիս։

Կը պատարագէ Նշան Քհնյ․ Գույումեան

Կը քարոզէ Գեղամ Վրդ․ Պաղտասարեան։

Ընթերցում սրբատառ կոնդակի։

Պոմոն, Կիրակի 6 Յունիս

Կը պատարագէ Շահան Քհնյ․ Տէոտէեան,

կը քարոզէ Գուրգէն Վրդ․ Թրթռեան։

Ընթերցում սրբատառ կոնդակի։

Ի պատիւ խաչաշնորհ հայրերու կը տրուի գինեձօն, եկեղեցական արարողութիւններէն վերջ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ․— Հ․ Յ․ Դ․ Ս․ Թէմլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրի – կուն ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

ՀԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կափէն Տէր եւ Տիկին Լիւլէճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց հօր՝ Պ․ Մանուկ Մարկոսեանի (Մարսէյլ) եւ 10 Ֆր․ «Յառաջ»ի։

ՖՐ․ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
ՕԳՈՍՏՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

Գրասենեակը փակ է բացառաբար այս Շաբաթ, Հոգեգալուստի պատճառով։

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ
ՄԻՈՒԹԻՒՆ

UNION
DES ANCIENS ELEVES
MOORAT - RAPHAEL

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

1971 Յունիս 6ին ժամը 15էն սկսեալ

▼

ԽՆՋՈՅՔ, ԵՐԳ, ՊԱՐ, ՆՈՒԱԳ

TOMBOLA EXCEPTIONNELLE

▲

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL - MOORAT
26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

BNP

A votre service
tous les services de la

banque
nationale
de Paris

présente dans le monde entier

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 29 ՄԱՅԻՍ

SAMEDI 29 MAI 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — 12125

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.125

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՅԻՍ 28

Նուիրական ու պաշտելի Թուական մը, որ նոր դարագլուխ մը կը բանար Հայոց պատմութեան մէջ։

1918ի Մայիսեան ճակատագրական օրերուն, երբ Հայութեան գոյութիւնը խնդրոյ առարկայ էր, Արարատեան դաշտի օրհասական կռիւները հիմնովին շրջեցին բախտին անիւը։

Լքուած բոլորէն, ենթարկուած հարեւաններու մեղսակից անտարբերութեան, արեան ու աւերակներու մէջէն ճողոպրած հայ բեկորները մէկ սիրտ մէկ հոգի, մխ-մինակ, իրենց սեփական ուժին միայն ապաւինած, հերոսաբար կուրծք տուին ցեղասպան թշնամիին, որ գերակշիռ ուժերով սպառազինուած՝ կուգար բնաջնջելու մեր դարաւոր ազգը, իր պատմական հայրենիքի սրտին վրայ։ Կ'ուզէր գերեզմանի վերածել հայրենիքի այդ մասնիկն ալ՝ արեւմտեան Հայաստանէն վերջ։

Սարդարապատ, Բաշ Աբարան, Ղարաքիլիսէ։ Դիւցազնական երեք ճակատներ, ուր վճռուեցաւ հայ ազգի ճակատագիրը։

Մահու եւ կենաց կռիւներ էին։ Փոքր ընկրկում մը անդարմանելի աղէտներու կրնար առաջնորդել։

Բախտորոշ այդ օրերուն Հայութիւնը իր բարձր գիտակցութեան ապացոյցը տուաւ։

Արտաշէսներու, Տիգրաններու եւ Վարդանանց ոգին արթնցաւ ընդոստ եւ դէպի ռազմաճակատ ուղղեց Հայութեան բոլոր զաւակները, անխտիր։

Զինուած մեր միլիոնաւոր նահատակներու արեան վրէժով, հայկական ուժգնօրէն հարուածող բազուկը ծունկի բերաւ ցեղասպան դարաւոր դահիճը եւ անոր պարտադրեց Հայաստանի անկախութիւնը։

Մայիս 28ը պսակը եղաւ Արարատեան դաշտի պատմական դիւցազնամարտներուն։

Շատ նեղ էին նորազատ Հայաստանի սահմանները այդ օրերուն։

Քաոսէն հայրենիք ստեղծելու դժնդակ պարտականութիւնը կը ծանրանար Հայաստանի Հանրապետութեան վարիչներուն եւ անոր զօրավիգ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ուսերուն վրայ։

Գերմարդկային ճիգեր պէտք էին դարմանելու համար աշխարհաւեր պատերազմին բացած ահաւոր վէրքերը։

Տասնեակ հազարաւոր որբեր ու այրիներ խնամքի կը կարօտէին։ Համաճարակը աւերներ կը գործէր։ Գաղթականներ ամէն կողմ՝ հողատարութեան ենթակայ։

Դիւրին գործ չէր ամուր հիմերու վրայ դնել ազատ ու անկախ հայրենիքի կորիզը, որուն սահմանները պիտի ընդարձակուէին 1918ի աշնան՝ օսմանեան կայսրութեան պարտութենէն ետք։

Մայիս 28ով Հայկական Հարցը դիմագիծ կը փոխէր։

Վերջ կը գտնէր Բարենորոգումներու խնդիրը, որ ամբողջ քառասուն տարի յոյսերու եւ յուսաբեկումներու աղբիւր էր դարձած։ Որ ծնունդ էր տուած մեր յեղափոխական կուսակցութեանց կազմութեան եւ մեր ազատագրական շարժումներուն։ Որ պատրուակ էր դարձած արիւնարբու Թուրքին — սուլթանական թէ սահմանադրական — գործադրելու ցեղասպանութեան իր դիւային ծրագիրը։

Մայիս 28 սկիզբը դրաւ հայ քաղաքական նոր կեանքի մը։ Սեփական հայրենիքի գաղափարին։

Յիսուներէք տարիէ ի վեր Հայութեան նշանաբանն է՝ Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան՝ ամբողջական Հայութեամբ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՏԱԹ - ՊՈԴԳՈՐՆԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Քաղաքական դէտերու հաստատումով «Դժուար» եղած են Սատաթ – Պոդգորնի խօսակցութիւնները։

Այսուհանդերձ, Հինգշաբթի գիշեր, վերջին հանդիպում մը երկու նախագահներու միջեւ, ինչպէս նաեւ աւելի ընդլայնուած նիստ մը, միացեալ հաղորդագրութեան մը պատրաստման ծառայած են։

Խորհ. Միութիւնը զօրավիգ կը կենայ Եգիպտոսի «շինարար քաղաքականութեան»։ Երկու կողմերն ալ կը շեշտեն, թէ որպէսզի մնայուն խաղաղութիւն հաստատուի շրջանի մէջ, անհրաժեշտ է, որ Իսրայէլ ամբողջովին պարպէ իր գրաւած հողերը, ինչպէս կը նախատեսէ Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյ.ի որոշումը։ Խորհ. Միութիւնը կը խոստանայ ըստ առաջնոյն «ամէն օժանդակութիւն» ցոյց տալ Եգիպտոսի եւ զօրավիգ կենալ այս վերջնոյն, ինչպէս նաեւ բոլոր արաբ Պետութիւններուն՝ «իրենց արդար պայքարին մէջ ընդդէմ իսրայէլեան գաղթատիրական յարձակման»։ Երկու կողմերու տեսակէտով Իսրայէլ, որ կը յենու Մ. Նահանգներու վրայ, կը ձգտի իւրացնել արաբ հողեր։

Ամրապնդելու մտադրութեամբ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները, Խորհ. Միութիւն եւ Եգիպտոս «բարեկամութեան եւ համագործակցութեան» համաձայնութիւն մը կնքած են, որու համաձայն ամէն միջոց ի գործ պիտի դնեն «ամրապնդելու համար իրենց աւանդական յարաբերութիւնները տնտեսական, մշակութային եւ գիտական մարզերու մէջ»։

Միացեալ զեկոյցի մէջ նկատել կը տրըուի նոյնպէս, որ Գահիրէ եւ Մոսկուա համաձայնած են միջամուխ չըլլալու իրարու ներքին գործերուն եւ յարգել իւրաքանչիւր երկրի վեհապետական իրաւունքները իրենց հողերուն վրայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՆԻ Փառատօնը վերջացաւ Հինգշաբթի օր։ Մեծ մրցանակին արժանացաւ անգլիական ֆիլմ մը՝ Թ'իը կօ Պիթուին, 25ամեակի մրցանակը ստացած է Լուչինօ Վիսքոնթի «Մեռած՝ Վենետիկ» ֆիլմին համար։ Լաւագոյն դերասանները նկատուած են՝ Ռիքարտօ Քուչիոլա (Սաքքօ է Վանցեթթի) եւ Քիթի Ուին (Փանիք ա Նիտըլ Փարք)։ Դատական կազմի մրցանակը ստացած է միաձայնութեամբ Հունգարիա իր ներկայացուցած՝ «Սէր» ժապաւէնին համար։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օր քանի մը տասնեակ հազար ցուցարարներ տողանցեցին Փարիզ, Օփերայէն Փալէ-Ռոյալ։ Պահանջներն էին՝ հանգստեան տարիք՝ 60 եւ ծերութեան թոշակի բարձրացում մինչեւ աշխատավարձքին 75 առ հարիւրը (ամսական 800 ֆր. նուազագոյնով)։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ Հինգշաբթի օր բացումը կատարեց օդանաւային ցուցահանդէսին, ուր ցուցադրուած են Քոնքորտը, խորհրդային՝ Տուպոլեւը եւ 17 երկիրներու արտադրութիւնները։

ԱՒՍՏՐԻԱ դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատեց Չինաստանի հետ։ Երկու երկիրները դեսպաններ պիտի փոխանակեն յառաջիկայ վեց ամիսներուն։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Ս. Էջմիածնէն ստացանք հետեւեալ հաղորդագրութիւնը.—

Ամենայն Հայոց Հայրապետը իր երրորդ այցելութիւնը շնորհեց Շիրակի թեմին Մայիսի 8–10 օրերին։

Հայրապետական սոյն այցելութեան ժամանակ Հայոց Հայրապետին ուղեկցում էին ուխտաւորաբար Մայր Աթոռում գտնուող Երուսաղէմի Հայոց Ս. Յակոբեանց վանքի միաբան եւ պատրիարքարանի դիւանապետ Տ. Շահէ Եպս. Աճէմեանը, Արարատեան թեմի առաջնորդական փոխանորդ Տ. Վահան Եպս. Տէրեանը, գաւազանակիր Տ. Գէորգ Վրդ. Սերայդարեանը, Դաւիթ Սրկ. Դիլանեանը, Արարատ Սրկ. Գալստեանը, Մայր Աթոռի դիւանապետ Հայկ Առաքելեանն ու «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր Ա. Հատիտեանը։

Շաբաթ օրը, Մայիսի 8ին, ժամը 12ին Հայրապետը ժամանում է Լենինական եւ « Հրաշափառ »ով մուտք գործում Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ուր ողջունում է հաւատացեալների հեծ բազմութիւնը։

Հայոց Հայրապետի ժամանումը Լենինական ողջունում են՝ ՀՍՍՀ Մինիստրների սովետին առընթեր հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Պր. Ս. Գասպարեանը եւ Լենինականի փոխ-քաղաքագլուխ Պր. Յովհաննէս Յովհաննիսեանը։

Ժամը 16ին Հայրապետը իր շքախմբով պաշտօնական այցելութիւն է տալիս Լենինականի քաղաքապետարան։

Լենինականի քաղաքագլուխ Պր. Սուրէն Մատնիշեանը, շրջապատուած քաղաքային իշխանութեանց բաժանմունքների վարիչներով, բարիգալստեան սրտագին խօսքերով ողջունում է Հայրապետին, որը նոյնքան սրտագին խօսքերով իր բարեմաղթութիւններն ու օրհնութիւնն է բերում քաղաքագլխին, բաժնի վարիչներին եւ Լենինական քաղաքին։

Փոխանակւում են յուշանուէրներ։

Հայոց Հայրապետի բարձր պատուին Լենինականի գործադիր կոմիտէն ժամը 16,30ին մեծ դահլիճում հիւրասիրութիւն է կազմակերպում։ Ընդունելութեան ժամանակ Հայոց Հայրապետը եւ Պարոն քաղաքագլուխը ողջոյնի եւ մաղթանքների ճառեր են փոխանակում՝ հայրենասիրական խանդավառ մթնոլորտում։

Ժամը 18ին Հայրապետը Ս. Աստուածածին եկեղեցում նախագահում է կիրակամտի ժամերգութեանը։

Մայիսի 9ին, Կիրակի օրը, Հայրապետը հանդիսաւոր պատարագ է մատուցում Լենինականի Հայոց Ս. Աստուածածին եկեղեցում եւ Բանին կենաց քարոզութեամբ մխիթարում իր հաւատացեալ զաւակներին, որոնք հոծ բազմութեամբ լցրել էին եկեղեցին եւ շրջափակը։

Ժամը 15ին Շիրակի թեմի թեմական ու եկեղեցական խորհուրդները Հայոց Հայրապետի բարձր պատուին «Անի» ճաշարանի շքեղ սրահում կազմակերպում են պաշտօնական ճաշկերոյթ, որին ներկայ են լինում քաղաքային իշխանութեանց պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւ ՀՍՍՀ Մինիստրների սովետին առընթեր հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Պր. Ս. Գասպարեանը։

Ընդունելութեան ժամանակ փոխանակւում են ջերմ, յուզիչ ճառեր։

Մայիսի 10ին Երկուշաբթի օրը, կէսօրուայ ժամը 12ին, Հայրապետը իր շքախմբով հովուապետական այցելութիւն է տալիս Կիրովական քաղաքին։

Նորին Սրբութիւնը իջեւանում է «Գուգարք» հիւրանոցը եւ ժամը 13ին պաշտօնական այցելութիւն տալիս Կիրովականի քաղաքապետարան, ուր Հայոց Հայրապետը եւ փոխ-քաղաքագլուխ Պր. Վլադիմիր Աւետիսեանը ողջոյնի եւ բարիգալստեան սրտագին խօսքեր են փոխանակում։ Տեղի է ունենում նաեւ յուշանուէրների փոխանակութիւն։

Ժամը 14ին Կիրովականի քաղաքապետարանը Հայոց Հայրապետի բարձր պատուին կազմակերպում է ընդունելութիւն «Կիրովական» ճաշարանում, ուր հայրենասիրական ջերմ մթնոլորտում ճառեր են փոխանակւում։

Ժամը 18ին Հայրապետը « Հրաշափառ »ով մուտք է գործում Կիրովականի Հայոց Ս. Աստուածածին եկեղեցին եւ նախագահում երեկոյեան ժամերգութեանը։ Եկեղեցական արարողութեան աւարտին հայրապետական իր ողջոյնն ու օրհնութիւնը բաշխելով, Նորին Սրբութիւնը մխիթարում է իր հոգեւոր զաւակներին։

Հայրապետը Մայր Աթոռ է վերադառնում Մայիսի 10ին, երեկոյեան ժամը 20ին։

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

14 Մայիս 1971 թ.
Սուրբ Էջմիածին

Այս ուղղութեամբ հրապարակուած զոյգ զեկոյցները՝ Փեքինի եւ Վիէննայի մէջ, ոչ մէկ խօսք կ'ընեն Ֆորմոզի մասին։ Աւստրիա լռութեամբ կ'անցնի այս խնդրին վրայէն։ Ծանօթ է, որ Փեքին միշտ կը պահանջէր, որ զինքը ճանչցող երկիրները պաշտօնապէս ընդունին, թէ Չինաստան իրաւունքներ ունի Ֆորմոզի վրայ։ Այսպէս եղաւ Քանատայի եւ Իտալիոյ պարագային։

ՍԱՆ-ՍԵՊԱՍՏԻԷՆԻ Ֆրանսայի ընդհանուր հիւպատոսը առեւանգելու փորձ մը ձախողեցաւ, երբ հիւպատոսը դիմադրեց երկու զինուած առեւանգիչներու, որոնք փախուստ տուին։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ նաւաստի մը տասը տարուան արգելափակման դատապարտուեցաւ։ Անցեալ Նոյեմբերին Լիթուանիացի նաւաստին փորձած էր «ազատութիւն ընտրել» ամերիկեան նաւու մը վրայ ապաստանելով։ Ամերիկացիք զայն վերադարձուցած էին զայն, ինչ որ մեծ դժգոհութիւն ստեղծեց ամերիկեան հանրային կարծիքին մօտ։ Նիքսըն յայտարարեց, թէ երբեւ Ամերիկացի «գայթակղած է»։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ այցելող օտար զբօսաշրջիկները Պետութենէն 200 լիթր ձրի վառելանիւթ պիտի ստանան։

ԹՈՒՐՔ իշխանութիւնները չորս կասկածելի երիտասարդներ ձերբակալեցին։ Ասոնք մաս կը կազմեն այն ինը կասկածելիներուն, որոնք ըստ իշխանութիւններուն մեղսակից են եղած Պալսոյ Իսրայէլի հիւպատոսի առեւանգման եւ սպանութեան։

ՌՈՒՄԷՆ օդանաւ մը, ուր տեղ գտած էին ռումանացի վեց փախստականներ, հարկադրուեցաւ Վիէննա իջնել։ Ռումանացիները քաղաքական ապաստանի իրաւունք կը խնդրեն։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՄԷԿԷՆ սկսեալ կառքերու վինեթը պարտադրաբար պէտք է փակցուի փառ-պրիզին վրայ։

ՓԱՐԻԶԻ վպէթնամեան ժողովին 114րդ նիստը (սկսած էր 1968 Մայիսին) ոչ մէկ յառաջդիմութիւն արձանագրեց։ Խումբ մը Ամերիկուհիներ եկած էին ցոյց ընելու եւ գերի ինկած ամուսինները կամ զաւակները պահանջելու։

ՍՊԱՆԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈՒՍՏԱՖԱ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՅԻՇԵՑՈՒՅԻՉԸ

Բ.

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ Բ. ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Հայկական հարցը Օսմանեան կայսրութեան մէջ ծնունդ առած է 1915 Ապրիլի՞ն, թէ ան ծնունդն է երկար ժամանակուան յղացումին, որ աւելի լաւ կը բացատրէ այս հալածանքի հրէշային պատկերը: Վստահաբար որ ան կուգայ շատ հինէն և մեզ կը ստիպէ ետ դարձ մը կատարել մինչեւ Ապտիւլ Համիտ Բ.:

Համիտ Բ. ծնած է 1842ին քրիստոնեայ հարճէ մը: Իր հայրը՝ Ապտիւլ Մէճիտ, կը ներկայացնէր Միջերկրականի վրայ կարեւոր մեծ օսմանեան ուժ մը, որ բառին բուն իմաստով յետադիմութեան նըմոյշ մըն էր: Ապտիւլ Մէճիտ իր ժամանակին մեծ մասը կ'անցընէր հարեմին մէջ, իր մեծագոյն հաճոյքներէն մէկն էր վախցնել իր հարճերը, բանտարկելով զանոնք անօթի քանի մը մուկերու հետ: Համիտ աւելի ճարպիկ, վախկոտ, կասկածամիտ եւ նենգ էր քան իր հայրը:

Իր հաճոյախօսութեամբ կրնայ իրեն գրաւել դիւանագէտները, նոյնիսկ Քայզէրը կը գրաւուի իր պերճախօսութենէն եւ իր արտաքին պերճանքէն: Այս ճարպիկութիւնը եւ ուշիմութիւնը կը ծառայեն իրեն գրաւելու Եւրոպայի ամենախելացի եւ ճարպիկ ներկայացուցիչները:

Զայրացած Ռուսիայէն, որ որոշած էր պաշտպանել Օսմանեան կայսրութեան մէջ գտնուած քրիստոնեայ փոքրամասնութիւնները, եւ որ մտադրութիւններ ունէր իրեն միացնելու Պուլկարիան եւ Մակեդոնիան, Սուլթանը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կը յիշեցնէ ցարական մտադրութիւնները, Միջերկրականի մէջ սպառնացող վտանգը, ուստի «սուրբ պատերազմ» կը յայտարարէ: Այս գաղափարը հաճոյք կը պատճառէ Եւրոպայի մեծ պետութիւններուն: Լոնտոնի մէջ 1878ին կ'երգուէր կարճ երգ մը, ուր կ'ըսուէր. «Պոլիսը Ռուսերուն պիտի ըլլայ»:

Համիտ, ճանճրացած այլեւս իր երկիրը որպէս ռամկավար երկիր ներկայանելու դերէն, շատ քիչ ատեն կ'ուզէ լսել երկրին մէջ ստեղծուած նեղ կացութիւններուն մասին: Համիտ կ'ուզէ վերադառնալ Օսմանեան միապետութեան. «Ես մեծ սխալ մը գործեցի, — կը յայտարարէ ան, արդէն ձեւական Խորհրդարանին առջեւ, — այս օրէն սկսեալ մեծ հօրս՝ Մահմուտի քայլերուն պիտի հետեւիմ, Մահմուտ կրցաւ ըմբռնել, թէ միայն ուժով կարելի է կառավարել ժողովուրդը»: Ուժով եւ լրտեսներով: Աւելի քան 20.000 անձ, իր կայսրութեան մէջ կ'աշխատէին իրեն համար: Համիտ չի վստահիր ոչ մէկուն, անձնապէս կը կարդայ բոլոր տեղեկագիրները, որոնք ընդհանրապէս գրուած են անձնական վրէժխնդրութիւններէ մղուած եւ կը վերջանան 'նենգամտութեամբ: Թուղթերու կոյտերը կը բարձրանան, չուզեր կարծիքը հարցնել ոչ մէկուն, նոյնիսկ իր նախարարներուն: Որոշումներ կուտայ, որոնք իրենց անիմաստութեամբ կը զարմացնեն եւ կամ ալ իրենց վայրագութեամբ կը դողացնեն: Այս վախի եւ անվստահութեան մթնոլորտին մէջ պէտք է առաջին կարգի վրայ դնենք Հայկական հալածանքները: Համիտ, գործակցաբար ամենամոլեռանդ եւ տգէտ իսլամ կրօնականներու հետ, իսլամ կրօնքը կը վերածէ անիրաւութեան գործիքի մը:

ԴԺՈՒԱՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հայերու եւ Թուրքերու փոխյարաբերութիւնները երբեք լաւ չեն եղած: Հայերը միշտ նկատի առնուած են որպէս փոքրամասնութիւն: Ենթակայ արիւնալի քաղաքականութեան մը որ տանելի չէ միշտ, Հայերը կը պաշտպանուէին ամփոփուելով իրենց ազգային սովորութիւններուն մէջ: 1860ին Զէյթունցիները, որ պահպանած էին որոշ չափով իրենց ինքնավարութիւնը, ըմբոստացան. պէտք եղաւ տասը տարի ճակատամարտներ եւ ճնշումներ՝ կարենալ հանդարտեցնելու համար երկիրը: Իր նպատակին հասնելու համար կառավարութիւնը վերանորոգումներու շատ մը խոստումներ տուաւ, որոնք միայն խոստումներ մնացին... 1887էն մինչեւ 1890 կը հիմնուին Հայաստանի մէջ յեղափոխական կուսակցութիւնները, որոնք հիմք ունէին ռուսական նիհիլիստական կուսակցութիւններու գաղափարները: Նոյնիսկ անունները կուգան այդ հեռաւոր յեղափոխական կորիզներէն. «Հնչակ», որ կը յիշեցնէ Գերցէնի «Կոլոկոլ»ը եւ «Դաշնակցութիւն»: Այս պարագային նոյնպէս, Սուլթանը տեսնելով որ անիմաստ է բանակներ ուղարկել այդ դժուար սահմանամերձ շրջանները, կ'որոշէ պայթեցնել հայ եւ քիւրտ հակամարտութիւն մը: Քիւրտերը Արիական ցեղին պատկանող ժողովուրդ մըն են, սակայն Հայերուն պէս արհեստներով եւ վաճառականութեամբ չեն զբաղիր, կ'ապրին կողոպուտով: Ըլլալով վայրագ եւ քոչուոր ցեղ մը, առաւել կրօնքով իսլամ, մեծ հաճոյք կը պատճառեն Համիտին, որ կրնայ դրդել զանոնք Հայութեան դէմ:

Պոլիսէն անոնց կ'ուղարկուին առատ զէնք եւ սնունդեղէն, եւ կը յայտնուի թէ «իրենց արշաւախումբերը պիտի նկատուին որպէս օրինաւոր զօրքեր, երբ կ'երթան Հայերը պատժելու պաշտօնով»:

1891 Թուականն է:

Ղրկել Քիւրտերը Հայերը որսալու, կը նշանակէ հրահրել նոր կրօնական եւ ցեղային պատերազմ մը: Ու իրապէս կը պատահի այսպէս:

Երեք տարի կը տեւեն շրջանային եւ անհատական կոտորածները, մինչեւ որ 1894ին շրջանայինին կը յաջորդէ ընդհանուր ջարդը որ վախ կ'ազդէ ընդհանուր աշխարհին: Քիւրտերը կը բանտարկեն 2000 Հայեր Ուրֆայի եկեղեցիին մէջ եւ զանոնք ողջ-ողջ կ'այրեն: Վախի սարսուռ մը կը համակէ Եւրոպան եւ ոչ աւելի. ամէն կողմէ կը լսուի. «Ինչո՞ւ ոչ մէկը չի հակառակիր», «Ինչո՞ւ չեն ազդարարեր նոյն ձեւով փոխադարձելու, եթէ կոտորածները չդադրեցնէ», պարզապէս որովհետեւ Քայզէրը կը յայտարարէ ամէն վայրկեան, թէ «զինք կը հմայէ Թուրք ղեկավարին հաճելի անձնաւորութիւնը»: Վիլհէլմ Բ.ի նման ընկերոջ մը հետ, իսլամ Թագաւորը կրնայ հանդիստ քնանալ անկասկած:

ՈՒՇԻՄՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ցուսահատութիւնը կը տիրէ Հայերուն, բողոքը ոչ միայն պէտք է ըլլայ ուժգին, այլ նմանապէս պէտք է վտանգի ենթարկէ Լոնտոնի շահերը: Գաղափարը շատ պարզ է, տէրը դառնալ Պոլսոյ սրտին մէջ գտնուող Պանք Օթոմանին եւ այդտեղէն լսեցնել, տեղեկագրել եւ սպառնալ փճացնել հսկայ հարստութիւններ: Հայերը կը հաւաքուին եւ կը բողոքեն ահաբեկիչներու այս արարքին դէմ: Սակայն պէտք չէ մոռնանք այն պատճառները, որ մղեցին այս խումբ մը յուսահատեալները գործելու այս արարքը, որ կրնայ վերջանալ դրամատան հետ իրենց փճացումով: Քրիստոնեայ երկիրներու դեսպանները կարգի կը սպասեն Սուլթանին գրասենեակին դիմաց, բողոքագիրները, առաջարկները եւ ներման խնդրանքները կը դիզուին:

Ֆրանսա, Մեծն Բրիտանիա եւ Ռուսիա քննութիւն կը պահանջեն կոտորածներու շուրջ (Սասուն) եւ իրենց քննիչ մարմինները կը ղրկեն կոտորածի վայրերը: Համիտ զայրոյթ կը ցուցաբերէ ջարդը կազմակերպողներուն հանդէպ, կը խոստանայ պատժել պատասխանատուները: Սակայն գաղտնի նորանոր հրահանգներով կը հրահրէ կրօնական պատերազմը: Կը հրահանգէ ջարդել մայրաքաղաքի, Զմիւռնիոյ եւ Անատոլուի Հայերը: Հրամանը գաղտնի է, սակայն գլխատումները տեղի կ'ունենան բացայայտօրէն եւ պաշտօնական կերպով եւ կը գործադրուին կարող զինուորականներով: Հայկական որսը տեղի կ'ունենայ «սիսթեմաթիքօրէն», տուն առ տուն, փողոցները, դաշտերը, ղեկավարուած ոստիկանական եւ զինուորական ըսպաններու կողմէ, եւ միւս կողմէ կը սպաննուին կամաւորներու խումբերուն կողմէ, որոնք երբեմն նոյնիսկ կը հագուին ոստիկաններու եւ զինուորներու համազգեստներ:

Այսպէս ընդհանուր կոտորածը կը տեւէ չորս օր եւ յանկարծ կը դադրի, 7000 Հայեր սպաննուած են միայն մայրաքաղաքին մէջ, երկրի բոլոր անկիւններէն սահմռկեցուցիչ լուրեր կը հասնին:

MAURIZIO CHIERICI

(Շար. — 2)

ՓԱՐԻԶԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

«Բնակչութիւն եւ Ընկերութիւն» պարբերականը հետաքրքրական տուեալներ կը հայթայթէ Փարիզի բնակչութեան մասին, ձեռք ձգուած քննութեան մը ընթացքին:

Վերջին տարիներուն նուազած է Ֆրանսայի մայրաքաղաքի բնակչութեան թիւը: 1954ին բնակչութեան թիւն էր 2 միլիոն 713.000, իսկ 1958ին 2.590.000:

12րդ, 13րդ, 14րդ, 15րդ, 16րդ եւ 20րդ թաղամասերը, բաղդատմամբ դարասկիզբին, շատ աւելի մեծ բնակչութիւն ունին: Առաջին 11 թաղամասերը՝ նուազ, իսկ 17րդն ու 18րդը՝ անփոփոխ:

Եւ ահա նորութիւնը: Կիներու տոկոսը աւելի բարձր է այրերէն: Հարիւր բնակիչի հաշուով 54,1 կին կայ, երբ 51,1 է երկրին միւս մասերուն մէջ այդ համեմատութիւնը: Այս երեւոյթը կը բացատրուի անով, որ շատ են այն երիտասարդուհիները, որոնք դաւառներէ Փարիզ կը ժամանեն գործի հեռանկարներով. ամուսնութեան թեկնածուներու կշիռին մէջ 11,33 առ հարիւրի յաւելում մը կ'արձանագրեն:

Այլ հաստատում մը: Մինչ Ֆրանսայի այլ շրջաններու մէջ ապօրէն ծնունդներու տոկոսը 5,5 առ հարիւր է, Փարիզի մէջ տոկոսը 14 առ հարիւր է:

Փարիզեան բնակարաններու 68,7 տոկոսը մէկ կամ երկու անձերէ կազմուած ընտանիքներ ունի, մինչդեռ երկրին միջինը 46 առ հարիւր է:

Բնակչութեան թիւի նուազումը ընդհանրապէս բանուորութեան շրջանակին մէջ արձանագրուած է: Դարասկիզբին բանուորներու թիւը 745.000 էր, 1954ին՝ 478.000, իսկ 1968ին՝ նուազելով իջած է 335.000ի:

Փարիզ «տարածուեցաւ» արուարձանները: Հետեւաբար տեղափոխութիւնները աւելի մեծ կշիռ ստացան ամէն օր:

1906ին, 125.000 հոգի ամէն օր Փարիզ կուգար աշխատելու: 1954ին 180.000 Փարիզցի արուարձան կ'երթար աշխատելու, իսկ միւս կողմէ 650.000 արուարձանաբնակներ քաղաք կը ժամանէին: 1968ին այդ համեմատութիւնը եղած է 165.000 եւ 800.000:

Մեթրօն համընթաց չգնաց այս ընդլայնումին: Քառասուն տարուան մէջ գիծի երկարութիւնը աւելցաւ 150-170 քիլ. մինչդեռ ճամբորդներու թիւը կրկնապատկուեցաւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Նոյն միջոցին դուռը բացուեցաւ եւ Սերգիս ներս մտաւ: Տ. Կիրակոս մտատանջութեամբ նորեկին նայեցաւ եւ խկոյն ճանչցաւ, որ դուռը բացող երիտասարդն էր:

— Տէր պապա, քիչ մըն ալ ինծի հետ տեսնուէ նայինք, ըսաւ Սերգիս, աթոռ մը առնելով ու նստելով:

— Դուն ո՞վ ես...

— Ես տիկինին եղբայրը եւ Շուշանիկին ալ մօրեղբայրն եմ:

Քահանան այս անակնկալ միջամտութենէն բնաւ չախորժեցաւ: Կիներուն հետ գոնէ համաձայնութիւն մը գոյացնելու յոյս ունէր, սակայն այս երիտասարդը, որ յանկարծ երեւան կ'ելլէր, բնաւ յուսատու երեւոյթ մը չունէր, այսուհանդերձ ուզեց սիրալիր կերպով ընդունիլ զայն:

— Օ՜, շատ լաւ ուրեմն, ըսաւ, աւելի աղէկ, հիմա կրնանք էրիկ մարդճա տեսնուիլ եւ գուցէ իրարու խօսք աւելի դիւրաւ հասկնալ:

— Ես ալ ճիշդ անոր համար եկայ, պատասխանեց Սերգիս:

Տ. Կիրակոս ծխախոտի տուփը հանեց, սիկարէթ մը պլորեց եւ սկսաւ երկարօրէն կրկնել, ինչ որ քիչ մը առաջ ըսած էր երկու կիներուն, այսինքն թէ՝ Ղուկաս էֆէնտի հարուստ եւ զօրաւոր մարդ մըն էր, որուն հետ կարելի չէր գլուխ ելլել, թէ լաւագոյն միջոցն է հետը անուշ երթալ եւ կարելի եղածին չափ մեծկակ գումար մը փրցնել եւ թէ այդ գումարն ալ 50 ոսկիէն աւելի չէր կրնար ըլլալ:

— Բայց վերջին ծառայութիւն մըն ալ կրնամ ընել անձնուիրաբար, յայտարարեց քահանան իր երկար բացատրութիւնները տալէ ետքը. այն է՝ ամէն ճիգ կը թափեմ 10 ոսկի մըն ալ աւելի փրցնելու, այսինքն՝ 60 ոսկի, ալ ասոր ըսելիք չի մնար:

— Պարապ յոգնութիւն յանձն մի առնէք, պատասխանեց Սերգիս, հասկցանք, որ անկարելի է համաձայնիլ, մենք մեր գիտցածը կ'ընենք, թող Ղուկաս էֆէնտին ալ իր գիտցածը ընէ:

— Բայց, զաւակս, քու խելքդ չի հասնիր, դուն դեռ անփորձ երիտասարդ մըն ես, հեռուն չես տեսներ, գոչեց քահանան յուսահատ ճիգով մը, տեսնելով որ ակընկալած վարձատրութիւնը ձեռքէն փախչելու վրայ է:

— Երկար խօսք չեմ ուզեր ու կ'աղաչեմ որ դուրս ելլես ու մեզ հանգիստ թողուս. թող Ղուկաս էֆէնտիդ չկարծէ որ խեղճ, անօգնական աղջկան մը հետ է գործը, այլ ամէն բան աչքը առած մարդոց հետ. ահա սանկ բարեւ ըրէ քու էֆէնտիիդ:

— Բայց օրհնած, ի՞նչ է ձեր պահանջը, գոնէ այն ըսէք, որ ես ալ վերջնական խօսք մը տանիմ... ես այս գործին մէջ պարզ միջնորդ մըն եմ, ինչո՞ւ ինծի ծանր խօսքեր կ'ընէք– ես միայն ձեր բարիքը կը մտածեմ:

— Լաւ ուրեմն, Ղուկաս էֆէնտիին կ'ըսես, որ հինգ հարիւր ոսկիէն ոսկի մը պակաս չեն ընդունիր, հասկցա՞ր...

Տ. Կիրակոս երկու ձեռքերը դէպի վեր բարձրացուց եւ գլուխը յուսահատօրէն ճօճեց, տեսնելով, որ ուրիշ ճար չկար, ոտքի ելաւ ու «մնաք բարեւ» ըսելով մեկնեցաւ:

Գլխիկոր ուղղուեցաւ դէպի Թամվայի ճամբան:

Ինչ յոյսերով եկած էր այդ տունը եւ ինչ սրտաբեկ կը վերադառնար հոնկէ: Ոսկեզօծ երազը, զոր պահ մը ունեցեր էր Էյլպիս Հանըմի փոքրիկ խուցին մէջ՝ յանկարծ կը ցնդէր, գործը չէր կրցած յաջողցնել եւ լփբուռն ոսկիները, զորս կը կարծէր ձեռք ձգել, խոյս տուած էին իրմէ: Անկէ զատ, խնդիրը Ղուկաս էֆէնտիին փափաքածին պէս կարգադրելով՝ Տ. Կիրակոս ոչ թէ միայն կը յուսար նիւթական կարեւոր նուէր մը ստանալ, այլ միլիոնատէր մեծ էֆէնտիի մը աչքը մըտնել, անոր կերպով մը գաղտնեկիցը ըլլալ, ինչ որ ապագային համար իրեն կրնար նորանոր բարիքներ ընձեռել:

— Եթէ Ղուկաս էֆէնտիի պէս պաշտպան մը ունենայի եւեւէս, ալ ի՛նչ բանէ պիտի վախնայի, կը մտածէր հիմա տըխրօրէն:

Ինք, խեղճ ողորմելի քահանայ մը, միշտ կը կեղեքուէր, կը հարստահարուէր միւս քահանաներէն, որոնք մէյ մէկ հզօր պաշտպաններ ունէին ու հարուստ նշանակալներէ, կնունքներէ եւ հարսանիքներէ եկած դրամները առատօրէն կ'երթային աւազերէցին եւ ուրիշ քահանաներու գըրպանները, հազիւ թէ կտոր մը փշրանք իրեն բաժին մնալով: Ու հիմա որ փոխարինութեան ժամը վերջապէս հնչած կ'ենթադրէր, ահա նորէն կ'իյնար անպաշտպան ու արհամարհուած քահանայի իր խեղճութեան մէջ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

—o—

ՏԷՍԻՆ.— Վասպուրականի հերոսամարտի 56րդ տարեդարձը արժանավայել շուքով այս տարի տօնուեցաւ 16 Մայիսի Կիրակի կէսօրէ ետքը, տեղւոյս քաղաքապետարանի սրահը, նախաձեռնութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի Վասպուրականի Հայրենակ. Միութեան մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Կեդր. Վարչութեան։

Երիտասարդներ են կազմակերպիչները, այս օտար երկնակամարին տակ ծնած, որոնք յամառօրէն կառչած իրենց ծնողքներուն հիմնած մասնաճիւղերուն, գովելի նախանձախնդրութեամբ ու ջանասիրութեամբ կ'ուզեն վերարծարծել անցեալի հերոսական ու լուսաշող դէպքերու յիշատակը եւ հայրենի բարքերն ու ազգային ոգին փոխանցել իրենց զաւակներուն։

Օրուան խօսնակ Պր. Վարուժան Մանուկեան իր ուղերձով յարգանք մատոյց Վասպուրականի եւ այլ հերոսամարտներու մարտիկներուն, որոնք քաջարար կռուեցան ու անոնցմէ շատեր ինկան պատւոյ դաշտին վրայ յանուն հայրենիքի ազատագրութեան ու իրենց կեանքի գնով փրկեցին ուրիշներու կեանքն ու ազգային պատիւը. խնդրեց ներկաներէն վայրկեանի մը լռութեամբ յարգել անոնց անջնջելի յիշատակը։

Արտասանեց փոքրիկն Ժոսլին Մանուկեան, յետոյ մեներգեց փոքրերէն Քրիսթին Մուրատեան։ Յովհ. Շիրազի «Ղարաբաղը» արտասանեց Օր. Ժըրմէյն Պարտաքճեան, ջերմ ծափեր ընդունելով։

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ Վասպուրականի Հայրենակ. Միութեան Կեդր. Վարչութեան ատենապետ եւ օրուան նախագահ Պր. Վարդան Պանթիկեան, որ իր բացման խօսքով Վասպուրականի հերոսամարտի արագ պատմականը ըրաւ յիշելով ղեկավար դէմքեր ու ծանօթ ֆէտայիներ։ Հարց տուաւ թէ պէ՞տք է տօնել հերոսամարտը։ Պատասխանը դրական էր։ Անհրաժեշտ նկատեց ամէն տարի վերյիշել մօտաւոր անցեալի փառապանծ դէպքերը։ Ժողովուրդ մը, ըսաւ, չի մոռնար իր հերոս զաւակները։ Վասպուրականի հերոսամարտը, ինչպէս կ'ըսէր ողբացեալ Շաւարշ Միսաքեան, կը պատկանի համբողջ Հայութեան։ Նոյնը պէտք է կրկնել նաեւ Տարօնի, Հաճընի, Մուսա լերան, Շ. Գարահիսարի եւ այլ հերոսամարտներու մասին։ Վերլուծելով հերոսամարտը նախորդող դէպքերը, յիշեց կուսակալ Ճէվտէթի դաւադիր ընթացքը Վասպուրականի Հայութեան հանդէպ։ Այդ դաւադրութեան հրէշին առաջին զոհերը հանդիսացան Վռամեան ու Իշխան, որոնք խողխողուեցան անգթաբար։ Սակայն, այնուհետեւ դէպքերը գահավիժեցան եւ շնորհիւ Արամի ու զինուորական մարմնի մնացեալ անդամներուն՝ Պուլկարացի Գրիգորի, Կայծակ Առաքելի, եւ Արմենակ Եկարեանի հմուտ ղեկավարութեան ու անոնց հուժկու նկարագրին, Վասպուրականի Հայութիւնը շուտով կազմակերպուեցաւ ու դիմեց ինքնապաշտպանութեան։ Հակառակ զինական սահմանափակ միջոցներուն եւ կռուող փոքրաթիւ ուժին Վասպուրականցին միակամ՝ յաջողեցաւ դէմ դնել թշնամի վայրագ խուժանին ու բանակին, պարտութեան ու փախուստի մատնել զանոնք ու արժանանալ փառաց պսակին։

Պր. Պանթիկեան վերջացուց իր խօսքը փառաբանելով հայ ժողովուրդի հերոս զաւակները։

Նոր Սերունդի Լիոն – Տէսին պարի Արծիւ խումբին օրիորդները ճկունութեամբ պարեցին սիրուն պար մը, խանդավառելով ներկաները։ Իսկ տղաքը, նոյնքան յաջող կատարեցին ձիաւորներու պարը։

Օր. Բրաբիոն Տապաղեան խոր զգացումով արտասանեց Գարեգին Եպս. Սրուանձտեանցի «Մասիս լերան»ը։

Աղջիկներու խումբը նոյն շնորհով պարեց Նար Պարը։ Օր. Արսինէ Կարապետեան հաճոյքով ունկնդրուեցաւ իր Սարմէնէն կատարած արտասանութեամբ։ Օր. Աւագեան իր մենապարով՝ ընկերակցութեամբ երիտասարդի մը արժանացաւ առանձին գնահատանքի։ Ապա ամբողջ խումբը իրագործեց «Նազան պարը», կրկնութեան արժանանալով։ Մեներգեցին Օր. Արսինէ Կարապետեան եւ Պր. Յակոբ Արապեան։ Յաջող էր նաեւ Պր. Վարդան Նաճարեան իր արտասանութեամբ։

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ Պր. Կարօ Յովսէփեան՝ Մարսէյլէն։ Երիտասարդ բանախօսը որ պատիւ կը բերէ իր սերունդին իր ճկուն ու բիւրեղեայ հայերէնով, ըսաւ.— 1915ը եթէ եղաւ մեր պատմութեան ամէնէն ահաւոր խաւարը, երբ մեր ազգին փաղանգը կազմող մտաւորական ընտրանին ու նաեւ ժողովուրդը դէպի մահ առաջնորդուեցաւ, նոյն թուականը, սակայն, կազմեց նաեւ լուսաւոր էջ մը, Վասպուրականի եւ այլ հերոսամարտներով, որոնք ազատութիւն ու անմահութիւն պարգեւեցին Հայութեան։ Թրքական դաւադրութիւնը անշուշտ քաղաքական պատճառներ կը սնուցանէր։ Վասպուրականն ալ մաս կը կազմէր Թրքական ցեղասպանութեան ծրագրին։ Արամ Մանուկեան իր պողպատեայ կամքով ու կախարդական հմայքով կրցաւ հայ մայրերուն ներշնչել զոհաբերութեան ոգին։ Իբրեւ յատկանիշ հերոսութեան, Վասպուրականցին կռուեցաւ ու պարտութեան մատնեց անարգ թշնամին։ Վասպուրականը միակ նահանգը հանդիսացաւ որ կրցաւ ազատագրուիլ ու հիմը դնել հայ պետականութեան։ Քանի մը տարի ետքը այդ հերոսական դէպքը օրինակ պիտի ծառայէր, օրհասական պահու մը, Հայաստանի ազատ ու անկախ Հանրապետութեան հիմնադրութեան։ Վասպուրականի հերոսամարտը անցեալ փառքի մը ոգեկոչումը չէ միայն այլ լուսատու փարոս մը ապագայի։ Հայ ժողովուրդը իր վեց դարերու գերութեան ընթացքին երբեւիցէ չէ ունեցած այժմու նպաստաւոր պայմանները։ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի առիթով սփիւռք եւ հայրենիք նոյն մտածելակերպը ունեցան ազգային տենչերու նկատմամբ։ Այս երեւոյթը բաւ է, որ յոյսով դիտենք մեր ժողովուրդին ապագան։ Երբ մեր հողերուն մասին կը խօսինք, կարող ենք այդ հողերը մերը նկատել վաղ թէ ուշ։ Պէտք է հաւատք եւ յոյս ունենալ ու սպասել քաղաքական նպաստաւոր պայմաններու։

Եւ մեր սիրելի բանախօսը իր խօսքը երիտասարդութեան ուղղելով ըսաւ.— Մեր թշնամին բնաջնջել ուզեց Հայութիւնը, սակայն չհասաւ իր նպատակին։ Այսօր Հայութիւնը ունի հայրենիք մը որ կը բարգաւաճի։ Իր որդիներուն հռչակը համաշխարհային բնոյթը կը կրէ։ Յիշենք հայասէր Զուիցերացիի մը յատկանշական արտայայտութիւնը՝ ցեղասպանութեան յարակցութեամբ.— «Մոռնալ երբեք. ներել՝ թերեւս»։ Այո՛, թերեւս ներենք մեր թշնամիին եթէ ան խոստովանի անցեալի իր վայրագ արարքները։ Սակայն, մոռնալ մեր նահատակները՝ երբե՛ք։ Ինչպէս կ'ըսէ բանաստեղծը՝

Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք
Թող ողջ աշխարհի Հայուն կարդայ
նախատինք…

Աշխատինք Հայոց դարնան գալստեան եւ ուխտենք որ թուղթէ չերեփին փոխարէն օր մը պողպատէ չերեփով պիտի իրականացնենք Հայութեան երազը։ Եւ այդ օրը ամբողջ Հայութիւնը ձեռք ձեռքի պիտի համախմբուի Արարատի ստորոտը։

Պր. Անդրանիկ Խլոյեան քանի մը խօսքով անդրադարձաւ մեզմէ առ յաւէտ բաժնուած սիրելի անձերու վրայ, որոնց բացակայութիւնը, աւա՜ղ, տխուր անդրադարձ մը ունեցած է գաղութի կեանքին վրայ։

Ապա լուսարձակ նկարներով ցուցադրուեցան տեսարաններ Վասպուրականէն։ Ինչպէս նաեւ նկարներ ազգային գործիչներու, կուսակցական դէմքերու, ծանօթ ֆէտայիներու եւ նշանաւոր կրօնաւորներու։ Ներկաները հաճոյքով ու հայրենաբաղձութեամբ դիտեցին զանոնք ու պահ մը փոխադրուեցան հայրենիք։ Դժբախտաբար գործիքով սփռուած բացատրականը շատ որոշ չէր լսուեր ու շատեր չկրցան հետեւիլ։

Յետոյ տեղի ունեցաւ խնջոյքը։ Շուտով ստեղծուեցաւ մտերմիկ մթնոլորտ մը։ Դարձեալ եղան արտասանութիւններ ու մեներգներ։

Ներկայ Վասպուրականցիներ ինքնաբերաբար դրամական նուէրներ ըրին Մեծ Եղեռնի յուշարձանի շինութեան ի նըպաստ։ Տեղեկացայ թէ 640 ֆրանք տրամադրուած է այդ նպատակին, եւ 500 Ֆր. Հ. Յ. Դ. Տան նորոգութեան։

Անշուշտ պէտք չէ մոռնալ նաեւ Տան նորոգութիւնը, որու իրականացումը ըսփոփանք մը եւ փրկութիւն մը պիտի ըլլայ մեր գաղութին համար։

Կեցցե՛ն Վասպուրականցիները, որ տօնակատարութեամբ մը կրցան իրագործել նաեւ օգտակար նպատակներ։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԺՊԻՏ… ԺՊԻՏ…

Օտարականը.— Բնաւ ձուկ որսացի՞ր։

Ձկնորսը.— Անշուշտ, 10 հատ միայն այս առաւօտ։

Օտարականը.— Գիտե՞ս ով եմ ես։

Ձկնորսը.— Ո՛չ։

Օտարականը.— Ես այստեղի պահպկն եմ…։ Այստեղ արգիլուած է ձկնորսութիւնը։

Ձկնորսը.— Իսկ դուն գիտե՞ս թէ ես ով եմ…։ Ես այս քաղաքին ամէնէն մեծ ստախօսն եմ։

×

Բժիշկը.— Այժմ, բան մը կա՞յ որ քեզ նեղէ։

Կծծին.— Այո՛, այն 5 ոսկիները՝ որ անցեալ օր առիր ինձմէ։

×

Դատաւորը.— Երբ ոճիրը գործեցիր, գինո՞վ էիր։

Ոճրագործը.— Ձեմ յիշեր, տէր իմ։

Դատաւորը.— Ի՞նչպէս թէ չես յիշեր։

Ոճրագործը.— Որովհետեւ գինով էի, տէր։

×

Ամերիկացի միլիոնատէր մը հնավաճառի խանութ մը մտաւ Փարիզի մէջ. տեսաւ գանկ մը, որ 1000 տոլարի կը ծախէին։ Բացատրողը ըսաւ՝ թէ Նափոլէոն Պոնափարթի գանկն է։ Զարմացաւ Ամերիկացին ու ըսաւ.

— Եւ սակայն անցեալ տարի ես Նափոլէոնի գանկը գնեցի այս տեղէն։

— Այդ գանկը Նափոլէոնի երիտասարդութեանն էր, իսկ սաիկա ծերութեանը։

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՐՄԱՇԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

×

Տասը հազար հոգի կը հաշուեն այս տարի Արմաշ եկող ուխտաւորներու բազմութիւնը։

Տասը հազար հոգի, համեմատապէս շատ սահմանափակ տեղի մը մէջ, հինգ վեց օր շարունակ պիտի ուտեն, պիտի խմեն, պիտի քնանան, իրենց բնական պէտքերը պիտի հոգան, պիտի լուացուին, պիտի քալեն, պիտի նստին։ Ու այն ատեն գաղափար մը կ'ունենաք այն աղտոտութեան վրայ որ կը տիրէ չորս կողմ, ու այնխժլզուքին վրայ որ անընդհատ կը տեւէ, գիշերէն մինչեւ արշալոյս եւ արշալոյսէն մինչեւ գիշեր։

Ուխտաւորներուն մեծամասնութիւնը Իզմիտի գիւղերէն եկած է, գլխաւորապէս Ատաբազարէն, որուն բնակիչներն անմիջապէս կարելի է ճանչնալ իրենց նեղ ու երկար ֆէսերէն, ու յետոյ Պարտիզակէն, Մեծ-Նոր-Գիւղէն, Զէնկիլէրէն, Պրուսայի գիւղերէն, եւ Պոլսէն, Թէքիրտաղէն, Մալկարայէն, Զօրլուէն, եւայլն։ Թուրքիոյ ամէն քաղաք իր մէկ ներկայացուցիչն ունի գոնէ։

Վանական վարչութիւնը, այս ամբողջ ժողովուրդը տեղաւորելու համար, բնականաբար անկատար միջոցներ ունի միայն իր ձեռքը։ Նորաշէն թաղը, որ եռայարկ մեծ շէնք մըն է, Վանքին ձախակողմի ընդարձակ թեւը, նորաշէն դպրանոցը զոր հարկ եղած էր ուխտաւորներուն յատկացնել, եւ շերամատունը, չեն բաւեր։ Արմաշի գիւղին գրեթէ բոլոր տուները լեցուած են, եւ ասոր հետ մէկտեղ ընտանիքներ կան որոնք ստիպուած են գիշերը բաց օդին անցընել վրաններու տակ։

Վանքին ձախակողմի թեւին երկար ու ընդարձակ ճեմելիքը, որուն վրայ բացուող սենեակները յատկացուած են դիւրակեցիկ ընտանիքներու, վաչկատուն ցեղերու կայքի մը կը նմանի։ Գիշերը այդ ճեմելիքը, անզօր լոյսերու կէս-ստուերին մէջ թաղուած, անհաւատալի կենդանութեամբ կ'ոգեւորուի։ Խումբ խումբ նըստած, փսիաթներու վրայ, իրենց կերակուրը կը պատրաստեն կիները, ժրաջան աշխատելով, այրերը օղի խմելով ու պոռալով կանչելով։ Պառաւ մը՝ վերմակի մը տակ կծկտած, կը դողդղայ, մինչդեռ նորածին մը, որ մէկ պատէն միւսը ձըգուած օրօրոցի մը մէջ կը տատանի, իր ցաւագին պզտիկ ճիչերը կը խառնէ ընդհանուր աղմուկին։ Ու երբ գիշերը յառաջանայ, այդ միեւնոյն խսիրին վրայ, աղտոտ վերմակներու տակ, քովէ քով պիտի պառկին մանուկն ու պառաւը, երիտասարդներն ու մանկամարդ կիները։

Երբ իրիկուն կ'ըլլայ, վանքին ներսի հրապարակը խարոյկներով կը ցանցնուի։ Կիները իրենց իրիկուան ճաշը կը պատրաստեն պտուկներու մէջ։ Անոնցմէ մէկուն կը մօտենամ ու կը հարցնեմ.

— Ի՞նչ կ'եփես, խաթուն։

— Ոսպ կ'եփեմ, հաճի աղա, կը պատասխանէ։

— Պա՞հք ես։

— Մեղա՜յ Տէր, պահքն աւրել կ'ըլլա՞յ։

Ուրիշ կին մը խարոյկին վրայ դրած է սան մը ուսկից անուշ հոտ մը կուգայ։

— Ի՞նչ է եփածդ։

— Խաշ մը։

— Վա՜յ, պահք չէ՞ք։

— Այս իրիկուան համար չէ, աղա (օրն Ուրբաթ էր), Կիրակի օրը պիտի ուտենք։ Մենք հայ քրիստոնեայ ենք, մեր պահքը կը պահենք։

Ա՛լ ուրիշներուն չեմ հարցներ։

Եկեղեցին, գիշերը, օթեւան մը դարձած է։ Խսիրներուն վրայ պառկած կը քնանան հարիւրաւոր այրեր ու կիներ, ու տաքը, հոտերը, փոշին՝ անտանելի մըթնոլորտ մը կը կազմեն այնտեղ։

Բազմութեան զբօսանքին այս զանազան եղանակներուն մէջ, ուր, ինչպէս ըսի, օդին ու թմբուկը իրենց անկապտելի գերազանցութիւնը կը պահեն, ինծի համար ամէնէն նոր եւ ուշագրաւ բանն է այն նուագահանդէսը զոր Ատաբազարցի կիներ կուտան, գիշերը, վանքին ներսի հրապարակին մէջ։ Խումբ մը կիներ, որոնց մէջ մանկամարդները կը խառնուին պառաւներուն, աղու ներդաշնակ ձայնով մը կ'երգեն… եկեղեցական շարականներ, այնպիսի կարգաւորութեամբ որ մեր ամէնէն ծանօթ «Դպրաց դասերուն» նախանձը պիտի շարժէր։ Ու մինչ թմբուկը զուրնը կ'որոտայ, մինչ լանթէրնան մինչեւ հոս կը ղրկէ իր զառածած ու եղծուած երաժշտութիւնը, մինչ գինովներուն ձայնարկութիւնները՝ ջախջախ համերգութեան մը պէս՝ օդը կը պատռեն, հոս, այդ կիներուն բարակ եւ անուշ ձայնը եկեղեցական երգեցողութեան թրթռուն ելեւէջները կ'ոլորտէ։ Ինծի կը յայտնեն թէ Ատաբազարի բոլոր կիները, փոխանակ իրենց տուներուն մէջ ուրիշ երգեր երգելու, ժամերգութիւնը կ'եղանակեն։ Հետաքըրքիրներու շրջանակ մը կազմուած է իրենց չորս դին, ու կիները կ'երգեն միշտ, աստեղազարդ երկնքին տակ, ծառերուն ստուերին իրենց ձայնին ընկերանալով։ Քրիստոնէութեան առաջին դարերու վերկենդանացումն է կարծես այդ փառաբանութիւնը այդ արձակ օդին, ու այդ աղօթքներուն մէջ սեղմուած աղերսներն ու պաղատագին կոչերն՝ ինծի այնպէս կուգայ որ աւելի շուտ, աւելի շիտակ պիտի հասնին այն տեղն ուր կ'ուղղուին։

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(12 – Շար.)

Պ. Պերճ Էքսէեան, Օրիորդ Գոհար Էքսէեան, Տարօնեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԷՔՍԷԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 26ին, 77 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Մայիս 29) առտու ժամը 10,30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խընդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տարօնեան ընտանիքներուն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Սանասար Գոյունեան եւ Պ. Յարութիւն Զուլաքեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի, ազգ. բարերար՝

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ

յիշատակին։

Կը հրաւիրուին Սանասարեանցիները եւ ազգ. բարերարին յիշատակը յարգող - ները։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն-Ժեռոմ Թաղամասի եւ շրջակայից Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը յայտարարէ որ Կիրակի 30 Մայիս Հոգեգալուստի առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հայ ժողովուրդի մեծ բարե - րար հանգուցեալ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

հոգւոյն համար։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տ. Եղիշէ Խաչակիր քահանայ Փանոսեան։

×

ՎԻԷՆ.— Այրի Տիկին Քնար Մուրատ - եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Վազգէն Մուրատեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Սամուէլ Սարգիսեան եւ զաւակները (Երե - ւան), Տէր եւ Տիկ. Դաւիթեան (Սէն Ռաֆայէլ), Մարգարեան, Մելիքեան, Բարսեղեան եւ Յովհաննէսեան ընտանիքները եւ բոլոր ազգական պարագաները կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մայիս 30ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սէն Ժօզէֆ մատրան մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին, ողբացեալ

ՄՈՒՇԵՂ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը պատարագէ Վահան Վ. Թօփալեան։

Իր յիշատակը յարգող բարեկամները կը հրաւիրուին։

×

Հայաստանի Հանրապետութեան 53րդ տարեդարձին առթիւ, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Սպայից Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ՝

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք քաջաբար ինկան Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսա - մարտներու ընթացքին եւ փրկեցին Հայրենիքը եւ Ս. Աթոռը։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1971-1972

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ։ Կ'աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան

Classe Terminale).

Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը։

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 13, Կիրակի, Ազգ. Տան մէջ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 13ին

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 12ին Շաբաթ գիշեր Քարլ Մարքս հրապարակ Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ սրահը, Լա Մարանտինիէր։

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Հ. Հողտանեան եւ զաւակը Շաքէ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Համբարձում Հոգտանեանի մահուան տարե - լիցին ի յիշատակ 100ական ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ, Կապոյտ Խաչին եւ Կարմիր Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տասներորդ ցանկ

Տէր եւ Տիկին Ազատեան Քէնան, Տէր եւ Տիկին Սայրինեան Նշան, Պր. Հան - տալեան Միհրան, Տէր եւ Տիկին Աչնամեան Կիւլպէնկ 500ական, Տէր եւ Տիկին Զուպուքճեան Մելքոն, այրի Տիկին Պալապանեան, Տէր եւ Տիկին Տէրվիշեան Կարապետ, Պր. Սամուրքաշեան Մկրտիչ, Տէր եւ Տիկին Աւետեան Վահրամ 100ական, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Քիրէմիտճեան 200, Պր. Քըլըճեան Ժօզէֆ, այրի Տիկին Էմիրեան Սանդուխտ, Տէր եւ Տիկին Իշխանեան Յակոբ, Պր. Ֆէ - րահեան Յարութիւն 50ական ֆրանք։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 5, ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ, 6ՐԴ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ, ՓԼԱՍ ՍԷՆ-ՍԻՒԼՓԻՍ

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Ուղերձ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ.— Ազգ. երգեր Պետրոս Պետիկեանի կողմէ, արտասանութիւն՝ Մուրատ Դասլաքեան

Կէս գիշերէն ետք՝ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ մինչեւ լոյս

Պ. Պետիկեանի՝ Հայկ. եւ եւրոպական եղանակներով։

«ԼԱՆՋԱԽԱՂԻ ՏՈՒՋՈՒԹԻՒՆ»

Պօմոնի եւ Սէն Լուի Թաղականութիւնները համախորհուրդ, կը հրաւիրեն տուուչութեան արարողութեանց, Սէն Լուի մէջ, Շահան Քհնյ. Տէտէեանի եւ Պօմոնի մէջ Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեանի

Սէն Լու, Երկուշաբթի 31 Մայիս։

Կը պատարագէ Նշան Քհնյ. Գույումեան

Կը քարոզէ Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեան։

Ընթերցում սրբատառ կոնդակի։

Պօմոն, Կիրակի 6 Յունիս

Կը պատարագէ Շահան Քհնյ. Տէտէեան,

Կը քարոզէ Գուրգէն Վրդ. Թրթռեան։

Ընթերցում սրբատառ կոնդակի։

Ի պատիւ խաչաշնորհ հայրերու կը տրուի ճաշկերոյթ, եկեղեցական արարողութիւններէն վերջ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

ՎԱՐՁՈՒ Է, ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Մանեանի Թաղը, ծովափէն հինգ վայրկեան, 3 սենեակ, խոհանոց, սալ տ'օ, կահաւորուած յարկաբաժին մը, ազատ Յունիսի եւ Յուլիսի համար։

Յունիսին՝ 650 ֆր.։

Յուլիսին՝ 900 ֆր.։

Հեռաձայնել Պ. Խորէն Քէպապեանի, ամէն օր 242-10-14

ORIENTOURS

(TOURISME LIBANAIS)

30, Rue Monsieur-le-Prince
Paris (6e)

Tél. : 326-92-26 et 033-92-04

Դէպի

ԼԻԲԱՆԱՆ, ՍՈՒՐԻԱ, ՅՈՐԴԱՆԱՆ, ԵԳԻՊՏՈՍ եւ ԻՐԱՔ

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ

ORIENTOURS

Օդանաւով երթուդարձի գին

950 ֆրանքէն սկսեալ

Արագ սպասարկութիւն

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 20ին, ԺԱՄԸ 10-22 — ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

44-50 Ավընիւ Շառլ Տը Կօլ, Մոնմորանսի

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Մուշեղ Մու - րատեանի մահուան տխուր առիթով ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Միսաք Միրզէ 50 ֆր., Արամ Բարսեղեան 50 ֆր. եւ նոյն տխուր առիթով իր զաւկէն՝ Տէր եւ Տիկին Վազգէն Մուրատեանէ 250 ֆր.։

Իսկ Ալպէր Քէլէշեանէ 30 ֆր. իր զաւկին ապաքինման առթիւ։

×

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները փոխան ծաղկեպսակի Պր. Յարութիւն Համբար - ձումեանի մահուան առթիւ.—

Պր. Վրէժ Ելքովանեան 200 ֆ., Ժանօ Յովհաննէսեան 30, Աւետիս Սեմէրճեան, Կարապետ Գոգոյեան, Միսաք Նէմէնի - ճեան, Պոսնոյեան, Գոգոյեան Սիրաք, Յակոբ Պոսնոյեան եւ Տիկին Աննա Համբարձումեան 20ական ֆր.։ Տիրան Եղ - նոյեան, Բարսեղ Հորոյեան, Գուրգէն Զուքուրեան, Կարապետ Սարգիսեան, Տիկին Էնէզեան, Հայկ Սեմէրճեան, Պօ - ղոս Ջիլինկիրեան, Պօղոս Պէրպէրեան, Կարօ Յովսէփեան, Յարութիւն Մինաս - եան, Գրիգոր Փիլիկեան, մի ոմն 10ական ֆրանք։

×

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Խօժէնի Քիւփճեան 50 ֆր., իր ամուսնոյն մահուան առաջին տարելիցին առթիւ։ Ընկ. Գասեան 20 ֆր. իր կնոջ մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ։ Ընկ. Սուրէն Խաչատուրեան 20 ֆր. Վալանսի Կապ. Խաչին, 20 ֆր. «Հայաստան» Թերթին, 10 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճ - ման՝ իր եղբօր քառասունքին առթիւ, որ մահացած է Ամերիկա (22 Ապրիլ)։ Ընկերուհի Նուէր Գիզիրեան 10 ֆր. իր հօր մահուան տխուր առթիւ։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԳՆԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ ՕԳՈՍՏՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

Գրասենեակը փակ է բացառաբար այս Շաբաթ, Հոգեգալուստի պատճառով։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԲԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՂՂԱԿԻ ԹՌԻՉՔ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 22՝ 2300 ՖՐ.
ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 27՝ 2750 ՖՐ.

Pension complète Hôtel ANI, 1ère classe

Voyage spécial du 10-25 Septembre avec 2 jours à Moscou à l'aller, 3 jours à Léningrad au retour

Excursions quotidiennes — séjour Hôtel ANI, 1ère *classe*

ՅԱՏՈՒԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

16էն 35 տարեկան

Բնակութիւնը՝ քաղաքին կեդրոնը՝ ԵՐԵՒԱՆ պանդոկ

1980 ՖՐ.

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 30 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 30 MAI 1971

Le Numéro 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12126 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 47e ANNÉE — N° 12.126

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՅ

Որո՞նք էին պատճառները քրտական ազատագրական շարժումներուն:

Մոնտի աշխատակից Ժան Կէյրաս կը կարծէ թէ Թուրքերու ձուլման անողոք քաղաքականութեան մէջ պէտք է փնտռել մասամբ աղբիւրը այն զանազան ապստամբական շարժումներուն, որ 1925էն 1938 ցնցեցին արեւելեան Անատոլուն:

Ներքին նախարար Ճէլալ պէյ 1928ին Թրքական Խորհրդարանին առջեւ կը յայտարարէր թէ «աւազակները քաղաքակրթուեցան զէնքի զօրութեամբ»:

Քրտական ազգայնական շարժումը՝ զէնքով պարտուած՝ շուրջ քսան տարի գաղտնի գործունէութեան լծուեցաւ: Իրաքի 1958ի Յուլիսեան յեղափոխութիւնը մշակութային լայն ինքնավարութիւն շնորհելով Քիւրտերուն, առիթ ընծայեց Թուրքիոյ Քիւրտերու վերածնունդին:

Թուրքերը 1959էն սկսեալ ձերբակալեցին մեծ թիւով ազգայնական Քիւրտեր, որոնք կ'ամբաստանուէին թէ կը դաւադրեն Պետութեան ապահովութեան դէմ եւ կը յարաբերին Պարզանիի անջատողականներուն հետ: Անոնց տուներէն գրաւուած «վտանգաւոր» թուղթերը Քիւրտերու լեզուին, գրականութեան եւ պատմութեան կը վերաբերէին: Ո՛չ մէկ քաղաքական փաստաթուղթ:

1967էն սկսեալ Անգարայի կառավարութիւնը դարձեալ լրջօրէն կը զբաղի քրտական հարցով: Արդարեւ, ինչպէս գրեցինք ժամանակին «Յառաջ»ի մէջ, Թուրք Բանուորական կուսակցութիւնը իւրացուցած է քրտական դատը եւ քիւրտ ժողովուրդի իրաւունքներուն համար պայքարը դարձուցեր էր իր գործունէութեան գլխաւոր նպատակներէն մէկը: Իր համագումարին մէջ քուէարկած էր բանաձեւ մը, որով կը շեշտուէր թէ քրտական հարցը կարելի է լուծել միայն «բանուոր դասակարգին կողմէ յանուն ընկերվարութեան մղուելիք պայքարին շնորհիւ»:

Թուրք Բանուորական կուսակցութեան օրինակին հետեւած են ձախապաշտ հոսանքները, մասնաւորաբար յեղափոխական Տէվ ԿԷՆՃ (վերջերս լուծուած զինուորական իշխանութեան կողմէ), որուն համաձայն Քիւրտերը միայն զէնքով կրնան տիրանալ իրենց իրաւունքներուն:

1969ին քրտական գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ հիմնուած են արեւելեան յեղափոխական մշակութային օջախներ, Բանուորական կուսակցութեան համակիրներուն կողմէ, հիմնական նպատակ ունենալով Թրքական եւ համաշխարհային հանրային կարծիքին ճանչցնել քրտական խնդիրը եւ արեւելեան Անատոլուի մէջ կատարուած խժդժութիւնները:

1970 Ապրիլէն սկսեալ ոստիկան-զինուորներու մասնաւոր զօրագունդեր յարձակումներ գործած են արեւելեան Անատոլուի քրտաբնակ շրջաններուն մէջ, իբրեւ թէ պահուած զէնքեր գտնելու նպատակով: Իրականին մէջ կ'ուզէին ահ ու սարսափի մէջ պահել տեղացիները:

Թուրք արժանահաւատ լրագրողները տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարելով հաստատեր են թէ խուզարկութեան պատրուակին տակ հալածական շարշաբանքներու կ'ենթարկուէին բնակիչները: Միլլիէթի մէջ Իսմայիլ Ճէմ գրեր է, որ կառավարութիւնը լուր չունի «փաշական» այս վայրագութիւններէն, որոնց նպատակն է բաժանում առաջ բերել Անատոլուի բնակչութեան մէջ:

Մոնտի յօդուածագիրը կը վախնայ, որ Տիարպէքիրի եւ Սղերդի նահանգներուն — քրտական ազգայնականութեան այդ երկու գլխաւոր կեդրոններուն մէջ պաշարման վիճակ յայտարարելով, Անգարայի վարիչները անգամ մը եւս բիրտ ուժի պիտի դիմեն խեղդելու համար շարժումը: Սակայն փորձը ցոյց տուած է, որ նման քաղաքականութիւն մը յաջողութեան ո՛չ մէկ յոյս կը ներշնչէ:

Ու կ'եզրակացնէ.

Արեւելեան Անատոլուի մէջ շուրջ չորս կամ հինգ միլիոն Քիւրտերու գոյութեամբ ստեղծուած խնդիրները հաւանաբար պիտի կրնան լուծուիլ այն օրը միայն, երբ նկատի պիտի առնուին ազգային առանձնայատկութիւնները քիւրտ ժողովուրդին եւ տնտեսական յետամնացութիւնը այն շրջաններուն, ուր կ'ապրին անոնք:

Այժմ որ պատռուած են դիմակները եւ քրտական հարցը պաշտօնապէս դրուած է Նիհատ Էրիմի կառավարութեան եւ Պաշարման Վիճակի Հրամանատարութեան օրակարգերուն վրայ, կը սպասուի որ ազատագրական շարժման պարագլուխներուն դէմ հետապնդումները աւելի սաստկանան:

Սակայն պատմական իրողութիւն է: Հալածանքը տարածանք է: Կարելի չէ ժողովուրդի մը հոգիէն պոկել ազգայնական զգացումը, երբ անիկա անգամ մը բոյն դրած է հոն: Վարակիչ է:

Թուրքիոյ Քիւրտերուն համար քաջալերական երեւոյթներ են մէկ կողմէ Պարզանիի շարժման յաղթանակը Իրաքի մէջ, միւս կողմէ Թուրք ձախակողմեան հոսանքներու համակրութիւնն ու աջակցութիւնը իրենց դատին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔ կառավարութիւնը կը շարունակէ հալածել եւ մաքրագործել ձախակողմեան խմբակցութիւնները: Աւջի օր ձերբակալեց Բանուորական կուսակցութեան նախագահը՝ Տիկին Պորան, ինչպէս նաեւ կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի գործադիր մարմնի հինգ անդամներ: Նախապէս ձերբակալած էր նոյն մարմնի 18 անդամներ: Այս ձեւով կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի անդամներու կէսէն աւելին ներկայիս բանտ կը գտնուի: Այս ձերբակալութիւնները կատարուեցան հակառակ այն իրողութեան, որ Բանուորական կուսակցութիւնը հրապարակաւ դատապարտած էր ձախապաշտ տարրերու ահաբեկչական գործունէութիւնը: Իշխանութիւնները ձերբակալեցին նաեւ հինգ դերասան եւ շարժանկարի արտադրիչներ: Անգարայի դատախազը ներկայիս կը քննէ Բանուորական կուսակցութեան դէմ պատրաստուած թղթածրարը: Սահմանադրական ատեանը յետ քննութեան անցեալ շաբաթ նոյն ատեանի որոշումով լուծարքի ենթարկեց աջակողմեան կուսակցութիւն մը, որ կ'առաջադրէր իսլամական օրէնքի վերահաստատումը Թուրքիոյ մէջ:

ԺԱՆ ՎԻԼԱՐ, վերջին մեծերէն ֆրանսական Թատրոնի, մեռաւ առջի առտու, Սէթի իր տան մէջ, զոհ սրտի տագնապի մը: 59 տարեկան էր: Վիլարի անունը անբաժան կը մնայ վերջին 20-25 տարիներու Թատրոնի պատմութենէն: Հիմնելէ ետք «Ավինեոնի Փառատօն»ը աւելի քան տարի առաջ եւ որու այս ամառուան յայտագրին կ'աշխատէր, ժողովրդականութիւն տուած է Թատրոնին եւ այդ առընչութեամբ մեծագոյն գործն է՝ Ժողովրդական Ազգային Թատրոնը, զոր ստեղծեց Փալէ տը Շայօյի մէջ եւ որմէ հրաժարեցաւ միայն քանի մը տարի առաջ: Դերասան, բայց մանաւանդ անիմաթէօր, նոր էջ մը բացած էր Ֆրանսական Թատրոնին մէջ: Թաղուեցաւ Շաբաթ օր, իր ծննդավայրին — Սէթի — Ծովային գերեզմանատունը, զոր անմահացուցած է Փօլ Վալէրի:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ Համայնավար կուսակցութեան համագումարի դիւանը թոյլ չտուաւ Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեան պատգամաւորին՝ կարդալ իր կուսակցութեան պատգամը: Արգելքը դրուեցաւ, երբ դիւանը տեղեկացաւ, որ Իտալիոյ համայնավար պատուիրակը պիտի քննադատէ խորհրդային միջամտութիւնը Չեխոսլովաքիոյ մէջ:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ուսանողական ոստանին մէջ ծանր բախումներ տեղի ունեցան եւ երկու ուսանողներ ատրճանակի գնդակներէ վիրաւորուեցան, երբ ձախապաշտ տարրեր կռուի բռնուեցան Հար. Վիէթնամցի ուսանողներու հետ:

ՀՌՈՎՄԷԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՊՕՂՈՍ Զ. ԽՕՍՔ Կ'ՈՒՂՂԷ ՀԱՅ ՈՒԽՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒ

ՀՌՈՄ (Յառաջ). — Չորեքշաբթի առաւօտ, ժամը 11ին, Ս. Պետրոս եկեղեցիին մէջ, ընդհանուր ունկնդրութեան ընթացքին, Պօղոս Զ. նախ ողջունեց Իգնատիոս-Պետրոս Պաթանեան Կաթողիկոս - պատրիարքը, որ շրջապատուած էր 150 ազգայիններէ, ընդ որս կը գտնուէին Կիլիկիոյ Խորէն Ա. Կաթողիկոսի ներկայացուցիչները — որոնք եկած էին ներկայ ըլլալու երջանկայիշատակ Կարդ. Գրիգոր-Պետրոս Աղաճանեանի յուղարկաւորութեան — կային Մեսրոպ Արք. Հապոզեան, Գէորգ Արք. Լայէքեան, Կարապետ Եպս. Ամատունի, նորընտիր Հմայեակ Արք. Կետիկեան, Ամերիկայէն՝ Ստեփան Թ. Ծ. Վրդ. Ստեփանեան Գերապայծառը, Լեւոնեան վարժարանի մատակարար՝ Յակոբ Թ. Ծ. Վրդ. Կիրակոսեան Գերապայծառը, Լեւոնեան վարժարանի եւ Մխիթարեան ուսանողարանի մեծաւորները, վարդապետները եւ ժառանգաւորները, Անարատ Յղութեան հայ մայրապետներու միաբանութեան ընդհ. Մեծաւորուհի՝ Մայր Էրմինեայ Քէջէջեան եւ իր խորհրդականուհիները, Հռոմի տան մայրապետներն ու մայրապետացուները, պատկառելի խումբ մը Լիբանանի մեր ազգայիններէն եւ բազմաթիւ Հռոմաբնակ Հայեր, ընդամէնը 150 հոգի:

Յետ հակիրճ ողջոյնի, Պապը խօսեցաւ մօտալուտ Պենտեկոստէի խորհուրդին վրայ. «Ով որ չի միանար Յիսուսի մարմնոյն, որ է եկեղեցին, ըսաւ ան, դուրս կ'ելլէ Քրիստոսի Հոգիով կենդանաց ծիրէն»:

Ապա յորդորեց հաւատացեալները, որպէսզի վառ պահեն ջերմեռանդութիւնը հանդէպ Ս. Հոգիին, որ եղաւ լոյսը վերջին Վատիկանեան Ս. Ժողովի վարդապետութեան:

Բովանդակալից իր ճառէն ետք, ֆրանսերէն լեզուով, Պօղոս Զ. խօսեցաւ Ամենապատիւ Հոգեւոր Տիրոջ գլխաւորած ուխտաւորներու:

«Սիրելի եղբայրներ ի Քրիստոս,

« Այժմ կ'ուզենք յատուկ ողջոյնի մը ուղղել մեր յարգարժան եղբօր՝ Իգնատիոս - Պետրոս Պաթանեանին, Պատրիարք Կիլիկիոյ Հայոց, եպիսկոպոսներուն, քահանաներուն, մայրապետներուն, ժառանգաւորներուն եւ հաւատացեալներուն, որոնք իրեն կ'ընկերանան, ինչպէս նաեւ որակեալ ներկայացուցիչներուն Վազգէն Ա.ի, Կաթողիկոս-Պատրիարք Ամենայն Հայոց եւ Խորէն Ա. Կաթողիկոսին, Պատրիարք Կիլիկիոյ Հայոց եկեղեցւոյ: Ձեր ներկայութիւնը, Հռոմի մէջ, թանկագին սփոփանք մը եղաւ վշտին մէջ՝ որ հարուածեց եկեղեցին մահով մեծարեալ Կարդինալ Աղաճանեանի, որուն երկար կեանքը սպառեցաւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ եւ Սուրբ Աթոռի ծառայութեան մէջ:

«Անոր ազնուութիւնը, զարգացումը, բազմալեզուի հոյակապ ձիրքերը, ընդարձակ տեղեկութիւնները, մտքի եւ սրտի իր յատկութիւնները, մասնաւորապէս հովուական իր առաքինութիւնները, զինք կացուցեր էին մեզի համար՝ օրինակելի աշխատակից մը, որ չէր խնայեր ոչ իր ժամանակին, եւ ոչ նեղութիւններուն՝ եկեղեցւոյ աւելի լաւ ծառայելու համար:

«Պատմութիւնը պիտի ըսէ ինչ որ անոր կը պարտին քրիստոնեայ Հայաստանը, Կաթողիկէ առաքելութիւնները, Սուրբ Աթոռը եւ ամբողջ Եկեղեցին:

«Անոր յարգանք մատուցանելով, սիրելի եղբայրներ ի Քրիստոս, ամբողջ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ նաեւ մատուցած կ'ըլլանք մեր յարգանքը: Ձեր բոլորին վրայ, յարգելի հովիւներ, վարդապետներ, մայրապետներ, ժառանգաւորներ եւ հաւատացեալներ, ամբողջ սրտով ձեր վրայ կը հրաւիրենք աստուածային շնորհքներու առատութիւնը եւ կը շնորհենք ձեզի յատուկ առաքելական օրհնութիւն մը»:

Յետ այս կուռ, բայց բովանդակալից խօսքերուն, Պօղոս Զ. օրհնեց բազմաջար խուռներամ բազմութիւնը հաւատացեալներուն՝ ներկայ գտնուող եպիսկոպոսներով, որոնց հետ ապա տեսակցեցաւ: Յատուկ մտերմիկ խօսակցութիւն մը ունեցաւ Խորէն Ա. Կաթողիկոսի կողմէ Հռոմ եկած Տաճատ Արք. Ուրֆալեանի եւ Արտաւազդ Եպս. Թրթռեան սրբազաններու հետ: Երկար խօսեցաւ հայկական խումբին մօտ. ոմանց հետ խօսեցաւ, շատերը ձեռքը համբուրեցին: Վերոյիշեալ Հայ Կաթողիկէ եպիսկոպոսները եւ յատկապէս Հոգեւոր տէրը, սիրալիր կարճ զրոյցի մը առիթն ունեցան Պապին հետ:

Մինչ Պապը կ'ողջունէր ուխտաւորներու բազմութիւնը, հայ ուխտաւորները, միաբերան, երգեցին «Հայր Մեր»ը:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՕԾՈՒՄ ԿԵՏԻԿԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌԻ

Այս Կիրակի, 30 Մայիս, ժամը 10ին, Հռոմի Լեւոնեան վարժարանի եկեղեցիին մէջ կը կատարուի արքեպիսկոպոսական օծումը Հմայեակ Կետիկեան Գերապայծառի, նախկին Աբբահայր Վենետկոյ Մխիթարեան Միաբանութեան եւ այժմ ընտրեալ փոխանորդ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան՝ Պէյրութի թեմին համար:

Օծումը կը կատարուի ձեռամբ Իգնատիոս - Պետրոս Պաթանեան Կաթողիկոս-Պատրիարքին, ունենալով իբրեւ առընթերակայ՝ Գէորգ Արք. Լայէքեան եւ Կարապետ Եպս. Ամատունի:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ առթիւ, թղթատարը փակ ըլլալով, Երկուշաբթի « Յառաջ » լոյս չի տեսներ (Երեքշաբթիի թիւ).: Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Յունիս 2:

ՍՊԱՆԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈՒՍԱՏԱՂ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՅԻՇԵՑՈՒՑԻՉԸ

Գ.

« ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԹՈՒՐՔԵՐԸ » ՅՈՅՍԻ ՆՇՈՅԼ ՄԸ

Ճշգրտօրէն յայտնի չէ թիւը 1891էն մինչեւ 1900 թիւը կոտորուած Հայերուն, սակայն մօտաւորապէս կրնանք տալ 300·000 Հայեր։ Նկատի ունենալով որ այդ թուականներուն կազի սենեակնե – րու գիւտը չկար, սակայն ոճիրին ղեկավարները գլուխ հանեցին զայն ձեռներէցութեամբ, միայն Հիթլէրի մարդիկը կրցան գիրենք անցնիլ։

Ի՞նչ պատճառներ մղեցին Աբտիւլ Համիտը գործելու այս ցեղասպանութիւնը։ Անկասկած իր կրօնական մոլեռանդութիւնը եւ վախը, որ օր մը կրնայ սպաննուիլ։ Մէկը կամ միւսը իրեն կը սորվեցնէին խլամ ամենամոլեռանդ կրօնականները, իր առանձնասենեակին մէջ, ուր զինք կ՚առանձնացնէր ամէն բանէ, եւ զինք անհասանելի կը դարձնէր իր յաջորդներուն։ Գիշեր–ցերեկ շրջապատուած էր արտառոց անձնաւորութիւններով — փաքիրներ, վհուկներ, ներքինիներ եւ ամէն տեսակի աճպարարներ։ Այս նոյն անձերն էին նաեւ, որոնց օգնութեանը կը դիմէր Սուլթանին քարտուղարը՝ Իզզէթ փաշան, որ Արաբ մըն էր եւ լաւ կը ճանչնար իր տիրոջ տկար կողմերը։ Երբ Համիտ իրմէ կը պահանջէր որեւէ կարծիք, Իզզէթ գիտէր որ Համիտ իր տուած պատասխանին ճիշդ հակառակ ձեւով պիտի շարժի, ուստի խաղը շատ պարզ էր, կը պատասխանէր ճիշդ իր մտածածին, կամ իրեն պէտք եղածին ճիշդ հակառակ ձեւով, եւ այսպէս կը հասնէր իր ուզածին։ Ուստի այս ձեւով Սուլթանը եղած էր իրաւ խաղալիք Իզզէթի ձեռքերուն մէջ, մինչեւ այն ատեն որ այլեւս Համիտին սարքած խաղերը արժէք չունեցան։ Հայերու կոտորածներու դէմ բողոքի ձայները բարձրացան եւ տարածուեցան։ Նոյն շրջանին է որ Կրետացիները ըմբոստացան, յունական բանակի զինուորական օգնութեամբ։ Այս եղաւ Համիտի վերջին յաղթանակը, իր բանակները, ղեկավարուած գերմանացի զօրավարներով, յեղափոխութիւնը արեան մէջ խեղդեցին։

Մինչ այդ, Թրքական բանակին մէջ սկսաւ կազմուիլ գաղտնի կազմակերպութիւն մը, որ կը կոչուէր « Վաթան », կազմուած « Երիտասարդ Թուրքերու » ծայրայեղականներէն։ Գաղափարական շարժում մըն էր, որ որպէս հիմք ունէր « Երիտասարդ Օսմանցի »ականներու գաղափարները, որոնք այդ թուականէն 30 տարի առաջ շատ խօսած էին այս նոյն բաները։ Այս նոր շարժումը յառաջդիմական շարժում ըլլալով, « հիւթերիի » աստիճան հետեւողական էին ներմուծելու ամէն բան որ եւրոպական էր, սակայն շատ աւելի հակառակ, թշնամի եւ մերժող եւրոպական ազդեցութեան, «Երիտասարդ Թուրքերը» կ՚ուզէին ոչ նոր Թուրքիա մը, սակայն առանց արեւմտեան մեծ ուժերու միջամտութեան։ Ծայրայեղ ազգայնամոլութիւն մը կը մղէ այս խումբ մը սպաները։ «Երիտասարդ Թուրքերու» այս կազմակերպութիւնը իր շարքերուն մէջ կ՚առնէ ամէն տեսակի ցեղերէ անձեր, Հրեայ կամ Հայ, եւ այս ձեւով կ՚իրականանայ Օսմանեան խէժալը — կազմել տարբեր ցեղերէ հսկայ կայսրութիւն մը, ուր բոլոր ազգերը եւ կրօնքները ունենան հաւասար իրաւունքներ։

Ի՞նչ կը մտածեն Հայերը։ Կը մտածեն, թէ այս գաղափարներով լի յեղափոխական նոր սերունդը պիտի կարենայ խաղաղութիւն հաստատել երկրին մէջ։ Ուստի հայ յեղափոխական գաղտնի կազմակերպութիւնները պիտի կարենան դուրս գալ իրենց դարաններէն՝ դիմակալելու համար այս նոր շրջանը, շրջան մը որ պիտի ունենայ համակրելի ղեկավարներ, բաղդատմամբ հին շրջանի թագաւորներուն, ինչպիսին էր Մուսթաֆա Քեմալը, հանդարտ, վայելուչ եւ հպարտ հեծելազօրքի սպան, որ պատմութեան պիտի անցնէր որպէս Քեմալ Աթաթիւրք (Թուրքերու հայրը)։

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏԻ ՎԵՐՋԸ

1908ին կը պայթի յեղափոխութիւնը, զոր կը սկսի յոյն–թրքական սահմանէն զօրաբաժին մը, ղեկավարութեամբ էնվէր պէյին։ Յեղափոխութիւնը կը կլանէ ամբողջ զօրագունդ մը, «Վաթան»ի անդամները կը նշանակէ լաւ աշխատանք տարած են, Մուսթաֆա Քեմալ կրնայ հպարտ զգալ ինքզինք։ Յունիս 23ին «Իթթիհատ Թէրագգը» կուսակցութիւնը ազդարարագիր մը կ՚ուղղէ Սուլթանին, զայն կը ստորագրեն նաեւ հայ ներկայացուցիչներ։ Համիտ համակերպիլ կը ձեւացնէ, կ՚ընդունի յեղափոխականներուն պայմանները։ Ասոնք սկզբնական շրջանին չեն դպչիր կառավարութեան, այլ միայն կ՚աշխատին մաքրել պալատը իր աղտոտութիւններէն, եւ զետեղել անոնց տեղ իրենց շարքերէն անձեր։ Կը կրճատեն Համիտի ծախքերը, իրեն կը ձգեն «հարէմ»ը, սակայն կը փակեն իր անձնական թատրոնը, իր ծառաներուն թիւը 290էն 30ի կ՚իջեցնեն, կը կրճատեն նաեւ 300էն 15ի իր անձնական նուագախումբի անդամներու թիւը, ճամբու կը դնեն լրտեսները եւ կը ջնջեն անխմաստ առանձնաշնորհումները։

Այս սկիզբն է ընկերվարութեան, 1908 Ապրիլ 17ին Խորհրդարանը կը բանայ դռները։ Աբտիւլ Համիտ կը նստի իր գահին, քարտուղարը ճառ մը կը խօսի լի ազատութեան յոյսերով եւ կը դատապարտէ « ներքին կրօնական ջարդերը »։ Սակայն Համիտ տակաւին իր ձեռքերուն մէջ կը պահէ հին կազմակերպութեան ղեկը։ Ճամբու դրուած լրտեսներ, ենթասպաներ, կրօնաւորներ եւ զինուորներ կ՚ուզեն վերահաստատել Համիտի իշխանութիւնը եւ լուծարքի ենթարկել «Երիտասարդ Թուրքերու» կառավարութիւնը։ Ուստի մոլեռանդներ, ղեկավարուած խլամ Աստուածաբանական դպրոցի աշակերտներով, կ՚ուղղուին դէպի մայրաքաղաք։ Պոլիս եօթը օր իրաւ քաոս մը կ՚ապրի, վերջապէս կառավարութիւնը կացութեան կրնայ տիրապետել։ Այս կը նշանակէր Սուլթանին տիրապետութեան վերջը։ Մուսթաֆա Քեմա՛լ Համիտը գահազուրկ կը հռչակէ եւ անոր տեղ կը նստեցնէ իր եղբայրներէն մէկը՝ Մուհամմէտ Ե.ը, որ անհատականութենէ զուրկ անձ մըն էր։

Համիտ կ՚ապաստանի Ելտըզի պալատը, ուր «Երիտասարդ Թուրքերու» զինուորները դէմ առ դէմ կը կանգնին Համիտին, ծերուկ, արտասուաթոր, վախէն դողացող, երկար մօրուքով, զինուորական վերարկու մը ուսերուն։ Քիչ կը մընար որ ուրախութենէն ուշակորոյս պիտի ըլլար, երբ իրեն վստահեցուցին, թէ իր կեանքին վտանգ չի սպառնար, եւ կրնայ ճամբորդել որեւէ ուղղութեամբ Թուրքիայէն դուրս, եւ կառավարութիւնը պիտի հոգայ իր եւ իր ընկերակիցներուն կեցութեան ծախքը։ Կրնար հետը առնել 3 կիներ, 4 սիրուհիներ, 4 ներքինիներ եւ 14 ծառաներ։ Հիմա Հայերը այլեւս կրնան շնչել, ունին քաղաքացիի բոլոր իրաւունքները, զորս երբեք ունեցած չէին։ Սակայն ուրախութիւնը կարճ կը տեւէ, նոր կառավարութիւնը կը պահպանէ հաւասարութեան իրաւունքները արտաքնապէս։ Սակայն էապէս ոչ։ Հիմա այլեւս Հայերը ստիպուած էին զինուորական ծառայութիւն ընել (նախ քան ծեր եւ նեխած Սուլթանին օրով, կարելի էր զերծ մնալ այս ծառայութենէն, վըճարելով կարեւոր գումար մը)։ Քիչ յետոյ Հայերը եւ Հրեաները կը հեռացուին յեղափոխութեան սկզբնական շըրջանին իրենց վստահուած պաշտօններէն։ Հայ սպաները կը փոխադրուին պահեստիներու դասը, իսկ զինուորները զէնք չեն ստանար, այլ միայն աշխատանքի գործիքներ, եւ կը փոխադրուին պատերազմի ճակատ։

Անգամ մը եւս կառավարութեան մէջ կասկածները եւ նենգութիւնը կ՚արթննան Հայերուն հանդէպ, այս անգամ շատ աւելի ուժգին քան անցեալին։

MAURIZIO CHIERICI

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼՃԻՈՅ ՄԷՋ

Ա.

Ներամփոփ, ինք իր պատեանին մէջ լռակեաց կեանքի հոլովոյթով ընթացող պատկեր մը կը պարզէ Պելժիոյ հայ գաղութը։ Փոքրաթիւ Հայութիւնը, որ հազար երկու հարիւրի համրանք մը կը ներկայացնէ մօտաւորապէս, տասնամեակներու ընթացքին, ներքին ներդաշնակ եւ օրինակելի ճիգով մը միշտ կարողացած է բարախուն դարձնել հայ անուան կչիռը, յատկապէս իբրեւ որակ, Պրիւսէլէն մինչեւ Կանտ, Անվերս եւ քիչ մըն ալ Լիէժ։ Եւ այս երեւոյթը ակնյայտնի կը դառնայ թէ՛ արտաքին, այսինքն պելժ շրջանակներու եւ թէ՛ ներքին՝ ազգային մարզին ներս։

Համերաշխ ոգիին բարեբար ազդեցութիւնը մէկ կողմէ, ձեռներէցութեան ընդունակութեան յատկանիշը միւս կողմէ, այլ մանաւանդ հայրենասիրական թափը՝ հիմնական պատճառներ դարձած են նոր սերունդի հայեցի նկարագրին պահպանման։

Եւ եթէ մօտիկ անցեալին, հիներու զաւակներ յաճախ կտրուած զգացին իրենք զիրենք հայ միջավայրէն, վերջին տարիներուն, այնուամենայնիւ, նկատելի ձըգտում մը նշմարուեցաւ նորերու մօտ փնտռելու «մայր երակը» եւ կապուելու մայր զանգուածին։

Այսպէս է, որ այսօր դուրսի այցելուն գոհունակութեամբ կը հաստատէ հայախօս դիմագիծը գաղութին։ Ոչ միայն երէցներու մօտ, ինչ որ բնական երեւոյթ մը պէտք է նկատել անկասկած, այլեւ հո՛ն հասակ առած նորերուն քով։

Աննկատ պէտք չէ թողուլ ուսանողութիւնը։ Ընդհանրապէս Մերձ. Արեւելքէ ժամանած երիտասարդութիւնը կարողացած է ներքին միութիւն մը հաստատել գաղութի երիտասարդութեան հետ ընդհանրապէս եւ շրջանի Հայութեան հետ յատկապէս։ Եւ այս գետնի վրայ եւս գնահատելի ու օրինակելի կը գտնենք Պելժիոյ հայ գաղութի Վարչութիւնը, որ, ինչպէս կը հաստատեն շատեր, յաջողած է ըմբռնել նորերու եւ դըսեցիներու իւրայատուկ մտայնութիւններն ու նաեւ ձգտումները։ Տարամերժ ըմբռնումներ կարելի է «հաշտեցնել»՝ խոհեմ, ճուսպ գործելակերպով։ Ահա այս գետնի վրայ իսկապէս օրինակելի դեր ունեցած են գաղութի հանրային կեանքի պատասխանատուները՝ երէկ եւ այսօր։

Հազար երկու հարիւրի մօտեցող Հայութեան շուրջ ութ հարիւրը կեդրոնացած է երկրին մայրաքաղաքը՝ Պրիւսէլ։ Յաջորդական կարեւորութեամբ նաեւ Անվերս, Կանտ եւ քիչ մըն ալ Լիէժ։

Տասնամեակներու յարատեւ աշխատանքով գաղութը այժմ աւելի քան բարեկեցիկ պատկեր մը կը պարզէ։ Երէկ՝ Հայերու ձեռքն էր կեդրոնացած երկրի ծխախոտի արդիւնաբերութիւնը։ Եւ եթէ այսօր քանի մը անուններ միայն կարեւորութեան կարգով կը յիշատակուին այս մարզին մէջ, անդին, օրինակ, գորգավաճառութեան ասպարէզը դրեթէ Հայերու ձեռքն է կեդրոնացած։ Մեր տպաւորութիւնը կը կարծենք սխալ չէ։ Անվերս ունի նաեւ ակնառու ադամանդավաճառներ։ Փոքր թիւ ունեցող գաղութի մը համար բաւական շատ են կարեւոր պաշտօններու վրայ գտնուող մեր ազգակիցները՝ դրամատուներու քանի մը տնօրէն, անուանի ճարտարապետ — ճարտարագէտ, փաստաբան, հին Եգիպտոսի պատմութեան եւ արուեստի մասնագէտ փրոֆեսէօր եւայլն։

Հպարտաբեր է նոյնպէս հաստատել, թէ նոյնիսկ Հասարակաց Շուկայի կեդրոնատեղիներու կարեւոր դրասեղաններ գրաւուած են Հայերու կողմէ։

Եւ կայ դեռ ուսանողութիւն մը՝ տեղացի եւ դրսեցի, որ կը հետեւի զանազան համալսարանական մասնագիտութիւններու.— Բժշկութիւն, ճարտարապետութիւն, երաժշտութիւն, Բազմարուեստից վարժարան։

Ուրեմն՝ յաջորդականութեան մը ապահովութիւնը կայ՝ յառաջընթաց աստիճանով։

Խօսակից հայրենակից մը հեգնախառն սա հաստատումը կը կատարէ, առնուած նօթերու ընթացքին.

— Գիտէ՞ք, ութ հազար Թուրք կայ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (122)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Իրիկունը ի՞նչ երեսով պիտի ներկայանամ էֆէնտիին, կը խորհէր ինքնիրեն Թաքսիմի զօրանոցն ի վար քալելով, որովհետեւ չէր ուզած նոյնիսկ հանրակառք նստիլ, իր կրած ձախողանքէն ետք։

Եւ սակայն իրիկունը ճամբայ ելաւ դէպի էֆէնտիին տունը։ Խօստացած էր երթալ իր բանակցութեանց արդիւնքը հաղորդելու եւ կը վախնար, որ երեսը ծածկելով իր վրայ կը հրաւիրէր վաճառականին բարկութիւնը։

— Էֆէնտին հոս է, ըսաւ ծառան քահանային, դուռը բանալով։

Եւ մինչ Տ. Կիրակոս կը յառաջանար դէպի սանդուխ, ծառան գոչեց ետեւէն.

— Տէր պապա, խսիրը չէ՞ս տեսներ, ոտքերդ չսրբե՞ս, ատ ոտքերո՞վ պիտի ելլես։

Տ. Կիրակոս ետ դարձաւ. խոնարհ եւ ամչկոտ, ու ծառային հրամանը կատարեց։ Յետոյ վեր ելաւ գորգապատ սանդուխէն, զգուշաւոր կերպով կոխելով աստիճաններուն վրայ, աւելի պատկառոտ՝ քան երբ խորանին վրայ կ՚ելլէր պատարագ մատուցանելու համար։

Վերջապէս հասաւ մեծ սրահին դրան առջեւ, ուր առաջնորդած էր զինքը ծառան՝ որ դուռը բացաւ եւ ըսաւ.

— Ներս մտիր։

Քահանան՝ վեհերոտ մտաւ սենեակէն ներս, ուր Ղուկաս էֆէնտի թիկնաթոռի մը վրայ նստած լրագիր կը կարդար, սիկարէթ մը ծխելով։

Վաճառականը քահանան տեսնելով ժպտուն եւ ուրախ դէմք մը առաւ եւ գոչեց.

— Վա՛յ, դուն ես, տէր պապա, եկուր նայինք, ես ալ քեզի կը սպասէի։ Յետոյ ծառային դառնալով.

— Յակոբ, ըսաւ, մեզի երկու հատ խահուէ բեր։

Քահանան այս սիրալիր ընդունելութենէն ա՛լ աւելի շփոթած, ոտքի վրայ կեցեր էր, չհամարձակելով նստիլ։

— Եկուր, սանկ քովս նստէ տեսնենք, տէր պապա, շարունակեց վաճառականն ուրախ դէմքով։

Տ. Կիրակոս վերջապէս թիկնաթոռի մը մէջ տեղաւորուեցաւ։ Ղուկաս էֆէնտի գրպանէն սիկարէթի տուփը հանեց և հատ մը երկարեց իր հիւրին։

— Իշալլահ տղան տարիր տեղը տուիր, ըսաւ։

— Այո, էֆէնտիս, տարի մօրը յանձնեցի, պատասխանեց քահանան։

— Աղէկ, աղէկ, շատ շնորհակալ եմ, դուն չէնք շնորհք, բանիրուն, խելացի քահանայի մը կը նմանիս, շատո՞նց է, որ մեր եկեղեցին կը գտնուիս։

— Քանի մը տարի կայ, էֆէնտիս։

— Զարմանալի բան, մինչեւ հիմա ուշադրութիւն չէի ըրած, անունդ ի՞նչ է...

— Կիրակոս...

— Շատ աղէկ, քեզի պէս համեստ ու պարկեշտ քահանաները կը սիրեմ։

— Շատ ապրիք, էֆէնտիս, շնորհակալ եմ։

— Ըսածներս տեղն ի տեղօք կատարեցի՞ր... սակարկութիւնը քանի՞ի կապեցիր, եթէ հարիւրէն պակաս է, քեզի աղուոր նուէր մը կայ։

Քահանան՝ գլուխը ծռած՝ չէր համարձակեր պատասխանելու։

— Խօսէ տեսնենք, տէր պապա, պնդեց վաճառականը, քանի՞ի՞ն կապեցիր։

— Էֆէնտի, կակազեց մարդը, անոնց միտքը շատ վերէն է...

— Ի՛նչ, հարիւր յիսուն ոսկիին չե՞ն հաւնիր։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

հոս, ընդհանրապէս հանքագործ։ Եկած են Պելժիա, ինչպէս Հոլանտա, Գերմանիա եւ ուրիշ եւրոպական երկիրներ՝ ի խնդիր հացի…

Այդին՝ երէկուան հայ խլեակները բարգաւաճ կեանքի մը պերճանքն ունին։ Երկու ժողովուրդ՝ տրամադծօրէն հակոտնեայ, ներհակ յատկանիշերով։

Բայց հին պատմութիւն ունի Հայու անուան յիշատակութիւնը Պելժիոյ մէջ։

Այսպէս, առեւտրական կարեւոր գործառնութիւններ ունեցած են Կիլիկիոյ հայ վաճառականները Պրիւժի հետ, 1340էն սկսեալ։

Լեւոն Ե., Կիլիկիոյ Հայոց վերջին թագաւորը, 1378ին եւ 1385ին այցելած է Պելժիա։

Հայ տպագրութեան մշակներէն Թովմաս Արք. Նուրիջանեան Վանանդեցի թաղուած է Անվերսի Մայր Տաճարը։

Կարելի է աւելի խորացնել Հայու հետքերը Պելժիոյ հողին վրայ։ Արդարեւ, դեռ Դ. դարուն Սերվատիոս հայ եպիսկոպոսը կը հաստատուի Թոնկ, Լիէժի մօտերը, իբրեւ քաղաքի հոգեւոր առաջնորդ։ Յետագային, 1011ին, Մակար անունով Անտիոքցի հայ եպիսկոպոս մը, իր կարգին, կը հաստատուի Կանտ, ուր զոհ կ'երթայ տարի մը ետք ժանտախտի համաճարակին։

Երկու եկեղեցականներն ալ սրբացած են կաթողիկէ եկեղեցիին կողմէ, եւ տեղացիներ անոնց կը վերագրեն զանազան հրաշքներ։ Մակարի գերեզմանը դարձած է ուխտատեղի, իսկ անոնց անուան տօնի օրերն են՝ Ապրիլ 10 Մակարի եւ Մայիս 13՝ Սերվատիոսի համար։

Միւս կողմէ, մեծ հետաքրքրութիւն նկատուած է հայ լեզուին եւ Հայոց անցեալի հանդէպ, պելժ մտաւորականներու կողմէ։ Պելժ հայագէտներու կարեւոր փաղանգ մը երեւան եկած է 1841էն ցայսօր, այսինքն պելժ առաջին հայագէտ Հ. Ֆելիքս Նէվի անդրանիկ ուսումնասիրութենէն ցայսօր։

Թուենք անունները ծանօթ հայագէտներուն — Մալու Եպս., Հ. Ժիւլ Մաթանը, Հ. Փօլ Փեթերս, Հ. Լըպոն, Հ. Մէօլյաէրմանս, Փրոֆ. Կարիթ, Հանրի Կրէկուար, որ Փրոֆ. Փիրէնի օժանդակութեամբ հայերէնի բեմ մը հաստատեց Պրիւսէլի Ազատ Համալսարանի «Արեւելեան Բանասիրութեան եւ Պատմութեան Կաճառ»ին մէջ, 1930ին։ Ամպիոնը բացառիկ ձեռնհասութեամբ վարեց Փրոֆ. Նիկողայոս Ադոնց մինչեւ իր մահը, 1941։

Հայագիտութեան մարզին մէջ կարեւոր դեր մը վիճակուեցաւ Պոլանտեան Միաբանութեան (Սոսիէթէ տէ Պոլանտիսթ), որուն հիմնադիրն է եղած յիսուսեան կրօնաւոր մը՝ Հ. Ժան Պոլանտ, ԺԷ. դարուն։

Պելժիա, իր բազմաթիւ համալսարաններով եւ մտաւոր կեանքի կեդրոններով, մասնաւոր հմայք մը ունեցած է մի՛շտ հայ մտաւորականութեան եւ ուսանողութեան համար։ Եւ այդ հմայքը կը շարունակուի աւելի քան հարիւր տարիէ ի վեր։

Դ. Վարուժանի երեք տարուան ուսանողութեան ժամանակաշրջանը՝ 1905 – 1909, Կանտի համալսարանի քաղաքական եւ ընկերային գիտութեանց ճիւղը, կարեւոր հանգրուան մըն է բանաստեղծին կեանքին մէջ։ Արդարեւ, Վարուժան թէեւ երբեք չձերբազատուեցաւ Վենետիկի Թովիչ հրապոյրէն եւ ո՛չ ալ մոռցաւ Արեւելքը, այնուամենայնիւ, իր կրած բոլոր ազդեցութիւններուն մէջ ամէնէն ցայտունը մնաց անոր դրչին վրայ՝ Ֆլաման նկարչութիւնը՝ իր գոյներու խաղով, նկարչական ներքին նրբութիւններով, եւ ա՛յն չքեղ փարթամութեամբ, որ հրայրքոտ տեսք մը ունի անպայման։

Գաղութի տարեգրութեան մէջ, կարեւոր թուական մը կը մնայ 1958 Փետրուար 9, երբ հայ ուսանողներու նախաձեռնութեամբ եւ գաղութի ազգային մարմնին աջակցութեամբ տեղի ունեցաւ բացման հանդիսութիւնը Վարուժանի Յուշատախտակին, Կանտի Համալսարանի կեդրոնական մատենադարանի սրահին մէջ՝ ի ներկայութեան պետական եւ պաշտօնական անձնաւորութիւններու։

Ձեռնարկը կը միտէր Վարուժանի եւ հայ ժողովուրդի շուրջ հետաքրքրութիւն ստեղծել յատկապէս Պելժիոյ համալսարանական եւ մտաւորական շրջանակներու մէջ։

Առաջադրութիւնը իրագործուեցաւ ըստ արժանւոյն։

Աւելի քան տասնամեակ մը ետք, Պելժիոյ փոքրաթիւ հայ գաղութը կրկին օրինակը կուտայ իր ձեռնհասութեան եւ հայրենանուէր թափին՝ հաստատելով «Հայ Տուն» մը Պրիւսէլի մէջ, որուն բացման հանդիսութեան մասին յաջորդիւ։

Ժ. Մ.

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

Լին Տուրեան, վաւերական անուամբ Նուարդ – Ժօսլին Տիրատուրեան, Լիոնաբնակ Հայուհի մըն էր, որ անցնելով Փարիզ զբաղեցաւ ձայնամարզութեան արուեստով։

Նախապէս մասնակցած էր մեր երգչախումբին. դարձաւ նաեւ մեներգչուհի եկեղեցական երգերուն։

Երկար ատեն կորսնցուցինք իր հետքը։ Լսած էինք թէ կը մասնակցի Օփերայի երգչախումբին, օր մըն ալ զինքը տեսանք բեմին վրայ իբր մենակատար, պատասխանատու եւ առաջնակարգ դերերու մէջ։

Իր Մեցցօ Սոփրանոյի գունաւոր եւ հզօր ձայնը որ շատ կը փնտռուի, գնահատուած էր տնօրէնութեան կողմէ, մանաւանդ յանպատրաստից մասնակցութեան մը առիթով։

Զորեքշաբթի երեկոյ ունկնդրեցինք զինքը անձնական երգահանդէսով, Կէթէ Լիրիք անուանի թատրոնին մէջ, մասնակցութեամբ տաղանդաւոր դաշնակահարուհիի մը, յանձին Նատիա Կէտտա – Նովայի։

Յայտագիրը կազմուած էր երեք բաժիններէ. իտալական, ռուսական եւ հայկական։

Անշուշտ որ Հայուհիի մը Փարիզի օփերայի մեներգիչ ըլլալու հանգամանքը մեր բոլորին հպարտութեան առարկայ է։

Հակառակ ասոր սակայն՝ անհրաժեշտ աշխատանքը չէր թափուած հաւանաբար, որպէսզի մեր հայրենակիցները զանգուածային մասնակցութեամբ ողջունէին երգահանդէսը։

Երգչուհին ապաւինած էր իր համբաւին միայն, անգիտանալով մեր հասարակութեան մասնաւոր տրամադրութիւնը որով անիկա կը սպասէ տոմսերու անհատական առաքման կամ վաճառումին…։

Անգամ մը եւս ցաւով կ'արձանագրենք այս պարագան, մանաւանդ նկատի ունենալով որ մեր երաժշտասէրները տեղեակ են թէ ներկայիս որքան անբաղձալի դրութեան մէջ կը գտնուին օփերայի երգիչները, անորակելի եւ ամօթալի կարգադրութեամբը տնօրէնութեան կամ Մշակոյթի նախարարութեան։

Մաղթենք որ այս կացութիւնը վերջ գտնէ։

Յայտագրին առաջին բաժինը նուիրուած էր Պէլլինիի, Վէրտիի եւ Տոնիծէթթիի գործերուն, երեքական կտորներով. երգերու ընտրութեանց մէջ գտանք քիչ մը միօրինակութիւն։ Որքան փափաքելի պիտի ըլլար երգչուհին լսել քիչ մըն ալ Ֆրանսացի խորհրդապաշտ հեղինակներու գործերուն մէջ, ուր իր ձայնը յաջող մեկնաբանութիւն մը պիտի կրնար տալ անոնց։

Տուրեան ունի հզօր ձայն, ֆիզիքական անհրաժեշտ կալուած, եւ օժտուած է հարուստ ձայնաշարով։

Նկատելի է որ երգչուհի մը իր լաւագոյնը կրնայ տալ երբ ունի նուագախումբի ընկերակցութիւն եւ դերակատարութիւն, ունկնդիրը այս երեք տարրերուն համադրութեան մէջ լաւագոյնս կրնայ տպաւորուիլ։ Սակայն, երբ ենթական առանձին է բեմին վրայ, ունենալով իբր յենարան դաշնակի ընկերակցութիւնը միայն, նչենք որ զինքը առաւելապէս գնահատած էինք ներկայացումներու ընթացքին։ Անձնական երգահանդէսի մը պարագային թերեւս աւելին ցանկալի ըլլար։

Յայտագրին երկրորդ բաժինը կատարեց Նատիա Կէտտա–Նովա զմայլելի դաշնակահարուհի մը, ծագումով ռուս, նուագելով Րախմանինոֆի եւ Փրոքոֆիէվի սոնաթները, երկուքն ալ մանաւանդ թեքնիք ուժականութիւն պահանջող գործեր։

Մեր ուշադրութիւնը անշուշտ կեդրոնացած էր հայկական բաժնին վրայ։ Երգչուհին յայտագրին մէջ զետեղած էր տասը կտորներ «Հայկական մեղեդիներ» յորջորջումով։

Երկու նկատումներ կային անշուշտ։ Նախ հայկական մեղեդին ներկայացնելը օտար հասարակութեան, երկրորդ՝ մեր հասարակութեան հաճոյք պատճառելու պարագան։

Խօսելէ առաջ այս բաժնին գեղարուեստական մեկնաբանութեան, կը խորհինք պահ մը շեղիլ մեր նիւթէն, եւ քննել հետեւեալ հարցը։

« Հայկական մեղեդի » անունը կրող երգերու հեղեղանման շարք մը կայ մեր երգարաններու մէջ, արտադրութիւն շարք մը վաւերական կամ անվաւեր երգահաններու։

Յայտնի չէ թէ ո՞րոնք են արժանի վերոյիշեալ տիտղոսը կրելու, քանի որ անոնք մեծամասնաբար ոչ միայն հայեցի չեն, այլ եւ ուղղակի արեւմտեան, բայց մանաւանդ շատ սովորական, երբեմն ճապաղ արտադրութիւններ են, «որեւէ երգեր են», այսպէս ըսելու համար, յաճախ անճկարագիր։

Յիշելու համար մէկ քանին՝ Ինձ մի՛ խնդրիր, կամ Դու անմեղ ես, երգեր՝ որոնք խօսքը կը համեմատին Ռոմանոս Մելիքեանի կամ Աշոտ Սաթեանի ոճին հետ։

Այս կարգի երգեր կ'ողողեն հրապարակը, ուր՝ նախ մեղադրելի մասնակցութիւն ունին մեր հայրենի երգահանները, տակաւին աւելցնելով անոնց էստրատային կոչուած երգերու շարքն ալ։

Հոսանքը տարածուած է Երեւանէն մինչեւ Լիբանան եւ այլուր, չփոթութիւն ստեղծելով Կոմիտասեան ոճին կամ աշուղական ինքնուրոյն դպրոցին հետ։

Ներկայ երգահանդէսին առթիւ չենք գիտեր թէ օտարներ ինչ գաղափար պիտի կազմէին «Մէլոտի Արմէնիէն» խորագրով ներկայացուած կտորներու մասին։

Անցնելով անոնց մեկնաբանութեան՝ քիչ մը վերապահ ենք։ Մարդկային ձայնն ալ նուագարան մըն է, ունենալով սակայն խօսքերու իմաստին արտայայտութեան շատ կարեւոր բաժինն ալ, որ էականն է։

Ներկայ պարագային՝ անոնք եթէ երգուեցան մեծ խանդավառութեամբ, չունեցան սակայն հայեցի անհրաժեշտ շունչը եւ նկարագիրը, թերեւս արդիւնք երգչուհիին երկարատեւ ծառայութեան օտար երգացանկին։

Դաշնակի ընկերակցութիւնը հոյակապ էր։

Պիտի խնդրէինք որ սոյն նկատողութիւնները թէ՛ ենթակային եւ թէ հասարակութեան կողմէ ընդունուէին բարեացակամութեամբ։ Անոնք միջանկեալ են, եւ ոչինչով կրնան նուազեցնել Հայուհիի մը պատուաբեր մասնակցութիւնը Լոյս Քաղաքին օփերայի երգիչներու շարքին, ուր մեր ազգակիցը անշուշտ պիտի կրնայ ինքզինքը գերազանցել երբ վերսկսին ներկայացումները։

Երգահանդէսը արժանացաւ որոտընդոստ եւ երկարատեւ ծափահարութեան, որով արժանի տուրքը տրուեցաւ երգչուհիին եւ դաշնակահարուհիին արուեստին։

Ա. Պ.

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՐՄԱՇԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Թ.— ԳԵՂԻ ՏԱՐՓԱՆՔՆԵՐ

Իրիկուան խաղաղութիւնը կ'իջնէ, լայն ու դանդաղ, Արմաշի բլուրներուն ու անտառներուն վրայ։ Արեւը քաշուած է լեռներուն ետին, ու ստուերները հովիտներէն կը բարձրանան՝ աստիճանաբար փոխելով արտերուն, բացաստաններուն, ծառերուն գոյնը. քումայթ ցորենաստաններր մութ խարտիշութիւններ կը հագնին, եւ ծառերը աւելի թաւ կանաչութեամբ մը կը թաւշանան։ Բլուրէ մը նախիր մը կ'իջնէ վար, պզտիկ ու բոպիկ հօտաղներու հետ, իր մութ դիծերը այլանդակօրէն քակելով ու վերատին կազմելով։ Անոնց զանգակներուն ձայնը միայն կը լսուի ընդհանուր լռութեան մէջ, տատանոտ հնչիւններով որոնք պղնձին երեսներուն վրայ գնդակիկներուն տարուբերումովը կը կէտկիտուին։

Վանքին այգիին քովիկը, խոշոր ծառի մը տակ նստած ենք։ Մեզի կը մօտենայ գիւղացի պատանի մը, ու առաջին խօսքերէն՝ մտերմութեան պէս բան մը, անկապ ու անբռնազբօս, կը հաստատուի իրեն ու մեր միջեւ։

Ինքը Արմաշէն չէ. Օրթաքէօյէն, Զէնկիլէրի ու Մեծ–Նոր–Գիւղի միջեւ գտնուող Օրթաքէօյէն, ու վանքին այգիին պահպանութեան համար եկած է։ Տարօեօթը տարու կտրիճ մըն է, թուխ գոյնով, սեւ ու մտացի աչքերով, շատ խելանի ու կորովի դիմագծութեամբ մը։ Հագած է գաւառին սովորական տարազը, ուռուցիկ շալվար մը մինչեւ ծունկերը, սեղմ զանգապաններ որոնք ջղուտ ազդրերը կը կաղապարեն ու կարճ թիկնոցակ՝ թեւերուն ու թիկունքին վրայ մետաքսով բանուած։ Քովէն կախուած է խոշոր դաշոյն մը։

Հարցումներ կ'ուղղենք իրեն, ու ինք կը պատասխանէ, նոյնիսկ կանխելով մեր հետաքրքրութիւնը որ անհարկի չերեւար իրեն։

— Ինչո՞ւ մինչեւ Օրթաքէօյէն բերել տուեր են քեզի այգիին համար։

— Է՛հ ի՞նչ ընեն. աս Արմաշի գեղացիները մա՞րդ են. այգի մը պահել անգամ չեն գիտեր։ Այգիին խերը անիծեր վար ձգեր են. երեք տարի աշխատելու է որ չէնքի շնորհքի գայ։ Մեր գեղը գալու էք տեսնելու համար որ այգին ի՛նչպէս կ'ըլլայ։

Ու, ծայրագոյն արհամարհանքով մը.

— Մարդ չեն աս գեղացիները։ Ինչի՛ս գեղն է որ էրիկ – մարդուն ալ, կնիկմարդուն ալ շալվարը մէկ է. մա՞րդ է մի, կնի՞կ է մի, չես կրնար հասկնալ։ Մեր գեղին կնիկները տեսնելու է, ի՛նչ շնորհքով կը հագուին, ի՛նչ աղէկ խումաշներէ շալվարներ ունին։

«Այս տեղի կնիկներն ալ կնիկ չեն, կը շարունակէ. չափաճ առած՝ նայիս արտերը կ'երթան հող կը փորեն, կը հերկեն, կը դատին։ Մեր գեղին մէջ կնիկ մը արտը երթայ աշխատի՛. իրա՛ւ որ կը մեռցնեն ան իր տեղը։ Մեր կնիկները տանը մէջ կ'աշխատին. դուրսի գործերը իրենց չենք ձգեր։ Մարդ չեն աս գեղացիները։

— Մինա՞կ ես աստեղը։

— Չէ՛, կ'ըսէ, ինձմէ մեծ ընկեր մը ունիմ, ան է որ այգիին վրայ կ'աշխատի։ Ան հոս չէ հիմակ, գեղը գացած է։ Հոն կը բնակի։ Ես գիշերները հոս կը պառկիմ։

Ու ցոյց կուտայ չորս գերանի վրայ շարուած տախտակներով ձեւացած տնակ մը։

— Դուն կարգուա՞ծ ես։

— Չէ, նշանուած ալ չեմ, աղբարներուս կարգին կը սպասեմ։ Ընկերս կարգուած է։ Արմաշէն աղջիկ փախցնողը ան էր, չէ՞ք գիտեր, կ'ըսէ հպարտութեամբ։

— Չէ՛, չիմացանք։

— Հապա՛, տարի մը եղաւ։ Այգիին համար հոս կանչուած ատենը, տուն մը կը բնակէր։ Տանը աղջկանը կը հաւնի, աղջիկն ալ իրեն, իրար կը սիրեն։ Աղջկանը հայրը մայրը դէմ կեցան. աղջիկներուն համար տաքա մենծ տեղ կը փնտռեն եղեր։ Անոնք ալ խօսք մէկ կ'ընեն։ Իրիկուն մը, ընկերս Օրթաքէօյէն երկու կլտորիճ բերել տուած էր, երկուքն ալ ձիու վրայ, աս վերը կեցած։ Մութը կոխելուն, աղջիկը եկաւ. հետը երկու պզտիկ աղջիկ ալ կային. անոնց հետ պտըտելու համար դուրս ելած էր։ Մէյ մըն ալ անոնք ձգեց, վազելով ձիաւորներուն քովը գնաց, ընկերս ալ հոն էր, ու թռան գացին։ Շիտակ մեր գեղը հասան, բարեկամները, ընկերները տավուլներով, զուռնաներով առջեւնին ելան. ա՛լ հարկ հարկինք։

— Ինչո՞ւ։

— Էյ պատիւ է տանկ բան ընելը. աղջիկ փախցնելը կտրիճութիւն չէ՞։ Գեղէն ելան Քարցի գացին. ան տեղի տէրտէրը աղէկ մարդ մըն է, պսակեր է զանոնք։

— Ապրի՛ Քարցիի տէրտէրը։

— Մէկ քանի շաբաթ ետքը ելան նորէն Արմաշ եկան։ Եղածը եղած էր։

— Աղջիկը աղուո՞ր է։

— Հա՛, շատ խաս աղջիկ է։ Վաղն առտու որ գալու ըլլաք, ձեզի կը ցուցնեմ։

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(13 – Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԱ ՎՈՒԼԹ.— Տէր եւ Տիկին Ա. Պալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հ. Պալեան եւ զաւակը (Վիէն), Տէր եւ Տիկին Ժ. Պալեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Ջ. Պալեան եւ զաւակները (Ամերիկա), այրի Տիկին Տոքթ. Յ. Պալեան (Երեւան), այրի Տիկին Մ. Պալեան եւ զաւակները (Ռումանիա), այրի Տիկին Կ. Հէլվաճեան (Սերպիա), այրի Տիկին Վ. Էքմէքճեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Յ. Կիւրիւնեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Պ. Հ. Ճիլպիրեան (Պոլիս) շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ եւ այցելութեամբ, ծաղկեպսակով, նամակով, հեռագրով, հեռախօսով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց մօր, մեծ-մօր, քեռկինին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

ԼԱ ՎՈՒԼԹ.— Տէր եւ Տիկին Ազատ Պալեան (Ազատ-Մարգիկ) իրենց մօր այրի Տիկին Թագուհի Պալեանի մահուան տխուր առթիւ 50 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի Յունիս 6ին Կ. յետոյ ժամը 4ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ:

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր եւ ուղերձ:

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 5, ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ, 6ՐԴ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ, ՓԼԱՍ ՍԷՆ-ՍԻՒԼՓԻՍ

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Ուղերձ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ.— Ազգ. երգեր Պետրոս Պետիկեանի կողմէ, արտասանութիւն՝ Մուրատ Դասլաքեան

Կէս գիշերէն ետք՝ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ մինչեւ լոյս

Պ. Պետիկեան՝ Հայկ. եւ եւրոպական եղանակներով:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տիկին Թամարա Պարպիրոթ՝ երկրորդ անգամ ըլլալով, կը նուիրէ 2000 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի կահաւորման:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Ագապի Ազրատեանի մահուան առթիւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի՝ Կապոյտ Խաչի կայանին.— Այրի Տիկին Սրբուհի Տէր-Գալուստեան 30 ֆր., այրի Տիկին Մառի Տէր-Գալուստեան 30, Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Տէր-Գալուստեան 20:

Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տատուրեան Իսիի Մշակոյթի Տան 30 ֆր., Տէր եւ Տիկին Գնէլ Կոչկարեան Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին 30 ֆր.: (Բացի վերջինէն մնացեալը ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկերուհի Էլմաս Շմաւոնեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն իր ամուսնոյն Հայկազուն Շմաւոնեանի մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ Ալֆորվիլէն Տէր եւ Տիկին Քրիս Նէտիլեանէ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած են 150 ֆրանք:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Հռ. Զիլինկիրեան՝ իր ողբ. ամուսնոյն Պերճ Զիլինկիրեանի մահուան 17րդ տարեդարձին առթիւ կը նուիրէ 100 ֆր. Տէսինի յուշարձանին եւ 10 ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման (ստանալ «Յառաջ»էն):

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ «ՓԱՌԱՏՕՆ»

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, 5 ՅՈՒՆԻՍ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Ա. ՄԱՍ.— Փարիզի Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ՆԱՅԻՐԻ» պարախումբը

Բ. ՄԱՍ.— Յ. Պարոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ Կատակերգ. 4 արար

Տեղերը ապահովել ամէն օր ժամը 19էն 21, Ահարոնեան ակումբը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլ – Սէնթ Մարկրիթի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, հանգուցեալ Միհրան Քէօշկէրեանի մահուան քառասունքին առթիւ.— Այրի Տիկին Անոյշ Քէօշկէրեան, ի յիշատակ իր ամուսնոյն 50 ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի շէնքի նորոգման, Տիկին Ովսաննա Խոլաքեան 20 ֆր. եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Կ. Օհանեան 20 ֆր. եկեղեցիին:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Պարգեւաբաշխութեան հանդէս 26 Յունիս, Շաբաթ ժամը 11,30ին ամավերջի հանդիսաւոր պատարագ, ժամը 13ին ընտանեկան ճաշ, ժամը 16ին պարգեւաբաշխութիւն:

Անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ ամավերջի ճաշին, բարեհաճին տեղեկացնել Տեսչութեան մինչեւ 20 Յունիս:

Ճաշագին 15 ֆրանք:

MELIK AMIRAYAN

PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphon er au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի 13 Յունիս կէսօրէն մինչեւ երեկոյ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES — Métro : Pont de Sèvres

Սկաուտական խաղեր, գեղարուեստական յայտագիր —— երգ, պար, նուագ ձողս պիւֆէ, առատ խմելիք եւ ուտելիք խորոված և զանազան հայկ. աղանդերներ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՅԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Մայր տաճարի աւագ խորանը եւ Առաքելական Աթոռը:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ բոլոր այցելութիւնները կը կատարուին առաջնորդութեամբ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի

ՊԷՅՐՈՒԹԻ բոլոր այցելութիւնները կը կատարուին առաջնորդութեամբ Վարուժան Սարգիսեանի

ՕԳՈՍՏՈՍ 11–30

Օգոստոս 11էն 23 Պէյրութ 23էն 30 Երուսաղէմ

ԳԻՆ 2250 ՖՐ.

Մեկնում Փարիզէն, Լիոնէն կամ Նիսէն

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

կամ Գիւտ Վրդ. Նազգաշեանի՝ Հայոց եկեղեցին
15, Rue Jean Goujon

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

Եւ Դաւիթ Վ. Սահակեանի, եկեղեցին,
295, Rue Boileau

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours